

שבוע פרשת מקץ - שבת חנוכה

(28 November – 04 December 2021)

כ"ד – ז' כסלו תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּת דִּגְגָךְ וְתִירִשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשַׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה אִם יי בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד מְצוֹה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרות או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רַתְּמִים: ה אֹיְהִי לִי כִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכֻנָּתִי
עַם־אֹהֲלֵי קָדֵר: ו רַבַּת שְׁכֻנַּת־לִּי נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנֵא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצָרָתָהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׁפְּתֵי־
שָׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִה־יָתֵן לִי וּמִה־יָסִיף לִי
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים עִם גִּחְלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלְּךָ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמַשׁ לֹא־
יָכַף וַיִּרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָהּ וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵן
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יָתֵן לַמּוֹט רִגְלְךָ אֶל־יָנוֹם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ

נקודות משיחות קודש – מזמור קכ מתוך "תהילות מנחם"

א2 – שיר המעלות . . אני שלום וכי אדבר המה למלחמה

שירת הלויים בעת שמחת בית השואבה

רש"י מפרש¹ בתחילת המזמור, שהוא המזמור הראשון מט"ו שיר המעלות: "שיאמרו הלויים אותו על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל עד עזרת נשים, ויש כאן ט"ו מזמורים של שיר המעלות". היינו, שמזמורים אלו (לא רק שהלויים אמרו אותם, אלא) מלכתחילה נכתבו כדי שהלויים יאמרו אותם.

ויש בדבריו חידוש גדול, שכן כתוב במשנה² "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין (בשמחת בית השואבה) . . והלויים בכינורות ובנבלים ובמצלתיים ובחצוצרות . . על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה".

היינו, שזה שהלויים היו מנגנים בעת עמידתם על חמש עשרה מעלות העזרה, הי' רק "כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים"³, אבל לא נתפרש מה היו אומרים⁴, ולא מצינו כלל שמפרשי המשנה יבארו מה הייתה שירת הלויים.

ואילו מפרש"י כאן יוצא, שגם שירתם בעת עמידתם על חמש עשרה מעלות, היתה שאמרו את "חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים", ושהסיבה (ויסוד הענין) הוא המעלות שבבהמ"ק, וכנגדן (כתוצאה מזה) נאמרו ט"ו שיר המעלות, בכדי שיאמרו אותם שם⁵.

(1) כאן. וכן פירש המצ"ד כאן.

(2) סוכה נא, ב.

(3) ראה ראב"ע שכן פירש הפסוק כאן.

(4) וכ"ה במדות פ"ב מ"ה.

(5) משיחת ליל ג' דחה"ס ה'תשמ"ג.

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין	ב
כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג
קצו) אדמו"ר הזקן	ג) מאמר ד"ה יום אשר עשה ה' לנו שבת פרשת וישב, כ"ג כסלו, מברכים החודש טבת, ה'תשכ"ה	ה
כב) שולחן ערוך הלכות שבת	ד) שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ה	י
קצו) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	ה) לקוטי-שיחות פרשת מקץ כרך טו, א	טז
כג) תורה אור ד"ה כי עמד מקור חיים	ו) לקוטי-שיחות – חנוכה כרך טו, א	כב
ר) אדמו"ר הזקן	ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כה
כד) תורת חיים	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ	כח
רג) אדמו"ר האמצעי	ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מקץ	כט
כה) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ	ס
רד) אדמו"ר ה"צמח צדק"	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מקץ	סא
כו) תורת שמואל תרל"ב	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ	עה
רו) אדמו"ר מוהר"ש	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עז
כז) ספר המאמרים – המשך תער"ב	שיעורי רמב"ם	
רז) אדמו"ר מוהרש"ב	יד) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת מקץ	פ
כח) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	טו) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת מקץ	קלח
רט) אדמו"ר מוהררי"צ	טז) – ספר המצוות, לשבוע פרשת מקץ	קנג
כט) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	נביאים וכתובים	
ריב) אדמו"ר מוהררי"צ	יז) יחזקאל פרק יד, נחמיה פרק ז	קנו
ל) ספר הזכרונות פרק פה	יח) משניות – מסכת טבול יום/ידיים	
לא) אגרות קודש	ביאור קהתי	קנח
רטז) אדמו"ר מוהררי"צ	יט) עין יעקב מסכת יומא	קסז
	כ) מסכת תענית עם ביאורים	
לב) חומש לקריאה בציבור	מדף טז עד דף כב	קסח
לג) קריאת התורה למנחת שבת-קודש		
לד) לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ		
לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש		
לו) סדר הדלקת נרות חנוכה		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כותב אדמו"ר הזקן באגרת קודש לאחר שחרורו ממאסרו:

2 **יום אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ, יום יט פֶּסַח, יום ג' בשבוע שֶׁהוּכָפֵל**
3 **בוּ כִּי טוֹב!** שְׁנאמר בו, בסיפור הבריאה, פעמיים "כי טוב", **יום הלולא**
4 **רַבָּה** יום הסתלקותו **שֶׁל רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ** המגיד ממעוריתש **נִשְׁמְתוּ-**

5 **עֵדָן**² שנסתלק ביום י"ט כסלו בשנת

6 תקל"ג (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי הַזִּקֵּן

7 ב'אֲגֶרֶת הַקֹּדֶשׁ' לחסידים אַחֵר

8 בִּיאָתוֹ מִפֶּטְרִבּוּרְג³ שנדפסה

9 ב'אגרת הקודש' בספר התניא).

10 וְהִינֵנּוּ⁴, מדברים אלה של אדמו"ר

11 הזקן מובן שֶׁהֵעֲנִין הַעֲקָרִי של

12 י"ט כסלו הוא "יום אֲשֶׁר עָשָׂה

13 הָרִי' לָנוּ", גְּאוּלַּת רַבְּנֵי הַזִּקֵּן

14 וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הֵן הַגְּאוּלָּה של

15 רַבְּנֵי הַזִּקֵּן עֲצָמוֹ וְהֵן הַגְּאוּלָּה של תורת

16 החסידות שהמאסר היה בגלל קטרוג

17 על גילוייה ופרסומה והשחרור מסמל

18 את ביטול הקטרוג, וְאַחֲרֵיכֵן

19 מוֹסִיף שֶׁגַּם מִקּוֹדֶם לָכֵן לִפְנֵי

20 פֶּרֶשׁת הַמֵּאסֵר וְהַגְּאוּלָּה של י"ט כסלו,

21 הָרִי זֶה יוֹם זָכָאִי, מֵצֵד

22 שֶׁלִּשְׁמֵה עֲנִיִּים, עֲנִיִּין אַחֵר יוֹם

23 יט פֶּסַח, עֲנִיִּין שְׁנֵי יוֹם ג'

24 שֶׁהוּכָפֵל בּוּ כִּי טוֹב, עֲנִיִּין

25 שליש יום הלולא רַבָּה שֶׁל

26 רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוּ-עֵדָן.

27 (ב) וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבְּאוּר בָּזָה

28 בְּשִׁלּוּשׁ הָעֲנִיִּים הַלְלוּ בְּפִנְיֵי

29 הָעֲנִיִּים, עַל-פִּי הַמִּבְּאֵר

30 בְּדִרוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁵ שֶׁכָּלֵלוּ

31 סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור

32 האלוקי מלמעלה למטה, מדרגה

33 לדרגה כאשר כל דרגה אחוזה באחרת

34 כטבעות וחוליות של שרשרת נִחְלָק

35 לְשִׁלְשֵׁת הָעֲנִיִּים דִּעוּלָם

36 שְׁנֵה נֶפֶשׁ, הַמִּקּוֹם, הַזִּמָּן וְהָעֲנִיִּין

37 רְאִישֵׁי-תִבּוֹת עֲשִׂין. וְאַחֵד

38 הַפִּירוּשִׁים בָּזָה⁶, במשמעות

39 הפנימית של "עולם, שנה, נפש",

40 שֶׁנֶּפֶשׁ קָאִי הַכּוּוֹנָה עַל סְפִירַת

41 הַבִּינָה (שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּרַחֲבוּת כו',

בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"ג

כסלו, מברכים החודש טבת,

ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **יום אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ, יום יט פֶּסַח, יום ג' שֶׁהוּכָפֵל**

2 **בוּ כִּי טוֹב,** יום הלולא רַבָּה שֶׁל

3 רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוּ-עֵדָן² (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי

4 הַזִּקֵּן ב'אֲגֶרֶת הַקֹּדֶשׁ' אַחֵר בִּיאָתוֹ מִפֶּטְרִבּוּרְג³).

5 וְהִינֵנּוּ⁴, שֶׁהֵעֲנִין הַעֲקָרִי הוא "יום אֲשֶׁר עָשָׂה הָרִי'

6 לָנוּ", גְּאוּלַּת רַבְּנֵי הַזִּקֵּן וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְאַחֲרֵ-

7 כֵּן מוֹסִיף שֶׁגַּם מִקּוֹדֶם לָכֵן הָרִי זֶה יוֹם זָכָאִי,

8 מֵצֵד שֶׁלִּשְׁמֵה עֲנִיִּים, יום יט פֶּסַח, יום ג' שֶׁהוּכָפֵל

9 בּוּ כִּי טוֹב, יום הלולא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי

10 הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוּ-עֵדָן.

11 (ב) וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבְּאוּר בָּזָה בְּפִנְיֵי הָעֲנִיִּים,

12 עַל-פִּי הַמִּבְּאֵר בְּדִרוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁵

13 שֶׁכָּלֵלוּ סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִחְלָק לְשִׁלְשֵׁת

14 הָעֲנִיִּים דִּעוּלָם שְׁנֵה נֶפֶשׁ, רְאִישֵׁי-תִבּוֹת עֲשִׂין.

15 וְאַחֵד הַפִּירוּשִׁים בָּזָה⁶, שֶׁנֶּפֶשׁ קָאִי עַל סְפִירַת

16 הַבִּינָה (שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּרַחֲבוּת כו', לְמַעַל

17 מִהַגְּבֻלַּת הָעוֹלָם), וְעוֹלָם קָאִי עַל מְדוּת דִּזְעִיר

18 אֲנִפִּין' (הַחֵל מִסְּפִירַת הַחֶסֶד), שֶׁהֵם יְמֵי הַבְּנִין

19 שֶׁל הָעוֹלָם (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁷ עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה),

20 וְשְׁנֵה קָאִי עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרֶשׁ וּמִקּוֹר

21 הַזִּמָּן. וְכָל זֶה הוּא בְּעֵנִין הַסְּפִירוֹת. וְיִבְעֵנִין

22 הָעוֹלָמוֹת הֵם שֶׁלִּשְׁמֵה עוֹלָמוֹת בְּרִיאַה-יִצִּירָה-

23 עֲשִׂיה (שֶׁבְּשִׁלְשׁ בְּחִינוֹת אֱלוֹ נִחְלָקִים כָּל

24 הָעוֹלָמוֹת, מֵה-שְּׂאִין-כֵּן אֲצִילוֹת⁸, שֶׁעַם הָיִיתוּ

25 אֲצִילוֹת⁸, שֶׁעַם הָיִיתוּ עוֹלָם

26 וְגַם הוּא מְצִיאוֹת עִם הַגְּדוּרֹת מְסוּיִמוֹת

27 וְהַסְּפִירוֹת שָׁבוּ בְּטוֹת לְאוֹקוֹת

28 בְּבִטּוֹל מוֹחֵלֵט, וְהַעוֹלָמוֹת בְּרִיאַה-

29 יִצִּירָה-עֲשִׂיה בָּהֶם יֵשׁ נְתִינַת מִקּוֹם

30 לְנִבְרָאִים שֶׁהֵם יֵשׁ וּמְצִיאוֹת וְעַד

31 לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא הַחֵלֶק

32 הַתַּחְתּוֹן שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂייה

33 (שֶׁבְּשִׁלְשׁ בְּחִינוֹת אֱלוֹ בְּרִיאַה-

34 יִצִּירָה-עֲשִׂיה נִחְלָקִים כָּל

35 הָעוֹלָמוֹת, מֵה-שְּׂאִין-כֵּן אֲצִילוֹת⁸, שֶׁעַם הָיִיתוּ

36 וְגַם הוּא מְצִיאוֹת עִם הַגְּדוּרֹת מְסוּיִמוֹת

37 וְהַסְּפִירוֹת שָׁבוּ בְּטוֹת לְאוֹקוֹת

38 בְּבִטּוֹל מוֹחֵלֵט, וְהַעוֹלָמוֹת בְּרִיאַה-

39 יִצִּירָה-עֲשִׂיה בָּהֶם יֵשׁ נְתִינַת מִקּוֹם

40 לְנִבְרָאִים שֶׁהֵם יֵשׁ וּמְצִיאוֹת וְעַד

(1) פירש"י בראשית א, ז. (2) הרב המגיד ממעוריתש - נסתלק יט כסלו תקל"ג. (3) אג"ק אדמו"ר הזקן ח"א ס"ע צו ואילך. וש"נ. (4) ראה גם בשיחה שלפני המאמר סי"א (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 60 ואילך). (5) ראה אוה"ת יתרו ע' תתטז. סה"מ תרכ"ח ע' קמד. ועוד. (6) ראה סה"מ שם. תרכ"ז ס"ע צט ואילך. וש"נ. תרל"ח ע' כ. אור תורה להה"מ הוספות סימן קמג-קמד. וש"נ. (7) תהלים פט, ג. (8) ראה אוה"ת ענינים ע' צו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 (עולם מלשון העלם), הרי הוא עולם האחדות⁹ בו אחדות ה' ניכרת
2 בגלוי כי יש בו ביטול מוחלט לאלוקות ואין בו מציאות נפרדת מאלוקות,
3 ולכן אינו נמנה עולם האצילות ביחד עם שלשה עולמות
4 בריאה-יצירה-עשיה, שבהם יש מציאות נפרדת מאלוקות עליהם
5 נאמר¹⁰ ומשם יפרד, ד'נפש'
6 הוא עולם הבריאה הנעלה ביותר
7 מבין השלושה, 'עולם' הוא עולם
8 היצירה שבו יש יותר נתינת מקום
9 למציאות של נבראים נפרדים, ו'שנה'
10 הוא עולם העשיה שבו הנבראים
11 הם בעלי הגבלות והגדרות (והוא
12 ענין אחד עם מה שנתבאר
13 לעיל שבענין הספירות הן: 'בינה זעיר-אנפין
14 שנה-נפש הן: 'בינה זעיר-אנפין
15 ומלכות', כי 'בינה זעיר-
16 אנפין ומלכות' הם בריאה-
17 יצירה-עשיה שבאצילות¹¹ כי
18 עשר הספירות נחלקות בחלוקה
19 מקבילה לשלוש עולמות אלו: בינה -
20 עולם הבריאה, המידות (זעיר אנפין) -
21 עולם היצירה, מלכות - עולם העשיה,
22 כפי שהם בעולם האצילות עצמו).
23 ולא רק בריאה-יצירה-עשיה
24 הפורטיים, אלא גם בריאה-
25 יצירה-עשיה הכלליים
26 נקראים 'עולם' 'שנה'
27 ו'נפש' מבואר בקבלה וחסידות
28 שמלבד החלוקה לארבעה עולמות
29 פורטיים אלו כפי שהם בסדר
30 השתלשלות, גם במדרגות שלמעלה
31 מ'סדר השתלשלות' יש חלוקה כללית
32 לארבעה עולמות אלו והמושג עולמות
33 ב"ע הכלליים מתפרש בדרך כלל כך:
34 בריאה - בחינת "אדם קדמון"; יצירה -
35 - בחינת "עתיק יומין" ו"אריך אנפין"
36 שבכתר; עשיה - עולם האצילות. ועל
37 כך מבואר כאן שגם חלוקה זו היא
38 כנגד עולם-שנה-נפש.
39 ועד שגם שלשת המדרגות
40 ד'הוא ושמו בלבד¹²
41 שלפני הצמצום, שלוש דרגות באור איך-סוף הבל-גבול שהאיר לפני
42 הצמצום הראשון נקראות 'עולם' 'שנה' ו'נפש'.

ביאור בדרך אפשר

43 וזהו גם מה שמצינו במאמרי ה'צמח צדק' ואדמו"ר
44 מהר"ש¹³ בענין תבת נח שנהלקה לשלשה סוגים, ולכן
45 בפועל היתה בנויה משלוש קומות כנאמר בתורה תחתיים שנים
46 ושלישים¹⁴, שהם מכוונים כנגד שלשה עולמות בריאה-
47 יצירה-עשיה¹⁵, שמכוונים כנגד
48 שלשת המדרגות ד'עולם'
49 'שנה' ו'נפש', שזהו לפי
50 שבדור המבול שתיבת נח שימשה
51 להצלה ממנו הוצרך להיות תקון
52 בכל הענינים כל הבחינות
53 שבעולם, וכללות כולם הן
54 שלשת המדרגות הנ"ל
55 שכוללות, כאמור, הן את עולמות
56 בריאה-יצירה-עשיה הפורטיים והן את
57 עולמות בריאה-יצירה-עשיה הכלליים
58 ונאין זה הביאור ש"תחתיים שנים
59 ושלישיים" מכון כנגד עולם-שנה
60 נפש ובריאה-יצירה-עשיה אינו עומד
61 בסתירה לתורת הפעל-שם
62 טוב¹⁶ ש"תחתיים שנים
63 ושלישים" הם שלשת
64 הענינים ד'עולמות' נשמות'
65 ו'אלוקות' (שהם בסדר של
66 מלבטת למעלה, תחתיים - עולמות
67 כנגד יצירה, שנים - נשמות כנגד
68 בריאה, ואצילות¹⁷ כנגד אלוות
69 - שלישים וחכי עליונים), אף
70 שעולם האצילות אינו נכלל
71 בשלשת המדרגות ד'עולם'
72 'שנה' נפש', כנזכר לעיל
73 שהם כנגד בריאה-יצירה-עשיה, כי
74 בתורת הפעל-שם-טוב מדיק
75 שבחינת 'שלישים' היא
76 אלקות היינו עולמות שהם בבחינת,
77 ולא אלקה הקדוש-ברוך-הוא
78 בעצמו]. וכל זה הוא ענין תבת
79 נח כפי שהיא מצד עצמה כפי
80 שנבנתה לפני המבול. אף על זה
81 נאמר לנח "בא גו' אל
82 התבה"¹⁸, שזהו ענין
83 המשיכת האור האלוהי הנעלה של עולם האצילות בעולמות
84 בריאה-יצירה-עשיה.

(9) ראה תורת מנחם - התוועדיות חכ"ז ס"ע 183. (10) בראשית ב, י"ד. וראה תו"א ו, ב. כו, ג. (11) לקו"ת בלק סט, ד. דרושי יוהכ"פ ע, ג. שה"ש ד, ד. (12) פדר"א רפ"ג. (13) לקו"ת לג"פ נח נג, א. סג, ב (אוה"ת נח (כרך ג) תריד, א). (14) נח ו, טז. (15) של"ה עה"פ (רעו, א). (16) צוואת הריב"ש סע"ה. או"ת עה"פ (ז, ב) - הובא בלקו"ת לג"פ שם. (17) לקו"ת לג"פ שם. (18) נח ז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל־פִּי מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל שְׁגָם שְׁלֹשֶׁת הַמְדַּרְגּוֹת ד' הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' 2 וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם נִקְרָאוֹת 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 3 וְ'נֶפֶשׁ' כִּי הַמוֹשְׁגִים הַלּוֹ קִיּוּמִים גַּם בְּאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גִבּוֹל שֶׁלִּפְנֵי 4 הַצְמָצוֹם, נִמְצָא - שְׁבַעֲנִין "בֹּא אֶל הַתְּבָה" נִכְלָל גַּם הַמִּשְׁכָּת 5 הָעֲצִימוֹת כִּי כִשֶּׁם שֶׁבְּכַחַּיִּנוּת שֶׁכִּנְגַד 6 עוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ בְּעוֹלָמוֹת הַפְּרָטִיִּים 7 'בּוֹא אֶל הַתְּבָה' מִשְׁמַעוֹ הַמִּשְׁכָּת 8 אֲצִילוֹת בְּכִרְיָאֵה־יִצְרֵה־עֲשִׂיהָ, כִּךְ 9 בְּכַחַּיִּנוּת שֶׁכִּנְגַד עוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ בְּאוֹר 10 אֵין־סוֹף שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם, 'בּוֹא אֶל 11 הַתְּבָה' הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּת עֲצֻמוֹתָיו וּמַהוּ 12 שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ ב' הוּא 13 וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד'. 14 (ג) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמַר, 15 שְׁשֹׁלֶשֶׁת הָעֲנִיָּנִים הַמְנוּיִים 16 בְּמִכְתַּב אֲדוֹמָ"ר הֶזְקֵן שֶׁבָּהֶם נִפְתַּח 17 הַמֵּאֵמֶר דְּיוֹם יֵט כְּסָלוֹ, יוֹם ג', 18 שֶׁהוּכָפַל בּוֹ כִּי טוֹב, יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי 19 הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי הַקְדוּשָׁה 20 נִשְׁמָתוֹ־עֲדָן, הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת 21 הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 'נֶפֶשׁ' 22 וְ'נֶפֶשׁ' כִּפִּי שֶׁמִּמֶּשִׁיךְ וּמִפְרֹט. יוֹם 23 יֵט כְּסָלוֹ שֶׁהוּא תֹאדִיר הַיּוֹם 24 לְמַנְיֵן יְמוֹת הַשָּׁנָה, הוּא 25 בְּחִינַת 'שְׁנָה'. יוֹם ג', 26 שֶׁהוּכָפַל בּוֹ כִּי טוֹב, שֶׁהוּא 27 הַיּוֹם בְּשַׁבּוּעַ לְמַנְיֵן שְׁבַעַת יְמֵי 28 הַבְּנִיָּן, הוּא בְּחִינַת 'עוֹלָם'. 29 וְיוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי 30 הַקְדוּשָׁה נִשְׁמָתוֹ־עֲדָן הוּא 31 בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי עֲנִין יוֹם 32 הַהִילּוּלָא הוּא עֲלִית 33 וְהִסְתַּלְּקוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁל 34 בְּעַל הַהִילּוּלָא, וּבִנְיָנָה לְיוֹם 35 הַהִילּוּלָא שֶׁל הָרֵב הַמְּגִיד 36 שֶׁהִיָּה נִשְׂיָא יִשְׂרָאֵל בְּדוֹרוֹ, 37 הָרֵי זֶה הַנֶּפֶשׁ הַנִּשְׁמָה הַכִּלִּית 38 שֶׁל כָּל הַדּוֹר. וְכִנְזָפֹר לְעֵיל 39 שְׁשֹׁלֶשֶׁת הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 40 'שְׁנָה' וְ'נֶפֶשׁ' הֵן בְּשִׁלְשָׁה 41 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יִצְרֵה־ 42 עֲשִׂיהָ, וּבִשְׁרָשָׁם שְׁלֹשֶׁת

- העולמות ב"ע הם שלש המדרגות ד' הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' 2 בְּאוֹר שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם וְכִשֶּׁם שֶׁעֲנִיָּנִים אֵלּוּ מִקְבִּילִים לְעוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ, 3 כִּךְ הוּא גַּם בְּשִׁלְשֶׁת הָעֲנִיָּנִים הָאֲמֻרִים שֶׁל חֹג הַגָּאֻלָּה י"ט כְּסָלוֹ. וְלִמְעַלָּה 4 מִזֶּה, בְּחֹג הַגָּאֻלָּה י"ט כְּסָלוֹ יֵשׁ עֲנִין נִעְלָה יוֹתֵר הוּא עֲנִין יוֹם אֲשֶׁר 5 עָשָׂה ה' לָנוּ (וְגִאוּלָּת רַבְּנֵי 6 הַזָּקֵן וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת), 7 שֶׁהוּא עֲנִין הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת 8 הָאֲצִילוֹת¹⁹, וְעַד לְהַמִּשְׁכָּת 9 הָעֲצֻמוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִיָּנִים 10 הָאֲמֻרִים שְׁקִימִים בְּיוֹם זֶה מִצֵּד עֲצֻמוֹ, 11 לִפְנֵי גִאוּלָּת אֲדוֹמָ"ר הֶזְקֵן בְּיוֹם זֶה, 12 בְּרוּגְמַת הַמִּשְׁכָּת עֲנִיָּנִים אֵלּה 13 ב'תַּחְתִּיִּים, שְׁנִיִּים וְשִׁלְשִׁים (עוֹלָם־ 14 שְׁנָה־נֶפֶשׁ) עַל־יְדֵי 'בּוֹא אֶל הַתְּבָה', 15 כְּמִבְּאוֹר לְעֵיל. 16 וְזֶהוּ שֶׁהַעֲנִין הָעֲקָרִי הוּא 17 "יוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ", 18 וְאֵלּוּ שְׁאֵר שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִיָּנִים 19 שְׁבִיּוֹם זֶה בָּאִים בְּדֶרֶךְ 20 הַיּוֹסֵפָה וְטַפֵּל, וְלִכְּן פֹּרֵט זֶה מוֹפִיעַ 21 בְּרֹאשׁ הַמִּכְתָּב, לִפְנֵי שְׁלֹשֶׁת הַפְּרָטִים 22 הַנוֹסְפִים, כִּי כָּל־לֵלוֹת 23 הַהִשְׁתַּלְּשָׁלוֹת (שְׁלֹשֶׁת 24 הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 'נֶפֶשׁ') 25 הֵיא טַפְּלָה לְעֲצֻמוֹתָיו 26 וְתַבְרֵךְ, וְכָל הַתְּהוּוֹת 27 מִצִּיאֻתָּהּ שֶׁל הַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת הַמְדַּרְגּוֹת 28 וְהַעֲלֻמוֹת הֵיא לְכַבּוּדוֹ וְתַבְרֵךְ 29 שֶׁהוּא הַעִיֶּקֶר וְהֵם הַטַּפִּלִּים, כְּמֵאֲמָר 30 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁰ כָּל מַה שֶּׁבָּרָא 31 הַקֹּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא 32 אֶלָּא לְכַבּוּדוֹ וּמוֹכֵן שֶׁהִבְרִיאָה 33 טַפְּלָה לוֹ, וְכְּמֵאֲמָר רַז"ל 34 שֶׁכָּל־לֵלוֹת הַבְּרִיאָה הֵיא בְּשִׁבִּיל 35 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית²¹

- וְאֵלּוּ שְׁאֵר שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִיָּנִים שְׁבִיּוֹם זֶה בָּאִים בְּדֶרֶךְ הַיּוֹסֵפָה וְטַפֵּל, כִּי כָּל־לֵלוֹת 28 הַהִשְׁתַּלְּשָׁלוֹת (שְׁלֹשֶׁת הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 'נֶפֶשׁ') הֵיא טַפְּלָה לְעֲצֻמוֹתָיו 29 וְתַבְרֵךְ, וְכָל הַתְּהוּוֹת מִצִּיאֻתָּהּ הֵיא לְכַבּוּדוֹ וְתַבְרֵךְ, כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁰ 30 כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקֹּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא אֶלָּא לְכַבּוּדוֹ, וְכְּמֵאֲמָר רַז"ל שֶׁכָּל־לֵלוֹת 31 הַבְּרִיאָה הֵיא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית²¹ וּבְשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת

(19) ראה קהלת יעקב מע' רמז. שיחת חה"ש תרצ"ג (לקו"ד ח"ד תשעא, א). (20) אבות ספ"ו. וראה לקו"ת פ' ראה כח, ד. ד"ה ומשה נגש (לאדה"ז - קה"ת תשכ"ה) ע' 14 (אוה"ת יתרו ע' א"א). (21) אותיות דר"ע אות ב. סדר רבה דבראשית ד. ויק"ר פל"ו, ד. תנחומא (באבער) ג. רש"י ורמב"ן בראשית א, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת רִאשִׁית²², ומובן שהעולם, האמצעי,
 2 טפל לעיקר, ישראל והתורה, שהם העיקר, כִּי יִשְׂרָאֵל אֲרִיתָא
 3 וְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא כּוֹלָא חַד²³ בני ישראל, התורה והקדוש-ברוך-
 4 הוא כולם אחד.
- 5 (ד) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבֹאֵר דִּיוֹק
 6 הַלְשׁוֹן של אדמו"ר הזקן במכתבו
 7 "יום אֲשֶׁר) עָשָׂה ה' לָנוּ",²
 8 שְׁבֻזָּה מְרוּמָז²⁴ שְׁעִנָּן
 9 הַגְּאוּלָּה השלימה הכללית ועל-
 10 דרך-זה גאולה י"ט כסלו נִפְעַל עַל-
 11 יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדָתָנוּ (לָנוּ)
 12 כמו בזכותנו), שְׁזוּהִי וכאן העבודה
 13 שהביאה את הגאולה היא עִבּוּדָתוֹ
 14 שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּגִילוּי
 15 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ
 16 מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ, כּוֹלֵל גַּם
 17 מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ שאדמו"ר הזקן
 18 נדרש לה בְּנוֹנֵעַ לִיצִיָּאָה מִן
 19 הַמַּאֲסָר, שְׁאֵף שְׁבִיחוֹתוֹ
 20 בְּמַאֲסָר הָיוּ אֲצִלוֹ גִּילּוּיִים
 21 רוחניים נִעְלִים בִּיְתֵר, פִּדְיוֹעַ
 22 שְׁבֹאוֹ אֵלָיו מִמְקוֹמָם בְּעוֹלָם
 23 האמת, כִּדִּי לִבְקוֹר וּלְעוֹדֵד אוֹתוֹ
 24 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְהַמְּגִיד כּו',
 25 וְלָכֵן בְּאֲשֶׁר בִּשְׁוֹהוּ כִּי
 26 חֲפָשִׁי הוּא - לֹא חָפֵץ לָלֶכֶת
 27 מִשֵּׁם²⁵ ובשביל עצמו היה יתרון
 28 במאסר לעומת היציאה לחירות,
 29 מִכָּל-מְקוֹם כִּפָּה אֶת עֲצָמוֹ
 30 וּמָסַר נִפְשׁוֹ לְצִאת וּלְהִתְעַסֵּק
 31 בַּהֲפָצַת הַמַּעֲנִיּוֹת חוּצָה²⁶,
 32 שֶׁמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ זֶה לְצִאת
 33 מִהַמָּאֵסָר כִּדִּי לִנְסוֹק בַּהֲפָצַת הַחֲסִידוֹת
 34 הִיא גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִהַמְסִירוֹת-
 35 נֶפֶשׁ שֶׁבַעֲנִין הַמַּאֲסָר עֲצָמוֹ.
 36 וְעַל-דֶּרֶךְ פְּתָגָם הַצִּמְח
 37 צֶדֶק²⁷ שֶׁכָּל עֲנִיֵּי הַמְסִירוֹת-
 38 נֶפֶשׁ שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן הֵם
 39 כִּי'לֹא נִחְשָׁבִים כִּאלֹו לֹא הָיוּ לְגַבִּי
 40 הַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ לְנִתְקֵן אֶת
- עֲצָמוֹ (אֲפִרְיִסֵּן זִיף לִנְתֵק 'ולקרוע' את עצמו)
 דְּעִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי גו'²⁸, דְּבִקוֹת בְּקוּדֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ עַד כִּדִּי כֵךְ
 שְׂרָצוֹנוֹ אֵךְ וּרְק בְּקוּדֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ וְלֹא בִשּׁוֹם מִדְּרִיגַת רִחוּנוֹת גְּבוּהוֹת
 וְנִעְלוֹת שֶׁהֵם בְּבַחֲנִית "עִמָּךְ", טַפֵּל, לְגַבִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ
 וּלְהִתְמַסֵּר לַעֲשֵׂיַת טוֹבָה
 לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל.
 וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּלִכְאוּרָה, הָרִי
 הַדְּבִקוֹת ד' עִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי
 הוּא עֲנִין שֶׁל מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ²⁹
 ויתור מוחלט על המציאות האישית,
 ואם כן מה היתרון במסירות נפש של
 היתור על כך לטובת העיסוק בהפצת
 החסידות, והרי שני הדברים מסירות
 נפש?
 אֵךְ הַעֲנֵן הוּא, שְׁאִין זֶה
 הַדְּבִקוֹת בְּאִלּוּקוֹת בֹּאוֹפֵן הַנִּעְלָה שֶׁל
 "עִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי" עֲדִין אֲמִתִּית
 עֲנֵן הַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ, כִּיֵּן
 שְׁזוּהִי הַדְּבִקוֹת הֵזוֹ בְּאִלּוּקוֹת עֲנֵן
 שֵׁשׁ בּוֹ עוֹנֵג רִחוּת נִשְׁמַתִּי גְּדוֹל
 מִצֵּד הַגִּילּוּיִים הָאֱלֹוִקִים הַיּוֹתֵר
 נִעְלִים (וְכִמּוֹ) הַיְשִׁיבָה
 בְּמַאֲסָר, שְׁבֻזָּה גּוֹפָא עֲצָמוֹ,
 לְמִירוֹת שְׁבַגְשִׁמִּיּוֹת הַמָּאֵסָר הוּא עֵינִי
 וַיִּסּוּרִים הִיָּה עֲנֵן שֶׁל עוֹנֵג
 מִצֵּד עוֹצֵם הַגִּילּוּיִים הַרוּחָנִיִּים,
 כְּמוֹ הַבִּיקוֹר שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב
 וְהַמְּגִיד הַנּוֹכַח לַעֲלִי). וְעַקֵּר
 הַחֲדוּשׁ וְהַנִּעְלָה בְּמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ
 שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן הוּא שְׁנִתְקֵן אֶת
 עֲצָמוֹ מִמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ כְּזוֹ שֶׁל
 דְּבִיקוֹת מוֹחֲלֵט בְּאִלּוּקוֹת שֵׁשׁ בָּה
 גִּילּוּי אוֹר נִעְלָה לַעֲצָמוֹ, בְּשִׁבִּיל
 לְהִתְעַסֵּק בְּעֲנִינִים פְּשׁוּטִים
 שֶׁל הַזּוּלַת וְהַחוּצָה כּו'.
 וּמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ זֶה שְׁהִיא ויתור
 עֲצוֹם מִצִּדּוֹ פְּעֻלָּה אֶת ה"יום

(22) אותיות דר"ע שם. סדר רבה דבראשית ה. רש"י ורמב"ן שם. וראה ב"ר פ"א, יד. ויק"ר פל"ו שם. (23) ראה זח"ג עג, א. (24) ראה גם בשיחה שלפני המאמר סי"ב (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 61 ואילך). (25) ראה שיחת יט כסלו תרצ"ג ס"ב (לקו"ד ח"א כט, א). וראה גם לקו"ש ח"א ע' 73. (26) ראה אגה"ק של הבעש"ט - נדפס (גם) בכש"ט בתחילתו. ובכ"מ. (27) שיחת כ כסלו תרצ"ג סי"ז (לקו"ד שם מה, א). (28) תהלים עג, כה. וראה דרמ"צ קלח, א. (29) ראה גם תניא פמ"א (נח, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְנוֹ, חג הגאולה י"ט כסלו, שְׁהוּא עֲנֵן גִּילוי
2 אור הַחֲסִידוֹת.
3 וַיֹּשֶׁ לומר הִרְמֵז בְּדִיּוֹק הַלְשׁוֹן "עָשָׂה ה' לְנוֹ", מַלְשׁוֹן
4 "עָשָׂה" כְּפִיָּה, כְּמוֹ מַעֲשִׂין כּוֹפֵין וּמַחֲיִיבִים עַל הַצְדָּקָה³⁰,
5 שֶׁהַכְּפִיָּה העצמית וְהַמְסִירוֹת-
6 נֶפֶשׁ שֶׁל רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְהַשְׁפִּיל
7 אֶת עַצְמוֹ וְלִירֹד לְעַנְיִים שֶׁל
8 עֲשִׂיָּה, פְּעָלָה גַם אֶת הַכְּפִיָּה
9 הַהִכּוּחַ, כְּכִיכּוֹל, לְמַעֲלָה (עַל-
10 דֶּרֶךְ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל³¹
11 "מַעֲלָה אֲנִי עָלִיכֶם כְּאִילוֹ
12 עֲשָׂאוֹנִי" הרי שגם כלפי מעלה,
13 כְּכִיכּוֹל, קִיִּים מוֹשֵׁג שֶׁל עֲשִׂיָּה)
14 לְהַמְשִׁיךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְלִגְלוֹת
15 כֵּאֵן לְמַטָּה אֶת אור הַחֲסִידוֹת,
16 בַּחֲנִינֵת אֲצִילוֹת (כְּנֻזָּר לְעִיל
17 סְעִיף ג), כְּפִדּוּעַ³² בְּתוֹרַת
18 הַחֲסִידוֹת שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
19 קָשׁוּר עִם עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה דִּקְא
20 ולכן המשכת אור האצילות היא דוקא
21 עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.
22 ה' זוּהִי גַם הַהוֹרָאָה לְכָל
23 הַהוֹלָכִים בְּעֻקְבוֹתָיו שֶׁל אֲדַמּוּ"ר
24 הוֹקֵן בַּעַל הַגְּאוּלָּה, שְׁנוֹסֵף עַל
25 הַגִּיּוּעָה בְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ
26 לְלִמּוּד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת
27 וְלַהֲבִין כּוֹ' כֹּל אֶחָד לְעַצְמוֹ,
28 צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַם הַמְסִירוֹת-
- 1 נֶפֶשׁ לְהַתְנַתֵּק מֵעֲנֵנֵי גִילויִים וְהִנָּה רִוּחַנִית אִישִׁית וְלַעֲסוֹק
2 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת חוּצָה' אֵל הוֹלֵת מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
3 לְקָרֵב גַם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, כּוֹלָל גַם
4 עַל-יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן³³ לְטוֹבַת מִי
5 שֶׁעֲדִין אֵינֶם מְבִינִים לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ,
6 וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה הָעוֹסֵק
7 בַּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת שְׂאִיר אֲצִילוֹ
8 בַּעֲצָמוֹ הָאֵל דְּפָנִימִיּוֹת
9 הַתּוֹרָה.
10 וְכִידּוּעַ תּוֹרַת הַפַּעַל-שֵׁם-
11 טוֹב³⁴ בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר
12 הַמְשָׁנָה³⁵ כֹּל תּוֹרָה שְׂאִין
13 עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה בְּטָלָה,
14 שֶׁהַפְּנִיָּה בְּעֵנֵן הַמְּלֹאכָה הִיא
15 לְהַתְעַסְקוֹת בְּאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
16 שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה שְׁמַתְסֵק עִם
17 הוֹלֵת תּוֹרָתוֹ שֶׁל עַצְמוֹ
18 מִתְקַיֵּמַת.
- 1 נֶפֶשׁ לְהַתְנַתֵּק מֵעֲנֵנֵי גִילויִים וְהִנָּה רִוּחַנִית אִישִׁית וְלַעֲסוֹק
2 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת חוּצָה' אֵל הוֹלֵת מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
3 לְקָרֵב גַם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, כּוֹלָל גַם
4 עַל-יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן³³ לְטוֹבַת מִי
5 שֶׁעֲדִין אֵינֶם מְבִינִים לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ,
6 וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה הָעוֹסֵק
7 בַּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת שְׂאִיר אֲצִילוֹ
8 בַּעֲצָמוֹ הָאֵל דְּפָנִימִיּוֹת
9 הַתּוֹרָה.
10 וְכִידּוּעַ תּוֹרַת הַפַּעַל-שֵׁם-טוֹב³⁴ בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר
11 הַמְשָׁנָה³⁵ כֹּל תּוֹרָה שְׂאִין
12 עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה בְּטָלָה, שֶׁהַפְּנִיָּה בְּעֵנֵן הַמְּלֹאכָה הִיא
13 לְהַתְעַסְקוֹת בְּאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה תּוֹרָתוֹ מִתְקַיֵּמַת.

(30) ב"י לטור יו"ד סרמ"ח. וראה סה"מ תרע"ח ע' קכא. (31) ראה ויק"ר פל"ה, ז. זח"ג קיג, סע"א. וראה לקו"ת שה"ש לר, ד. (32) ראה לקו"ת ויקרא ה, ד. בלק סט, סע"ג ואילך. תורת מנחם - התוועדות חמ"א ע' 192. (33) ראה לקו"ש חל"ו ע' 43. (34) ויש"נ. (35) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סק"י. ויש"נ. (36) אבות פ"ב מ"ב.

המשך ביאור למס' תענית ליום שישי עמ' א

- 1 נפלאות העפר. כששמעו זאת חשבו שיש בעפר ביתם כח זה, ורצו
2 להתעשר מכך, ולכן סָתְרוּ לְדִירֵיהֶם - את דירתם, וְאִמְטִינָהוּ לְבִי
3 מִלְּפָא - והביאו את עפרה לבית המלך, וְאִמְרוּ לֵיה, הֵיא עֲפָרָא
4 דְאִיתִי הָבָא - עפר זה שהביא לכאן נחום איש גם זו ועמו ניצחת
5 את אויבך, מִדִּין (ומשלנו) הוּא, והנה הבאנו לפניך עפר נוסף
6 כמותו. בְּדִקּוּת - זרקו חיילי המלך מעפר זה, וְלֹא אִשְׁכְּחוּהוּ - ולא
7 מצאו שנהפך לחרבות וחיצים, וְקִמְלִינָהוּ לְהִנָּךְ דִּינֻדְאִי - והרגו את
8 בעלי הדירה, עַל שֶׁזָּלְזְלוּ בַּמֶּלֶךְ.
9 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: אִי זֶה הוּא דְבָר עִיר הַמּוֹצִיאָה חֶמֶשׁ מֵאוֹת רִגְלֵי כּוֹ'
- 1 ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים.
2 ברייתא המבארת דין המשנה: תָּנוּ רַבָּנֵן, עִיר [מְדִינָה] הַמּוֹצִיאָה
3 כְּלוּמַר שְׁגָרִים בַּה חֶמֶשׁ מֵאוֹת וְאַלְף רִגְלֵי וְאִנְשִׁים, כְּגוֹן כְּפָר עֶבֶר,
4 וְיִצְאוּ חֵמֶשׁ תִּשְׁעָה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחֶר זֶה, שְׁלֹשָׁה מֵתִים
5 לְיוֹם, חֲרִי זֶה דְבָר שְׁמַתְרִיעִים עָלָיו בְּאוֹתָהּ הָעִיר. אֵךְ אִם מֵתוֹ
6 תִּשְׁעָה כְּיוֹם אַחֶר אוֹ בְּאַרְבַּעָה יָמִים, אֵין זֶה דְבָר, שְׁאִירֵךְ רַק
7 בַּמִּקְרָה. וְעִיר [קָמְנָה] הַמּוֹצִיאָה חֶמֶשׁ מֵאוֹת רִגְלֵי, כְּגוֹן כְּפָר עֲמִיקוֹ,
8 וְיִצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחֶר זֶה, חֲרִי זֶה דְבָר,

בס"ד. שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "ויהי מקץ", "כתרגומו מסוף¹, וכל לשון קץ סוף הוא" - דכיון
 2 שהמאורע ("ויהי") ד"פרעה חולם" אינו המשך וסוף ("מקץ") למאורע שלפני זה², שהרי "לא זכר שר
 3 המשקים את יוסף וישכחהו"³, הרי לכאורה מוטב לפרש ש"מקץ" הוא לשון (סוף בגלל שהוא ה"קצה",
 4 ובמילא יכול להתפרש גם על הקצה הראשון) תחלה⁴, שחלום פרעה היה בתחלת השנתיים ימים⁵, ולכן
 5 צריך רש"י להוכיח שגם כאן הפירוש ד"מקץ" הוא "מסוף"; והשייכות של ב' הפירושים ב"מקץ", סוף
 6 או תחילה, לב' הפירושים בפנימיות הענינים, פירוש הזהר⁶ דקאי על "קץ דשמאלא", ופירוש האריז"ל⁷
 7 דקאי על "קץ הימין", ושייכותם זה לזה, שעל-ידי בירור הניצוצות ב"קץ דשמאלא" באים ל"קץ הימין"
 8 - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.

ב. ויש להוסיף בנוגע לב' הפירושים בפנימיות הענינים - בפרטיות יותר:

איתא בזהר⁸ שיש "קץ הימים" ו"קץ הימין": "קץ הימים" - מורה על היפך הקדושה, שלכן, בחטאו
 10 של קין נאמר⁹ "ויהי מקץ ימים", ואילו "קץ הימין" הוא ענין נעלה בקדושה, שלכן נקרא זמן הגאולה
 11 העתידה בשם "קץ הימין"¹⁰. וכיון שבפרשתנו נאמר "ויהי מקץ ג' ימים", לכן מפרש הזהר שקאי על
 12 "קץ דשמאלא".

ועל-דרך-זה נתפרש הפסוק "ויהי מקץ שנתיים ימים" - ב'תורה אור'¹¹:

"ויהי מקץ שנתיים ימים, פירוש, שבחינת שנתיים ימים, שהם בחינת יום יום, בחינת השעשועים
 15 הנ"ל (בחינת התענוג שבתורה, שעל זה נאמר¹² ואהיה אצלו ג' שעשועים יום יום ג'), הם אצלו בקץ
 16 ותכלית, כלומר, שאין לו בחינת הנ"ל בעסק התורה".

ויש לומר, שמוזה נעשה גם ענין של מדידה והגבלה (קץ ותכלית) בכללות העסק בתורה - שאף
 18 שעוסק ומתייגע בתורה, הנה מזמן לזמן הרי הוא מפסיק מלימודו, כדי לנוח [באמרו: וכי מחוייב אני
 19 להתייגע במשך כל היום כולו? ! - צריכים אמנם ללמוד תורה ולקיים מצוות, אבל מוכרחים גם לנוח
 20

התחלה, שהרי נאמר "מקץ ימים" סתם, ולא נתפרש מספר של
 ימים שנוכל לומר שמאורע זה הי' בסופם או בתחלתם.

ואילו בפסוק "מקץ עשר שנים לשבת אברם גו'" (לך לך טז,
 ג) - מובן שהוא מלשון סוף, ולא מלשון תחילה, כיון שלא נזכר
 שום מאורע שאירע לאחר העשר שנים, שמאורע זה הי'
 בתחלתם; ובודאי לא שייך לפרש מלשון מקצת (כעבור מקצת
 שנים לשבת אברם), שאז אין מקום להוסיף "עשר שנים", שהרי
 כאן לא נוגע שאר השנים שלאחרי ה"מקצת".

ואף שעברו שנתיים ימים מחלום פרעה עד התחלת שני
 5 השבע, הרי זה יכול להקרא דבר ש"ממחר האלקים לעשותו"
 (פרשתנו מא, לב) - כפי שמצינו בפרש"י ר"פ וישב: "ביקש יעקב
 לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", אף שבינתיים עברו תשנ
 שנים!

(6) פרשתנו קצג, ב. קצד, א.

(7) ל"ת להאריז"ל עה"פ סוף דניאל.

(8) ח"ב קלד, סע"א.

(9) ראה הערה 4.

(10) סוף דניאל.

(11) ריש פרשתנו (לב, א). וראה גם אזה"ת ריש פרשתנו

(שלח, ב).

(12) משלי ח, ל.

(1) ולהעיר מהמבואר ב"כללים בדברי רש"י" (הנדפס בכמה
 חומשים) חילוקי האופנים שבהם מביא רש"י פירוש התרגום:
 לפעמים מביא רק פירוש התרגום, ולפעמים מביא גם את הפירוש
 הפשוט (ובזה גופא - לפעמים מקדים את הפירוש הפשוט,
 ולפעמים מקדים את פירוש התרגום); לפעמים כותב "כתרגומו",
 ולפעמים "ותרגומו", לפעמים "התרגום" סתם, ולפעמים
 "ואונקלוס תרגם"; ולפעמים אינו מסתפק בחיבת "כתרגומו",
 אלא מעתיק גם פירוש התרגום - שכל זה הוא בדיוק. וע"פ
 המבואר בכללי רש"י, מובן בנדו"ד - שרש"י אינו מביא פירוש
 נוסף, אלא כותב רק "כתרגומו", ומעתיק גם פירוש התרגום -
 שפירוש התרגום אינו כהפירוש הפשוט, ואעפ"כ מפרש רש"י
 כפירוש התרגום.

(2) ומה גם שמאורע זה שאירע עם שר המשקים ושר האופים
 (מאורע שאירע עם שני גוים) אינו מאורע חשוב* שבו תסמן
 התורה את זמן חלום פרעה.

(3) ס"פ וישב.

(4) ולהעיר, שיש פירוש נוסף ב"מקץ" - מלשון מקצת, כמו
 "ומקצה אחיו לקח גו'" (ויגש מז, ב). ובכל מקום מובן הפירוש
 לפי הענין המדובר:

בפסוק "ויהי מקץ ימים" (בראשית ד, ב) - מובן שהוא מלשון
 מקצת (כעבור מקצת ימים), ולא שייך לפרש מלשון סוף או

(* ולפי המסקנא, "כתרגומו מסוף" - עכצ"ל. שחשיבות המאורע היא בגלל שייכותו ליוסף (צדיק עליון, שעל ידו נמשכים כל ההשפעות בעולם),
 כפי שפירש רש"י (ס"פ וישב) ש"מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים", אף שענין זה לא נתפרש בקרא.

קצת...], והמנוחה שלו היא באופן של הפסק, היינו, שחסרה אצלו הכוונה שהמנוחה היא כדי שעל ידי זה יתוסף כח וחיות בלימוד שלאחרי המנוחה, ולכן הרי זה נעשה הפסק אמיתי, היינו, שבשעת המנוחה הרי הוא שוכח על התורה כו'.

וכיון שמפסיק ופונה לרגע מתורת הוי' - הרי זה כתורת הבעל-שם-טוב¹³ על הפסוק¹⁴ "וסרתם ועבדתם אלקים אחרים", "כי כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא יש דבר ממוצע".

וכפי שמצינו גם בכללות הענין דמתן-תורה:

במשך זמן קצר לאחר מתן-תורה - נכשלו בני-ישראל בחטא העגל. ולכאורה אינו מובן: הרי מצינו שאפילו שירת המלאכים פעלה ביטול במחנה סנחריב¹⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה במתן-תורה שאז היה הגילוי של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו (לא רק מלאכים), כמו שכתוב¹⁶ "וירד הוי' על הר סיני" - הרי בודאי נפעל ביטול בכל העולם כולו, וכמאמר רז"ל¹⁷ שמכל ד' רוחות ומלמעלה ומלמטה היו שומעים את הדיבור יוצא אנכי הוי' אלקיך¹⁸, וכן בנוגע לכל פרטי הנבראים שבעולם אמרו רז"ל¹⁹ "עוף לא פרח שור לא געה וכו'". ואם-כן, איך יתכן שמשך זמן קצר לאחר-זה באו בני-ישראל לידי חטא, ועד לחטא של עבודה-זרה, שהוא ההיפך ד"אנכי הוי' אלקיך"?!

אך הענין הוא - שלמרות גודל מעלת הגילוי דמתן-תורה ופעולת הביטול בכל העולם, הרי כיון שגילוי זה נפסק, כמו שכתוב²⁰ "במשך היוכל גו'", שזהו סימן לסילוק שכינה²¹, הנה הפסק זה נותן מקום שמיד לאחר זה יוכל להיות חטא העגל.

ואם לאחר הגילוי העצום דמתן תורה, פעל ההפסק נתינת מקום לירידה עד להיפך ממש - הרי מכל-שכן בנוגע ללימוד התורה דכל אחד מישראל, גם בהיותו במדרגה נעלית ביותר, באופן של תענוג ("שעשועים יום יום"), הנה אם הוא באופן של הפסק (קץ ותכלית), יכול ההפסק להביא למעמד ומצב שהוא היפך התורה.

וזהו הקישור של פירוש ה'תורה אור' עם פירוש ה'זהר' - שכאשר לימוד התורה הוא באופן שחסר אצלו בחינת "שנתיים ימים" ד"ואהי' גו' שעשועים יום יום", הנה לבסוף יכול להשתלשל מזה גם הענין ד"קץ דשמאלא".

ג. וביחד עם זה, ישנו גם פירוש האריז"ל ש"מקץ גו' ימים" קאי על "קץ הימין" דקדושה. ויובן על-פי המשל הידוע²² מגלגל החזור²³, שאלו שנמצאים בצירי הגלגל, הנה העליה או הירידה שלהם תלויה באופן סיבוב הגלגל לצד זה או לצד זה, אבל כשנמצאים בנקודה היותר תחתונה של הגלגל, הרי לאיזה כיוון יסיבוב הגלגל, בהכרח שתהיה עליה. וכן הוא ברוחניות, שכאשר נמצאים בנקודה התחתונה ביותר שאין למטה ממנה, מוכרח להתחיל סדר של עליות.

ועל-דרך מה שכתב אדמו"ר האמצעי²⁴, שהעני יכול לבוא להרגש המרירות על ריחוק מאלקות בנקל יותר מאשר העשיר. וההסברה בזה - דלכאורה אינו מובן: מהי השייכות של עניות כפשוטה (לא "עני בדעת"²⁵, אלא עני בגשמיות), להרגש המרירות על הריחוק מאלקות - על-פי הידוע שכל איש ישראל הוא בעצם טוב, ומה שנכשל בחטא הרי זה רק בגלל שיצרו הרע אנסו²⁶, ולכן, כשבא למצב של עניות, היפך המעמד ומצב ד"וישמן גו'" שמזה בא לידי "ויבעט"²⁷, אזי מתבטל האונס של היצר הרע, ומתגלה הטוב שבפנימיותו.

(21) פרש"י עה"פ.

(22) ראה סה"ש תש"ז ס"ע 126 ואילך. וש"נ. וראה גם אג"ק ח"ט ריש ע' ערב. תורת מנחם - התוועדויות חי"ד ס"ע 125.

(23) לשון חז"ל - שבת קנא, ב.

(24) ראה דרך חיים ה, ב.

(25) ראה נדרים מא, רע"א. כתובות סח, סע"א.

(26) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(27) האזינו לב, טו.

(13) צוואת הריב"ש סע"ו.

(14) עקב יא, טז.

(15) ראה סנהדרין צה, ב. תו"ח שמות ל, ג.

(16) יתרו יט, כ.

(17) שמו"ר פ"ה, ט. תקנ"ז תכ"ב (סד, ב).

(18) שם כ, ב.

(19) שמו"ר ספכ"ט.

(20) שם יט, יג.

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע לעניות ברוחניות - שכאשר בא לנקודה היותר תחתונה במצבו הרוחני, עד כדי
2 כך, שאינו יכול עוד להטעות את עצמו, ומרגיש שנעשה נפרד רחמנא-ליצלן מהקב"ה, אזי בהכרח שיבוא
3 לידי עליה, והיינו לפי שמצבו הירוד נוגע לו ביותר ("עס דערנעמט אים"), עד ששב בתשובה כו'.
4 וזהו גם הקישור של פירוש ה'זהר' עם פירוש האריז"ל - כי על-ידי קץ דשמאלא באים לקץ הימין.
5 ועל-דרך מה שכתב הצמח-צדק²⁸ בפירוש "קץ הימין", דקאי על מלכות דאצילות, שנקראת "אחרית",
6 סופא דכל דרגין - שמצד "אור חוזר" הרי היא נעשית בחינת כתר מלמטה למעלה.
7 וכמו שהוא בקדושה גופא, כן הוא גם למטה יותר - שמהמעמד ומצב ד"קץ דשמאלא" באים ל"קץ
8 הימין".
9 וכידוע בענין "מאטו רגלין ברגלין"²⁹, שמבחינת רגלין דלעומת-זה, ועד לדרגא היותר תחתונה שברגל
10 דלעומת-זה גופא, שזהו העקב, עקבתא דמשיחא, מתעורר ונמשך גילוי בחינת רגלין דקדושה, שזהו גילוי
11 המשיח, שמתחיל מבחינת הרגלים, והולך ומתעלה בעילוי אחר עילוי.

* * *

- 12 ד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק³⁰ "חלילה לעבדיך", "חולין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום חס
13 לעבדיך, חס מאת הקדוש-ברוך-הוא יהי עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמרא: חס-ושלום", ולא כבפרשת
14 וירא³¹, "חלילה לך", "חולין הוא לך" - כי, בפרשת וירא מדובר אודות הקב"ה, שאצלו לא שייך כלל
15 ענין של חולין, מה-שאינ-כן בפרשתנו שמדובר אודות בני אדם ששייכים לעניני חולין, צריך להוסיף
16 "לשון גנאי". אבל פירוש זה אינו מספיק, דכיון שהוצרכו לשלול ענין של גניבה, היה להם לומר זאת
17 בלשון ברור של גנאי, ולכן מוסיף לפרש "חס ושלום", שזהו דבר מופרך. וההוראה - שאצל יהודי צריך
18 להיות נרגש בגלוי (גם בהיותו בגלות בין אומות העולם, שגם הם יכירו³²) שהעסק בעניני חולין הוא
19 ענין של גנאי, כמו אצל הקדוש-ברוך-הוא, שגם האור האלקי שבערך העולמות אינו נתפס חס-ושלום
20 בעולמות, וכמו שכתוב³¹ "חלילה לך השופט כל הארץ", שגם בדרגת האלקות שמעשה התחתונים תופס
21 מקום לשפטם כו' ("בית דינו"³³), אין מקום לענין של חולין³⁴ - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א,
22 ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 359 ואילך.

* * *

- 23 ה. נזכר בהתוועדות די"ט כסלו³⁵, שלאחרונה הגיע "ביכל חסידות" שיצא לחירות מן השביה
24 בפעטערבורג, מקום המאסר של רבינו הזקן.
25 גם אם לא היו שם מאמרים חדשים, הרי עצם העובדה שהמאמרים נמצאים ב"ביכל" נוסף, היא
26 בבחינת חידוש; ובפרט שיש שם גם מאמרים חדשים, שלעת-עתה לא מצאתים במקום אחר.

הגשמי יראה אלקות.
(33) פרש"י וירא יט, כד. - משא"כ מצד בחי' "הוא" שלמעלה
מ"בית דינו", בחי' "אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות - לא שייך ענין
של משפט על מעשה בני אדם, כיון שמעשה התחתונים אינו נוגע
כלל, כמ"ש (איוב לה, ויז) "רבו פשעין מה תעשה לו אם צדקת
מה תתן לו".
(34) ולהעיר, שעיקר ענין הדין ומשפט הוא מצד בחי' "הוא",
אלא שזהו ע"י אמצעות "בית דינו", שלכן נאמר "הוא ובית דינו"
(בוא"ו החיבור), שמורה ש"בית דינו" טפל ל"הוא". ועפ"ז יש
לפרש "חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי)
- דכיון שסוכ"ס ה"ח (בחי' "הוא") "השופט כל הארץ", לא יתכן
ש"לא יעשה משפט".
(35) סי"ח (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ס"ע 25 ואילך).

(28) אוה"ת פרשתנו שם. וראה גם ד"ה מקץ דש"פ מקץ
תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"א ע' לה ואילך).
(29) ראה זח"ב רנח, א ובמק"מ שם. וראה מאמרי אדה"ז
תקס"ה ח"א ע' שסט. אוה"ת בשלח ע' תצו.
(30) פרשתנו מר, ז.
(31) יח, כה.
(32) כמ"ש (תבוא כח, יו"ד) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה'
נקרא עליך".
וע"י הנהגה זו נשלמת כוונת הגלות - "לא הגלה הקב"ה את
ישראל .. אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פז, ב), שהו"ע
בירור ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים שבארצות
הנמים (תו"א בראשית ו, רע"א. ובכ"מ), ועי"ז פועלים את קיום
היעוד (ישע"י מ, ה) "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שגם הבשר

ולכן, אחזור עתה מאמר של חנוכה מאדמו"ר מהר"ש³⁶, "הנחה מוגה", שלעת-עתה לא מצאתי במקום אחר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר מאמר דבור-המתחיל כי עמך מקור חיים³⁷.

* * *

ו. כמדובר³⁸ כמה פעמים³⁹, יש שייכות וצד השווה בין עניני חנוכה ועניני י"ט כסלו⁴⁰. וגם בזמן - הרי התחלת ימי חנוכה⁴¹ היא בשבעת הימים של י"ט כסלו. ביי"ט כסלו התחיל הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"⁴². וגם נס חנוכה היה בשמן - פנימיות התורה⁴³, וזה הביא את הדלקת נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ⁴⁴. זאת ועוד:

דובר בשבת שלפני זה (פרשת וישב)⁴⁵, שהגאולה של רבינו הזקן (שהיא ענין כללי) קשורה עם ג' הענינים הכלליים ד'עולם שנה נפש⁴⁶, וכפי שכותב רבינו הזקן באגרת הקודש שלו (להרב הצדיק וכו' רבי לוי יצחק מברדיטשוב) בבואו מפעטערבורג⁴⁷, שהגאולה היתה "יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא דרבינו הקדוש נשמתו-עדן", והרי "יום ג'" - למנין שבעת ימי הבנין - הוא בחינת עולם; "יום יט כסלו" - למנין ימות השנה, ו"יום הילולא רבא כו" ענינו - עליית והסתלקות הנפש (כמדובר בארוכה בשבת שלפני זה).

וכן גם החידוש של נרות חנוכה (לגבי נרות המקדש⁴⁸) הוא בכל ג' הענינים ד'עולם שנה נפש⁴⁹: (א) נרות המקדש היתה להם הגבלה בעולם - רק במקום המקדש, ונרות חנוכה הם בכל מקום, ואפילו בחוץ (לארץ. ב) נרות המקדש היתה להם הגבלה בזמן (שנה) - רק בזמן הבית, ונרות חנוכה - "אין בטלין לעולם"⁵⁰. ג) נרות המקדש היתה להם הגבלה בנפש - כהן דוקא, ובנרות חנוכה נצטוו כל בני ישראל, אנשים ונשים, שהרי "אף הן היו באותו הנס"⁵¹.

ז. השייכות של י"ט כסלו עם חנוכה היא גם בזה ששניהם קשורים עם צדקה⁵²:

(43) דרושי חנוכה. ובכ"מ.
(44) שבת כא, ב. וחזק הכי רחוק, דרשות הרבים ולא רק חזק דחצר - כפס"ד (טושו"ע או"ח סתרע"א ס"ה). וראה רד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג (נדפס ב"התמים" ח"ג ע' מו. ולאח"ז בסה"מ תרמ"ג ע' לה).
(45) במאמר ד"ה יום אשר עשה ה' לנו פ"ג (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 47).
(46) שהם "יסוד כל ס' יצירה". וראה רד"ה וחר סיני עשן תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' קמד).
(47) נדפס בבית רבי ח"א פי"ח. "היום יום" ע' ד. (חוברת יט כסלו - בלה"ק - ע' 22 - בשלימות). אג"ק אדה"ז ח"א ע' צח.
(48) אע"פ שנרות המקדש - גרמו לנרות חנוכה (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 313. וש"נ).
(49) ראה תו"א רד"ה בכ"ה בכסלו (וישב כט, א): "והנה יש עולם שנה נפש, וכשם כו".
(50) ראה רמב"ן ר"פ בהעלותך.
(51) שבת כג, רע"א. טושו"ע או"ח סתרע"ה ס"ג.
(52) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה תשכ"ג ס"ח (תורת מנחם שם ע' 337). וש"נ.

(36) ד"ה כי עמך מקור חיים תרל"ב - י"ל בקונטרס בפני עצמו ר' טבת שנה זו, ולאח"ז בסה"מ תרל"ב ח"א ע' כז ואילך.
(37) ב"פתח דבר" לקונטרס הנ"ל, ש"כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לאמר מאמר זה בהתועדות דש"פ מקץ, שבת חנוכה דהאי שתא (עם איזו הוספות וכו'). - לע"ע לא הגיע לידינו (המו"ל).
(38) מכאן עד סוס"ז הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בשעתו, ופעם נוספת - לקראת חנוכה תשכ"ו, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 442 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(39) ראה גם מכתב ימי חנוכה שנה זו (אג"ק חכ"ג ס"ע שב ואילך). שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 321). וש"נ.
(40) ראה ג"כ לקו"ד ח"א ע' כא. - שייכות המספרים יט כה - מרבנת עפמש"כ בתו"א בראשית (ו, רע"ד) ולקו"ת נצבים (מז, סע"ב) ובהגהות הצ"צ לשם, אשר השנה* שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו.
(41) אשר "עיקר הנס ביום הא' .. והוא כולל ד' ימים" (שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב).
(42) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(*) שנת תשכ"ו (ראה לעיל הערה 38). המו"ל.

- 1 ה"פדה בשלום נפשי" 53 הוא על-ידי הצדקה ש"היא שעמדה לנו לפדות כו" 54, ולכן כמה שנים היו
- 2 נוהגים לערוך מגבית לצדקה ב"ט כסלו 55. ובחנוכה - "נוהגין הנערים העניים לסבב על הפתחים כו" 56,
- 3 ו"אנו 57 מחוייבים בימי חנוכה . . גמילות חסדים בממון וגוף 58.
- 4 וישנם "זריזין מקדימין" 59 שכבר שלחו את נדבת לבם. ויהי-רצון שאלו עשו זאת עדיין, יעשו
- 5 זאת עתה על-כל-פנים, בימי חנוכה, ובפרט ב"זאת חנוכה" 60 - יום שבו קורין בתורה 61 יותר מכל ימי
- 6 החנוכה (והרי אצל בני ישראל מתחיל כל ענין - מהתורה. ועל-דרך ומטעם זה צריך חתן לעלות לתורה
- 7 קודם החתונה - "שבת אופרופן" 62).
- 8 וכדאי וטוב שימסרו את הדברים גם לאלו שאינם נמצאים כאן עתה, וכל המרבה - במסירת הדברים
- 9 לאנשים רבים יותר, ובנתינות גדולות יותר 63 - הרי זה משובח.
- 10 וגדולה מצות הצדקה שעליה נאמר 64 "וצדקתו עומדת לעד", וכדאיתא בקבלה 65 בנוגע לרושם המצוה
- 11 שמאיר במצח האדם עושה המצוה - כפי שרואים אלה שיש להם עינים פקוחות - שבכל המצוות הרי
- 12 זה רק בזמן עשיית המצוה, אבל הרושם שנעשה ממצות הצדקה הוא "לעד".
- 13 וגדולה מצות הצדקה שהיא המצוה היחידה שעליה אומר הקדוש-ברוך-הוא "ובחנוני נא בזאת" 66,
- 14 והקדוש-ברוך-הוא אומר ומבטיח "עשר בשביל שתתעשר" 67.

* * *

הניחו אותם לעסוק בתומ"צ (שלכן קבעו הנס בנרות, ע"ש הפסוק (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. תו"א רד"ה ענין חנוכה) ופשטו ידם בממונם (כנ"ל) ובבנותיהם (נשים חייבות בנ"ח. שבת שם) ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות (באו בניך לדבר ביתך ופינו את היכלך) וטמאו הטהרות (וטהרו את מקדשך). (רשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א).

58 להעיר אשר פדה בשלום דחו"ל אתורה וגמ"ח (ברכות ח, רע"א ובפרש"י) שזהו ענין ג"ח משמאל ומזוזה מימין (עיין הדרושים ד"ה זה). כן להוסיף אשר אדה"ז מדגיש (כנ"ל) "קורם שהתחלתי פסוק שלאחריו" היינו שכל עניני הפסוק פדה בשלום שייכים לגאולה, שהם ג' הקווין (ברכות שם. נח' בארובה בהצ"צ לתהלים (נה, יט)) ובחנוכה ג"כ ג"ח משמאל ומזוזה מימין . . והיחוד שביניהם" (תו"א ביאור לד"ה נ"ח מצוה כו' בתחלתו (פרשתנו מב, ד). ועיין ג"כ אוה"ת להצ"צ סד"ה מזוזה מימין) ובשאלות (כו): "מזוזה מימין ונ"ח משמאל ובעה"ב בטלית מצויצת באמצע". ובשו"ת מהרי"ל סס"מ מסיים בזה: "ולקיים החוט המושלש כו".

59 פסחים ד, א. וש"נ. וראה תניא אגה"ק סכ"א.

60 במעלת "זאת חנוכה" - ראה ד"ה ברוך שעשה נסים (להצ"צ) קרוב לסופו (אוה"ת בראשית (כרך ה) תתקנ, ב).

61 קריאה השייכת לחנוכה.

62 ראה ד"ה וכל בניך תרפ"ט בסופו (סה"מ קונטרסים ח"א יט, סע"ב. תרפ"ט ס"ע 79 ואילך). וראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 277. וש"נ.

63 כנ"ל בפרמ"ג גמ"ח א) בממון ב) וגוף.

64 תהלים קיב, ט. וראה תניא אגה"ק סי' לב שזהו אפילו במי שכפוהו ליתן צדקה.

65 ס' הליקוטים עה"פ.

66 מלאכי ג, יו"ד. תענית ט, א. וראה טושו"ע יו"ד סוסרמ"ז ובאחרונים שם.

67 שבת קיט, א. תענית שם.

53 תהלים נה, יט. - אשר כשקרא אדה"ז "בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום" (נסמן לעיל הערה 47).

54 תניא (אגה"ק סו"ס ד). וראה גם באגה"ק לרלו"צ (הנ"ל) שכתב בבואו מפ"ב: "בזכות ארץ הקדושה ויושבי' והיא שעמדה לנו כו".

55 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשח"י סל"ז (תורת מנחם - התוועדיות חכ"א ע' 234).

56 מג"א ריש הל' חנוכה - הועתק בדברי נחמ"י - השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תרע. - אבל עדיין צ"ע בזה. כי לא ראיתי כל רמז לזה במנהגי חנוכה של כ"ק מו"ח אדמו"ר. ואף שאין לא ראיו ראי', ובפרט בצדקה שמתן בסתר יפה בה - הרי, לכאורה מילתא הוא מה ש(לבד ממשנת בד"ה בכ"ה בכסלו - בתו"א (וישב כט, ג ואילך) וביאוריו בשערי אורה ואוה"ת - דמעשה הצדקה נק' כובע ישועה, ומס"ג דחנוכה המשיכה מתנה מרובה, המשכת כובע ישועה להיות כו') לא אשתמיט להזכיר בשום מאמר חסידות (שראיתי ע"ע) או שיחה ומכ' רבותינו ע"ד צדקה במיוחד בחנוכה (אף שכו"כ עניני חנוכה נזכרו ונתבארו בהם ובפרשיות). ובפרט שנמצא הוא בכמה מס' פולין וכו'. - ומי שימצא ער"ז בתורת נשיאינו ודאי יודיעני ות"ח מראש מקרב ולב עמוק. - בס' מהרי"ד* (ואולי קטע זה מהצ"צ) מבאר הנ"ל שבחנוכה חולקין "מעו"ת לעניים שמחזירין על הפתחים, שהוא על פתח הבית מבחוץ שהוא בחי' בכל מאדך בכל ממונך" (ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א).

57 פרמ"ג שם. וע"פ דברי הפרמ"ג יש לתרץ התמ"י מה שלא מצינו בחנוכה ענין לעומת מה שפשטו היוונים ידם בממונם (רמב"ם הל' חנוכה רפ"ג). ובפרט שי"ל שלעומת כל פרט ופרט המנוי ברמב"ם (שם) מצינו הפכו בעניני חנוכה. והם (על סדר הרמב"ם ובלשונו): "גזרו גזירות (לעומת זה הלל - שענינו חירות. שלכן א"א אותו אם אכתי עבדי דאחשורוש אנן. מגילה יד, א) בטלו דתם (הודא. ועייג"כ תו"א סד"ה בכ"ה בכסלו) ולא

- ח. בהמשך להמדובר אודות ענין הצדקה, דובר גם בנוגע לענין המעשר (שבדוגמת הצדקה), שנתבאר לעיל⁶⁸ בדברי הרמב"ם⁶⁹ ש"יצחק הפריש מעשר" (ואילו הראב"ד אומר שאברהם הפריש מעשר), ונתבאר שייכות ענין המעשר (ענין של חסד) לעבודתו של יצחק שענינו קו הגבורה⁷⁰ - נכלל בשיחה שהוגהה עלידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה⁷¹ בלקוטי שיחות חלק ה עמוד 68 ואילך.

* * *

- ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ומה נצטדק", "לשון צדק, וכן כל תיבה שתחלת יסודה צד", והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, נותן טי"ת במקום תי"ו, ואינה נותנת לפני אות ראשונה של יסוד התיבה, אלא באמצע אותיות העיקר, כגון נצטדק מגזרת צדק. . ותיבה שתחלתה סמ"ך או שי"ן, כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העיקר, כגון. . מסתולל בעמי מגזרת דרך לא סלולה", ולא כמו שמפרש בפרשת וארא⁷², "מסתולל", "מגזרת מסלה" (בפנימיות הענינים) - כי בפרשת וארא, בהתחלת הגאולה, יש כבר "מסלה" לגאולה, מה-שאינ-כן בפרשתנו, בהתחלת הגלות, הרי זה בבחינת "דרך לא סלולה", אבל זהו רק בחיצוניות, ואילו בפנימיות, הנה גם הדרך "לא סלולה" של הגלות היא "מסלה" לגאולה - הוגה עלידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 363 ואילך.

לשוח בשדה*⁷³. אבל עדיין אינו מובן, איך נשאה התקנה דתפלת מנחה במשך כל הזמן שלאח"ז: אם אברהם לא הסכים לתקנה - אזי גם יצחק לא הי' ממשיך בכך, שהרי בודאי לא עשה יצחק דבר שאברהם לא הסכים עליו. ועכ"ל, שלאחרי שיצחק תיקן תפלת מנחה, הסכים עמו אברהם, וגם הוא התפלל תפלת מנחה. וכיון שהמשך וקיום התקנה דתפלת מנחה (גם אצל יצחק) הי' בגלל שנתקבל הדבר אצל אברהם, לכן נקראת "צלות" דאברהם. אבל עדיין צריך להבין בפנימיות הענינים - מהי השייכות דתפלת מנחה שנתקנה ע"י יצחק, שענינו גבורות, לאברהם שענינו חסד?

אך הענין הוא - כאמור לעיל - שזהו מצד ההתכללות שבקדושה, ובשתיים: בתפלת מנחה (ששייכת לקו הגבורות) - כלולה גם בחי' החסד; וכן בנוגע לאברהם, שאף שענינו מצד החסד, כלול בו גם גבורה, וכמ"ש (וירא כב, יב) "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" (ראה תניא אגה"ק סי"ג. ובכ"מ).

(71) בשילוב שיחות ש"פ תולדות וי"ט כסלו שנה זו.

(72) ט, יז.

(68) שיחת י"ט כסלו סכ"ב (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 29). ור"נ.

(69) הל' מלכים רפ"ט.

(70) נוסף על הביאור שזהו מצד ענין ההתכללות שבקדושה, ובשתיים: בנוגע לצדקה - אף שעיקרה חסד, ה"ה שייכת גם לגבורה, כמ"ש (משלי יד, לד) "צדקה תרומם גוי", והרי העלאת (תרומם) היא מצד הגבורה; ובנוגע ליצחק - אף שענינו בחי' הגבורה, יש בו גם בחי' החסד.

ועפ"ז יש לבאר גם בנוגע לתפלת מנחה (שתיקן יצחק) שמצינו שנקראת "צלות" דאברהם" (יומא כח, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 313 ובהערה 27 שם):

ובחקם הביאור ע"פ נגלה: איך הי' יצחק יכול לחקן תפלת מנחה בחי' אברהם - הרי אסור להורות "הלכה בפני רבו" (ברכות לא, ב. ור"נ), ואברהם הי' רבו של יצחק?

לכאורה אפשר לומר, שיצחק תיקן תפלת מנחה שלא בפניו של אברהם - כדמוכח ממ"ש (חיי שרה כד, סג) "ויצא יצחק

(*) ועפ"ז מובן הטעם שהתפלל בשדה, אף שתפלה צריכה להיות בבית, ולא במקום פרוץ (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ה ור"נ) - כיון שלא הי' יכול לתקן מנחה במקומו של אברהם. ולכן הוכרח לילך "בשדה".

המשך ביאור למס' תענית ליום שבת קודש עמ' א

- מהלכת.
ברייאת המבארת את דברי המשנה: תנו רבנן, חרב שאמר במשנה שמתריעים עליה, אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום דהיינו כשבאו להלחם שם, אלא אפילו חרב של שלום, דהיינו כשעוברים שם להלחם במקום אחר, שאין לה חרב של שלום יותר מפרעה נכה, שרצה רק לעבור בירושלים כדי להלחם במקום אחר, ואף על פי כן נקשל ונהרג בזה המלך יאשיהו, שנאמר לאחר שלא נתן יאשיהו לפרעה לעבור בארצו ויצא לקראתו למלחמה (דברי הימים ב' לה כא)

- אינה מפחדת לרדוף אחריהם, אך במקום אחר שמפחדת אם רדפה נקראת משולחת.
הגמרא דנה בסיום דברי הברייתא: גופא, עלתה לנג ונמלה תינוק מעריסה, משולחת. מקשה הגמרא: פשיטא. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, מדובר בג העשוי כבוכי דצידי - כוכים קטנים שעשויים למארב עופות, שאף שאינו קבוע ואינו במקום ישוב, נחשבת משולחת.
שנינו במשנה: ועל החרב וכו' מתריעין עליה מפני שהיא מכה

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך טו שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

א.

הסיפור על חלום פרעה ופתרוננו מעורר שאלות

1 על הסיפור שבפרשתנו אודות חלום פרעה, ואודות
2 אי-הצלחת החרטומים בפתרון החלום, ועל הסיפור
3 בהרחבה אודות פתרונו של יוסף, מתעוררות מספר
4 תמיהות המוזכרות על-ידי מפרשי התורה, והן:

5 (א) פתרונו של יוסף, ש"שבע פרות הטובות",
6 ו"שבע השבלים הטובות" מצביעות על שבע שני
7 שובע, ו"שבע הפרות הרקות והרעות" ו"שבע השבלים
8 הרקות שדופות הקדים" מצביעות על שבע שני רעב,
9 הוא, לכאורה, פתרון ברור, שניתן להבינו בקלות מן
10 החלום עצמו, כפי שיוסבר להלן¹:

11 "פרות יפות מראה ובריאיות בשר" הן תוצאה של
12 ירק ותבואה מצויינים, ולפיכך זוהי הוכחה פשוטה
13 לתקופת שובע. וכך בודאי מראות שבלים בריאות
14 וטובות על צמיחה מוצלחת של תבואה – תקופת
15 שובע. ולהיפך, פרות רעות מורות על חוסר במזון,
16 וודאי ששבלים דקות ושדופות קדים הן הוכחה ברורה
17 לתקופת רעב, וכך לגבי שאר פרטי החלום:

18 פרעה ראה בחלומו כיצד עולות הפרות מן היאור,
19 הנילוס, שהוא משקה את ארץ מצרים², ובו תלויה
20 הצלחת התבואה והמזון של ארץ מצרים³, וכיוון
21 שתחילה הופיעו הפרות והשבלים הטובות, מובן,
22 שבתחילה תבוא תקופה של שובע במצרים ואחר-כך
23 הפרות והשבלים הרעות – תקופת רעב.

24 ומכך שמספר הפרות והשבלים היה שבע, מובן,
25 שמדובר בתקופה של שבעה יבולי שבלים (תבואה),
26 אשר כל צמיחת תבואה היא אחת לשנה, וגידול זה
27 הוא על-ידי⁴ החרישה וכו' עד לדישה באמצעות
28 הפרות הטובות – שבע פעמים בשבע שנים⁵.

29 ולפי כל זה לא מובן: (א) כיצד ייתכן שחרטומי
30 מצרים לא הבינו דבר פשוט כל כך, והם פתרו את
31 החלום בפתרון "שלא היה קולן נכנס באזניו (של
32 פרעה)"⁶? (ב) מהי החכמה הגדולה שבפתרון יוסף,
33 אשר עוררה התפעלות גדולה כל כך אצל פרעה, עד
34 שהוא מינהו למשנה למלך⁷?

35 (ב) מיד לאחר שסיים יוסף לספר לפרעה את פתרון
36 החלום הוא המשיך, תוך הדגשה שזה המשך, על-ידי
37 וא"ו חיבור, ונתן לפרעה ייעוץ בהרחבה "ועתה ירא
38 פרעה... יעשה פרעה ויפקד..."⁸. לכאורה קשה: כיצד
39 מתערב יוסף בעניי המלכות⁹?

40 [יש מפרשים¹⁰ האומרים שיוסף הוסיף את העצה
41 "ועתה ירא פרעה..." מפני שבכך הוא הסביר לפרעה
42 את התכלית שלשמה הראה ה' לפרעה בחלום "אשר
43 האלקים עושה"¹¹ – שאין זה סתם כדי לצערו וכדומה,
44 אלא כדי ש"ירא... יעשה פרעה ויפקד פקידים..."¹².

45 אך תשובה זו אינה מספקת, כי אם כך היה יוסף
46 צריך לומר בפירוש, שהקדוש-ברוך-הוא הראה לפרעה
47 את החלום למען "ועתה ירא... יעשה פרעה..."¹².

48 (ג) אם "ותפעם רוחו" של פרעה הוא כתוצאה

פתרון "ותאכלנה הפרות" אין לאמרו לפרש"י (כמפורש גם בסוף דבריו),
כי רש"י פי' (מא, ל) ד"נשכח כל השבע הוא פתרון הבליעה" (וראה
ראש"י וגו"א פסוק ד' ועוד).

תירוצו הראשון של האברבנאל שהנביא לא יוכל לכבוש נבואתו
ויתאמץ לומר מה שראה והמתחייב ממנו כו' אינו ע"ד הפשט (שהוא
דרך פרש"י). ולהעיר מלשון יוסף (מא, טז) "אלקים יענה". וראה שם
מא, לח"לט.

(10) ראה פי' הב' והג' באברבנאל כאן ד"ה ועתה ירא. גו"א, כלי יקר
ואוה"ח – הנ"ל. ועוד.

(11) מא, כה. כח.

(12) ועוד: מהי החכמה נפלאה בעצת יוסף "וחמש את ארץ מצרים
בשבע שני השבע... ויצברו בר גו", שמוכן בפשטות שכן צריך לעשות
באם יודעים מראש שיבואו שבע שני רעב לאחר שבע שני שובע
קקושיית המפרשים.

(1) בחיי פרשתנו מא, ח. עקידה שער כט שאלה ב. אברבנאל פרשתנו
השאלה הד". ועוד.

(2) פרש"י ריש פרשתנו.

(3) להעיר מב"ר פפ"ט, ד: רמז רמז לו כו'.

(4) שעפ"ז מובן מה שראה תחילה החלום בפרות ואח"כ בשבלים.
וראה בראשית רבתי ל' משה הדרשן פרשתנו מא, ד.

(5) ראה רמב"ן פרשתנו מא, ב. מדרש הגדול שם. דעת זקנים בעה"ת
שם. אברבנאל הנ"ל. ועוד.

(6) פרש"י מא, ח (מב"ר פפ"ט, ו).

(7) בנוגע לתירוצי המפרשים – ראה לקמן בפנים ובהערה 16.

(8) פרשתנו מא, לג ואילך.

(9) רמב"ן פרשתנו מא, ד. אברבנאל הנ"ל "השאלה הח". אלשיך
פרשתנו מא, לג (שאלה הא'). כלי יקר שם, כז בסופו. אוה"ח שם, לג.
ועוד.

תירוצו של הרמב"ן (ועד"ז ברלב"ג ואוה"ח בתי' הב' שם) שהוא

המדרש ואומר: "שבע אפרכיות²⁰ מורדות בך" – מדוע²⁶
משנה רש"י ואומר שהחרטומים הציעו רק פתרון²⁷
אחד²¹ [במיוחד כאשר נראה בפשטות ששני חלומות²⁸
פרעה מורים על שני ענינים – ואשר לפיכך היה יוסף²⁹
צריך להסביר בפתרונו "ועל השנות החלום..." –
ולפיכך סביר להניח שהחרטומים פתרו זאת כשני³⁰
ענינים²²].

ההסבר לכך הוא, ש"היא הנותנת": רש"י בוחר רק³³
פתרון זה של החרטומים, ומפני שרק הוא מתאים³⁴
לפשוטו של מקרא, ולכן, לפי דרך הפשט, הציעו³⁵
החרטומים לפרעה רק את הפתרון האחד הזה. ולפי זה³⁶
מובנת גם טעות החרטומים שגרמה להם שלא לפתור³⁷
את החלום באופן פשוט (שבע שנים וכו', כדלעיל³⁸
בסעיף ב'), וכך מובן החידוש הגדול שבפתרון יוסף,³⁹
כדלהלן.⁴⁰

ג.

לפי רש"י הבינו החרטומים שיש כאן רק ענין אחד

לפי דיוק זה בפירוש רש"י מובן גם כן שאי אפשר⁴¹
לומר שלפי רש"י, החידוש בפתרון יוסף הוא (כנאמר⁴²
במדרש), דבריו בתחילת הפתרון, ש"חלום פרעה אחד⁴³
הוא"²³, ולא כפי שסברו החרטומים, לפי המדרש,⁴⁴
ששני החלומות שונים זה מזה ולהם פתרונות שונים,⁴⁵
ואשר לכן הם לא יכלו לפרש את החלומות כפשוטם⁴⁶.
רש"י אומר בפירוש "שהיו אומרים שבע בנות אתה⁴⁷
מוליד שבע בנות אתה קובר", ואינו מוסיף פתרון⁴⁸
מיוחד לחלום השני²⁵. זוהי הוכחה לכך, שלדעת רש"י,⁴⁹

מהעדר פתרון לחלומי, ולשם כך הביאו את יוסף מן¹
הבור, הרי היה צריך להיכתב בפסוקים מיד לאחר²
הפתרון "וייטב הפתרון בעיני פרעה..."¹³, ומדוע אין³
ענין זה נזכר כלל בפסוקים, וכתוב באופן כללי, או רק⁴
על עצת יוסף, "וייטב הדבר בעיני פרעה"¹⁴?

(ד) תמוה ביותר: שלוש השאלות דלעיל קשות גם⁶
לפי פשוטו של מקרא. מדוע איפוא אין מוצאים להן⁷
תשובה בפירוש רש"י על התורה, שהוא ראש⁸
הפשטנים, ומפרש, כידוע, כל קושי בפשוטו של⁹
מקרא¹⁵?

לפיכך הכרחי לומר שההסבר לכל הנ"ל מובן¹¹
מעצמו לפי פשוטו של מקרא¹⁶, או שהוא רמזו¹²
בפירוש רש"י.¹³

ב.

דברי רש"י על "ואין פותר אותם לפרעה"

כדי להבין זאת יש להבין תחילה את דברי רש"י¹⁴
על "ואין פותר אותם לפרעה"⁶ – "פותרים היו אותם¹⁵
אבל לא לפרעה... שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד¹⁶
שבע בנות אתה קובר", ולכאורה אינו מובן:¹⁷

(א) לשם מה צריך רש"י לומר מה היה פתרון¹⁸
החרטומים, ואינו מסתפק¹⁷ במה שקשור לפשט הפסוק¹⁹
"פותרים היו אותם אבל לא לפרעה שלא היה קולן²⁰
נכנס באזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם"?²¹

(ב) המקור לפירוש "שהיו אומרים שבע בנות..."²²
הוא במדרש¹⁸ (בפסוק אין רמז לפתרון זה¹⁹). אך²³
במדרש נאמר שפתרון זה היה רק לחלום על שבע²⁴
הפרות הטובות ושבע הפרות הרעות, ואחר כך ממשיך²⁵

(13) להעיר מושב מ, טז.

(14) מא, לו. ובספורנו.

(15) כדמוכח גם מזה שבמקום שאין ביאור ע"ד הפשט כותב רש"י
"איני יודע" – ככפ' תולדות כח, ה, ובכ"מ (נסמנו בלקו"ש [המתורגם]
ח"ה ע' 1 שוה"ג להערה 2).

(16) בחידושי ופירושי מהרי"ק (פרשתנו מא, ב) פי' שזוהי כוונת רש"י
בוה שפי' בחלום – פתרונו בפסוק ב' וד' סימן הוא לימי השובע כו'
ותאכלנה סימן שתהא כל שמחת כו', להורות לנו שכל מה שאמר יוסף
בפתרון החלום ה' בחכמתו הטבע והחלום ה' מורה הכל למבין,
רק שה' סכל עצת החרטומים למען הביא יוסף אל המעלה שבא כו' (וכפ'
הרד"ק ריש פרשתנו. בחי' הנ"ל. ועד"ז בחי' מא, ח. וכ"ה בפ' רש"י
לבר' פפ"ט, ו).

אבל ע"ד הפשט – תמוה ביותר שנס גדול כזה – שמכל חרטומי
מצרים נעלם מהם פתרון פשוט כזה (שבע שנים גר') – לא נרמז בכתוב
ואפילו לא בפרש"י!

ועוד להעיר (א) עפ"ז ה' צ"ל פתרון יוסף מרומז (עכ"פ) גם בשאר
פרטי החלום. (ב) זה שפי' בפסוק ב' וד' "סימן כו'" – "יפות מראה"
(פסוק ב') לא הובא בדברי פרעה כאשר סיפר החלום ליוסף. (ג)

"ותאכלנה" לא מפורש בפתרונו של יוסף (רק הבליעה – ראה פרש"י
מא, לו).

וראה גם עקידה הנ"ל דאין להשיב כתיורן זה דמהרי"ק.

(17) לתרץ יתור הלשון "לפרעה".

(18) שבעה 6.

(19) דמש"כ ברע"ב כאן "מלשון פרות שהיא מלשון פרי' ורבי' כו'"
(וראה גם גו"א), ועד"ז בכלי יקר ד"ה יוספר להם, לא נרמז כלל בהכתוב
ובפרש"י.

(20) כ"ה בב"ר לפנינו (בפעם הא' "מלכיות"). ובב"ר הוצאת אבבעק
בשניהם "אפרכיות".

(21) כמודגש בוה שלא הוסיף "וכו" בסוף העתקתו פירוש המדרש.

(22) ראה לקמן הערה 25 תירוצי הרא"ם. וראה כלי יקר הנ"ל.

(23) מא, כה.

(24) חזקוני מא, ח. צורר המור וספורנו שם. אברבנאל ובכ"מ.

(25) – שלכן לא הוסיף "וכו" (כנ"ל הערה 21). ולהעיר דמ"ש
ברא"ם דגם לפרש"י אמרו ד' אפרכיות ורש"י השמיטו מפני שרז"ל לא
אמרו זה אלא לפי הפותרים ההם שהיו חושבים שהם שני חלומות אבל
עכשיו שנודע כבר ששניהם חלום אחד לא הזכיר רק הפתרון שהיו

לשמים, ומלאכי חוץ-לארץ "ירדו..." כדי ללוותו
בחוץ-לארץ.

בדומה לכך: "וארא בחלום והנה העתודים העולים
על הצאן עקודים נקודים וברודים"³².

יתר-על-כן, כבענינו: את חלומות יוסף³³, "והנה
אנחנו מאלמים בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם
נצבה והנה תסובינה אלומתיכם ותשתחווין לאלומתי",
הבינו האחים בפשטות, שהכוונה היא שהם ישתחוו
(בקשר לענין אלומים ותבואה³⁴) ובדומה לזה גם
בחלום השני³⁵.

מובן, שלפי דרך הפשט, מסתבר ופשוט יותר
במבט ראשון, לפתור את החלום על שבע שני שובע
ורעב כפשוטו, ביחס לכל מצרים, מאשר לומר שזהו
רמז דק רחוק וחידה לענין צדדי מאד, ורק בקשר
לפרעה.

ה.

הפתרון על השנים קשה בגלל המשך החלום

ההסבר לכך הוא: הקושי העיקרי בחלום, אשר
בגללו לא פתורו החרטומים כפשוטו (שהפרות
הטובות מורות על שובע וכו') הוא המשך החלום "והנה
שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה
ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור": אם
הפרות הרעות מצביעות על שבע שנים מאוחרות יותר,
כיצד הן יכולות להיות ביחד עם הפרות הטובות
המצביעות על שבע שני שובע ושעברו?³⁶ הן שנה חדשה
באה רק לאחר שהקודמת עברה?³⁷

1 לפי פשוטו של מקרא ולא מדרשו, הבינו החרטומים²⁶,
2 שיש כאן ענין אחד בלבד²⁷.

ד.

יוסף הבין שחלום זה אינו כחלומות אחרים

3 אברבנאל²⁸ מוסיף על האמור לעיל, שההבדל בין
4 החרטומים ליוסף היה בהסתכלותם הכללית על ענין
5 החלומות ופתרונם: החרטומים הכירו את חכמת פתרון
6 החלום, וידעו שהדמיון גורם לכך שתוכן החלום הוא
7 חיקוי ומשל לענינים אחרים וכו', ולכן הם פתרו את
8 החלום באופן שהפרות והשבילים אינן כפשוטן אלא
9 משל ורמז על שבע בנות ושבע מלכיות. לעומת זאת,
10 יוסף הבין ברוח הקודש (ולא רק לפי מדע פותרי
11 החלומות בדרך הטבע), את האמת, שחלום זה איננו
12 כחלומות אחרים (המושפעים גם מן הדמיון ולכן הם
13 משל ורמז)²⁹, אלא הוא הודעה מלמעלה, ולפיכך מובן
14 שהפרות והשבילים הן כפשוטן³⁰.

15 אך בדרך פשוטו של מקרא ובפירושו רש"י על
16 התורה אין הבדל בין סוגים שונים של חלומות,
17 ואופנים שונים לפתרון חלומות,

18 [ובמיוחד כאשר כבר למדנו קודם-לכן בתורה,
19 שחלומות מראים ונפתרים לפי פשטותם, ולא ברמז,
20 כדלהלן:]

21 תחילה חלום יעקב³¹ – "ויחלום והנה סולם מוצב
22 ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים
23 ויורדים בו" – המשמעות היא כפשוטה, שהמלאכים
24 שליווהו בארץ ישראל עד חוץ-לארץ עלו בסולם

פותרים לו בפרות* – צע"ג איך אפשר לומר שרש"י מביא דברי
החרטומים באופן שיתאימו לדעתו ופתרונו דיוסף!

26 ועפ"ז מובן מ"ש רש"י לקמן (פסוק כו) "כולן אינן אלא שבע
ואשר נשנה החלום פעמים כו" – כי גם להחרטומים "חלום פרעה אחד
הוא", ומה שאמר יוסף ש"כולן אינן אלא שבע" הוא רק הקדמה לבאר
ולתקן זה "אשר נשנה החלום פעמים כו".

27 ודווקא לומר שכל החידוש והחכמה בפתרון יוסף הוא רק "ועל
השנות החלום ג' פעמים כי נכון ג' וממהר ג' לעשותו" (מא, לב).
ולחזק שגם חלומותיו של יוסף (וישב לו, ו ואלך) היו באופן ד"השנות
החלום", ולא נתקיימו עד לאחרי כב שנה (וראה רשב"ם חזקוני וריב"א
פרשתנו שם החילוק. אבל לא נזכר כלל בפרש"י). וראה לקמן שוה"ג
להערה 47.

28 וראה גם עקידה ד"ה ולזה אני אומר.

29 עיי"ש באברבנאל (לפנ"ז) בארוכה (ד"ה ואומר שהחלומות) כמה
סוגים בחלומות כו'.

30 באברבנאל שם דחילוק החרטומים ויוסף הוא גם בענין שלישי
– אם החלומות מגיעים לפרעה עצמו או לכללות ארצו.

(31) ויצא כח, יב. ובפרש"י.

(32) שם לא, יוד.

(33) וישב לו, ה ואילך.

(34) וראה לקו"ש ח"י ע' 116 הערה 10.

(35) להעיר שבאברבנאל שם (ד"ה ואמנם הפתרונים) שחלומות יוסף
הבינו אחיו ע"פ חכמת הפתרון (והרי זה ידעו גם חרטומי מצרים).

(36) ואין לומר שאמרו שפרט זה בהחלום הוא מה"דברים בטלים"
שבו (ע"ד המבואר לקמן הערה 38), כי פרט זה הוא בסתירה לכללות תוכן
החלום – שהרעה באה אחרי הטובה ובאופן ד"תאכלנה" ו"ותבלענה",
היינו שהטובה מתבטלת בבוא הרעה (משא"כ בפרט דיאור לפתרונם
דלקמן הערה הנ"ל) הקושי הוא רק בזה שאין לו פתרון.

(37) ולא ניחא לי' לרש"י פי' הרמב"ן (מא, ג) ועוד, ד"תעמודנה אצל
הפרות בצדן וקרוב להן והוא סימן שלא יהא הפסק בין שני השבע ושני
הרעב כו", דהרי זה מרמזו כבר בעולות אחריהן מן היאור, ופי'
ה"תעמודנה" כפשוטו – שהיו ביחד. וראה כלי יקר ר"פ (ד"ה והנה עומד)
כי לשון ותעמודנה מורה כו'.

(*) ופשיטא שאינו מספיק מה שמסיים "כי גם לא ה' צריך להזכירו אלא כדי לפרש יתורא דלפרעה", דבשביל זה לא הוצרך להביא דוגמא, ונ"ל בפנים.

נכנס...", כי בכך הוא רומז לסיבה שבגללה הם לא
פתרו את החלום כפשוטו, שהוא מדבר על שבע שני
שבע ושבע שני רעב, כפתרון יוסף.
ו.

חידושו של יוסף

לפי זה מובן גם-כן⁴³, שזהו חידושו של יוסף, ולכן
הוא היה צריך להסביר כיצד ראה פרעה את הפרות
הרעות באופן ש"ותעמודנה אצל הפרות על שפת
היאור", מיד לאחר פותרו את החלום כפשוטו (ששבע
הפרות הטובות ושבע השבלים הטובות הן "שבע שני
השובע" וש"הרעות" הן "שבע שני הרעב"⁴⁴), מפני
שבגלל קושי זה חיפשו החרטומים פתרון אחר,
כדלעיל⁴⁵.
ולפיכך הוא הוסיף מיד, כהמשך וכחלק מן הפתרון,
ולא כענין בפני עצמו, את דבריו "ועתה ירא פרעה איש
נבון וחכם... ויפקד פקידים על הארץ וחימש את ארץ
מצרים בשבע שני השבע ויקבצו את כל אוכל השנים
הטובות הבאות ויצברו בר... והיה האוכל לפיקדון
לארץ לשבע שני הרעב". וכך מובן כיצד יכולות להיות
שתי הקבוצות של שבע השנים ביחד, כדלהלן.
מיד עם התחלת שבע שני השובע דואגים לזמן של
שבע שני הרעב, כבר אז נאגרים אוצרות תבואה לשבע
שני הרעב, והרי זה כאילו ביחד עם שבע שנות השובע
כבר קיימים בהכרה, ברגש ובמעשה, שבע שני הרעב.

לפיכך המציאו החרטומים, על-פי ידיעותיהם, את
הפתרון "שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה
קובר"³⁸, כיוון שבפתרון זה ייתכנו שני ענינים ביחד:
בו בזמן ש"שבע בנות אתה מוליד" גם "שבע בנות"³⁹
אתה קובר",
שהרי בתקופות ההן, ובמיוחד כאשר מדובר במלך,
וכמובן ועוד יותר כאשר מדובר בפרעה⁴⁰ מלך מצרים
– מלך בארץ כמצרים שאנשיה "שטופי זימה"⁴¹, היו
לו מספר נשים ומספר פילגשים,
ולכן ייתכן, שבו בזמן ש"שבע בנות אתה מוליד"
גם "שבע בנות אתה קובר" – שבע בנות אחרות.
וכך מובן גם הפתרון של "ותאכלנה ו"ותבלענה",
כי הצער ועגמת הנפש על "שבע בנות אתה קובר"
בולעים ולוקחים את השמחה על "שבע בנות אתה
מוליד".
אך לא כך "שבע מלכיות אתה מכבש ושבע
אפרכיות מורדות בך", שאין מצוי כלל שזה יארע
באותו זמן. מובן, שמלך אחד אינו נלחם בבת אחת נגד
שבע מלכיות⁴², רק לאחר שכובשים מדינה אחת,
עוברים לאחרת, וכך הלאה.
וזהו גם הסיבה לכך שרש"י מביא את הפתרון של
החרטומים "שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה
קובר" ואינו מסתפק בעצם הפירוש "לא היה קולן

בא גם השינוי בהיאור (ולהעיר מפרש"י פסוק כו).

(39) ולא "אותן אתה קובר".

(40) להעיר מלך לך יב, טו.

(41) פרש"י לך לך שם, יט.

(42) להעיר מפרש"י (לך לך יד, ט) שאפילו ארבעה נגד חמשה מוכיח
"שגבורים היו".

(43) ואף שכאשר פרעה סיפר החלום ליוסף לא חזר על הפרט
ד"ותעמודנה אצל הפרות גו", י"ל שהסיפור של פרעה ה' שזה החלום
אלא שהכתוב לא יחוש כמ"ש הרמב"ם (מא, ג), אבל ראה בהנסמן לעיל
שזה"ג ה' להערה 38.

(44) שזה ה' (כפרש"י מא, כו) רק הקדמה להסביר "אשר נשנה
החלום פעמיים כו" (כנ"ל הערה 26), והוצרך לזה כי לפתרון החרטומים
לא ה' לזה פתרון. ולכן לא נכנס לאוני פרעה [נוסף על זה שלא ה'
כפשוטו – ראה פרש"י מא, יב ד"ה איש כחלמו "לפי החלום וקרב
לענינו"].

(45) ראה גם חזקוני וספורנו מא, ג.

(38) ואף שלפ"ז הפרט שבהחלום "והנה עומד על היאור. והנה מן
היאור עולות גו' שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור גו'" אין לו
פתרון כלל – י"ל: החרטומים תפסו שחלק זה מן החלום אינו נכון
(ראה פרש"י וישב לו, י), כי מכיון שהשקת ארץ מצרים היא לא מן
הגשמים כ"א מן היאור, איך יתכן שמן היאור יעלו הן מזון טוב, פרות
טובות והן מזון רע – פרות רעות? (להעיר מתולדות יצחק (להר"י
קארו) פרשתנו. וגם ע"פ פשוטו, ב' הפעמים (שמפורש בתורה) שה' רעב
בארץ לא ה' רעב בארמ"צ (לך יב, יד. תולדות כו, ב. ובפרש"י). אבל
ראה רמב"ן פסוק ב' (ובכמה מפרשים) כי היאור לא יעלה רק מעט
כו...)). ולכן הבינו ופתרו שההדגשה בהחלום היא לא בשייכות להיאור
אלא לפרעה העומד על היאור – "שבע בנות אתה מוליד כו".

ובזה חידש יוסף "שבע פרות הטובות שבע שנים הנה ושבע
השבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע הפרות הרקות והרעות גו' שבע
שנים הנה גו'" (שחזור ומדגיש הענין ד"שנה"), שזה שמאותו היאור באו
תחילה טובות ואח"כ רעות – כי "שבע שנים הנה": תכונת השנה היא
אחרת מה' שלפני, ע"ד "בשנה ההיא" (תולדות כו, יב ובפרש"י), ומזה

(*) בידי משה לב"ד (99'ט. ד) מפרש כן דברי המדרש שלכן לא נכנסו דבריהם באזינו כיון שלפתרונם אין שייכות להיאור. משא"כ לפתרון יוסף ש"רמז רמז לו כו".
(**) ונפ"ז יומתק דכאשר סיפר פרעה החלום ליוסף השמיים (מא, יט) דגם שבע פרות הרעות עולות מן היאור. וראה גם אלשיך כאן (מא, יז), כלי"ק הנ"ל ועוד, שבכוונה
השמיים זה, ושם, בדבכמה דברים שינה והשמיים כו. וראה ב"ר לר"ם הדרשן פרשתנו מא, ב. אבל ראה לקמן הערה 43.
(***) ואולי י"ל גם לפ"ז: מכיון שמזון הלא טוב (פרות הרעות) בא ולא מצד היאור (שהמיים שבו אינם כדבעי וכיו"ב), כ"א מצד שילית היאור, שהמיים אינם במדה
ככל הצורך, אי"כ איך מתאים זה ש"פרות אחרות (רעות) עולות מן היאור", היינו שמייחס ענין הרע להיאור. ודחוק. וראה ב"ר שם: ודמותי אין הרעב אלא מן היאור.

26 שהגלות היא כחלום: בדיוק כשם שבחלום ייתכן
27 איחוד של שני הפכים, כך ייתכנו אצל יהודי בגלות
28 שני הפכים בהתנהגותו: אהבה לאלקות בתפילה,
29 וטרדות של מו"מ בעיני העולם במשך היום.
30 לפיכך היו בגלוי, בחלום פרעה המורה על
31 הגלות⁵¹, שני הפכים: "ותעמודנה אצל הפרות" –
32 שבע שנות השובע ביחד עם שבע שנות הרעב,
33 כדלעיל. בנוסף לכך שכל מהותו של הזמן היא
34 שתקופה אחת באה לאחר תקופה אחרת, וכשמו: עבר
35 הווה עתיד, הרי קיימים שני סוגי זמנים שהם הפוכים
36 במהותם: שני שובע ושני רעב, ובכך רמוז האיחוד של
37 שני הפכים – אהבה לאלקות (שנות השובע)⁵² יחד עם
38 טרדות⁵³ הפרנסה (שנות הרעב⁵¹).

ח.

הגלות - מדרגה שמעל להתחלקות, ולכן מתבטאת דוקא בחלום

39 לפי כל האמור לעיל מובן מדוע היה פתרון יוסף
40 דוקא על איחוד שני הפכים:
41 בדרושים⁵⁴ מוסברת הסיבה לכך שדוקא יוסף היה
42 פותר חלומות: למרות שהסיבה הגלויה לכך שבשעת
43 שינה ובחלום ייתכן חיבור של שני הפכים היא מפני
44 שהשכל אינו פועל אז, ונשאר רק כח הדמיון, וכך בזמן
45 הגלות – אין מאירים אז בגלוי ה"מוחין העליונים"
46 בכלל, ושל הנשמה בפרט, הרי הסיבה העמוקה יותר
47 לכך היא⁵⁵, כיוון שדוקא שורש הגלות הוא מדרגה
48 נעלית יותר מתקופה אחרת: דרגת "עיגולים" שמעבר
49 להתחלקות לקיום של מעלה ומטה, כשם שבעיגול
50 פשוט אין תחילה וסוף⁵⁶.

1 וכך מצד שני: ביחד עם שבע שנות הרעב, קיימות
2 כביכול, "שבע שני השובע", שהרי ניזונים אז מן
3 התבואה של שבע שני השובע.
4 לפי זה מובן לשון הפסוק "ויטב הדבר בעיני פרעה
5 ובעיני כל עבדיו", המוסבת על העצה ולא על עצם
6 הפתרון, ומובן אף שבחו של פרעה ליוסף "אין נבון
7 וחכם כמותך" ללא הזכרת מעלתו העיקרית בעניינו –
8 כפותר חלומות, כיוון שגדולת חכמתו של יוסף לא
9 התבטאה בעצם פתרון החלום, ששבע הפרות הטובות
10 מצביעות על שבע שנים וכו', שהרי לשם כך, כאמור,
11 אין צורך בחכמה מיוחדת, אלא בכך שהוא השכיל
12 לאחד בפתורו את שבע שנות השובע עם שבע שנות
13 הרעב.
14 במילים אחרות: "אין נבון וחכם כמותך", כי
15 באמצעות זאת הוא הוכיח כיצד הראו לו בחלום
16 עצמו⁴⁶ את מה שפרעה צריך לעשות "ועתה ירא
17 פרעה..." ולא רק את מה שהקב"ה עושה⁴⁷.

ז.

פתרון יוסף רומז לאיחוד שני הפכים אצל יהודי בגלות

18 ההסבר בפנימיותם של הדברים הוא: חלומות
19 פרעה ופתרון יוסף היו הגורם וההתחלה של גלות
20 וגאולה מצרים⁴⁸, כפי המובן גם באופן פשוט, כיוון
21 שהם הובילו למינויו של יוסף לשליט על הארץ, וזה
22 גרם ליירידת יעקב ובניו למצרים, מכך מובן, שבתוכן
23 ופתרון החלום בא לידי ביטוי ענין הגלות והגאולה.
24 ההסבר לענין זה הוא: מוסבר בספרי חסידות⁴⁹ על
25 הפסוק⁵⁰ "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים",

(50) תהלים קכז, א. וראה יהל אור שם.

(51) ראה תו"ח שם: אך הנה בזמנ"ג הוא שאמר ופרעה חולם כו'.

(52) ראה תו"ח שם, ג.

(53) שמוכחות – שחסר לו בבטחון וכו' והתקשרות לאלקות הון ומפרנס כו' בטובו בחן ובחסד (המראים על אהבת ה' וכו'). ראה ד"ה מים רבים תשל"ח פ"ב (נרדס בלקו"ש ח"כ ע' 276. סה"מ – מלוקט ח"א (קה"ת, תשמ"ז) ע' רעג).

(54) תו"א שם כט, רע"א. תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף פ"ג ואילך. אוה"ת פרשתנו שם תתשכ, א ואילך.

(55) ראה ד"ה ענין החלומות לאדה"י (סה"מ תקס"ב ע' צ"ד) ד"ענין החלום הוא היפך הטבע'.

(56) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קלב.

(46) ועפ"ז מתורצת בפשטות קושיא הנ"ל (הערה 12) – כי אין החכמה בעצם העצה.

(47) ועד"ז במ"ש "השנות החלום אל פרעה פעמיים כי נכון הדבר גו' וממנה האלקים לעשותו" * אין החכמה בעצם הפתרון "כי נכון הדבר גו'" אלא שזהו הקדמה להעצה "ועתה ירא פרעה גו'" שכל הטעם שהראה אותו אלקים הוא "כי נכון הדבר", וצ"ל "ועתה ירא פרעה" תיכף כו'.

(48) ראה אלשיך פרשתנו מא, לג "כי בחלום פרעה הלז ובהיות יוסף הוא השליט על הארץ כו' תלוי" גאולת ישראל מגלות מצרים שהי' אז מתחיל". ונתבאר באוה"ת פרשתנו שם, א ואילך.

(49) תו"א וישב כח, ג ואילך. תו"ח פרשתנו עד, ב ואילך. אוה"ת שם (כרך ו') תתש, ב ואילך. ועוד.

(*) משא"כ בחלומותיו של יוסף שנתקיימו לאחר כמה שנים, ולא נאמר בזה ש"נכון הדבר מעם האלקים גו'" כיון שלא היו ב' חלומות בתוכן אחד ממש, שהרי בחלום הב' נתחדש שגם "השמש והירח (אביו וכו') גו' משתחווים לך".

- 1 ולפיכך מתבטאת דרגה זו בחלום, כאשר החכמה
2 והשכל, שממנו נובעת ההתחלקות, אינם מאירים
3 ומשפיעים בגלוי⁵⁷.
4 ולכן היה דוקא יוסף פותר חלומות, כי מקורו הוא
5 בעולם ה"עגולים", ולפיכך היה בכוחו להסיר את
6 הלבוש העוטף את דרגת ה"עגולים", ולהורידה למטה
7 בגלוי, כמו בשורשה למעלה.
8 לפי זה מובן מדוע עיקר פתרון יוסף היה איחוד
9 שני ההפכים, שנות השובע ושנות הרעב, כי דוקא בכך
- 10 השתקף שורשו של החלום – דרגת ה"עגולים",
11 פתרונו של יוסף העניק כוח לענין הגאולה. כלומר,
12 הסרת ההעלם והלבוש של החלום, הגלות, וגילוי
13 המקיפים והעגולים כפי שהם בעצמיותם.
14 השלימות בענין זה תהיה לעתיד לבוא, כאשר
15 יקויים הייעוד "ולא יכנף עוד מוריד" ⁵⁸ – ללא לבוש,
16 ו"ביום ההוא יהיה ה' אחד – כשם שאני נכתב כך אני
17 נקרא⁵⁹.
(משיחת ש"פ מקץ תשל"ב, תשל"ד)

(58) ישע' ל, כ.
(59) פסחים נ, א.

(57) להעיר מאברבנאל שם ד"ה ואומר שהחלומות, דנמצאו החלומות
הצודקים.. מהשגחה האלקים בנערים ובפתאים יותר מהחכמים לפי כו'.

אגרות קודש

ב"ה, ה' כסלו, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח חו"ב צנמ"ס עוסק בצ"צ באמונה ר"מ
ור"י וכו' מוה"ר יהודא זאב הלוי שי'.

שלום וברכה!

בנועם ובשמחה קבלתי מכתבו מב' פ' לך, בו מודיע ע"ד הסדרים לזמן החדש בישיבתו הק'
ואשר נתוסף גבולם בתלמידים. כן יזכהו השי"ת להרבות גבולו בתלמידים הגונים יותר ויותר, ולקרב
את לבם לאביהם שבשמים ע"י תוספת אור בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

וכבר ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שכשמעמידים פנס ברחוב,
מתקבצים סביבו, ולמדנו מזה בשני דברים, א) שא"א להסתפק באור הנמצא בבית פנימה, אלא צריך
להעמיד פנס ג"כ ברחוב. ב) מרובה מדה טובה אשר לא לבד שהאנשים שמשדלים עמהם מתקבצים
סביבו של הפנס, אלא מציאות הפנס, אף שנמצא ברחוב באישון לילה ואפילה, מושך אליו את האנשים
הנמצאים ברחוב, ובמוחש רואים הננו אשר כל שתגדל האפלה, גדול ג"כ כח המושך של אור הפנס.

ת"ח ת"ח על הערתו בענין התלמידים... שיחיו, וכפי הצעת כת"ר שי' הנני כותב אליהם.
(ומוסג"פ העתקת מכתב) ואקוה לתוצאות טובות, ות"ח אם ישמחני גם בזה.

מוסג"פ הקונטרס ל"ט כסלו ה'תשנ"א והחבורת, ובטח יזכה בהם את הרבים באופן המתאים,
וכן מכ' הכללי השייך להקונטרס.

בברכת הצלחה רבה בעבודתו בקדש, שזה יהי' ג"כ צנור רחב להמשכה וכלים רחבים לקבלת
ברכות השי"ת בכל המצטרך לכת"ר שי' גם בעניניו הפרטים.

בברכה

ע"ד או"א משגיחים בישיבתם - מטובו לכתוב ישר ללשכתנו בפאריז התנאים שמשני הצדדים
שבזה.

נכון במאד שקיבלו לישיבתם הבחורים מ... ובלבד שיעשו למקבלים, ולא כו'.

לקוטי שיחות חנוכה כרך טו שיחה א

א.

השינוי בסדר שבין שלושת הביטויים הנמצאים בנוסח "הנרות הללו"

- 1 בנוסח של "הנרות הללו" נאמרים שלושה ביטויי-לשון
- 2 דומים: "הנרות הללו אנו מדליקין, על התשועות ועל
- 3 הנסים ועל הנפלאות"¹. בסיום "הנרות הללו" מוזכרים שוב
- 4 שלושה ביטויים אלו, אך בסדר שונה²: "להודות ולהלל
- 5 לשמך הגדול על נסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך"
- 6 אם כן, צריך להבין מהי הסיבה לשינוי בסדר שלושת
- 7 הביטויים הללו?

ב.

נוסח "הנרות הללו" כולל את כל הניסים של ימי החנוכה

- 8 מן העובדה שבנוסח "הנרות הללו" אין נזכרים רק
- 9 "נסין", אלא גם "נפלאותיך" ו"ישועותיך", רואים, שמצות
- 10 הדלקת נר חנוכה איננה מהווה זכר רק³ לנס פך השמן,
- 11 שהרי הוא איננו בבחינת "ישועות", אלא לכלל סוגי
- 12 הישועה שה' הראה בימים ההם בזמן הזה⁴, הנחלקים
- 13 באופן כללי לשלושה סוגים (כפי שיוסבר בהמשך
- 14 הדברים), ובתוך כל אחד מן הסוגים אנו מוצאים לשון
- 15 רבים: "תשועות... נסים... נפלאות", כיוון שמאורעות ימי
- 16 החנוכה כוללים כמה וכמה עניני ישועה, מכל הסוגים.
- 17 הסבר זה עונה על קושיא חזקה אחרת, בקשר להזכרת
- 18 נס חנוכה, כדלהלן:

- 19 לגבי נס פורים קיימת חובה להזכיר את ההצלה
- 20 והישועה מהמן הרשע גם ביום וגם בלילה⁵. לא כן לגבי
- 21 הנצחון על היוונים בחנוכה, שהיה אף הוא נס, (ויותר מכך
- 22 – נס גלוי: "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים
- 23 וכו"⁶, בעוד שנס פורים היה מוסתר בדרכי הטבע), נס
- 24 הנצחון בחנוכה מוזכר בלילה רק ב"ועל הנסים" הנאמר
- 25 בתפילת מעריב ובברכת המזון.
- 26 והרי תפילת ערבית היא רשות⁷, וכן אין חובה לאכול
- 27 פת בליל חנוכה⁸. יוצא אפוא שאין חובה הכרחית⁹ להזכיר
- 28 את נס הנצחון בחנוכה בליל חנוכה.
- 29 קושיא זו מתורצת בפשטות על פי האמור בסעיף
- 30 הקודם: הדלקת נרות חנוכה אינו זכר רק לנס פך השמן,
- 31 אלא גם לכל הניסים של ימי החנוכה.
- 32 ואכן, אנו מוצאים¹⁰, שאחת הדרכים להבעת זכרון
- 33 וחלל לה', הוא ע"י הדלקת נרות¹¹.

ג.

הסיבה לשינוי בסדר שלושת הביטויים

- 34 זוהי גם הסיבה בשינוי הסדר בשלושת הביטויים
- 35 בנוסח "הנרות הללו".
- 36 בתחילת "הנרות הללו" מדובר על שלושת סוגי
- 37 ההצלה והישועה "שנעשית לאבותינו בימים ההם", ולפיכך
- 38 הם נמנים בסדר זה: "על התשועות ועל הנסים ועל
- 39 הנפלאות", כיוון שכך היה סדר המאורעות. תחילה
- 40 "תשועות", אח"כ "נסים" ואח"כ "נפלאות".

(8) כי גם את"ל שיש חיוב משתה ושמחה, וגם חיוב לעשות סעודה* – הרי אין החיוב דוקא בליל חנוכה.

(9) ובפרט שאם לא אמר ועל הנסים בתפלה או ברהמ"ז – אין מחזירין אותו (טוש"ע אור"ח סתרפ"ב ס"א. וראה שו"ת צ"צ שער המילואים סי"א).

(10) ראה סנהדרין לב, ב בתור"ה קול. ובתרגום ירמי' כה, י: דמשבחין בניהור בוצין.

וראה לקו"ש חט"ו ע' 534 (ובארוכה לקו"ש חכ"ה שיחה לחנוכה) שי"ל שהכוונה ב"הדליקו נרות בחצרות קדש" (נוסח ועל הנסים) היא לנרות של שמחה וכבוד השכינה – ע"ד נרות דשמחת בית השואבה בעזרת נשים (סוכה נא, א) ונרות ביהכנס' (ברכות נג, א. טוש"ע ושו"ע אדה"ז אור"ח סתר"י ס"ד) – שכל אלו אין מקומם בהיכל.

(11) ומה שקבעו לשבח על הנס דנצחון המלחמה כו' ע"י נרות – הוא בכדי שיוכלל גם הנס דפך.

(1) כ"ה במס' סופרים פ"כ ה"ו לפנינו. טאו"ח סתרע"ו. וכ"ה בסידור אדה"ז. ובכמה סידורים וכו' הוא בשינוי סדר, הוספות וכו'. ואכ"מ.

(2) כ"ה בסידור אדה"ז [ובסי' של"ה, יעב"ץ ועוד]. ובמס' סופרים שם (וכ"ה בטאו"ח שם. ובכ"מ) מקדים "נפלאותיך" ל"נסין". ובכמה סידורים הוא בעוד שינויים. ואכ"מ.

(3) אף (שכמובן) זהו עיקר הזכרון והדלקת נ"ח.

(4) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. ועיין לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"ב: להודיע ונס ולהוסיף בשבת הא"ל והודי' לו על הנסים שעשה לנו. ולהעיר משבת (כג, א): נשים חייבות בנ"ח שאף הן היו באותו הנס, וברש"י שם: ועל יד אשה נעשה הנס.

(5) מגילה ד, א. רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג. טוש"ע אור"ח סתרפ"ז ס"א.

(6) נוסח "ועל הנסים" דחנוכה.

(7) ברכות כז, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ו. טאו"ח ר"ס רלה. שו"ע

אדה"ז אור"ח ר"ס פט.

(*) ראה מרדכי הובא בדרכי משה אור"ח סתר"נ. ב"ח שם. יש"ש לב"ק פ"ז טל"ז. ועוד. וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך.

הטבע, אלא הם מאורעות המובדלים ומופרשים¹⁴ מן
המציאות הרגילה, ולכן נקראים הם "פלא" – ענין נפלא.
כך מוצאים אנו לגבי גאולת אדמו"ר הזקן ב"ט כסלו,
שהוא כותב עליה¹⁵: "הפליא... לעשות בארץ". גאולת י"ט
כסלו נגרמה באמצעות שרים, והיתה קשורה להשתדלויות
רבות, אך לא היו אלה מאורעות רגילים כלל וכלל, היה
זה דבר פלאי – "הפליא"¹⁶.

ה.

בחג החנוכה היו שלושת סוגי ההצלה לפי הסדר:
תשועות, נסים, ונפלאות

שלושת סוגי ההצלה וישועת ה' היו "בימים ההם"
בימי חנוכה ולפי הסדר: תשועות, אח"כ נסים ואח"כ
נפלאות.
נצחון החשמונאים התחיל כבר בעירם מודיעין, ששם
נמצאו מתתיהו ובניו. היוונים רצו להקריב שם "דבר אחר"
(חזיר), והחשמונאים עמדו מנגד וניצחום¹⁷.
כאן¹⁸ היתה ישועה, אך לא נס גלוי ולא פלא גלוי, כי
במודיעין לא היה מספר רב של יוונים.
אח"כ ניהלו היהודים מלחמה נגד צבא רב של יוונים
ששלח אנטיוכוס¹⁹, רב בהרבה ממספר אנשי החיל
היהודיים, והתרחש נס גלוי, שלמעלה מן הטבע: "מסרת
גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" – היהודים נצחו.
לאחר הנצחון במלחמה נכנסו החשמונאים לבית

1 לא כן בסיום "הנרות הללו". שם מדובר על האופן
2 שבו יוצרים שלושת הסוגים אצלנו את ההרגשה של
3 "להודות ולהלל לשמך הגדול". ובענין זה הסדר הוא
4 שונה: הסוג "נסים" הוא הראשון המביא את האדם לענין
5 ההודיה וההלל לה', אח"כ סוג ה"נפלאות" ורק לאחר"כ
6 סוג ה"תשועות", כפי שיובהר להלן.

ד.

ההבדל המהותי בשלושת הביטויים

7 והביאור: ההבדל המהותי שבין תשועות, נסים
8 ונפלאות:
9 כאשר מישוהו מנהל מלחמה נגד אחר, שכוחותיו
10 דומים (בהתחשבות בכמותם ובאיכותם גם-יחד)¹² לכוחות
11 עצמו, עדיין זקוק הוא לישועת ה' כדי לנצח, שהרי לפי
12 הטבע גובר פעם צד זה ופעם צד אחר. נצחון זה הוא
13 באופן הנראה כענין טבעי ולא כנס שמעל לטבע, כי עפ"י
14 הטבע יכול הוא לנצח את האחר.
15 נס הוא הצלה שלמעלה¹³ מן הטבע, בניגוד לחוקי
16 המציאות הטבעית. לדוגמא: נצחון במלחמה, כאשר
17 המנצח הוא הצד החלש בהרבה מן הצד המנוצח, כך
18 שבדרך הטבע הוא איננו יכול לנצח. נצחון כזה הוא נס,
19 למעלה מהטבע.
20 נפלאות הן תופעות הנקראות "פלא" אצל הרואה אותן.
21 אין אלה נסים ברורים שאפשר למנותם כמאורעות בדרך

פט"ו – ל, ב – אבל ע"צ"ע אם נחית שם לחילוק זה או רק לחילוק הכללי
דמלוש בטבע או לא). וראה לעיל שם.
ובנס פך השמן – אולי י"ל דתלוי בשני הפירושים באופנו** (א)
נתוסף כמות השמן (וכמו שמצינו באסוך דנס אלישע (מ"ב ד, ב ואילך)),
וכן מפורש במדרש מעשה חנוכה. (אבל ראה ב"י חאו"ח סי' עתר וט"ז
וכו' – שלא הזכירו מדרש זה). (ב) נשתנה איכות השמן ודלק לאט לאט.
וראה לקמן הערה 26.
17 יוסיפון פ"כ. (ראה ס' החשמונאים א קאפיל ב – אבל לע"ע
לא מצאתים מוזכרים בספרי פוסקי ישראל (מלבד פעם א' בס' בה"ג הל'
ספרים – אף שנוכרו בסה"ד וכו'). מובא בס' מאור עינים, אבל ידוע
היחס לספר זה. ואכ"מ.
18 וכן כל הנצחונות בירושלים וכו' עד המלחמה הגדולה כו' –
מגילת אנטיוכוס (נדפסה בכמה סידורים ומחזורים דקהלות ספרדיות,
וקראו אותה כו') ומדרש חנוכה.
19 ראה מגילת אנטיוכוס. מדרש חנוכה. ובכ"מ.

12 ראה פרש"י לך יד, ט.
13 ראה פרש"י חוקת כא, ח.
14 ראה פרש"י וואר ח, יח. ולהעיר ממדול"ל (נדה לא, א) דעל סוג
הנסים ש"אפילו בעל הנס אינו מכיר בו". נאמר (תהלים עב, יח) "עושה
נפלאות לברו". וראה לקמן הערה 16, 36.
15 במכתבו הידוע – נדפס במגילת י"ט כסלו (קה"ת תשי"ב) ע' 22.
ס' התולדות אדה"ז ע' ריח. ובכ"מ. וראה לעיל ע' 306 ואילך.
16 עור סוג יש לומר ב"נפלאות" – שהוא מופרש ומובדל גם מנסים,
ע"ד משנת" (אוה"ת למיכה ע' תפרו) בפי' "כימי צאתך מאמ"צ אראנו
נפלאות" שגם בערך נסים דיצי"מ הם נפלאות, ענין דנס בתוך נס (שבת
צז, א. ושי"ג), הקב"ה נסו של משה שהוא נסם של ישראל (ב"ר פנ"ט,
ה. וראה שמו"ר ס"פ בשלה),
כי נסים סתם יש להם אחיזה בטבע, כמו נצחון המלחמה באופן
ד"מסרת גבורים ביד חלשים", שהי' ע"י מלחמה טבעית*; ו"נפלאות הם
נסים שהם היפך הטבע לגמרי מבלי שום אחיזה בטבע (ראה שער האמונה

(*) ובערך "נפלאות" – נק' זה נס המלוש בטבע (ראה שער האמונה פט"ו ז, א) ונסים שנעשו בדרך הטבע .. וכנס דחנוכה ע"י מלחמה. וראה חדא"ג מהר"ל שבת
כא, ב. ס"ז או"ח סעתי"ד טק"ג.
ולהעיר מהאופנים במלחמה: (א) מלחמת מדין: החלצו ג' אנשים לצבא ג' וביחד עם זה "ולא נפקד ממנו איש" (מסות לא, ג"ז, שם, מט). דיינו מלחמה אבל נצחון
שלא ע"פ טבע כלל (משא"כ בהמלחמות דחנוכה שנהרגו כו"כ מבני"י; (ב) כיבוש יריחו ע"י יהושע. שלאחרי נפילת החומה באופן נסי שאינו מלוש בטבע כלל –
"ידעל העם ג' ויחרימו ג' לפי חרב" (יהושע ו, כ"א). ואכ"מ.
(**) ראה לקו"ח חט"ו ע' 184 ואילך.

ורק אחר-כך מגיעים להכרה שאפילו על "ישועותיך",²⁷
 שאינם נס ואפילו לא נפלאות, אלא חוקי הטבע, צריך גם²⁸
 כן להודות ולהלל לה', כי "לה' ישועה", גם הטבע עצמו²⁹
 הוא למעלה מן הטבע, ולפיכך צריכה גם ישועה להביא³⁰
 לידי הודיה והלל²⁸.³¹

ז.

הנהגת בני ישראל היא הנהגה ניסית בלבד הטבע
 לעומקו של ענין:³²
 השפעת ה"חיות", השפע האלוקי, ליהודים - היא³³
 לכתחילה מבחינת האלוקות שלמעלה מן הטבע, אלא³⁴
 שההשפעה לובשת צורה של טבע. כלומר, בנוסף לכך³⁵
 שהנהגת הטבע בכלל היא הנהגה אלוקית, ולכן היא,³⁶
 באמיתתה, למעלה מן הטבע (כפי שהמושג "טבע"³⁷
 מתפרש בעינינו), בכל זאת גם הטבע הזה הוא לגבי³⁸
 היהודים רק לבוש חיצוני להנהגה ניסית²⁹, שבה ה' מתנהג³⁹
 עם ישראל.⁴⁰

לפיכך, מי שיש לו עיניים "מאירות", רואה את האמת,⁴¹
 שכל זה הוא מלכתחילה ענין ניסי, כך שה"לבוש" הטבעי⁴²
 אינו תופס אצלו שום מקום³⁰.⁴³

וכך הוסבר פעמים רבות³¹ פירושו של מאמר חז"ל³²
 "מאמין בחי עולמים וזורע": חוקי הטבע (קביעתו של ה'⁴⁵
 ש"זרע וקציר... לא ישובתו"³³), אינם מהווים אצל היהודים⁴⁶
 סיבה אמיתית לזריעה. הסיבה האמיתית לצמיחה, שבגינה⁴⁷
 הוא זורע, היא כיוון שהוא "מאמין בחי העולמים".⁴⁸

ח.

דוקא הניסים המתלכשים בטבע, הם במקורם
 גבוהים ביותר
 מוסבר בתורת החסידות³⁴, שה"גבוה גבוה ביותר"⁴⁹

1 המקדש וגילו שאין שמן טהור להדלקת המנורה, כי
 2 היוונים טימאו את "כל השמנים שבהיכל", עד שמצאו
 3 "פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול"²⁰,
 4 וזה, אמנם, איננו נס גדול.

5 [ניתן אפילו לומר, אם יש מי שרוצה להתעקש על-כך,
 6 שהיה זה ענין טבעי, שהיוונים לא הבחינו²¹ בפך זה כדי
 7 לטמאו, ובמיוחד לפי דעת ה"תוספות"²², שיש לומר
 8 "שהיה מונח בחותם בקרקע", דבר שאינו רגיל כלל,
 9 מה-עוד שהיתה קיימת לשכת השמנים²³, ששם לא עלה
 10 בדעת היוונים לחפש²⁴.

11 הסבר המבהיר את הודאות בטהרו של השמן,
 12 ושהיוונים לא טמאו אותו ע"י "היסט".]

13 אך עם זאת היה זה דבר פלא²⁵ – נפלאות²⁶: את כל
 14 השמנים טמאו היוונים, ורק פך יחיד זה היה מוסתר
 15 בקרקע ונשאר שלם, ללא נגיעה!

16 (אחר-כך ארע עוד נס²⁷, ששמן זה דלק שמונה ימים,
 17 וכן עוד ישועות ונפלאות).

ו.

הסדר בהודיה: "נסיך", "נפלאותיך", "ישועותיך"
 18 ובכן, בסדר זה – תשועות, ניסים ונפלאות – התרחשו
 19 המאורעות "בימים ההם". בהודיה לה' הסדר הוא:
 20 לכל-לראש מודים ומהללים את ה' על "ניסים",
 21 הניכרים בגלוי שהם באים מאת ה'.

22 אח"כ מתעמקים יותר ומבחינים במשמעותם האמיתית
 23 של כמה מאורעות, שהם "נפלאותיך",

24 גם אם אמנם הרוצה לטעות יטעה – ויחשוב שאלה
 25 הם מאורעות בדרך הטבע,

26 ומודים ומהללים את ה' עליהם.

(20) שבת כא, ב.

(21) ראה רש"י שבת שם: בהצנע כו'.

(22) שבת שם ד"ה שה'.

(23) מדות פ"ה מ"ה.

(24) ראה ב"מ מב, א: כספים אין להם שמירה אלא בקרקע כו' והאידנא (לאחרי זמן שמואל) כו'.

(25) ובמאירי (שבת כא, ב) דלילה הראשונה מברכין על הגאולה ועל הודאת מציאת פך השמן. ובשערי אורה (ד"ה כתיב כי אתה פי"ז) דעיקר הגם שמצאו פך א' כו', עיי"ש.

(26) ולהפירוש דב"נפלאות" יש סוג שלמעלה מ"ניסים", שאין להן אחיה בטבע (ראה לעיל הערה 16) – י"ל, שהכוונה ב"נפלאותיך" היא להנס דפך השמן (ראה הערה הנ"ל).

(27) ומוכן שגם זה נכלל בנוסח "הנרות הללו" – והוא באומרו "ניסים" (גלויים שלמעלה מהטבע) לשון רבינו (כנ"ל סעיף ב'). אלא שמונה ג' הסוגים כסדר שאירעו לראשונה, וכמו שהוא בנוגע לתשועות

(*) במהר"ץ חיות (אמרי בינה סי' ב) – שבירושלמי לפנינו ליתא.

ונפלאות. וק"ל. וראה הערה הקודמת.

ולעזיר ממאירי הנ"ל (וראה פר"ח או"ח סתע"ר) דס"ל דלילה הראשונה דחנוכה לא שייך להנס של שמן שדלק ח' ימים.

(28) להעיר מיהל אור ע' קנדה.

(29) ראה המשך תער"ב פרק פח בסופו: דנש"י למטה .. ההנהגה עמדם אינו ע"פ טבע כ"א משם הוי' שלמעלה מהטבע ובוה יש ב' אופנים כו', עיי"ש.

(30) ראה בארוכה בכ"ז – לקו"ש חט"ז ע' 176 ואילך. וש"נ.

(31) לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 203. ע' 228. ח"ח ע' 295.

(32) ירושלמי* הובא בתור"ה אמונת – שבת לא, א. מדרש תהלים מזמור יט. במדבר"ר פי"ג, טז.

(33) נח ח, כב.

(34) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. ובכ"מ.

רק ענין ה"תשועות", המלוכש בטבע ממש נובע 13
 מ"עצמות" האלוקות, שאיננה בתחום של גילוי כלל, 14
 ומשום כך מתגלית הישועה, שלמעלה מהטבע, שבאה 15
 מהקב"ה בעצמו, באופן שנראה שזהו הטבע ממש 38. 16
 ואכן, זהו הסדר של שלושת הסוגים: "להודות ולהלל 17
 לשמן הגדול על נסיון ועל נפלאותיו ועל ישועותיו": 18
 תחילה מודים ומהללים 39 על עניינים הקשורים לגילוי, 19
 שמהם נובעים "נסיך", אח"כ בקשר לאור שלמעלה מגילוי 20
 "ועל נפלאותיו", ורק אח"כ מגיעים להודיה והלל "לשמן 21
 הגדול" 40 בעיקר ע"י "ישועותיו". 22
 (משיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, תשכ"ד) 23

1 מתגלה דוקא ב"מטה-מטה ביותר". כך גם לגבי הנסים:
 2 שורשם של הנסים המלוכשים בטבע גבוה משורשם של
 3 הנסים הגלויים 35, ולטבע עצמו יש שורש גבוה עוד
 4 יותר 36.
 5 נסים גלויים נובעים מגילויים והשפעות אלוקות,
 6 המוגבלות בתחום של "גילוי" – הנס מוכרח להיות גלוי.
 7 נסים המלוכשים בטבע נובעים מאור והשפעה הנעלים
 8 מגילוי, ולכן מסתתרים הנסים בלבוש הטבע, אך בכל זאת,
 9 כיוון שה"לבוש" הוא באופן הנקרא "פלא" – "נפלאות"
 10 אצל המתבונן בהם, עד ש"נראה בחוש" שהם "רק למעלה
 11 מהטבע" 37, מובן שזהו אור שהוא בכל זאת במסגרת של
 12 גילוי.

דוקא (תו"א סד"ה רני ושמיח. סד"ה נ"ח. שערי אורה סד"ה בכ"ה
 בכסלו. סדור ערה, כ"ג. ד"ה נ"ח תרמ"ג. ובכ"מ), בחי' "יהוי' יגיה חשכי"
 (תו"א ושערי אורה ד"ה (כתיב) כי אתה נרי).
 וי"ל, שלכן בחר אדה"ז בנוסח [שמקדים "נסיך" ל"נפלאותיו" (ראה
 לעיל הערה 2), ובמילא –] ש"נפלאות" הן למטה מנסיך, ושייכות לטבע
 (כנ"ל סעיף ד"ו) – כי עיקר הענין דחנוכה הוא להאיר את (חושך) הטבע.
 (39) "ל' שבח וגם לשון בהילו נרו כו' הארה בבחי' גילוי כו'" (תו"א
 סד"ה בכ"ה בכסלו. ובכ"מ).
 (40) ראה תו"א ר"פ שמות. תו"ח ואוה"ת שם.

(35) ראה תו"א מג"א צג, א. שם ג"ד. ק. א. וראה בארוכה ד"ה כימי
 צאתך תשל"ח.
 (36) כמובן מהכלל הנ"ל דכל הגבוה ביותר כו'. ולהעיר, דהנסיך שאין
 בעל הנס מכיר בנוסח (שהם מלוכשים בטבע ממש – ראה יהל אור שם)
 – עליהם נאמר "עושה נפלאות לבדו" (ננסמן לעיל הערה 14) – שנמשכים
 מבחי' לבדו, עצמותו ומחורו ית' (ראה יהל אור שם סק"ט. ובארוכה ד"ה
 כימי צאתך הנ"ל).
 (37) לשון התו"א שם (ק, א. ועד"ז שם צג, רע"ד) – לענין נס פורים.
 וראה יהל אור שם.
 (38) ולהעיר ש"ח זמנם משתשקע החמה – ענינם להאיר את החושך

ילקוט לוי יצחק על התורה

בחי' יסוד ז"א. דיסוד הוא השליט על הארץ³ – מלכות,
 כמ"ש⁴ ויוסף הוא השליט על הארץ.

שמות א, ח – ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא
 ידע את יוסף

ג

ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי
 הוא המדה השישית".
 וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
 להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי הזהר
 לאדמו"ר האמצעי [קה"ת תשע"ה] ויחי ל, ב ואילך. אור התורה ויחי
 תתקצ"א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים
 מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".
 (3) הארץ – מלכות: מצינו בחז"ל "ארץ" "שדה" נמשלה לאשה –
 נקבה, וכמאד"ל (תענית ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא הוא", וכן
 (סנהדרין עד, ב) "אסתר קרקע עולם הוא", דכמו הארץ מקבל הגשם
 ועי"ז מצמיח, כן האשה מקבל מהזכר ועי"ז מוליד, (ועיין פירוש
 המשניות להרמב"ם פאה פרק ח משנה א).
 ובלשון הקבלה והחסידות בחי' מלכות – נמשלה לאשה ושדה –
 שמקבלת מספירות העליונות, וכמו"כ "דיבור" ו"מעשה" שמקבל
 מהשכל ומדות וכו'.
 וזהו ג"כ "יוסף" בחי' יסוד, הוא השליט על הארץ – מלכות.
 (4) מקץ מב, ו. ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סי' צב. קיא.
 קצא בסופו.

"מלך חדש" בגי' "בת", וזהו "ויכל הבת תחיוין" (בחי'
 מלכות), "אשר לא ידע את יוסף" (בחי' יסוד)

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף,
 פרעה¹ קאי על בחי' מלכות, ואינו רוצה לידע מיוסף²

(1) פרעה . . מלכות: פירוש, מלכות הוא בחי' חיות אלוקי כפי
 שהעולם נראה כיש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, דאין מלך בלא
 עם פירוש עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים
 ממעלת המלך וכו', כמבואר בתניא שער היחוד והאמונה פ"ז ע"ש.
 וזהו שאמר פרעה לא ידעתי את ה', כי ידע רק שם "אלקים" בגי'
 הטבע כידוע (ראה תו"א פ' וארא ע' נח ע"ב ואילך ועוד). וזהו שלא
 רצה לדעת מבחי' יוסף, "אשר לא ידע את יוסף", בחי' יסוד המשפיע
 גילוי אלקות.

(2) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר
 לי' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים
 וביאורים בשי"ס עמוד רג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם
 פוטיפר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על

ומלכות בחי' בת, והיינו מה שגזרו ואס' בת היא וחיי, וכל' הבת תחיון.
מלך' חדש בגי' בת.
לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד כז

שמות א, יג - ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך

ד

ביאור ב' פעמים "בפרך" בפסוקים, נוטי "פ"ר - כ"ב",
ומרמז להכ"ב אותיות דא"ף בי"ת (עם אותיות מנצפ"ך
בגי' פ"ר), שרצה פרעה מהם יניקה וכו'.

כתיב ויעבדו מצרים את בני' בפרך וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר כו' את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך. הרי כתיב כאן ב' פעמים בפרך, ועל בפרך הא' לא כתיב מהו העבודה, ולא כתיב שהעבודה היתה קשה. ועל בפרך הב' כתיב שהעבודה היתה קשה, ושהיתה בחמר ובלבנים כו'. והיינו, כי מלת בפרך⁹ הוא כ"ב פ"ר.

כ"ב, הוא הכ"ב אותיות שמא' עד ת',
ופ"ר, הוא הה' אותיות¹⁰ מנצפ"ך הפשוטות

(5 מלכות בחי' בת: פירוש, דהנה מבואר בחסידות (ראה תניא פ"ג) דאב ואם הוא בחי' חב"ד - השכל - לימוד התורה וידיעת אלקות, ובחי' "בן" הוא המדות שלב - בחי' ז"א, והם משפיעים על בחי' "בת" היינו מעשה המצוות, הפעולה בעולם (וראה אור התורה חנוכה ע' 634 ואילך ועוד), ובחי' "מלכות" בקדושה הוא מעשה המצוות, הוא כמו בחי' "בת" שמקבל מהמדות והשכל, ופרעה רצה שהעולם ישאר כמו שהוא בחי' דבר נפרד, ולכן רצה פרעה שיהי' "בת" בחי' המלכות דקליפה, היינו העולם בבחי' העלם והסתור, ולא בחי' "בן" - המדות של האבה ויראה שישפיע על ה"בת" - מעשה המצוות וד"ל.

ראה גם לקמן סי' ו. יא. ס חודש טבת.

(6 שמות א, טז.

(7 שם פסוק כב.

(8 מלך (בגי' 90) + חדש (312) = 402, "בת".

(9 מבאר דתיבת "בפרך" נוט' כב-פ"ד, כנגד הכ"ב אותיות דא"ף בי"ת - האותיות הסופיות מנצפ"ך שהוא בגי' פ"ר. 280. ראה הביאור בהערה 2, 3.

(10 פירוש: טעם דאותיות מנצפ"ך הם בחי' גבורה, ראה במאורי אור ע' מנצפ"ך וז"ל: "מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות". ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו ה' אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות". וראה גם בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז: מנצפ"ך בגימטריא גבורה דין. ע"ש.

שמספרם פ"ר¹¹.

ויש ב' פעמים כ"ב פ"ר, היינו, כי יש הכ"ב אותיות והמנצפ"ך ביסוד¹² דמלכות הנק' ציון, והוא הנמשך לה מבינה עצמה שלא ע"י ז"א, והוא נמשך מבחי' בינה עילאה¹³ אות ס'¹⁴ דאפרסמון, וציון יסוד דמלכות הוא

ובאור התורה דרושים לפסח עמוד תשמח-ט וז"ל: ה' אותיות מנצפ"ך שהם מפרידים ומחלקים את הקול, כי הקול הוא פשוט כקול בהמה ולהיות הקול מתחלק לה' מוצאות מהגרונ בומ"פ וכו' הוא ע"י ה' גבורות ע"ש.

וראה תניא שער היחוד והאמונה סוף פ"ד. ספר הערכים - מערכת אותיות עמוד א' ואילך. ובעיקר שם עמוד סד. ועיין לקמן סי' ה.

(11 מבאר דתיבת ואותיות "פר" עצמה מרמזת על ענין הגבורות, הן מצד פירוש התיבת, והן מצד הגימטריא, וכמ"ש בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד ק' טבע הגבורות להתפרד זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד ע"ש. וזהו שאותיות מנצפ"ך שהם הה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירוד, דהיינו התחלקות ופירוד."

ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (פרק טז, יב) "שְׁלוֹ הֵייתִי נִיפְרָכְנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל: שלו, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפרורים, ע"ש.

וזהו ג"כ הלשון "פרפר ומת" (ראה איכה רבה פרשה ב', טז. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא). ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קלד.

(12 יסוד דמלכות... ומלכות דמלכות. בלקוטי לוי יצחק על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל ע' נג מבאר זה עפ"י משל וז"ל: יש שני בחי' באותיות, דהיינו בצורת האותיות גופא יש שני בחי', א' חיצוניות צורת האותיות, דהיינו מה שע"י האותיות מתגלה האור אל הזולת, ב', פנימיות צורת האותיות, דהיינו מה שהאותיות הם כלי קיבול להאור.

וכמו עד"מ בכוס, שיש בו שני בחי', א' פנימיות הכוס שהוא מה שהוא כלי קיבול לקבל המשקה, ב', חיצוניות הכוס, שהוא מה שבו ועל ידו שותים את המשקה.

ועפ"י קבלה, אלו הב' בחי' דמלכות, י"ל שהוא יסוד דמל', ומל' דמל'. יסוד דמל' הוא מה שהמל' היא כלי קיבול לקבל מז"א, ומל' דמל' הוא מה שהמל' היא מגלה לבי"ע וכו'. והוא הב' בחי' דציון וירושלם, ציון יסוד דמל' וירושלם מל' דמל', וכמ"ש בע"ח שער הירח פ"ג ע"ש.

ראה גם סידור עם דא"ח ע' סב, ג. תהלים יהל אור ע' תקעה. לקוטי לוי יצחק שם ע' קע ואילך. תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ד' ע' רמט ואילך.

(13 ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי [הוצאת קה"ת ה'תשע"ה] עמוד קי, ג וז"ל: מבואר בזהר בפי' אפריון ואפרסמון דהסמ"ך גבוה מן המ"ם ולכן קדם למ"ם בתיבת אפרסמון, וכמ"ש בע"ח הטעם לפי שהמ"ם הוא בחי' התלבשות המוחין מבינה ביו"ט שהוא ד' סטרין בכלל חסד וגבורה ותפארת ומל', וע"כ המ"ם הוא מרובע שיש לו התיישבות כו', אבל הס' הוא בחי' ו' קצוות דבינה אשר עדיין הם למעלה מבחי' התלבשות ביו"ט, אלא שורה עליהם בבחי' מקיף, לכך הסמ"ך בעיגול בלתי התיישבות למטה כו'. ע"ש. וראה לקמן סי' ו

ומלכות דמלכות, ע"ד בא נחש²¹ על חוה בע"ח²² שער הארת המוחין פ"ז ע"ש. (אם לא יהי' בהם השמירה. וזהו מה שנסתבחו בנות ישראל, גן נעול²³ מעיין חתום ששמרו פתחיהן שלא באו המצרים עליהם ח"ו, כדרז"ל).

וזהו ויעבדו מצרים כו' בפרך, וימררו את כו' אשר עבדו בהם בפרך, שכתוב ב' פעמים בפרך. היינו מה שהמצרים עבדו את בני, דהיינו מה שינקו מהם מבחי' הגבורות והדינים שביסוד דמלכות ושבמלכות דמלכות, **הבפרך** הא' קאי על הכ"ב אותיות והמנצפ"ך שביסוד דמלכות שהוא הבית הפנימי שאינו מגולה, והוא בהעלם. זהו שכתוב ויעבדו סתם, שלא נאמר מה היתה העבודה, מפני כי זהו בחי' שבהעלם ובסתומות. אך **הבפרך** הב' קאי על הכ"ב אותיות והמנצפ"ך שבמלכות דמלכות שהוא הבית החיצון המגולה, (עיין במאורי אור²⁴ מע' חדר בענין חדר ופרוזדור). זהו שעל בפרך הזה נא' מה היתה העבודה, מפני כי זהו בחי' שבגלוי.

ומה שנת' דהב' פעמים בפרך הם לנגד יסוד דמלכות ומלכות דמלכות, אין הכוונה שמצרים העבירו את בני' בהב' בפרך הללו, כי הרי הב' בפרך הללו הם בסט' דקדושה, במלכות דקדושה²⁵, שהוא טוב.

אך הכוונה הוא שמאחר שמיסוד דמלכות וממלכות דמלכות יכול להיות יניקה ללעו"ז ח"ו²⁶, הנה כשמתעף מהם לסט' דלעו"ז הם גבורות קשים ביותר, זהו שהעבירו מצרים את בני ישראל בהב"פ בפרך היינו כמו שמתעף מהגבורות שביסוד דמלכות ובמלכות דמלכות לסט' דלעו"ז.

מלקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רכה ואילך

מבפנים אינו מגולה, ויש הכ"ב אותיות והמנצפ"ך במלכות דמלכות הנק' ירושלם, והוא הנמשך לה מתבונה ע"י ז"א, שתבונה הוא אות מ' דאפרסמון, וירושלם מלכות דמלכות הוא מגולה.

וכן בינה¹⁴ ותבונה בערכם גופא זה לגבי זה, בינה הוא בהעלם ובצפונות, כי נק' לעתיד לבוא¹⁵ שאינה מתגלית עתה, גם היא אותיות ו"ד דמלוי הי' שהם בהעלם, ותבונה היא בהתגלות לגבי בינה ונק' עולם הבא, עולם שכבר בא, והיא אות ה' ראשונה שהוא אות הפשוט שבגלוי, ולכן מבינה שהיא בהעלם נמשך הכ"ב אותיות והמנצפ"ך ליסוד דמלכות שהוא בהעלם, ומתבונה שהיא בגלוי נמשך הכ"ב אותיות והמנצפ"ך למלכות דמלכות שהוא בגלוי, ועיין בע"ח¹⁶ שער הירח פ"ג, וברשימה על מאמר המד"ר בפתחא ב' דאיכה רבי הוה משרד לר"א ולר"א כו', ובזה תרומה דקכ"ז ובמק"מ ורמ"ז שם, ובע"ח¹⁷ שער הזיווגים פ"ה, ובשער¹⁸ אנ"ך פ"ח, ותבין כל זה.

והנה ידוע שמיסוד ומלכות דמלכות יכול להיות ח"ו יניקה¹⁹ ללעו"ז, והו"ע חורבן ציון וירושלם ח"ו. וזהו שגזר פרעה וכל הבת תחיו²⁰ כדי שיזנו ח"ו עם בנות ישראל, והוא מה שיהי' יניקה ללעו"ז מיסוד דמלכות

הערה 7.

עיין גם באור התורה פרשת כי תצא עמוד תתקנד, ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סימן קנא.

14) תבונה ובינה: החילוק בין תבונה ובינה הוא (ראה לקו"ש חל"ט ע' 65) ד"בינה קאי על עצם הבנת הדבר שהאדם מושקע בהשכלת העיון, ו"תבונה" קאי על מדריגת השכל כפי ששייכת להולדת המדות וזהו ד"תבונה" הוא אותיות בן ובת (תניא פט"ז בהגה"ה), שהשכל והמוחין הם אב ואם, דהחכמה ובינה מוליד מדות שהם הבן (ז"א) והבת (מל') עיי"ש. וזהו שמבאר דבחי' בינה הוא ע"ד אות ס', ובחי' תבונה הוא ע"ד אות מ'. ראה גם לקמן סי' ו. יא.

15) ראה לקוטי תורה פרשת ראה כב, ג וז"ל: בוח"ב תרומה (קכ"ז ע"ב) סמ"ך מ"ם כו' רוא דאינון מאה ברכאן כו' ובמק"מ ובהרמ"ז שם דבחי' מ"ם זהו תבונה ובחינת סמ"ך זהו בינה עילאה המקבלת משהו ספירות ראשונות דחכמה כו' והוא ב' בחינות דעולם הנשמות דהיינו ג"ע ועולם התחייה. ע"ש כל הביאור. אור התורה פ' כי תצא ע' תתקנז.

16) שער לה.

17) שער טו.

18) שער יט.

19) ראה אור התורה לך לך סוף ע' 1354 ואילך.

20) ראה לקמן סי' ו.

21) ראה אור התורה (שם) לך לך (כרך ד') ע' תרע"ח בענין נחש שאין לו סמכין ע"ש.

22) שער לב.

23) שיר השירים ד, יב. ראה ויקרא רבה פרשת אמור פל"ב.

24) מאורי אור מערכת אות ח' סעיף ז' וז"ל: חדר ופרוזדור נק' ב' כלי יסוד דנוק', החיצון פרוזדור ירושלים, והפנימי חדר ציון, חדר הורתי מקום ההריון.

25) פירושו: אצל בני' הבחי' יסוד דמלכות ומלכות דמלכות הי' הכל בקדושה, ופרעה רצה לקבל יניקה מהם ח"ו.

26) "יען אין להם על מה להסמך בדכורא" (לקוטי לוי יצחק כאן).

מא, א – ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור

א. "ויהי מקץ שנתיים ימים". שבזה ב' פירושים: (א) "מקץ" מלשון סוף², סוף ה"שנתיים ימים" שהיו לפני³ (בס"פ וישב), **סוף הגלות** דיוסף בבית האסורים, (ב) "מקץ" מלשון התחלה⁴, התחלת ה(שנתיים) ימים שאודותם מסופר בהמשך הפרשה, **התחלת הגאולה** דיוסף ש"מבית האסורים יצא למלך⁵", כולל גם אסיפת כל האוצרות כו', כמאמר רז"ל⁶ "שלש מטמונויות הטמין יוסף במצרים . . ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא", די"ל, שנכלל ב"רכוש גדול" שזוכים ע"י העבודה במשך אריכות הגלות, במכש"כ וק"ו מה"רכוש גדול"⁷ דיציאת מצרים.

ובלשון הקבלה והחסידות⁸ – "קץ דשמאלא"⁹, ו"קץ הימין"¹⁰. ושניהם קשורים זה בזה – כי ע"י בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנמצאים ב"קץ דשמאלא", נעשה קץ הגלות¹¹, "קץ שם לחושך"¹², ובאים ל"קץ הימין"¹³. ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"ינה של תורה"¹⁴

- (1) להעיר מאור התורה ריש פרשתנו ש"שנתיים ימים" קאי על ב' בחי' שנה, בנוקבא ובדכרא, שנת הלבנה ושנת החמה. ויש לקשר לשנה זו (ה'תשמ"ט) – שנת העיבור, החיבור דשנת החמה ושנת הלבנה, "שנתיים ימים" ביחד.
- (2) פירוש רש"י פרשתנו.
- (3) ראב"ע שלח ג, כה. ועוד. וראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 198 ואילך. ושם נסמך.
- (4) קהלת ד, יד ובפירוש רש"י.
- (5) פסחים קט, א. ושם נסמך.
- (6) לך לך טו, יד.
- (7) ראה אור התורה ריש פרשתנו.
- (8) זהר פרשתנו קצג, ב. קצד, א.
- (9) לשון הפסוק סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ובכ"מ.
- (10) לקוטי תורה להאריז"ל על הפסוק.
- (11) וי"ל ש"שנתיים ימים" רומז גם לב' האופנים הכלליים שבגלות (שצריך לעשות להם קץ וסוף) – גלות רוחני וגלות גשמי.
- כלומר: אף שבפרטיות ישנם ריבוי אופנים בגלות – הגלות אצל שבעים אומות העולם, ד' הגלויות וכו', הרי, באופן כללי נחלקים לשתיים: גלות רוחנית וגלות גשמית.
- ולמעשה, שגם במאורע שהביא להתחלת הגלות – "אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים" – היו ב' אופנים אלו: גלות גשמית – שהוציאוהו מהסעודה, וגלות רוחנית, היפך אהבת ישראל (שהלשין על בני ישראל), שמסתבר לומר שהי' אצלו עוד לפני המאורע (אם כי באופן של קטנות, כמרומז בשמו **"בר קמצא"**).
- (12) איוב כח, ג. וראה אור התורה שם עמוד שלש ואילך.
- (13) להעיר מהשייכות לימי תנוכת – "שהיו ענין **עז שתכלה רגל מן השוק**, להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא, ואז יהי' קץ הימין" (אור התורה ריש פרשתנו).
- (14) "היום יום" כ"ט שבט.

שבפירוש רש"י¹⁵ "כל לשון קץ סוף הוא" – שב"סוף" נכלל "כל לשון קץ", גם "קץ הימין", כי ע"י ה"סוף" בירור "קץ דשמאלא" שבסוף הגלות, באים ל"קץ הימין"¹⁶.

ובהמשך לזה באים (להתחלת ה) קריאה דפרשת ויגש, במנחת שבת¹⁷ "ויגש אליו יהודה", כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ שהגשת יוסף ליהודה הו"ע סמיכת גאולה (ענינו של יוסף) לתפלה (ענינו של יהודה), ואין ענין יוצא מידי פשוטו – שהגאולה באה **בסמיכות ממש** לתפלה שמתפללים בנ"י "ותחזינה עיינינו בשובר לציון", תיכף ומיד ממש.

משיחות ש"פ מקץ, שבת (ז) חנוכה ה'תשמ"ט – תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ט ח"ב עמוד 77-78

מג, יד – ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלה לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי

ב. בב"ר ר' יאשי' בן לוי פתר קראה בגלויות ואל שדי יתן לכם רחמים, ויתן אותם לרחמים, לפני האיש, הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו, ושילח לכם את אחיכם אלו עשרת השבטים, ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין, ואני כאשר שכולתי שכלתי, שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני, כאשר שכלתי בחורבן ראשון ובשני לא אשכל עוד עכ"ל.

ויש להקשות שכלתי בחורבן ראשון ושני כו' היאך רמיזא אלא דקשה לבעל המדרש איך סיים יעקב בדבר רע שאמר ואני כאשר שכלתי שכלתי הלא הצדיקים תחילתן יסורין וסופן שלווה, אלא כך הוא הביאור כאשר שכלתי בחורבן ראשון ושני אז שכולתי כלומר נגמר השיכול ולא אשכול עוד כי השיכול סיבת התיקון והנה הוא טוב מאד.

וזוהו שאמר יעקב ואל שדי כשרמז על החורבנות כשיהי' די להצרות אז וזרח אור משיח שחתומת' ג"כ שד"י כי שדי ר"ת "שלמה דוד ישי".

של"ה

- (15) הביאור בפשוטו של מקרא – "מדוע מאריך רש"י בפירוש תיבת מקץ שמצינו כמה פעמים לפני זה (ועוד דיוקים) – ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.
- (16) לקוטי שיחות שם עמוד 201.
- (17) זמן הקשור במיוחד עם תכלית השלימות דשבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו עמוד תקמב).
- (18) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט. ד"ה ויגש אליו יהודה תרס"ו. ובכ"מ.

כאשר "אנחנו בשם הוי' אלוקינו נזכיר", אזי "דידן נצח", בנוגע ל"הנצח זו ירושלים", ובאופן ד"פדה בשלום נפשי" – שזוהי הדרך היחידה למנוע מלחמה – למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

♦ יום ראשון כ"ד כסלו ♦

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרַעְהָ חֹלֶם וַהֲנֶה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:

א וַהֲנֶה מסוף תרתיני שניין ופרעה חלם והא קאם על נהרא:

נ"א וַיְהִי מִקֵּץ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'מסוף', וְכֵן לְשׁוֹן 'קֵץ', סוף הוא. עַל־הַיָּאָר • כָּל שָׁאָר נִהְרֹת אֵינָם קְרוּיִים יְאֹרִים, חוץ מְנִילוֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיָן יְאֹרִים

(ב) וַהֲנֶה מִן־הַיָּאָר עֹלֵת שִׁבְעַ פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר וַתַּרְעִינָה בָּאָחוּ:

ב והא מן נהרא סלקון שבע תורן שפירן למחזי ופטימן בשר ורעין באחיה:

נ"א יָפוֹת מְרֹאָה • סִימָן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יָפוֹת זֶה לָזֶה, שָׂאִין עֵין בְּרִיָּה צְרָה בַּחֲבֶרְתָּהּ. בָּאָחוּ • בָּאֶגֶם, מְרִישׁ"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אָחוּ".

(ג) וַהֲנֶה שִׁבְעַ פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְתַּת הַיָּאָר:

ג והא שבע תורן אחרנין סלקון בתריהון מן נהרא בישן למחזי וחסינן בשר וקמן לקבליהון דתורן על פיה נהרא:

נ"א וְדָקוֹת בָּשָׂר • טִיבִיבִישׁ בְּלַע"ז, לְשׁוֹן 'דֵּק'.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רְמוֹ מִזֶּה בְּמָה שֶׁהֹכִיר וַתַּרְעִינָה בָּאָחוּ, כִּי שָׁם הָיָה מְרַעִינָהּ וּמַעֲמִידָהּ, אֲבָל הָרַעוֹת אַחֲרֵי אֲכָלָן אֶת הַטּוֹבוֹת תַּתְּהַלְכֶנָּה בָּאָרֶץ וְלֹא יָדַע פְּרַעְה עַד אָנָּה הִלְכוּ:

בָּאָחוּ. אֶגֶם, כְּמוֹ יִשְׁגָּא אָחוּ (איב ח' י"א), לְשׁוֹן רַש"י. וְאֵינֵנוּ נִכּוֹן, כִּי אָחוּ שֵׁם הָעֵשֶׂב הַגָּדֹל, כְּמוֹ הַיִּגְאָה גְּמָא בְּלֹא בִצָּה יִשְׁגָּא אָחוּ כְּלִי מִיָּם עֲדֵנוּ בְּאִבּוֹ לֹא יִקְטֹף (איב ח' י"א), וַהֲנֶה אֵינֵנוּ הָאֶגֶם. וְאוּלַּי יִרְצֶה לִזְמֹר שִׁיקְרָא הָעֵשֶׂב הַנֶּעֱשֶׂה בְּאֶגְמִים עַל שֵׁם הָאֶגֶם: **וַהֲנִכּוֹן** שִׁיְהִיָּה אָחוּ שֵׁם כּוֹלֵל הַדִּישָׁא וְהָעֵשֶׂב הַנֶּעֱשֶׂה עַל שִׁפְתַּת הַנְּהָרוֹת וְהָאֶגְמִים, וַיְהִיָּה בִּיטָא **בָּאָחוּ** כְּמוֹ בִּיטָא, לְחַמּוֹ בְּלִחְמֵי וּשְׁתוֹ בֵּינָן מִסְכָּתִי (מִשְׁלִי ט' ד'), כִּי עַל שִׁפְתַּת הַיָּאָר הָיוּ רוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאִמְרַם (בְּפִסְק)

שָׁאִמְרַם רַבִּי יוֹחָנָן (בֵּר כ"ז ז') כָּל אוֹרְהָ הָאֶמּוּרָה בְּאַלְיָהוּא בִּירִידַת גִּשְׁמִים הַכְּתוּב מִדְּבַר. וְאוּלַּי בְּעִבּוֹר שֶׁהַגִּשְׁמִים בְּסִבַּת הַמְּאֹרוֹת, וְהַנְּהָרוֹת יַעֲשׂוּ מֵהֶם יִתְיַחֲסוּ אֶל הָאֲבוֹת: תוֹרָה ב

(ב) וַהֲנֶה מִן הַיָּאָר עֹלֵת. בְּעִבּוֹר כִּי אָרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁתַּה מִן הַיָּאָר, וּמִמֶּנּוּ בֹא לָהֶם הַשְּׁבַע וְהָרַעַב, רָאָה אוֹתָן עוֹלוֹת מִן הַיָּאָר. וְהַפָּרוֹת סִימָן לַחֲרִישָׁה, וְהַשְּׁבָלִים סִימָן לַקְּצִיר, כְּמוֹ שֶׁאִמְרַם (לֵחֵלן מ"ה ז') אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר. רָאָה כִּי הַיָּאָר לֹא עָלָה רַק מַעַט וְאֵין חֲרִישׁ, וְאֲשֶׁר יִזְרְעוּ מַעַט בְּמִקּוֹמוֹת הַלְחִים יָבֹא קָדִים רוּחַ ה' וְיִשְׂרָף אוֹתָם, כְּאֲשֶׁר רָאָה אוֹתָם שְׂדוֹפוֹת קָדִים:

וַהֲנִרְאָה מִמִּשְׁמַע הַכְּתוּבִים כִּי הָיָה הַשְּׁבַע בְּאָרֶץ מִצְרַיִם לְבִדְיָה, כְּאֲשֶׁר נֶאֱמַר (לֵחֵלן פִּסְק ב"ט) שְׁבַע גְּדוֹל בְּכָל אָרֶץ מִצְרַיִם, וְכֵן (לֵחֵלן פִּסְק מ"ח) אֲשֶׁר הָיוּ בְּאָרֶץ מִצְרַיִם. אֲבָל הָרַעַב הָיָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת (לֵחֵלן פִּסְק נ"ד) וְכֵן פֶּתֶר יוֹסֵף וְקָמוּ שִׁבְעַ שְׁנֵי רַעַב, וְלֹא הֹכִיר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, וְעַל כֵּן לֹא יָכֹלוּ בִּשְׂאֵר הָאֲרָצוֹת לִקְבֹץ אֲכָל, וְאִפְּלוּ אִם שִׁמְעוּ הָעַנְּנָן כִּי הָיָה מִפְּרָסָם מֵאֹד. וְאוּלַּי הָיָה בַּחֲלוּם

(א) עַל הַיָּאָר. כָּל שָׁאָר נִהְרֹת אֵינָם קְרוּיִים יְאֹרִים חוּץ מְנִילוֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיָהּ יְאֹרִים וְאֹרִים בִּידֵי אָדָם וְנִילוֹס עוֹלָה בְּתוֹכָם, לְשׁוֹן רַש"י. אֲבָל אֶנְקְלוֹס תַּרְגָּם יָאָר "נְהָרָא", רַק תַּרְגָּם עַל יְאֹרֵיהֶם (שְׁמוֹת ז' י"ט) עַל "אַרְיִיתִיהוֹן", כִּי הִצְרַף שֵׁם לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁהֹכִיר עַל נִהְרֹתָם וְעַל יְאֹרֵיהֶם. וַהֲנֶה כָּלָם יִקְרְאוּ לְדַעְתָּהּ יְאֹרִים, הַגְּדוֹלִים נִקְרְאוּם נִהְרֹת וְיֹאֲרִים, וְאֵלּוּ הַעֲשׂוּיִים חִפְּרִירוֹת אֲרָכוֹת בִּידֵי אָדָם גַּם הֵם יִקְרְאוּ יְאֹרִים: **וּמִצִּינּוּ** כִּי חִדְקֵל נִקְרָא יָאָר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּנִיאל ד' ד') וְאֵנִי הָיִיתִי עַל יַד הַנְּהָר הַגָּדוֹל הוּא חִדְקֵל וַהֲנֶה אִישׁ אֶחָד לְבוּשׁ הַבְּדִים, וְכַתִּיב (שם י"ב ד') וַהֲנֶה שְׁנַיִם אַחֲרָיִם עוֹמְדִים אֶחָד הֵנָּה לְשִׁפְתַּת הַיָּאָר וְאֶחָד הֵנָּה לְשִׁפְתַּת הַיָּאָר, וַיֹּאמֶר לְאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאָר:

וְלִדְעָתִי בְּדַבְּרֵי אֶנְקְלוֹס כֵּן הוּא, כִּי יָאָר וְנָהָר לְשׁוֹן אֶחָד, וּשְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן אוֹרְהָ. וְכֵן הִגִּישָׁם נִקְרָא אוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (איב ל"ז ז') הֵן פֶּרֶשׁ עָלָיו אוֹרוֹ, וְפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ (שם ל"ז י"א), וְכְמוֹ

הָעֲשָׂבִים רַבִּים גְּדֻלִּים יְחִיד: תוֹרָה ג **(ג) וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת.** בְּצִדָּן וְקִרְבּוֹ לָהֶן. וְהוּא סִימָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפִּסְק בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁבָע וּשְׁנֵי הָרַעַב, וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹּא סִפֵּר זֶה לְיוֹסֵף. וְאוּלַּי

וּבְאֶלְזָן תִּרְאֶה בִּישָׁן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בְּשֶׁר
יֵת שְׁבַע תִּרְאֶה שְׁפִירָן לְמַחְזִי וּפְטִימָתָא
וְאַתְעֵר פְּרָעָה:

(ד) וּתְאֶכְלָנָה הַפְּרוֹת רְעוֹת הַמְּרָאָה וְדָקָת הַבָּשָׂר
אֶת שְׁבַע הַפְּרוֹת יִפֹּת הַמְּרָאָה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקֶץ
פְּרָעָה:

כ"ט" – וּתְאֶכְלָנָה • סִימָן שֶׁתִּהְיֶה כָּל שְׁמַחַת הַשְּׁבַע נִשְׁפָּחַת בִּימֵי הָרָעָב.

הַיְדִמְוִף וְחִלָּם תִּנְיָנוֹת וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא
סָלְקוּ בְּקִנְיָא חֵד פְּטִימָן וְטָבָן:

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנִית וְהִנֵּה שְׁבַע שְׁבָלִים עֹלּוֹת
בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת:

כ"ט" – בְּקִנְיָה אֶחָד • טוֹאִיד"ל בְּלַע"ז. בְּרִיאֹת • שִׁינ"ש בְּלַע"ז.

וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא לָקֵזן וְשָׁקִיפֵן קָדִים
צְמִיחָן בְּתִרְיָהוּן:

(ו) וְהִנֵּה שְׁבַע שְׁבָלִים דָּקוֹת וְשֹׁדוּפֹת קָדִים צְמִיחָת
אַחֲרֵיהֶן:

כ"ט" – וְשֹׁדוּפֹת • הַשְּׁלִיד"ש בְּלַע"ז, 'וְשָׁקִיפֵן קָדִים', חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן מְשֻׁקָּף הַחֲבוּט תָּמִיד עַל-יְדֵי הַדָּלָת
הַמִּפְּהָ עָלָיו. קָדִים • רוּחַ מְזֻרְחִית, שְׁקוּרִין בִּיש"א.

וּבְלַע"ז שְׁבָלִיא לְקִנְיָא יֵת שְׁבַע שְׁבָלִיא
פְּטִימָתָא וּמְלִימָתָא וְאַתְעֵר פְּרָעָה וְהָא
חִלְמָא:

(ז) וְתִבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדָּקוֹת אֶת שְׁבַע הַשְּׁבָלִים
הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלִאֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חִלּוֹם:

כ"ט" – הַבְּרִיאֹת • שִׁינ"ש בְּלַע"ז. וְהִנֵּה חִלּוֹם • וְהִנֵּה נִשְׁלָם חִלּוֹם שְׁלָם לְפָנָיו וְהַצָּרָה לְפִתְרִים.

ח וְהִנֵּה בְּצִפְרָא וּמִטְרָפָא רִוּחָה וְשִׁלַּח וּקְרָא
יֵת כָּל חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם וְיֵת כָּל חֲפִימָהָ
וְאַשְׁמַעֵי פְרָעָה לְהוֹן יֵת חִלְמָה וְלִית דְּפִשֶׁר
יִתְהוֹן לְפִרְעָה:

(ח) וַיְהִי בִבְקָר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל
חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֶּיהָ וַיְסַפֵּר פְּרָעָה לָהֶם
אֶת-חִלְמוֹ וְאֵיךְ-פִּתְרָה אוֹתָם לְפִרְעָה:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

רוּחוֹ, וְזֶה טַעַם וַיְהִי בִבְקָר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ.
אֲבָל בְּנִבְכּוֹד־נֶצֶר אָמַר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ
וַשְּׁנֵתוּ נְהִיחָה עָלָיו (וַיִּנְאַל ב' א'), כִּי גַם
בְּלִילָה לֹא שָׁכַב לְבֹו:
וְהַזְכִּיר וַיִּיקֶץ פְּרָעָה מִן הַעֲנָנִים הַנּוֹזְרִים
בְּסִפְרָה הַשְּׁנָה, כִּי חִלּוֹם שֶׁיִּחְלָם
אַחֲרָיו חִלּוֹם אַחֵר מֵעֵנָן אַחֵר בְּשֵׁנֹתוֹ
אֵינָנו מְתַקִּימִם, עַל כֵּן אָמַר כִּי כִּאֲשֶׁר
הִקְיָן נְהִיחָה הַחִלּוֹם וְחֻשְׁבֹּו בְּעַד הַבְּקָר
אוֹלֵי יִשְׁתַּלֵּשׁ חִלּוֹמוֹ כִּאֲשֶׁר נִשְׁנָה:
וְהִנֵּה פְרָעָה עֲצָמוֹ הַזִּכִּיר כִּי עֲנָן אֶחָד
הוּא, וְלָכֵךְ הַזְכִּיר וְהִנֵּה חִלּוֹם,
וְכֵן אָמַר חִלּוֹם חִלְמָתִי וּפְתָרָא אֵין אֹתוֹ,
וְלֹא הַזְכִּיר חִלּוֹמוֹת. וְזֶה טַעַם וַאֲרָא
בְּחִלּוֹמִי, אֲבָל הַכְּתוּב הַזְכִּיר וַאֲיִן פִּתְרָה
אוֹתָם לְפִרְעָה, לוֹמַר שֶׁאֵין פִּתְרָה אֶפְסֹו
הָאֶחָד מֵהֶם: תורה ח

בְּאֶכְלִיחָן בְּרִיאֹת וְטָבוֹת, רַק הָיוּ לָקֵזן
לְמַחְזָה, אֲלוֹ לֹא אֲבָלוֹ אוֹתָן הָיוּ מִתּוֹת
בְּכַחֲשִׁיהֶן, וְלֹא בְּדַבְרֵי רִשְׁ"י שֶׁאָמַר
וְנִשְׁפָּח כָּל הַשְּׁבַע, הוּא פִּתְרוֹן
הַבְּלִיעָה: תורה ה
(ו) צְמִיחָת אַחֲרֵיהֶן. לֹא שָׁרָא אוֹתָן
צְמִיחָת, שְׁלֹא רָאָה אֲלֵא שְׁבָלִים
עֲשׂוּיֹת, אֲבָל הוּא כִּאֲלוֹ אָמַר צְמִיחָו
אַחֲרֵיהֶן. וְאִחֲזוּ זֶה הַלְשׁוֹן לְהוֹדִיעַ שֶׁמֶד
שָׁרָא הַטָּבוֹת רָאָה הָרְעוֹת שֶׁעָלוּ
אַחֲרֵיהֶן, כִּי סִימָן הַתְּכִיפָה רָאָה
בְּכָל: תורה ו
(ז) וְטַעַם וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וַיִּגֹּ'. הִנֵּה חִלּוֹם
שְׁלָם, לְשׁוֹן רִשְׁ"י. וְלִפִּי דַעְתִּי יִרְמֹו
כִּי עָמַד עַל מִשְׁתּוֹ מְקִיץ מִחֻשְׁבֹּו בְּחִלּוֹמוֹ
אוֹלֵי יִרְאָה עוֹד דְּבָר פַּעַם שְׁלִישִׁית,
וְכִאֲשֶׁר עָמַד בִּבְקָר וְלֹא חִלָּם עוֹד נִפְעֶם

הַמְּרָאָה וְהַסְפּוֹר הָיוּ שְׁנִים וְהַכְּתוּב לֹא
יְחוּשׁ, כִּאֲשֶׁר הוֹסִיף בְּסִפּוֹר וְלֹא נִוְדַע
כִּי בָאוּ אֵל קְרִבְנָה, וְכֵן עוֹלּוֹת בְּקִנְיָה
אֶחָד סִימָן שֶׁתִּהְיֶינָה שְׁבַע שְׁנִים
רְצוּפוֹת: תורה ד
(ד) וּתְאֶכְלָנָה הַפְּרוֹת. עַל דַּעְתִּי הוּא
סִימָן שֶׁאֵכְלוּ שְׁנֵי הָרָעָב אֶת שְׁנוֹת
הַשְּׁבַע, וּמִזֶּה לְמַד יוֹסֵף לֵאמֹר לְפִרְעָה
וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֲכָל הַשְּׁנִים הַטָּבוֹת,
וְהָיָה הָאֵכָל לְפָקֶדוֹן לְאַרְץ לְשְׁבַע שְׁנֵי
הָרָעָב, כִּי רָאָה שֶׁהַפְּרוֹת וְהַשְּׁבָלִים
הַטָּבוֹת תִּבְאֲנָה אֵל קְרִב הָרְעוֹת.
וְאֵינָנָה עֲצָה, כִּי הִלְיוּעִץ לְמַלֵּךְ נִתְנוּהוּ,
רַק בְּפִתְרוֹן הַחִלּוֹם אָמַר כֵּן:
וְנִשְׁפָּח כָּל הַשְּׁבַע, וְלֹא יוֹדַע הַשְּׁבַע,
פִּתְרוֹן וְלֹא נִוְדַע כִּי בָאוּ אֵל
קְרִבְנָה וּמִרְאִיהֶן רַע, כִּי רָאָה שְׁלֹא הָיוּ

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ לא

כ"י • ותפַּעַם רוחו • ומטרפא רוחה, מְקַשְׁקֶשֶׁת בְּתוֹכוֹ כְּפַעַמּוֹן, וּבְנִבּוֹכְדָנָאֶצֶר הוּא אוֹמֵר: (דניאל ב) "וַתִּתְּפַעֵם רוּחוֹ", לִפִּי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת: שִׁכְחַת הַחֹלֶם וְהַעֲלַמַת פְּתָרוֹנוֹ (ב"ר) • תַּרְטָמִי • הַנְּחָרִים בְּטִימֵי מֵתִים, שִׁשּׁוּאִלִים בַּעֲצָמוֹת (י"מ"י, הן עֲצָמוֹת בְּלֶשֶׁן

אַרְמִי, וּבִמְשָׁנָה: 'בֵּית שְׁהוּא מְלֵא טְמֵא', מְלֵא עֲצָמוֹת) • וְאַיִן-פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרָעָה • פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם, אֲבָל לֹא לַפְּרָעָה, שֶׁלֹּא הָיָה קוֹלֵן נִכְנָס בְּאַזְנוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹרְת־רוּחַ בַּפְּתָרוֹנָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: 'שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד, שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר' (ב"ר) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 343)

פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם, אֲבָל לֹא לַפְּרָעָה (רש"י מא, ח) הַתַּרְטָמִים לֹא הִצִּיעוּ אֶת פְּתָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף (אַף שֶׁבִּפְשֻׁטוֹת פְּרוֹת טוֹבוֹת וְשִׁבְלִים בְּרִיאֹת רומזות על תְּקוּפַת שִׁבַּע), שֶׁהָיוּ בַּחֲלוֹם עֲמְדוֹ הַפְּרוֹת הַרְעוֹת לְצַד הַפְּרוֹת הַטּוֹבוֹת, בָּעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת. לָכֵן אִמְרוּ שָׁבַע בְּנוֹת כו', שֶׁכֵּן לַפְּרָעָה הָיוּ

מִסְפַּר נָשִׁים וּמִסְפַּר פִּילְגָשִׁים, וַיִּתְּכֵן שְׁבַת־קוּפָּה אַחַת וַיִּלְדוּ לוֹ בְּנוֹת וַיָּמּוּתוּ לוֹ בְּנוֹת אַחֲרוֹת. אֵף לִפִּי פְתָרוֹנוֹ (וַעֲצָנוֹ) שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ שְׁנוֹת הַשִּׁבְעָה וּשְׁנוֹת הָרָעָב בְּקִפְיוֹהָ אַחַת, שֶׁהָיוּ בְּשְׁנוֹת הַשִּׁבְעָה אֲצֵרוֹ אוֹצְרוֹת בְּשִׁבִּיל שְׁנוֹת הָרָעָב, וּבְשְׁנוֹת הָרָעָב אֲכָלוּ אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁאֲצֵרוּ בְּשְׁנוֹת הַשִּׁבְעָה.

(ט) וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁכָּלִים אֶת-פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאִי אֲנִי מוֹזִיר הַיּוֹם:

ט ומליל רב שקי (עם) לפרעה למימר ית סרחני אָנָּה מְדַבֵּר יוֹמָא דִּין:

(י) פְּרָעָה קָצַף עַל-עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אוֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אוֹתִי וְאֵת שֵׁר הָאֲפִים:

י פרעה רגז על עבדוהי ויהב יתי במשרת בית רב קטוליא יתי וית רב נחתומי:

(יא) וַנַּחֲלֵמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אַחַד אֲנִי וְהוּא אִישׁ בַּפְּתָרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמָנוּ:

יא ונחלמנא חלמא בליליא חד אנא והוא גבר בפשרון חלמה חלמנא:

כ"י • איש בפתרון חלמו • חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו, ודומה לו.

(יב) וְשֵׁם אֶתָּנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיַּפְתֵּר-לָנוּ אֶת-חֲלָמֵתֵינוּ אִישׁ בַּחֲלָמוֹ פֶּתֶר:

יב ונתמן עמנא עולם עברא עבדא לרב קטוליא ואשתעניא לה ופשר לנא ית חלמנא גבר בחלמה פשר:

כ"י • נַעַר עַבְדִּי עֶבֶד • אֲרוּרִים הָרָשָׁעִים, שֶׁאֵין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה, שֶׁמְזַכְּרֵם בְּלֶשֶׁן בְּזִיוֹן. נַעַר • שׁוֹטֵה וְאֵין רָאוּי לַגְּדֻלָּה. עַבְדִּי • אֶפְלוּ לְשׁוֹנְנוֹ אֵינוֹ מְכִיר.

עבד • וכתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך, ולא לובש בגדי שרים (ספרים אחרים: שירים, וכן ג'ס רא"ם) • איש בחלמו • לפי החלום וקרוב לענינו.

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אוֹתִי הַשִּׁיב עַל-פְּנֵי וְאֵתוֹ תִּלְחָה:

יג ויהיה כמא די פשר לנא כן היה יתי אתיב על שמושי ויתה צלב:

מי השיב. מי שבידו להשיב והוא פרעה, וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות, הם סותמים את הדבר.

כ"י • הַשִּׁיב עַל-פְּנֵי • פְּרָעָה הַנּוֹכַח לְמַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "פְּרָעָה קָצַף עַל עַבְדָּיו", הָרִי מִקְרָא קָצַר לְשׁוֹן וְלֹא פֶּרֶשׁ מִי הַשִּׁיב, לִפִּי שֶׁאֵין צְרִיף לִפְרֹשׁ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

חֲלָמוֹ שֶׁנִּיהָם וּפְתָרוֹן אֶחָד לָהֶם. וְכֵן לְדַעֲתִי אִישׁ בְּכַרְכְּתוֹ בֶּרֶךְ, שֶׁלֹּא בֶּרֶךְ אוֹתָם בְּרָכָה שְׁוֶה לְכֹלֶם אֲלֵא בְּרָכָה מִיְחָדָת לְכֹל אֶחָד כַּאֲשֶׁר פֶּרֶשׁ וְאָמַר לוֹ: תוֹרָה יג

בכרכה הבאה אליו: ועל דעתי אין צריך, אֲבָל אִמְרוּ אִישׁ אֶת חֲלוֹמוֹ פֶּתֶר לָנוּ, וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פֶּתֶר לְכֹל אֶחָד כֵּן בֹּא וְהִגִּיעַ אֲלֵינוּ. הַגִּיד כִּי הָיוּ חֲלוֹמוֹת שׁוֹנִים וְלָהֶם פְּתָרוֹנִים שׁוֹנִים, כַּאֲשֶׁר יִפְרֹשׁ, שֶׁלֹּא יִחַשְׁבוּ שֶׁחֲלוֹם אֶחָד

(יב) אִישׁ בַּחֲלָמוֹ. לִפִּי הַחֲלוֹם וְקָרוֹב לְעֵנִינוּ, לְשׁוֹן רִש"י. וַיִּוָּתֵר נִכּוֹן שִׁיֵּאמֹר כִּי לְכֹל אֶחָד מִמֶּנּוּ פֶּתֶר כַּאֲשֶׁר הָיָה אֲמַתַּת חֲלוֹמוֹ הִעֲתִיד לְבֹא לוֹ, כִּי כַּאֲשֶׁר פֶּתֶר כֵּן הָיָה לָנוּ. וְכֵן וַלְחָן מִט (כח) אִישׁ אֲשֶׁר בְּכַרְכְּתוֹ בֶּרֶךְ אֶתָּם,

(יד) וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵל וַיַּחַלֵּף שְׂמָלָתוֹ וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

כ"י - מן-הבור. מן בית הסהר, שהוא עשוי כמין גמא, וכן כל "בור" שבמקרא לשון גמא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור, פוש"י בלע"ז. ויגלח. מפני כבוד המלכות (כ"ד).

♦ יום שני כ"ה כסלו ♦

(טו) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתָר אֹתוֹ:

כ"י - תשמע חלום לפתור אתו. תאזין ותבין חלום לפתור אותו. תשמע. לשון הבנה והאזנה, כמו: "שומע יוסף", "אשר לא תשמע לשונו", אנטינדר"א בלע"ז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 315)

וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר (מא, טו) כִּתְבֵּן הַרְמִבִּ"ן (וארא ו, י): אֲמָרוּ הַמִּפְרָשִׁים כִּי מַלְּת "לֵאמֹר" בְּכָל הַתּוֹרָה לֵאמֹר לִישְׂרָאֵל. . . וְהִנֵּכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי מַלְּת לֵאמֹר לְהוֹרֹת עַל בְּרוּר שְׁמִיעָה בְּעֵלְמָא שְׁמַעְתִּי, אֵלָּא גַם "לֵאמֹר", בְּבִרְרוּר גְּמִוּר. הַעֲנִין. . . לֹא אֲמִירָה מְסַפֶּקֶת וְלֹא בְרָמָז, עַכ"ל. וְאֵף כָּאֵן, הוֹסֶפֶת תִּבְת "לֵאמֹר" מוֹרָה עַל בְּרוּר גְּמִוּר וְדִיּוֹק: לֹא רַק שְׁמִיעָה בְּעֵלְמָא שְׁמַעְתִּי, אֵלָּא גַם "לֵאמֹר", בְּבִרְרוּר גְּמִוּר.

(טז) וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר בְּלַעְדֵּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת־שְׁלוֹם פְּרָעָה:

כ"י - בלעדי. אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן עניה בפי לשלום פרעה.

(יז) וַיְדַבֵּר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנִּנִּי עַמֹּד עַל־שֹׁפֶת הַיָּאָר:

(יח) וַהֲנֶה מִן־הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפֹּת תָּאָר וַתַּרְעִינָה בָּאָחוּ:

(יט) וַהֲנֶה שִׁבְעַת־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וַרְעוֹת תָּאָר מְאֹד וּרְקוֹת בָּשָׂר לֹא־רִאִיתִי כַּהֲנָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:

כ"י - דלות. בחושות, כמו: "מדוע אתה ככה דל"? דאמנון. ורקות בשר. כל לשון 'רקות' שבמקרא חסרי בשר, ובלע"ז בלוא"ש.

(כ) וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הָרְקוֹת וַהֲרַעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הָרֹאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:

כ ואכלן תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע תורתא קדמיתא פשימתא:

(כא) וּתְבִאֲנָה אֶל־קִרְפָּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְפָּנָה וּמֵרֵאִיהֶן רַע כַּאֲשֶׁר בִּתְחִלָּה וְאִיקָן:

כא וְעֵלָא לְמַעֲיָהּ וְלֹא אֲתִידַע אַרְי עֵלֹו לְמַעֲיָהּ וּמִחֲזִיזָהּ בִּיש פִּד בְּקִדְמִיתָא וְאֲתַעֲרִית:

(כב) וְאַרְא בַּחֲלָמִי וְהִנֵּה שִׁבְע שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד מִלֵּאֹת וּמִבֹּת:

כב וְחֲזִית בַּחֲלָמִי וְהֵא שִׁבַּע שְׂבָלִיא סִלְקֹו בְּקִנְיָא חַד מִלְּזֹו וּמִבֹּת:

(כג) וְהִנֵּה שִׁבְע שְׂבָלִים צִנְמוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:

כג וְהֵא שִׁבַּע שְׂבָלִיא נִצָּן לִקְנוֹן שְׁקִיפֹן קָדִים צִמְחֹן בְּתֵרִיחוֹן:

כ"ד צִנְמוֹת • צִנְמָא בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי, סֵלַע, הָרִי הֵן כַּעַץ בְּלִי לְחִלּוֹת וְקִשׁוֹת כְּסֵלַע, וְתִרְגוּמוֹ: 'נִצָּן לִקְנוֹן', נִצָּן, אֵין בְּהֵן אֵלָא הַנֵּץ, לְפִי שְׁנִתְרוּקְנוֹ מִן הַנֵּרַע.

(כד) וּתְבִלְעֵן הַשְּׂבָלִים הַדִּקָּת אֶת שִׁבְע הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבֹת וְאִמֹר אֶל־הַחֲרַטְמִים וְאֵין מִגִּיד לִי:

כד וּבִלְעֹן שְׂבָלִיא לְקִיתָא יֵת שִׁבַּע שְׂבָלִיא טְבִתָּא וְאַמְרִית לְחַרְשִׁיא וְלִית דִּי מַחְוִי לִי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פִּרְעֹה חֲלוֹם פִּרְעֹה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפִרְעֹה:

כה וְאַמֵּר יוֹסֵף לְפִרְעֹה חֲלָמָא פִּרְעֹה חַד הוּא יֵת דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעֲבִד חֻי לְפִרְעֹה:

(כו) שִׁבְע פֶּרֶת הַטּוֹבֹת שִׁבְע שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְע הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבֹת שִׁבְע שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:

כו שִׁבַּע תּוֹרְתָא טְבִתָּא שִׁבַּע שָׁנִין אֲנוּן וּשְׂבַע שְׂבָלִיא טְבִתָּא שִׁבַּע שָׁנִין אֲנוּן חֲלָמָא חַד הוּא:

כ"ז שִׁבְע שָׁנִים וְשִׁבְע שָׁנִים • בְּלֹן אֵין אֵלָא שִׁבַּע, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה הַחֲלוֹם פַּעַמִּים, לְפִי שֶׁהַדָּבָר מְזֻמָּן, כְּמוֹ שֶׁפִּרַּשׁ לוֹ בַּסּוּף: "וַעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוֹם וְגו'". בְּשִׁבְע

כ"ז שָׁנִים הַטּוֹבֹת נֶאֱמַר: "הַגִּיד לְפִרְעֹה", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ, וּבְשִׁבְע שָׁנִי רַעַב נֶאֱמַר: "הִרְאָה אֶת פִּרְעֹה", לְפִי שֶׁהִיא הַדָּבָר מְפֻלָּג וְרַחוּק, נוֹפֵל בּוֹ לִשׁוֹן מִרְאָה.

(כז) וְשִׁבְע הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הָעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְע שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְע הַשְּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְע שָׁנִי רַעַב:

כז וְשִׁבַּע תּוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא דְסִלְקֹו בְּתֵרִיחוֹן שִׁבַּע (כ"ז שְׂבָעָא) שָׁנִין אֲנוּן וְשִׁבַּע שְׂבָלִיא לְקִיתָא דְשְׁקִיפֹן קָדִים יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנִי כְּפִנְא:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַרְבָּה, וְהוּא לִשׁוֹן רְבוּתִינוּ (מְרֻבּוּת ל"ט) פֶּת הַצִּנְמוֹתָה בְּקַעְרָה מְכַרְכִּין עֲלֶיהָ הַמּוֹצִיא, פֶּת הַחֲתוּכָה, וְהוּא הַפֶּת שְׁאֵדָם עוֹשָׂה מִמֶּנּוּ חֲתִיכוֹת וְנוֹתֵן הַמֶּרֶק עָלָיו בְּקַעְרָה וְאוֹכְלוֹ חֲתִיכָה חֲתִיכָה בְּלֹא בְּצִיעָה אַחֲרָת: וְהוּא לִשׁוֹן הַתִּרְגוּם גַּם כֵּן שְׁאֵמֶר נִצָּן לִשׁוֹן חֲתוּף וְחִסְרוֹן, מִמֶּה שְׁאֵמֶרֹו הֵם ו"ל (בִּיבְנִיד) מְלִיא בְּמִלְיָא נִצָּא כְּנִצָּא לֹא הָיָא חֲזָקָה, שְׁקֵל מוֹלִיא וְשִׁדָּא בְּנִצָּא הָיָא חֲזָקָה, הַמְקוּם שֶׁהוּא גְבִה שְׁלֹם הַעֲפָר נִקְרָא מְלִיא, וְשֶׁהוּא חֲסַר הַצִּנְמוֹת דְּקוֹת. צִנְמָא בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי סֵלַע. הָרִי הֵן כַּעַץ בְּלֹא לְחִלּוֹת וְקִשׁוֹת כְּסֵלַע. וְתִרְגוּמוֹ נִצָּן לִקְנוֹן, נִצָּן אֵין בְּהֵם אֵלָא הַנֵּץ לְפִי שְׁנִתְרוּקְנוֹ מִן הַנֵּרַע, לִשׁוֹן רַשִׁי. וְהַשְּׂבָלִים בַּעַת שְׁנִתְרוּקְנוֹ מִן הַנֵּרַע אֵין בְּהֵן נֵץ, וְכֵן פִּרְעֹה לֹא רָאָה אוֹתָן בַּעַת הַנֵּצִן כִּי מִלֵּאֹת וְטוֹבוֹת וְדָקוֹת וְשִׁדּוּפוֹת קָדִים רָאָה אוֹתָן. וְכֵן צִנְמוֹת שִׁיחָה כְּמוֹ סְלוּעוֹת מִלִּשׁוֹן צִנְמָא אֵינוֹ נָכוֹן, וְהַשְּׂבָלִים הַדִּקּוֹת אֵין קִשׁוֹת כְּסֵלַע: אֲבָל פְּרוּשׁ צִנְמוֹת פְּרוּדוֹת לְחֲתִיכוֹת

הַעֲפָר וְכֵן חֲסִרוֹן נִקְרָא נִצָּא. אִף כָּאֵן הַפֶּת מִלֵּאֹת צִנְמוֹת, וְנִצָּן הַפֶּת מְלִיאֵן: וְהַעֲנִין כִּי לֹא הָיוּ הַשְּׂבָלִים מִלֵּאֹת הַגִּרְגִּרִים, אֲבָל הָיָה בְּהֵם מְקוּמוֹת חֲסִרִים אֵין בְּהֵם גִּרְגִּרִים, וּמְקוּם אַחֵר גְּבִה שְׂבֹו הַגִּרְגִּרִים שְׁלִקֹו וְהֵם רְקוֹת, וְלִכְךָ אֵמֶר יוֹסֵף בְּמְקוֹם צִנְמוֹת רְקוֹת, כִּי הָיוּ בְּהֵן מְקוּמוֹת רְקִים, אֵין בְּהֵם גִּרְגִּרִים כָּלִל: תוֹרָה כִּד (כז) יִהְיוּ שִׁבְע שָׁנִי רַעַב. בַּעֲבוּר שֶׁהַשְּׂבָע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֵינוֹ חֲדוּשׁ גְּדוֹל כִּי הוּא כְּגֹן ד' (לְעִיל י"ג י')

כח הוא פתגמא די מלילית עם פרעה די יי
עתיד למעבד אחזי לפרעה:

(כח) הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר
האלהים עשה הראה את־פרעה:

כט הא שבע שניין אתין סבעא (נ"י שבועא)
רפא בכל ארעא דמצרים:

(כט) הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ
מצרים:

ל ויקימון שבע שני כפנא בתריהן ויתנשי
כל סבעא (נ"י שבועא) בארעא דמצרים
וישיצי כפנא ית (עמא ד) ארעא:

(ל) וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשפח כל־השבע
בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ:

נ"י ונשפח כל־השבע. הוא פתרון הבליעה.

לא ולא יתידע שובעא (נ"י שבועא) בארעא
מן קדם כפנא ההוא דיהי כתר פן ארי
מקיף הוא לתדא:

(לא) ולא־יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא
אחרי־כן פ־כבד הוא מאד:

נ"י ולא־יודע השבע. הוא פתרון: "ולא נודע פ־כאו אל־קרננה".

לב ועל דאמנית חלמא לפרעה תרתין זמנין
ארי תקין פתגמא מן קדם יי ואחזי יי
למעבדה:

(לב) ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים פ־נכון
הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשתו:

נ"י נכון. מזמן.

לג וקען יחזי פרעה גבר סוכלתן וחכים
ומנזה על ארעא דמצרים:

(לג) ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וי־שיתו
על־ארץ מצרים:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ואמר לו שיהיה נבון וחכם, נבון, שידע
לנהל עם ארץ מצרים בלחם
לפי הטף מידו, ולתת להם כדי חיותם,
וימכר המותר לארצות האחרות לאסוף
עשר וממון לפרעה. וחכם, שידע לקדם
התבואה שלא תרקב, שיערב עם כל
מין דבר המקנים אותו בטבעו, כגון
חמטין שהופירו רבובתינו (שבת ל"א),
והכסף החי הממית הקנימה, וכיוצא
בהן. ואמרו בבבאשית רבא (צ"ה) ערב
בהן עפר וקיסומיות דברים שמקנימין
את התבואה, ואמר יוסף כל זה בעבור
שיבחרו אותו, כי החכם עיניו
בראשו: תורה לו

האלהים לעשותו. וזה טעם פעמים, כי
לא נשנה בפעם אחת:
ורבי אברהם מפרש כי השנות החלום
בפרות ובשבלים לעד כי הדבר
נכון וקיים, אבל בעבור כי היה פעמים
בלילה אחד, לעד כי ממחר האלהים די
לעשותו. ואם בן נאמר שהיה די
בשבלים כי הוא המודיע הרעב: תורה לג
(לגילה) ירא פרעה איש נבון וחכם.
אמר לו שיעצורף לאיש נבון
וחכם שיהיה ממנה על כל הארץ,
ויפקד עוד פקידים תחתיו שילכו בארץ
ויקבצו את כל אכל, כי לא יוכל
השליט ללכת בכל הארץ:

הנפיר תחלה פתרון הרעות, כי הוא
החדוש ותועלת החלום, כי האלהים
ברחמים הראה לפרעה הרעב להחיות
לפליטה גדולה. וזה טעם ותחילנה שבע
שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ולהלן
מ"א נ"ד, כי לא נודע דבר רק בשנות
הרעב: תורה כח
(לב) ועל השנות החלום אל פרעה
פעמים. טעם השנות החלום,
שנשנה שני פעמים בלילה אחד, כי
היה אפשר שיראה בחלום אחד הפרות
והשבלים להודיעו כי אין חריש וקציר
ועשה ממנו שני חלומות באים זה אחר
זה בלילה אחד, ואין דרך החולמים
בן, להודיעו כי הדבר מזמן וממהר

הבטת יוסף בפתרון החלומות

ושמנות – ביחד?

רק יוסף, בחכמתו, ערב את שני ההפכים בפתרונם: בשבע שני השבע "ויקבצו את כל אכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר", היינו שפבר בשנות השבע יתכוננו לשנות הרעב, ומאידך – בשנות הרעב "והיה האכל לפקדון לשבע שני הרעב", שיאכלו את אכל שנות השבע. מעלה נוספת ועקרית, שפתרון החלום נסב לא רק על הצפוי מאת הקב"ה, אלא גם מעשיו של פרעה – צבירת האכל, נרמזו בחלומות.

ועל-כן "ויטב הדבר בעיני פרעה". פרוש: עצתו של יוסף מצאה חן בעיני פרעה יותר מפתרון החלום עצמו, עד ששבו "אין נבון וחקם כמוך", בכנותו לעצתו.

לדעבד פרעה וימני מהימניו על ארעא ויזרי ית ארעא דמצרים בשבע שני שובעא (נ"י שבועא):

לה וינכשונו ית כל עיבור שניא טבן דאתון האלין ויצרון עיבור תחות ידא דפרעה עיבורא בקירינא וישרון:

בגון "כי כל אוכל חלב", טעמו למטה בכ' ונקוד קמץ קטן (צ"י). תחת יד-פרעה • ברשותו ובאצרותיו.

לוי ויהי עבדא גניו (לעמא ד) לארעא לשבע שני כפנא די תהוין בארעא דמצרים ולא תשתיעי עמא דארעא בכפנא:

לוי ויפרי פתגמא בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי:

לח ואמר פרעה לעבדוהי הישתבחו בדין גבר די רוח נבואה מן קדם יי בה:

ועתה ירא פרעה איש נבון וחקם וישיתוהו על-ארץ מצרים: (מא, לג) לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, יעץ לו כיצד עליו לנהוג לקראת שנות הרעב – "ועתה ירא פרעה" גו', "יעשה פרעה ויפקד".

ולקאורה תפקידו של יוסף היה רק לפרש את דבר החלום, ולא ליעץ מה לעשות.

וההסברה בזה: הקשי בפתרון החלום שבועטיו נכשלו החרטומים לפרשו, מספר בהמשך הפתוב: "והנה שבע פרות אחרות עולות... רעות מראה ודקות בשר, ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור", כלומר – שהפרות הרזות והשמנות עמדו יחד על שפת היאור. התקשו החרטומים: מהו ההסבר להמצאות שני הסימנים ההפכיים – רזות

(לד) יעשה פרעה ויפקד פקדים על-הארץ וחמש את-ארץ מצרים בשבע שני השבע:

כ"י • וחמש • בתרגומו: 'ויזרז', וכן: "וחמשים".

(לה) ויקבצו את-כל-אכל השנים הטובות הבאת האלה ויצברו-בר תחת יד-פרעה אכל בערים ושמרו:

כ"י • את-כל-אכל • שם דבר הוא, לפיכך טעמו באל"ף ונקוד בפת"ח קטן (סגול). ואוכל שהוא פועל,

(לו) והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא-תפרת הארץ ברעב:

כ"י • והיה האכל • הצבור, כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ.

(לז) וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל-עבדיו:

(לח) ויאמר פרעה אל-עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו:

כ"י • הנמצא כזה • "הנשפח בדין", אם גלף ונבקשנו, הנמצא כמוהו? "הנמצא", לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת בראש התבה ונקודה בחטף פתח.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

המצריים, לא יאכלו מגעם ולא יתחברו עמם, כי טמאים הם אצלם, על פן לא רצה למנותו משנה בלא רשותם, ולכן אמר להם שלא ימצאו

תכרת הארץ ברעב, כאשר לא מתו הפרות בכחשיקה: תורה לו (לח-לט) וטעם הנמצא כזה. בעבור שהיה עברי והם שנואי נפש

(לו) והיה האכל לפקדון לארץ. אמר שיהיה האכל פקדון ביד פקיד פרעה לצורך הארץ לשבע שני הרעב, ולא יוציאו ממנו לדבר אחר שלא

♦ יום שלישי כ"ו כסלו ♦

(לט) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים
אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:

כ"ט • אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ • לְבָקֵשׁ אִישׁ נִבּוֹן וְחָכָם, שְׁאַמְרֶתָּ – 'לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ'.

(מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשְׁק כָּל־עַמִּי רֶק
הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

כ"י • יִשְׁק • 'יִתְּנוּ', יִתְּפָרְסוּ. כָּל צָרָכֵי עַמִּי יִהְיוּ נֶעֱשִׂים
עַל יָדְךָ, כְּמוֹ: (לעיל טו) "וּבֶן מִשְׁק בֵּיתִי", וְכְמוֹ: (תהלים
ב) "נִשְׁקוּ־בֵר", גְּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. רֶק הַכֶּסֶף • שִׁיְהִיו

(מא) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתַּתִּי אֶתְךָ עַל
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • נִתַּתִּי אֶתְךָ • 'מִנִּיתִי יְתָד', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְשׁוֹן
נִתִּינָה הוּא, כְּמוֹ: "וּלְתַתֶּךָ עֲלִיוֹן". בֵּין לַגְדֻלָּה בֵּין

(מב) וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ
עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֹּהָב
עַל־צוּאָרוֹ:

כ"י • וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ • נִתִּינָת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ,
הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, לְהִיּוֹת שְׁנֵי לוֹ לַגְדֻלָּה.
בְּגָדֵי־שֵׁשׁ • דְּבַר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם. רֶבֶד • עֵנֶק,

(מג) וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ
לִפְנֵיו אֲבִירָיו וַנִּתְּנוּ אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִצְרֵי כְּמוֹהוּ כִּי רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וְאַחֲרֵי
שֶׁהוּדוּ, אָמַר לְיוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֵת כָּל זֹאת, כִּי מֵאֲשֶׁר
הָיָה הַפְתָּרוֹן טוֹב וְנִכּוֹן בְּעֵינֵי פֶּרְעֹה
וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹ, הָיָה בְּעֵינֵיהֶם כָּאִלוֹ כֶּכֶר
כֹּא הַכֵּל כְּמוֹ שֶׁפֶתֶר לָהֶם:
וַיִּתֵּבֶן שִׁרְמֹז אֵת כָּל זֹאת גַּם לָמָּה
שֶׁסִּפֵּר לוֹ שֶׁר הַמִּשְׁקִים. וְכְּמוֹהוּ
(לעיל כ"ט) וַיִּסְפֹּר לְלֶבֶן אֵת כָּל הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה, הַבְּרִכּוֹת הַנּוֹכְרוֹת קִדְּם לָכֵן.
אָמַר, אַחֲרֵי שֶׁהוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ
הַחֲכָמָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לִפְתּוֹר כָּל

הַחֲלוּמוֹת הַנֶּעֱלָמִים וְהַסְתּוּמִּים, וְלֹא
יִפֹּל דְּבַר מִכָּל דְּבָרֶיךָ, אֵין נִבּוֹן וְחָכָם
כְּכָל עֲנִין כְּמוֹךָ, וְרֹאיוֹ אֶתָּה לְהַגִּי שְׁרָרָה
וּמַלְכוּת וְלִהְיוֹת לִי לְמִשְׁנָה: תוֹרָה מ
(מב) וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל
יָדוֹ. נִתִּינָת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ הִיא
אוֹת לְמִי שֶׁנִּתְּנָה לְהִיּוֹת שְׁנֵי לוֹ לַגְדֻלָּה,
לְשׁוֹן רִשְׁי. וְהִנֵּכּוֹן שֶׁטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ הִיא
חֻתְמוֹ, כְּעֵינֵן וְחֻתְמוֹ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ
(אֶסְתֵּר ח') וְהִנֵּה נִתֵּן לוֹ הַחֻתְמוֹ לְהִיּוֹת
נִגִּיד וּמִצְנָה בְּכָל הַמַּלְכוּת, וַיִּתְּחַם
בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ כָּל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ: תוֹרָה מַג

(מג) בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. הַשְׁנִיָּה
לְמַרְכָּבָתוֹ הַמְּהִלְכָת אֲצֵל שְׁלוֹ,
לְשׁוֹן רִשְׁי. וְהִנֵּה הוּא שֵׁם, וְכֵן כִּהְיִי
הַמִּשְׁנָה (מ"ב כ"ג ד'), אֵת מִשְׁנָה הַתּוֹרָה
הַזֹּאת (דְּבָרִים י"ז ח'). וְהִנֵּכּוֹן כִּי מִשְׁנָה תֵּאָר,
כְּמוֹ וְאֵנְכִי אֶהְיֶה לָּךְ לְמִשְׁנָה (ש"א כ"ג י'),
כִּי מִרְדְּכִי הִיְהוּדִי מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ
אֲחַשְׁוֶרֶשׁ (אֶסְתֵּר י"ג), וְכֵן כֶּסֶף מִשְׁנָה (לֵחָן
מ"ג י"ב), תֵּאָר, כְּמוֹ כֶּסֶף שְׁנֵי, וּכְבָר הַבִּיאֻ
הַמִּדְקָדָקִים (ר"ק בְּסִפֵּר הַשְּׂרָשִׁים שֶׁר שְׁנֵי)
רְאִיָּה בְּהִיּוֹת אֵלֶּה כָּלֶם בְּסִגּוֹל, וּמִשְׁנָה
הַתּוֹרָה וְכָל הַשְּׂמוֹת בְּצִרֵי, כְּמִשְׁפֵּט

שיעור יומי ליום שלישי כ"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ

לז
אמר לו בן דודמסקית: 'עד מתי אתה מענות עלינו את הכתובים? אין 'אברה' אלא לשון ברבים, שהכל היו נכנעים לפניו ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר: ונתתו אותו וגו'".

ז"ל במרפכת המשנה • השניה למרפכתו המהלכת אצל שלו. אברה • כתרגומו: 'דין אבא למלא', 'ר' בלשון ארמי 'מלך'. ב'השתפין': 'לא ריבא ולא בר ריבא'. וברברי אגדה, (ספרי פ' דברים) דרש רבי יהודה: 'אברה, זה יוסף, שהוא אב בחכמה ור' בשנים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ז)

בכריעת ברבים, בה בשעה שהחילוק היחידי בינו ובין המלך אינו אלא בקריאת שם מלך.

החילוק בין הפירוש של רבי יהודה לפרוש של רבי יוסי - בהתאם לשיטתם האם מדיקים בעיקר על תוכן כללות הענין (הדגשת שבחו של יוסף), או על פירוש התיבה ("אברה").

והחילוק בין ב' הפירושים - בפנימיות הענינים, האם יוסף פעל על המצריים ביטול במציאות (השתחווה), או רק ביטול ה"ש (פריעה) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' ח"ה ע' 202 ואילך.

לפי הפירוש הפשוט, "דין אבא למלא", אינו מובן: מדוע מתרגם הכתוב את דברי המצריים בלשון מצרי לשון ארמי. ולכן יש צורך בפירושים ש"בדברי אגדה": (א) "אב בחכמה ור' בשנים". והקושי בפירוש זה - דכיון שיוסף היה בן שלושים, למה לקראוהו "ר'", וגם: מה שר' שבח החכמה לענין המלוכה. (ב) "אין אברה אלא לשון ברבים כו'", שרק פרעו ברך, ולא השתחוו בפשוט ידים ורגלים כמו למלך (ולא כמו אחי יוסף שהשתחוו לו אפים ארצה), כיון שגדולתו באה על-ידי מינוי פרעה ("כענין שנאמר ונתתו אותו וגו'"). אף פירוש זה קשה יותר - למה ישבחוהו רק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 207)

ארצה" - יש לומר, שהשבטים לא הכירו את ההבדל בין יוסף לפרעה, וכשראו שיוסף מושל במצרים חשבו שגדלתו שווה לזו של פרעה (וראה רש"י ריש פרשת ויגש: חשוב אתה בעיני כמלך).

לשון ברבים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו (רש"י מא, מג) היינו שהיו פורעים ברך בלבד, אף לא השתחוו בפשוט ידים ורגלים, כמו בפני פרעה, שהרי לא היה מלך ממש. ומה שנאמר להלן לגבי אחי יוסף "וישתחוו לו אפים

מדוע נאמר פרעה ליוסף אנא פרעה ובר מימרך לא ירים גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה למרפב על סוסיא בכל ארעא דמצרים:

(מד) ויאמר פרעה אלי'וסף אני פרעה ובלעדיך לא-ירים איש את-ידו ואת-רגלו בכל-ארץ מצרים:

אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'", וזהו דגמת "רק הכפסא". את-ידו ואת-רגלו • כתרגומו.

ז"ל אני פרעה • שיש יכלת בידי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גוזר: ש"לא-ירים איש את-ידו". ובלעדיך • שלא ברשותך. דבר אחר: "אני פרעה",

מה ויקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלזן לה ויהב לה ית אסנת בת פוטי פרע רבא דאון לאתתא ונפק יוסף (שליט) על ארעא דמצרים:

(מה) ויקרא פרעה שם-יוסף צפנת פענח ויתן-לו את-אסנת בת-פוטי פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על-ארץ מצרים:

פוטי פרע על שנסתרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשפב זכור (סוטה יא).

ז"ל צפנת פענח • מפרש הצפונות, ואין להפענח דמיון במקרא. פוטי פרע • הוא פוטיפר, ונקרא

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ארץ כנען הקרובה אליו. וענינו, צפונה מגלה. וכן בתו קראה שם משה רבנו כלשון עמו מן המים משיתהו (שמות ב' י): ואל תשתומם בעבור שקראוהו סופרי המצריים מוניוס, כי ישנו השמות ללשון מובן או מרגל להם כאשר

פרושה, ואם מתרגמת לא ידענו שם יוסף: ועל דעת הראשונים שאומרים "המפענח נעלמים", יתכן שקרא לו שם נכבד כלשון ארצו, כי שאל לו. או שהיה המלך יודע שפת

הסמיכות. והענין, כי יש למלך מרפכה ידועה לו, כמו שנאמר (ספרי ח' ו' ח) וסוס אשר רכב עליו המלך, ואחרת ידועה למשנהו, ואחריו לשליש: תורה מד (מה) צפנת פענח. אמר ר' אברהם אם היא מלה מצרית לא ידענו

מו ויוסף בר תלמיך שנין בד קם קדם פרעה
מלכא דמצרים ונפק יוסף מן קדם פרעה
ועבר (שליט) בכל ארעא דמצרים:

(מו) ויוסף בן-שלישים שנה בעמדו לפני פרעה
מלך-מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר
בכל-ארץ מצרים:

מו ויבנשו דירי ארעא בשבע שני שובעא
(נ"י שבועא) עיבורא לאוצרין:

(מו) ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים:

כ"י ותעש הארץ • בתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשיה. לקמצים • קמץ על קמץ, יד על יד, היו אוצרים.

מח ויבנש ית כל עיבור שבע שנין די הו
בארעא דמצרים ויהב עיבור בקרנא עבור
חלל מרתא די כסתרנא ויהב כננה:

(מח) ויקבץ את-כל-אכל שבע שנים אשר היו
בארץ מצרים ויתן-אכל בערים אכל שדה-העיר
אשר סביבותיה נתן בתוכה:

לי שהוא דעת רבי נחמיה, ואין צריך כלל להגיה ברש"י, כאשר עלה בדעת קצתם.

כ"י אכל שדה-העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה •
שכל ארץ וארץ מעמדת פרותיה ונותנין בתבואה
מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מלירקב. (נראה)

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וישנתו הקוף והכ"ף תמיד, כמו קובע
(ש"א י"ז ל"ח) וכובע (יחזקאל כ"ז י'),
תקן משלים הרבה (קהלת י"ב ט'), כמו מי
תכן את רוח ה' (ישעיה מ' ג'). ורבותינו
יאמרו מלשון קשוט תכשיטים (שבת ס"ג)
ותקשיט (ירושלמי כתובות פ"ו ח"ג). וכן ויצקו
את ארון האלהים ויעל אכזר עד תם
כל העם לעבור מן העיר (ש"ב ט"ז כ"ד),
אמר בו התרגום ואקימו ית ארונא,
עשאו כמו וציגו. ובענין שצאמר בו
(ש"ב ר' י"ח) ויבאו את ארון ה' וציגו אותו
במקומו, מלשון אציגה נא עמך (לעיל
ל"ג ט"ח), והצגתינו לפניך (להלן מג
ט): תורה מח

(מח"מ) ויקבץ את כל אכל. יוסף
הנזכר למעלה וגם אחרי
כן ויצבר יוסף בר, וכן פי חז"ל לספר,
יוסף הנזכר. ואמר רבי אברהם כי אין
פרשו כל, כי ברעב היו מתים. וכן
זכר הארץ באו מצרים, רק טעמו
שקבץ כל אשר יכול:

והנבון בענין שקבץ את הכל אל תחת
ידו, והוא נתן להם ממנו בכל
שנה כדי פרנסתם שלא יבזבזוהו, והוא
שאמר ויקבצו את כל אכל השנים
הטובות ויצברו בר תחת יד פרעה אכל
בערים ושמרו. ומפני שאמר ויקבצו את

ויבני דוד כהנים היו (ש"ב ח' י"ח), ובמקומו
בדברי הימים (א' י"ח י"ח) ובני דוד
הראשונים ליד המלך. וכן מוליך כהנים
שולל (איוב י"ב י"ט), שהם משרתי המלך,
וכן יכהן פאר (ישעיה ס"א י'), יתלבש פאר
ככהן העובד, שיעשו לו בגדים שלא
כשאר העם לכבוד ולתפארת. וכן
ומידעיו וכהניו (מ"ב י' י"א), ראשי
משרתיו: תורה מו

(מו) לקמצים. קמץ על קמץ יד על
יד היו אוצרים, לשון רש"י.
ותרגום אנקלוס לאוצרים, כי החפירות
העשיות בארץ לאוצרים או לדברים
אחרים יקראו קמצים. באחת הפחתים
(ש"ב י"ז ט) תרגם יונתן בחד מן קמציא,
וכן כל פחת (ישעיה כ"ד י"ז י"ח) תרגם
קמצא, והוא קרוב מן חפר גומץ (קהלת
י"ח) כי הגימ"ל תשמש כאן כמו קוף,
כאשר תשמש כמו כ"ף באל יחסר
המזג (ש"ש ד' ג'), מן מסכה יינה (משלי ט'
ב') וכן אפר נטעה ומינה (תהלים פ' ט"ז),
שהוא כמו גנה (ישעיה א' ל'), ויסקרו
מענית תהום (לעיל ח' ב') בטעם ויסקרו,
על ארץ מכורתם (יחזקאל כ"ט י"ד),
מכרתיו ומלחתי (ש"ב ט"ז ג'), וספרתי
את מצרים (ישעיה י"ט ד'), הכ"ף והגימ"ל
בהם שוים:

יעשה התרגום בקצתם, כגון בין קדש
ובין שור (לעיל כ"א), בין רקם ובין חגרא,
וכן בהרבה מן השמות, ובקצתם לא
ישנה דבר כאשר עשה בסיוון מלך
חשבון ובעוג מלך הבשן וזולתם הרבה,
וזה לפי מה שהיו נקראים בלשון
ארמית בדורו, וכן עשו הנוצרים
המעתיקים:

בת פוטי פרע כהן אן. הוא פוטיפר,
ונקרא פוטיפרע על שם שנסתרס
מאליו לפי שלקח יוסף למשכב, לשון
רש"י. והוא מדרש רבותינו (טוה"ג)
והצרך ממנו רש"י (להלן מ"ז כ"ב) לומר
כי כל "כהן" משרת לאלהות, חוץ מזה
שהוא לשון גדלה, שהרי שר הטבחים
היה, וכן כהן מדין (שמות ב' ט"ז):

ואני אומר כי לדברי רבותינו היה
פוטיפר שר לפרעה, וכאשר
נסתרס בגופו והכירו בו וקראוהו
פוטיפרע נתבדש בדבר ופרש משרתו,
והכניס עצמו בבית עבודה וזה ונעשה
כמר לע"ג כי כן מנהג הנכבדים.
ואפשר שהיה און שם עבודה וזה שלו,
וכן כהן מדין כמר, כמו שאמרו (סנהדרין
פ"ב) ביתרו שהיה מפסם עגלים לע"ג:
והאמת כי לשון כהנה שרות, אבל
לא לאלהות בלבד, כי הנה

אסוף התבואה – בעבודת ה'

ותחשב 'מקצות' למרות שהיא תורת הקב"ה, וגבוהה בהרבה משכלו של האדם, זקוק הוא ל – "עפר" – שמונה על "בטול" מציאותו. כמו שאומרים "נפש עפר לכל תהיה (ואז) פתח לבי בתורתך". פשיהודי לומד תורה מתוך "בטול", נכר בלמודו "נותן התורה", הקב"ה.

"עפר המקום" – הבטול צריך להיות דוקא מאותו מקום וענין – בלמודו, ולא בדברים אחרים – מלחמת היצר, שאז צריך לנהג באפן של "עז כנמר וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים".

אכל שדה-העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה:
וְנוֹתְנִים בַּתְּבוּאָה מֵעֵפֶר הַמִּקּוֹם, וּמֵעֵמִיד אֶת הַתְּבוּאָה מִלִּירֶקֶב (מא, מח. ובפירוש רש"י).

רש"י מתאר את אסוף תבואת מצרים ושמורה: "וְנוֹתְנִים בַּתְּבוּאָה מֵעֵפֶר הַמִּקּוֹם, וּמֵעֵמִיד אֶת הַתְּבוּאָה מִלִּירֶקֶב" (מא, מח).

משמעות הפרוש בעבודת האדם לקונו:
אסוף תבואה – התורה שהאדם לומד ומצטברת אצלו, כפרוש ה'תוספות' (דיבור-המתחיל "ורב תבואות" סנהדרין, מב.) "בעל שמועות הוא בעל חטין".

"מעמיד את התבואה" – כדי שהתורה שלמד תקלט היטב

מט וקנש יוסף עבדא כחלא דנמא סגי
לחדא עד די פסק לממני ארי לית מנן:

(מט) וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף בָּרַךְ כְּחוֹל הַיָּם הִרְבֵּה מְאֹד עַד
כִּי־חָרַל לְסֹפֶר כִּי־אֵין מִסְפָּר:

נ"י – עד כִּי־חָדַל לְסֹפֶר • עד כִּי חָדַל לוֹ הַסּוֹפֵר לְסֹפֶר, וְהָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר. כִּי־אֵין מִסְפָּר • לִפִּי שְׂאִין מִסְפָּר, וְהָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בַּלְשׁוֹן 'דְּהָא'.

ויליוסף ילד שני בנים במרם תבוא שנת הרעב
שמת דכפנא דילידת לה אסנת בת פוטי
פרע רבא דאין:

(ג) וַיְלֻסֵּף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים בְּמֶרֶם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעָב
אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אֶסְנַת בַּת־פּוּטִי פֶרַע בִּתְּן אֵין:

נ"י – בְּמֶרֶם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעָב • (תענית יא) מִכָּאן שְׂאֵסוּר לְאָדָם לְשִׁמּוּשׁ מִשְׁתּוֹ בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 194)

ללמד אסור זה רק כאשר האדם עצמו שרוי בצער, שהרי אף נח ובניו הצטערו בהיותם בתבה. ואלו מיוסף לומדים שהאסור חל גם על מי שאינו סובל מרעב, שהרי ליוסף היה אכל בשפע.

מכאן שאסור לאדם לשמש משתו בשני רעבון (רש"י מא, ג). בפרשת נח (ז, ז) כתב רש"י שנה ובניו נאסרו בתשמיש המטה בתבה, "מפני שהעולם שרוי בצער". זהו שדיק **מכאן** דייקא, ולא מנח ובניו. ונמוקו עמו: מנח אפטר

נא וקרא יוסף ית שום בוכרא מנשה ארי
אנשני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא:

(נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי
אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִי:

נב וית שום תננא קרא אפרים ארי אפשיני
יי בארע שעבודי:

(נב) וְאֶת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים
בְּאֶרֶץ עֲנִי:

מגני המלך, ולכן היה הבר לפרעה, ומכרו להם בשני הרעב, כמו שכתוב (להלן מ"ד) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, או שלקחו המלך בחוקה, כי אמר אני שמרתיו. אבל אנלקוט תרגם אכל ובר בשונה: תורה ג

ובמורה לזרות ולהבר, ויתן בערים כדי אכלם מכל הפרות, והיה כל האכל למשמרת לצרך שני הרעב, שיקחו ממנו כדי חיותם, והנשאר בבר קיים באוצרות: **וַיִּתֵּן** שָׁתַן לָהֶם דָּמִים בַּשֶּׁעַר הַחוּל

כל אכל, ואמר ויצברו בר, וכן ויקבץ **את כל אכל, ויצבר יוסף בר**, יורה שקבצו כל הנאכל לאדם, בר ולחם ומזון, אפלו תאנים וצמוקים וכיוצא בקו, ויצברו מהם הבר אל תחת יד פרעה, והוא התבואה שהובאה ברכת

♦ יום רביעי כ"ז כסלו ♦

נג ושלִימַת שִׁבְעֵי שָׁנִי שׁוֹבְעָא (נ"י שְׁבָעָא) דִּי
הָהּ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(נג) וַתִּכְלִינָה שִׁבְעֵי שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאַרְץ
מִצְרַיִם:

נד וְשָׂרִיאת שִׁבְעֵי שָׁנִי כִפְנָא לְמִיעֵל כְּמָא דִּי
אָמַר יוֹסֵף וְהָיָה כִפְנָא בְּכָל אַרְעֵתָא וּבְכָל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם הָיָה לְחֵמָא:

(נד) וַתִּחְלִינָה שִׁבְעֵי שָׁנִי הָרָעַב לְבֹאֵא אֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף
וַיְהִי רָעַב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה
לֶחֶם:

נה וּכְפִנַת כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַצִּוַח עָמָא
(קָדָם) לְפָרְעָה (עַל) לְלֶחֶמָא וְאָמַר פָּרְעָה
לְכָל מִצְרָאִי אִיזִילוּ לְוַת יוֹסֵף דִּי יִימַר לְכוּן
תַּעֲבִידוּן:

(נה) וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְעֵק הָעָם אֶל־פָּרְעָה
לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פָּרְעָה לְכָל־מִצְרַיִם לְכוּ אֶל־יוֹסֵף
אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:

לְמָה לֹא צִבְרָתֶם בָּר, וְהִלָּא הִכְרִיז לָכֶם שְׁשָׁנֵי הָרָעַב
בָּאִים? אָמְרוּ לוֹ: 'אֶסְפְּנוּ הַרְבֵּה וְהִרְקִיבָה'. אָמַר
לָהֶם: 'אֵם בֵּן, כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ, הָרִי גֹזֵר
עַל הַתְּבוּאָה וְהִרְקִיבָה, מָה אִם יִגְזֹר עֲלֵינוּ וְנָמוּת?.'

כ"ז"א וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם • שֶׁהִרְקִיבָה
תְּבוּאָתָם שְׂאֲצָרוֹ, חוּץ מִשֵּׁל יוֹסֵף. אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם
תַּעֲשׂוּ • לְפִי שֶׁהָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שִׁימּוּלוּ, וּכְשֶׁבָאוּ
אֶצֶל פָּרְעָה וְאוֹמְרִים: 'כֹּף הוּא אוֹמֵר לָנוּ'. אָמַר לָהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק י, עמוד 136 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

חייב יוסף למוֹל את המִצְרַיִם

וְעַל־פִּיזָה, מִכֵּינן שִׁיּוֹסֵף הָיָה ה"שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ" (פרשתנו
מב, ו), וּבִלְעָדוֹ "לֹא יֵרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ
מִצְרַיִם" (שם מא, מד), הָרִי כָּל אֲנָשִׁי מִצְרַיִם הָיוּ שִׂיכִים אֵלָיו
וּבְרִשׁוֹתוֹ, וְעַד שֶׁלְּדַעַת כִּמְהָ רִאשׁוֹנִים (ראה הנסמן
באנציקלופדיה תלמודית ערך דינא דמלכותא) אֲנָשִׁי הַמִּדְיָנָה -
גּוֹפֶסֶם קִנְיָ לְמִלְכָּה, וְלָכוּ הָיָה עָלָיו חַיִּיב לְהַשְׁתַּדֵּל שִׁימּוּלוּ גַם
כָּל אֲנָשִׁי מִצְרַיִם.

לְכוּ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:

הָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שִׁימּוּלוּ (מא, נה. ובפירוש רש"י)
לְכַאוֹרָה הַדָּבָר תְּמוּהָ בְּיֹתֵר, מְדוּעַ דָּרַשׁ יוֹסֵף מִהַמִּצְרַיִם
שִׁימּוּלוּ, אִיזוֹ תוֹעֵלֶת יֵשׁ בָּזֶה?
וַיֵּשׁ לְזִמּוֹר בְּפִשְׁטוֹת, דְּהִנֵּה בְּצוּוֵי הַקֶּב"ה לְאַבְרָהָם עַל
הַמִּיֻלָּה, אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה (לך יז, יג) "הַמּוֹל יְמוּל לִיד בֵּיתָךְ
וּמִקִּנַּת כֶּסֶף גו'", שֶׁמִּטֵּל חַיִּיב עַל בְּנֵי מִשְׁפַּחַת אַבְרָהָם
שִׁימּוּלוּ גַם אֵלּוּ הַקִּנְיָנִים לָהֶם, וְנִמְצְאִים בְּרִשׁוֹתָם.

נו וּכְפִנָּא הָיָה עַל כָּל אִפִּי אַרְעָא וּפְתַח יוֹסֵף
יָת כָּל (אוֹצְרֵא) דִּי בְּהוֹן עֵיבוּרָא וְזִבִּין
לְמִצְרַיִם וְתִקִּיף כִּפְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(נו) וַהֲרָעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיֵּשְׁבֵר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב
בְּאַרְץ מִצְרַיִם:

מַעֲט אֲכָל", לְשׁוֹן קִנְיָן, וְאֵל תֹּאמַר אִינּוּ כִּי־אִם
בְּתִבּוּאָה, שְׂאֵף בִּינִין וְחִלָּב מְצִינוּ: (ישעיה נה) "וּלְכוּ
שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מַחִיר זֵין וְחִלָּב".

כ"ז"א עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ • מִי הֵם "פְּנֵי הָאֶרֶץ"? אֵלּוּ
הַעֲשִׂירִים (כ"ז). אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם • בְּתַרְגּוּמוֹ: 'דִּי
בְּהוֹן עֵיבוּרָא'. וַיֵּשְׁבֵר לְמִצְרַיִם • 'שִׁבְר' לְשׁוֹן מְכָר
וְלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא. כָּאֵן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מְכָר. "שִׁבְרוּ לָנוּ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פְּתַח יוֹסֵף אֲשֶׁר בָּהֶם עַד שֶׁחֹק הָרָעַב
בְּאֶרֶץ, לֹא כִּאֲשֶׁר צָעֲקוּ אֵל פָּרְעָה
מִיד, כִּי הָעָם צוֹעֲקִים בְּשִׁישׁ לָהֶם
מִחִיָּה מַעֲט וְהוּא רָצָה שְׁלֹא יִשְׁאָר

אֲרָצוֹת בְּפִינְקִיָּא וּבְעֶרְבִיָּא
וּבְפִלִּישְׁתִּיָּא: תוֹרָה נָה
(נו) וַיֵּשְׁבֵר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב
בְּאַרְץ מִצְרַיִם. יֹאמַר כִּי לֹא

(נד) וַיְהִי רָעַב בְּכָל הָאֲרָצוֹת. אֲשֶׁר
סָבִיב אֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי מִהָּ יַעֲשׂוּ
הַרְחֻקוֹת אִם הָיָה בְּהוֹן רָעַב כְּזֶה. וְכָף
אָמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (צ"ו) בְּשִׁלֵּשׁ

(נ) וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל-יוֹסֵף בֶּן-חֲזָק
הָרַעֲב בְּכָל-הָאָרֶץ:

נ"ג וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה • אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר. וְאִם תִּדְרָשֶׁהוּ פֶסֶדְרוֹ, הִיא צְרִיף לְכַתֵּב: 'לְשֹׁבֵר מִן יוֹסֵף'.

מב (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

כִּאלוֹ אַתֶּם שְׂבָעִים, כִּי בָאוּתָּה שְׂעָה, עֲדִין הִיא לָהֶם
תְּבוּאָה. (תענית י) (וְלִי נִרְאָה כְּפִשׁוּטוֹ: "לָמָּה תִּתְרָאוּ", לָמָּה יְהוּ הַכֹּל
מִסְתַּפְּלִין בָּכֶם וּמִתְמַיְהִים בָּכֶם, שְׂאִין אַתֶּם מִבְּקָשִׁים לָכֶם אַכֵּל בְּטָרִם שִׁיכְלָה
מִה שֶׁבִּידָכְכֶם?) וּמִפִּי אֲחֵרִים שְׂמַעְתִּי שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּחִישָׁה:
'לָמָּה תִּהְיוּ כְּחוֹשִׁים בְּרַעֲב?' וְדוֹמָה לוֹ: (מְשִׁלִּי יא)
"וּמִרְוָה גַם-הוּא יוֹרָא".

נ"ד וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם • וּמִהִיכָן
רָאָה, וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלָּא שְׂמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה
שְׂמַעְתִּי וְגו'" וּמִהוּ "וַיֵּרָא"? רָאָה בְּאִסְפָּקְלָרִיא שֶׁל
קֹדֶשׁ, שֶׁעֲדִין יֵשׁ לוֹ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִיטָה נְבוּאָה
מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁנֵי יוֹסֵף. לָמָּה תִּתְרָאוּ •
לָמָּה תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי עֶשָׂו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות חזק 2, עמוד 190 – מותן 'לקראת שבת')

בטחון מחלט בה'

וְצִרִיף לְהִבִּין מִדּוּעַ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הָרָאוּ עֲצָמָם שְׂבָעִים, מַעֲבָר
לָמָּה שֶׁהִיא בִּידָם?
אֶלָּא שֶׁמִּכָּאן נִכָּר גְּדֹל בְּטוּחֹנָם בַּה' שֶׁל בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁבְּטוּחֵם
בְּנִדְאוֹת שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אֶת אֲבֵיהֶם יַעֲקֹב גַּם בִּימֵי הָרַעֲב. אִף
שֶׁהַתְּבוּאָה שֶׁבִּידָם הִסְפִּיקָה רַק "בָּאוּתָּה שְׂעָה", מִכָּל-מִקּוֹם
לֹא הָיָה לָהֶם סִפֶּק שֶׁגַּם בְּעֵתִיד יִדְאָג הַקֹּבֶ"ה לְפָרִנְסָם
בְּאִפְסֵי נִסִּי. וּמִצַּד גְּדֹל בְּטוּחֹנָם הָרָאוּ עֲצָמָם כִּאלוֹ הֵם
שְׂבָעִים בְּרַב תְּבוּאוֹת, כִּי כֹף הָרְגִישׁוֹ בְּבְטוּחֹנָם הַחֲזָק בַּה',
כִּאלוֹ יֵשׁ כֶּבֶד בִּידָם תְּבוּאָה מִסְפִּיקָה.

ב וַיֹּאמֶר הָא שְׂמַעְתִּי אֶמְרִין אֲרִי אֵית עֵיבוּרָא
מִזְדָּבִן בְּמִצְרַיִם חוּתוֹ לְתַמָּן וַיְבִינֵנוּ לָנָא
מִתַּמָּן וַיְחִי וְלֹא נָמוּת:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׂמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם
רְדוֹ-שְׂמָחָה וְשִׁבְרוֹ-לָנוּ מִשֶּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת:

נ"ה רְדוֹ-שְׂמָחָה • וְלֹא אָמַר 'לָכֵן', רָמַז לְמֵאֲתִים וְעֶשְׂרִי שָׁנִים שֶׁנִּשְׁתַּעֲבְדוּ לְמִצְרַיִם, כְּמִנְיַן רִדּוֹ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׂבָעִים בְּפִנְיָהֶם, כִּי יִחְשְׁדוּהוּ שִׁישׁ
לְעֵקֶב תְּבוּאָה, וַיְבִיאוּ אֵלָיו לְאָכֹל עֲמוֹ
לָחֶם בְּבִיתוֹ. וְאִם כֵּן מָה שֶׁאָמַר וְנַחֲיָה
וְלֹא נָמוּת טַעַם אַחֵר הוּא, הַזְהִירָם
לְהִיטֵב נִשְׁמָרִים בְּמַעַט אֲשֶׁר בִּידָם
וְשִׁיכְלוּ לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יָמוּתוּ כְּאֲשֶׁר
יָתֵם הַלָּחֶם אֲשֶׁר בִּידָם:
וְהִנְכוּן לָמָּה תִּתְרָאוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה, כִּי
הִיא לָכֶם לִיסַע מִיָּד כְּאֲשֶׁר
שְׂמַעְתֶּם שִׁישׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם כִּי כֶּבֶד
בְּסִפְנָה הָיָה אִם לֹא יִמְהַרּוּ לְדַבֵּר. וְזֶה
טַעַם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת: תורה ב

(מְשִׁלִּי י"א כ"ח), לְשׁוֹן רִשִּׁי:
וְדַבְּרִי אֲחֵרִים אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ. וּמִה
שֶׁאָמַר אֵל תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם
שְׂבָעִים בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי עֶשָׂו,
לֹא הִבִּינוּתִי, שְׂאִין בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי
עֶשָׂו עֲתֵה בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְלָמָּה לֹא יֹאמֶר
שֶׁלֹּא יִרְאוּ אֶת עֲצָמָם שְׂבָעִים בְּפָנֵי בְנֵי
אָרֶץ כְּנָעַן:
וְאוֹלִי הָיוּ בְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי עֶשָׂו בָּאִים
מֵאָרֶץ אַחֲזָתָם אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר,
וְהָיוּ בָּאִים דִּרְךָ אָרֶץ כְּנָעַן עוֹבְרִים
עֲלָיו, וַיֹּאמֶר לָהֶם שֶׁלֹּא יִרְאוּ עֲצָמָם

לָהֶם כְּלוֹם. זֶה טַעַם וְהָרַעֲב הִיא עַל
כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ, כִּי טָרִם פָּתְחוּ אוֹצְרוֹתָיו
הִיא הָרַעֲב עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְעוֹד
חִזּוֹר לְבָאֵר שֶׁלֹּא מִכָּר לָהֶם עַד שֶׁחֻק
עֲלֵיהֶם מָאֵד. אוֹ שִׁפְלִיג הַכְּתוּב לִמּוֹר
שֶׁהִיא רַעֲב שֶׁל מְהוּמָה: תורה נ
(א) לָמָּה תִּתְרָאוּ. אֵל תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם
שְׂבָעִים לְפָנֵי בְנֵי עֶשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל
(תענית י"ג). בָּאוּתָּה שְׂעָה עֲדִין הִיטָה לָהֶם
תְּבוּאָה. וּמִפִּי אֲחֵרִים שְׂמַעְתִּי שֶׁהוּא
לְשׁוֹן כְּחִישָׁה, לָמָּה תִּהְיוּ כְּחוֹשִׁים
בְּרַעֲב, וְדוֹמָה לוֹ וּמִרְוָה גַּם הוּא יוֹרָה

(ג) וַיִּרְדּוּ אַחֲיוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁבֵר בַּר מִמְצָרִים: גִּנְתָּהוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲסָרָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא מִמְצָרִים:

כ"י • וַיִּרְדּוּ אַחֲיוֹסֵף • וְלֹא כָתַב: 'בְּנֵי יַעֲקֹב', מִלְמַד שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִים בְּמִכְרֵתוֹ, וְנִתְּנוּ לָבֶם לְהַתְנַהֵּג עִמּוֹ בְּאַתְרוֹהּ וּלְפָדוֹתוֹ בְּכָל מָמוֹן שֶׁיִּפְסְקוּ עָלֶיהֶם. עֲשָׂרָה • מֵה תִּלְמוּד-לוֹמַר, וְהָלֹא כָתִיב: "וְאֶת-

(ד) וְאֶת-בְּנֵימִין אַחֵי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אֶחָיו: כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאֵנוּ אֲסוֹן:

כ"י • פֶּן-יִקְרָאֵנוּ אֲסוֹן • וּבְבִית לֹא יִקְרָאֵנוּ אֲסוֹן? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: 'מִכָּאֵן שֶׁהִשְׁטֵן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסְּפִנָּה' (כ"ה) •

(ה) וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעַב בָּאָרֶץ כְּנָעַן:

כ"י • בְּתוֹךְ הַבָּאִים • מִטְמִינִין עֲצָמָן שֶׁלֹּא יִכִּירוּם, לְפִי שֶׁצִּוְהָ לָהֶם אֲבִיהֶם שֶׁלֹּא יִתְּרָאוּ כָּלֶם בְּפֶתַח אֶחָד

(ו) וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפִּים אֲרָצָה:

כ"י • וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפִּים • נִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ עַל פְּנִיָּהֶם, וְכֵן כָּל 'הַשְׁתַּחֲוָּא' פְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא (שְׁבוּעוֹת טו) •

(ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְּנֵפֶר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְשָׁבֵר-אֶבֶל:

כ"י • וַיַּתְּנֵפֶר אֲלֵיהֶם • נַעֲשֶׂה לָהֶם כְּנָכְרִי בְּדָבָרִים, לְדַבֵּר קָשׁוֹת (כ"ד) •

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

או יִהְיֶה וַיַּתְּנֵפֶר בְּכָאֵן, שֶׁהַתְּנֵפֶר לָהֶם בְּדָבָרָיו שֶׁדִּבֶּר לָהֶם קָשׁוֹת וַאֲמַר לָהֶם כְּכַעַס, כְּאֵלּוֹ לֹא יָבֹא אָדָם לִפְנֵי לְשָׁבֵר, וְנֵאִין בָּאתֶם לִפְנֵי, וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְשָׁבֵר אֶבֶל, וְכֹאשֶׁר הִזְכִּירוּ לוֹ זֶה אִזּוֹ נִתְּבַר לוֹ שֶׁהֵם אֶחָיו בְּאֶמֶת. וְזֶה טַעַם וַיְכַר יוֹסֵף, פַּעַם שְׁנִית, כִּי נִתְּוֹסֵף לוֹ בְּהֵם הֶבֶר וַיִּדְּעַת אֶמֶת. וְרַשִּׁי כְּתִב נַעֲשֶׂה לָהֶם כְּנָכְרִי בְּדָבָרִים לְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת. וְעַל דַּעְתּוֹ יִהְיֶה וַיַּתְּנֵפֶר לוֹמַר שֶׁדִּבֶּר כְּאִישׁ נְכָרִי. וַאֲיִנְנוּ נְכוּן: תורה ח

הַבָּאִים מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְצִוּוֹת עָלֵיהֶם כְּמָה יִמְכְּרוּ לְאֶרֶץ, כִּי הֵם רָאשׁוֹנִים לְאֲשֶׁר בָּאוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן, וְהֵם בָּאוּ לִפְנֵי בַּעֲבוּר כָּלֶם: תורה ז
(ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיִּכְרַם, מִיַּד שָׂרָה אוֹתָם הַכִּיֹּרִם, וּפְחָד אוֹלִי יִכְרִידוּהוּ, וַיַּתְּנֵפֶר אֲלֵיהֶם שֶׁשֶּׁם הַמְצָנֶפֶת עַל מִצְחוֹ וּקְצַת הַפָּנִים וְשִׁנָּה עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֶשֶׁת יִרְבֶּעַם (מ"א י"ב ב) קוֹמִי נָא וְהַשְׁתַּנִּית וְלֹא יִדְעוּ כִּי אֶת אֶשֶׁת יִרְבֶּעַם, וּכְתִיב (שם פסוק ד') וַיְהִי כְּבֹאֶה וְהָיָה מִתְּנַפְרָה:

(ז) הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ. אֵינְנוּ רֹאִי שֶׁיִּהְיֶה הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ, מִשְׁנֵה לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם, מוֹכֵר לְכָל אֶחָד סָאָה אוֹ תִּרְקֵב מִן הַתְּבוּאָה. וְלָכֵן נִתְּעוּרָרוּ בְּזֶה רַבּוֹתֵינוּ וַאֲמָרוּ (ב"ר צ"א ו') שֶׁצִּוְהָ לְסַתֵּם כָּל הָאוֹצְרוֹת חוּץ מֵאֶחָד בַּעֲת הַדִּיא: וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט יִתְכַּן שֶׁהָיוּ בָּאִים לִפְנֵי מֶלֶךְ הָאֲרָצוֹת, וְהוּא שׂוֹאֵל וְחוֹקֵר עָלֵיהֶם. וּמִצִּוְהָ לְפָקִידִים תִּמְכְּרוּ לְאִנְשֵׁי עִיר פְּלוֹנִית כִּי וְכָף תְּבוּאָה מִמֵּיין פְּלוֹנִי. וְהִזְכִּירוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְבֹא לִפְנֵי בְּתוֹךְ

(ח) וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת־אָחִיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:

ח וַאֲשַׁתְּמוּדַע יוֹסֵף יָת אָחוּהִי וְאִנּוֹן לֹא אֲשַׁתְּמוּדַע:

אגדה: "ויכר יוסף את אחיו", כשנמסרו בידו, הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, "והם לא הכירוהו", כשנפל בידם, לנהג בו אחוה.

כ"ט וַיִּכְר יוֹסֵף וְגו'. לפי שהניחם חתומי זקן (כ"ט) לט כתובות (כ"ט). והם לא הכירוהו. שיעצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשו מצאוהו בחתימת זקן. ומדרש

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ז)

(א) הדין שאין מסתכלין הוא גם בנוגע למלך, במפל-שפן מ"נשיא", ומזה מובן, שפן הוא גם בנוגע ל"משנה למלך", ואין לחלק בין מלך ל"משנה למלך".

(ב) כיון שנאמר "וישתחו לו אפים ארצה", וכפירוש רש"י: "נשתחו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידיים ורגלים הוא", שזהו תכלית הבטול ששיקר להראות בגילוי - הרי מובן שאחי יוסף התייחסו אליו כמו למלך, ולכן היה אסור להם להסתכל עליו.

ואם-כן הדרך קושיא לדוכתה: מדוע לא מפרש רש"י שהסיבה לכך ש"הם לא הכירוהו" היא בגלל שאין להסתכל בנשיא?

ט. ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:

רש"י אינו יכול לפרש שאחי יוסף לא הסתכלו עליו, ולכן "לא הכירוהו" - כי משמעות לשון הפתוב "הם לא הכירוהו" היא, שאכן הסתכלו עליו, אלא שלא הכירוהו. אם הפונה היא שלא הסתכלו עליו - היה הפתוב צריך לומר "והם לא הסתכלו בו" וכיוצא בזה; ואילו הלשון "לא הכירוהו" מורה שהחסרון לא היה בהסתכלות, אלא בהכרה.

ולכאורה, פירוש זה דחוק הוא, כי אף שבין השבטים ישנם האחים המבוגרים שכבר היו "חתומי זקן", הרי היו גם בני השפחות שלא היו מבוגרים הרבה יותר מיוסף, ועד - כאלו שהיו מבוגרים ממנו בתשעה חודשים או שנה בלבד. וא"כ, קשה לומר שהיה הפרש גדול ביניהם בנוגע לחתימת זקן (שיוסף היה "בלא חתימת זקן", אף שהיה כבר בן שבע עשרה שנה, ואילו הם היו כבר מגדלי זקן), עד כדי כך שבגלל זה לא הכירוהו!

ובכלל - על-פי הלכה, הכרת האדם אינה על-ידי הזקן (דאף שפאשר מסתכלים על האדם מביטים בעיקר על זקנו, מכל-מקום אין זה הסימן להכרת האדם), אלא על-ידי החושים או המצח או הלחי.

ולכאורה היה רש"י יכול לפרש הטעם לכך שאחי יוסף לא הכירוהו - על-פי ההלכה.

לכאורה אפשר לומר, שרש"י אינו מפרש שהסיבה לכך ש"הם לא הכירוהו" היא בגלל שאין להסתכל בנשיא, כי יוסף היה רק "משנה למלך", ולא היה לו דין נשיא. אבל באמת אי-אפשר לומר כן, כי:

(ט) וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת הַחַלְמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאֵתָם:

ט וידכיר יוסף ית חלמא די חלים להון ואמר להון מאללין אתון למחזי ית בדקא דארעא אמיתון:

לשון גלוי הוא. ותרגום אונקלוס: 'בדקא דארעא', כמו: 'בדק הבית', רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא.

כ"ט וַיִּכְר יוֹסֵף וְגו'. עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחו לו. ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליפכש, כמו (ויקרא כ): "את מקורה הערה", וכמו: (יחזקאל טז) "ערם ועריה", וכן כל ערוה שבמקרא,

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ושתחו לו בתחלה מן החלום הראשון, והנה אנחנו מאלמים אלמים, כי "אנחנו" ירמו לכל אחיו אחד עשר, ופעם שני ושתחו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנזמין עמקם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שביאו גם בנזמין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחלה:

ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף

לישמעאלים הוא השליט על הארץ. ואמר רבי אברהם ויפירם, בתחלה הכיר שהם אחיו, ואחרי כן הסתכל בכל אחד והכיר: תורה ט

(ט) וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת הַחַלְמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם. עליהם, וידע שנתקיימו

שהרי השתחו לו, לשון רש"י. ולפי דעתי שהדבר בהפך, כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו וכן כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת,

(ח) והם לא הכירוהו. כלל, ולא הצריך עוד להתנער אליהם. ואמר רבותינו (יבמות פ"ח) בטעם ההכרה לפי שהניחם חתומי זקן, והם לא הכירוהו שיעצא מאצלם בלא חתימת זקן ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן. והנה יששכר וזבולון אינם גדולים מיוסף רק מעט, אבל כיון שהכיר את הגדולים הכיר את כלם. ועוד היה מכירם, מדעתו שבאו שם, והם לא הכירוהו, שלא נתנו לבם שיהיה העבר אשר מכרו

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר־אֶבֶל: וַיֹּאמְרוּ לָהּ לֹא רְבוּנִי וְעַבְדֶּיךָ עִלּוּ לְמִזְבֵּן עֵיבוֹרָא:

כ"ז"א לֹא אֲדֹנִי • לֹא תֹאמַר בֶּן, שֶׁהָרִי עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֶבֶל •

(יא) כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֻגְלִים:

יֵא כָלֵנָא בְּנֵי גְבֵרָא חַד נַחֲנָא פִּיּוּנִי אֲנַחְנָא לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ אֵלִילִי:

כ"ז"ב כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ • נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שָׁאף הוּא בֶּן אֲבִיהֶם. בְּנִים •

אַמְתִּיִּים, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת י') "בֶּן דְּבִרְתָּ", (בְּמִדְבָר כז) "בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרוֹת", (יִשְׁעִיָה טז) "וְעַבְדֶּיךָ לֹא בֶן בְּדִיוֹ".

(יב) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא פִּי־עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לְרִאיוֹת:

יִבְנֹאֲמַר לְהוֹן לֹא אָרִי בְדָקָא דְאַרְעָא אַתְחִיתוֹן לְמַחְזִי:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

כָּלֵנוּ בְּאֶחָד לְשֹׁבֵר אֶבֶל וְלֹא שְׁלֹחַנו אֶחָד מִמֶּנּוּ עִם עַבְדֵּיו. וְכֵן הָיָה הַדָּבָר, כִּי לִמָּה יִשְׁלַח־בָּלָם, אֲלֵא שְׂאִין רְצוֹנָם לְהַפְרֹד זֶה מִזֶּה. גַּם יִתְכַּן שְׁעִשׂוֹ כֵּן בַּעֲבוּר כְּכֹד הַרְעָב, שֶׁלֹּא יִגְדֹּל מַעֲבָדֵיהֶם בַּדֶּרֶךְ אֶת הַשֹּׁבֵר אֲשֶׁר יָבִיאוּ:

וַיִּתְכַּן שְׂאֵמְרוּ לוֹ כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחֲנוּ, תּוֹכֵל לְחַקֵּר עֲלֵיו כִּי הוּא נֹדֵעַ בַּשְּׂעָרִים בְּכָבוֹד עֲשׂוֹ וְרֹב בְּנָיו, וְאֵם תִּשְׁאֵל וְתִחְקֹר תִּדַּע כִּי בְנִים אֲנַחְנוּ וְאֲנָשִׁים צְדִיקִים בְּנֵי צְדִיק וְלֹא מְרֻגְלִים. וְטַעַם לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֻגְלִים. כִּי בְנִים אֲנַחְנוּ מִנְּעוּרֵינוּ בְּכָל דְּבָרֵינוּ, לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֻגְלִים מֵאֶזְרַע עֲתִידָהּ וְכֵן (וְהֵן פְּסוּק ל"א) לֹא הָיוּ מְרֻגְלִים, מֵעוֹלָם:

וְרִבּוּתֵנוּ נִתְעוּרָרָנוּ כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ וְדָרְשׁוּ (בִּד' צ"א ו') שֶׁנִּכְסְנוּ בַּעֲשָׂרָה פְּתִיחִים בַּדֶּרֶךְ מְרֻגְלִים וְלִכְךָ הִעֲלִיל עֲלֵיהֶם. וְטַעַנָּה נְכוּנָה הִיא, אֲבָל לֹא הִזְכִּיר אוֹתָהּ הַכְּתוּב. וְעוֹד, שְׂאֵמְרוּ לוֹ בַּתְּחִלָּה כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחֲנוּ, וְהִיא שְׂמִינִיבָת אוֹתָם:

וַיִּתְכַּן שְׂמִינִיבָתָהּ אָמַר לָהֶם, נִכְסַתְתֶּם בַּעֲשָׂרָה פְּתִיחִים וְעַכְשָׁיו אַתֶּם נֹדְעִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְנִקְשָׁרִים יַחְדוֹ, אִין זֶה רַק דֶּרֶךְ מְרֻגְלִים, וְאָמְרוּ לוֹ, בַּעֲבוּר הָיִיתֵנוּ אֲחִים נֶאֱסָפְנוּ יַחַד, וְאָמַר לָהֶם, לֹא כִּי עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לְרִאיוֹת, כִּי אִם אַתֶּם אֲחִים הָיָה לָכֶם לִכְנֵס בְּפִתַּח אֶחָד בְּאֶשֶׁר אַתֶּם עֲתִידָהּ יַחְדוֹ, אֲזִי אָמְרוּ כִּי הָאָדָם אֵינָנו וְהִלְכּוּ לְבִקְשׁוֹ. וְהַכְּתוּב לֹא יַחֲשֶׁה לְהִיאָרִיךְ בְּטַעַם הַטָּעוֹת: תוֹרָה יב

שֶׁלַח כְּתָב אֶחָד לְאֲבִיו לְהוֹדִיעוֹ וּלְנַחֲמוֹ, כִּי מִצָּרִים קָרוֹב לְחַבְרוֹן כְּשֶׁשָּׂה יָמִים, וְאֵלּוּ הָיָה מִהֲלָךְ שְׁנָה הָיָה רָאוּי לְהוֹדִיעוֹ לְכָבוֹד אֲבִיו, וְזָכַר פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ וְיִפְדֵּנוּ בְּרַב מִמּוֹן. אֲבָל הָיָה רוֹאֶה כִּי הַשְׁתַּחֲוִיָּת אֲחִיו לוֹ וְגַם אֲבִיו וְכָל זֶרְעוֹ אִתּוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת בְּאֶרֶץ, וְהָיָה מִקְנֵה לְהִיּוֹתוֹ שָׁם בְּמִצְרַיִם בְּרִאוֹתוֹ הַצִּלְחָתוֹ הַגְּדוֹלָה שָׁם, וְכָל שֶׁכֵּן אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע חִלּוֹם פְּרָעָה שֶׁנִּתְבָּרַר לוֹ כִּי יָבֹאוּ כָּלֶם שְׂמָה וְיִתְקַיְּמוּ כָּל חִלּוּמוֹתָיו:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם מְרֻגְלִים אַתֶּם. הִעֲלִילָה הַזֹּאת יִצְחָק לְהִיּוֹת בֶּה טַעַם אוֹ אֲמַתְלָא, כִּי מִה עֲשׂו לְהִיּוֹת אוֹמֵר לָהֶם כְּכֹה, וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ אֵלָיו, וְהֵם בְּתוֹךְ הַבָּאִים, כְּמוֹ שְׂאֵמַר לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הַרְעָב בְּאָרֶץ כְּנָעַן. וְאוֹלֵי רָאָה אוֹתָם אֲנָשֵׁי תֹאֵר וְנִכְבָּדִים, לְבוּשֵׁי מְכֻלָּל בָּלָם, וְאָמַר לָהֶם אִין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁים נִכְבָּדִים כָּכֶם לְבֹא לְשֹׁבֵר אֶבֶל כִּי עַבְדִּים רַבִּים לָכֶם:

וַיִּתְכַּן שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּת הַבָּאִים מֵאָרֶץ כְּנָעַן, וְהוּא טַעַם וְיָבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הַרְעָב בְּאָרֶץ כְּנָעַן, כִּי עֲתִידָהּ בָּאוּ מִשָּׁם הָרִאשׁוֹנִים. וַיֹּאמְרוּ לָהֶם יוֹסֵף מְרֻגְלִים אַתֶּם, כִּי מֵאָרֶץ כְּנָעַן לֹא בָא אֵלִי אָדָם לְשֹׁבֵר אֶבֶל, וְזֶה טַעַם מֵאִין בָּאתֶם, שְׂאֵמַר לָהֶם בַּתְּחִלָּתָהּ: תוֹרָה י

(יא) כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחֲנוּ. יִתְכַּן לְפָרֶשׁ הַטָּעַנָּה הַזֹּאת כִּי אָמְרוּ, מִפְּנֵי הָיִיתֵנוּ אֲחִים בְּנֵי אִישׁ אֶחָד וְלֹא נִפְרַד זֶה מִזֶּה, כִּי בֶן רְצוֹן אֲבִינוּ, בָּאנוּ

אֲחִיכֶם, וְלֹאמֹר מִהָרֹּץ וְעָלּוּ אֶל אֲבִי וַיִּשְׁלַח הַעֲגָלוֹת בְּאֶשֶׁר עָשָׂה עִמָּהֶם בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה, כִּי הָיָה אֲבִיו בֶּן מִיֵּד בְּלֹא סִפֵּק. וְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְקַנְסוּ הַחִלּוֹם הָרִאשׁוֹן הִגִּיד לָהֶם לְקַנְסוֹ הַחִלּוֹם הַשְּׁנִי. וְלֹאֲלֵי כֵן הָיָה יוֹסֵף חוֹטָא חֲטָא גְּדוֹל לִצְעֹר אֶת אֲבִיו וְלִהְיוֹתוֹ יָמִים רַבִּים בְּשִׁכּוֹל וְאֲבָל עַל שְׂמֵעוֹן וְעָלְיוֹ, וְאֵף אִם הָיָה רְצוֹנוֹ לִצְעֹר אֶת אֲחִיו קֶצֶת אֵיךְ לֹא יִחַמַּל עַל שִׁיבַת אֲבִיו, אֲבָל אֶת הַכֹּל עָשָׂה יִפָּה בַּעֲתוֹ לְקַנְסוֹ הַחִלּוּמוֹת כִּי יָדַע שִׁיתְקַיְּמוּ בְּאֶמְתָּה:

גַּם הָעֵנִין הַשְּׁנִי שֶׁעָשָׂה לָהֶם בְּגִבְעֵי לֹא שֶׁתְּהִיָּה כְּנָתוֹ לִצְעָרָם, אֲבָל חֲשַׁד אוֹלֵי יֵשׁ לָהֶם שְׂנֵאָה בְּבִנְיָמִין שִׁיקְנָאוּ אוֹתוֹ בְּאֶהֱבָת אֲבִיהֶם כְּקִנְיָתָם בּוֹ, אוֹ שְׂמָא הָרָגִישׁ בְּבִנְיָמִין שֶׁהָיָה יָדָם בְּיוֹסֵף וְנִלְכְּדָה בִּינְיָהֶם קִטְטָה וְשִׁנְאָה, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה שִׁיִּלֵּךְ עִמָּהֶם בְּבִנְיָמִין אוֹלֵי יִשְׁלַחוּ בּוֹ יָדָם עַד בְּדָקוֹ אוֹתָם בְּאֶהֱבָתוֹ:

וְלִזְוָה נִתְפַּנְּנוּ בּוֹ רִבּוּתֵנוּ בְּכִרְאשִׁית רַבָּה (צ"ג ט) אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרִי אֲבָא כָּל הַדְּבָרִים שְׂאֵתָה קוֹרָא שְׂדִבְרֵי יְהוּדָה בְּפִנֵּי אֲחִיו עַד שְׂאֵתָה מִגִּיעַ וְלֹא יְכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק הָיָה בּוֹ פִּיּוֹס לְיוֹסֵף פִּיּוֹס לְאַחֲיוֹ, פִּיּוֹס לְבִנְיָמִין. פִּיּוֹס לְיוֹסֵף, רָאָה הִיאָף נוֹתֵן נַפְשׁוֹ עַל בְּנֵיָהּ שֶׁל רַחֵל וְכוּ':

וְכֵן אָנִי אוֹמֵר שֶׁכָּל הָעֵנִינִים הָאֵלֶּה הָיוּ בְּיוֹסֵף מִחֻמְתּוֹ בַּפְּתוּרֹן הַחִלּוּמוֹת, כִּי יֵשׁ לְתַמָּה אַחֵר שְׂעֵמֵד יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וְהָיָה פְּקִיד וְנִגְדִיד בְּבֵית שַׂר גְּדוֹל בְּמִצְרַיִם, אֵיךְ לֹא

שיעור יומי ליום רביעי כ"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מב – פרשת מקץ

כ"י – פִּי-עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתָם לְרֹאוֹת • (כ"ה) שְׁהָרִי נִכְנַסְתֶּם בַּעֲשָׂרָה שְׁעָרֵי הָעִיר, לָמָּה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד? •

יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֹשֶׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים • אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנו: •

כ"י – וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֹשֶׂר עֲבָדֶיךָ וְגו' • וּבִשְׂבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׁאִינָנו, נִתְפַּזְּרָנוּ בְּעִיר לְבִקְשׁוֹ •

יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מִרְגְּלִים אַתֶּם: •

כ"י – הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי • הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי, שְׁאַתֶּם מִרְגְּלִים, הוּא הָאֱמֶת וְהַנִּכּוֹן, זֶהוּ לִפִּי פְשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר לָהֶם: 'וְאֵלּוּ מִצְאֶתְכֶם אוֹתוֹ וְיִפְסְקוּ עֲלֵיכֶם מִמּוֹן הַרְבֵּה, תִּפְדּוּהוּ? אָמְרוּ לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לָהֶם: 'וְאִם יֹאמְרוּ לָכֶם שְׂלֹא יִחְזִירוּהוּ בְּשׁוּם מִמּוֹן,

טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעְהָ אִם-תִּצְאוּ מִזֶּה בִּי אִם-בָּבוֹא אֲחִיכֶם הִקְטַן הִנֵּה: •

כ"י – חֵי פְרַעְהָ • אִם יִחְיֶה פְרַעְהָ • אִם תִּצְאוּ מִזֶּה • מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה •

טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח אֶת-אֲחִיכֶם וְאַתֶּם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דִּבְרֵיכֶם הָאֱמֶת אִתְּכֶם וְאִם-לֹא חֵי פְרַעְהָ בִּי מִרְגְּלִים אַתֶּם: •

כ"י – הָאֱמֶת אִתְּכֶם • אִם אֱמֶת אִתְּכֶם. לִפְיֶךָ ה"א נִקְדָּה פִּתְ"ח שֶׁהוּא כְמוֹ בִּלְשׁוֹן תַּמָּה, וְאִם לֹא תִבְיֹאוּהוּ: "חֵי פְרַעְהָ, בִּי מִרְגְּלִים אַתֶּם". •

יז) וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: •

כ"י – מִשְׁמַר • בֵּית הָאֲסוּרִים •

יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחִיו אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: •

רמב"ן על התורה – מהדורת בלזס, אברמוביץ

יז) וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים. עֲשֵׂה בֶן לְהַפְחִידם וּשְׁאִימִינוּ בּוֹ כִּי אֵת הָאֱלֹהִים הוּא יֵרָא, וּמִפְּנֵי מוֹרָאוֹ מוֹצִיא אוֹתָם שְׁלֹא יָמוּתוּ אֲנָשֵׁי בֵיתָם בְּרָעַב. וְזֶה טַעַם וְאַתֶּם לָכוּ הִבְיֵאוּ שָׂבֵר רָעֲבוֹן בְּתִיכֶם. וְעוֹד כִּי לֹא יִשְׁמְעוּ לְהַנִּיחַ הָאֶחָד רַק לְהַצִּילָת כָּלָם: תוֹרָה יח

♦ יום חמישי כ"ח כסלו ♦

(יט) אַם־פָּנִים אַתֶּם אַחֲכֶם אַחֵר יֹאסֵר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם:
יט אם פְּנֵי אַתֶּן אַחֲכֶן חֵד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּן וְאַתֶּן אֵיזִילוּ אוֹכִילוּ עֵיבוֹרָא דְחִסְרֵי בְּתִיכֶן:

כ"י • בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם • שְׂאֵתֶם אֲסוּרִים בּוֹ עֲכָשׁוּ. וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ • אֶל בֵּית אֲבִיכֶם. שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם • מֵה שִׁקְנִיתֶם לְרַעְבוֹן אֲנָשִׁי בְּתִיכֶם.

(כ) וְאַת־אַחֲכֶם הִקְטַן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
כ וְאַתֶּן אַחֲכֶן חֵקֵטֵן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם פִּתְגָמִיכֶן וְלֹא תִמּוּתוּ וַעֲבַדוּ כֵן:

כ"י • וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם • יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקַיְמוּ, כְּמוֹ: (במדבר ה) "אָמֵן אָמֵן", וְכֵמוֹ: (מלכים א ח) "וַיֹּאמְנוּ נָא דְבָרְךָ".

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשָׁמִים וְאֶנְחֵנוּ עַל־אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:
כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשָׁמִים וְאֶנְחֵנוּ עַל־אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

כ"י • אָבֵל • בְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּקוּשָׁטָא'. וְרֵאִיתִי ב'בְּרֵאשִׁית רַבָּה' לִישָׁנָא דְרוֹמָאָה הוּא: 'אָבֵל, בְּרֵם'. בָּאָה אֵלֵינוּ • טַעְמוֹ בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכָּבֶר בָּאָה, וְתַרְגוּמוֹ: 'אֶתֶת לָנָא'.

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם וְלֹא־תַחֲטְאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:
כב וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם וְלֹא־תַחֲטְאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:

כ"י • וְגַם־דָּמוֹ • אֶתֵּינן וְגַמְיֵין רַבּוּיֵין, דָּמוֹ וְגַם דָּם הַזֶּה.

(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינֵתָם:
כג וְהֵם לֹא יָדְעוּ לֹא יָדְעוּן אֲרֵי שָׁמַע יוֹסֵף אֲרֵי שָׁמַע יוֹסֵף אֲרֵי מִתְרַגְּמֵן הִנֵּה בִּינִיהוּן:

כ"י • וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מִכֵּין לְשׁוֹנָם, וּבְכַפְּנוֹ הָיוּ מִדְּבָרִים כֵּן. כִּי הִמְלִיץ בֵּינֵתָם • כִּי בְּשֶׁהָיוּ מִדְּבָרִים עִמּוֹ הָיָה הִמְלִיץ בִּינֵיהֶם, הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עֵבֶר וְלִשׁוֹן מִצְרַיִם, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם. לָכֵף הָיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף מִפִּיר בְּלִשׁוֹן עֵבֶר. הִמְלִיץ • זֶה מְנַשֶּׁה בְּנוֹ.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כא-כב) אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ. חֲשָׁבוּ לָהֶם הָאֲכֻזִּיּוֹת לְעֹנֶשׂ גָּדוֹל יוֹתֵר מִן הַמִּכְבָּדָה, כִּי הָיָה אַחֲרֵיהֶם בְּשָׂרָם מִתְחַנְּן וּמִתְנַפֵּל לְפָנֵיהֶם וְלֹא יִרְחָמוּ, וְהַכְתוּב לֹא סֵפֶר זֶה שֶׁם, אוּ מִפְּנֵי שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ בְּטֹבַע כִּי יִתְחַנְּן אָדָם לְאָחִיו בְּבוֹאָה לְיָדָם לְהִרְעֵ לוֹ וְיִשְׁפִּיעַם בְּחַיֵּי אֲבִיהֶם וַיַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר יוּכַל לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִמָּוֶת, אוּ שִׁירְצָה הַכְתוּב לְקַצֵּר בְּסִרְחָנָם, אוּ מִדְּרָךְ הַכְתוּבִים שֶׁמְקַצְרִים בְּמָקוֹם אֶחָד וּמֵאֲרִיכִים בּוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר:
וְהִנֵּה רְאוּבֵן עָנָה לָהֶם שֶׁכָּבֶר אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה שְׂלֵא תַחֲטְאוּ בּוֹ כִּי יֵלֵד הוּא, וּמִפְּנֵי נַעֲרוּתוֹ חָטָא לָכֶם, וְרֵאִיו לָכֶם לְהַעֲבִיר עַל חֲטָאוֹת נַעֲרוּתוֹ, וְעַתָּה גַם דָּמוֹ, עִם הָאֲכֻזִּיּוֹת אֲשֶׁר אַתֶּם אוֹמְרִים הִנֵּה נִדְרָשׁ. אוּ יִהְיֶה פְרוּשׁ גַּם דָּמוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא הִרְגַּתֶּם אוֹתוֹ וְיִדְרֹשׁ הַשֵּׁם מִכֶּם דָּמוֹ, וְנִחַשְׁבׁ לָכֶם כְּאֵלוֹ שֶׁכָּתַם דָּמוֹ בְּהִיוֹתוֹ נִמְכָּר לְעֵבֶד עוֹלָם, כִּי יִתְכַן שְׁמֹת בַּעֲבוּר הִיוֹתוֹ וְלֵד שְׁעִשׂוּעִים וְלֹא נִסָּה לְעַבְדוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (ב"ר צ"א ח) דָּמוֹ וְדָם הַזֶּה: תוֹרָה כג

(כד) וַיִּסַּב מַעֲלֵיהֶם וַיִּבְכֶּה וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לַעֲיִנֵיהֶם:

וַיִּסַּב מַעֲלֵיהֶם • נִתְרַחַק מַעֲלֵיהֶם, שְׁלֹא יֵרָאוּהוּ בּוֹכָה. וַיִּבְכֶּה • לִפִּי שִׁשְׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין. אֶת־שִׁמְעוֹן • (כ"ד) הוּא הַשְּׁלִיכוֹ לְבוֹר, הוּא שָׁאֵמַר לְלוֹי: "הִנֵּה בַעַל הַחֲלוּמוֹת הִלְזָה בָּא". דָּבָר אַחֵר: נִתְפַּנֵּן

(כה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת־פְּלִיָּהֶם בָּרֶךְ וַלְהָשִׁיב בְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקְוֹ וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחַת ש"פ מִקֵּץ תַּשְׁמ"ו)
לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ? וַיֵּשׁ לֹאמַר, דְּהִנֵּה יוֹסֵף אָמַר לָהֶם שִׁיחֲכֶם שֶׁהֵם חֲפִים מִפֶּשַׁע – "וַיִּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם", וְסִים "אֵת הָאֱלֹקִים אֲנִי יָדָא". לָכֵן פִּסֵּס אוֹתָם וְהִעֲנִיק לָהֶם מַעֲיִן פְּצוּי עַל עֲגֻמַּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁגָּרַם לָהֶם.

(כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמִרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם:

(כו) וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־שִׁקְוֹ לָתֵת מִסְּפּוֹא לְחִמְרוֹ בְּמִלּוֹן וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶף וְהִנֵּה־הוּא בָּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:

וַיִּפְתַּח הָאֶחָד • הוּא לוי, שֶׁנִּשְׁאָר יְחִיד מִשְׁמַעוֹן בֶּן זִוגוֹ. בְּמִלּוֹן • בְּמָקוֹם שֶׁלָּנוּ בְּלִילָה. אִמְתַּחְתּוֹ • הוּא שֶׁק.

(כז) וַיֹּאמֶר אֶל־אֶחָיו הַיּוֹשֵׁב בְּסִפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָפָם וַיַּחֲרִדּוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כח) וְטַעַם וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ. כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָכְלוּ בְּדֶרֶךְ מִה שֶׁקָּנוּ. וְהִנֵּה הוֹדִיעַ לָהֶם זֶה כֵּי בִינָם יִתֵּן הַצִּדָּה דֶּרֶךְ חֶסֶד, כְּדֵי שִׁיּוּכָלוּ לְהִבִּיא אֶת הָאֵת, כִּי אָמַר אֵין דַּעֲמִי לְהִרְע לָכֶם אִם יֵאָמְנוּ דְּבָרֵיכֶם: תוֹרָה כו (כז) וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת שִׁקְוֹ. אֶחָד מֵהֶם פָּתַח אֶת שִׁקְוֹ בְּמִלּוֹן לָתֵת מִמֶּנּוּ מִסְּפּוֹא לְחִמְרוֹ, וְהָאֲחֵרִים לֹא פָתְחוּ אֶת שִׁקְיָהֶם עַד הַיּוֹתֵם עִם אֲבֵיהֶם, כְּאִשֶּׁר אָמַר וַיְהִי הֵם מְרִיקִים

כִּי אוֹלֵי הָיוּ הָאֲחֵרִים לֹא־קָחִים לְחִמְרוֹיָהֶם תָּכֵן, כִּי יֵאָכְלוּ כָּל מִשְׁאֵם בְּדֶרֶךְ, וְזֶה הָאֶחָד לֹא הָיָה חֲמוּרוֹ חֶזֶק וְהַצֶּרֶף לְמִסְפּוֹא וּמִצָּא כֶּסֶף בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:

וְכֵתֵב רַש"י כִּי אִמְתַּחְתּוֹ הוּא הַשֶּׁק, וְאִנְקְלוֹס תִּרְגָּם טוֹעֵנָא. וְהַנֶּרְאָה מִדַּעְתּוֹ שֶׁהָיוּ לְכָל אֶחָד שֶׁק גָּדוֹל וְשִׁקִּים קֻטְנִים לְהַשְׁווֹת מִשְׁאֵם, וְכָלֵל הַמִּשְׁאֵל יִקְרָא אִמְתַּחְתּוֹ. וְהִנֵּה אֶרֶץ

לְאֶחָד שֶׁמִּצָּא כֶּסֶף בְּפִי אוֹתוֹ הַשֶּׁק שִׁפְתּוֹ, וְלֹא קָרָה לְאֲחֵרִים כֵּן עַד הַיּוֹתֵם מְרִיקִים אֶת כָּלָם:

וְהַקְרֹב אֵלֵי כִי אִמְתַּחְתּוֹ שֶׁק גָּדוֹל וְשִׁקִּים לֹא שְׁנֵי צִדִּים הַנֶּקְרָא בְּלָשׁוֹן תַּלְמוּד (הַבּוֹת ק"י) מִתְרַאֲתָא, וּבְפִי אֶחָד מִן הַצִּדִּין הוֹשֵׁם הַכֶּסֶף לְכָלָם, וְאֶרֶץ לְאֶחָד שִׁפְתּוֹ הַצֶּד הַהוּא שֶׁהָיָה בּוֹ הַכֶּסֶף וְלֹא לְאֲחֵרִים, וְנִקְרָא אִמְתַּחְתּוֹ בְּעֵבוֹר שִׁימְתַּח לְצִדִּין: תוֹרָה כח

כ"י וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחֲתִי. גַּם הַכֶּסֶף בּוֹ עִם | לִידִי עֲלִילָה זֹאת, שֶׁלֹּא הוֹשֵׁב - אֵלָּא לְהַתְעוֹלֵל הַתְּבוּאָה. מִה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ. לְהַבְיָאֵנוּ עֲלֵינוּ.

(כט) וַיָּבֹאוּ אֲלֵי־עֶקֶב אֲבִיהֶם אַרְצָה בְּנֵעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ
אֵת כָּל־הַקֶּרֶת אֲתָם לֵאמֹר:

(ל) דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ
בְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ:

(לא) וַנֹּאמֶר אֵלָיו בָּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הֵינּוּ מִרְגָּלִים:
לֹא וַנֹּאמְרָא לֵה בִנְיָ אֲנַחְנָא לֹא הֵוִינָא מִצְלִילִי:

(לב) שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ
וְהַקֶּטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ בָּאָרֶץ בְּנֵעַן:

(לג) וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי
כֻנִּים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְעוֹן
בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ:

(לד) וְהֵבִיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא
מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כֻנִּים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתָן לָכֶם
וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ:

כ"י וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחֲרִים' ו'סוֹחֲרָה', עַל שֵׁם שְׁמִתְזָרִים וְסוֹכְבִּים אַחֵר פְּרָקְמִטָּא.

(לה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־כֶּסֶף
בִּשְׁקוֹ וַיִּרְאוּ אֶת־צִרְרוֹת כֶּסֶפִּיהֶם הִמָּה וְאֲבִיהֶם
וַיִּירָאוּ:

כ"י צְרוּר־כֶּסֶף • קָשָׁר כֶּסֶף.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והוא בארץ בנען היום, כי עודנו חי והקטן עמו והאחד איננו. והוא מה שאמר יהודה (להלן מד יט) אדני שאל את עבדיו לאמר ה'יש לכם אב או אח. וכן במקומות רבים וקצר במעשה או בספור באשר הנכרתי (לעיל כ"ד כ"ב, ל"א):

ורש"י כתב תסחרו, תסכבו, וכל לשון סחורה וסוחרים על שם שמסבבים אחר פרקמטיא. נראה

לקנות התבואה ולא אקח מכס סחורתכם כי איטיב לכם תחת בשתכם: וכן שאל האיש לנו ולמולדתנו (להלן מד ט) התנצלות לאביהם. או באשר אמרו לו בלנו בני איש אחד נחנו, אמר להם לא כי באמת ערות הארץ באתם לראות, והגידו לי אם אביכם חי ואם יש לכם עוד אח, כי אחקר עליכם ואדע מה אתם. ואז ענו שנים עשר אחים אנחנו בני איש אחד

(לד) ואת הארץ תסחרו. שנו לו בדבר מפני השלום כדי שישמע אליהם לשלח אתם בנימין, כי ברצונם מיד היו חוזרים לולי שאמר לא ילך בני עמכם. וכן אמרו לו אחיכם האחד הניחו אותי, ולא הגידו לו מאסרם ולא מאסר שמעון:

ויתכן שאמר להם יוסף ואת הארץ תסחרו, ולא ספרו התבואה, וטעמו שתביאו סחורה כרצונכם

(לו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁפִלְתָּם יוֹסֵף
אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאַתָּה בְּנִימָן תִּקְחוּ עָלֵינוּ כְּלָנָה:
כש"י אֹתִי שְׁפִלְתָּם • מִלֵּמַד שֶׁחֲשָׁדָן שָׁמָּה הִרְגִּיהוּ, אוּ מְכַרְוהוּ כִּיּוֹסֵף. שְׁפִלְתָּם • כָּל מִי שֶׁבָּנִי אֲבוּדִים,
קְרוֹי שְׁכּוֹל.

(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֹא־אֶמַר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית
אִם־לֹא אֲבִיאָנוּ אֵלֶיךָ תְּנֶה אֹתוֹ עַל־יָדֵי וְאֵנִי אֲשִׁיבָנוּ
אֵלֶיךָ:

(לח) וַיֹּאמֶר לֹא־יִרְדּוּ בְנֵי עִמְכֶם כִּי־אֲחִיו מָתָה וְהוּא
לְבָדּוּ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּהּ
וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בִּיגּוֹן שְׁאוּלָּה:

כש"י לֹא־יִרְדּוּ בְנֵי עִמְכֶם • לֹא קָבַל דְּבָרֵיו שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'כְּכּוֹר שׁוֹטָה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר לְהַמִּית בְּנָיו,
כִּי בְנָיו הֵם וְלֹא בְנִי' ? (כ"ד).

מג (א) וְהִרְעֵב כָּבֵד בְּאֶרֶץ:

(ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלוּ לֵאכֹל אֶת־הַשֹּׁבֵר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ
מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁבוּ־לָנוּ
מִעַמְט־אֲכָל:

כש"י כַּאֲשֶׁר פָּלוּ לֵאכֹל • יְהוּדָה אָמַר לָהֶם: 'הַמִּתִּינוּ
לִזְקֵן עַד שֶׁתִּקְלָה פֶת מִן הַבַּיִת' (כ"ה). כַּאֲשֶׁר פָּלוּ •
'כַּד' שִׁיציאו' (וְהַמִּתְרָגֵם: 'כַּד סִפִּיקוֹ, טוּעָה. "כַּאֲשֶׁר פָּלוּ הַגְּמִלִים
לְשׁוֹת", מִתְרָגֵם: 'כַּד סִפִּיקוֹ, כְּשֶׁשְׁתּוּ דִי סְפוּקִים, הוּא גִמַר שְׁתִּינִתִּים, אֲכָל זֶה:
"כַּאֲשֶׁר פָּלוּ לֵאכֹל", כַּאֲשֶׁר תִּם הֶאֱכַל הוּא, וְהַמִּתְרָגְמִינִן: 'כַּד' שִׁיציאו').

(ג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֹא־אֶמַר הָעֵד הָעֵד בָּנוּ הָאִישׁ
לֹא־אֶמַר לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֶתְכֶם:

כש"י הָעֵד הָעֵד • לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׁסֶתֶם הַתְּרָאָה,
מִתְּרָה בּוֹ בְּפָנַי עֲדִים, וְכֵן: (דְּבָרִים ל) "הָעֵדִיתִי בְכֶם",
(שְׁמוֹת יט) "יֵרֵד הָעֵד בְּעֵם". לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּטַח בִּיהוּדָה, כִּי יְהוּדָה גִּבֹּר בְּאֶחָיו.
וְעוֹד כִּי רְאוּבֵן כָּבֵד פֶּשַׁע בְּאָבִיו וְלֹא
יִבְטַח בּוֹ. וְהַכֹּלל כִּי הִיָּתָה עֲצַת יְהוּדָה
טוֹבָה לְהַנִּיחוֹ לִזְקֵן עַד שֶׁיִּקְלָה פֶת מִן
הַבַּיִת (עֵין נִחְוָמָא מִקֵּץ ח) כִּי אִזּוֹ לְשִׁמְעָה,
וְהוּא מִדָּה שֶׁאֶמַר לוֹ וְנִחְוָה וְלֹא נִמּוֹת
גַּם אֲנַחְנוּ גַּם טַפְנוּ: תוֹרָה לֹא
לוֹ אֶת שְׁנֵי בְנֵי תָמִית, בְּהִיּוֹת עֲנִשׁוֹ
עָלָיו אִם לֹא אֲשִׁיבָנוּ אֵלֶיךָ, וְהוּא כְּעֵנִן
מִדָּה שֶׁאֶמַר יְהוּדָה (לִזְקֵן מִג ט) וְהִטָּאתִי
לָךְ כָּל הַיָּמִים. וְאֶמַר אֶת שְׁנֵי בְנֵי, וְהֵם
הָיוּ אֲרִבְעָה, לֹא־מֵר תַּחַת הָאֲחִיד מִבְּנֵיךְ
יְהִיָּה הַכֹּפֵל בְּבָנֶיךָ:
וְהִנֵּה יַעֲקֹב לֹא בְטַח בְּרְאוּבֵן כַּאֲשֶׁר

שֶׁרָצָה הָרַב לְהַזְהִיר מִזֶּה שֶׁלֹּא אֶמַר
אֶל־אֲשִׁיחִי וְשִׁאִים לְסַבֵּב הָאֶרֶץ
וְלִשְׁבֹּר בָּר כְּרָצוֹנִם תְּמִיד, וְלֹא פֶרֶשׁ
כֵּן (עַל לִיד י) שֶׁבּוֹ וְסִקְרוּהוּ, וְיִסְתְּרוּ אֶתָּה
(שֶׁם פְּסוּק כ"א): תוֹרָה לֹא
(לז) אֶת שְׁנֵי בְנֵי תָמִית. קָבַל עָלָיו
בְּאִלָּה לְהִבְיֹא אֶל אָבִיו, כִּי אָמַר

(ד) אִם-יִשְׁלַח מִשְׁלַח אֶת-אֲחִינוּ אֶתְנֶה נִרְדָּה וְנִשְׁבַּרְהָ לָךְ אֶכֶל:

ד אם איתך משלח ית אחונא עמנא גיחות ונזבן לך עיבורא:

(ה) וְאִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִרְדּוּ כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אַחֲכֶם אִתְּכֶם:

ה ואם ליתך משלח לא נרדו כי ה'איש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

(ו) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֵח:

ו ואמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:

(ז) וַיֹּאמְרוּ שָׂאוּל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הָיִשׁ לָכֶם אֵח וְנִגְדֵּלֹו עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיָּדוּעַ גִּדַּע כִּי יֹאמַר הוֹרִידוּ אֶת-אַחֲכֶם:

ז ואמרו ש'אול ש'אל ה'איש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם ח'י ה'יש לכם אח ונ'גדלו על-פי הדברים האלה ה'ידוע ג'דע כי יאמר הורידו את-אחיכם:

כ"ט א לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ • לְמִשְׁפְּחוֹתֵינוּ. וּמִדְּרָשׁוֹ: 'אֶפְלוּ עֲנִינִי (נ"א ע"י) (יש מפרשים לשון עצה ש'מדרים ביחידות, וזהו ע"י עריסותינו גלה לנו'. ונ'גדלו • ש'יש לנו אב ואח. על-פי הדברים האלה • על-פי ש'אלותיו א'שר ש'אל הזקנו להגיד. כי יאמר • א'שר יאמר. 'כ"י

כ"ט א לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ • לְמִשְׁפְּחוֹתֵינוּ. וּמִדְּרָשׁוֹ: 'אֶפְלוּ עֲנִינִי (נ"א ע"י) (יש מפרשים לשון עצה ש'מדרים ביחידות, וזהו ע"י עריסותינו גלה לנו'. ונ'גדלו • ש'יש לנו אב ואח. על-פי הדברים האלה • על-פי ש'אלותיו א'שר ש'אל הזקנו להגיד. כי יאמר • א'שר יאמר. 'כ"י

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעֱר אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנַחֲתִה וְלֹא נָמוֹת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְּנוּ:

ח ואמר ה'הו'ה לי'ש'אל אביו ש'לח ה'נער איתי ונ'קומה ונ'לכה ונ'חתי ולא נ'מות גם-אנחנו גם-אתה גם-טפנו:

כ"ט א וְנַחֲתִה • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל-יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲי רוּחְךָ, שְׁנֹאמַר: 'וּתַחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיכֶם". וְלֹא נָמוֹת • בְּרַעַב, (כ"ה) בְּנִימִין - סָפַק יִתְפַּשׁ, סָפַק

כ"ט א וְנַחֲתִה • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל-יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲי רוּחְךָ, שְׁנֹאמַר: 'וּתַחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיכֶם". וְלֹא נָמוֹת • בְּרַעַב, (כ"ה) בְּנִימִין - סָפַק יִתְפַּשׁ, סָפַק

(ט) אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאתִיו אֲלֵיךְ וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחֹטְאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:

ט אנא מערבנא בה מן ידי תבענא אם לא איתנא לך וא'קומנא קדמך וא'הי חטי לך כל יומיא:

כ"ט א וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ • שְׁלֹא אֲבִיאָנוּ אֲלֵיךְ מֵת, כִּי-אִם חַי. וְחֹטְאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים • לְעוֹלָם הַבָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק 2, עמוד 215 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גדר שעבוד הערב

אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנוּ (מג, ט)
 בבבא בתרא (קעג, ב) איתא "אמר רב הונא, מנזן לערב דמשתעבד, דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו", ואף שנדחו דבריו בגמרא שם, הובאה ילפותא זו בכמה מקומות (רש"י גיטין ג, א), מרדכי בבא מציעא פרק ז', בית יוסף טור
 חושן-משפט סימן קכט, ועוד).
 ויש לעין בזה, דלכאורה יהודה לא היה ערב על החוב אלא הוא היה הלזה עצמו, ואם-כן איך ג'פנין מזה דין ערבות (ועיין גם גירסת השאליות (שאלתא לא) בגמרא שם)?
 ויש לומר, שאין הפנה שאצל יהודה היה דין ערבות, אלא

מִצְוָה) – מִלְכָּד שְׁעָבִיד מִזֶּמֶן – כִּף חָל שְׁעָבִיד הַגּוֹף עַל הָעָרֶב שְׁעוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ.
וְעַל-פִּיִּזָּה יֵשׁ לוֹמַר דִּילְפִּינָן מִיְהוּדָה שְׁגָדָר שְׁעָבִיד הָעָרֶב הוּא בְּאִפְּן הַשָּׁנִי, שֶׁהָרִי יְהוּדָה שְׁעָבִיד נִפְשׁוֹ לְגַמְרִי, וְכִלְשׁוֹן רַשִׁי" (ויגש מד, לב) "וְאֵנִי נִתְקַשְׁרָתִי בְּקֶשֶׁר חֲזָק לְהִיטֵת מְנֻדָּה מִשְׁנֵי עוֹלָמוֹת", וְלִפְלִינָן מִזָּה שֶׁגַּם אֲצֵל הָעָרֶב הַשְּׁעָבִיד הוּא שְׁעָבִיד הַגּוֹף, דְּעוֹמֵד בְּמִקְוָם הַלָּזָה מִמֶּשׁ.

דְּמֵאחַר שֶׁיְהוּדָה הִגְדִּיר אֶת הַתְּחִיבוֹתָיו לִיעֲקֹב בְּשֵׁם עָרְבוּת, לִפְלִינָן מִזָּה שֶׁגַּם חַיִּיב הָעָרֶב לְמַלְוָה הוּא בְּאוֹתוֹ גָּדָר שֶׁל הַתְּחִיבוֹת יְהוּדָה לִיעֲקֹב.
דְּהֵנָּה גָּדָר שְׁעָבִיד עָרֶב יֵשׁ לְבָאָר בְּשָׁנֵי אֹפְנִים. א', דְּהַשְׁעָבִיד שִׁיף רַק לְחֹב, שֶׁמִּשְׁעָבֵד עֲצָמוֹ לְשִׁלְם חֹבּוֹ שֶׁל הַלָּזָה. וְעוֹד אִפְּן דְּהָעָרֶב עוֹמֵד בְּמִקְוָם הַלָּזָה מִמֶּשׁ, דְּקָשָׁם שֶׁיֵּשׁ שְׁעָבִיד הַגּוֹף עַל הַלָּזָה לְשִׁלְם חֹבּוֹ (דְּפָרִיעַת בַּעַל-חֹב

(י) כִּי לֹא־הִתְמַהֲמְהֵנוּ כִּי-עָתָה שְׁבִנוּ זֶה פַּעַמִּים: יֹאֲרִי אֱלֹלְפוֹן בְּדָא אֲתַעֲבִכְנָא אֲרִי כְּעֵן תִּכְנָא דְנָן תִּרְחִינּוּ זְמַנִּין:

זש"י לֹא־הִתְמַהֲמְהֵנוּ • עַל-יָדְךָ, כְּבָר הָיִינוּ שְׁבִים עִם שְׁמַעוֹן, וְלֹא נִצְטָעַרְתָּ כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ.

יֹאֲמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹן אִם כֵּן הֵכָא דָּא עֵיבִידוֹ סִיבּוֹ מְדַמְשִׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמַנְיָכוֹן וְאוֹחִיתִי לְגַבְרָא תִּקְרַבְתָּא זְעִיר קִטְף וְזְעִיר דְּבִשׁ שְׁעָף וְלִטּוּם בְּטָנִין וְשִׁגְדִין:

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ בְּכִלְיָכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דְּבִשׁ נִכְאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים:

הָאָרֶץ • מִתְרַגֵּם: 'מְדַמְשִׁבַּח בְּאַרְעָא', שֶׁהִכַּל מִזְמָרִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם. נִכְאת • שְׁעוּה. (בְּרֹאשִׁית רַבָּה) • בְּטָנִים • לֹא יִדְעָתִי מֵהֶם. וּבְפִרוּשׁ א' ב' שֶׁל רַבִּי מְכִיר רְאִיתִי פּוֹשֻׁטְצִיא"ס, וְדוֹמָה לִי שֶׁהִם אֲפָרְסְקִין.

זש"י אִפּוֹא • כָּל לְשׁוֹן 'אִפּוֹא' לְשׁוֹן יֵתֵר הוּא, לְמַסָּן הַמְלָה בְּלְשׁוֹן עִבְרִי: 'אִם כֵּן, אֲזַדְקֵךְ לַעֲשׂוֹת, שְׁאֲשֻׁלְחָנוּ עִמָּכֶם, צָרִיף אֲנִי לְחֹזֵר וּלְבִקֵּשׁ אִיָּה פֶּה תִּקְנָה וְעֲצָה לְהַשִּׁיֵּאֲכֶם'. וְאֹמֵר אֲנִי: "זֹאת עֲשׂוּ". מִזְמַרְת

יִבְכְּסָפָא עַל חַד תְּרִין סִיבּוֹ בִּידְכוֹן וְיֵת פִּסְפָּא דְּאֲתוּתֵב בְּפּוּם טוֹעֲנִיכוֹן תְּחִיבוֹן בִּידְכוֹן מָאִים שְׁלִי הוּא:

(יב) וְכִסֶּף מִשְׁנֶה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת-הַפֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיתְכֶם תְּשִׁיבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא:

זש"י וְכִסֶּף מִשְׁנֶה • פִּי שְׁנַיִם בְּרֹאשׁוֹן. קָחוּ בִידְכֶם • לְשָׁבֵר אֲכָל, שְׁמָא הוֹקֵר הַשְּׁעָר. אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא • שְׁמָא הַמְּמַנָּה עַל הַבֵּית, שְׁכָחוּ שׁוּגְגָא.

יג וְיֵת אַחוּיכוֹן דְּכָרוּ וְקוֹמוּ תוֹבּוּ לִנְת גַּבְרָא:

(יג) וְאֶת-אַחֵיכֶם קָחוּ וְקוֹמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ:

יד וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת-אַחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֲנִי בְּאִשְׁרִי שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:

(יד) וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת-אַחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֲנִי בְּאִשְׁרִי שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:

בְּנִתִינָת רַחֲמִיו וְכָדִי הִיכַלְתָּ בְּיָדוֹ לִיתֵן, יֵתֵן לָכֶם רַחֲמִים, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: מִי שֶׁאִמַּר לְעוֹלָם דִּי,

זש"י וְאֵל שְׂדֵי • מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסָרִים כְּלוּם אֵלָא תִּפְלָה, הִרְיִנִי מִתְּפַלֵּל עֲלֵיכֶם. וְאֵל שְׂדֵי • שְׂדֵי

הולכים אצלם. את־אחיהם • זה שמעון. אחר • רוח הקדש נזרקה בו: לרבות יוסף (כ"ח). ואני • עד שובכם אהיה שכול מספק. באשר שכלתי • מיוסף ומשמעון. שכלתי • מבנימין.

יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי: צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין. ושלח לכם • ויפטר לכו', בתרגומו, ופטרנו מאסוריי, לשון "לחפשי ושלחנו", ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם

טו ונסיעבו גבריא ית תקרבתא הדא ועל חד תריין פספא נסיכו בידיהון ודברו ית בנימין וקמו ונחתו למצרים וקמו קדם יוסף:

(טו) ויקחו האנשים את־המנחה הזאת ומשנה־פסח לקחו בידם ואת־בנימין ויקמו וירדו מצרים ויעמדו לפני יוסף:

ארמי: בדבר הנקח ביד מתרגמינן 'ונסיב', ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן 'ידבר'.

כ"ח • ואת־בנימין • מתרגמינן: 'ודברו ית בנימין', לפי שאין לקיחת הפסח ולקיחת האדם שזה בלשון

♦ יום שישי כ"ט כסלו ♦

טז ויחזא יוסף עמהון ית בנימין ואמר לדי ממנא על ביתה אעיל ית גבריא לביתא ונכוס נכסתא ואחקין ארי עמי ויכלון גבריא בשירותא:

(טז) ויִרְא יוֹסֵף אֶת־בְּנִימִין וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרֵי עַל־בֵּיתוֹ הֲבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וטַבַּח טַבַּח וְהֵכֵן כִּי אֹתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצֹהֲרִים:

ראשונה בלשון ארמי, ובלע"ז דיונ"ר, ויש הרבה בגמרא: 'שדא לכלבא שירותיה'. 'בצע אכולא שירותא', (ברכות לט) אבל כל תרגום של צהרים, 'טיהרא'.

כ"ח • וטבח טבח והכן • כמו: 'ולטבח טבח ולהכן', ואין "טבח" לשון צווי, שהיה לו לומר: 'וטבח'. בצהרים • זה מתרגם: 'בשירותא', שהוא לשון סעודה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 266)

ויגש "כי תועבת מצרים כל רועי צאן" – הוא לפי שהשבטים היו רועים כל צאן, גם צאן שהמצרים עובדים להם. וראה רש"י פרשת בא (יא, ה) שעבדו רק לבכור, ולכן היתה מפת בכורות גם בבכור בהמה.

וטבח טבח והכן (מג, טז) יש לשאל, הרי להלן פרש רש"י שדבר שנאוי הוא למצרי לאכל עם עברי, משום שהיהודים אוכלים את הבהמה שהמצרים עובדים לה. ויש לומר, שהיו גם בהמות שלא עבדו להם. ומה שכתוב בפרשת

יועבד גברא כמא די אמר יוסף ואעיל גברא ית גבריא לבית יוסף:

(יז) ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את־האנשים ביתה יוסף:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רחמים. והמשכיל יבין: ואני כאשר שכלתי שכלתי. ואני עד שובכם אהיה שכול מספק. באשר שכלתי מיוסף ושמעון, שכלתי מבנימין, לשון רש"י. והנכון שהוא אומר, לא תוכלו להוסיף עלי שכול, כי כבר שכלתי. ותנחם מכל הבא עליו ביתרון כאבו על יוסף. וכמוהו וכאשר אבדתי אבדתי (אסתר ד' ט"ז), כלומר כבר אני אבודה ואם ימיתני לא יוסיף עלי אבדון: תורה טו

ואני כאשר שכלתי בחרון ראשון שכלתי בחרון שני, לא אפשר עוד. זה לשונם ז"ל. והפונה כי ירדת יעקב למצרים ירמו לגלותנו ביד אדום כמו שאפרש (יש פרשת וחי), וראה הנביא הענין מתחלתו והתפלל סתם לשעה ולדורות: והכתוב זה כפי מדרשם יש לו סוד גדול. כי אמר ואל שדי, במדת הדין, ויתן לכם רחמים שלפניו, יעלה אתכם ממדת הדין למדת

הוא. כי נתן דעתו בעת התפלה להתפלל סתם גם על האחר אולי עודנו חי: ולשון אחר דרשו שם בבראשית רבה, אמרו רבי יהושע בן לוי פתר קריא בגליות, ואל שדי ויתן לכם רחמים לפני האיש, זה הקדוש ברוך הוא שנאמר (שמות ט"ז ג) ה' איש מלחמה, וכתוב (תהלים ק"ו מ"ד) ויתן אותם לרחמים. ושלח לכם את אחיהם, אלו השבטים, אחר ואת בנימין, זה יהודה ובנימין.

(יח) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ
עַל־דָּבָר הַכֶּסֶף הַשֶּׁב בְּאִמְתָּחֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ
מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת
אֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֵת־חֲמֹרֵינוּ:

יח ודחילו גבריא ארי אתעלו לבית יוסף
ואמרו על עסק כסף דאתחב בטוענא
בדמיתא אנחנא מתעלין לאתרברכא
עלנא ולאסתקפא עלנא ולמקני ותנא
לעבדין ולמדבר ית חמרנא:

וְלִהְיוּתָה נּוֹפֶלֶת עָלֵינוּ. וְאוֹנֵקְלוֹס שֶׁתִּרְגָּם:
'וְלֹאֲסִתְקַפָּא עֲלָנָא', הוּא לְשׁוֹן לְהַתְעוֹלֵל,
בְּדִמְתִּינָא מִינָּה: "עֲלִילוֹת דְּבָרִים", 'תִּסְקוֹפִי מִלִּין', וְלֹא
תִרְגָּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן הַמֶּקְרָא. 'וְלֹאֲתִגְלוֹלָל', שֶׁתִּרְגָּם
'לֹאֲתִרְבְּרָא', הוּא לְשׁוֹן: (קהלת יב) "גִּלְתָּ הַזֶּהָב", (נחום
ב) "וַיַּחֲצֹב גִּלְתָּהּ הַעֲלֵתָהּ", שֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכוּת.

כ"ט וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים • כְּתוּב הוּא בִּשְׁנֵי יוֹדִי"ן,
וְתִרְגוּמוֹ: 'וְדִחִילו'. כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף • וְאִין
דֶּרֶךְ שְׁאָר הַבָּאִים לְשֹׁכֵר בֵּר לִלּוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי־אִם
בִּפְנִדְקָאוֹת שְׂבָעִיר. וַיֹּאמְרוּ • שְׂאִין זֶה אֵלָּא לְאִסְפָּם
אֶל מִשְׁמָר. אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים • אֶל תּוֹךְ הַבֵּית הַזֶּה.
לְהַתְגַּלֵּל • לְהִיּוֹת מִתְגַּלְגֵּל עָלֵינוּ עֲלִילַת הַכֶּסֶף

יט וקריבו לנת גברא די ממנא על בית יוסף
ומלילו עמה בתרע ביתא:

(יט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ
אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

כא ואמרו בבועו רבוני מיחת נחתנא
בדמיתא למזבן עיבורא:

(כ) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יֵרֵד יַרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁכֵר־אֶכֶל:

יכ ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו
אליו פתח הבית:

כ"ט וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ
אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהָיָה בְּשֹׁלַח (כ"י) שְׁמָא אֲנִי מַעֲבִיר בִּיָּיא
עַל בְּרִיָּה. וּבִפְרָשֶׁת וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ (כ"ז ט)
נִתְמַנָּה אָדָם וְנָטַל טְלִית כָּל טֶרֶח צָבּוֹר
עָלָיו אִם רָאָה אָדָם מַעֲבִיר בִּיָּיא עַל
חֲבֵירוֹ אוֹ עוֹבֵר עֲבָרָה וְלֹא מִחָהּ בּוֹ הוּא
נֶעְנֵשׁ עָלָיו. וּבִפְרָשֶׁת אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ
(ע"ז פ"ד ע"ד ב"א) צֹחַ אָנָּה בִּיָּיא עֲלִיכּוֹן,
וְכֵן בַּמִּקְוֹת הַרְבֵּה. וְאֵנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגָּם
בִּי אֲדֹנָי בְּכַעַר רְבוּנִי, לֹא שְׁהוּצִיא מִלֵּת
בִּי מִן כְּעַר, אֲכָל דֶּרֶךְ הַעֲנָן שֶׁהוּא כָּא
בְּכָל מְקוֹם בְּעֵינֵי הַבִּקְשָׁה:

וְרַבִּי אֲבָרְהָם אָמַר בִּי אֲדֹנָי דֶּרֶךְ
קֶצֶרָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא כְּמוֹ
בִּי אֲנִי אֲדֹנָי הָעוֹן, וְהַשְׁעָם עֲשֵׂה בִּי מַה
שֶׁתִּרְצֶה וְתִשְׁמַעֲנִי. וְאִם כֵּן נִכּוֹן הוּא
שֶׁיֹּאמַר אָדָם בִּי אֲחִי, אוֹ בִּי שְׁמַעֲנִי,
וְלֹא מִצָּאִיתִי שֶׁתִּבָּא מִלֵּת בִּי רַק עִם
אֲדֹנָי אוֹ עִם הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד הַנִּקְרָא
בְּאֵלֶיךָ דְּלִי"ת, שֶׁגַּם הוּא לְשׁוֹן אֲדוֹן:
וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר שְׁפִירוֹשׁ בִּי בְּעֶצְמִי
אֶתָּה אֲדוֹן וּמוֹשֵׁל, וּבָאוּ שְׁנֵי
כְּנוּיִים לְחֻזּוֹק, כְּמוֹ וְלִי אֲנִי עֲבָדְךָ (מ"א
א' כ"ז), בִּי אֲנִי אֲדֹנָי (ש"א כ"ה כ"ד) וְדוֹמָה
לָזֶה כִּי בִּי בְּעוֹרְךָ (דוֹשָׁע י"ג ט), בִּי עוֹרְךָ,
בְּעוֹרְךָ אֲנִי: תוֹרָה כֹּא

וְלֹא יֹאמַר מִמֶּנָּה בִּי. וְעוֹד שֶׁהַמֶּלֶךְ
הָיָה אֵינָה לְשׁוֹן בְּעִיָּא וְתַחֲנוּנִים כְּמוֹ
שֶׁאָמַר הָרַב, אֲכָל הָיָה לְשׁוֹן צִעָקָה
וְתִרְעָמַת עַל שֹׁכֵר וְעַל עוֹוֹת דְּבָר, כְּגוֹן
מִלֵּת אָבּוֹי בְּלִשׁוֹן קֹדֶשׁ, וְהָיָה יְדוּעָה
בְּלִשׁוֹן עָרַב, יִגְלִילוֹ אוֹתָהּ בְּקִנּוּתֵיהֶם
כָּלֶם בַּפִּתְחוֹת הַבֵּי"ת, וּבְלִשׁוֹן יוֹן בִּיָּיא
הַבֵּי"ת רָפָא בְּשׁוֹן"א, יֹאמְרוּ אוֹתָהּ עַל
הַדִּחָק וְהַצָּעַר:

וּבְכִרְאִשִּׁית רַבָּה סֹדֶר בְּרֵאשִׁית (י"ב ו)
מַהוּ סֵלּוֹ לְרַכֵּב בְּעֶרְבוֹת
בִּיָּה שְׁמוֹ (תְּהִלִּים ס"ח ה) אֵין לָךְ כָּל מְקוֹם
וּמְקוֹם שֶׁאֵין לוֹ מִמֶּנָּה עַל בִּיָּיא שְׁלֹו,
אֲגִרְקוֹס בְּמִדִּינָה מִמֶּנָּה עַל בִּיָּיא שְׁלֹו,
אֲגִרְטוֹס בְּמִדִּינָה מִמֶּנָּה עַל בִּיָּיא שְׁלֹו,
כֶּף מִי מִמֶּנָּה עַל בִּיָּיא שֶׁל עוֹלָמוֹ
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. רוּצָה לוֹמַר שֶׁכָּל
מְקוֹם יֵשׁ אִישׁ מִמֶּנָּה עַל הַצָּעָקָה וְעַל
הָעוֹוֹת, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנָּה עַל
צִעָקַת הָעֲשׂוּקִים בְּעוֹלָם הַצּוֹעָקִים
בִּיָּיא:

וְעוֹד לְפָנֵינוּ בְּפִרְשֶׁת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו (כ"ד צ"ג)
אָמַר לוֹ יְהוּדָה בִּיָּיא אֶתָּה
מַעֲבִיר עָלֵינוּ, שֶׁכֶּף אֲמַרְתָּ לָנוּ וְאִשְׁמִיָּה
עֵינֵי עָלָיו, זֶה הָיָה הַשְׁמַת עֵין. וּבִפְרָשֶׁת

(יח) לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ. מִן וְעַמְשָׂא
מִתְגַּלֵּל בְּדָם (ש"ב כ' י"ב), וְשִׁמְלָה
מְגוֹלָלָה בְּדָמִים (ישעיה ט' ד'), כְּאָדָם
שֶׁיִּהְיֶה מִצַּד אֶל צַד עַל חֲבֵירוֹ. וְלֹאֲתִגְלוֹל
עָלֵינוּ. כְּאָדָם שֶׁיִּתְנַפֵּל בְּרִצּוֹנוֹ עַל חֲבֵירוֹ
מִלֵּא קוֹמָתוֹ:

וְאֵנְקְלוֹס תִּרְגָּם לְהַתְגַּלֵּל,
לֹאֲתִרְבְּרָא עֲלָנָא,
שִׁנְשָׂא עָלֵינוּ כְּשׁוֹא הֵיָם לְגָלִיו.
וְלֹאֲתִגְלוֹל, לֹאֲסִתְקַפָּא, לְשִׁים עָלֵינוּ
דְּבָרִים שְׁלֹא הֵיָו, כִּי הִדְבֵּר שְׁאִינוּ יִקְרָא
נוֹפֵל, כְּמוֹ לֹא נָפַל דְּבָר אֶחָד (יחזקאל כ"ג
י"ד). וְתִרְגוּם עֲלִילַת דְּבָרִים (דְּבָרִים כ"ב י"ד)
תִּסְקוֹפִי מִלִּין, וְכֵן תִּרְגָּם יוֹנָתָן תִּאָּנָה
(שופטים י"ד ד') תִּסְקַפָּא:

וְעַם וּלְקַחַת אֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֵת
חֲמֹרֵינוּ. כִּי יִדְאָגוּ עַל חֲמוּרֵיהֶם
לֵאמֹר הִנֵּה יִקְחוּ גַם אֶת חֲמוּרֵינוּ עִם
אֲמִתְחוּתֵיהֶם, וְלֹא נוֹכַח לְשַׁלַּח לְבִיתֵינוּ
בִּר וְיִמּוּתוֹ כָּלֶם בְּרָעָב: תוֹרָה יט

(כ) בִּי אֲדֹנָי. לְשׁוֹן בְּעִיָּא וְתַחֲנוּנִים
הוּא, וּבְלִשׁוֹן אֲרַמִּית בִּיָּיא בִּיָּיא,
לְשׁוֹן רַשִׁי. וְזֶה דְּבָר זֶר מֵאֵד לְסִמְכוֹ
אֶל מִלֵּת לְשׁוֹן טוּרְסִי, וְאֵינָה דוֹמָה
אֵלֶיהָ, כִּי בִיָּיא כָּלָה מִלָּה, לֹא תִשְׁתַּנָּה

כא וְהָיָה כִּד אֲתִינָא לְבֵית מִכְתָּא וּפְתִיחָא יְת
טוּעֲנָנָא וְהָא כֶּסֶף גָּבַר בְּפִנּוּס טוּעֲנָה כֶּסֶפְנָא
בְּמִתְקָלָה וְאֲתִיבָנָא יְתָה בִידָנָא :

כב וְכֶסֶף אֲחִירָנָא אוֹחִיתָנָא בִידָנָא לְמִזְנִן
עִיבּוּרָא לֹא יִדְעָנָא מִן שׁוֹי כֶּסֶפְנָא
בְּטוּעֲנָנָא :

כג וְאָמַר שְׁלֹם לְכֹן לֹא תִדְחִלּוּן אֱלֹהִיכֹן
וְאֱלֹהָ דְאַבּוּכֹן יְהִי לְכֹן סִימָא בְּטוּעֲנִיכֹן
כֶּסֶפְכֹן אֲתָא לְוֹתִי וְאַפִּיק לְוֹתְהוֹן יְת
שְׁמַעוֹן :

כ"י • אֱלֹהֵיכֶם • (תנחומא) : בְּזִכְרוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדָאי, "וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם", בְּזִכְרוֹת אֲבִיכֶם נִתֵּן לְכֶם מִטְמוֹן.

כד וְאַעֲיִל גְּבָרָא יְת גְּבָרִיא לְבֵית יוֹסֵף וְיִהִב
מִיָּא וְאַסְחוּ רִגְלֵיהוֹן וְיִהִב כֶּסֶתָא
לְחֻמְרֵיהוֹן :

כ"א • וַיָּבֵא הָאִישׁ • הִבָּאָה אַחַר הִבָּאָה, לְפִי שְׁהִיּוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ חוּץ עַד שֶׁדָּבְרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת, וּמִשָּׁאֲמַר
לָהֶם: "שְׁלֹם לְכֶם", נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו.

כה וְאַתְּקִינּוּ יְת תַּקְרִבְתָּא עַד דְּעַל יוֹסֵף
בְּשִׁירוּתָא אָרִי שְׁמַעוּ אָרִי תִמְן יִיכְלוּן
לְחֻמָּא :

(כא) וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתָּחָה אֶת־
אֲמַתְּחֹתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחֹתוֹ כֶּסֶפְנוּ
בְּמִשְׁקָלָו וַנִּשָּׁב אֹתוֹ בִּידָנוּ:

(כב) וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדָנוּ בִידָנוּ לְשֹׁפְר־אֹכֵל לֹא יִדְעֵנוּ
מִי־שֵׁם כֶּסֶפְנוּ בְּאֲמַתְּחֹתֵינוּ:

(כג) וַיֹּאמֶר שְׁלֹם לָכֶם אֶל־תִּירְאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי
אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמַתְּחֹתֵיכֶם כֶּסֶפְכֶם בָּא
אֵלַי וַיֹּצֵא אֶלֶּהֶם אֶת־שְׁמַעוֹן:

(כד) וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־לָמוֹם
וַיִּרְחֲצוּ רִגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לְחֻמְרֵיהֶם:

(כה) וַיִּכְיֶנוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־כּוֹא יוֹסֵף בַּצְּהָרִים כִּי
שְׁמַעוּ בִי־שֵׁם וַאֲכָלוּ לָחֶם:

כ"א • וַיִּכְיֶנוּ • הִזְמִינוּ, עֲשִׂרוּהוּ בְּכָלִים נְאֻמִּים.

כו וַיַּעַל יוֹסֵף לְבֵיתָא וְאַתִּיאָו לָהּ יְת
תַּקְרִבְתָּא דִּי בִידֵיהוֹן לְבֵיתָא וּסְגִידוּ לָהּ
לְאַרְעָא :

(כו) וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבַּיִתָּה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר־בִּידֵם הַבַּיִתָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אַרְצָה:

הלא כבר הובאו ביתו של יוסף, אלא על־כִּרְסָף צָרִיף לומר, מִפְּרוֹזְדוֹר לְטַרְקִלִין
• (דיוק) •

כ"א • הַבַּיִתָּה • מִפְּרוֹזְדוֹר לְטַרְקִלִין (נִרְצָה דִּיוּקוֹ דְּרִשִׁי"י
מ"הַבַּיִתָּה" בַּתְּרָאָה: "וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בְּיָדָם הַבַּיִתָּה", דְּקִשְׁנָא לִיה:

כז וַשָּׂאִיל לְהוֹן לְשֹׁלֵם וְאָמַר הַשְׁלֹם אֲבּוּכֹן
סָבָא דִּי אֲמַרְתוּן הַעַד כְּעַן קִיָּם:

(כז) וַיִּשָּׂאֵל לָהֶם לְשֹׁלֵם וַיֹּאמֶר הַשְׁלֹם אֲבִיכֶם
הִזְקֵן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם הַעוֹדָנוּ חַי:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

וַיָּצוּהָ אֵלָיו לְשַׁפְּכֶם אֵל כְּלֵי בְנֵי יַעֲקֹב,
כִּי רָצָה לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם, אוֹ מִפְּנֵי שְׁלֹא
בָּא הַכֶּסֶף אֵלָיו, וְהִנֵּה לְכָל אֶחָד בְּפִי
אֲמַתְּחֹתוֹ כֶּסֶפוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ, כִּי כָּל אִישׁ
יָבִיא בְּדַמְיוֹ כֶּסֶף שְׁנוֹה חֲמוּר, לָחֶם, וְזֶה
תַּקְרָה תְּמִיד בְּשִׁנּוּקִים וּבְאֻצְרוֹת
הַנִּמְכָּרִים בְּרַב מִקְּמוֹת הָעָם: תורה כד

(משלי י"ט כ"ד), יֵשׁ לָנוּ מִטְמָנִים בְּשִׁדָּה
(תְּרִמְיָה מ"א ח):
וְהִנֵּה אָמַר לָהֶם כִּי דִרְךָ הַחֲמֻרִים לֹא־חִי
הַתְּבוּאָה לְשׁוּם כָּל אֶחָד בְּכֶסֶף
בְּשִׁשְׁקוֹ, וְהִנֵּה הַמִּשְׁבִּיר לָקַח מִן הַבָּאִים
שְׂקִיָּהִם וּמִלֵּא עֲשָׂרָה שְׂקִים שֶׁכָּר
וְהַכֶּסֶף טְמוֹן תַּחַת הַתְּבוּאָה, וּבֹא אֲדָרְגִי

(כג) נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמַתְּחֹתֵיכֶם.
אָמַר רַבִּי אֲבָרָהִם יִתְבֵּן שְׁהִיָּה
לְאֲדָם מִטְמוֹן בְּבֵיתוֹ וּשְׂכָחוּ, וַיֹּצֵא
בְּגוֹרְלָכֶם, כִּי בְּכֶסֶפְכֶם בָּא אֵלַי. וְהִנֵּה
הֵם דְּבָרֵי נְחוּמִים כִּי אֵיךְ יֵצֵא לְכָל אֶחָד
כֶּסֶפוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ. אֲבָל כָּל דְּבָר מְבֻשָּׁה
יִקְרָא מִטְמוֹן, טְמוֹן עֲצַל יָדוֹ בַּצִּלְחַת

נה
(כח) וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעֶבְדְּךָ לְאַבְנֵי עֹדֶנּוּ חַי וְיָקֵדוּ כח וַאֲמָרוּ שְׁלוֹם לְעֶבְדְּךָ לְאַבְנֵי עֹדֶנּוּ עַד כָּעַן קִנְיָם וּכְרָעוּ וּסְגִידוּ: וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

כח"י וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ • עַל שְׁאֵלַת שְׁלוֹם. קִידָה - כְּפִיפַת קֶדֶד, הַשְׁתַּחֲוָּא - מִשְׁתַּטֵּחַ לְאַרְץ.

(כט) וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִן אָחִיו בֶּן־אָמֹן וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחְנֶנּוּ בְנֵי:

כט וַיִּקְרָא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנֵימִן אָחִיו בֶּן־אָמֹן אָמֹן וַאֲמָר הִזֶּה אָחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי לִי וַאֲמָר מִן קִדְּם יִי יִתְרַחֵם עֲלֶיךָ בְּרִי:

כט"י אֱלֹהִים יַחְנֶנּוּ בְנֵי • בִּשְׁאֵר שְׂבָטִים שְׁמַעְנוּ חֲנִינָה: "אֲשֶׁר־חֲנַן אֱלֹהִים אֶת עֶבְדְּךָ", וּבְנֵימִן עֲדִין לֹא נִוָּלַד, לְכֹךָ בִּרְכוּ יוֹסֵף בְּחִינָה.

• שבת קודש ל' כסלו •

(ל) וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה:

ל ואחיו יוסף ארי אתגוללו רחמיה על אחיה ובעא למבכי ועל לאדרון בית משפכא ובכא תמן:

וְחַפְסִים, שְׁלֹא רָאָה חֲפָתִי וְלֹא רָאִיתִי אֲנִי חֲפָתוֹ. וְאָרֶד, שְׂרִיד לְבִין הַעֹבְדֵי כֹכְבִים, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סוּטָה, מִיד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו. נִכְמְרוּ • נִתְחַמְמוּ, וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: (ב"מ עד) 'עַל הַכֹּמֶר שֶׁל יִיתִים', וּבִלְשׁוֹן אֲרָמִי: (פסחים נא) 'מִשׁוּם מִכְמַר בִּשְׂרָא', וּבִמְקָרָא: "עֹרֵנוּ כְּתִנּוּר נִכְמְרוּ", נִתְחַמְמוּ וְנִקְמְטוּ קִמְטִים קִמְטִים, מִפְּנֵי זֵלְעָפוֹת רָעָב. כֵּן דִּרְךָ כָּל עוֹר כְּשֶׁמִּתְחַמֵּין אוֹתוֹ, נִקְמֵט וְנִתְפַּוֵּץ.

כט"י כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו • שְׁאָלוּ: 'יֵשׁ לָךְ אֵחַ מֵאִם?' אָמַר לוֹ: 'אֵחַ הִנֵּה לִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא'. 'יֵשׁ לָךְ בָּנִים?' אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי עֲשָׂרָה'. אָמַר לוֹ: 'וְמָה שְׁמֵם?' אָמַר לוֹ: 'בָּלַע וּבָכָר וְגו'...'. אָמַר לוֹ: 'מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלָּלוּ?' אָמַר לוֹ: 'כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ: בָּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת. בָּכָר, שֶׁהָיָה בְּכוֹר לְאָמִי. אֲשָׁבֵל, שֶׁשָּׁבֵאוֹ אֶל גֵּרָא, שֶׁנִּתְגַּדֵּר בְּאֶבְרָהָם. וְנִעְמָן, שֶׁהָיָה נָעִים בְּיוֹתֵר. אָחִי וְרֹאשׁ, אָחִי הִנֵּה, וְרֹאשִׁי הִנֵּה. מִפִּי אָבִי לְמֹד.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּטִי־שִׁיחוֹת חֶלֶק טו, עמוד 348 וְאֵילֶךְ - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבָּת')

נִכְמְרוּ רַחֲמָיו - עַל נִשְׁמָתוֹ

שְׁבַתְחֶלָה הִנֵּה הַנֶּשְׁמָה דְּבוּקָה לְהַקְבָּ"ה, "חֲצוּבָה מִתַּחַת פֶּסַע הַפְּבוֹד", וְקִדּוּשָׁה לְאִין שְׁעוֹר. אַף לְאַחֲרֵי־זֶה הִגִּיעוּ הַ"צְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ" וְ"נִבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת", כְּלוֹמֵר, שְׁמִמְקוֹם מַעֲלֵתָה יֵרֶדָה הַנֶּשְׁמָה "מֵאֲגָרָא רְמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא", וְנִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף חֲמורי, בְּיַחַד עִם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְיִצְרָהֶר, וְעַד שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לַעֲבוֹר עַל רְצוֹן ה' רַחֲמָנָא־לִיְצֵלָן. וְכִשְׁמַתְבוֹנָנִים כָּכָל זֶה בְּאֲמַתִּיּוֹת וְאֵלִיבָא דְנִפְשִׁיָה, הָרִי "נִכְמְרוּ - נִתְחַמְמוּ", שֶׁלֵּב הָאָדָם מִתְחַמֵּם בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ שֶׁלֵּהֲבַת, וּמִתְמַרְמֵר מֵאֵד עַל מַעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ, וּמַעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַנֶּשְׁמָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה מַעוֹרֵר הַרְחֵמִים שְׁלִמְעֵלָה, וּמִרַחֵם עָלָיו הַקְבָּ"ה וּמוֹצִיאָו מִמִּצְבוֹ הַנְּחוּת, וּמַעֲלָהוּ לְמַעֲלָה מַעֲלָה.

וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו (מג, ל)
בְּרִשְׁ"י עַל הַפְּסוּק מִפְּרֶשׁ "שְׁאָלוּ . . יֵשׁ לָךְ בָּנִים, אָמַר לוֹ יֵשׁ לִי עֲשָׂרָה. אָמַר לוֹ, וְמָה שְׁמֵם? אָמַר לוֹ, בָּלַע וּבָכָר וְגו'...'. אָמַר לוֹ, מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלָּלוּ. אָמַר לוֹ, כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ. בָּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת . . מִיד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו. נִכְמְרוּ - נִתְחַמְמוּ.
וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל־פִּי דִּרְךָ הַחֲסִידוֹת:
אִיתָא ב'לְקוּטִי תוֹרָה' (בֵּהר מ, ד) "הִנֵּה יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף, כְּדִכְתִּיב נוֹהַג פְּצֹאן יוֹסֵף, וְצִרִיף לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל בְּחִינַת בְּנֵימִין, שֶׁנִּקְרָא בֶן אוֹנִי . . וְלִרְחֹם עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת שְׁבוּ".
וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאָר שְׁבַר־שִׁי גִרְמָז אִיךָ יוֹכַל הָאָדָם לְעוֹרֵר בְּעֶצְמוֹ אֶת הַרְחֵמִים עַל נִפְשׁוֹ:
בְּתַחֲלָה צְרִיכִים לְהַתְבוֹנֵן בְּמַעֲלַת הַנֶּשְׁמָה - "עַל שֵׁם אָחִי",

(לא) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: לא ואסחתי אפוהי ונפק ואתחסינ ואמר שויאו לחמא:

כ"ט"א וַיִּתְאַפֵּק • נחאמץ, והוא לשון: (איוב יב) "וּמְזִיחַ אֶפְיָקִים רָפָה", וכן: (שם מא) "אֶפְיָקִי מְגָנִים". חזק.

(לב) וַיִּשְׁימוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדִם וּלְמִצְרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדִם כִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמִּצְרִים לֶאֱכֹל אֶת הָעֲבָרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרִים: לב ושיימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אותו לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה הוא למצרים:

כ"ט"ב כִּי־תוֹעֵבָה הוּא • דבר שנאוי הוא למצרים לאכל את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר.

(לג) וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן הַבְּכֹרֶתוֹ וְהַצֹּעִיר בַּצִּעֲרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: לג ואסחרו קדמוהי רבא פרכייתה וזעירא פזערייתה ויתמהו גברא גברא גבר לחברה:

כ"ט"ג הַבֹּכֵר בְּכֹרֶתוֹ • מכה בגביע וקורא: 'ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר וזבולון, בני אם אחת, הסבו פסדר הזה, שהוא סדר תולדותיכם', וכן כלם, כ"ט"ג הבכר בכרתו • מכה בגביע וקורא: 'ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר וזבולון, בני אם אחת, הסבו פסדר הזה, שהוא סדר תולדותיכם', וכן כלם,

(לד) וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימֹן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: לד וישא משאת מאת פניו אלהים ותרב משאת בנימון ממשאת כלם חמש ידות וישכרו עמו:

כ"ט"ד מִשְׁאֵת • מנות. חמש ידות • חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים. וישכרו עמו • כ"ט"ד משאת • מנות. חמש ידות • חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים. וישכרו עמו •

מד (א) וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאֹמֶר מֶלֶא אֶת־אֲמֹתָחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתָחַתוֹ: מד (א) ויצאו את אשר על ביתו לאומר מלא את אמתחת האנשים אכל כאשר יוכלון שאת ושים כסף איש בפי אמתחתו:

(ב) וְאֶת־גְּבִיעִי גָבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתָחַת הַקֶּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: (ב) ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו ויעש כדבר יוסף אשר דבר:

כ"ט"ה גָבִיעַ • כוס ארץ, וקורין לו מדיני"ש:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת. יותר מן המגיע להם בכסף אשר הביאו לו. ושים כסף איש בפי אמתחתו. לדעתם, כי אמר להם ידע אדני כי עשה לכם חסד ויבקש להטיב לכם, שאם עשה זה בפעם הראשונה שלא לדעתם, היה להם התנצלות בגביע שנעשה בו כאשר נעשה בכסף, אבל (א) כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת. יותר מן המגיע להם בכסף אשר הביאו לו. ושים כסף איש בפי אמתחתו. לדעתם, כי אמר להם ידע אדני כי עשה לכם חסד ויבקש להטיב לכם, שאם עשה זה בפעם הראשונה שלא לדעתם, היה להם התנצלות בגביע שנעשה בו כאשר נעשה בכסף, אבל

היה לדעתם, וידעו בכסף כאשר ידעו במשא, כי הכירו כי נתן להם כאשר יוכלון שאת. ואם היה שלא לדעתם, אולי טען עליהם כי היה הכסף גם בפעם הזאת מטמון, ולא יתכן כן בגביע, ומי יוכל לדון עם שתקיף ממנו: ודע, כי בעבור היות השוברים רבים מאוד מכל ארץ מצרים ומקומות רבות בתוכה, היו הבאים נותנים שוקיהם וכספיהם למשכיר, והוא מוֹרֵד להם לפי הכסף הנמצא בהם והם לוקחים הנתן להם כאשר דבר מלך שלטון, ועוד כי באמונה הוא עושה. ועל כן לקחו בפעם הראשונה שוקיהם סגורים ולא ידעו מה בתוכם גם בשנית: תורה ב

(ג) הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וְחִמְרֵיהֶם: גַּפְרָא נְהָר וְגַבְרִיא אֲתַפְּשֵׁרוּ אֲנֹן וְחִמְרֵיהֶן:

(ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

(ה) הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם:

(ו) וַיִּשְׁגְּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַאֲדַבְּקִנֹּן וּמְלִיל עֲמַהוֹן יָת פִּתְגָמָא הָאֲלִין:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת בַּדְּבָר הַזֶּה:

כִּי חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ • חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן גְּנָאִי. יְהִי עָלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: 'חֶס וְתִרְגוּם: 'חֶס לַעֲבָדֶיךָ', חֶס מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' חס"ו עמ' 359 ואילך)

קדושת עם ישראל

על הפסוק "חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת בַּדְּבָר הַזֶּה" (מד, ו), פירש רש"י "חולין הוא לנו, לשון גנאי". ויש לבאר זה בדרך הרמז: כתיב (ראה יד, ב) "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לֵה' אֱלֹהֶיךָ", שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם, וְעוֹסְקִים רַק בְּעִנְיֵי קְדוּשָׁה וְעֹבְדֵת הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאִם שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתְךָ" (יתרו כ, ט), שְׂצָרִיקִים לְהַתְּעַסֵּק גַּם עִנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה, הֲרִי נִצְטָוִינוּ גַּם כֵּן "כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמִים"

(אבות פ"ב מ"ב) ו"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ו), שְׂכֻנַּת הַהִתְעַסְקוֹת בְּעִנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה, הִיא לְהַעֲלוֹת וּלְזַכֵּךְ אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה, עַד שִׁיְהִיָּה כְּלִי לְקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ "חולין הוא לנו" – לְשׁוֹן גְּנָאִי, דְּאָמְרוּ הַשִּׁבְטִים לְשִׁלּוֹחֵי יוֹסֵף, שֶׁזֶּה שֶׁהֵם אוֹמְרִים "חולין הוא לנו", שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל שִׁיכִים לְעִנְיָנִים שֶׁל "חולין" וְדְבָרִים שְׂאִינִם קְשׁוּרִים לְקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הֲרִי זֶה "גְּנָאִי" וְהִפָּךְ הָאֲמִתּוֹ, כִּי יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשָׁה הוּא וְאִין בִּינֵיהֶם וּלְגַשְׁמִיּוֹת עוֹלָם־הַזֶּה שׁוֹם קָשָׁר וְשִׁכּוֹת.

(ח) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אִמְתַּחְתֵּינוּ הַשִּׁיכְנוּ אֵלֶיךָ מֵאֲרֶץ פְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב:

כִּי הֵן כֶּסֶף וְגו' • זֶה אֶחָד מַעֲשֵׂה קַל־וְחִמְרֵי הָאֲמֹרִים בַּתּוֹרָה, וְכֵלֶן מְנִיין ב'כְּרָאשִׁית רַבָּה'.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ה) הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ. לֹא הוֹפְרִי לָהֶם הַגָּבִיעַ, אֲבָל דָּבָר עֲמֻקָּה כָּאֵלּוּ בִּידוּעַ שֶׁהֵם לָקְחוּ הַגָּבִיעַ, וְלִכְךָ אָמַר הֲלוֹא זֶה שֶׁלְקַחְתֶּם הוּא אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ. גַּם הֵם עָנוּ כָּאֵלּוּ אֵינָם יוֹדְעִים מִמָּה מִכְשָׁשׁ, וְאִיךָ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב, וְאָמְרוּ אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מִעֲבָדֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב גָּנוֹב, וְמָתָּה: וְעַתָּה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ, עֲלִילָה, לְהַגְדִּיל עֲלֵיהֶם הָאִשָּׁם, כִּי הַגּוֹנֵב כּוֹס הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בּוֹ בּוֹזָה הַמְּלָכוּת, וְלֹא יוֹעִיל כִּי יִרְבֶּה שַׁחַד וְתִשְׁלֹמִין: וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ, כִּי אֵינָנו רוֹצֵה שִׁיְהִיָּה הַכּוֹס שְׁלֹו לְאַחֲרִים וְיִשְׁאֵל לְמַנְחָשִׁים עָלָיו, וְהוּא שֹׁאֵמֵר אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי, וְכֹנְתָנוּ לומר כִּי עַל פִּי הַמַּנְחָשִׁים יָדַע שֶׁהֵם גָּנוֹבוֹהוּ, וְלִכְךָ רֹדֶף אַחֲרֵיהֶם יוֹתֵר מִכָּל הַבָּאִים בְּבֵיתוֹ. וְכָל זֶה לְהַתְּנַכֵּר בְּעִנְיָן, כְּאֲשֶׁר הִתְנַכֵּר בַּחֲפָשׁוֹ שֶׁהִחַל בְּגִדּוֹל וּבְקִטָּן כְּלָה: תוֹרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ מקץ תשל"ו)

שכן נתן למצא פגם בכל אחד מעשרה קל-וחמר שבתורה. ולדגמא - הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמענו פרעה (וארא ו, יב): ישראל לא שמעו מקצור רוח ומעבדה קשה, ואלו לפרעה לא היתה סבה זו.

זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה (רש"י מד, ח) לרש"י הקשה: הרי בנימין לא היה עם שאר השבטים בעת וירדתם למצרים בפעם הראשונה, ואינו בכלל אלו שהחזירו את הפספס, ואין הקל-וחמר תקף לגבינו! והוא מתרץ, שדרך הכתוב להשתמש בקל-וחמר שיש בו 'פגם',

ט די ישתבח עמה מעבדיך ומית ואף אנחנא נהי לרבוני לעבדיך:

(ט) אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מַעֲבֲדֶיךָ וְגַם אֲנַחְנוּ נִהְיָ לְאֹדְנֵי לַעֲבָדִים:

יואמר אף פען כפתגמיכון כן הוא די ישתבח עמה יהי לי עבדא ואתון תהון זבאין:

(י) וַיֹּאמֶר גַּם-עֲתָה כְּדַבְּרֵיכֶם כִּן-הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים:

אעשה לכם לפני משורת הדין: "אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד".

כ"י ~ גַּם-עֲתָה כְּדַבְּרֵיכֶם • אף זו מן הדין: אמת, כדבריכם כן הוא, שכלכם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם, כלם נתפשים. אבל אני

יא ואחיאנו ונחיתא גבר נת טוענה לארעא ופתחו גבר טוענה:

(יא) וַיִּמְהָרוּ וַיֹּרְדּוּ אִישׁ אֶת-אֲמֹתָתוֹ אֶרְצָה וּפִתְחוּ אִישׁ אֲמֹתָתוֹ:

יב וכלש ברבא שרי ובזעירא שצי ואשתבח קלידא בטוענא דבנגמן:

(יב) וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְדּוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כֹּלָה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאֲמֹתָתָהּ בְּנִימָן:

כ"י ~ בַּגְדּוֹל הַחֹל • שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

חפץ יותר ממיתתו, ואתם תהיו נקיים, כי אולי לא ידעתם בגנבה כאשר אמרתם:
או טעם **כן הוא**, כן יהיה, גם עתה שאין כן המשפט כדבריכם כן יהיה. וכמוהו ותאמר כדבריכם כן הוא ותשלחם וילכו (יחזק ב' כ"א), טעמו כן יהיה. והוא הנכון בעיני. והוא דברי רבותינו בבראשית רבה (צ"ח) שאמרו עשרה בני אדם שנמצאו בגנבה אין כלם פסירה, אני איני עושה כן וכו'. נתכוננו למה שפרשתי. לא כדברי רש"י. ונוכל לתקן לדעת הרב, שאמר יוסף, חלילה לי מעשות זאת שאהיה לכם אני רע מאשר על ביתי שפטר אתכם מתחלה ואמר לכם ואתם תהיו נקיים, כי אני אקים דבר עבדי ועצת מלאכי אשלים: תורה יא

או יתחייבו:
והנכון, כי מתחלה היה מאשים את כלם. **למה שלמתם רעה תחת טובה**, הרעותם אשר עשיתם, והם פטרו עצמם באמרו **אשר ימצא אתו ומת**, כי הוא הגנב וגם אנחנו הנקיים מן הגנבה **נהיה לעבדים**. הנה ידעתם לומר שהגנב אשר ימצא אתו הוא לבדו היודע בגנבה, כי אם היו כלם בגנבה למה מות זה ויחיו הם, ראוי שימותו כלם או יהיו כלם עבדים, כי הדין בהם שוה. אבל הם טוענים שלא ידעו האחרים בגנבה, רק קנטו את עצמם, שיהיו גם הם לעבדים. ולכן אמר להם **גם עתה**, שאתם נועדים ונמצאים יחדיו, **כדבריכם כן הוא**, אשר ימצא אתו הוא הגנב והוא לבדו הראוי להענש ויהי לי עבד, כי בתשלומיו אני

(י) גַּם עֲתָה כְּדַבְּרֵיכֶם כִּן הוּא. אף זו מן הדין אמת, **כדבריכם כן הוא** שכלכם חייבין בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהן כלן נתפשו. אבל אני אעשה לכם לפני מן השורה, **אשר ימצא אתו בלבד יהיה לי עבד**, לשון רש"י:
ואין לשון **גם עתה** נופל יפה על הפרוש הזה. ואולי יאמר, **גם עתה שדבריכם כן הוא** המשפט, **אשר ימצא אתו יהיה לי עבד** בלבד. אבל יוסף אמר חלילה לי מעשות זאת, ויורה כי אין משפטם שיהיו כלם נתפשו בגנבה. ולכן אמר **חלילה לי** כי שופט כל הארץ אני, וחלילה לי מעשות לכם חמס, כי אין חיוב בעשרה בהמצא גנבה ביד אחד מהם בלתי אם נועדו בה, בהוסדם יחד ללכת לגנב, ולקח אחד מהם את הגנבה לדעת כלם

(יג) וַיִּקְרְעוּ שִׁמְלָתָם וַיַּעֲמֵם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיֵּשְׁבוּ יַגְבִּיעוּ וַיִּבְשִׁיחוּן וַיִּרְמוּ גָבֵר עַל חֻמְרָה וַתָּבוּ לְקִרְתָּא:

הָעִירָה:

כ"ג • וַיַּעֲמֵם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ • בַּעֲלֵי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הִצְרִיכוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן. וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה • מְטַרְפוֹלִין הָיְתָה, וְהָיָה אוֹמֵר הָעִירָה, הָעִיר כָּל שְׁהוּא,

(יד) וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחִיו בִּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹרְנֵנוּ שֵׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה:

כ"ד • עוֹרְנֵנוּ שֵׁם • שֶׁהָיָה מִמֵּתִין לָהֶם.

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֲשׁ יִנְחֹשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹנִי:

כ"ה • הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֲשׁ וְגו' • הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי אִישׁ חָשׁוּב כָּמוֹנִי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ וְלִדְעַת מַדְעַת וּמִסְכָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גִּנְבֹתֶם הַגְּבִיעַ.

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מַה־נִּדְבָר וּמַה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵינַי עַבְדֶּיךָ הַגָּנוּ עַבְדֶּיךָ לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידֹי:

כ"ו • הָאֱלֹהִים מִצָּא • יוֹדְעִים אָנוּ שֶׁלֹּא סָרְחָנוּ, אֲבָל מֵאֵת הַמָּקוֹם נִהְיָתָה לְהִבִּיא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בַּעַל חוֹב מָקוֹם לְגִבּוֹת שְׁטַר חוֹבוֹ. וּמַה־נִּצְטָדֵק • לְשׁוֹן צָדֵק, וְכֵן כָּל תִּבְיָה שֶׁתַּחֲלַת יְסוּדָה צַדִּיק וְהָיָה בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִיַּת בְּמָקוֹם תִּיָּו, וְאֵינָה נִתְּנָת לְפָנָי אוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְסוּד הַתִּבְיָה, אֲלֹא בְּאִמְצָע אוֹתוֹת הַעֵקֶר, כְּגוֹן: "נִצְטָדֵק", מִגִּזְרֵת צָדֵק. "וַיִּצְטַבַּע", מִגִּזְרֵת צָבַע. "וַיִּצְטִירוּ", מִגִּזְרֵת וַיִּצִּיר

אֲמוֹנִים". "הַצְטִידְנוּ", מִגִּזְרֵת "צִדָּה לְדָרֶךְ". וְתִבְיָה שֶׁתַּחֲלַתָּה סִמְךָ אוֹ שִׁיָּן, כְּשֶׁהָיָה מִתְפַּעֵלָת, הַתִּיָּו מִפְּרִדָּת אֶת אוֹתוֹת הַעֵקֶר, כְּגוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגִב", מִגִּזְרֵת סָבַל. (דְּבִיָּאל ו) "מִשְׁתַּפֵּל הָיִית בְּקִרְנֵיָא", מִגִּזְרֵת סָכַל. (מִיכָה ו) "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמִירִי", מִגִּזְרֵת שְׁמַר. (יִשְׁעִיָּה טו) "וְסָר מִרַע מִשְׁתַּלָּל", מִגִּזְרֵת: (אִיּוֹב יז) "מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹלָל". (שְׁמוֹת טז) "מִסְתַּלָּל בְּעַמִּי", מִגִּזְרֵת: (יִרְמְיָה יח) "דֶּרֶךְ לֹא סְלוּלָה".

(יז) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידֹי הוּא יְהִי־לִי עֹבֵד וְאַתֶּם עֲלֹו לְשִׁלּוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

יז וַיֹּאמֶר חס לי מלמעבד דא גברא די ישתבח קלידא בידה הוא יהי לי עבדא ואתון סקו לשלם לות אבוכון: ס ס ס

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד כסלו מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז כסלו פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה כסלו פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח כסלו פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו כסלו פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט כסלו פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד
שבת קודש - ל' כסלו פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה):

45 בעצבות, דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו
46 בעבודת השי"ת מתוך שמחה. ואם לא ירע לבבו כלל מזה –
47 לאידך גיסא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את עצמו
48 כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה, יחליט
49 בנפשו שהדבר לא ירגיז
50 אותו כלל, שלא יהא
51 איכפת לו מזה שהוא רשע,
52 ואז לא יהיה שריו בדבאון
53 או בעצבות וממילא יוכל
54 לעבוד את ה' בשמחה,
55 יבול לבוא לידי קלות,
56 חסין ושלום. – שלא יעריך
57 כל כך את חומרתה של
58 עבירה. שכן, למרות
59 שהגיע להחלטתו
60 האמורה, כדי שהדבר לא
61 יפריע לו לעבודה בשמחה
62 – אך עם זאת הרי לא
63 מפריעה לו העובדה
64 שהוא רשע, וכך הוא

65 עלול לבוא למצב כזה שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה
66 באמת. כדי להסביר את האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע
67 מובנם האמיתי של המושגים "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר
68 בהמשך הפרק: **אף הענין, כי הנה מצינו בגמרא ה' חלקות:**
69 **צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, רשע ורע לו,**
70 **ובנינו.** – "בנינו", כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו
71 "רשע". כל הדרגות האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי,
72 וכגון: "צדיק וטוב לו" הכוונה גם בפשטות, שטוב לו גם
73 בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו.
74 וכך גם בשאר הדרגות. ופירשו בגמרא: **"צדיק וטוב לו" –**
75 **צדיק גמור,** – ממילא אינו צריך לסבול יותר בעולם הזה,
76 ומשום כך טוב לו גם בגשמיות, **צדיק ורע לו – צדיק שאינו**
77 **גמור.** – ממילא עליו עוד לסבול בעולם הזה, ומשום כך רע
78 לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים
79 אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה,
80 אלא שלזה טוב ולזה רע, כ"אם אלו הן שתי מדרגות מיוחדות
81 בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין בציונים "טוב לו"
82 ו"רע לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה.
83 הגדרת דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב
84 לו" ו"רע לו" הם ענינים צדיים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק
85 גמור" ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור".
86 ובדע"א מהימנא' פירשת משפטים, פירש: – ב"זהר בחלק
87 הנקרא "רע"א מהימנא" בפרשת משפטים, פירשו: צדיק ורע לו
88 – שרע שבו כפוף לטוב וכו', – הוא מסוג הצדיקים שעדיין

1 **פרק א. תניא [בסוף פרק ג' הנדח]:** – למדנו בסוף פרק
2 שלישי במסכת נדה: **"משפיעים אותו,** – יהודי לפני לידתו,
3 משביעים אותו בשמים, תהי צדיק ואל תהי רשע. – היה צדיק
4 ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כלו – בדונם אותו לפי
5 מעשי, **אומרים לך**
6 **צדיק אתה – היה בעיניך**
7 **כרשע.** – לידתו של
8 יהודי היא הרי לשם כוונה
9 מיוחדת, לבצע את תכלית
10 בריאתו. הנשמה יורדת
11 לעולם הזה ומתלבשת
12 בגוף, כדי לבצע שליחות
13 אלקית מיוחדת בעולם
14 הזה. וכדי שהאדם יוכל
15 לבצע תכלית וכוונה זו
16 ושיהיה בכוחו לקיים את
17 שליחותו, לשמה ירדה
18 נשמתו למטה – משביעים
19 אותו, לפני לידתו, שיהיה
20 צדיק ושלא יהיה רשע.

21 ואילו בעיני עצמו יחשוב את עצמו כרשע, ועליידיך יבצע
22 תכלית כוונת שליחותו בעולם הזה. השבועה האמורה מורכבת
23 משני חלקים: בחלק הראשון משביעים אותו כיצד עליו להיות
24 – שיהיה צדיק ולא יהיה רשע, בחלק השני של השבועה
25 משביעים אותו כיצד יחזיק את עצמו בעיניו – שיחשוב את
26 עצמו כרשע. וצריך להבין, דהא תנן [אבות פרק ב']:
27 למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת אבות: **"ואל תהי רשע**
28 **בפני עצמך."** – שלא תחשוב את עצמך כרשע. כיצד, איפוא,
29 אפשר לומר משביעים את האדם לחשוב את עצמו כרשע,
30 כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את עצמו כרשע? ונבין,
31 **אם יהיה בעיניו כרשע – ירע לבבו ויהיה עצב, ולא יוכל**
32 **לעבוד ה' בשמחה וטוב לבב,** – מלבד הקושיא האמורה
33 ממסכת אבות, אין החזקת עצמו כרשע, תואמת לדרכים בהן על
34 היהודי להתנהג בעבודתו את השי"ת. יודעים אנו, שעיקר גדול
35 בעבודת השי"ת הוא לעבדו מתוך שמחה וטוב לבב. כשיהודי
36 מקיים מצוה עליו לעשות זאת מתוך חרדה גדולה, על שזכה
37 לעבוד את מלך מלכי המלכים הקב"ה; כן, כשמונע עצמו
38 מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה בידו, בגלל רצונו של
39 הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד, איפוא, אפשר לומר
40 שמשביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע? הרי לא יוכל אז
41 לעבוד את השי"ת מתוך שמחה. זאת ועוד: הרי מובן שכשם
42 שהחלק הראשון בשבועה ("תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע
43 ליכולת ביצוע שליחותו בעולם הזה, כך גם נוגע לכך החלק
44 השני של השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה שקוע

1 יש בו משהו מהרע, אלא שרע זה בטל לטוב שלו. בהתאם לכך,
2 יוצא ש"צדיק וטוב לו" היינו צדיק שיש בו רק טוב ואין בו מהרע
3 כלל. בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור"
4 ו"צדיק שאינו גמור", מהווים גם "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"
5 תוארים המציניים את
6 מדריגות הצדיקים:
7 מדריגה אחת של "צדיק"
8 שיש בו רק טוב, ואת הרע
9 שבקרבו הפך לגמרי לטוב
10 – "צדיק וטוב לו". מדריגה
11 אחרת של "צדיק", שעדיין
12 יש בו קצת רע – "צדיק"
13 ורע לו". נדרשת אבל
14 הסברה על הכפילות
15 בתארים שבכל אחת
16 המדריגות של "צדיק";
17 "צדיק גמור" – ו"צדיק"
18 וטוב לו, "צדיק שאינו
19 גמור" – ו"צדיק ורע לו".
20 מכיון ש"צדיק גמור" הוא
21 "צדיק וטוב לו", ו"צדיק"

22 שאינו גמור" הוא "צדיק ורע לו" – לשם מה, איפוא, מציננת
23 כל דרגה בשני תוארים? כפי שהדברים יוסברו להלן, מבטא כל
24 אחד מהתארים האמורים פרט מיוחד בעבודתו של ה"צדיק";
25 התארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור" מתארים עבודתו של
26 ה"צדיק" מצד נשמתו, עד כמה גדולה אהבתו להש"ת, שכן,
27 בגלל אהבתו זו קיבל את התואר "צדיק" – ועל כך בא התואר
28 "צדיק גמור", שאהבתו להקב"ה היא בדרגת "אהבה בתענוגים",
29 אהבה מלאה. או שאהבתו להש"ת איננה מלאה ובגלל כך הוא
30 נקרא "צדיק שאינו גמור". ואילו "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"
31 מתארים מצבו של ה"צדיק" בשעה שהוא עסוק בהפיכת הנפש
32 הבהמית לקדושה. שכן, "צדיק" עלידי עבודתו הגדולה את
33 הש"ת מתוך אהבה בתענוגים, מהפך את הרע שבו לטוב
34 ולקדושה. "צדיק וטוב לו" – שכבר הפך לגמרי את הרע
35 שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו "צדיק ורע לו" – שעדיין
36 לא הצליח להפוך את הרע לגמרי, משהו מהרע עדיין נשאר
37 בקרבו. מההסברים הבאים מתבהר שמדובר כאן אודות הרע
38 הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום שייכות לרע כזה שיכול
39 להתבטא במחשבה, בדיבור, ובודאי לא, חלילה, במעשה.
40 ובנמצא סוף פרק מ' דברכות: "צדיקים – יציר טוב שופמן
41 כו', רשעים – יציר הרע שופמן, בינונים – זה וזה שופמן
42 וכו'. אמר רבה: כגון אַנָּא – בינוני. – כמו אני – "בינוני".
43 רבה מעמיד עצמו כדוגמא לאדם שהוא "בינוני". אמר ליה
44 אַבְיִי: – אמר לו אביי, לא שָׂכִיךְ מִרְ חַיִּי לְכָל בְּרִיָּה וכו'".
45 – אינך משאיר חיים לאף אחד. שכן, אם אתה "בינוני", הרי
46 שכל אלה שהם בדרגה נמוכה ממך, הם רשעים, ורשעים – גם

ליקוטי אמרים

רשעים יצה"ר שופמן בינונים זה וזה שופמן וכו' אמר רבה
כגון אנא בינוני א"ל אביי לא שְׂכִיךְ מִרְ חַיִּי לְכָל בְּרִיָּה
וכו' ולהבין כל זה באר היטב וגם להבין מה שאמר איוב
[כ"ב פ"א] רבש"ע בראת צדיק בראת רשעי' כו' והא
צדיק ורשע לא קאמר. וגם להבין מהות מדרגת הבינוני
שבודאי אינו מחצה זכיות ומחצה עונות שא"כ איך טעה
רבה בעצמו לומר שהוא בינוני ונודע דלא פסיק פומיה
מגורסא עד שאפי' מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו
ואיך היה יכול לטעות במחצה עונות ח"ו. ועוד שהרי
בשעה שעושה עונות נקרא רשע גמור [ואם אח"כ עשה
תשובה נקרא צדיק גמור] ואפילו העובר על איסור קל
של דברי סופרים מקרי רשע כדאיתא בפ"ב דיבמות
ובפ"ק נדה ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מוחה נק'

– בחייהם נקראים מתיים"⁴, הרי שעל-ידי שאתה קורא לעצמך
"בינוני" אינך משאיר חיים לאף אחד. וְלִהְיֶיךָ כָּל זֶה בְּאֵר
הַיִּטֵּב, – נוסף על השאלה דלהלן, שלפי המקובל ש"בינוני"
הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות – כיצד יכול היה
רבה לטעות טעות גדולה
כל כך, לומר על עצמו
שהוא "בינוני"? – ישנה
כאן שאלה נוספת: באם
"בינוני" הוא זה שיש לו
מחצית מצוות ומחצית
עבירות, הרי זה "מציאות"
כוז, כיצד, איפוא, יכולה
להיות מחלוקת בין רבה
לאביי על דבר שהוא
"מציאות"? וגם להבין
מה שאמר איוב [כבא
בְּתָרָא פֶּרֶק א':] "רבונו
שֶׁל עוֹלָם, בְּרָאת
צְדִיקִים בְּרָאת רָשָׁעִים
כו'", והא 'צדיק' ו'רשע'
לא קאמר! – והרי

"צדיק" ו"רשע" לא אמר. הגמרא מספרת, שהמלאך שואל את
הקב"ה על כל מי שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש,
גבור או חלש וכו', ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם
שום דבר, כי זה נתון לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר
איוב: "בראת צדיקים, בראת רשעים"? וגם להבין מהות
מְדִרְגַּת הַבִּינוּנִי, – המלה "מהות" משמעה "מה הוא", והנה
מהותו של "צדיק" הוא טוב, מהותו של "רשע" הוא רע, מהי,
איפוא, מהות מדריגת ה"בינוני"? שְׂכִיבֵנָה אֵינוֹ מְחַצֵּה זְכוּת
וּמְחַצֵּה עֲוֹנוֹת, שָׂאם כֵּן, אִיךְ טֵעָה רַבָּה בְּעַצְמוֹ לֹמֵר
שֶׁהוּא בִּינוּנִי, וְנוֹדֵעַ דְּלֹא פְּסִיךְ פּוּמִיָּה מְגִרְסָא, – שפיו
לא פסק מללמוד תורה, עַד שֶׁאֵפִילוֹ מְלֹאךְ הַמָּוֶת לֹא הָיָה
יָכוֹל לְשַׁלֵּט בּוֹ, – כלומר, גם בכמות, לא החסיר אף רגע
מללמוד תורה, וגם באיכות – היה לימודו בדרגה עליונה, עד
כדי כך שמלאך המות לא היה יכול להפריע לו, וְאִיךְ הָיָה
יָכוֹל לְמַעֲוֵת בְּמְחַצֵּה עֲוֹנוֹת חֹסֵד וְשָׁלוֹם? וְעוֹד, – מתי
יכולים לקרוא לאדם "בינוני"? שְׂחַרֵּי בְּשֻׁעָה שְׁעוֹשֶׂה עֲוֹנוֹת –
עד שחוזר בתשובה, נִקְרָא רָשָׁע גָּמוּר – ולא "בינוני", [ואם
אֲחֵרִיכָךְ עֹשֶׂה תְּשׁוּבָה – נִקְרָא צְדִיק גָּמוּר], – והערת כ"ק
רבינו: קדושין מט, ב. ובאור זרוע סי' קיב: צדיק גמור; וְאֵפִילוֹ
הַעוֹבֵר עַל אִסּוּר קָל שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים – מְקַרִּי רָשָׁע, –
אפילו זה שעובר על איסור קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק
איסור דאורייתא, נקרא "רשע", בְּרָאִיתָא בְּפֶרֶק ב' דִּיבְמוֹת'
ובְּפֶרֶק קָמָא דְנִדְהָה. – כמו שאנו מוצאים, יתירה מזו, בפרק
שני במסכת יבמות ובפרק ראשון במסכת נדה, וְאֵפִילוֹ מִי שֵׁישׁ
בְּיָדוֹ לְמַחֹת וְלֹא מִחָה – הוא עצמו לא עבר על שום עבירה,

3. ברכות סא, ב. 4. ברכות יח, ב. ב"ר לט, ז. זח"ב קו, ב. ועוד. 5. בבא בתרא טז, א. 6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א.
8. נדה יב, א.

23 שאומרים ש"בינוני" אין בו אפילו עוון ביטול תורה, יוסבר כיצד
24 טעה רבה לומר על עצמו שהוא "בינוני", שכן, גם אם רבה
25 נזהר ונשמר בכל דבר, אף הקטן ביותר, ולא הפסיק מלימודו
26 אף לרגע אחד, יכול היה לחשוב על עצמו שהוא "בינוני".
27 (הגהה) (ומה שכתוב
28 בזהר חלק ג' דף רלא:
29 כל שממעיין עונותיו
30 וכו', — מכאן נראה שגם
31 הזוהר סובר ש"צדיק ורע
32 לו" הוא מי שיש לו מקצת
33 עבירות, כמו שלומדים
34 בפשטות, ואם כן — הרי
35 "בינוני" הוא זה שיש לו
36 רק מחצית מצוות? הלא
37 שאלת רב המנונא
38 לאלהו, אבל לפי
39 תשובת אליהו שם,
40 הפרוש "צדיק ורע לו"
41 הוא כמו שכתוב
42 ב'רעיא מהימנא' פרשה משפטים דלעיל. — ש"צדיק ורע
43 לו" הוא זה שיש לו מקצת מן הרע, אלא שהרע שבו כפוף
44 לטוב ושכעים פנים לתורה):

ליקוטי אמרים

רשע [בפ"ו דשבעו] וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע שאפש'
לו לקיימה כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק
שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'
ופשיטא דמקרי רשע מפי מעובר איסור דרבנן וא"כ ע"כ
הבינוני אין בו אפי' עון ביטול תורה ומש"ה טעה רבה
בעצמו לומר שהוא בינוני*

הגהה

(ומ"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממעיין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת
אליהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל
ושכעים פנים לתורה):

1 הוא רק לא מיחה במי שעבר עבירה, נקרא רשע [בפרק ו'
2 דשבעות]. וכל שכן וקל וחומר, במבטל איזו מצות עשה
3 שאפשר לו לקיימה, — כל שכן וקל וחומר מי שמבטל קיום
4 מצות עשה שהיה בידו לקיימה, כמו כל שאפשר לו לעסוק
5 בתורה ואינו עוסק,
6 שעליו דרשו רז"ל¹⁰: —
7 הפסוק¹¹: "כי דבר ה'
8 בזה וגו' הכרת תכרת
9 וגו'". ופשיטא דמקרי
10 רשע מפי מעובר איסור
11 דרבנן. — ברור הרי שהוא
12 נקרא "רשע" יותר מאשר
13 מי שעובר על איסור
14 דרבנן בלבד, ואם כן,
15 על פרק דהבינוני אין
16 בו אפילו עון בטול
17 תורה, — גם עון ביטול
18 תורה, שמאד קשה
19 להינצל ממנו, והוא אחד
20 משלשת הדברים¹² שאין אדם ניצול מהם בכל יום — הנה אף
21 בחטא זה של ביטול תורה אין ה"בינוני" נכשל, ומשום הכי —
22 ולכן, טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני* — מכין

יום שני כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר בו:

65 "צודק", אבל לענין אמתת שם התאר והמעלה של מעלת
66 ומדרגות חלקות צדיקים ובינונים, אמרו רז"ל¹⁵: "צדיקים
67 יצר טוב שופטן, שנאמר¹⁶: ולפי חלל בקרבני" — שאין לו
68 יצר הרע, כי הרגו בתענית; — דוד המלך הרג את היצר הרע
69 שלו על ידי תעניות. ברם,
70 ברור הדבר שאפשר
71 להרוג את היצר הרע גם
72 בדרכים אחרות. על-כל-
73 פנים, מגמרא זו מובן
74 שהמשמעות האמיתית
75 של "צדיק" הוא זה שאין
76 לו יותר יצר הרע. אבל
77 כל מי שלא הגיע
78 למדרגה זו, אף
79 שזכויותיו מרבים על
80 עונותיו — אינו במעלת
81 ומדרגת צדיק כלל. —
82 אפילו לא במעלת
83 ומדרגת ה"בינוני". ולכן
84 אמרו רז"ל¹⁷: במדרש: "ראה הקדוש ברוך הוא בצדיקים

הגהה

(ומ"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממעיין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת
אליהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל
ושכעים פנים לתורה):

ליקוטי אמרים

45 והא דאמרינן בעלמא¹⁴, — ומה שאנו אומרים בכל מקום,
46 דמחצה על מחצה — מחצית מצוות ומחצית עוונות, מקרי —
47 נקרא, בינוני, ורב זכיות מקרי — נקרא, צדיק, הוא שם
48 המושאל לענין שכר ועונש, — שם שאינו מציין את משמעותו
49 האמיתית של הדבר, כי
50 אם "שואלים" מילה
51 מסוימת ממקום אחר, כדי
52 להסביר בו פרט מסויים
53 של הדבר. כך גם השמות
54 "בינוני" ו"צדיק" הם שמות
55 מושאלים לגבי שכר
56 ועונש, לפי שנדון אחר
57 רבו, — ההבדלים בין
58 צדיקים, בינונים ורשעים,
59 נחשבים כאן רק בשייכות
60 למשפטו של אדם, והוא
61 נידון לפי רוב מעשיו.
62 ומקרי — ונקרא, צדיק
63 בדינו מאחר שזוכה
64 בדין, — לגבי פרט זה שיצא זכאי בדין, הוא נקרא "צדיק" כלומר

9. שבועות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. הערת כ"ק רבינו: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות — אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד מע' פנים לתורה". 14. ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לח, ב.

דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים מיסוד המים, כי המים
מזמנים כל מיני תענוג, — כלומר, כל הדברים המביאים
לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג, הרי זה
אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאווה לתענוג באה,
איפוא, מיסוד המים.

והוללות וליצנות
והתפארות ודברים
בטלים מיסוד הרוח, —
כשם שהרוח אין בה
ממשות, כך אין בהוללות,
ליצנות, התפארות
ודברים בטלים, שום
ממשות והם נעדרים תוכן
לגמרי. ועצלות ועצבות
מיסוד העפר. — כשם
שהעפר בטבעו יש בו
כבדות והוא נמשך
ללמטה, כך גם עצלות,
שהיא בעצם כבדות
באברי האדם, עצבות
ומרה שחורה, מביאות
את האדם לנמיכת רוח
ולכבדות. ונש
מדות
מטובות שפוטב
ישראל בתולדותם, כמו
רחמנות ונמילות
חסדים — פאות ממנה.
— מהנפש של הקליפה,

אלא נשאלת השאלה: אם נפש זו היא מקליפה ומרע, כיצד
באות ממנה מדות טובות? — על כך הוא אומר: כי בישראל
נפש זו דקליפה, היא מקליפת נגה, שיש בה גס-בן טוב,
— ומטוב זה שבנפש זו באות ביהודי המדות הטובות הטבעיות,
והיא — קליפה זו באה מסוד "עין הדעת" — שיש בו טוב
ורע: מה שאין בן נפשות אמות העולם, הן משאר
קליפות טמאות, שאין בהן טוב כלל, כמו שכתוב ב"עין
חיים" שער מט פ"ק ג': וכל מינו דעבדין האמות עובדי
גלולים לגרמיהו עבדין, — כל הטוב שעושים אומות העולם
הוא לטובת עצמם, מכיון שנפשותיהם הן מקליפה כזו שאין
בה טוב כלל. וכדאיתא — וכמו שמצינו, בגמרא²² על
פסוק²³: "והסד לאמים חמאת" — שכל צדקה וחסד
שאמות העולם עושין, אינן אלא להתייחר בו: — יהודי,
כשעושה טוב, גם אם זה בא מצד טבעו הטוב, הרי כוונתו בכך
היא לעזור לזולת. ראייה לכך: באם הזולת אינו זקוק לעזרתו,
הוא מרוצה ושבע רצון. ואילו, באומות העולם אין כוונתם
לעזור לזולת, כי-אם למלא שביעות רצונם הם, להגדיל את

1 שהם מועטים — עמד ושתלן בכל דור ודור וכו', וכמו
2 שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם: — כלומר, בכל דור ישנו צדיק
3 שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה שלמדנו
4 ש"צדיק" הוא זה שאין לו יצירה הרע לגמרי. שכן, אם "צדיק"

5 הוא זה שיש לו רוב מצוות
6 — מדוע הוא אומר
7 שצדיקים הם כל כך
8 מועטים? הרבה יהודים
9 ישנם שיש להם רוב זכיות?
10 אך באור הענין, — להבין
11 מה הן מדריגות ה"צדיק"
12 וד"בינוני", וכיצד
13 בצדיקים עצמם ישנן כמה
14 וכמה מדריגות, על פי
15 מה שכתב הרב חיים
16 ויטאל ו"ל ב"שערי
17 הקדושה" ו"ב"עין חיים"
18 שער נ פ"ק ב], דלכל
19 איש ישראל, אחד צדיק
20 ואחד רשע, יש שתי
21 נשמות, וכתב¹⁹:
22 "ונשמות אני עשיתי", —
23 נשמות לשון רבים, למרות
24 שהפסוק מדבר אודות
25 יהודי יחיד, כמו שנאמר
26 לפנינו: "כי רוח מלפני
27 יעטוף", שהן שתי
28 נשמות²⁰ — נפש אחת

29 מצד הקליפה וסטרא אחרא, — כמו קליפת פרי, המכסה
30 ומסתירה על התוכן הפנימי של הפרי, כך ברא הקב"ה כוחות
31 המסתירים על החיות האלקית הפנימית שבכל דבר. "סטרא
32 אחרא" — משמעותו, צד אחר, לא צד הקדושה, אלא הצד
33 ההפכי מקדושה, והוא נפש אחת מצד הקליפה וסטרא-אחרא,
34 והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הנוף, וכתב²¹:
35 "כי נפש הקשר בדם היא", — הנפש המחיה את גופו הגשמי
36 של האדם, הוא הדם, וממנה — מנפש זו, פאות כל המדות
37 רעות, מארבעה יסודות רעים שבה, — יסודותיה של נפש זו
38 הם רעים, מפני שהרי היא באה מקליפה ומרע, והם ארבעה
39 במספר, שכן, כשם שכל דבר גשמי מורכב מארבעה יסודות:
40 אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר רוחני, כולל מציאותה של
41 נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים, שמהם באות המדות
42 הרעות, והיינו: כעס וגאוה מיסוד האש שנגבה למעלה, —
43 טבעה של האש להימשך למעלה, ומשום כך באות ממנה
44 המדות הרעות כעס וגאוה: כעס הוא פועל יוצא מגאוה, כי
45 כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס כשמישהו עושה

18. משלי י, כה. 19. ישע"י נז, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרי' הנשמה שבנרנח"י (שזה אין הכרח בכאו"א - ופשיטא - לא בנפה"ב) כ"א המדרי' ההכרחית - נפש". 21. ויקרא יז, א. 22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד.

מספרים על החסיד רבי הלל מפאריטש – מגדולי החסידים, 8
גאון בנגלה ובקבלה, חיבר ספרים בחסידות ותשובות בנגלה, 9
ובהיותו עילוי נפלא היה כבר בצעירותו בקי בהרבה ספרי 10
קבלה – שבתחילה חשב את עצמו במדרגת "צדיק", ואילו 11
משנהיה לחסיד חב"ד והחל ללמוד הפרק הראשון בספר 12
התניא, אמר אימרה רוסי: צדיק ודאי שאינו – הלואי 13
בינוני. 14

שמש ולהתגאות. אמנם, גם בין אומות העולם ישנם יוצאים 1
מן הכלל, והם הנקראים חסידי אומות העולם, שיש בהם מדות 2
טובות, ומטיבים עם הזולת כדי לעזור לו ולא לטובת עצמם, 3
שכן, הנפש שלהם איננה מוקלפות הטמאות לגמרי, כִּי־אם 4
מקליפת נוגה והערת כ"ק רבינו: מפני שנלקחים מנוגה כו' 5
כידוע בשער חזמה"צ בס' – לקוטי ביאורים לר"ה מפאריטש 6
מז, ב. –.

יום שלישי כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית:

יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה, – נשמות ישראל נובעות ממחשבתו 48
של הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר 49
הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של הקב"ה, 50
ולגבי המחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני, כְּדִכְתִּיב: – כמו 51
שכתוב: "בְּנִי בְּכָרִי 52
יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים אַתֶּם 53
לִה' אֱלֹהֵיכֶם" 8. פְּרוּשׁ, – 54
מה משמעות העובדה 55
שיהודי מתואר כבנו של 56
הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁהֵבֵן 57
נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כִּךְ 58
כְּבִיכּוֹל נִשְׁמַת כָּל אִישׁ 59
יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה 60
מִמֶּנּוּ שֶׁבָּתוֹ וְחֻבְתּוֹ 61
יִתְבָּרָה, – ונאמר ונשמתי 62
של יהודי באה ממחשבתו 63

וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה מהקב"ה בעצמו, שכן, 64
דְּאִיהוּ חֲכִים וְלֹא כְּחֻכְמָה יִדְעָא, – הקב"ה חכם, אבל לא 65
באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, אֱלֹא הוּא 66
וְחֻכְמָתוֹ אֲחֶד, וְכְמוֹ שֶׁכָּתֹב הָרַמְבַּם* הגהה [הרמב"ם 67
השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". אך ישנם 68
גדולים וחכמים שאינם סוברים כמותו* והם אומרים שאי־ 69
אפשר כלל לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי 70
הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר 71
רבנו הזקן בהגהה, שחכמי הקבלה הורו לרמב"ם. ברם, מה 72
שעל־פי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו 73
שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם 74
מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם: לגבי הקב"ה 75
כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן 76
הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור־ 77
איך־סוף האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז 78
שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות 79
ואז אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". 80

15 פָּרָק ב. וְנִפְשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל
16 מִמֶּנּוּ, – "חלק אלוה ממעל" – לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן
17 מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים
18 אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת חכמינו ז"ל²
19 "בלשון הבאי", בלשון של
20 גזמא, למשל: "ערים
21 גדולות
22 בשמים"³, הרי "בשמים"
23 ביטוי של מליצה, כי אין
24 הכוונה לשמים ממש. כדי
25 שלא יפרשו את המלים
26 "חלק אלוה" בלשון של
27 מליצה, מוסיף רבנו הזקן
28 המלה "ממש", להדגיש
29 שנשמתי יהודי היא אכן
30 ממש חלק אלוה ממעל.

31 כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב: "וַיִּפַּח בְּאַפִּי נְשָׁמַת חַיִּים", – פסוק זה נאמר
32 על אדם הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת
33 והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, וְ"אַתָּה נִפְחָת בִּי"⁵,
34 – זה נאמר על נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד
35 אותנו הביטוי "נפחת", המשמש כאן לתיאור הכנסת הנשמה
36 ביהודי? – הוא מסביר מיד: וְכְמוֹ שֶׁכָּתֹב בְּיִתְרָה: "מֵאֵן דִּנְפַח
37 מִתּוֹכָהּ נִפַּח", – מי שנפח הרי הוא נופח מתוכו, פְּרוּשׁ,
38 מִתּוֹכִיתוֹ וּמִפְּנִימִיתוֹ, שֶׁתּוֹכִיתוֹ וּפְנִימִיתוֹ הֵחִיית שֶׁכָּאֲדָם
39 מוֹצִיא בְּנִפְחָתוֹ כְּכֵן: – כמו שאנו רואים במוחש, כשאדם
40 מדבר אין הוא מתעייף כל כך מהר, ואילו כשהוא נופח הוא
41 מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח, הוא משתמש בחיות הפנימית
42 שבו, ומכיון שצורת הכנסת הנשמה מהקב"ה לגופו של יהודי
43 מתוארת במלה "נפחת" – הרי שהנשמה באה מהפנימיות
44 שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות בפנימיותו
45 ועצמותו של הקב"ה – ממה שהנשמה באה כביכול, ממחשבתו
46 של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה – וכך
47 מסביר ה"תניא" את הדברים: כִּךְ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, נִשְׁמֹת

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס
הזוהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר
גבורות ה', ועוד.

ביכולת האדם להבין לאשורו, כדכתיב¹³: "החקר אלוה
תמצא", וכתיב¹⁴: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'". —
הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון
שנשמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה,
הרי שהיא באה מזהקב"ה
עצמו. בהתאם למה
שהוסבר, שנשמתו של כל
בן ישראל באה מחכמתו
של הקב"ה — להלן נכנה
אותה "חכמה עילאה" —
נשאלת השאלה: אם אכן
כל הנשמות באות משורש
אחד, מחכמה עילאה, היו
צריכות כולן, כל
הנשמות, להיות במדרגה
אחת שווה. מנן נוצר,
איפוא, השוני במדרגות
שבהן מחולקות נשמות
ישראל? — וכך הוא שואל:
ואף שיש רבבות מיני
חלוקין מדרגות
בנשמות, גבוה מעל
גבוה לאין קץ, כמו גדל
מעלת נשמות האבות ומשה רבנו עליו השלום, על
נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא, שהם בחינת עקבים
ממש לגבי המוח והראש; — שכן, הנשמות שבדורותינו,
נקראות נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המוח והראש הן
בבחינת העקב שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב
הרגל לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום להשוות את נשמות
ה"עקביים" שבדורותינו לנשמות ההן הנקראות בשם מוח
וראש. כאן מדובר על היתרון העצום במעלת הנשמות
שבדורות הקדומים לגבי הנשמות שבדורותינו. וכן בכל דור
ודור יש ראשי אלפי ישראל, שנשמותיהם הם בחינת ראש
ומח לגבי נשמות ההמוני ועמי הארץ; — מלבד זאת, בכל
דור ישנם, באותו דור, הבדלים גדולים במדרגות הנשמות, וכן
נפשות לגבי נפשות, כי כל נפש כלולה מנפש רוח
ונשמה. — הבדלים אלה שבבני ישראל, אינם רק במדרגת
הנשמה, אלא גם במדרגת הנפש. שכן, כל נפש כלולה משלש
בחינות: נפש, רוח ונשמה, וכשם שב"נשמה" ישנן מדרגות
שונות, כך גם ברוח ובנפש ישנן מדרגות שונות. רואים אנו
מכך, מה גדול מספר ההבדלים והחילוקים במדרגות הנשמות.
בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה, להיות אותם הבדלים גם
בשרשן של הנשמות באלקות — כאשר נשמה גבוהה יותר באה
משורש נעלה יותר? — אך, מכל מקום, שרש כל הנפש רוח
ונשמה כלם, — למרות המדרגות השונות שבנשמות, מראש
כל המדרגות עד סוף כל דרגין, המלכש בגוף עמי הארץ

ועל כך אומר רבנו הזקן: והודו לו חכמי הקבלה, — חכמי
הקבלה הודו לרמב"ם, שבקב"ה שייך ענין החכמה באותה
צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"ידע" וה"ידוע", הם דבר אחד,
כמו שכתוב בפרדס מרתמ"ק. — כמו שאומר רבי משה
קורדובירר בספר
הפרדס שלו, וגם לפי
קבלת האר"י ו"ל יציבא
מלתא, — גם לפי קבלת
האר"י"ל, שלפיה אנו
יודעים יותר, שהקב"ה
נעלה מעלה מעלה גם
מסוג החכמה המובא
בדברי הרמב"ם — נכונה
דעתו של הרמב"ם, וזאת
בסוד התלפשות אור
אין סוף פרודיהו, על
ידי צמצומים רבים, —
בשאר אר"י סוף ברוך
הוא מתלבש על ידי
צמצומים רבים בבלים
דחב"ד האצילות, —
ב"בלים" של "חכמה",
בינה ו"דעת" שבעולם
האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות
— נכונה סברתו של הרמב"ם, אף לא למעלה מהאצילות, —
אבל לא באותה דרגה שאור אר"י סוף הוא למעלה מעולם
האצילות. וכמו שכתוב במקום אחר¹¹, שאין סוף פרודיה
הוא מרום ומתנשא רוממות אין קץ, למעלה מעלה
ממקוה ובחינת חב"ד, עד שמקוה ובחינת חב"ד נחשבת
כעשיה גופנית אצל ותפרה, כמו שכתוב¹²: "כלם
בחכמה עשית": — בעצם היה צריך לומר: כולם בחכמה
חכמת" או "השכלת" — בהתאם למלה "חכמה" המובאת בפסוק
— מדוע נאמר בפסוק "עשית"? — אלא הוא בא להדגיש שחכמה
נחשבת כעשיה לגבי הקב"ה, שהוא המדע והוא הידע בו,
— והרמב"ם מסיים: "הוא הידוע", כלומר, הבנתו כביכול של
הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים כהבנה. ההבנה
בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות שונים: נפש האדם
שהיא ה"ידוע", היא שיודעת ומבינה. ובמה הנפש מבינה? —
בכח ההבנה, המביא לכך שהנפש תדע ותבין. וכוח זה נקרא
"מדע" (הוא מביא לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים
ומבינים, כגון הלכה במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי
שישנם כאן שלשה דברים נפרדים: ה"ידוע", ה"מדע" וה"ידוע".
שונה הדבר לגבי הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע,
הוא הידוע והוא הידוע", ועל כך הוא אומר בהמשך: ודבר זה
אין ביכולת האדם להבינו על בוריו בו, — ודבר זה —
שהמבין, כוח ההבנה, והדבר אותו מבינים, הם אותו אחד, אין

11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעי' נה, ח.

יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן
בבחינת ראש ומוח. ועל ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות
הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו
לומדים בספר ה"תניא": **כְּמִשְׁלַח הַבֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, צִפְרָנִי רָגְלִיו**
שְׁאֵפְלוּ צִפְרָנִי רָגְלִיו
נְתָהוּ מִטַּפָּה זֶה מִמֶּנּוּ, –
כיצד, אבל, נתהוו ממנה
הצפרניים? – **עַל־יְדֵי**
שְׁהִיטָה תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים
בְּכֶסֶן הָאֵם, וְיִרְדָּה
מִמְדְּרָגָה לְמִמְדְּרָגָה,
לְהִשְׁתַּנּוּת וּלְהִתְחַוּוּת
מִמֶּנָּה צִפְרָנִים. – הרי,
שאף שכל אבריו של
הילוד, ממוחו עד צפרניו,
באים משורש אחד,
מטיפת מוח האב, נתהוו
בהם שינויים והבדלים
גדולים כל כך, מהמוח עד
הצפרניים. דבר נוסף אנו
רואים: **וְעַם כָּל זֶה,**
עוֹדֶנָּה קָשׁוּרָה וּמִיחָדָת
בְּיָחוד נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתָהּ וְעֵצוֹמָהּ הָרָאשׁוֹן שְׁהִיטָה
מִפֶּת מִן הָאֵב; – גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של
צפרניים, וזאת מכיון, **וְגַם עֲכָשׁוּ בֶּבֶן, יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִים**
וְחִיּוּתָם נִמְשָׁכֶת מִהֶמֶךְ שְׁפָרָאשׁ; – ומשום שהצפרניים
מקבלות חיותן ממוחו של הילוד, שלא נשתנה משורשו הראשון
ונשאר – **מוֹחַ, הרי,** שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה,
באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו
ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: **כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא**
[נְדָה שָׁם 15]: "לִבֵּן, שְׁמִמְנוּ גִידִים וְעֵצוֹמֹת וּצִפְרָנִים" – הרי
שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש
לצפרניים שייכות לבחינת המוח: **[וּכְמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּעֵין חַיִּים]**
"שְׁעַר הַחֲשָׁמַל", בְּסוֹד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בֶּנִּין עָדוֹ,
שְׁהִיוּ צִפְרָנִים מְבַחֲשִׁית מִן תְּבוּנָה]. – מכאן ראייה שגם
על ידי קבלה, יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח, כמו שהוא
במשל הבן. **וְכִכָּה מִמֶּנּוּ, כְּבִיכּוֹל, בְּשֶׁרֶשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ**
וְנִשְׁמָה שֶׁל כָּלָלוּת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, בִּירְדוֹתָהּ מִמְדְּרָגָה
לְמִמְדְּרָגָה עַל־יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת־בְּרִיָּאָה
יִצְרָה־עֲשִׂיָּה – "השתלשלות" – מלשון שלשלת (שרשרת)
המורכבת ממספר מסויים של טבעות הקשורות ומושחלות זו
בזו, עד שגם הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת
העליונה, באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד,
אותו דבר בסדר מדרגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור
לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם –
זה ומתלבשת בגוף. "אבי"ע" – ראשי תיבות: אצילות, בריאה,
יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה,

1 **וְכָל שְׁבָקִלִים, –** הרי זה הכל, **נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָעֲלִיוֹן, שְׁהִיא**
2 **חֲכֵמָה עֲלֵיָּהּ כְּבִיכּוֹל. –** כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל
3 זאת, מתהווים ההבדלים במדרגות הנשמות, למרות ששרשן
4 אחד, משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו משל
5 שכבר השתמש בו לעיל,
6 כדי לציין שנשמות
7 ישראל נקראות "בנים"
8 להקב"ה, ובאות מ"חכמה
9 עילאה" כמו שהבן בא
10 ממוח האב. מאותו משל
11 עצמו גם יובן כיצד
12 מתהווים
13 המדרגות בנשמות. כדי
14 להקל על הלומד –
15 המתחיל, נביא כאן הסבר
16 קצר: במשל אנו רואים,
17 שכל גופו של הילוד בא
18 מטיפת מוח האב. כלומר,
19 על אף ההבדלים
20 שבאבריו השונים של
21 הילוד – מהנעלה ביותר
22 עד לפחות ביותר, מהמוח
23 שלו עד צפרני רגליו – הם באים כולם משורש אחד, מטיפת
24 המוח של האב. כיצד, אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? –
25 הרי זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך תשעת חדשי
26 העיבור, בבטן האם, בהם היא עוברת תהליך מסויים של
27 התהוות הגוף. שהייה ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן
28 הדרגתי, יוצרת את ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל
29 שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי,
30 שכל האברים באים, אכן, משורש אחד – טיפת מוח האב –
31 ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים כאלה של מעלה
32 ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר נוסף מובן מהמשל האמור,
33 שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד, הצפרניים שלו, הוא
34 קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון – במוח האב. שכן,
35 גם הצפרניים יונקות חיותן ממוחו של הילוד, ומאחר שמוחו
36 נשאר, גם אחרי ההולדה, מהות זהה עם מוח האב, הרי שגם
37 הצפרניים, אחרי ההולדה, קשורות עדיין בשורשן הראשון. כך
38 נבין גם ביחס לנשמות: אף שכל הנשמות באות משורש אחד,
39 מ"חכמה עילאה", על כל אחת מהן לעבור, אחרי ירידתה
40 מ"חכמה עילאה", השתלשלות של הרבה עולמות ולרדת
41 הרבה מדרגות, מדרגה אחרי מדרגה, עד להתלבשות בגוף
42 גשמי – תהליך זה של השתלשלות וירידה מדרגה לדרגה,
43 מביא לשינויי המדרגות בנשמות, מפני שעל נשמה אחת
44 משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק
45 השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר,
46 נשארות אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון,
47 "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את

1 יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים.
2 ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו
3 לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי
4 הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני

5 אלקות שנבראים
6 מסוגלים להבינם – נוצרו
7 לצורך זה ארבעת
8 העולמות (לפי הסדר
9 ממעלה למטה): אצילות,
10 בריאה, יצירה, עשיה.
11 "אצילות" – עולם
12 שמדריגתו הכללית היא
13 זיו והארה מהאור האלקי
14 האין-סופי, הארה כזו
15 שהיא עדיין קרובה לאור-
16 אין-סוף ברוך-הוא. זהו גם
17 פירוש המלה "אצילות" –
18 הפרשה (מלשון "ואצילתי"
19 מן הרוח"¹⁶) כלומר,
20 מהותה של הארה זו היא
21 האהרה האלקית
22 המובדלת ומופרשת
23 ממקורה. וגם "אצילות"

24 מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות
25 קרובים עדיין לאור-אין-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של
26 עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא,
27 הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש
28 ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונית של
29 התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית.
30 "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה
31 ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור.
32 ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל
33 אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי,
34 העולם הזה וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא
35 מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה
36 והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר – אצילות. זאת
37 אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד
38 ממדריגה אחת לשניה, עלידי השתלשלותם של ארבעת
39 העולמות אבי"ע – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – מַחְכְּמַת
40 יְתִבְרָהּ, בְּרִבְתִּיכִי: "כֵּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי" – הכל משתלשל
41 מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר ההשתלשלות, הנה עלידי
42 ירידה זו של שורש הנשמה, נִתְהוּוּ מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה
43 שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ וּפְחוּתִי הָעָרָה. – ההבדלים בין עליון לתחתון
44 בנשמות, נהווו בתהליך ירידתן בסדר ההשתלשלות. שכן, על
45 נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום
46 כך ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים,
47 שעליהן השפיעה השהייה תשעה חודשים בבטן האם, יותר

ליקוטי אמרים

ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית נתהוו ממנו נפש רוח
ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך ועם כל זה עודינה
קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן
הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה כי יניקת וחיו' נפש
רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של
הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורים: ובוה
יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח
מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש כי ע"י
דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה של
עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה
עילאה שהוא ית' וחכמתו א' והוא המדע כו' [והפושעים
ומורדים בתלמידי חכמים יניקת נפש רוח ונשמה שלהם
מבחי' אחוריים של נפש רוח ונשמת ת"ח] ומ"ש בזהר
ובזהר חדש שהעיקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש
דווקא משא"כ בני עמי הארץ כו' היינו משום שאין

מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות
הצפרניים בשורשן הראשון עלידי יניקת חיותן ממוח הילוד –
כך גם בנשמה: ועם כל זה, עודינה קשורות ומיוחדות ביחוד
נפלא ועצום במהותן ועצמותן הראשון, שהיא המשכת
חכמה עילאה, – כיצד
נעשה הדבר? – כי יניקת
והיות נפש רוח ונשמה
של עמי הארץ, הוא
מנפש רוח ונשמה של
הצדיקים והחכמים,
ראשי בני ישראל
שבדורים: – על ידי שהם
יונקים חיותם מהצדיקים
והחכמים שהם בבחינת
"ראש" ו"מוח" – קשורים
כל בני ישראל בשורשם
במוח שלמעלה, "חכמה
עילאה". ובוה יובן
מאמר רז"ל¹⁷ על פסוק:
"ולדבקה בו"¹⁸ – שכל
הדבק בתלמידי חכמים,
מעלה עליו הכתוב
כאלו נדבק בשכינה
ממש, – לכאורה: כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים
לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים
מובנים: כי עלידי דביקה בתלמידי חכמים, קשורות נפש
רוח ונשמה של עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון
ושרשם שבחכמה עילאה, שהוא יתברך וחכמתו אחד,
והוא המדע כו'. – כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים
עם "חכמה עילאה" עלידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם
ממילא מאוחדים ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו.
[והפושעים ומורדים בתלמידי חכמים – יניקת נפש רוח
ונשמה שלהם מבחינת אחוריים של נפש רוח ונשמת
תלמידי חכמים]. – השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי
שנותן דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, אלא ברצון חיצוני
בלבד, בגלל טעם מסוים שיש לו בוה, וזה מתבטא גם בצורת
הנתינה: הוא נותן לו מאחורי גבו, ובשעת מעשה מפנה את פניו
ממנו. כך גם במובן הרוחני, כשמשפיעים על מישהו שלא מתוך
רצון טוב, פירוש הדבר, שההשפעה באה מבחינת "אחוריים".
אף בענינו: מן ההכרח לומר, שהשפעה אלוקית מסויימת
מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים, כי כל נשמה,
בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשורשה ומקורה,
כמוסבר לעיל, אלא שהשפעה זו הם מקבלים רק מבחינת
"אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של
קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: ומה
שכתוב בזהר¹⁹ ובזהר חדש²⁰, שהעיקר תלוי שיקדש עצמו
בשעת תשמיש דווקא, מהשאין-כן בני עמי הארץ כו', –

- 1 עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים"
2 בילדיהם נשמות נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי,
3 בלי הבדל, יש בו נשמה של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו
4 עצמם בשעת תשמיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זוהר" לא
5 מדובר על עצם הנשמה,
6 כי"אם ביחס ללבושה
7 הרוחניים של הנשמה:
8 היינו משום שאין לה
9 נפש רוח ונשמה שאין
10 לה לבוש מנפש
11 דעצמות אביו ואמו, —
12 לכך מתייחס ה"זוהר"
13 וה"זוהר חדש", בקראם
14 את לבוש הנשמה בשם —
15 נשמה, מפני שהלבוש
16 נוגע ביותר לנשמה, שכן:
17 וכל המצות שעושה —
18 הכל עלידי אותו הלבוש כו', ואפלו השפע שנותנים לו
- מִן הַשָּׁמַיִם - הַכֹּל עַל־יְדֵי לְבוּשׁ זֶה, - כִּי, כְּדִי שֶׁהַנֶּשְׁמָה
תוכל לפעול בגוף בו התלבשה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים
גשמיים, מן ההכרח שזה יהיה עלידי לבוש, וְאִם יִקְדֹּשׁ אֶת
עַצְמוֹ - יִמְשִׁיךְ לְבוּשׁ קָדוֹשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ, - מִמִּילָא תְּהִיָּה
אצל הבן עבודת ה' קלה
בהרבה, וְאִפְּלוּ הִיא
נִשְׁמָה גְּדוּלָּה, צְרִיכָה
לְקָדוֹשׁ אָבִיו כּו'. -
בשעת תשמיש, אֲכַל
הַנֶּשְׁמָה עֲצָמָה, הֵנָּה
לְפַעֲמִים נִשְׁמַת אָדָם
גְּבוּהָ לֵאמֹר קֵץ, כֹּא
לְהוֹיֹת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם
נְכוּזָה וְשֶׁפֶל כּו', כִּמוֹ
שֶׁכָּתֹב הָאֵרֶץ וְ"ל כָּל
זֶה בְּלִקּוּמֵי תוֹרָה'
פְּרִשְׁת וִירָא וּבְמַעֲמֵי
מִצְוֹת' פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית:²¹

ליקוטי אמרים

יום רביעי כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ויראתו ופחדו.

- 37 פֶּרֶק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש
38 אלקית, שהיא חלק אל-יה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות:
39 נפש, רוח ונשמה.
40 בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר
41 על כוחותיה הפנימיים של
42 הנפש האלקית:
43 וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינָה
44 וּמִדְּרָגָה מְשַׁלֵּשׁ אֵלָיו:
45 נֶפֶשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה -
46 בְּלוּלָה מְעַשֵּׂר בְּחִינּוֹת,
47 - כל אחת מהשלש, גם
48 הנפש, גם הרוח וגם
49 הנשמה - מורכבת
50 מעשרה כוחות שונים,
51 שהם כנגד עשר ספירות
52 עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֶן, - עשרת הכוחות מקבילים לעשר
53 הספירות שלמעלה המהוות מקור להן, ומהן הם נובעים,
54 הנחלקות לשתיים, - עשר ספירות אלה מתחלקות לשתי
55 קבוצות - שָׁתֵּן: שֵׁלֶשׁ אֲמוֹת וְשֶׁבַע כְּפֻלּוֹת; - שלש
56 הספירות העליונות יותר, נקראות בשם "אמות" - מלשון "אם",
57 מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע הספירות,
58 כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע
59 המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני
- אופנים. פְּרוּשׁ, - אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"?
הַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת, - נקראות "אמות", וְשֶׁבַעַת יְמֵי הַבְּנִין:
הַסֵּד נְכוּרָה תַּפְאֶרֶת כּו'. - שבע המדות: חסד, גבורה,
תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם
"שבעה ימי הבנין". שכן,
על ידן ברא הקב"ה את
העולם בששת ימי
בראשית, כל יום
באמצעות מדה אחרת:
ביום ראשון פעלה מדת
החסד, ביום שני - גבורה,
וכך הלאה. וכשם
שהספירות העליונות
נחלקות לשני חלקים
כלליים וְכִךְ בְּנִפְשׁ
הָאָדָם, - גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה, שֶׁנִּחְלָקָה
לְשֵׁתִים: שֶׁכָּל וּמִדּוֹת. הַשֶּׁכֶּל - במובנו הכללי, בּוֹלֵל: הַכֶּמָּה
בִּינָה וְדַעַת, וְהַמְדוּת הֵן: אֶהְבֵּת ה' - הביטוי הפנימי של מדת
החסד, וּפְחָדוֹ וִירָאָתוֹ - הביטוי הפנימי של מדת הגבורה,
וּלְפָאָרוֹ כּו'. - ביטוייה של מדת התפארת. וְהַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת
נִקְרָאוּ אֲמוֹת וּמִקּוֹר לְמִדּוֹת, בִּי הַמְדוּת הֵן תּוֹלְדוֹת
הַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת: - להבהרת המושגים "חכמה", "בינה",
"דעת", שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים - ולהלן נציין

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א ככלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו'".

במלוא היקפו ובהירותו, וכשמוציא כחו אל הפעל, שמתבונן
בשכלו להבין דבר לאשורו – לכל פרטיו, היוצרים בנן שלם
של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל
ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה
מובן יותר. כמו ה"משלים"

שמשלים על דבר שכל,

עלידם ממשיכים

ו"מאריכים" את השכל

לדרגה נמוכה יותר, כדי

שיהיה קל יותר לתלמיד

להבין אותו. באם המשל

המובא, עדיין עמוק מדי

להבנתו של התלמיד, מן

ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך מתהווה

ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר

שלשת אלפים משל³, שלמה המלך נתן שלשת אלפים משלים

על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך

תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר

שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן

משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד

שלשת אלפים משלים). זהו מובנו של "אורך" בשכל – הירידה

הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא:

התפשטותו של השכל לרוחב – המספר הרב של הפרטים מהם

מורכב השכל; כמורכב ענפיו המרובים של השכל, ולמשל

שמשכל מסויים בעניני טריפות נבנית סבא שנוגעת לדיני

ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו השלם של השכל

לאורכו ולרוחבו. ולעמקו, – כל שכל יש בו עומק ועומק בתוך

עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו,

והוא מבין אותו, מתוך איזה דבר חכמה המשכל בשכלו –

ממה שלפניו היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח

החכמה" – צורה זו של הפרדת הפרטים, של נקודת השכל,

ביסודיות, נקרא "בינה". – "בינה" מייצגת, איפוא, את הכוח

המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו ולעמקו", והן

הם "אב" ו"אם" – ה"חכמה" היא ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם",

המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו⁴. – אהבת ה' ויראתו הן

מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות

מהשכל?

4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה

"מובנת". ואילו "פחד" הוא כשזו כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה

"פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב.

ואילו כאן, בדבר אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", שכן, בסדר

ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

אותם בשם "חב"ד" – נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג
את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של
השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים
וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה",

בצורה מוסתרת (כמו

נקודה שאין בה עדיין

גבולות ברורים של רוחב.

8. אורך (וכו'). זה נקרא גם

9. "ברק המבריק", הברקתו

10. של השכל, הארתה של

11. ההבנה. משל למי

12. שמתייגע לתרץ קושיא

13. מסויימת, ולפתע מבריק

14. רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא מסויימות, אפשר לתרץ

15. את הקושיא – הנה ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה

16. עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק

17. נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה"

18. ומפריד ומבהיר את הפרטים השונים הגלומים בנקודת החכמה.

19. וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו

20. וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"¹, "שמתוך

21. דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח

22. החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל.

23. אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו

24. להתעמק בהבנת השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו

25. שהוא מרגיש וחדש בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם

26. מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים –

27. יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם

28. השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר באדם את הנטיה

29. לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות", "התקשרות"

30. ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "האדם ידע"². ובאור

31. הענין, כי הנה השכל שבנפש המשכלת, – למדנו הרי,

32. ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח

33. מהם הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, שהוא המשכיל כל

34. דבר – מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק

35. המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא

36. נקרא בשם "חכמה", "בחינה". – כלומר, כוח כזה שעדיין

37. שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת". ואילו "פחד" הוא כשזו כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדבר אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

יום חמישי כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפ':

44 וכתוב: "צמא נפשי לאלהים וגו'", וכתוב: "צמא לך
45 נפשי וגו'". והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית,
46 וכמו שכתבו הטבעיים, וכן הוא בעין חיים, שיסוד האש
47 הוא בלב, ומקור המים והליחות מהמה, וכמו שכתוב בעין
48 חיים שער נ, שהיא

49 בחינת חכמה, שנקרא

50 מים שבנפש האלהית. –

51 הלב שהוא מקום

52 הרגשות, הוא חם יסוד

53 האש, ואילו המוח, מקומו

54 של השכל המתון

55 והמחושב – הוא קר. כמו

56 שרואים במחוש, ההבדל

57 שבין מי שהוא בעל לב

58 לבין מי שהוא בעל מוח.

59 כך גם לגבי המוחין

60 והמדות של הנפש

61 האלקית:

62 וההתלהבות של האהבה

63 באים לידי ביטוי בלב

64 ומבחינתו של הלב, יכול

65 האדם להגיע עד לידי

66 כלות הנפש. ואילו המוח

67 הוא קר ומיושב. ואותה

68 הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של הקב"ה היא שתהיה דוקא

69 נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות – מצננת את האש שבלב,

70 ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד

71 שתי המדות יראה ואהבה נולדות מ"חכמה" ו"בינה". ושאר

72 המדות כלן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן, כמו

73 שכתוב במקום אחר. – ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש

74 המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל מסביר לנו מדוע

75 "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות: מההתבוננות

76 של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת "אב": כשם

77 שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של הילוד, אלא

78 ששם הם בצורה עדינה ומוסתר – כך גם בנקודת ה"חכמה",

79 ישנה כבר, בצורה מוסתר, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן.

80 וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי

81 והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטיו של

82 השכל, ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה

83 תפקידו של כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת

84 היא "אם" ומקור למדות, ועל כך הוא מסביר: וְהַדְעָה, הוּא

85 מְלִשׁוֹן "וְהָאֲדָם יָדַע אֶת תְּחוּהוֹ", והוא לשון התקשרות

86 והתקשרות, שֶׁמֶקֶשׁ דַּעְתּוֹ בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ וְחֹק מֵאֵד, וְיִתְקַע

1 כִּי הַשֶּׁכֶל שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַמְּשַׁכֵּלֶת, בְּשִׁמְתּוֹנוֹ וּמַעֲמִיק מֵאֵד
2 בְּגִדְלָת ה', אִיךְ הוּא "מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין" – מְמַלֵּא כָּל
3 הַעוֹלָמוֹת בְּאוֹר אֱלֹקִי וּבְחַיּוֹת – כְּמוֹ הַנִּשְׁמָה הַמְּמַלֵּאת וּמַחֲיָה
4 כָּל חֲלָקִי וְאֲבָרֵי הַגּוֹף. אוֹר וְחַיּוֹת אֱלֹקִי זֶה מֵתֻלַּב וּמֵתֻלַּב בְּכָל
5 בְּרִיָּה וְהוּא מוֹתָאם

6 לַתְּכוֹנוֹת הַמִּיּוּחָדִת שֶׁל כָּל

7 נְבִרָא, וְ"סוֹכֵב כָּל

8 עֲלָמִין" – אוֹר וְחַיּוֹת אֱלֹקִי

9 שֶׁלְמַעֲלָה מְדִיכּוֹלֶת

10 לַהֲתַלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַעוֹלָמוֹת;

11 מְדוּבָר כָּאֵן בְּאוֹר אֱלֹקִי

12 הַפּוֹעֵל בְּצוּרָה "עֲקִיפָה",

13 בְּדֶרֶךְ מִקִּיף. אוֹ כְּשִׁמְתּוֹנוֹ

14 בַּעֲנִין שֶׁל וְ"כֵּלָא קָמִיָּה

15 כֵּלָא חָשִׁיב" – אִיךְ שֶׁכֶּל

16 הַבְּרִיאָה נִחְשָׁבֶת לְכֻלּוֹם

17 לְגַבִּי הַקֶּבֶד. הַהֲתַבּוֹנוֹת

18 בְּגִדְלוֹת שֶׁל הַקֶּבֶד, אִיךְ

19 שֶׁכֶּל הַנְּבִרָאִים בְּטִלִּים

20 לְגַבִּי בְּאוֹפֶן מוֹחֲלָט, הִיא

21 עַל-יְדֵי הַתַּעֲמָקוֹת

22 מִחֲשַׁבְתּוֹ, בְּאֶחָד מִהַעֲנִינִים

23 הָאֲמוּרִים, בְּגִדְלוֹתוֹ שֶׁל

24 הַקֶּבֶד, וְאֵז: נִזְלָה

25 וְנִתְעוֹרְרָה מֵדַת יִרְאָה הָרוֹמְמוֹת בְּמַחֲוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ, לִירְאָה

26 וְלִהְיֵת בְּבוֹשָׁה, יִרְאָה בּוֹשָׁה, כְּמִי

27 שֶׁמִּפְּדוּ מִחֲכָם וְצִדִּיק גָּדוֹל – הִרִי זֶה יִרְאָה הַמִּתְבַּטָּאת גַּם בְּבוֹשָׁה

28 וּבִירְאָת הַכְּבוֹד שִׁישׁ לוֹ כִּלְפֵי גִדְלוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲכָם וְצִדִּיק. כֵּךְ

29 גַּם כָּאֵן, מִבִּיָּאָה הַהֲתַבּוֹנוֹת בַּעֲנִינִים הָאֲמוּרִים לִירְאָה וּלְהִתְבּוֹשֵׁשׁ,

30 מִגִּדְלוֹתוֹ וְיִתְבַּרְךְ שְׁאִין לֵה סוֹף וְתִכְלִית, וּפָחַד ה' בְּלִבּוֹ. –

31 עַד כָּאֵן דּוֹבֵר עַל הַהֲתַבּוֹנוֹת בְּגִדְלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד, הַמִּבִּיָּאָה

32 וּמַעוֹרֶרֶת יִרְאָה וּפָחַד – בִּיטוּיָהּ שֶׁל מֵדַת הַגְּבוּרָה. וְשׁוּב –

33 הַהֲתַבּוֹנוֹת בְּגִדְלוֹת ה' מִבִּיָּאָה גַּם לַהֲתַעוֹרְרוֹת מֵדַת הַחֶסֶד,

34 כִּשֶׁהֲתַבּוֹנוֹת הִיא ב"טוֹב" שְׁבִאלֶקוֹת, יִתְלַחֵב לְבוֹ בְּאֶהֱבָה

35 עֲזָה כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ, בְּחִשְׁקָהּ וּפְחִיצָהּ וְחִשְׁקָהּ וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֶקָה,

36 – בִּיטוּיִים שׁוֹנִים שֶׁל אֲהָבָה שֶׁלֵּכֶל אֶחָד מֵהֶם מוֹבֵן שׁוֹנָה, לְגִדְלוֹת

37 אִיִּן סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. – כְּלוּמָר, שֶׁבְּמִקְרָה הַמְּדוּבָר מַעוֹרֶרֶת

38 הַהֲתַבּוֹנוֹת אֲהָבָה חֹזֶקֶת לַהֲקַבֵּה, וְהִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, – אֲהָבָה

39 זֶה עוֹשִׂיהָ לַהֲתַלַּקֵּחַ בְּצוּרָה כּוֹז, שֶׁהִנֵּפֶשׁ תִּכְלָה מְרֻב אֲהָבָה,

40 וּבִאֲמַת הִיתָה הַנֶּפֶשׁ כִּלָּה לְגַמְרֵי אֵילּוֹ הָאֲדָם לֹא הִיָּה מִשְׁתַּלֵּט עַל

41 עַצְמוֹ וּמִרְסָן אֲהָבָה הַגְּדוֹלָה בְּאֲמַצְעוֹת עֲבוּדָה עַצְמִית, לַהֲפַסִּיק

42 תַּהֲלִיק זֶה שֶׁל כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְלִהְיֵשׁאֵר כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף, כִּדִּי לְבַצֵּעַ

43 כּוֹוֶנָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד, בְּרִכְתֵּיב: "נִכְסְפָה וְגַם כְּלָתָה נֶפֶשִׁי וְגו'",

לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את
המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו
מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה
לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקרא לו את תוכנו.
בשמעו את תוכן המכתב –
נפל האיכר והתעלף.
נשאלת השאלה: האיכר
הרי רק שמע את תוכן
המכתב מפיו של
ה"מלמד". ואילו המלמד
ידע את התוכן על-ידי
"ראיה", הוא עצמו ראה
וקרא את המכתב –
ולמעשה התעלף האיכר,
ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא
שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם
במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל"
הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה
ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא
מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את
ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו,
עד שהוא מתערער באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל",
זה נעשה ה"אבא" שלו.

מחשבתו בחזק בגדלת אינסוף ברוך-הוא, ואינו מסת
דעתו. – הוא מקשר בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה
שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו.
כי אף מי שהוא חכם ונכון בגדלת אינסוף ברוך-הוא, –
גם אם הפעיל את
ה"חכמה" ואת ה"בינה"
בגדולת הקב"ה, הנה אם
לא יקשר דעתו ויתקע
מחשבתו בחזק
ובהתמדה – לא יוליד
בנפשו יראה ואהבה
אמתית, כי אם דמיונות
שווא. – רק יהיה נדמה לו
שיש לו יראה ואהבה
אמיתיות. ברם, לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של כוח הדעת,
אין לו מדות אלו, ועל כן תדעת הוא קיום המדות וחייתן,
והוא בולל חסד וגבורה. פרוש: אהבה וענפיה ויראה
וענפיה: – מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן,
באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות ואמיתיות.
אחד מוקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו-רעון מליובאוויטש,
הרשב"ץ – רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת"
כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר
קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו

יום שישי כ"ט כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, מצות התורה.

ציצית וכדומה, ובדבור הוא עוסק בפרוש כל תרי"ג מצות
והלכותיהן, – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של
המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני
ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו',
ובמחשבה הוא משיג
כל מה שאפשר לו
להשיג בפרד"ם התורה
– אז, תרי"ג כללות תרי"ג
אברי נפשו מלכשים
בתרי"ג מצות התורה;
– שכן, כשם שישנן שש
מאות ושלוש עשרה
(תרי"ג) מצוות בתורה,
הנחלקות לשני סוגים:

מאתים ארבעים ושמונה – מצוות-עשה, ושלוש מאות ששים
וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנן, בגוף האדם, מאתים
ארבעים ושמונה אברים, ושלוש מאות ששים וחמשה גידים,
שהם ביחד תרי"ג (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש
מאות ושלוש עשר "אברים" רוחניים-נשמיים, כל אבר כנגד
מצוה מסוימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושה
(מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים או
כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות – כל אבר של

פרק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו חזקן, שכל נפש אלקית יש בה
עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל"
ו"מדות".
בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי
שרת וביצוע: מחשבה, דיבור
ומעשה, בהם מתלבשת הנפש
האלקית בשעה שהיא
חושבת, מדברת או עוסקת,
בעניני תורה ומצוות.
ועוד יש לכל נפש
אלהית שלשה לבושים,
– שלשה כלי שרת וביצוע
המשמשים את הנפש כמו
"לבוש", בגד, שאפשר

ללבוש ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה
כוחות אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם
– היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם,
מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם – כן גם כשהנפש
משתמשת בכוחות-לבושים האמורים – באים על-ידי-כך לידי
ביטוי השכל או רגשות הנפש, שהם מחשבה דיבור ומעשה
של תרי"ג מצות התורה, שבשהאדם מקיים במעשה כל
מצות מעשיות, – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות

- 1 הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק
- 2 ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצות מעשיות",
- 3 "בפירוש כל תרי"ג מצות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג"
- 4 – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג
- 5 המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים
- 6 בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן
- 7 כללי, שעלידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה,
- 8 לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא
- 9 הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש
- 10 בו:

יום שבת קודש ל' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ה, ובפרטות בחי'... עד עמ' ה, לא תעשה.

- 11 ובפרטות, – איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה
- 12 בדיבור וכו': בחינת חכמה-בינה-דעת שבנפשו – המהוות
- 13 יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, מלפשות בהשגת
- 14 התורה שהוא משיג בפרד"ס – פשט, רמז, דרוש, סוד, כפי
- 15 יכולת השגתו – כל אחד
- 16 לפי כוח השגתו, אחד
- 17 משיג יותר ואחד פחות,
- 18 ושרש נפשו למעלה; –
- 19 מזה להבין, מפני שיש
- 20 לפעמים אשר אחד יש לו,
- 21 מצד שורש נשמתו,
- 22 שייכות לחלק ה"פשט"
- 23 שבתורה, ולכן הוא מסוגל
- 24 להבין ענינים בתורה שיש
- 25 להם שייכות ל"פשט", ויש
- 26 אשר מצד שורש נשמתו
- 27 הוא ולכן הוא מסוגל
- 28 להבין את חלק ה"רמז",
- 29 ה"דרוש" או ה"סוד"
- 30 שבתורה. הרי כשאדם
- 31 מבין בתורה עד כמה
- 32 ששכלו יכול להשיג,
- 33 מלובשות או החב"ד

ליקוטי אמרים

- ובפרטות בחי' חב"ד
- שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס
- כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה. והמדות שהן
- יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום
- המצות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי
- האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות
- ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא
- האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר
- לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם
- רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר והיראה
- היא שרש לשם"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך
- מלכי המלכים הקב"ה. או יראה פנימית מזו שמתבושש
- מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו כל
- תועבת ה' אשר שוא הם הקליפות וסמרא אחרא אשר
- יניקתם מהאדם התחתון ואחיותם בו הוא בשם"ה מצות
- לא תעשה.
- 34 שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה. והמדות, שהן יראה
- 35 ואהבה וענפיהן ותולדותיהן – מלפשות בקיום המצות
- 36 במעשה ובדבור, שהוא תלמוד תורה שפגנדר כלן. – מה
- 37 שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש,
- 38 במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל
- 39 משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה
- 40 שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, עלידי
- 41 מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין
- 42 מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של
- 43 המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות
- 44 ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או
- 45 ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא
- 46 מסביר ששלימות קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשה
- 47 בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות-נשמתית – זה בא דוקא
- 48 מיראה ואהבה: כי האהבה היא שרש כל רמ"ח – (248),
- 49 מצות-עשה, וממנה הן נמשכות, ובלעדה אין להן קיום
- אמתי, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של
- המצוות, כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ
- לדבקה בו באמת, ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם
- בקיום רמ"ח פקודין, – 248 מצוות-העשה, שהם רמ"ח
- אברין דמלכא – אברי
- המלך, כביכול, כמו
- שכתוב במקום אחר; –
- כמו, למשל, באבריו של
- אדם, משמש כל אבר
- כלי מיוחד לכוח מסויים
- של הנפש המתלבש
- באותו אבר: העינים הן
- כלי לכוח הראיה,
- האזניים – לכוח
- השמיעה, וכו' – כך גם
- כל מצוה משמשת כלי
- לפרט מסויים ברצונו של
- הקב"ה, הרצון העליון,
- המתלבש באותה מצוה.
- כי כל מצוה מייצגת את
- רצונו של הקב"ה
- לעשותה ואיך לעשותה
- ממילא מובן שעלידי
- קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה,
- מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה
- להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיות" של
- המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח
- מצוות-העשה בשלימות המלאה. שכן, כשהוא מקיים את
- המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק אליו,
- נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי
- שעושה דבר לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות
- ובעונג. והיראה היא שרש לשם"ה לא תעשה, כי ירא
- למרד במלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, – שציווה
- שלא לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא
- פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יראה
- פנימית מזו, שמתבושש מגדולתו, למרות עיני כבודו
- ולעשות הרע בעיניו, כל תועבת ה' אשר שוא הם
- הקליפות וסמרא אחרא, אשר יניקתם מהאדם התחתון,
- ואחיותם בו הוא בשם"ה מצות לא תעשה. – כשאדם

- 1 עובר על "לא־תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך
 2 ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של
 3 הקדושה – ניקה וחיות. ומפני שה'קליפות' ו'סטרא אחרא'
 4 מבסות על אלקות ועל קדושה, והקב"ה שונא אותן – נזחר
 5 היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא
 לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא
 – תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את
 היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של
 יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש
 וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור.

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשי"ב

ברוקלין, נ.י.

לאנ"ש אשר ממדינת אוסטרליה ובראשם
 ועד המתעסק בסידור הישיבות בפרטון ומלבורן
 ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מיום ב' דר"ח חשון, שהגיע אלי באיחור זמן, ובו מודיעים ע"ד החלטת
 האסיפה שנתקיימה במעלבורן בהנוגע להעתקת הישיבה מפרטון למעלבורן. ניתנים קבלתי ג"כ
 הידיעה, אשר ביום יו"ד כסלו הבע"ל יחנכו הבית בשעה טובה ומוצלחת.

ולחגיגת חנוכת הבית של הישיבה ביום הגאולה של אדמו"ר האמצעי, הנני שולח ברכתי אשר
 זכות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר בשמו דוגלת הישיבה, ימשיך וישפיע ברכה
 והצלחה בעבודתה להקים דור ישרים. דור נאמן לתורה ומצות וחדור ברוח החסידות המאור שבתורה,
 ואשר ימלאו הכוונה ותכלית של מחולל הישיבה להיות נרות להאיר את כל סביבתם. והשי"ת יברך את
 כל המייסדים המסייעים והתומכים של הישיבה, שהשתתפו בעבר ושישתתפו לעתיד, שהשתתפותם
 תביא להם ולכל אשר להם ברכה והצלחה להאיר בתיהם בטוב גשמי ורוחני.

בכדי להסיר שגיאות ובעיקר בכדי שיהי מובן למשתתפים בחגיגה, צויתי להבריק תוכן ברכתי
 באנגלית. וסימנא מילתא חנוכת הבית ביום יו"ד כסלו יום צאת אדהאמ"צ חפשי ממאסרו, הנה בטח
 יאהילו עליהם הנשיאים לדורותיהם בזכותם אשר כל המשתתפים והמסייעים במפעל הנשגב הזה
 יתברכו בכל טוב גשמי ורוחני.

ומעניא דיומא, שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר שני אברכים
 בליאדי - בזמן אדה"ז - היו מהלכים ומדברים בדא"ח בחזרתם שאלם אדהאמ"צ - שהוא הי' המצביא
 של האברכים היושבים ור' אהרן מסטראשעלי של החסידים הישנים - במה דברתם? וענוהו: במה
 שאמר הבעש"ט, דגם עלה נובלת המתגלגלת ע"פ חוץ הוא בהשגחה פרטית, בדין ובמשפט על הזמן
 והמקום שעלי' להתגלגל. כעבור איזה ימים, סיפר להם אדהאמ"צ אשר ספר כהנ"ל לפני אדה"ז
 וענהו: דלא מבעי שההשגח"פ היא על העלה המתגלגלת כי אם גם על אופני סיבת גלגולה, אם על ידי
 אדם או ע"י נשיבת רוח וכדומה.

ותהי זאת נחמתם, באשר מביטים הם על עצמם שנדחו למדינה רחוקה וכו' וכו' אשר ע"פ
 המבואר לעיל הרי זה השגחה פרטית בכל האופנים והפרטים שבזה ובהיות שבאה מהקב"ה שהוא עצם
 הטוב וטבע הטוב להיטיב כמבואר בדא"ח מספרי הקבלה בענין הבריאה, הרי בטח ובלי ספק אשר
 סו"ס יראו שזהו ג"כ לטובת כל המשתתפים והנוגעים בזה, בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

יום ראשון

יום חמישי

כד כסלו, ערב חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אָן טראַכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאָר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ ניטאָ, איז יעמאלט נרננה'ט זיך ניט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאָכט און מ'לערענט חסידות, יעמאלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. באור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדכאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, אז אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

יום שני

יום שישי

כה כסלו, א חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והא דאמרינן . . . להתיהר כו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה מדליק נרות חנכה בין מנחה למערב, ולא היה מדיק בפתח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" – אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה – לבד מיום ו' ערב שבת-קדש שלא היה מתעכב חצי שעה – מדיק שידלקו הנרות חמשים דקות לכל-הפחות. מנחה, גר חנכה, גר שבת.

יום שלישי

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש טבת. אמירת כל התהלים בהשקמה.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התעודות. טל ומטר. גר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתך לך. בבית הכנסת – גר חנכה קדם הבדלה.

ביום שבת-קדש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מוכן

היום יום . . .

לכל, ואחר-כך תפלה. מועד התועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.

אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארכיט [=יום השנה לפטירה] או אבל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

יום
רביעי

יום ראשון

כז כסלו, ג חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תנאי: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

במאסר השני של רבנו הזקן - בשנת תקס"א - לא ישב בתפיסא ומאסר כבד ככראשונה. אבל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עקר ההלשנה היה על תורת התסידות, והתנגדות היתה גדולה במאד. היה תפוס ב"טינינע סאוועט" [=המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: ג' דחנוכה.

יום
חמישי

יום שני

כח כסלו, ד חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תנאי: כי השכל . . . ויראה וענפי.

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנוכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התועדות] עם בני הבית, והיו באים גם כלותיו, ונקרא "לאטקעס אווענט" [=ערב לביבות]. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים [=האדמו"רים] מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנוכה היו משוחחים אודותם, אף שכבר דברו מזה בשנה העברה. אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] היה נותן דמי חנוכה בליל ג' הרביעי או החמישי.

יום
שישי

יום שלישי

כט כסלו, ה חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תנאי: פרק ד. ועוד יש . . . ה, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף-צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאפעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג-טליכע וואונדער-ישועה, דער נס חנוכה.

שבת
קודש

חטאי היהודים (בזמן היננים) היו: ההתידדות עם היננים, למוד תרבותם, חלול שבת ומועד, אכילת טרפות ואי שמירת הטהרה היהודית. הענש היה חרבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על-ידי תשובה ומסירת נפש באה ישועת הפלא האלקית הגדולה - גם החנוכה.

מדוע מקדימים אמירת פרשת עולה לפרשת חטאת? יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשפ"ב

ביטול 'עשה' ("מקופיא מכפרא"), וכיון שעיקר הכפרה נעשה (הן על הילא תעשה והן על העשה) על ידי החטאת, העולה היא כ'דורון', והחטאת לכפרה קודמת לעולה הבאה כ'דורון'. ובזמן הזה שלאחר אמירת הקרבנות אומרים "יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי..." כתב ה'טור' (א"ח ס"ח) שאין לאומרו אחר פרשת חטאת, "לפי שאם אין הוא יודע בבירור שעבר עבירה שחייבין עליה חטאת – אינו יכול להביא קרבן", והרי זה כמקריב חולין בעזרה כי חטאת אינה באה נדבה ואמירת פרשת חטאת היא כקורא בתורה ולא כיפר אף על ביטול ה'עשה'. והיות ש'אין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה' (ובחים ס"ח) תהיה אמירת פרשת עולה לכפרה על ביטול 'עשה'.

ולכן בזמן הזה יש להקדים פרשת עולה המכפרת על ביטול ה'עשה' לפרשת חטאת שאינה חשובה כהקרבת קרבן. ולפי זה: "אם היתה לו תחילה ידיעה ברורה שחטא" – יאמר פרשת חטאת קודם.

(מגן אברהם, א"ח ס"ח א סק"ז)

הלכות תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ו: חטאת קודמת לעולה... שנאמר: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה". כתב ה'שלחן ערוך' (א"ח ס"ח א ס"ה, ובש"ע אדה"ז ס"ט): "טוב לומר בכל יום... פרשת הקרבנות שהן עולה... וחטאת... לקיים מה שנאמר ונשלמה פרים שפתינו". והקשה ה'מגן אברהם', מדוע הוקדמה עולה לחטאת והרי חטאת קודמת לעולה?

ומבאר:

ההלכה שחטאת קודמת לעולה, נמשלה בגמרא (ובחים ז, ב) ל'פרקליט שנכנס – ריצה פרקליט, נכנס דורון אחריו'. כלומר, החטאת דומה לפרקליט הבא לרצות את המלך שימחל לחוטא ורק לאחר שהמלך נתרצה הוא מביא לו דורון, כי לא ראוי להביא את הדורון קודם שנמחל החטא. ומבואר בגמרא (שם) שחטאת מכפרת בעיקר על שגגת 'לא תעשה' שזדונו כרת, ועולה מכפרת בעיקר על ביטול 'עשה', אך חטאת הבאה לכפרת 'לא תעשה' מכפרת במקצת גם על

עדיף לגרוע מאשר להוסיף יום שני כ"ה כסלו ה'תשפ"ב

ולעבור על איסור ברכה לבטלה באי עשייה (שהרי לאחר שבירך אינו עושה פעולה של איסור אלא עובר על איסור בהעדר עשייה כשאינו אוכל), ולא לעבור בעשייה על איסור אכילה בתענית.

ויש אומרים כי אפילו בשני איסורים שונים בחומרתם, עדיף לעבור על האיסור החמור בהעדר עשייה ולא לעבור על האיסור הקל במעשה. ובכך מוסברת דעת הסוברים שהמוצא חמץ בביתו ביום-טוב של פסח, לא יוציאו החוצה משום איסור טלטול מוקצה (שהוא מדרבנן), ואפילו אם לא ביטל את החמץ קודם החג ונמצא שעובר על איסור תורה של 'בל יראה ובל ימצא', עדיף לעבור על 'בל יראה ובל ימצא' בהעדר עשייה, מלעבור על איסור טלטול מוקצה בעשייה (שדי חמד כללים מערכת א, נז).

אך יש אומרים שרק איסור כדוגמת 'לא תגרע' שעובר עליו באופן חד פעמי (כאשר מזה הזיה אחת במקום ארבע) עדיף על איסור במעשה, אך אם האיסור בהעדר העשייה נמשך כל רגע ורגע, עדיף לעשות פעם אחת מעשה של איסור ולהימנע מריבוי איסורים אף שהם בהעדר עשייה (ראה לקוטי שיחות יא ע"ב 65 והערה 20).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ב, הלכה יא: נתערבו הנתנין מתנה אחת בנתנין שתיים שהן ארבע, וכן הכל מתנה אחת.

במקרה שלפנינו יש לבחור בין שתי ברירות: אם יזה מהדם המעורב ארבע מתנות – יקיים בכך את מצות ההזאה כתיקונה בדם הטעון מתן ארבע, אך יעבור על 'בל תוסיף' כלפי הדם הטעון רק מתנה אחת. ומאידך – אם יזה פעם אחת, יקיים את מצות ההזאה בדם הטעון מתנה אחת, אך יעבור על 'לא תגרע' כלפי הדם הטעון ארבע.

ונחלקו בזה תנאים, והרמב"ם פוסק כדעת רבי יהושע שזיה רק אחת כי עדיף לעבור על 'בל תגרע' בהעדר עשייה (אי הזאה של מספר ההזאות הנדרש מהדם הטעון ארבע), מאשר לעבור על 'בל תוסיף' בנזעשה (הזיית ארבע מהדם הטעון רק הזיה אחת).

ומכאן נלמד כלל גדול בהלכה, כי בלית-ברירה עדיף לעבור על איסור בהעדר עשייה מאשר על איסור במעשה. ולדוגמא: מי שבירך על דבר מאכל וקודם שטעם נזכר שהיום תענית. אם יאכל – יעבור על איסור התענית, ואם לא יאכל – יעבור על איסור ברכה לבטלה. ולפי האמור פסק המהרש"ם (דעת תורה א"ח ס"ח תקס"א) שעליו להימנע מלאכול

מה עושים עם העודף? יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשפ"ב

רק לגבי קרבן חטאת שהוא חובה, ומן הסתם דעתו להביא מה שהתחייב ולא יותר, אך בקרבנות נדבה דעתו להתנדב בעין יפה ולייחד את כל הכסף שבידו לקרבן, ולכן אם נשאר עודף לאחר רכישת הקרבן, יש להשתמש בו לקרבנות אחרים,

הלכות פסולי המוקדשין פרק ה, הלכה ז: הלוּקַח מְעוֹת בְּיָדוֹ... וְאָמַר: 'אֵלֹהֵי אֲבִיָּא מִהֵן חֲטָאתִי' – הַמּוֹתֵר חֲלִין; וְכֵן יֵרָאֶה לִּי שֶׁהִדְבַּר קִלְיוֹחִי מִפְּשָׁא תְּקַרְפָּנוֹת, שֶׁהַמּוֹתֵר חֲלִין. הראב"ד משיג על דברי הרמב"ם וכותב שדין זה נאמר

כמו שאמרו במשנה (שקלים פ"ב מ"ה): "מותר עולה – לעולה, מותר שלמים – לשלמים".

ולדעת הרמב"ם יש לומר כי במשנה מדובר כשמקדיש את כל המעות שבידו בפירוש כגון שאומר "הרי אלו לעולה", ולכן יש להשתמש בעודף לקרבן אחר, אולם כאן אינו מקדיש את המעות אלא אומר "מעות אלו שאביא מהם קרבן", היינו שמתוכם יביא את הקרבן, ולכן העודף הוא חולין (כסף משנה, לחם משנה).

אמנם במקום אחר כתב הרמב"ם עצמו כסברת הראב"ד: בהלכות תפלה (פ"י ה"י) פסק שאדם שהתחיל תפילת שחרית או מנחה ונזכר שכבר התפלל, יפסיק מיד, אך בתפילת ערבית ימשיך עד סיום התפילה, משום שתפילת ערבית היא רשות ומלכתחילה התפלל אותה כנדבה, ואע"פ שלא היה בכוונתו להתפלל תפילת ערבית שניה, מאחר ומדובר בנדבה יש להניח

שכוונתו לנדב בכל אופן, וזאת בדומה לדברי הראב"ד כאן שבקרבנות נדבה דעתו להקדיש את כל המעות אף אם יתברר שאין צורך בכולם לקרבן שחשב להתנדב (צפת פנח הלכות תפילה שם).

אולם לפי זה, הרמב"ם סותר את עצמו שהרי כאן הוא חולק על סברת הראב"ד ופוסק שאף בקרבנות נדבה המותר חולין, ואין אומרים שהיה בכוונתו לנדב יותר ממחיר הקרבן! ונראה כי באופן כללי מסכים הרמב"ם לסברת הראב"ד שבדרך כלל האדם מתכוון להתנדב אף יותר מכדי הצורך, ושונה הדבר בהלכה זו, מאחר ומחזיק בידו מעות ומקפיד שלא לומר "מעות אלו לעולה" אלא "הרי אלו שאביא מהם קרבן", ובכך מגלה דעתו שאינו רוצה להקדיש את כל הכסף אלא רק להביא ממנו את הסכום המדויק הנצרך לקרבן (מראות הים עמ' רד).

מתי יש 'ברירה'?

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשפ"ב

ולפי זה יש להקשות: הרמב"ם פסק (הל' מעשר פ"ז) ש'אין ברירה' ואס"כ צריך היה לפרש כאן שרק אם התנו בעת נתינת הדמים שיהא תלוי בדעת הכהן, יכול הכהן להקריב את ה'קנינים' לכל אחת מהן!

ומבאר ה'דמשק אליעזר' (אור"ח סו"ס תיג):

שיטת הרמב"ם היא כדעת האמוראים (גיטין כה, א) המחלקים בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים: דין 'אין ברירה' הוא רק כאשר הדבר תלוי בדעת עצמו והוא עצמו מסתפק איך להחליט, כי בכך גילה שהוא פוסק על שתי הסעיפים ולכן אין לומר שהוברר למפרע שכך היתה דעתו מתחילה, אבל התולה בדעת אחרים ואומר שאיך שיתברר בדעתם כך הוא רוצה שיהיה, גמר בדעתו בתחילה כפי שיתברר לאחר מכן (ראה רש"י שם ד"ה אמר אביי).

ולכן, היולדות שנתנו את דמי 'קניניהן' לכהן, תלו את הקרבת ה'קנינים' בדעת הכהן, וכשהקריב את ה'קן' עבור כל אחת מהן, הוברר למפרע שכל 'קן' נקנה מתחילה עבורה וכל יונה הוקרבה לשם בעליה.

הלכות פסולי המוקדשין פרק ה, הלכה ח: שְׁנִים שֶׁלְקָחוּ קְנִינָם בְּעָרְבוּב, או שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי קְנִינָם לַכֹּהֵן – לְאִיזָה שֶׁנִּרְצָה בַּכֹּהֵן יִקְרִיב חֲטָאתָּ, וְלְאִיזָה שֶׁנִּרְצָה יִקְרִיב עֹלָה.

שתי יולדות שכל אחת מהן מביאה 'קן' (שני תורים או שני בני יונה) אחד לעולה ואחד לחטאת, אם נתנו לכהן את דמי ה'קנינים' במשותף, יכול הכהן לבחור ולהקריב את 'קניניהם', חטאת ועולה לכל אחת מהן.

והקשו המפרשים (כסף משנה, מהר"י קורקוס):

הגמרא (עירובין לו, א) חשבה לפרש הלכה זו מדין 'יש ברירה': היות וקרבן צריך להיקרב לשם בעליו, אומרים שהכהן המקריב את העולה והחטאת לשם היולדת – קרבנות אלו שלה הן, כי הוברר למפרע שהכהן קנה אותן לכפרתה, כי אם 'אין ברירה' יש להסתפק שמא הקרבנות שהקריב הכהן הן של חברתה ולא הוקרבו לשם בעליה ולא יצאה ידי חובה.

אך למסקנת הגמרא, גם אם 'אין ברירה' כך הוא הדין, כי מדובר במקרה שהנשים התנו ביניהן מתחילה שכל אחת מהן שהכהן יקריב את 'קניה' יהא זה שלה.

דיבור נחשב כמעשה?

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשפ"ב

מחשבה היא ללא דיבור, בלא-הכי אין עליה חיוב מלקות שהרי (אף אם המחשבה נחשבת מעשה) לא יכולה להיות התראת עדים על דברים שבלב (וללא התראה אין מלקות) – ובהכרח צריך להיות גם דיבור!

והקשו אחרונים (חק נתן זבחים כט, ב, נודע ביהודה תניא יו"ד סי' קסח):

אם מחשבת פיגול בקדשים אינה פוסלת במחשבה ללא דיבור, מדוע אין לוקים עליה, הרי הלכה כר' יוחנן ש'עקימת שפתים' נחשבת כמעשה (ראה הל' שכירות פ"גה"ב ובמ"מ שם)?

ומבאר ה'נודע ביהודה' (שם):

דיבור שמביא לידי מעשה הנראה לעין אכן נחשב כמעשה

הלכות פסולי המוקדשין פרק יג, הלכה א: שֶׁלֹא מִחֲשָׁבוֹת הֵן שֶׁפּוֹסְלוֹת אֶת הַקֶּרֶבֶן, וְאֵלּוּ הֵן... מִחֲשַׁבַּת שְׁנֵי הַשֵּׁם בְּיָצָד? זֶה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ שֶׁלֹא לְשֵׁמוֹ – בְּגוֹן שֶׁהָיָה עֹלָה וְיִחָשֵׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים.

כתב ה'משנה למלך': לדעת רש"י (זבחים מא, ב ד"ה כגון) והתוספות (שם ד, ב ד"ה מחשבה), מחשבת פיגול פוסלת בקדשים רק אם הוציאה בדיבור. ואילו לדעת הרמב"ם מחשבה פוסלת אף אם לא הוציאה בדיבור.

וה'חסדי דוד' (מנחות ס"ה) כתב שגם לדעת הרמב"ם מחשבה לבד אינה פוסלת, שכן כתב הרמב"ם (פי"ח ה"ב) שאין לוקים על מחשבת פיגול כיון "שאין המחשבה מעשה", ואם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עט

(כמו החוסס בהמה בקול בשעת מלאכתה, שלוקה משום 'לא תחוסם שור בדישו' כיון שסגירת הפה נראית), אבל המפגל בדיבור, הרי פסילות הקרבן אינה נראית ולכן אינה נחשבת למעשה.
וה'עמודי אור' (סי' סאסק"ט) מבאר:
הדיבור נחשב כמעשה רק אם על ידי הדיבור מתקדש

הדבר ומתעלה, כמו דיבור של הממיר בהמת קדשים בבהמת חולין שעושה מחולין קדשים, אבל אם על ידי הדיבור לא נעשה עילוי אין הוא נחשב כמעשה, והמפגל את הקרבן הרי אף שהקרבן נפסל על ידי הדיבור, אין כאן שום עילוי ואינו נחשב כמעשה.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשפ"ב

כוונות סותרות

ולמרות זאת הוא יוצא ידי חובת קריאת שמע!

ותירץ ה'אבני נזר' (תרי"מ סי' קס):

אמרו בגמרא (זבחים ד, א, וברמב"ם להלן ה"א), תודה ששחטה לשם שלמים כשרה, כי גם התודה עצמה נקראת שלמים ("זבח תודת שלמים"). והוא הדין בקריאת שמע שגם היא עצמה היא תורה, ולכן הכוונה לשם תלמוד תורה אינה גורעת ממצות קריאת שמע.

ויש שהוסיפו לבאר שכוונה אחת מבטלת את חברתה רק כאשר שני הדברים לא יתכנו כאחד, כמו בקרבנות שאי אפשר שקרבן אחד יהא גם חטאת וגם עולה ולכן כוונה אחת מבטלת את הכוונה האחרת, וכן במצוות ש'אין עושין מצוות חבילות חבילות' ואי אפשר לקיים שתי מצוות בפעולה אחת, הכוונה לאחת מבטלת את השניה, אך בקריאת שמע ותלמוד תורה ששתייהן לימוד ואותו מעשה יכול להיחשב גם כתלמוד תורה וגם כקריאת שמע, הכוונה לאחת אינה מבטלת את השניה (בית יצחק אר"ח סי' צא).

הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה ד: חטאת

שְׁשֻׁחָה לְשֵׁם וְזֶבַח אֶחָד – כְּגוֹן שְׁשֻׁחָה לְשֵׁם עוֹלָה, או לְשֵׁם אִשִּׁם, או לְשֵׁם שְׁלָמִים – פְּסוּלָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; אֲבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲלִין – הָרִי זוֹ בְּשָׂרָה.

וטעם החילוק הוא: המתכוון לשם קרבן אחר, גורע משמו של הקרבן, אך כוונה לשם חולין שאינו מין קרבן כלל אינה פוגמת בשם הקרבן.

ומכאן למד הר"ן (ר"ה לג, ב) שאף לדעת הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה והתוקע בשופר שלא לשם מצוה אלא לנגינה יצא ידי חובתו, אם תקע כדי ללמד את התינוקות ולקיים בכך מצות חינוך אינו יוצא ידי חובה, כי הכוונה לשם המצוה השניה פוגעת בכוונת המצוה הראשונה.

והקשו אחרונים: מבואר בגמרא (ר"ה כח, ב) שלדעת הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה, הקורא בתורה ובתוך כך הגיע זמן קריאת שמע יצא ידי חובת קריאת שמע למרות שלא התכוון לכך, והרי התכוון למצוה אחרת (תלמוד תורה)

שבת קודש ל' כסלו ה'תשפ"ב

קרבן שנהפך לתועבה

כותב הרמב"ם (להלן ה"י) שהוא נלמד מהפסוק "לא יאכל כי קודש הם" ומשמע שאינו בכלל הפסוק "לא תאכל כל תועבה".

ובטעם הדבר יש שביארו, כי רק כאשר נעשתה פעולת (או מחשבת) איסור בדבר, הרי הוא נאסר מהכתוב לא תאכל כל תועבה, אבל 'נותר' שלא נעשתה בו פעולת איסור אלא נשאר מעצמו והאיסור הוא שהאדם לא הקריב אותו, אין הוא בגדר 'תועבה' (מנחת חינוך מצוה תסט, מהר"ם שיק מצוה רטז).

אך יש שכתבו שאפילו באיסור הנעשה מאליו, נהפך הדבר לתועבה, והראיה שבבשר בחלב אף אם נפל הבשר מאליו לתוך החלב והתבשל עמו, הרי הוא נאסר למרות שלא נעשתה בו פעולת איסור (שבעים פנים לתורה, טז).
ויש שביארו כי רק כאשר הקרבן עצמו נפסל הוא נחשב כ'תועבה', אך 'נותר' שאינו פסול בעצם הקרבן אלא רק בחלק הבשר שנותר, אינו בכלל תועבה (אור שמח).

הלכות פסולי המוקדשין פרק יח, הלכה ג: כָּל קֶרֶן

שְׂנֵאֲמַר בּוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל . . כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בֵּית דִּמְיוֹ, לֹאֲקָה, שְׂנֵאֲמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה".

האיסור לחשוב מחשבת פסול בעת הקרבת הקרבן נלמד מהפסוק "לא יחשב" (לעיל ה"א), אך בפסוק זה לא התפרש שעל ידי כך הוא נאסר באכילה, ואת זאת למדים מהפסוק "לא תאכל כל תועבה", היינו שכל דבר שנעשתה בו עבירה הוא תועבה ואסור לאוכלו.

ובדומה לכך לגבי איסור בשר בחלב: בפסוק נאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו", אך לא התפרש שאם התבשל נאסר באכילה, ואיסור האכילה נלמד (לפי אחת הדעות – חולין קיד, ב) מהפסוק "לא תאכל כל תועבה" – מאחר ונעשתה עבירה בבישול הבשר עם החלב, הרי הוא נהפך לתועבה ונאסר באכילה.

אמנם, לגבי איסור אכילת בשר הקרבן לאחר זמנו, 'נותר',

כשעושה האדם כל המוטל עליו על-פי תורה מסייעים בידו מלמעלה ומוליכים אותו למחוז חפצו ולמטרתו הוא. והוא-הדין בקשר שבין תלמיד לרב וחסיד לרבו.

ממכתב י"ט כסלו, תשט"ו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד-ל' כסלו ה'תשפ"ב

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשפ"ב

הלכות תמידין ומוספין

פרק תשיעי

(1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש.

1 א. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי² מִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם³ פֶּר וָאֵיל
2 וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, הַכֹּל עוֹלוֹת⁴, וְשִׁעִיר חֹטָאת⁵
3 הַנֶּאֱכָלֶת. וְזֶה מוֹסֵף הַיּוֹם יֵתֵר עַל מוֹסֵף רֹאשׁ
4 הַחֹדֶשׁ הַקָּרֵב בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. לְפִיכָךְ, אִם חָל
5 לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת - הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין: מוֹסֵף
6 שַׁבָּת, וּמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמוֹסֵף הַיּוֹם.

(2) שהוא ראש השנה. (3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. (4) שנאמר (במדבר, א"ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. (6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'".

7 ב. וְכִיצַד סֵדוֹר הַקִּרְבָּנֹת? מוֹסֵף שַׁבָּת תְּחִלָּה,
8 וְאַחֲרָיו מוֹסֵף הַחֹדֶשׁ, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף יוֹם טוֹב⁷; שְׁפָל
9 הַתְּדִיר מִחִבְרוֹ - קוֹדֵם אֶת חִבְרוֹ⁸. וְכֵן כָּל הַמִּקְדָּשׁ
10 מִחִבְרוֹ - קוֹדֵם אֶת חִבְרוֹ⁹. הֵיכָה לְפָנָיו תְּדִיר
11 וּמִקְדָּשׁ¹⁰ - יְקָדִים אֵיזָה מֵהֶם שְׁיִרְצָה.

(7) ראש-השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאום תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות. (8) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ולשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש תדיר יותר מראש השנה. (9) אין זה המשך ממה שלמעלה, אלא הוא דין חדש, לעניין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי חטאת וכו'. (10) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש.

12 ג. עֶבֶר או שְׂכַח וְשָׁחַט אֶת שְׂאִינוֹ תְּדִיר¹¹ או הִפָּחוֹת
13 בְּקִדְשָׁה תְּחִלָּה¹² - מִקְרִיבוֹ, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֵט אֶת
14 הַתְּדִיר או אֶת הַמִּקְדָּשׁ¹³.

(11) לפני זה שהוא תדיר. (12) כלומר, לפני המקודש יותר. (13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקודש וגם יזרוק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.

ד. וְאִם נִשְׁחָטוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד¹⁴ - יֵהְיֶה זֶה מִמָּרָס
15 בְּדָם¹⁵ עַד שְׁיִזְרֹק דָּם הַתְּדִיר או דָּם הַמִּקְדָּשׁ.
16

(14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקודש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. (15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש".

ה. דָּם הַחֹטָאת קוֹדֵם לְדָם הָעוֹלָה¹⁶, מִפְּנֵי שְׁדָם
17 הַחֹטָאת מִכֹּפֶר¹⁷. אֵיבָרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאִמּוּרֵי
18 חֹטָאת¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָה כְּלָה לְאִשִּׁים¹⁹. דָּם חֹטָאת
19 וְאֵיבָרֵי עוֹלָה - אֵי זֶה שְׁיִרְצָה יְקָדִים²⁰. וְכֵן דָּם
20 עוֹלָה וְאִמּוּרֵי חֹטָאת²¹, או דָּם עוֹלָה וְדָם אֶשֶׁם²² -
21 אֵי זֶה שְׁיִרְצָה יְקָדִים.
22

~ נקודות משיחות קודש ~

"דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שדם החטאת מכפר". והנה כל זה הוא בקרבנות כל השנה, כי הטעם הוא כפי שכותב אדמו"ר² בעניינו של קרבן עולה שהוא לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש... שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך, ומובן שלא שייך להקדים קרבן עולה לחטאת. אבל בקרבנות החג אינו כן, שהשעירים חטאת וקדמו לעולה, כי חג הסוכות בא מיד לאחר יוה"כ שאז הוא שלימות המחילה והסליחה, ומטעם זה מתחילים מיד בקרבן עולה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה טימן מח)

(16) אם שניהם שחוטין ועומדין לזרוק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. (17) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. (18) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה", כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). (19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. (20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. (21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. (22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מבדם עולה.

זרה, מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. (31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. (32) שהיא עולה. (33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. (34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. (35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. (36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". (37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. (38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. (39) אלא על שגגת שאר כל המצוות.

1 ו. חטאת קודמת לעולה²³, אפלו חטאת העוף
2 קודמת לעולת בהמה; שנאמר: את אשר לחטאת
3 ראשונה - בנין אב לכל חטאת שהיא קודמת
4 לעולה²⁴ הפא עמה. וכן בפשעת הפרשה - מפריש
5 החטאת תחלה ואחר כך העולה²⁵.

(23) כלומר, שחיטת חטאת קודמת לשחיטת עולה. שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". (25) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקדשה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי".

6 ז. בקרבנות החג²⁶ אינו פן, אלא קרבין על סדר
7 הכתוב, שנאמר: כמשפטם²⁷. כיצד? בתחלה פרים,
8 ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם
9 שעירים, אף על פי שהשעירים חטאת וכל אלו
10 שקדמו אותן עולות. וכן בשגגת צבור בעבודה
11 זרה, שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת²⁸ - הפר
12 קודם, שנאמר בו: כמשפט. ופר כהן משיח²⁹ קודם
13 לפר העלם דבר של צבור³⁰. ופר העלם³¹ קודם לפר
14 עבודה זרה³². ופר עבודה זרה קודם לשעיר עולה,
15 אף על פי שהפר עולה והשעיר חטאת, שפך הוא
16 סדר הכתוב בתורה. שעיר עבודה זרה³³ קודם
17 לשעיר נשיא³⁴, שהנשיא יחיד³⁵. ושעיר נשיא קודם
18 לשעירת יחיד³⁶. ושעירת יחיד קודמת לכבשה³⁷,
19 אף על פי ששניהם חטאת; שהשעירה ראויה לבוא
20 על הכריתות³⁸ שמביאין עליהם חטאת, והכבשה
21 אינה באה על שגגת עבודה זרה³⁹.

(26) חג הסוכות. (27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם". (28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה" ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". (29) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. (30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתו ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה

22 ח. אפלו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה⁴⁰.
23 חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע
24 קרנות ועל היסוד⁴¹. וכל חטאות שבתורה קודמין
25 לכל האשמות, חוץ מאשם מצרע⁴², מפני שהוא בא
26 על ידי הכשר⁴³. האשם קודם לתודה ולאיל נזיר,
27 מפני שהוא קדשי קדשים. תודה ואיל נזיר⁴⁴
28 קודמים לשלמים⁴⁵, מפני שהן נאכלין ליום אחד
29 וטעונין לחם⁴⁶; והתודה קודמת לאיל נזיר, מפני
30 שיש בה ארבעה מיני מנחה⁴⁷. שלמים קודמין
31 לבכור, מפני שהן טעונין ממן שמים שהן בארבע,
32 וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים⁴⁸. הבכור קודם
33 למעשר בהמה, מפני שקדשנו מרחם, ונאכל
34 לפניהם בלבד⁴⁹. המעשר⁵⁰ קודם לעופות⁵¹, מפני
35 שהוא זבח⁵², ויש בו קדשי קדשים - דמו
36 ואמוריו⁵³. והעופות קודמין למנחות, מפני שהן
37 מיני דמים⁵⁴. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר
38 - המעשר קודם, מפני שהוא זבח. היו שם חטאת
39 העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת
40 למעשר⁵⁵ וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה -
41 מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה, ואחר
42 כך המעשר.

(40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. (41) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשיריים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששייריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. (42) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. (43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "וענין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא

59) שהם העומר ושתי הלחם. (60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם.

- 9 י. מִנְחַת הָאִישׁ קֹדֶמֶת לִמְנַחַת הָאִשָּׁה⁶¹. מִנְחַת חֲטָאִים⁶² קֹדֶמֶת לִמְנַחַת שְׁעוּרִים⁶³. מִנְחַת חוּטָא קֹדֶמֶת לִמְנַחַת נִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֲטָא. מִנְחַת נִדְבָה וּמִנְחַת סוּטָה - אֵי זֶה שִׁירֵצָה מֵהֶם יִקְדָּים⁶⁴.

(61) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל - קרבן האשה קודם. (62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. (63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. (64) שם צ. בעיניי שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב"ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעיניי שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים.

- 14 יא. מִנְחֹת קֹדָמִין לִיָּין⁶⁵, וְהֵיִן קֹדֶם לְשִׁמְן⁶⁶, וְהִשְׁמֵן קֹדֶם לְלִבְנוֹנָה⁶⁷, וְלִבְנוֹנָה קֹדֶמֶת לְמִלְחָה⁶⁸, וּמִלְחָה קֹדֶם לְעֲצִים⁶⁹. אִמְתִּי? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ בָּלֶן בָּאָחֵד; אָבֵל הָבֵא רֹאשׁוֹן - קָרֵב רֹאשׁוֹן, וְהָבֵא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן⁷⁰.

(65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. (66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיין מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. (67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. (68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שיין ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. (69) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבנך תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". (70) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה.

- 19 יב. כָּל הַקֹּדֶם בְּהַקְרָבָה - קֹדֶם בְּאֲכִילָה⁷¹.

(71) וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתורה ותורה לשלמים ושלמים לבכור.

- 20 יג. הָיוּ לִפְנֵי שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ⁷² וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם⁷³ - שֶׁל אֶמֶשׁ קֹדָמִין⁷⁴, שֶׁהָיָה קָרֵב וְזָמָן⁷⁵. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחֲטָאֹת אוֹ אֲשֶׁם שֶׁל יוֹם - חֲטָאֹת וְאֲשֶׁם קֹדָמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים⁷⁶, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנִי.

(72) כלומר, שנקרבו אתמול. (73) שנקרבו היום. (74) משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. (75) כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת. ולכך של אמש קודמין. (76) ואינם נאכלים אלא לזכרי

מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". (44) משנה שם פט. "אשם קודם לתורה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התורה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. (45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. (46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים וליילה אחד, ואילו התורה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום וליילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום וליילה. (47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלשים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר ריקקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה ריקקין משוחין בשמן ועשר חלות לותרת הסולת שלהן בשמן. (48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. (49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. (50) מעשר בהמה. (51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה - מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. (52) כלומר שנובח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). (53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. (54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". (55) שהעולה כולה לגבוה.

- 1 ט. הָרִי שֶׁהָיוּ מִיָּי בְּהֵמָה הִרְבֵּה מִמֵּין קָרְבָּן אַחֵד⁵⁶
- 2 - בִּיצֵד הֵן קָרְבִּין? הַפְּרִים קֹדָמִין לְאֵילִים, שֶׁפֶן
- 3 נִתְּרָבוּ בְּנִסְכִּים⁵⁷. וְאֵילִים קֹדָמִין לְכִבְשִׁים, שֶׁפֶן
- 4 נִתְּרָבוּ בְּנִסְכִּים⁵⁸. וּכְבָשִׁים קֹדָמִין לְשְׁעִירִים, שֶׁפֶן
- 5 נִתְּרָבוּ בְּאִמּוּרִים; שֶׁכָּלֵל אִמּוּרֵי כִבְשִׁים הָאֵלִיָּה,
- 6 וְאֵין בְּשְׁעִירִים אֵלִיָּה. הָעֹמֶר קֹדֶם לְכִבְשׁ הָבֵא עֲמֹ,
- 7 וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם קֹדָמִין לְשְׁנֵי כִבְשִׁים. זֶה הַפֶּלֶל: דָּבָר
- 8 הָבֵא בְּגִלֵּל הַיּוֹם⁵⁹ קֹדֶם לְדָבָר הָבֵא בְּגִלֵּל הַלֶּחֶם⁶⁰.

(56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. (57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאיל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. (58) שהרי לאיל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין פג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 פל יום ויום משבעת ימי החג מקריבין שני אלים
11 וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת¹⁶.

13 שנאמר (במדבר כט, יב"ג) "ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש וגו' והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פרים בני בקר שלשה עשר, אילים שנים, כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו". (14) שנאמר (שם שם, טז) "ושעיר עזים אחד חטאת". (15) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א. (16) כמפורש בתורה (שם שם, יד-לד).

12 ד. אכל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום¹⁷: בשני מקריבין שנים עשר, בשלישי אחד עשר, עד שמיצא קרבן יום שביעי: פרים שבעה, אילים שנים, כבשים ארבעה עשר, הכל עולות, ושעיר חטאת.

17 (18) כמפורש בתורה שם.

17 ה. ביום שמיני עצרת מקריבין מוסף היום פ' ואיל ושבעה כבשים, פלן עולות¹⁸, ושעיר חטאת¹⁹. וזה מוסף בפני עצמו²⁰.

18 שנאמר (שם שם, לה-לו) "ביום השמיני עצרת תהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (19) שנאמר (שם שם, לח) "ושעיר חטאת אחד". (20) ולא כהמשך מחג הסוכות. וכן אמרו (ראש השנה ד: יומא ג. סוכה מז. מח. וחגיגה יז.) כי "שמיני (=שמיני עצרת) רגל (=חג) בפני עצמו לענין "פז"ר קש"ב", ואינו כחג הסוכות. והקו"ף של קש"ב, הוא קרבן, כלומר אין קרבנותיו כשאר קרבנות החג.

20 ו. פל שבעת ימי החג מנסכין את המים²¹ על גבי המזבח²². ודבר זה הלכה למשה מסיני²³. ועם נסוך היין של תמיד של שחר²⁴ היה מנסף המים לבדו²⁵.

21 משנה סוכה מב: ולא כר' יהודה שאמר (שם מח:): שמנסך גם בשמיני עצרת. (22) ראה משנה זבחים סג. ותוספתא סוכה פ"ג. (23) כרבי יוחנן בסוכה לד. ועוד. (24) כדברי ר' יוחנן ביומא כו: שאמר: "אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר". ובמשנה סוכה מח. מח: נראה שהיה מנסך המים בשעה שהוא מנסך היין (לחם-משנה). וכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף אם לא ניסך היין והמים כאחת, שהרי אם הקדים ניסוך המים בלילה יצא (ראה להלן הלכה ז), ואילו ניסוך היין של הקרבנות אינו אלא ביום, ראה למעלה פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה, ועיין מעשה רוקח. (25) כלומר לא בספל אחד יין ומים, אלא בשני ספלים מיוחדים, אחד ליין ואחד למים. וראה להלן הלכה ז.

23 ז. ואם ערה²⁶ המים לתוך היין או היין לתוך המים ונסף שניהם מפלי אחד - יצא²⁷. ואם הקדים נסוף המים לזבח, אפילו נסכן פלילה - יצא²⁸. ובקרבן

כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

פרק עשירי

(1) יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח.

1 א. ביום הפורים מקריבין מוסף מוסף ראש השנה²: פר ואיל³, ואיל זה נקרא איל העם⁴, ושבעה כבשים, פלן עולות⁵, ושעיר חטאת⁶, והוא נאכל לזעיר⁸.

(2) ראה למעלה פ"ט הלכה א. (3) שנאמר (במדבר כט, זח) "ובעשור לחודש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה' ריח ניחוח, פר בן בקר אחד איל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". (4) שנאמר (ויקרא טז, ה) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה". וכדעת רבי (יומא ע:): שאיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות (ויקרא שם) הוא האיל האמור בחומש הפקודים (במדבר שם), ולא כר' אלעזר בר' שמעון (שם) הסובר ששני אילים הם. וכן כתב להלן בפ"א מהלכות עבודת יום-הכיפורים הלכה א: "ואיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכל המוסף. והוא הנקרא איל העם". (5) במדבר שם. (6) שנאמר (שם שם, יא) "שעיר עזים אחד חטאת" והוא נעשה בחוץ, ראה בהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (7) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א, ובהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (8) כלומר במוצאי יום-כיפור. משנה במנחות צט: . וראה גם בהלכות עבודת יוה"כ שם.

5 ב. ועוד מקריבין הצפור שעיר חטאת⁹, והוא נשרף¹⁰, שכן זוגו¹¹ שעיר המשתלח¹².

(9) נוסף לשעיר החטאת של מוסף, הנאכל, המוזכר למעלה הלכה א. והוא מה שנאמר (ויקרא שם, ה-ט) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת וגו' ונתן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". (10) שנאמר (שם שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש", וראה למעלה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז. ולהלן הלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (11) אין זה טעם למה נשרף, אלא הוא מוסב על התחלת הדברים "ועוד מקריבין שעיר חטאת", וכאילו היה כתוב: "ועוד מקריבין הציבור שעיר חטאת, שכן זוגו שעיר המשתלח, והוא נשרף". וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם. (12) לעזאזל, כמו שנאמר (שם שם, י) "והשעיר אשר עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' וגו' לשלח אותו לעזאזל המדברה".

7 ג. ביום הראשון של חג הסוכות מקריבין מוסף היום שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים, פלן עולות¹³, ושעיר חטאת¹⁴ נאכלת¹⁵. וכן

המזבח. (36) אף כי כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין, בניסוך המים (וכן בניסוך היין ועולת העוף) היה פונה לשמאל, כדי שיפגע מיד בקרן דרומית מערבית. שאם היה פונה לימין ומקיף את כל המזבח עד שיגיע לקרן דרומית מערבית, יש חשש שמא יתעשנו המים (ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא). (37) כתנא-קמא שם במשנה, ולא כר' יהודה האומר כי הספלים היו של סיד. (38) שם במשנה. (39) שם במשנה. (40) שם במשנה: "ואחד מעובה ואחד דק", ואמרו בגמרא שם כי החוטם שהיה בספל של המים, היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין, כי היין עב יותר מן המים (ראה גם בפירוש המשנה שם).

ח. זֶה שֶׁמִּנְסֵף הַמִּים הָיוּ אוֹמְרִין לוֹ⁴¹: הַגִּבֵּה יִדָּח⁴². שֶׁפֶּעַם אַחַת נִסֵּף אֶחָד עַל רִגְלָיו, וְרִגְמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאַתְרוּגְיָהָן⁴³. שְׁאֲמְרוּ צִדּוּקִי הוּא, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין אֵין מְנַסְכִּין מִמֶּנּוּ⁴⁴.

(41) משנה שם. (42) שכולם יראו איך שהוא מנסך המים לתוך הספל. (43) שהרי הניסוך היה בשחרית (ראה למעלה הלכה ו) בשעת נטילת האתרוג (תפארת ישראל). (44) שהצדוקים אינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וניסוך המים אינו מפורש בתורה אלא הלכה למשה מסיני הוא (ראה למעלה הלכה ו).

ט. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשִׁבְתָּ⁴⁵. אֵלָּא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מַעֲרֵב שִׁבְתָּ⁴⁶ חֲבִית שֶׁל זֶהָב, וְאֵינָה מְכַלִּי הַשֶּׁרֶת⁴⁷, וּמִנִּיחָה בַּלְשָׁפָה, וּלְמַחֵר מְמַלֵּא מְמַנָּה.

(45) כל הלכה זו שם במשנה. (46) מן השילוח. (47) שאם ימלאו בחבית שהיא מכלי שרת, גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאום, ואם כן קדשו ונפסלו בלינה (סוכה נ. דברי ר' ינאי).

י. אִם נִשְׁפָּכָה⁴⁸ אוֹ נִתְגַּלְתָּה⁴⁹ - מְמַלֵּא מִן הַפִּיּוֹר וּמִן הַנִּסֵּף.

(48) כלומר, נשפכו המים. (49) והיין והמים המגולים פסולים למזבח (משנה שם, ופ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה י), לפי שיש חשש שמא שתה מהם נחש והכניס בהם ארסו, ומכיון שאסורים בשתיה משום חשש סכנה - נפסלו גם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך הירצץ או הישא פניך, אמר ה' צבאות (שם בגמרא, וראה עוד בבבא בתרא צז:).

יא. כָּכָל יוֹם וְיוֹם מִיְמֵי הַחֵג הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בְּפָנָיו עֲצֻמָּה עַל מוֹסֵף הַיּוֹם⁵⁰. בְּרֹאשׁוֹן מִיְמֵי חָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ אוֹמְרִין: הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלִים⁵¹. בְּשִׁנִּי⁵² - וְלָרִשֶׁע אָמַר אֱלֹהִים וְגוֹמְרִים⁵³. בְּשָׁלִישִׁי - מִי יָקוּם לִי עִם מְרֻעִים⁵⁴. בְּרִבְעִי - בִּינוּ בְּעָרִים פָּעֻם וְגוֹמְרִים⁵⁵. בְּחִמִּישִׁי - הַסִּירוֹתִי מִסְּכָל שְׁכֵמוֹ⁵⁶. בְּשִׁשִּׁי - יְמוּטוֹ כָּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ וְגוֹמְרִים⁵⁷. וְאִם חָל שִׁבְתָּ לַהֲיוֹת בְּאַחַד מֵהֶן - יְמוּטוֹ יִדָּחָה⁵⁸.

1 דְּרוֹמִית מִמַּעֲרִיב הָיָה מְנַסֵּף לַמַּעֲלָה מִחֲצִי הַמְּזוֹבֵחַ²⁹,
2 וְהַכֹּל יוֹרֵד לְשִׁיתָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנָּה³⁰. בְּיַצֵּד הָיוּ
3 עוֹשִׂין³¹? צְלוּחִית שֶׁל זָהָב מִחֻזָּקת שְׁלֹשָׁה לָגִין הָיָה
4 מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילּוּחַ³². הַגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמִּים³³ -
5 תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ³⁴. עָלָה לְכַבֵּשׁ³⁵ וּפְנָה
6 לְשִׁמְאֵל³⁶ וְנִתְּנָה הַמִּים מִן הַצְּלוּחִית לְתוֹךְ הַסְּפָל
7 שֶׁהָיָה שָׁם³⁷. וְשָׁנִי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם, מַעֲרָבִי
8 הָיָה בּוֹ הַמִּים, וּמִזְרָחִי הָיָה בּוֹ הַיֵּין שֶׁל נִסֵּף³⁸. וְהָיוּ
9 מְנַקְבִּין בְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין³⁹. וְשֶׁל מִים הָיָה נֶקֶב
10 שֶׁלּוֹ דֶּק מִשָּׁל יֵין, כְּדֵי שֶׁיִּכְלָה הַמִּים עִם הַיֵּין
11 בְּאַחַד⁴⁰.

(26) ערבב. (27) משנה בסוכה מח: "עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא". ומפרש רבינו שנתן מים לתוך היין או היין לתוך המים ונסכן מכלי אחד, ואף כי יין מזוג פסול (כמפורש בבבא בתרא צז: , עיין שם. אבל יש לציין כי רבינו לא הביא דבר זה בחיבורו), אינו פסול אלא רביעית ההין מזוג, דליכא רביעית יין שכתוב ונסכו יין רביעית, רביעית ההין אתה מנסך ולא את המזוג, אבל הכא דאיכא רביעית יין, יצא ידי ניסוך יין ומים (קריית ספר). אבל מלשוננו של רש"י שם (ד"ה אתי לאשחור) נראה שמפרש שהחליף הספלים, כלומר המים שפך לתוך הספל הקבוע של היין, והיין שפך לספל הקבוע של המים, ולא שעירב היין והמים בכלי אחד, וראה ב'תוספות יום טוב' סוכה פ"ד משנה ט, וזה המוריה כאן. (28) גמ' תענית ב: "מה ניסוך המים מאורתא", וראה רש"י שם שמביא "ויש ספרים דכתיב בהו, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה אפילו בלילה, דאע"פ מקריבין הקרבנות ביום, יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה, ואף האי נמי ניסוך המים יכול לנסך בלילה", ומה שאמרו ביומא כו: אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר (ראה למעלה הלכה ו), היינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, אבל אם עשה כן בלילה - יצא ידי חובתו (תוס' שם ד"ה איבעיא). שדווקא נסכים הבאים עם הזבח, נתרבו ממה שנאמר ולנסכיהם ולשלמיהם, אבל נסכים הבאים בפני עצמן, שאינם מתקדשים בשחיטת הזבח - נקריבין בלילה (קריית ספר). וראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. (29) ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה קרבנות הלכה י, וראה במשנה זכחים סג. ובתמיד פ"ז משנה ג. (30) למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (31) משנה סוכה מח. (32) "מעיין הוא סמוך לירושלים" (רש"י שם), שנאמר (ישעיה יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (גמרא שם מח: לפי פירוש התוספות ד"ה מנא הני מילי). (33) "אחד משערי העזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו (=דרכו) צלוחית של מים של ניסוך בחג" (רש"י שם). (34) הגמרא שם מח: אמרו "מנא הני מילי (שתוקעין ומריעין בשאיבת המים - רש"י שם, אבל התוספות שם מפרשים מנח"מ דבעי מי השילוח) אמר רב עינא, דאמר קרא (ישעיה שם) ושאבתם מים בששון" (לכך תקעו והריעו כדי שתהיה שמחה). (35) כלומר, נושא הצלוחית עלה בכבש שהוא מדרומו של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ד כסלו – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"בראשון היו אומרים הבו לה' בני אלים. בשני, ולרשע אמר אלקים כו".

ולכאורה הוא פלא גדול, ששירו של יום שני דחזה "מ פותח בפסוק "ולרשע אמר אלקים כו", ובפרט שנמצאים כבר אחרי הכפרה והסליחה של יוה"כ, ומדוע לפתוח במילים אלו. ומצינו שרש"י מבאר "כל המזמור דברי כיבושין הן לנאספים לעזרה למצוות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחים מה לך לספר חוקי, כלומר, למה לך לבוא לבית זה אם אינך חוזר בתשובה". ועדיין אינו מובן מה לדברי כיבושין ביו"ט, ובפרט אחרי יוה"כ.

והביאור בזה: אף שלא מסתבר לומר שאפשר לדייק מלשון רש"י שכוונתו שאומרים כל המזמור ולא פותחים במילים "ולרשע אמר אלקים כו", כי אם-כן הגמרא עצמה היתה צריכה להזכיר זאת בפירוש, בכל אופן בהמשך הגמ' שם איתא שביום הששי אומרים "ימוטו כל מוסדי ארץ", ורש"י מפרש שם "במזמור אלקים נצב בעדת אל, ואומרים כל המזמור". ועפ"ז יש לומר, שגם מה שאמור "כל המזמור" בנוגע ליום השני, כוונתו לאמירת כל המזמור.

(על"פ י"ן מלכות ספר עבודה. טימן מט)

50) ראה למעלה פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב, שהלויים היו אומרים שירה בשעת ניסוך היין על כל עולות הציבור הבאים חובה, וראה גם למעלה פ"ו מהלכות אלו הלכות ה"ו. 51) תהלים כט. מכאן עד סוף ההלכה היא ברייתא בסוכה נה. והיינו "כל המזמור על שם שהיום תחילת שמחת בית השואבה, דהיינו כבוד ועוז. ובאותו מזמור קול ה' על המים, על שם ניסוך המים" (רש"י שם). 52) של חול המועד. 53) תהלים נ. "כל המזמור דברי כבושין הן לנאספין לעזרה למצות החג ושמחים בשמחת החג, ומוכיחים מה לך לספר חוקי, כלומר למה לך לבוא לבית זה עם שאר עמי, אם אינך חוזר בתשובה וכו'" (רש"י שם). 54) תהלים צד. מהפסוק מי יקום, שהוא פסוק טז עד סוף הפרק. "מפני שפרשת מי יקום לי, מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף-על-פי-כן אינם נמנעים מלשמח שמחת מלכם, ומתפללין מי יקום לנו להצילנו מן המריעים האלה, לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבוא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור" (רש"י שם). 55) תהלים צד, עד פסוק טו. וכרב ספרא (סוכה שם), ואף כי "בינו בוערים" הוא החלק הראשון של המזמור, ו"מי יקום לי עם מרעים" הוא החלק השני – מקדימים את החלק השני ומאחרים את החלק הראשון, "מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסיף, זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיכם, קורין לפניכם להוכיחם שיעשרו כראוי, ואף-על-פי שהמעשרות

יב. כָּכֵר בְּאַרְנוֹנוֹ⁵⁹, שֶׁכָּל מִשְׁמְרוֹת כְּהֵנָּה עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה, וְכֵלָן עֹבְדֵיין בְּשִׁוּה בְּרִגְלִים⁶⁰. וּבְחָג הַסְּפֹת
הָיָה כָּל מִשְׁמֵר מְקָרִיב פֶּר אֶחָד אוֹ אֵיל אֶחָד אוֹ
שְׁעִיר הַחֲטָאת. אֲבָל הַכֹּהֲנִים - יֵשׁ מִשְׁמֵר שְׁמִקְרִיב
מִהֵן שְׁנֵי כֹהֲנִים, וְיֵשׁ מִשְׁמֵר שְׁמִקְרִיב כֹּהֵן אֶחָד.
כִּיצַד? ⁶¹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג הָיוּ שְׁם שְׁלֹשָׁה
עֲשָׂר פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר⁶². כָּל מִשְׁמֵר מְקָרִיב
בְּהֵמָה אֶחָת מֵהֶם. נִשְׁאָרוּ שְׁם אַרְבָּעָה עֲשָׂר כֹּהֲנִים
לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמְרוֹת. שֵׁשֶׁה מִשְׁמְרוֹת מְקָרִיבִין שְׁנֵים
שְׁנָיִם, וְשְׁנֵי מִשְׁמְרוֹת מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁנֵי הָיוּ
שְׁם שְׁנֵים עֲשָׂר פָּרִים⁶³ וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל
מִשְׁמֵר מְקָרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שְׁם אַרְבָּעָה עֲשָׂר כֹּהֲנִים
לְתִשְׁעָה מִשְׁמְרוֹת. חֲמִשָּׁה מְקָרִיבִין שְׁנֵים שְׁנָיִם,
וְאַרְבָּעָה מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁלִישִׁי הָיוּ שְׁם אֶחָד
עֲשָׂר פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקָרִיב
אֶחָד. נִשְׁאָרוּ אַרְבָּעָה עֲשָׂר כֹּהֲנִים לְעִשְׂרָה מִשְׁמְרוֹת.
אַרְבָּעָה מְקָרִיבִין שְׁנֵים שְׁנָיִם, וְשֵׁשֶׁה מְקָרִיבִין אֶחָד
אֶחָד. בְּרִבְעִי הָיוּ שְׁם עֲשָׂרָה פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים
וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקָרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שְׁם אַרְבָּעָה
עֲשָׂר כֹּהֲנִים לְאַחַד עֲשָׂר מִשְׁמֵר. שְׁלֹשָׁה מְקָרִיבִין
שְׁנֵים שְׁנָיִם, וְשִׁמּוֹנָה מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּחִמִּישִׁי
הָיוּ שְׁם תִּשְׁעָה פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר
מְקָרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שְׁם אַרְבָּעָה עֲשָׂר כֹּהֲנִים לְשְׁנֵים
עֲשָׂר מִשְׁמֵר. שְׁנֵי מִשְׁמְרוֹת מְקָרִיבִין שְׁנֵים שְׁנָיִם,

של שבת עשרון אחד לכל כבש, ועוד נוסף לזה שני עשרונים לשני כבשי התמידין, הרי ביחד ששים ואחד עשרונים, ראה משנה במנחות קג: ותוספתא שם פי"ב. (71) משנה ותוספתא שם. והטעם הוא משום שיותר מששים עשרון אינם נבלים בכלי אחד, ראה למעלה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. וראה עוד להלן שאפילו בפחות מששים ואחד אין לבלול כאן. (72) בכסף-משנה: אותם.

טו. ולעולם⁷³ אין מערבין⁷⁴ נסכים⁷⁵, אלא נסכי הפרים לבדם, ונסכי האילים לבדם, ונסכי כבשים לבדם⁷⁶, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד⁷⁷.

(73) כלומר, אפילו בפחות מששים ואחד עשרון. (74) משנה במנחות קג: וגמרא שם פט: (75) כולל היין והסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א). (76) אבל פרים ואילים ביחד – אסור לערב, אף-על-פי שביליתם שוה, שהרי בפר הוא מביא שלשה עשרונים סולת על חצי ההין שמן, היינו ששה לוגין שמן, הרי שני לוגין שמן על עשרון סולת, וגם באילים כן, שהרי מביא עליהם שני עשרונים סולת על שלישית ההין שמן היינו ארבעה לוגין, הרי שני לוגין על עשרון – ולמדו כן ממה שנאמר בחלבים (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלבי של זה בזה (מנחות פט: וראה להלן הלכה טז). והוא-הדין לסולת ושמן של מנחה, שאף הם, הקומץ שלהם נקטר על גבי המזבח. וקל-וחומר שלא יערב נסכי כבשים בשל אילים או בשל פרים, שהרי אין בלילתם שוה, שהפרים והאילים נבלים שני לוגין שמן על כל עשרון סולת, ואילו בכבשים בלילתם רכה יותר, עשרון סולת על שלשה לוגין שמן, והן בולעות זו מזו ונמצאת זו חסירה וזו יתירה (רש"י במנחות קג:). [ונראה מדברי רבינו, שנסכי פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים – אין איסור, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא במנחות (שם), וצריך לפרש שהכוונה רק לנסכי יין, שלא נאסרו בתערובת, מן התורה, שהרי אינם על האש, אלא על גבי שיתין (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ושם פט"ז הלכה יד), ורק חכמים אסרו תערובת יין שמא יבוא לערב סולת ושמן (מנחות פט:)] לא גזרו אלא במין בשאינו מינו (פרים באילים וכו'), שהרי יש בשני מינים אופן שתערובת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון כבשים בפרים שבללם יחד (שם במשנה), ולפיכך גזרו גם בפרים ואילים, אבל במין אחד כגון פרים בפרים וכו' – לא גזרו, שלעולם אין בו פסול בדיעבד. וראה בט"ז ליוורה-דעה סימן צא ס"ק א, ומה שאמר אב"י (שם פט:)] על מה ששנינו במשנה (שם פט). "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים" – "מערבין יינו אם נתערב סלתן ושמןן", זה לא מוסב על פרים באילים, שבהם לא התירו אלא אם כבר נתערב, אבל בכבשים בכבשים מותר לעולם, אפילו לפני שנתערבו, כנ"ל. וראה להלן הלכה יט. ועיין בהר המוריה]. (77) ראה במשנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, יחיד בשל ציבור, של יום בשל אמש". וראה שם פט: בגמרא כי דין זה הוא לענין יין דוקא, ורק אם כבר נתערבו השמן והסולת (ראה להלן הלכה יח), אבל באופן אחר – אסור, ולא הבדילו בין יחיד לציבור.

וְעֶשְׂרֵה מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשֵׁשִׁי הָיוּ שְׁמוֹנֶה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר כִּבְשִׁים לְשִׁלְשָׁה עָשָׂר מִשְׁמֵר. מִשְׁמֵר אֶחָד מֵהֶן מִקְרִיב שְׁנֵי כִבְשִׁים, וּשְׁנֵים עָשָׂר מִשְׁמֵר מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשִׁבְעִי הָיוּ שֵׁם שְׁבַע פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כִּבְשִׁים כְּמִנְיֵן הַמִּשְׁמֵרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב בְּהֵמָה אֶחָת.

(59) למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג. (60) כלומר "כל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד, עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך" (שם הלכה ד). (61) מכאן ועד סוף ההלכה היא משנה בסוכה נה: (62) ראה למעלה הלכה ג. (63) ראה למעלה הלכה ד, כי הפרים פותחין אחד אחד בכל יום.

יג. וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִקְרִיב פֶּר הַיּוֹם - לֹא הָיָה מִקְרִיב פֶּר לְמַחֲרָה⁶⁴, אֶלָּא חֹזְרִין חֲלִילָה⁶⁵. בְּשִׁמְיִנִי⁶⁶ חֹזְרִין לְפָנֶיךָ כָּל הַיּוֹם כִּשְׁמֵר הַיּוֹם⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁶⁸.

(64) שם במשנה. "שארין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם" (רש"י שם). (65) כסדר שסדרו המשמרות בדברי הימים (א, כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה וגו', ונמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בהקרבת פרים, חרץ משני משמרות ששונות ואין משלשות (שם בגמרא). (66) בשמיני עצרת. שאין שם אלא פר ואיל ושבעה כבשים ושעיר חטאת, ראה למעלה הלכה ה. (67) כלומר מפסין בן כל המשמרות, ולא רק בין שתי המשמרות שלא שלשו בחג, ראה שם במשנה "בשמיני חזרו לפס כברגלים", ופסק רבינו כרבי (שם) הסובר כי היו מפסין בין כל המשמרות, ולא כחכמים האומרים כי פר הבא בשמיני מפסין בין שתי המשמרות שלא שלשו בפר החג, ומשמר העולה בפס הוא העושה הפר. וראה לחם-משנה טעם פסקו של רבינו. (68) למעלה התחלת הלכה יב, ופ"ד מהלכות כלי המקדש שם. כי כל המשמרות שוות ברגלים.

יד. בַּיּוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שָׁל חַג שֶׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת הָיָה שֵׁם מִנְחַת נְסִיכִים⁶⁹ שֶׁל מוֹסְפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שְׁשִׁים וְאַחַד עָשָׂרוֹן⁷⁰, וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִין⁷¹ אוֹתוֹ⁷².

(69) היא הסולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, וראה להלן הלכות ט"ז. (70) שהרי שלשה עשר הפרים שמקריבים ביום הראשון (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בשלשים ותשע עשרונים סולת, שהרי לכל פר היו שלשה עשרונים (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). ולשני האילים (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בארבעה עשרונים, שהרי לכל איל מביא שני עשרונים (מעה"ק שם). ולארבע עשרה הכבשים (ראה למעלה ה"ג) מביא ארבעה עשר עשרונים, עשרון לכל כבש וכבש (מעה"ק שם), הרי ביחד חמשים ושבעה עשרונים, ואילו על שעיר החטאת אינו מביא נסכים שהרי אין טעון נסכים אלא עולות ושלמים בלבד (ראה מעה"ק שם ה"ב), ונוסף לזה מביא שני עשרונים על שני הכבשים של מוסף

1 טז. וְכָל הַחֲלָבִים שֶׁל קֶרְבָּנוֹת, בֵּין קֶרְבָּנוֹת צֶבֶד בֵּין
2 קֶרְבָּנוֹת יָחִיד⁷⁸ - אֵין מְעַרְבִין אוֹתָן זֶה בָּזֶה, אֲלָא
3 מְקַטְרִין אִמּוּרֵי קֶל קֶרֶבֶן וְקֶרֶבֶן בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ⁷⁹. וְאִם
4 נִתְעַרְבוּ - מְקַטְרֵי הַכֹּל בְּאֶחָד⁸⁰.

15 אֵין מְעַרְבִין יֵין נִסְכֵּי כִבְשִׁים בֵּינָן נִסְכֵּי פָּרִים
16 וְאֵילִים⁹³.
(88) כלומר, כשנתערב שמן וסולתן, או שהוקטרו בפני
עצמן, ראה למעלה הלכה יח. (89) משנה שם פט.
"מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי
כבשים, של יחיד ושל ציבור, של יום בשל אמש". וכמו
שפירשה אב"י (שם פט: הובאו דבריו למעלה). ומה שכתב
של אמש בשל יום, כלומר אם לא הביא נסכים בקרבן של
אמש והביאן היום (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה
הקרבנות הלכה יב, כי מביא אדם קרבנו היום, ונסכיו לאחר
עשרה ימים, ראה פירוש המשנה במנחות שם). (90) היינו
כשנתערבו או הוקטרו, כנ"ל. (91) שביליתן שוה. ובהם
עצמם אין שום אופן שתערובת שמנם וסולתם תפסול אותם
בדיעבד, אלא שגזרו בהם מחמת פרים וכבשים, שבהם יש
אופן שתערובת שמן וסולת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון
שנבללו ביחד (ראה למעלה הלכה יז). [ובמין אחד ממש,
כגון פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים (וראה
בסמוך), לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. ובפרים וכבשים
שבהם עצמם יש פסול בדיעבד, לא התירו אפילו לאחר
שנתערבו, ראה להלן]. (92) [דברים אלו סותרים כל מה
שכתבנו למעלה (בסמוך ולמעלה הלכה טו), שבמין אחד
ממש לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. אולם בדפוס רומי
וויניציאה "מערב נסכי פרים בין נסכי אילים, בין נסכי
כבשים". והכסף-משנה תיקן: "מערב (יין) נסכי פרים בין
נסכי אילים (יין נסכי כבשים) בין נסכי כבשים". אבל יש
לתקן באופן אחר: "מערב (יין) נסכי פרים בין נסכי אילים
(ואין צורך לומר יין נסכי כבשים) בין נסכי כבשים", היינו
לפי שיין נסכי כבשים בין נסכי כבשים, מותר אף בלא
נתערבו, כנ"ל]. (93) שכיון שבזה יש אופן שפסול אפילו
בדיעבד – גזרו יותר. וכן הוא בפירוש"י שם ד"ה מערבין,
וזה: "והא דקתני מציעתא דמתניתין אבל אין מערבין
[נסכי כבשים בנסכי פרים], היינו אפילו (כן צריך להיות)
נתערבו סלתן ושמןן". נמצא ששלשה אופנים בענין זה: א'
פרים בפרים וכבשים בכבשים, מותר לערב יין אף לפני
שעירבו שמן וסולת. ב' פרים ואילים בכבשים, אפילו
נתערבו שמן וסולת אסור לערב יין. ג' פרים באילים, אם
נתערבו שמן וסולת מותר לערב יין, ואם לאו – אסור.

5 יז. מִנְחוֹת שֶׁל נִסְכִּים⁸¹ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זוּ בְּזוֹ אַחֵר
6 שֶׁנִּבְלַל כָּל מִין וּמִין בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ - בְּשֵׁרוֹת⁸².

(81) היינו סולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה א. (82) [מין במינו, היינו כבשים ופרים או כבשים
ואילים, שהם שני מינים בבליה, שכבשים בליתם רכה
(=שלשה לוגים שמן על עשרון סולת. ראה למעלה הלכה
טו), ואילו פרים ואילים בליתם עבה (=שני לוגים על
עשרון, ראה למעלה שם). אבל פרים ואילים הם מין אחד
לענין זה, שהרי בליתם שווה (ראה למעלה שם), ובהם אין
צורך שבלייתם תהא לחוד, אלא אם נבללו ביחד – כשורות,
וראה להלן. וכן הוא במשנה שם (פט:): "אין מערבין נסכי
כבשים בנסכי פרים ואילים, ואם בללם אלו בפני עצמן וכו'
ונתערבו כשירים, אם עד שלא בלל פסול". וראה להלן].

7 יח. וְכִיּוֹן שֶׁנִּבְלְלוּ⁸³ הַמִּנְחוֹת⁸⁴ וְנִתְעַרְבַּ שְׁמֶנָּן וְסֻלְתָּן
8 - הָרִי זֶה מִתֵּר לְעֶרֶב יֵין שְׁלֵהֶן לְכַתְּחִלָּה⁸⁵. וְכֵן אִם
9 הֶקְטִיר מִנְחוֹת שֶׁל נִסְכִּים כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי
10 עֲצֻמָּה⁸⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְעֶרֶב הַיֵּין שְׁלֵהֶן⁸⁷.

(83) כאבי במנחות שם, בפירוש המשנה שם. (84) היינו
פרים באילים, ראה להלן הלכה יט. (85) אבל אם לא
נתערבו שמן וסולתן של הפרים והאילים, אסור לערב היין
לכתחילה (ראה להלן הלכה כ). (86) כלומר שלא נתערבו.
(87) שם במנחות פט: "אמר אב"י, הכי קאמר מערבין יינן
אם נתערב סלתן ושמןן. ויינן לכתחילה לא, והתניא במה
דברים אמורים בסולת ושמן, אבל יין מערבין. אלא אמר
אב"י, הכי קאמר, היכא דהוקטרו סלתן ושמןן מערבין יין
לכתחילה. היכא דלא הוקטרו, אם נתערב סלתן ושמןן
מערבין נמי יינן, ואם לאו אין מערבין, דילמא אתי
לאיערובי סולת ושמן לכתחילה".

11 יט. בְּשִׁמְעָרְבִים הַיֵּין שֶׁל נִסְכִּים⁸⁸ - יֵשׁ לוֹ לְעֶרֶב יֵין
12 נִסְכִּים שֶׁל אֲמֵשׁ בְּשֵׁל יוֹם, וְשֵׁל יָחִיד בְּשֵׁל צֶבֶד⁸⁹.
13 וְכִשְׁמְעָרְבִים⁹⁰ - מְעַרְבֵי יֵין נִסְכֵּי פָּרִים בֵּינָן נִסְכֵּי
14 אֵילִים⁹¹, יֵין נִסְכֵּי כִבְשִׁים⁹² בֵּינָן נִסְכֵּי כִבְשִׁים; אֲבָל

הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין

19 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁמוֹנֶה מִצּוֹת. שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשָׂה, וְשֵׁשׁ
20 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל
21 קֳדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוֹם. (ב) שְׁלֹא
22 לֶאֱכֹל פָּגוּל. (ג) שְׁלֹא יוֹתִיר קֳדָשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם. (ד)

המרחק שבין המזבח והכותל הצפוני נקרא צפון המזבח, ויוצא מזה שעד כותל המזרח נקרא צפון, ואפשר לשחוט שם קדשי קדשים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ובטמאים. (אמנם גם לדעת רבינו יוצא שהשער נמצא במרחק שתי אמות מצפונה של מזבח, אבל בן אדם שידיו ארוכות קצת - יכול להגיע).

פרק ראשון

(1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוחטם שלא במקומם.

א. כל² הפסולין³ לעבודה⁴ מתירין לשחוט קדשים לכתחילה⁵, ואפילו קדשי קדשים⁶; חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחילה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה⁷ ופשוט ידיו⁸ ושחט בעזרה, גזרה שמה יגע בפשרו⁹.

(2) משנה, זבחים לא, ב. (3) כגון זר (שאינו מזרע אהרן הכהן), בעל מום, ערל טמא. בפ"ט מהל' ביאת מקדש הט"ו, מונה רבינו שמונה עשר פסולים לעבודה, ראה שם. (4) הקרבת קרבנות בבית המקדש. קרבנות בהמה, אבל עופות אינם נשחטים אלא נמלקים בצפון, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו" ומליקה טעונה כהן כשר (לקמן פ"ז ה"א). (5) במשנה, אמנם כתוב: "ששחטו", ומשמע שרק בדיעבד כשר, אבל לכתחילה לא ישחוט, אולם בגמרא (שם לב.) פירשו, שמשום טמאים, נקטה המשנה לשון דיעבד, שטמאים אסורים לשחוט לכתחילה שמה יגעו בבשר ויטמאוהו, וכן מסיים כאן רבינו. (6) הקרבנות המקודשים ביותר, והם: חטאות, אשמות, עולות, ושלמי ציבור, היינו שני כבשים שהקריבו בחג השבועות עם שתי הלחם. (7) שלש עזרות היו בבית המקדש: עזרת נשים, עזרת ישראל ועזרת כהנים, וסתם עזרה פירושה עזרת ישראל, שממנה ולצד מערב נקרא "מחנה שכינה", וכל הטמאים אסורים להכנס לה מן התורה. (8) לפני העזרה, מקום שחיטת קדשים, אמנם רבינו פסק בפ"ג מהל' ביאת המקדש הי"ח, שחכמים אסרו הכנסת חלק מגוף הטמא לעזרה (בלשון התלמוד: ביאה במקצת שמה ביאה), מדובר כאן כשעבר על איסור דרבנן והכניס ידו, אסור לו לשחוט אפילו אגב הוצאת היד. אגב, גם לפני שהכניס ידו לעזרה עבר על איסור דרבנן בכניסתו לעזרת נשים (ראה הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ו). וכל זה נאמר באדם שנטמא בנגיעת שרץ וכדומה שאינו מטמא כלים אבל אם נטמא במת, הרי הוא מטמא את הסכין והיא מטמאה את הבשר ונפסל הקרבן אפילו בדיעבד (רש"י שם במשנה). (9) ויש לשאול: בשלמא בקדשים קלים (שלמים, תודה ודומיהם) שנשחטים בכל מקום בעזרה, אפשר לו לנגוע, כשהקרבן נשחט על יד השער ממש, אבל קדשי קדשים נשחטים בצפונה של המזבח (ויקרא א, יא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה") והמזבח רחוק מכותל המזרח עשרים ושתים אמות, וכיצד יגע בבשר? לשחוט אפשר בסכין ארוכה, אבל נגיעה מטמאה רק בידו ממש. אולם לשיטת רבינו בפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו אין מקום לקושיה זו. רבינו כתב שם, שכל חלק העזרה הנמצא בחלק הצפוני של העזרה בשטח

ב. ואם עבר ושחט - הִזְבַּח פֶּשֶׁר. וכן פר פהן גדול¹¹ שֶׁל יום הכִּפּוּרִים¹⁰, אף על פי שִׁנְאַמַּר בוֹ: וְשָׁחַט אֹהֲרָיו¹¹, אם שִׁחְטוּ זֶר - פֶּשֶׁר. אף פרה אדמה¹² שֶׁשָּׁחַטָה זֶר - פֶּשֶׁרָה. שֵׁאִין לָךְ שְׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּזֶרֶךְ¹³.

(10) יומא מב, א. מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו בדיני איסור והיתר, וגם רבי יוחנן שם (מג:): דעתו כרב. (11) רבינו הסתמך על הכתוב למעלה: והקריב "אהרן" את פר החטאת אשר לו. (12) כשמואל ורבי יוחנן שם, נגד דעת רב. כלל בדיני - רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. (13) בתורת כהנים' ויקרא פרשתא ד, שנינו: "יכול אף לשחיטה (צריך כהן כשר)? תלמוד-לומר: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם - מקבלה (קבלת הדם בכלי שרת) ואילך מצוות כוונה". כלומר, מפני שבשחיטה נאמר סתם "ושחט", ובהקריבה כתוב "בני אהרן", משמע ששחיטה כשרה גם בזר. וכל הפסולים האחרים, דינם כזר (מובא בגמרא שם לב.).

ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַקִּדְשִׁים וְלֹא נִחְפְּזָן לַשְּׁחִיטָה, אֵלָּא בְּמַתְעֶסֶק¹⁴ - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין¹⁵, עַד שִׁיתְפּוֹן לַשְּׁחִיטָה.

(14) אינו מתכוון לזביחה אלא כעוסק במשהו אחר (שם מז.). (15) בעיה שנפתרה שם. ראה רש"י 'תוספות' שם.

ד. וְלֹא יִשְׁחַט שְׁנֵי רֵאשִׁים¹⁶ בְּאַחַד בְּקָדְשִׁים. וְאִם שָׁחַט - הָרִי אֵלּוּ פֶּשֶׁרִים¹⁷.

(16) בסכין ארוכה. (17) משנה, חולין ל, ב: "השוחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה" כלומר, לכתחילה אסור. ושם כט, א - אמרו שמדובר בקדשים, כי בחולין מותר אפילו לכתחילה.

ה. אֲבָל שְׁנַיִם שוֹחֲטִין¹⁸ בְּהֵמָה אַחַת בְּקָדְשִׁים בְּחָלִין.

(18) שנים או חזים בסכין אחת ושוחטים. ומותר אפילו לכתחילה (כחכמים שם ל.).

ו. הַקָּטָן אֵינוֹ שוֹחֵט קִדְשִׁים אִם עַל פִּי שֶׁהִגְדִּיל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ¹⁹; שֶׁהַקִּדְשִׁים צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה, וְקָטָן אֵין לוֹ מִחֻשְׁבָּה. אֲפִלּוּ הֵיטָה מִחֻשְׁבָּתוֹ נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - אֵינָה מִחֻשְׁבָּה לְהִקָּל, אֵלָּא לְהַחמיר²⁰. פִּיצֵד? הֵיטָה עוֹלָה עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם²¹, וּמִשְׁכָּה הַקָּטָן וְהַבִּיָּאָה לְצִפּוֹן וְשָׁחַטָה, שְׁהָרִי מִמַּעֲשָׂיו נִפְרָ שְׁמִיחָשְׁבָתוֹ לַשְּׁחִיטָה קִדְשִׁים - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקומות בבית המקדש שמחוץ לחומותיה. (33) שם לב, ב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'" (שם א, ה) ולא שוחט לפני ה'.

15 **יב. הכִּנִּיס יָדוֹ וְקַבֵּל - קִבְּלָתוֹ פְּסוּלָהּ**³⁴. **אָפְלוּ הַכִּנִּיס**
16 **רָאשׁוֹ וְרַבּוֹ**³⁵, **אָפְלוּ הִיָּה הָעוֹבֵד פְּלוּ בְּפָנִים וְצִיצָתוֹ**³⁶
17 **בַּחוּץ - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָהּ; שְׁנָאֲמַר: בְּבֹאֲכֶם**³⁷ **אֶל אֹהֶל**
18 **מוֹעֵד - עַד שְׂיָבֹאוּ פֶּלֶן.**

(34) מהכתוב (דברים י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", למדנו שכל שירות צריכה להיות לפני ה', היינו בפנים העזרה, והמקבל צריך להיות במקום קבלת הדם כמו בקדשי קדשים (למעלה ה"ט). (35) שם בברייתא: "הכניס ראשו ורובו, כאילו לא נכנס". (36) שער ראשו, מלשון הנביא (יחזקאל ח, ג): ויקחני בציצת ראשי. (37) בגמרא שם מובא הפסוק: "בבואם אל אהל מועד" (שמות כח, מג). ולפלא שרבינו העדיף להביא את המקרא המאוחר.

19 **יג. פִּרְכָּסָה הַבְּהֵמָה**³⁸ **וְיִצְאָתָה לַחוּץ**³⁹ **אַחַר קִבְּלָתָהּ**
20 **דְּמָהּ**⁴⁰ **- בְּשֶׁרָהּ**⁴¹; **שְׁאָפְלוּ יִצְאוּ הָאֵמֹרִין וְהַבֶּשֶׂר**
21 **קִדְּם וְזִיקָה בְּקִדְּשֵׁים קָלִים - הַזֹּבֵחַ בְּשֶׁר, כְּמוֹ**
22 **שְׂחִיטָתָא**⁴².

(38) מדובר בקדשים קלים. (39) חוץ לחומת העזרה. (40) אבל יצאה כולה לפני קבלת הדם - נפסל דם הנפש ביוצא. וכן משמע מדבריו למעלה הי"א "פירכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון ואחר-כך קיבל דמה בצפון - כשירה". ומשמע שאם יצאה לחוץ - פסולה, מפני שהשחיטה מקדשת את הבשר (והריטב"א (חולין ג) דעתו, שהסכין אע"פ שהיא כלי שרת, אינה מקדשת קידוש גמור כדי ליפסול ביוצא, מפני שהשחיטה אינה עבודה וכשירה בור, וקבלת הדם היא המקדשת, ולכן אפילו יצאה לחוץ לפני קבלה - כשירה). (41) מקטירים את האימורים והבשר נאכל. מדובר בחזרה לפני זריקה ולפיכך כשרה, כי הזריקה עושה את האימורים קדשי קדשים, ולפני כן הם קדשים קלים ואינם נפסלים ביוצא (מבי"ט ב'קריית ספר'). וראה רש"י שם פט: ד"ה "הוא הדין", שכתב: שזריקה עושה אותן קדשי קדשים. (42) לקמן הל'ב-לג.

23 **יד. הִיתָה הַבְּהֵמָה פְּלָה בְּפָנִים וְרִגְלֶיהָ בַּחוּץ וְשִׁחְטָהּ**
24 **- הַזֹּבֵחַ פְּסוּלָהּ**⁴³; **שְׁנָאֲמַר: וְהִבְיָאום לַה' - עַד**
25 **שְׂחִיטָתָהּ פְּלָה בְּפָנִים**⁴⁴.

(43) שם כו, א. (דעת ה'תוספות' שם ד"ה חתך, שבדיעבד כשר, וכדבריהם יש להוכיח מלשוננו של שמואל שם, שבכל הדינים שבמכלול האיבעיות שם, אמר בפירוש "פסולה". מה-שאין-כן ברין זה הביא את הפסוק. וברש"י "עד שתהא כולה בפנים", ולא אמר פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו (פסולה). (44) שם. פסוק זה מדבר בקדשים קלים, שהרי הכתוב מסתיים: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ומובן, שקדשי קדשים לא כן-שכן.

26 **טו. שִׁחְטָהּ**⁴⁵ **וְהִיא פְּלָה בְּפָנִים, וְאַחַר כֵּן הוֹצִיָּאָה**
27 **רִגְלָהּ לַחוּץ - חֲתָךְ הַבֶּשֶׂר עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְעֶצֶם**⁴⁶

(19) בחולין יב, ב - אמרו, ששחיטת קטן בחולין כשרה אם גדול עומד על גביו, משום ששחיטה אינה צריכה כוונה. ומשמע מזה, שבקדשים שצריכים כוונה בשחיטה, שחיטת קטן פסולה, אפילו כשגדול עומד על גביו. (20) שם במסקנה אמרו, שאפילו שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין לקטן מחשבה מן התורה אלא מדרבנן, כלומר שחכמים החמירו בדבר, במקרה שעל-ידי-זה תצא חומרא ולא קולא, כגון אם הקטן ישחוט ויאמר שכוונתו לזרוק את הדם למחר - הזבח פסול מדרבנן, כמו גדול שאמר כך. (21) בדרומו של המזבח, ועולה נשחטת רק בצפון, לקמן ה"ז.

1 **ז. קִדְּשֵׁי קִדְּשֵׁים שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּדָרוֹם אוֹ שְׁנִתְקַבְּל דָּמָם**
2 **בְּדָרוֹם - פְּסוּלִין**²².

(22) משנה, זבחים מז, א: "שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". ובגמרא שם מח, א - דרשו מן המקרא שגם בדיעבד פסולים, אם לא נשחטו בצפון.

3 **ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לְצִפּוֹן וְשִׁחַט -**
4 **שִׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָהּ**²³.

(23) שם מח, ב - למדו דין זה מהכתוב: "ושחט אותו וגו' צפונה" (ויקרא א, יא) אותו בצפון ולא שוחט בצפון. ראה 'תוספות' שם ד"ה אותו.

5 **ט. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקַבֵּל הָדָם בְּצִפּוֹן**
6 **- קִבְּלָתוֹ פְּסוּלָהּ**²⁴.

(24) שם מח, א: "ולקח הכהן" - לו יקח, כלומר, גם את עצמו יקח לצפון.

7 **י. הַכִּנִּיס רָאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְצִפּוֹן - הָרִי הוּא כְּעוֹמֵד**
8 **בְּצִפּוֹן**²⁵.

(25) ברייתא, שם כו, א. רובו ככולו.

9 **יא. שִׁחְטָהּ בְּצִפּוֹן**²⁶ **וּפִרְכָּסָהּ וְיִצְאָתָה לְדָרוֹם**²⁷, **אָפְלוּ**
10 **הוֹצִיָּאָה לְדָרוֹם - בְּשֶׁרָהּ**²⁸. **פִּרְכָּסָהּ וְיִצְאָתָה לְדָרוֹם**
11 **וְחִזְרָה לְצִפּוֹן, וְאַחַר כֵּן קִבֵּל דְּמָהּ בְּצִפּוֹן - בְּשֶׁרָהּ**²⁹.
12 **וְכִן**³⁰ **קִדְּשֵׁים קָלִים**³¹ **שֶׁהֵיוּ בְּפָנִים וְעֹמֵד חוּץ**
13 **לְעִזְרָה**³² **וְהַכִּנִּיס יָדוֹ לְפָנִים וְשִׁחַט - שִׁחִיטָתוֹ**
14 **בְּשֶׁרָהּ**³³.

(26) שם. (27) שם צב, ב. (28) מדובר כשיצאה לדרום אחר קבלת הדם, ומשמיענו, שהזבח לא נפסל ביוצא, כי פסול יוצא נאמר ביצא מחוץ לחומת העזרה בקדשי קדשים, או מחוץ לחומת ירושלים בקדשים קלים. (29) רבינו מפרש, שמה שאמרו שם כו, א: "וחזרה כשרה", הכוונה שאם קיבל את הדם אחרי שחזרה לצפון - כשירה אע"פ שבין שחיטה לקבלה היתה בדרום (כספ-משנה). ורש"י שם פירש אחרת. (30) כאן מתחילה הלכה יב. כן הוא בכ"מ, וכן נראה גם בדפוס רומי ר"מ. (31) תורה, שלמי יחיד, בכור מעשר בהמה ופסח. (32) מחוץ לעזרת ישראל (ראה למעלה אות ו), וקדשים קלים נשחטים בתוך העזרה בלבד, שנאמר בדין שלמים (ויקרא ג, ב) "ושחטו פתח אהל מועד", ורק עזרת ישראל היא פתח אהל מועד ולא

12 שְׂשַׁחַט מְעוֹטָן בְּדָרוֹם וּגְמָרָן בְּצָפוֹן⁵⁴ - פְּסוּלִין; 13 שְׂשַׁחַט לְשַׁחֲטָה מִתְחַלֶּתָּה וְעַד סוּף⁵⁵.

(53) בקדשים קלים. (54) בקדשי קדשים. (55) אע"פ שהבהמה אינה ניתרת אלא עם שחיטת רוב הסימנים, אין אנו אומרים שרק המעשה האחרון הוא השחיטה והרי הוא היה בהכשר, אלא כל השחיטה מתחילתה ועד סופה צריכה להיות כדינה (כרבי יוחנן כט:).

14 יט. נִתְּלָה וְקָבַל הַדָּם⁵⁶ מִצְוָה בְּהִמָּה מִנְחָת 15 בְּקָרְקַע - פְּסוּלִין⁵⁷; שְׂאִין דֶּרֶךְ שִׁירֹת בָּקָף.

(56) כשהוא באויר. (57) בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. מפני שקבלה היא שירות, ואין זו דרך שירות לפני ה'. ראה למעלה הערה ג.

16 כ. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְתִלָּה הַמְזוֹקֶה⁵⁸ בִּידוֹ וְקָבַל הַדָּם 17 בְּאֹיִר⁵⁹, או שֶׁהִגְבִּיָּה בְּהִמָּה וְקָבַל הַדָּם בְּאֹיִר - 18 פֶּשֶׁר; שְׂאֹיִר הַמָּקוֹם בְּמָקוֹם.

(58) אגן: ספל גדול. (59) הקבלה הרגילה היא שמניח המזרק על הקרקע סמוך לצואר הבהמה והדם מקלח לתוכו, ומשמיענו רבינו שאם קיבל באויר גס-כֶּן כשר, ואינו דומה לשחיטה בהלכה ט"ז, כי בקבלה לא אמרה תורה "על ירך" (זבחים כו:).

19 כא. נָתַן מְזֶרֶק לְתוֹךְ מְזֶרֶק וְקָבַל⁶⁰ - פֶּשֶׁר; מִין 20 בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ⁶¹. הֵנִיחַ סִיב⁶² בְּתוֹךְ הַמְזוֹקֶה וְקָבַל 21 - פֶּשֶׁר; מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיב חִלּוּל⁶³, וְהָרִי הַדָּם יוֹרֵד לְתוֹךְ 22 הַמְזוֹקֶה, וְאֵין פֶּאֶן חֲצִיצָה. אָכַל אִם עָשָׂה פֶּן בְּקִמִּיצַת 23 הַמִּנְחָה⁶⁴ וְקָמַץ מִתּוֹךְ הַסִּיב - פְּסוּלָה⁶⁵.

(60) והמזרק החיצון חוצץ בין יד הכהן למזרק שהדם בו, ונמצא שאין קבלה ביד כהן. (61) בעיה של רמי בר יחזקאל, יומא נח, א. ושם לא נפתרה, אבל רבינו מסתמך על רבא (סוכה לא). בלולב שהתיר לאוגדו בסיב של דקל מפני שמין במינו אינו חוצץ. כסף-משנה. (62) כעין חוט הגדל בדקל ומתפצל ונכרך סביב הדקל. (63) כלומר, נקבובי, יש בו הרבה חלולים דקים, ולפיכך הוא סופג, שם, בעיה שנפשטה. (64) סולת, ואינה נספגת. (65) שם, כ"ש אומרים.

24 כב. קָבַלַת הַדָּם וְהוֹלָכְתּוֹ לְמִזְבֵּחַ וּזְרִיקָתוֹ, וְכֵן 25 הוֹלָכַת אֵיבָרִים⁶⁶ לִפְשֵׁי⁶⁷ - פֶּל אַחַת מֵאֵלוֹ אֵינָה 26 פְּשִׁירָה אֲלָא בְּכֹהֵן הַפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה⁶⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 27 בְּקִמִּיצַת הַמִּנְחָה⁶⁹ וּבְמִלִּיקַת הָעוֹף.

(66) חלקי הקרבן שמקטירים אותם על המזבח. (67) קרש רחב שש עשרה אמות, ראשו אחד על הרצפה והשני מגיע לראש המזבח, והכהנים עולים בו לראש המזבח. (68) זבחים יד, ב. (69) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב: "והכהן מוליכה".

28 כג. וְהוֹלָכָה שְׁלֵא בְּרִגְלָה⁷⁰ - אֵינָה הוֹלָכָה⁷¹. לְפִיכָף, 29 כֹּהֵן גָּדוֹל⁷² שֶׁקָּבַל אֶת הַדָּם וְעָמַד בְּמָקוֹמוֹ וּזְרָקוֹ 30 לְמִזְבֵּחַ - נָפְסַל הַזֶּבֶחַ.

1 וְאַחֵר כֶּף מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁷. וְאִם קָבַל וְאַחֵר כֶּף חֲתָף - 2 פְּסוּל, מִפְּנֵי שְׁמִנּוּנִית⁴⁸ הַבָּשָׂר שֶׁבַּחוּץ. וּבְקָדָשִׁים 3 קָלִים אֵין צָרִיף לְחֲתוֹף, אֲלָא מִחֲזִיר רִגְלָה⁴⁹ לְפָנִים 4 וּמִקָּבַל; שֶׁבָּשָׂר קָדָשִׁים [קָלִים] שֶׁצָּעָא קָדָם זְרִיקָה⁵⁰ 5 - פֶּשֶׁר.

(45) שם כה, ב. כו, א. מימרא של רבי אלעזר לדעת אבימי. (46) ואינו חותך את העצם, שאם יחתוך תהיה בעלת מום בשעת קבלת הדם, ורבי זירא (שם) פוסל מום בין שחיטה לקבלה. (47) מה שיצא לחוץ נפסל ביוצא, ואם אינו מפריד לפני קבלה את הבשר שיצא, הרי מתערבת שמנוניות בדם המתקבל בכלי שרת ופוסלת את כולו (ראה בהערה הבאה). (48) פירוש, הדם שיוצא מבשר האיברים אינו נקרא דם לענין זריקה על המזבח, ואין חייבים כרת על אכילתו (רבינו פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ד), ולפיכך אינו נפסל ביוצא כדם, וגם אין לפוסלו כבשר היוצא שהרי אינו בשר ודינו כמים (כסף-משנה). אבל שמנונית דינה כבשר, ונפסלה ביוצא ומתערבת בדם ונפסל כולו. גמרא ורש"י שם. (49) אע"פ שהכתוב "והביאום לה" נאמר בשחיטה בלבד (ראה הלכה יד) צריך להחזיר הרגלים לפני זריקה, ולא מפני פסול יוצא, שהרי קדשים קלים אינם נפסלים כשיוצא חוץ לעזרה, אלא מפני שזריקת הדם אינה מתירה באכילה אלא מה שהוא באותה שעה בפנים, כמו שכתב רבינו לקמן בהל"ב: "והזריקה מועלת ליוצא לשרפו, אבל לא לאכלו". (בכסף-משנה אמנם נדחק לפרש שהכוונה ליוצא חוץ לירושלים, אבל הר"י קורקוס, הובא בכסף-משנה לקמן פי"ט ה"ג מפרש דברי רבינו אפילו ביצא חוץ לעזרה. וראה הערותינו בהלכות לב ולג). (50) פירוש, אפילו קודם זריקה כשר, כרבי יוחנן שם פט, ב. ולאחר זריקה פשוט שכשר, שהרי נאכל בכל העיר. הראב"ד כותב כאן: "אפילו לאחר זריקה". נראה שהתכוון לומר אפילו אם נשאר בחוץ עד אחר זריקה כשר, וזה מתאים לשיטתו בהשגותיו לקמן בהל"ב, ובזה מסולקת תמיהתו של בעל 'לחם משנה' עליו. אבל דעת רבינו אינה כן, אלא כמו שכתבנו.

6 טז. תִּלָּה הַבְּהִמָּה וְשַׁחֲטָהּ בְּאֹיִר הָעֶזְרָה - פְּסוּלָה⁵¹; 7 שְׂנֵאָמַר: עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ - עַד שֶׁיִּשְׁחוּט בְּאֹרֶן.

(51) שם כו, א. דעת אבוח דשמואל ונימוקו.

8 יז. הִיתָה הַבְּהִמָּה בְּאֹרֶן וְנִתְּלָה וְשַׁחַט וְהוּא תְּלוּי 9 בְּאֹיִר⁵²: בְּקָדָשִׁי קָדָשִׁים - פְּסוּל, בְּקָדָשִׁים קָלִים - 10 פֶּשֶׁר.

(52) טעות-סופר נפלה כאן, וה'כסף משנה' מגיה וגורס "באור" - כשירה, תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה, בקדשי קדשים פסול (ראה הלכה הקודמת) בקדשים קלים כשר. והטעם, מפני ש"על ירך" כתוב בקדשי קדשים בלבד. ואין לפוסלו מפני שאין דרך שירות בכך, כמו נתלה וקיבל בהי"ט, משום ששחיטה אינה שירות, שהרי כשירה בור.

11 יח. שַׁחַט מְעוֹט סִימָנִים בַּחוּץ וּגְמָרָן בְּפָנִים⁵³, או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ד כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אמורים כשזרק כהלכתו, אבל אם זרק שלא כהלכתו הרי זה כאילו שפך מקצת הדם על הרצפה, ולפיכך גם הדם שנשאר במזרק כשר לזריקה (ראה לקמן פ"ד ה"ב בהערות, וראה כסף-משנה כאן. ומסתבר, שבפירושו השני התכוון לביאורו, שאם לא כן קשה ממה-נפשך: אם נשאר דם במזרק יכול כשר לזרוק, מפני שפסול אינו עושה שיריים, ואם לא נשאר – למה שלא כהלכתו כשר בלי זריקה). (84) מכיון שהולכה ברגל אינה הולכה (למעלה הכ"ג) לא נפסל הקרבן ע"י הולכה זו. (85) שם טו, א. מחלוקת בני רבי חמא ורבי ינאי, ופסק לחומרא. (86) דעת רבא, שם. ואף-על-פי שכבר נתקיימה מצוות הולכה ע"י הכשר. והטעם, מאחר שהדם רחוק מן המזבח צריך להוליכו, והולכה שניה זו היא ג"כ עבודה וטעונה כהן כשר. (87) פירוש, ההולכה שנעשתה בפסול אי-אפשר לתקנה, ומה שמולין הכהן הכשר היא עבודה אחרת.

כח. קבל⁸⁸ הפסול, אם נשאר דם הנפש - חזר
הפשוט ומקבל ומוליך וזרק⁸⁹; שאין הפסולין
לעבודה עושין הדם הנשאר שירים⁹⁰. חוץ מן
הטמא⁹¹, הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הפא
בטמאה, כמו שבארנו - עושה שירים. כיצד? קבל
הטמא⁹², אף על פי שקבל אחריו הפשוט דם הנפש
וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הפשוט באחרונה
שירים הוא ואינו פלוס.

(88) פירוש קיבל וזרק, כי קבלה לבדה בכשר אינה עושה שיריים (כסף-משנה). (89) משנה, שם לב, א. (90) הדם שנשאר אחרי זריקה כשרה נקרא "שירי הדם" או סתם "שירים" ואינו ראוי לזריקה, אבל זריקת פסול אינה זריקה כלל, ולהיפך הדם שנשאר ראוי לזריקה. (91) מעילה ה, א. (92) אבל פסולים אחרים אינם עושים שיריים אפילו בקיבלו וזרקו. ראה למעלה הערה פא.

כט. בהמה שחסר מאיבריה פל שהיא⁹³ אחר
שחיטה קדם קבלת הדם - נפסלה. אפלו צרם
באונה קדם קבלה - הרי זה לא יקבל. שנאמר:
ולקח מדם הפר - שיהיה שלם פלו בשעת הקבלה.
ואם קבל מן החסרה וזרק - הרי זה פסול.

(93) במקום שעושה את הבהמה בעלת מום (ראה הל' ביאת המקדש פ"ז פרטי דיני המומים). רבי זירא שם כה, ב. בכורות לט, ב.

ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה, אפלו
אבד הפשוט קדם זריקת הדם או נשרף: אם נשתיר
בזית מן הפשוט או בזית מן האמורין - זרק את
הדם⁹⁴, ואם לאו - אינו זרק⁹⁵. ובעולה - אפלו
בפחצי זית מן הפשוט ובפחצי זית מן האמורין, מפני
שפלה לאשים⁹⁶.

(94) "רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם בזית בשר או בזית חלב - זרק את הדם", תוספתא פסחים פ"ו ה"ד, ותוספתא זבחים פ"ד ה"ל (לפי גירסת הגר"א).

(70) שלא זו ממקומו אלא שפך את הדם שבמזרק בכוח והגיע לקיר המזבח. (71) שם טו, א. (72) מילה זו מיותרת, ויש למחקה.

כד. קבל בימינו⁷³ ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו⁷⁴.
קבל בכלי חל - נפסל הזבח. קבל בכלי קדש ונתן
לכלי חל - יחזיר לכלי קדש⁷⁵.

(73) כדין, אבל אם קיבל בשמאלו נפסל הזבח ואין לו תקנה (משנה, שם). (74) משנה, שם לב, א. (75) שם.

כה. נשפך מן הפלי על הרצפה ואספו - פשוט⁷⁶.
אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו
ונתנו לכלי השרת - נפסל הזבח⁷⁷.

(76) שם. מפני שנתקיימה כבר מצוות קבלה בכלי כהלכתה. (77) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם פירשו שדין זה נלמד מן הכתוב (ויקרא ד, ה) "ולקח... מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, כלומר מעבירים את ה"מם" מהמילה מדם למילה הפר.

כו. נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא
אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה פשוט⁷⁸;
ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש⁷⁹, לא דם
התמצית⁸⁰ ולא דם העור.

(78) ומה שאמרו שם: "צריך שיקבל כל דמו של פר", זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו לא קיבל כולו. רבינו הוציא דין זה מדיוק לשון המשנה: "נשפך הדם (מצואר הבהמה) על הרצפה ואספו פסול", משמע, שאם לא אספו אלא קיבל מה שנשאר מצואר הבהמה - כשר. (79) "דם היוצא בשעת שחיטה, כל זמן שיש בו אדממות" (לשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג). (80) דם המתמצה מאיברים שונים (ברייטא, שם).

כז. פל הזבחים⁸¹ שקבל דמם⁸² אחד מן הפסולין
לעבודה, או שהוליך את הדם למזבח, או שזרקו
למזבח כהלכתו⁸³ - נפסל הזבח. קבל הפשוט ונתן
לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו -
יחזיר לפשוט⁸⁴. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה
והחזירו לפשוט והוליכו⁸⁵, או שהוליכו הפהן תחלה
והחזירו ונתנו לפסול והוליכו⁸⁶, הואיל והוליכו
הפסול בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שגרי
אי אפשר לתקן דבר זה⁸⁷.

(81) שם יד, ב. (82) ולא נשאר בבהמה דם הנפש שיכול כשר לקבלו. ראה הלכה כח. (83) ואפילו אם נשאר דם במזרק, אסור לזרוק על המזבח, מפני שאחרי זריקה כהלכתה נעשה שאר הדם שבמזרק שיריים, ואסור לזרוק שירי הדם על המזבח. ואע"פ שפסולים לעבודה אינם עושים שיריים (ראה לקמן הכ"ח), זה נאמר רק בדם שנשאר בצואר בהמה שלא נעשה בו מעשה זריקה, אבל הדם שנשאר במזרק, שממנו זרק הפסול - נעשה שיריים (סברא זו כתבו ה'תוספות' שם צב. ד"ה ושיקבלו). במה דברים

שהבאנו למעלה בהט"ו. אולם הכסף-משנה פירש אחרת. ראה שם).

- לג. וכן אמורים קדשים קלים שניצאו לפני זריקת דמים ונזרק הדם והם בחוץ - לא נפסל¹⁰⁶ הזבח¹⁰⁷, ואם החזירין¹⁰⁸ - מקטירין אותן. ואף על פי שלא החזירין - תיבין עליהן משום פגול ונותר וטמא¹⁰⁹.

106 יש שני סוגי יוצא: א. יוצא חוץ למחיצתו, היינו קדשי קדשים מחוץ לחומת העזרה, וקדשים קלים מחוץ לחומת ירושלים. וכל מה שיצא חוץ למחיצתו, בין אימורים ובין בשר, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - נפסלו. ב. קדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם. כאן יש הבדל בין אימורים לבשר, כי האימורים הקרבים על המזבח קדושתם חמורה כקדשי קדשים, אבל קדושתם זו חלה עליהם רק אחרי זריקת הדם, המתירה אותם להקטרה על המזבח, אבל לפני זריקה קדושתם כקדושת הבשר (מבי"ט ב'קריית ספר' פ"א מהל' פסולי המוקדשין, וכן דעת רש"י זבחים פט. ד"ה הוא-הדין, שכתב "שזריקה עושה אותן קדשי קדשים") ולפיכך לא נפסלו ביוצא, אבל יש לדון אם הזריקה כשהאימורים בחוץ מועילה להיתירם להקטרה ולהעלות עליהם קדושה חמורה. ושיטת רבינו בזה, אנו למדים משינוי לשונו בהלכה זו מלשונו בהלכה הקודמת ביצא בשר, שם כתב "הזבח כשר", משמע כשר לגמרי, וכאן כתב "לא נפסל הזבח", כלומר, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, אבל אין מקטירים את האיברים (ראה ראב"ד למעלה הט"ו סוף השגה א). אם לא תפרש כך, הרי אין כל הבדל בין דין בשר שיצא לדין אימורים, ולמה חילקם רבינו לשתי הלכות? ועוד, דין בשר נימק מפני "ססופו לצאת", והרי אימורים אין סופם לצאת, ולמה הזבח כשר? אחרי ביור זה נבין דברי רבינו בהלכה זו. 107 והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אסור להקטיר את האימורים ממה-נפשך: אם הועילה הזריקה לאימורים הנמצאים מחוץ לעזרה והכשירה אותם להקטרה, הרי חלה עליהם קדושה חמורה ונפסלו ביוצא ואסור להקטירם, ואם לא הועילה לקדשם, הרי לא הותרו להקטרה. 108 לפני זריקה ('אור שמח' ר'חזון איש' בהגהות שנספחו ליד החזקה' הוצאת "אל המקורות". וראה כסף-משנה כאן). 109 הדין הוא, שזריקת הדם קובעת איסורי פיגול ונותר וטמא. ומלמדנו רבינו כאן, שאע"פ שהאימורים היו בחוץ בשעת זריקה, נקבעו איסורים אלה, כרב פפא, זבחים צ, א - לדעת רבי עקיבא.

- לד. כל הזבחים של יחיד, בין שנטמא בפשע והחלל קים בין שנטמא חלב והבשר קים - זורק את הדם¹¹⁰. נטמאו שניהן - לא יזרק¹¹¹, ואם זרק - הרצה¹¹²; שהצריך¹¹³ מרצה¹¹⁴ על הטמא. וכן אמורין או איברי עולה שנטמאו והקטירין - הצריך מרצה, כמו שבארנו¹¹⁵. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב פלו - הרי זה זורק את הדם¹¹⁶.

110 לכתחילה, כרבי יהושע פסחים עז, ב. 111 גמרא, שם. 112 שם. 113 ציץ הזהב שעל מצח הכהן הגדול.

ובבבלי זבחים נח, ב. ובכמה מקומות. ולמד זה מן הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר (אין דם. 95) ואפילו אם נשאר חצי זית בשר וחצי זית חלב, וביחד יש כזית, כי אין כאן כזית לא לאכילת אדם ולא למזבח. 96 שעולה כולה כליל, ואם כן יש כזית שלם לאכילת מזבח (תוספתא שם, וגמרא פסחים עט. ובכמה מקומות).

- 1 לא. נשאר פחות מקזית - לא יזרק⁹⁷, ואם זרק - לא הרצה⁹⁸. נפסל הבשר⁹⁹ קדם זריקה או שניצא חוץ לעזרה - לא יזרק הדם, ואם זרק - הרצה¹⁰⁰.

97 ראה הלכה הקודמת. 98 כלומר, הקרבן לא עלה לרצון לפני ה' ופסול, בברייתא (פסחים לד:): "נפסל או שיצא... ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה". ובנשתייר פחות מכזית לא אמרו שרבי יהושע מודה, ומזה למד רבינו שכאן לא הורצה, וראה שם עז, א. 99 ברייתא הנזכרת. ומדובר, כשנפסל או יצא כל הבשר והאימורים, שהרי אם האימורים לא נפסלו זורק לכתחילה. ראה הלכה לד. והברייתא כתבה בשר, משום שמסתמכת על הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", ובעולה אין הבדל בין בשר ובין אימורים. ורבינו, אע"פ שהוא מתכוון לכל קדשי קדשים, נקט לשון הברייתא, כדרכו שלא לשנות מלשון הגמרא. 100 ברייתא המובאה בהערה צה. רבי יהושע סובר כרבי עקיבא תלמידו, שזריקה מועילה ליוצא להוציא מידי מעילה, והוא-הדין שמועילה להרצאה ('תוספות' שם לד: ד"ה שאם) וראה לקמן הל"ב, ולחם-משנה כאן.

- 4 לב. בשר קדשים קלים שניצא חוץ לעזרה קדם זריקת דמים, אף על פי שזרק הדם והבשר בחוץ - הזבח פשוט¹⁰¹, מפני שסוף הבשר לצאת¹⁰². 7 והזריקה מועלת¹⁰³ ליוצא לשרפה¹⁰⁴, אבל לא לאכל¹⁰⁵.

101 מקטירים את האימורים, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר. כרבי יוחנן, זבחים פט, ב. 102 חוץ לעזרה אחרי הזריקה, שהרי קדשים קלים נאכלים בכל ירושלים. ולפיכך לא נפסל אפילו אם נמצא בחוץ בשעת זריקת הדם. 103 תועלת מוגבלת. 104 פירוש, לענין דין שריפה, ששינוי (תוספתא פסחים פ"ו ה"ו) "זה הכלל: אירע פסול בגופו (בגוף הקרבן) ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו (פירוש, ילינו אותו כדי שיפסל בלינה) ויצא לבית השריפה". ומשמיענו רבינו שהזריקה הועילה שלא ישרף מיד כדין פסול בגופו אלא טעון עיבור צורה. והטעם, מפני שהבשר לא נפסל אלא שלא הותר באכילה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה טו ובהערה הבאה. זוהי דעת רבי עקיבא (מעילה ו: ז. כפי שנתפרשה שם ז: (ראה רש"י ו'רבינו גרשום' שם, וכסף-משנה כאן) ורבינו נקט לשון הגמרא. 105 בשר קדשים קלים אסור באכילה לפני זריקת הדם, והזריקה מתירתו, ובשר זה שלא היה בעזרה בשעת זריקה לא הותר. (פירושנו זה מסתמך על דעת הר"י קורקוס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לז: מבואר נימוקם, כי כתוב בתורה בדיני חטאת שתי פעמים קרנת בלי ואו ומשמע לשון יחיד, ופעם אחת קרנות מלא [=עם וא"ו], הרי עוד שתיים וביחד ארבע, שלוש למצוה ואחת לעכב (בדיני הקרבנות כלל בידו, שכל דבר שציוותה התורה פעם אחת נאמר רק למצוה, אבל בדיעבד אינו מעכב, אלא אם כן נצטוו עוד פעם או שכתובה שם מלה המורה על עיכוב), מפני שאי אפשר לכפרה בלי זריקת דם כלל. ושאר הקרבנות נלמדים מחטאת. (4) כלומר, מה שנשתייר מהארבע אחרי שנתן האחת.

(114) כתוב בתורה (שמות כח, לח) "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשו חכמים שמרצה על טומאת הקדשים. (115) הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ז. (116) שם עח, א. במסקנה לדעת רבי יהושע אמרו, שביחיד אסור לכתחילה ואם זרק הורצה, ובציבור - זורקים לכתחילה, ואע"פ שרבינו שם כתב שהציץ אינו מרצה על הדברים הנאכלים אלא על האימורים, זה בקרבנות יחיד, אבל בקרבנות ציבור - מרצה. וכן משמע מסיום ההלכה שם: אלא-אם-כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור (לחם-משנה).

ב. וְכָל הַנִּתְּנִין בְּזִרְקָהּ⁵ שֶׁנִּתְּנָן בְּשִׁפְיָהּ - יֵצֵא;¹⁶ שְׁנֵאמַר: וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ.¹⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל הניתנים בזריקה שנתנן בשפיכה - יצא, שנאמר ודם זבחיך ישפך".

בסיום מסכת פסחים תלתה הגמ' את מחלוקת בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא, האם ברכת הפסח פוטרת את של זבח (ר"י) או שלא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו (ר"ע), וקבעה שלדעת רבי ישמעאל זריקה (מעשה הזבח) בכלל שפיכה (מעשה הפסח), ולדעת ר"ע לא זו בכלל זו ולא זו בכלל זו. והקשה ב'כסף משנה' שהרי כאן הרמב"ם פסק כרבי ישמעאל ששפיכה בכלל זריקה, אבל בהלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ז) פסק כר"ע שאין ברכת הפסח פוטרת את של זבח ולא של זבח פוטרת את של פסח. ותיירץ הצ"ח שהרמב"ם סובר כפירוש רבינו חיים כהן, שהביאו התוספות, שטעמו של ר"י הוא שהפסח עיקר והזבח טפל, ולכן ברכת הפסח פוטרת את של זבח. אבל צריך להבין, לפי-זה מהי סברת ר"ע והרמב"ם שברכת הפסח אינה פוטרת את של זבח, והרי פשוט לכו"ע כירושלמי שהזבח טפל לפסח.

ו"ל הביאור הזה: רבי ישמעאל ור"ע חלוקים האם במצוות התורה שלא התפרש גדרן, יש לפרשן בגדרי הנותן או בגדרי המקבל. ולדוגמא מחלוקתם במכילתא בפירוש הפסוק "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", ר"י אומר: מלמד שהיו עונים על הן הן ועל לאו לאו, ר"ע אומר על הן הן ועל לאו הן. כי מצד גדרי המקבל ישנו הבדל בין מצוות-עשה ללא-תעשה, שאת אלה הוא עושה ואת אלה הוא אינו עושה, ולכן לר"י אמרו על הן הן ועל לאו לאו, אבל לשיטת ר"ע מתחשבים בגדרי הנותן, ומצד הקב"ה הרי כל ציווי בין הוא מצוות-עשה או שהוא לא-תעשה, עניינו הוא קיום רצונו של הקב"ה, ולכן ענו על הן הן ועל לאו הן, היינו שגם בלאו היתה תשובתם מכוונת לקיום רצונו של הקב"ה. (ועיי"ש בעוד חמש מחלוקות שביניהם המתבארות בשיטה זו).

ומעתה תובן מחלוקתם בעניין הפסח והזבח, לדעת ר"י בענייני הרשות אנו מתחשבים בגדרי המקבל, ומתחשבים

1 לַה. דָּם קִדְשִׁים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַעֲזָרָה - נִפְסָל¹¹⁷ הַזֶּבֶחַ,
2 וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר וְהִכְנִיסוֹ וְזָרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא
3 נִרְצָה¹¹⁸.

(117) וצריך להביא קרבן אחר, ראה למעלה הלכה לג בהערות. (118) משנה, זבחים פב, ב: "שאינו (הציץ) מרצה על (הדם) היוצא".

4 לו. וְכָל דָּם הַקִּדְשִׁים אֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה כָּלָל¹¹⁹.
5 שְׁנֵאמַר בָּדָם: עַל הָאֶרֶץ תִּשְׁפָּקוּ בָּמִים¹²⁰ - דָּם
6 שֶׁנִּשְׁפָּךְ בָּמִים הוּא הַנֶּחֱשֵׁב בָּמִים וּמִקְבֵּל טֻמְאָה;
7 אֲבָל דָּם קִדְשִׁים, שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפָּךְ בָּמִים, אֵינוֹ מִקְבֵּל
8 טֻמְאָה.

(119) משנה, עדיות פ"ח מ"ד: "העיד יוסי בן יעוזר איש צרידה... ועל משקה בית מטבחיא דאינון דכן", פירוש שאינם מקבלים טומאה כלל. (120) בגמרא שם, למדו מכאן שדם קדשים אינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה (אוכלין אינם מקבלים טומאה אם לא נרטבו מעולם באחד משבעת המשקין). ורבינו סובר, שאם דם קדשים אינו מכשיר אוכלין מכל-שכן שאינו מקבל טומאה (ובהל' טומאת אוכלין פ"י ה"ז, כתב שדין זה הוא מפי הקבלה, ברור שהלימוד המובא כאן "אסמכתא בעלמא" היא לדעתו).

9 לז. וְדָם שֶׁשִּׁקְעָה עָלָיו חֲמָה וְלֹא נִזְרַק - נִפְסָל
10 הַזֶּבֶחַ, וְאֵם זָרְקוֹ - לֹא הִרְצָה¹²¹.

(121) זבחים נו, א.

יום שני כ"ה כסלו ה'תשפ"ב

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון ונתן מתנה אחת אם כיפר.

11 א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן², אִם נָתַן
12 מִתְּנֶה אֶחָת בְּלֶבֶד - כִּפָּר. וְאִפְלוּ בַּחֲטָאֵת³ - מִתְּנֶה
13 אֶחָת הִיא הָעֶקֶר, וְשָׂאָר הָאֲרָבָע⁴ מִתְּנֹת לַמִּצְוָה.
14 שְׁנֵאמַר: וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ -
15 שְׁפִיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הָעֶקֶר.

(2) המזבח שבעזרת הכהנים, שמקטירים עליו את הקרבנות וזורקין את דמם. (3) כבית הלל זבחים שם ובגמרא שם

ח. שְׁנֵה מִתֵּן קֶרְבָּנוֹת¹⁴ בַּחֲטָאֹת, בֵּין בַּחֲטָאֹת¹³
הַנֶּעֱשִׂית בַּפְּנִים¹⁵ בֵּין בַּחֲטָאֹת הַנֶּעֱשִׂית בַּחוּץ¹⁶ -
נִפְסָל. אֲכָל בִּשְׂאֵר קֳדָשִׁים - בְּשָׂרֵי¹⁷.

(14) הסדר הנכון בחטאות הוא, להתחיל בקרן דרומית
מזרחית ואחריה מזרחית צפונית, צפונית מערבית, ולבסוף
מערבית דרומית ואם שינה מסדר זה נפסל הקרבן.
(15) שמזים את דמה על הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל.
(16) שדמה נזרק על המזבח שבעזרה, שהיא חוץ להיכל.
(17) ולא נתבאר טעמו של ההבדל בין חטאת לשאר קרבנות.

ט. נָתַן הָדָם מִן הַקֶּרֶן וּלְפָנִים¹⁸, בֵּין בַּחֲטָאֹת¹⁶
בֵּין בִּשְׂאֵר קֳדָשִׁים, בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין¹⁷
בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פְּסוּל.¹⁸

(18) ארבע הקרנות שבפנינות מזבח החיצון, ארכן אמה ורחבן
אמה ודם החטאות נותן הכהן כנגדן בחציו העליון של
המזבח. וכן שתי המתנות של שאר הקרבנות ניתנות נגד
הקרנות היינו אמה מכאן ואמה מכאן בחציו התחתון של
המזבח. ומלמדנו רבינו כאן, שאם נתן הדם בשטח שהוא
לפנים מן הקרן, היינו שלא כנגד הקרן - פסול, בין במזבח
החיצון ובין בפנימי.

י. דָּם שִׁמְצוֹתוֹ לָתֵן אוֹתוֹ לְמַעַלָּה מִחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ¹⁹
שֶׁנִּתְּנוֹ לְמִטָּה, או שִׁמְצוֹתוֹ לָתֵן לְמִטָּה²⁰ וְנִתְּנוֹ²¹
לְמַעַלָּה, או שִׁמְצוֹתוֹ לָתֵן בַּפְּנִים בַּהֵיכָל²¹ וְנִתְּנוֹ²²
עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, או הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן²³
שֶׁנִּתְּנִין לְפָנִים בַּהֵיכָל, או שֶׁנִּתְּנִין דָּם הַנִּתְּנִין בַּחוּץ²⁴
עַל הַכֶּבֶשׂ²² שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַיִּסּוּד²³ - הָרִי בִּשְׂרֵי הַזֶּבֶחַ²⁵
פְּסוּל²⁴. וְאִם עַל פִּי כֵן, נִתְּנָם בַּהֵיכָל²⁵ בּוֹ;
בֵּין שֶׁהִגִּיעַ דָּם לְמִזְבֵּחַ, אִם עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֶׁלֹּא²⁶
לְמִקּוּמוֹ - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְמִקּוּמוֹ לְכַפֵּר.²⁷
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁶? כְּשֶׁהָיָה זֶה הַזֶּרֶק כְּשֶׁר²⁸
לְעִבּוּדָה²⁷; אֲכָל אִם קָבַל הַכֶּשֶׁר²⁸ וְנָתַן לְפָסוּל²⁹,
וְנָתַן הַפְּסוּל אֶת הַנִּתְּנִין לְמַעַלָּה לְמִטָּה, וְאֶת³⁰
הַנִּתְּנִין בַּפְּנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בַּפְּנִים, או³¹
שֶׁנִּתְּנִין עַל הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַיִּסּוּד - לֹא נִפְסָל³²
בִּשְׂרֵי הַזֶּבֶחַ, אִם נִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ³⁰, אֲלֹא יִחְזֹר³³
הַכֶּשֶׁר וּיִקְבָּל³¹ שֶׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְיִזְרֹק הָדָם³⁴
בְּמִקּוּמוֹ.³⁵

(19) חטאת בהמה ועולת העוף. (20) שאר הקרבנות
הנעשים בחוץ. (21) פר ושעיר של יום הכיפורים, ופרים
ושעירים הנשרפים המבוארים בהלכות מעשה הקרבנות
ובשרם נשרף בבית הדשן שמחוץ לחומת ירושלים.
(22) ולא על המזבח ממש. (23) פירוש, או שלא כנגד
היסוד במזבח ממש. במשנה מדות פרק ג, א שנינו: "והיסוד
(של מזבח החיצון) היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני
כל המערב. ואוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה
אחת." ויוצא מזה שבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ואם
זרק בקרן זו את דם הניתנים למטה מחצי המזבח הקרבן
פסול. בזבחים נו: ונו: למדו דין זה מהכתוב (ויקרא ד, ז)

ברצונו להחליט מה עיקר אצלו ומה טפל. אבל בענייני
המצוות שאינן תלויות ברצונו כ"אם שהוא מחויב
לעשותן, הרי היא טפלה רק במה שעשתה אותה התורה
טפל ותו לא. כך גם הזבח טפל רק בזה שלפעמים אינו
קרב ובא רק בחול בטרהר ובמועט, אבל כשקרב נעשה
חשוב ואינו טפל לפסח, ולכן גם לרי"י "בירך על של פסח,
פטר את של זבח" רק בדיעבד.

(על"פ הדרן על מסכת פסחים, הגש"פ ע' תנט)

(5) זריקה פירושה, שהכהן עומד רחוק מהמזבח וזורק בכוח
למזבח את הדם שבמזרק. ושפיכה היינו שעומד בצד
המזבח ושופך עליו את הדם. אשם, עולה ושלמים ניתנים
בזריקה, בכור, מעשר ופסח כשפיכה וחטאת ניתנת באצבע.

ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי⁶, אִם חִסַּר¹
אֶחָת מֵהֶן - לֹא כִפֹּר, אֲלֹא בְּלֹן הֵן עָקַר הַכֶּפֶרָה;²
שְׁהָרִי הַכְּתוּב הַקָּפִיד עַל מִנְיָנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁבַע³
פַּעַמִּים.⁴

(6) מזבח הזהב שעמד בהיכל ועליו מקטירים בכל יום את
הקטורת ומזים עליו דם פר ושעיר של יום הכיפורים ושל
שאר פרים ושעירים שבשרם אינו מוקטר ואינו נאכל אלא
נשרף.

ד. חֲטָאֹת שֶׁנִּתְּנִין מִמֶּנּוּ מִתְּנָה אֶחָת וַיִּמָּתוּ הַבְּעָלִים -⁵
יִשְׁלִים אַרְבַּע מִתְּנֹת לְאַחַר הַמִּיתָה.⁶

(7) והטעם, מפני שהראשונה כיפרה והשלוש הנותרות הן רק
למצוה ואינן מעכבות, לפיכך אין לה דין חטאת שמתו
בעליה, וגומרים את המצוה.

ה. אֲכָל אִם נָתַן הָאֶחָת בַּיּוֹם - לֹא יִתֵּן הַשֵּׁלֶשׁ⁷
בְּלִילָה⁸.

(8) מפני שהדם נפסל בשקיעת החמה.

ו. וְאִם נָתַן אֶחָת בַּפְּנִים וְהַשְּׁלִימִן בַּחוּץ - חֵיב⁹
מָשׁוּם מַעַלָּה בַּחוּץ¹⁰.

(9) כרת. (10) שהרי מתנות אלו מצוה לעשותן בפנים,
לפיכך אנו קוראים בה (ויקרא יז, ט) "ואל פתח אוהל מועד
לא יבאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו". שם. רבינו שינה
את הסדר שבגמרא, שם הסדר: לילה, מיתה, חוץ. ורבינו
סידר: מיתה, לילה, חוץ, לפי חומרת דיניהם: מיתה - נותן
לכתחילה; לילה - לא יתן, אבל אם נתן אינו חייב כרת;
חוץ - ענוש כרת.

ז. הָיָה מִזְבֵּחַ¹¹ וְנִקְטְעָה יָדוֹ¹² שֶׁל מִזְבֵּחַ קֳדָם שִׁנְיָעַי¹¹
דָּם לְאֹוִיר הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עָלְתָה לוֹ הַזִּיזָה.¹³

(11) בחטאת העוף ובחטאות הפנימיות (פרים ושעירים
הנשרפים) כתוב בתורה לשון הזאה, היינו מזה באצבע
מרחוק. (12) ונעשה בעל מום ופסול לעבודה.
(13) שהזיזה נגמרת כשהדם נוגע במזבח ואז המזה היה
בעל מום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפנים: אם נתן בחוץ ונתן בפנים - פשוט²¹,
נתן בפנים ונתן בחוץ - פסולה. שדם
חטאת שנקנס להיכל, אפלו חטאת יחיד
הנאכלת²³ - אסורה; שנגמר: וכל חטאת אשר
יובא מדמה וגומר. והוא²⁴ שייבא דרך שער
ההיכל, שנגמר: יובא - דרך ביאה²⁵; אבל אם
הכניסו בפשפש²⁶ או דרך חלון או גג - אינו
נפסל.²⁸

(41) כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא ור' אליעזר, המחלוקת
היא בפירוש הכתוב (ויקרא ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא
מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף".
חכמים סוברים חטאת דווקא, אבל שאר קרבנות אינם
נפסלים בכך, ורבי עקיבא, ששיטתו לדרוש כל אות
שבתורה, מרבה מהמלה "וכל" את כל הקרבנות (שם פב).
(42) ואפילו לא נתן בפנים נתכפרו הבעלים. (43) כי פשוטו
של מקרא אפשר לפרש בחטאות ציבור שדמן טעון הזייה
בפנים ומצוותן בשריפה. (44) וזה נאמר. (45) רגילה.
(46) דלת צדדית קטנה.

יד. פר העלם⁴⁷ ושעיר עבודה זרה, שדמם נכנס
להיכל⁴⁸, אם הכניסו לקדש הקדשים - נפסל;
שבמקום זה פנימה⁴⁹ של מקומן הוא⁵⁰. וכן פר
ושעיר של יום הכפורים, שדמם נכנס לקדש
הקדשים, אם הכניס דמם לקדש הקדשים והזה
ממנו⁵¹ והוציאו להיכל, ונתן והכניסו לקדש
הקדשים - נפסל⁵², ואינו גומר ממנו הזיות
שבקדש הקדשים; פיון שייצא⁵³ יצא⁵⁴. וכן אם
גמר הזיות שבקדש הקדשים והוציאו להיכל,
והזה מקצת הזיות והוציאו חוץ להיכל⁵⁵, ונתן
והכניס להיכל - אינו גומר הזיות שבהיכל;
שפיון שייצא הדם חוץ למקומו נפסל⁵⁶.

(47) שגגו בית דין והורו שחלב וכדומה מותר ועשה הציבור
על פי הוראתם, מביאים פר לחטאת ודמו טעון הזייה בהיכל
על הפרוכת. ואם טעו בעבודה זרה ועשה הציבור, מביאים
שעיר לחטאת. (48) מצוותם בכך. (49) כתוב בתורה (שם
יח), "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה", משמע
שאם הובא נפסל הקרבן, ופנימה - זה קודש הקדשים.
(50) מקומם בהיכל, וקודש הקדשים הוא לפני מן ההיכל.
(51) מקצת הזיות ולא גמר הכל. (52) פסול יוצא, אף על
פי שדם זה מקומו בהיכל כמצוותו. (53) מחוץ לקדש
הקדשים לפני גמר הזיותיו. (54) נפסל ביצא, ואף על פי
שסופו לצאת להיכל - עכשיו מקומו בקודש הקדשים.
(55) לעזרה. (56) פסול וודאי.

טו. חטאת שקבל דמה בשגי פסולת ויצא אחד מהם
לחוץ - הפנימי פשוט⁵⁷ וזה ממנו. נכנס אחד מהם
להיכל וזה ממנו שם - אף החיצון פסול⁵⁸.
שנגמר: אשר יובא מדמה; אפלו מקצת דמה אם
נכנס לכפר בקדש - נפסלה.

"אל יסוד מזבח העולה". (24) וגם האימורים פסולים.
(25) ואינו חייב להביא קרבן אחר. (26) שבשר הזבח נפסל
ואין לו תקנה. (27) ובדיעבד כיפר ולפיכך הדם שנשאר
נעשה שיריים ופסול לזריקה. (28) כלומר, אפילו אם קיבל
הכשר, שהרי קבלת כהן פסול בוודאי אינה עושה שיריים
(לחם משנה). (29) אפילו פסול טמא שעושה שיריים.
(30) בצוואר הבהמה. (31) קבלת הדם הראשונה אף על פי
שקיבל כשר לא עשתה שיריים את הדם הנשאר, מפני
שקבלה בלי זריקה אינה עושה שיריים והזריקה הייתה
פסולה.

יא. דמי קדשים שנתערבו, בין דם בדם³² בין פסולת
בפסולת³³: אם נתערבו הנתנין מתנה אחת³⁴ בנתנין
מתנה אחת - יתן הכל מתנה אחת. וכן הנתנין מתן
ארבע³⁵ בנתנין מתן ארבע - יתן הכל מתן ארבע.
נתערבו הנתנין מתנה אחת בנתנין מתן שמים שהן
ארבע - יתן הכל מתנה אחת³⁶. נתערבו הנתנין
למעלה בנתנין למטה - ישפף הכל לאמה³⁷,
והזבחים פסולין. אפלו נתערבו שירי החטאת³⁸ עם
דם העולה, שפקום הכל למטה - ישפף הכל
לאמה³⁹.

(32) בכלי אחד נתקבל דם של שני קרבנות. (33) בכל כוס
יש דם מקרבן אחד אלא שנתערבו הכוסות. (34) כגון דם
בכור בדם מעשר. (35) דם חטאות בלבד ניתן מתן ארבע,
והמדובר כאן בתערובת דמן של שתי חטאות. (36) "כל
הדמים הניתנים על מזבח החיצון, אם נתן מתנה בלבד
כיפר". ואסור ליתן מן התערובת יותר ממתנה אחת כדי
שלא יעבור במעשה על "לא תוסיף", אבל אם נותן פחות
ועובר על "כל תגרע" הרי אינו עושה מעשה. (37) כעין
מרוכ היה עובר על פני כל רצפת העזרה ופתוח לחוץ ומים
עוברים בו. (38) שנתן ארבע המתנות במקומן, וטעונו
שפיכה על יסוד המזבח שהוא למטה. (39) אף על פי
ששניהם מקומם למטה. מפני שדם העולה טעון זריקה על
קיר המזבח ושיירי חטאת נשפכים ישר על היסוד ואסור
לשפוך אותם על הקיר, כדי שיוברו על היסוד, כר' יוחנן
ורב יהודה שם פא.

יב. ואם לא שאל, אלא נתן מן התערובות למעלה
ולמטה - הרי זה פשוט. נתן למעלה ושאל - יתן
למטה⁴⁰, ואלו ואלו עלו לו.

(40) ברייתא שם פא: "נתן למעלה ולא נמלך, אלו ואלו (רבי
אליעזר וחכמים) מודים שיחזור ויתן למטה".

יג. נתערבו הנתנין בפנים בנתנין בחוץ - ישפף
הכל לאמה. ואם לא שאל ולקח דם התערבת
ונתן ממנו בפנים ובחוץ, בין שנתן בפנים ונתן
ונתן בחוץ או בחוץ ונתן בפנים - הכל
פשוט⁴¹. במה דברים אמורים? בשאר דמים
הנתנים בחוץ, חוץ מן החטאת; אבל דם חטאת
הנעשית בחוץ שנתערב בדם חטאת הנעשית

הַדֵּם שֶׁבִּמְזֻקָּה, אִם יֵשׁ בּוֹ מֵרֶאֱהָ דָם - פֶּשֶׁר. נֶפֶל
לְתוֹכוֹ יֵינן אוֹ דָם חָלִין - אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֵלּוּ הֵיוּ
מִיָּם: אִם רָאוּיִן לְבָטֵל דָּם שֶׁבִּמְזֻקָּה עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ
מֵרֶאֱיוֹ מֵרֶאֱהָ דָם - הֲרִי זֶה לֹא יִזְהָ מִמֶּנּוּ; וְאִם
אֵינֶם רָאוּיִן לְבָטֵל מֵרֶאֱיוֹ - יִזְהָ מִמֶּנּוּ.

אפילו אם יש בו מראה דם. במשנה שנינו: "דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר". ואמר ר' יוחנן שם: "לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל", פירוש כל טיפה שנפלה בטלה במים ונפסלה ואינה חוזרת לכשרותה. זה נקרא "דיחוי".

כג. דֵּם הַקֹּדֶשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּדָם פֶּסוּלִי הַמְּזֻבָּח⁷⁰ אוֹ בְּדָם הַקֹּדֶשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ בַּשְּׁחִיטָה⁷¹ - יִשְׁפָּף הַכֹּל לֵאמֹה. וְאִפְלוּ קָרְבוֹ כָּל הַפִּסּוּת חוּץ מֵאֶחָד - יִשְׁפָּף לֵאמֹה⁷². וְכָל אוֹתָן הַזֹּבְחִים פֶּסוּלִים. נִתְעַרְבַּ בְּדָם הַתְּמִיצִית⁷³ - יִשְׁפָּף לֵאמֹה⁷⁴; וְאִם לֹא שָׁאֵל וְנָתַן - פֶּשֶׁר.

70 כגון בעלי מומים, רובע ונרבע ונעבד כאליל.
71 השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 72 ואף על פי שאין בדם הפסול כדי לבטל את הכשר, והטעם, שגזרו חכמים שמא יבואו להתיר גם כשרבו דמי הפסולים על הכשרים. ולא גזרו על תערובת בדם חולין (ראה הלכה כב), מפני שלא שכיח שימצא דם חולין בעזרה וחכמים לא גזרו במקרים שאינם שכיחים - "מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן". 73 דם שאינו דם הנפש, ופסול לזריקה על המזבח. 74 דם התמצית גם כן שכיח וגזרו בו.

כד. הָאֻמּוּרִין⁷⁵ וְאֵיבָרֵי הָעוֹלוֹת⁷⁶, וְהַקְּמִצִּים⁷⁷ וְהַלְבֹנָה⁷⁸ וּמִנְחֹת הַנִּשְׁרָפוֹת⁷⁹ אַחֵר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרָת⁸⁰, אִם זָרַק אֶחָד מֵכָל אֵלּוּ עַל גִּבֵּי הָאֲשִׁים בֵּין בִּידוֹ⁸¹ בְּכָלִי, בֵּין בְּמִמֶּינָן בֵּין בְּשֻׁמְאָל - הֲרִי אֵלּוּ פֶּשֶׁרִים.

75 חלקי הבהמה שמקטירים אותם על המזבח. 76 כל איבריהן, שעולה כולה נשרפת על המזבח. 77 מנחה באה מן הקמח והכהן קומץ ממנה מלא חפניו ומקטיר על המזבח. 78 מין סממן רוחני. כל מנחה, חוץ למנחת סוטה ומנחת חוטא, נותנים עליה לבונה והיא נקטרת עם הקומץ. 79 כגון מנחת כהן שכולה נשרפת שנאמר (ויקרא ו, טז): "וכל מנחת כהן כליל תהיה." 80 אחר הקמיצה. 81 שהוציאם מכלי השרת וזרקם ביד על המזבח.

כה. הֵיִינן וְהַמִּים⁸² שֶׁנִּסְכָּן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין⁸³ בֵּין בִּשְׂאֵר כָּלִי הַשִּׁירָת⁸⁴ - פֶּשֶׁרִים. נִסְכָּן בְּכָלִי חָל אוֹ בִּידוֹ - פֶּסוּלִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היין והמים שניסכן בין בקערה בין בהין, בין בשאר כלי שרת כשרים, ניסכן בכלי חול או בידו פסולין".

ובפנימיות העניינים צריך להבין, הרי ניסוך היין הוא עניין

57) ובגמרא למדו דין זה מהכתוב (שם ו, כג) "אשר יובא וגומר לא תאכל"; הנכנס פוסל (גם מה שלא נכנס) ואין היוצא פוסל את החלק שלא יצא. 58) כחכמים שם שדרשו את הכתוב (שם) יובא "מדמה" ואפילו מקצת דמה, מכיוון שלא כתבה התורה "דמה".

טז. דֵּם חֲטָאת שֶׁהִכְנִיסוּ לְכֹפֶר בּוֹ בַּפְּנִים וְלֹא בִּפְרִי, אֲלֹא הוּצִיאוּ וְלֹא יִזְהָ מִמֶּנּוּ בַּפְּנִים כָּלּוּם: אִם הִכְנִיסוּ בְּשׁוּגָג - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר, וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ בַּחוּץ, שֶׁהֲרִי לֹא כֹפֶר בְּקֹדֶשׁ; וְאִם הִכְנִיסוּ בְּמִזְבֵּי - פֶּסוּל⁵⁹.

59) ובכפר בין במזיד בין בשוגג - פסול.

יז. הִכְנִיסוּ⁶⁰ הַחֲטָאת עֲצָמָה לְהִיכֹל - פֶּשֶׁרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָה - וְלֹא בַּשִּׁרָה.

60) שם צב: ואפילו הכניסה קודם קבלת הדם - כשרה.

יח. חֲטָאת הָעוֹף שֶׁפָּרְקְסָה וְנִכְנְסָה לְהִיכֹל - פֶּשֶׁרָה⁶¹.

61) שם, מפני שלא הובאה אלא נכנסה מאליה, והתורה אמרה: אשר יובא.

יט. הִכְנִיסוּ דָם חֲטָאת הָעוֹף לְהִיכֹל בְּצוּאָרָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם הַצּוּאָר חָשׁוּב כְּכָלִי⁶².

62) בבהמה אמרנו בהלכה יז שכשרה אף על פי שגם הדם נכנס, אבל בחטאת העוף שואל ר' אבין, מפני שאין דמה טעון קבלה בכלי אלא הכהן מזה ישר מהצוואר אפשר לומר שזה כאילו הכניס הדם בכלי.

כ. נִשְׁפָּף⁶³ דָּם חֲטָאת הָעוֹף וְאֶסְפָּו⁶⁴ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁶⁵ אִם הַכָּלִי פּוֹסֵל בְּדָמָה אוֹ אֵינּוּ פּוֹסֵל; לְפִיכָף תִּשְׂרָף⁶⁶, כָּכֵל חֲטָאת הָעוֹף שֶׁהוּא סֶפֶק.

63) ישר מהצוואר על הרצפה. 64) לכלי. 65) בעייא שלא נפתרה שם, אם כוונת התורה היא שגם חטאת העוף אינו טעון כלי ומותר להזותו ישר מהצוואר, או התורה אוסרת להשתמש בכלי. 66) מוסב גם אל הדין שבהלכה יט. אבל הבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, כדי שלא יקריב חולין בעזרה.

כא. חֲטָאת⁶⁷ שֶׁקִּבֵּל דָּמָה בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וְנָתַן מִתְּנָה אֶחָת מִכָּל כּוֹס וְכוּס - שְׂרִיר אֲרִבְעָתָן נִשְׁפָּף עַל הַיִּסּוּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפָּף. נָתַן אֲרִבְעַ הַמִּתְּנוֹת מִכּוֹס אֶחָד - שְׂרִיר אוֹתוֹ הַכּוֹס נִשְׁפָּף עַל הַיִּסּוּד, וְשָׂאֵר הַכּוֹסוֹת נִשְׁפָּכִין לֵאמֹה⁶⁸.

67) שמצוותה ארבע מתנות. 68) שאין לדם זה דין שיריים שמצוותם להישפך ליסוד המזבח. ולמדו זה מהכתוב (ויקרא ד, כו) "ואת דמו ישפוך" ולא כל דמו. וההיגיון מחייב להעמיד את הכתוב "כל דמו" בנתן מד' כוסות והכתוב "ואת דמו" בכוס אחת.

כב. דָּם שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ הַמִּים אוֹ לְתוֹךְ דָּמֵי חָלִין -

לֹא יִזְהָ מִמֶּנּוּ, וְאִם הִזָּה - פֶּסוּל⁶⁹. נֶפֶל מִיָּם לְתוֹךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) כי עור עולה ניתן לכהנים, שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", וכן עורות קדשי קדשים אחרים (משנה שם קג.).

ג. וכן זבחים⁷ שחוטים⁸ שעלו לגבי המזבח - 14
מפשיטין ומנתחין במקומן, ומוריד הקרבים ומדיחין 15
במים וחוֹזֵר ומעלה אותן⁹, ומוריד את העור ואת 16
הבשר ונותנו לבצלים, וחוֹזֵר ומקטיר את השאר. 17
ומפני מה לא יוריד הכל, אלא יפשיט וינתח 18
בראש המזבח? שכל הראוי לאשים¹⁰, אם עלה 19
לראש המזבח - לא ירד¹¹; שנאמר: כָּל הַנֶּגַע 20
בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ. וְכֹל אֲפֵי עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָאוּי¹²? 21
תלמוד לומר: הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָּהּ. מִה עֹלָה, 22
שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאֲשִׁים¹³, אִם עֹלָתָהּ - לֹא תֵרֵד; אֲפֵי 23
כָּל הָרְאוּי לְאֲשִׁים, אִם עֹלָה - לֹא יֵרֵד. 24

7) שלמים. 8) וכל-שכן אם נשחטו בראש המזבח.
9) פירוש, את החלב שעליהם שמקטירים אותו על המזבח.
10) להקטירו על המזבח "אשה לה". 11) אע"פ שבשעה
שעלה אינו מוכן עדיין להקטרה. 12) בשר קדשים העומד
לאכילה ולא להקטרה, נקרא גם כן "אינו ראוי".
13) כדעת ר' יהושע במשנה שם פג. ולא כרבן גמליאל
שאומר: "כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד". ומחלוקתם
בדם ונסכים, שהם ראויים למזבח, אבל לא לאשים
(להקטרה על האש).

ד. עולה שהעלה חיה לראש המזבח - תרד¹⁴, 25
שעדין אינה ראויה¹⁵. 26

14) משנה שם פד. 15) אבל כשנשחטה נקראה ראויה,
אלא שמחוסרת הכנה.

ה. וכן קמץ¹⁶ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת. וכל 27
אסורי המזבח¹⁷ שעלו - ירדו, לפי שאינן ראויין 28
מתחלתן¹⁸. 29

16) שם פג: 17) בעלי חיים האסורים להקרבה, כגון נעבר
כאליל, טריפה, רובע ונרבע. 18) לא היו ראויים אף שעה
אחת להעלותם על המזבח.

ו. וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה או נשפך 30
דמה או שניצתה¹⁹ חוץ לעזרה²⁰, אם עלתה - תרד²¹. 31

19) במשנה שם "ויצא דמה", נראה שטעות-סופר כאן, וצ"ל
שיצא, היינו דם, אבל יצאו אימורים אם עלו לא ירדו לדברי
הכל (בריייתא שם סח: ובכמה מקומות), וכן כתב רבינו
בהלכה ז: וזבח שיצא חוץ לעזרה... לא ירדו. 20) ונפסל
ביוצא. 21) שם פה. מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון, ופסק
כר' יהודה.

ז. אבל קדשים²² שלנו²³ שלן הדם²⁴ או הבשר²⁵ 32
או האמורים²⁶, וזבח שיצא חוץ לעזרה, או שניטמא 33
או נפסל במחשבת הזמן²⁷ או במחשבת מקום²⁸ או 34
במחשבת שנוי²⁹, או שקבלו הטמאים וזרקו את 35

הבינה, וניסוך המים הוא עניין החכמה. בשלמא לניסוך
המים צריך כלי, כי הוא עניינה של הבינה - המשכת השכל
בכלים, אבל בנוגע לניסוך המים - בחינת חכמה, מה
ההכרח שתבוא בכלי דווקא, ולא עוד אלא ש"ניסכן בידו
פסולין".

והביאור בזה: חכמה ובינה הם אמנם עניינים שונים,
ולפעמים גם הפכים זה מזה, כי חכמה עניינה ביטול,
נקודה בלבד (מיצר), ובינה עניינה הרחבה (רחובות הנהר
- מורחב). יחד עם זאת, ישנו קשר ושיוכות ביניהם, כי
החכמה אינה באה להתגלות אמיתית ללא בינה, ולכן ניסוך
המים צריך להיות בכלי דווקא, כלומר המשכת אור
החכמה בכלי הבינה.

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה, סימן ו)

82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש.
84) שלא בכלים המיוחדים להם.

כו. איברים שסדרן, וכן קמץ שסדרו, וסדר העצים 1
של מערכה למעלה מהם⁸⁵, או שסדרן מצדי העצים 2
- הרי זה ספק אם דרך הקטרה בך⁸⁶ או אין דרך 3
הקטרה בך; לפיכך לא יעשה פן לכתחלה, ואם 4
עשה - הרצה. 5

85) כלומר, עליהם. 86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק
בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר
בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז
בהם האש (לחם משנה).

פרק שלישי

1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם
יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

א. קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח - 6
פאלו שחטן בצפון²; שנאמר: וזבחת עליו את 7
עלתו ואת שלמיו - מלמד, שכל המזבח ראוי 8
לשחיטת העולה ושחיטת השלמים. 9

2) מחלוקת תנאים במשנה זבחים נח. ופסק כר' יוסי.

ב. עולה³ ששחטה בראש המזבח, או ששחטה 10
למטה והעלה אותה לראש המזבח - יפשיט אותה 11
וינתחנה במקומה⁴, ומוריד הקרבים ומדיחין למטה⁵ 12
וחוזר ומעלה אותן, ומוריד העור ונותנו לכהנים⁶. 13

3) משנה שם פד. 4) שם ובגמרא שם פה. מחלוקת אם
יש הפשט וניתוח בראשו של מזבח בקרבנות כשרים או לא,
והאוסר מעמיד את המשנה בפסולים, שאם עלו לא ירדו,
ואם יוריד לא יוכל להעלותם, לכן מפשיט ומנתח במקומם.
ורבינו סתם, וברור שסובר שגם כשרים מפשיט ומנתח
בראש המזבח. וכן כתב בפירושו על המשנה, שכל הראוי
למזבח אם עלה למזבח אין מורידים אותו שלא לצורך.
5) ברייתא שם. משום כבודו של המזבח אינו מדיח שם.

- 1 דְּמוֹ, הוֹאִיל וְרֵאוּיִן בְּעִבּוּדֵת קֶרֶבֶן הָפָא בְּטַמְאָה³⁰,
2 וְשִׁנְתָּן דְּמוֹ חוּץ לְמִקְוָמוֹ, אוֹ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׁנִשְׁחֲטוּ
3 בְּדֵרוֹם³¹ אוֹ שְׁנִתְקַבַּל דְּמָם בְּדֵרוֹם, אָף עַל פִּי שָׂפָל
4 אֵלוֹ פְּסוּלִים, אִם עָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יִרְדּוּ.
- 22 משנה שם פד. (23 פירוש, כגון. 24) דם נפסל
בשקיעת החמה (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"א,
ולמעלה פ"א הל"ה). (25) בשר עולה. (26) נפסלים
בעליית עמוד השחר (שם הלכה ב). (27) שחט וחישב
לזרוק את הדם אחרי זמנו. (28) חישב בשחיטה לזרוק את
הדם שלא במקום שקבעה תורה. (29) שחטו לשם קרבן
אחר, ואפילו חטאת ופסח, ששינוי (שם ב). שפסולים שלא
לשמן. (30) בקרבן ציבור. (31) הכסף-משנה מתפלא,
שהרי במעילה ב: אמרו שלדעת ר' יהודה האומר נשחטה
בלילה ונשפך דמה אם עלו ירדו, הכל מודים שגם נשחטו
בדרום ירדו, ורבינו פוסק בהלכה ו' כר' יהודה, ואם-כן למה
פסק כאן שאם עלו לא ירדו. ונראה שרבינו הסתמך על
הגמרא זבחים קכ. וגרס כגירסת התוספות שם: "קדשי
קדשים ששחטם בדרום, אין מועלים בהם. ואם עלו לא
ירדו. ואיבעיא להו, ירדו מהו שיעלו וכו'" (אבן האזול).
- 5 ח. כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁ³² - הַקִּדְשׁ מִקְבְּלוֹ³³. וְכַשֵּׁם
6 שְׁאִם עָלוּ - לֹא יִרְדּוּ, כֵּן אִם יִרְדּוּ - לֹא יַעֲלוּ³⁴.
7 שְׁנִיָּה³⁵, שְׁהָרִי פְּסוּלִין הֵם.
- (32) שנפסל אחר שנכנס לעזרה (רש"י שם) או אחר שנשחט
ונתקדש (תוספות שם ד"ה כל). (33) ר' שמעון במשנה
שם. רבינו סובר, שכלל זה דברי הכל הוא, ולמדוהו מן
הכתוב: "כל הנוגע במזבח יקדש" (ראה למעלה הלכה ג),
ור' יהודה חולק רק בנשחטה בלילה, נשפך דמה או יצא
דמה, מפני שנתמעטו מהכתוב (ויקרא ו, ב) "זאת... היא
העולה" (בריייתא שם). (34) משנה שם. (35) שנית.
- 8 ט. וְאִם מְשֻׁלָּה³⁶ בָּהֶם הָאוֹר, אָף עַל פִּי שְׁיִרְדּוּ -
9 יַעֲלוּ³⁷ שְׁנִיָּה וְיִשְׁלִים הַקִּטְרֹתָן.
- (36) אחזה. לקמן בפרק יח הלכה כא בדין פיגול ונותר
וטמא, כתב רבינו: "משמשלה האור ברובם", ונראה שגם
בפסול לינה הדין כן, ורש"י כאן פירש מקצתה, ראה
משנה-למלך כאן. (37) נעשו לחמו של אש המזבח.
מימרה של עולא שם פה:
- 10 י. קִמְצָן³⁸ שְׁנִתְפַּגֵּל³⁹ וּמִקְצָתוֹ בְּאֶרֶץ וּמִקְצָתוֹ מְשֻׁלָּה
11 בּוֹ הָאוֹר - יַעֲלָה בְּלוֹ⁴⁰.
- (38) שם מג: (39) בשעת קמיצה חישב להקטירו או לאכול
שיריים למחר. (40) ואפילו אם החלק שמונח למטה לא
עלה כלל. והטעם, שכל הקומץ חשוב כדבר שלם. רב אחאי
שם לפי דעת עולא.
- 12 יא. אֵיבָרִים וְחִלְבִּים וְקַמְצִים שְׁלָנוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל
13 מִזְבֵּחַ - בָּאֵלוֹ לָנוּ בְּעֶזְרָה⁴¹, וְאִם יִרְדּוּ - לֹא יַעֲלוּ;
14 אֲבָל אִם לֹא יִרְדּוּ - מִקְטִירִין אוֹתָן לְעוֹלָם⁴².
- (41) ונפסלו בלינה, פסק כרבא שם פז. "לינה מועלת בראשו

של מזבח". (42) שהרי לא גרע מלן על הרצפה והעלה
למזבח.

- 15 יב. וְאוֹרֵי מִזְבֵּחַ⁴³ - בְּמִזְבֵּחַ⁴⁴. וְאִמּוּרֵי קִדְשִׁים קָלִים
16 שְׁהַעֲלֹן קִדָּם זְרִיקַת דָּמִים⁴⁵ - לֹא יִרְדּוּ⁴⁶, שְׁהָרִי נַעֲשׂוּ
17 לַחֲמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ⁴⁷.

(43) שם פז: ופח. (44) בעיא של ריש לקיש שם. ומפרש
רב אשי, שאם אדם עומד על המזבח ואוחז בידו את
הקדשים הפסולים, ברור הדבר, שהאור כמזבח. והבעיא
היא אם הכהן עומד על הרצפה, והפסול בראש קנה באוירו
של המזבח. הבעיא לא נפשטה, ודעת רבינו שגם בספק אם
עלה לא ירד. (45) הזריקה קובעת קדושתם של אימורי
קדשים קלים ומתירתם להקטרה, אבל לפני זריקה
האימורים פסולים להקטרה. (46) מימרא של עולא שם
פג: (47) מכיון שסופם להקטרה בלי כל מעשה בגופם.

- 18 יג. הַפְּרִישׁ⁴⁸ שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת⁴⁹ לְאַחֲרִיּוֹת⁵⁰, וְשִׁחַט אֶת
19 שְׁנֵיהֶם, וְהַעֲלָה אִמּוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קִדָּם
20 זְרִיקָה⁵¹ - הָרִי אֵלוֹ יִרְדּוּ⁵².

(48) מעילה ז: (49) הוא-הדין בחטאות (כ"מ). (50) שאם
יאבד האחד יתכפר בשני. (51) ואחר-כך זרק את דמו של
השני (רש"י שם, וראה ראב"ד כאן). (52) שזריקת דמו של
זה אינה מתירה את אימוריו של השני.

- 21 יד. הַזֵּבַח הַפְּסוּל וְהַנֶּסֶכִּים⁵³ הַפְּסוּלִים שְׁעָלוּ לְמִזְבֵּחַ
22 - הַזֵּבַח לֹא יִרְדּוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי
23 לְאֲשִׁים, וְהַנֶּסֶכִּים יִרְדּוּ⁵⁴. וְכֵן נֶסֶכִּים הַבָּאִים בְּפָנָי
24 עֶצְמָן⁵⁵ שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יִרְדּוּ⁵⁶.

(53) היין שמנסכים כשמביאים קרבנות, דיניהם מפורטים
בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות. (54) כר' יהושע ור' שמעון
(שם פג:). (55) אדם שהתנדב להביא נסכים. (56) שם
פד. פסק כר' יהושע, נגד דעת רבן גמליאל ור' שמעון.

- 25 טו. עוֹף⁵⁷ שְׁמָלְקוֹ זָר וְעָלָה - לֹא יִרְדּוּ⁵⁸; וְקִמְצָן
26 הַמִּנְחָה שֶׁקִּמְצוֹ זָר וְעָלָה - יִרְדּוּ⁵⁹. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה
27 פְּסוּל וְזֶה פְּסוּל - זֶה בָּאֵלוֹ לֹא נִתְקַדֵּשׁ בְּלָל. וְאֶחָד
28 הָיָר וְאֶחָד שְׁאָר הַפְּסוּלִים⁶⁰.

(57) שם סט. (58) מפני שמליקה כשרה בזר בבמה (לפני
שנבנה המשכן בשילה, וכן אחר חורבנו עד שנבנה בית
המקדש בירושלים, מותר היה לכל אדם לבנות במה
ולהקריב עליה קרבנות לה') לכתחילה, לפיכך במקדש לא
תרד. (59) ואע"פ שקמיצה בבמה היא בזר, במקדש תרד.
ואין זה דומה למליקה, כי קמיצה בכלי שרת לא היתה
בבמה. גמרא שם. (60) בגמרא המדובר בזר, אבל אין
נימוק להבדיל בין זר ובין פסולים אחרים, כגון בעל מום,
חלל או אונן. ראה כסף-משנה.

- 29 טז. וְאֵלוֹ אִם יַעֲלוּ - יִרְדּוּ: כָּל שֶׁאֵינּוּ רָאוּי לְאֲשִׁים.
30 בְּשֶׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וּבְשֶׁר קִדְשִׁים קָלִים, מוֹתֵר
31 הָעֶמֶר⁶¹ וְשִׁירֵי מִנְחוֹת וְשִׁירֵי הַלֶּחֶם⁶² וְלֶחֶם הַפָּנִים⁶³
32 וְהַקִּטְרֹת, וְצִמֵּר שֶׁבְּרֹאשֵׁי כִבְשִׁים וְשֶׁעַר שְׁבֻזָּן

נמשח ונתקדש בקדושת כלי שרת. ואע"פ שכלי שרת מקדשים את הראוי להם בלבד (ראה המשך הלכה זו), מזבח עדיף, מפני שיש בו שתי קדושות, של מזבח ושל כלי שרת (שיטה מקובצת שם). (75) משנה שם פו. "מוליכים את כל האיברים לכבש, ומולחים אותם שם" (רבינו פרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). (76) למעלה כתב רבינו דין מזבח הפנימי, שהוא כלי שרת. ולפיכך כתב כאן ושאר כלי השרת. (77) משנה מנחות ק: (78) פרק ו הלכה ד.

יט. אין כלי הלח⁸⁰ מקדשות את היבש, ולא כלי היבש מקדשות את הלח. במה דברים אמורים? במדות⁸¹ הלח והיבש שהיו במקדש, כמו שבארנו בהלכות כלי המקדש⁸²; אבל המזרקות⁸³ מקדשות הלח והיבש⁸⁴. וכלי שרת מקדשין דם הפסול לקרב⁸⁵.

(79) משנה זבחים פח. (80) כלים שבמקדש שנותנים בהם דברים נוזלים. (81) כלים שנעשו כדי למדוד בהם, היינו שבע מדות ללח ושתי מדות ליבש. (82) פרק א הלכה טז"ו. והטעם, מפני שכלים אלה נמשחו ונתקדשו רק למדידה, מדות מיוחדות ללח ומדות אחרות ליבש, ולפיכך אין מקדשים בנתינה שלא למדידה. (83) קערות גדולות, אגנים. (84) מימרא של שמואל, שם. והטעם, מפני שנמשחו לקבל דם – ולא למדידה בלבד – ומתוך שהם ראויים לקבל בהם נוזלים, הם ראויים גם לקדש דברים יבשים (רש"י שם). (85) כר' יוסי בכריתות כח: וכר' יוחנן זבחים פז. (בלחם-משנה כאן מעיר, שדבריו כאן סותרים את דברי עצמו בפרק רביעי הלכה יט שפסק: הדם ישפך והבשר ישרף. ראה שם).

כ. כל כלי השרת אין מקדשין אלא במקדש⁸⁶, ואין מקדשין אלא מדעת⁸⁷, ואין מקדשין אלא מתוכן⁸⁸, ואין מקדשין אלא שלמים. נקבו, אם עושין מעין מלאכתן שהיו עושין והם שלמים⁸⁹ - מקדשין, ואם לאו - אין מקדשין. ואין מקדשין אלא מלאין⁹⁰. אבל המדות אין מקדשות חסרות אלא אם דעתו למלאתן⁹¹; ואם אין דעתו למלאתן - מקדשות להפסול⁹², אבל לא לקרב⁹³.

(86) אבל לא חוץ לעזרה. משנה זבחים פח. (87) שהכהן מתכוון לקדש את הדבר שנותן לכלי שרת. כר' יוחנן במנחות ז. (88) אבל אם הגדיש עד שחלק מן הסולת וכדומה נמצא למעלה מדפנות הכלי, לא נתקדש הגודש (זבחים פח.). בפ"א מהלכות כלי המקדש הי"ט חילק רבינו בין כלי יבש לכלי לח, ופסק שכלי הלח מקדשים את הברירצים (הגודש שנשפך על דופן הכלי מבחוץ, וכאן הכוונה לכלי היבש), ראה לחם-משנה. (89) כלומר, כשהם שלמים. (90) כשיש בהם השיעור המלא שצריכים לו אז, כגון עשרון סולת לכבש או שני עשרונים לאיל וכדומה. (91) ר' יוסי בברייתא שם. (92) פסול שהוא חל רק אחרי קידוש בכלי, כגון לן ויוצא, ואילמלא נתקדשו לא נפסלו.

1 התישים והעצמות והגידים, והקנים והתלפים
2 בזמן שאין מחברים⁶⁴, אם עלו - ירדו.

(61) ביום ששה עשר בניסן, מקריבים מנחה מסולת שעורים מתבואה חדשה, מקטירים את הקומץ, והמותר לאכילת כהנים. ראה דיני עומר בפרק ז בהלכות תמידין ומוספין. (62) שמביאים בחג השבועות עם שני כבשי שלמים, שהם קרבנות ציבור והכהנים אוכלים אותם. (63) שתיים עשרה חלות שמניחים על השולחן שבהיכל בכל יום שבת, ונאכלות לכהנים ביום שבת שלאחריו. (64) זה נמשך לכל הדברים המפורטים למעלה, החל מצמר שבראשי כבשים.

3 יז. קמץ⁶⁵ שמצה שמנו⁶⁶ על העצם⁶⁷ וירד העצם -
4 יחזירו⁶⁸; שהדבר ספק⁶⁹, שמא חבורי עולין
5 כעולין⁷⁰ הם חשובין.

(65) מנחות כג. (66) קצת מן השמן שבסולת המנחה. (67) כך היא גירסת רבינו שם (רש"י וראב"ד גורסים "עצים"). (68) עצם לבדה שירדה לא תעלה (למעלה הלכה טז), אבל אם מזה עליה שמן מן הקומץ, מעלים אותה מפני השמן שעליה. (69) בעיא של רבא שלא נפשטה. (70) הקומץ אם ירד יעלה, ולפיכך גם השמן המחובר אליו עולה, והעצם שעליה נשפך עולה ביחד עמו (לחם-משנה).

6 יח. מזבח הפנימי מקדש פסולין בין ראויין לו בין
7 שאין ראויין לו; אבל מזבח החיצון אינו מקדש
8 אלא פסולין הראויין לו, כמו שבארנו. כיצד?
9 מזבח החיצון שעלו לו זבחים שנפסלו - לא ירדו.
10 עלתה לו קטרת זרה⁷¹ - תרד, שאין הקטרת זרה⁷²
11 ראוייה למזבח החיצון⁷³. אבל מזבח הפנימי שעלה
12 לו קמץ מנחה, בין פשר בין פסול - לא ירד⁷⁴. וכן
13 כל פיוצא בזה. כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו,
14 כך הפך⁷⁵ וישאר כלי השרת⁷⁶ מקדשין את הראוי
15 להם, שהרי נאמר בפלים: כל הנגע בהם יקדש.
16 משיגיע לפכש דבר הראוי לו - לא ירד, ואף על פי
17 שנפסל. וכן כשיגיע לכלי שרת פל דבר הראוי לו
18 - מתקדש, ולא יפדה לעולם⁷⁷, ואף על פי שנפסל,
19 כמו שבארנו באסורי המזבח⁷⁸.

(71) שהיא זרה למזבח החיצון, שהרי אין מקטירים קטורת לעולם. (72) המלה זרה מיותרת, ויש למחקה. (73) כלומר, אין קטורת כלל במזבח החיצון, ולכן אם עלתה תרד (אמנם מצאנו קטורת על מזבח החיצון בקרבנות הנשיאים, אבל זו הוראת שעה היתה ואין ללמוד מהוראת שעה. מנחות נ:), אבל במזבח הפנימי – לא תרד (ראה למעלה בהלכה טז מנה רבינו קטורת סתם בין אלה שאם עלו ירדו, ומשמע אפילו קטורת ציבור, מפני שמקומה על המזבח הפנימי בלבד, ולפיכך נדחקנו לפרש כאן "זרה" היינו זרה למזבח זה. רש"י אמנם פירש "זרה" נדבת יחיד, והתכוון לפירוש שנדחה שם, שהמדובר במזבח הפנימי. (74) זבחים כג: והטעם אמרו שם, מפני שמזבח הפנימי

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצוות, אז נראית בפועל פעולת ה"חלק אלקה ממעל" שבו, באופן של ממשות. וזהו התוכן הפנימי של ההלכה "בעלי חיים אינן נידחין", כי על ישראל נאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום", ובכל מצב גם כשהמזבח פגום "אינן נידחין".

(על-פי "יון מלכות" ספר עבודה טימן נא)

100 (כלומר, כשיתקון הפגם. 101) פסק כרב שם נגד דעת ר' יוחנן, נגד הכלל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, מפני שביזמא סח: אמר רבא שהמשנה מסייעת לרב, וברייאא לר' יוחנן, ומשנה עדיפה מברייאא.

14 כד. הקדוש בהמות עד שלא נבנה המזבח -
15 כשיבנה מקריבין אותן; שהדחוי מעקר¹⁰² אינו
16 דחוי¹⁰³.

102 (הקרבן הזה לא היה ראוי מעולם למזבח, ודיחוי הפוסל הוא רק במה שהיה פעם ראוי. 103) שם. רבינו לא היה צריך לטעם זה, ומספיק היה הנימוק שאמר בהלכה הקודמת שאין בעלי חיים נדחים, אלא שנקט הנימוק שנאמר שם בגמרא, שהוא גם לדעת ר' יוחנן. ראה לחם-משנה.

17 כה. וכן¹⁰⁴ אין אוכלין קדשים והמזבח פגום,
18 שנאמר: ואכלוה מצות אצל המזבח¹⁰⁵. והוא הדין
19 לקדשים קלים¹⁰⁶, שאין אוכלין אותן בירושלים
20 והמזבח פגום עד שיבנה.

104 (זבחים ס. 105) ר' אלעזר שם דורש: "המזבח", בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. 106) אע"פ שנאכלים בכל העיר, ולא נאמר באכילתם "אצל המזבח". אביי שם.

פרק רביעי

1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או של ציבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

21 א. ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה
22 וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכפרו הבעלים - הרי
23 אלו ימותו³. נמצאת אחר שנשחטה החטאת השנייה
24 שהפריש קדם שיזרק דמה - הרי זו ספק⁴ אם תמות
25 אם תרעה עד שיפול בה מום, לפיכך תמות⁵. וכיצד
26 הן מתות? לא שיהרגם בכלי או בידו, אלא יכניסם
27 לבית ונועל עליהם⁶ עד שיתמו. ודברים אלו כלם
28 מפי משה רבנו נשמעו⁷. אין כל הדברים אמורים
29 אלא בחטאת יחיד בלבד⁸; אבל חטאת צבור
30 שאבדה ונמצאת אחר כפרה⁹, בין ראיה¹⁰ בין אינה
31 ראיה¹¹ - תרעה עד שיפול בה מום¹², ותמכר ויפלו
32 דמיה לנדבה¹³. ואין אתה יכול לומר¹⁴ בחטאת
33 צבור ולד או תמורה או שמתו בעליה, שכל קרבנות
34 הצבור זכרים, ואין הצבור עושין תמורה, כמו
35 שיתבאר¹⁵, ואין כל ישראל מתים.

2) משנה תמורה כא, ב. 3) רבינו אינו מונה חטאת

93) מנחות ז. רבינו מחלק בין דם לקמצים. בדם פסק למעלה בהלכה יט, שכלי שרת מקדשים ליקרב, וכאן המדובר בקמצים (לחם-משנה כאן).

1 כא. כלי שרת⁹⁴ מקדשין שלא בזמן להפסל, אבל
2 לא להקרב. כיצד? דבר שמצותו ביום שנתקדש
3 בכלי שרת בליילה - נפסל⁹⁵ וישרף, אבל אינו קרב.
4 בגון שקמץ מנחה בליילה ונתן קמצה לכלי שרת -
5 הרי זו נשרפת⁹⁶.

94) מנחות ק. 95) אלמלא נתקדש לא היה נפסל, ומועיל הקידוש שנעשה שלא בזמנו, כדי שייפסל. 96) במקום המיוחד לשריפת קדשים שנפסלו (ראה פ"ו ממעשה הקרבנות ה"ג).

6 כב. מזבח שנפגם⁹⁷ - נפסלו כל הקדשים שהיו שם
7 שחוטין⁹⁸ במקדש שעדיין לא נזרק דמם; שהרי אין
8 שם מזבח לזרק עליו, ונאמר: וזבחת עליו את
9 עלתיה ואת שלמיה. כלומר, תזבח והוא עומד
10 בתקונו, לא פגום⁹⁹.

97) זבחים נט. 98) שנשחטו לפני שנפגם המזבח, והיה דמם ראוי להיזרק עליו, וכשנפגם נדחה הדם מזריקה, ומכיון שנדחה רגע אחד אינו חוזר ונראה. אבל אם נשחטו אחר שנפגם לא נפסלו, מפני שזה "דיחוי מעיקרו" (ראה הלכה כד). 99) ואין זורקים את דמם אפילו אם תיקנו את הפגם לפני שקיעת החמה. מימרא של ר' ישמעאל בר' יוסי שם.

11 כג. אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם
12 - לא נפסלו, אלא כשיבנה¹⁰⁰ המזבח יקרבו;
13 שאין בעלי חיים נדחין¹⁰¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

מזבח שנפגם, נפסלו כל הקדשים שהיו שם שחוטין במקדש שעדיין לא נזרק דמם... אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם לא נפסלו אלא כשיבנה המזבח יקרבו, שאין בעלי חיים נידחין".

כלומר, שהקרבן קשור עם המזבח כי אי אפשר להקריב קרבן ללא מזבח, וכשם שהקרבן צריך להיות תמים ומובחר, וכשם שהכהן המקריב אסור שיהיה בעל מום, כך גם המזבח אסור שיהיה פגום. אבל קדשים חיים שהיו בעזרה כשנפגם המזבח - לא נפסלו, כי "אין בעלי חיים נידחין".

ועניינו בעבודת האדם, שכללות עבודתו היא להיות קרבן לה', וכאן ישנה הוראה נפלאה שגם כאשר יש איזה חיסרון "אין בעלי חיים נידחין". כל אחד מישראל הוא 'בעלי חיים', כי נשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש", ומובן שיש בו את מהות עניין החיים בתוקף היותו קשור עם הקב"ה מקור החיים, ולכן בכל מעמד ומצב "אינם נידחין", ועניין זה חוזר גם את כל מציאותו של אדם במחשבה דיבור ומעשה כאשר יהודי מתפלל, לומד תורה ומקיים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ה כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

האבודה. (23) כרבנן החולקים על רבי, וסוברים "שאינ חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים" (שם כב:), אם לא דחוה בידים. (24) ברייתא, שם כד, א. (25) לאחר פדיונה. (26) חסרון יש כאן, וצ"ל "התמימה – מותרת, אחר שנזקק דמה אסורה בהנאה", מחלוקת רבי אלעזר ורבנן שם, ופסק כרבים (כסף-משנה ולחם-משנה). נימוקם של רבנן הוא, שאם נזקק הדם של התמימה הרי בעלת המום היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת, ודינה – מיתה, אבל אם כבר נשחטה והותרה לאכילה – אינה נאסרת ע"י הקרבת האחרת. (27) משנה, שם כב, ב. (28) ראה למעלה הערה יב.

ד. הפריש²⁹ חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה¹⁹ ואבדה, והפריש אחרת ונמצאו האובדות והרי שלשתן עומדות ונתפפר בראשונה – שניה מתה,²¹ ושלישית רועה;³⁰ נתפפר בשלישית – שניה מתה,²² וראשונה רועה;³¹ נתפפר באמצעית – שתיהם מתות.²⁴

(29) מנחות פ, ב. (30) כרבי זירא, שם. בניגוד לדעת אביי סובר – שתיהן מתות. וטעמו של דבר, מפני שהשלישית אינה חליפי הראשונה ואין לה קשר ישר עמה. (31) מאותו הנימוק עצמו.

ה. המפריש³² שתי חטאות לאחריות – מתפפר באי זו שירצה, והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.²⁷

(32) שם כד, א. מימרא של רבי אושעיא.

ו. הפריש³³ חטאת מעפרת וילדה – הרי היא וילדה בשתי חטאות שנתפפרשו לאחריות.²⁹

(33) שם כה, א. מימרא של רבי יוחנן.

ז. המפריש חטאתו ועברה שנתה³⁴ – תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר ויביא בדמיה אחרת. וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום³⁵ – יביא בדמיה אחרת.³³

(34) שם כב, א. מימרא של ריש לקיש. (35) משנה, שם כב, ב.

ח. כל חטאת³⁶ שאבדה ונמצאת קדם פפרה, (אף על פי³⁷ שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה) – אינה מתה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. נמצאת אחר פפרה, אף על פי³⁸ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה, הואיל והיתה אבודה בשעת פפרה – הרי זו תמות.³⁹

(36) מסקנה של רבא שם, ליישב קושיות הגמרא על ריש לקיש (ראה הלכה הקודמת). ונחלקו שם רש"י ו'תוספות' מחלוקת עקרונית, וממנה תוצאות לכמה חילוקי דינים. דעת רש"י שריבוי ריעותות (מגרעות) בקרבן גורם למיתתה. ועם התמעטות מספר הריעותות נוטה הדין לרעיה. ושיטת

שעברה שנתה (פירוש, שהזדקנה והיא למעלה מבת שנה) בין החטאות המתות, מפני שהוא פוסק לקמן ה"ז כריש לקיש, שעברה שנתה אינה מתה, ומפרש את המשנה כרבא שם כב, א. ראה לקמן ה"ח בהערות. (4) שם כב, ב. בעיה של רב פפא, אבודה בכוס, מאי? (5) שאסור להקריב ספק פסולים. (6) שם יז, ב. ונזיר כה, א. (7) בכורות טז, א: "חטאות מתות הילכתא גמירי לה". (8) כתנא-קמא במשנה, תמורה טז, א. (9) כלומר, אפילו לאחר שהקריבו אחרת במקומה. (10) להקריבה על המזבח. (11) נמצאת בעלת מום או שעברה שנתה. (12) קרבן תמים אין לו פדיון, ואין קדושתו נפקעת על ידי מכירתו. (13) לקנות בהם בהמות להקריבן עולות נדבת ציבור כשהמזבח יהיה פנוי. שנינו בשקלים פ"ו מ"ו: זה הכלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום אשם ילקח בהם עולות וכו'. (14) רבי שמעון בברייתא שם טז, א. (15) בהל' תמורה פ"א ה"א.

ב. פר ושעיר¹⁶ של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, וכן שעירי עבודה זרה¹⁷ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן – ירעו עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה¹⁸. ולמה לא יקריבו עצמן נדבה, שהרי זכרים הם? גזרה לאחר פפרה משום לפגי פפרה.⁷

(16) יומא סה, א. מחלוקת של תנאים, ופסק כרבים. (17) בית-דין שטעו והתירו איסור עבודה-זרה ועשו הציבור כהוראתם, מביאים שעיר לחטאת ופר לעולה (ראה הל' שגגות פ"ב ה"א). (18) רבינו קבע הלכה בפני עצמה לפר ושעירים אע"פ שנכללו כבר בהלכה הקודמת, מפני שכל החטאות חוץ מאלו הן נקבות ופסולות לקרבן עולה, ולפיכך אין להן תקנה אלא ע"י מום, אבל אלה הם זכרים ואפשר לחשוב שמתור להקריבם לעולות נדבה ואינם צריכים רעיה, ולפיכך כתב דינם שנית, ומנמק בסוף ההלכה למה טעונים רעיה.

ג. המפריש¹⁹ חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות: משך אחת משתיהן ונתפפר בה – האחרת תמות²⁰; בא להמליך²¹ – אומרין לו שיתפפר בזו שהפריש בראשונה²², והשניה תרעה²³ עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום – תמימה תקרב, ובעלת מום תפדה²⁴. נשחטה²⁵ בעלת מום קדם שיגרוק דם התמימה²⁶ – הרי זו אסורה בהנאה. היו שתיהן בעלי מומין²⁷ – ימכרו שתיהן ויביא מדמיהם חטאת, והשאר יפל לנדבה²⁸.¹⁸

(19) תמורה כב, ב. (20) כרב הונא בשם רב, שם כג, א: "הכל מודים, שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה". והטעם, מפני שהבעלים דחו בידים את השניה ע"י הקרבת האחרת. (21) בבית-דין מה לעשות. ובוזה הוכיחו, שאין דעתם לדחות, אלא מעוניינים למצוא תקנה. (22) היינו

הַמְדִּירָגָה⁵² - הָרִי זֶה אֲבוּדָה, שֶׁהָרִי אֵין אָדָם רוֹאֶה
אוֹתָהּ בְּשַׁעַת כְּפָרָה. הֵיטָה בְּשַׁדָּה אוּ בְּאָגָם⁵³ - הָרִי
זֶה סִפְקָ⁵⁴ אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ
בְּשַׁעַת כְּפָרָה, לְפִיכָךְ תָּמוּת מִסִּפְקָ.

51) שם. מימרא של רבי יוחנן. (52) לשון המקרא (שיר
השירים ב, יד), פירוש, עמדה במקום שהמדריגה מסתירה
אותה ואינה נראית, וזה כמו אחורי הדלת, ראה לחם-משנה.
53) מקום מרעה רחוק מן העיר. 54) רבינו מפרש כך את
האיבעיה של "אברא". ורש"י פירש אחרת, ראה כסף-
משנה ולחם-משנה.

יֵד. הַשּׁוֹלֵחַ חֲטָאתוֹ⁵⁵ מִמְּדִינַת הַיָּם⁵⁶ - מִקְרִיבִין
אוֹתָהּ בְּחֻזְקָת שֶׁהוּא קָזַם⁵⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּחֻזְקַת הָעוֹף⁵⁸, אוּ בְּחֻזְקַת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה,
שֶׁאֵינָה בַת סְמִיכָה⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ⁶⁰. אֲבָל אִשָּׁה⁶¹
וְדַאי⁶² שֶׁמֶתוּ בְּעָלָיו וְשִׁכְּפָרוּ בְּעָלָיו - יִרְעָה⁶³ עַד
שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכֹּר וְיִפְּלוּ דָמָיו לְנִדְבָה. שֶׁפֹּל
שֶׁבְּחֻזְקַת תָּמוּת - בְּאִשָּׁם יִרְעָה⁶⁴ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם,
וְיִפְּלוּ דָמָיו לְנִדְבָה.

55) משנה, גיטין כח, ב. 56) ואין אנו יודעים אם הוא חי
בשעה שהחטאת הגיעה לבית המקדש. 57) אין חוששים
שמה מת בינתיים. 58) כל הקרבנות בהמה של יחיד,
הבעלים סומכים ידיהם עליהם בעזרה לפני שחיתטם, אבל
עופות אינם טעונים סמיכה ('תורת כהנים' פרשתא ג פ"ד).
59) משנה, מנחות צג, א. 60) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות
ה"ה. אבל חטאת בהמה של גבר, אין מקריבים כשאנו יכול
לסמוך ואע"פ שבדיעבד כשר בלי סמיכה (ראה כסף-משנה
פ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ב, ו'תוספות' גיטין שם ד"ה
והא, וזבחים עד: ד"ה והא). 61) אין לזה קשר עם דין
השולח חטאתו ממדינת הים, אלא זה נמשך לעיקר הדין
של חטאות המתות (יש להניח, שהמעתיק דילג כאן על שני
חצאי משפטים, מן "אבל". וכך צ"ל: "אבל חטאת בהמה
של איש - לא. במה דברים אמורים בחטאת, אבל אשם
וכו". ובדפוס רומא (ר"מ) מתחילה הלכה טו בפסיקה:
"אבל אשם". ומכאן סיוע לפירושו. 62) אשם הבא על
חטא ודאי או לרגל מקרים מסוימים, כגון נזירות, מצורע
שנתרפא. ויש גם אשם הבא על הספק, ונקרא אשם תלוי,
ודיניו מפורשים בהל' שגגות פ"ח. 63) משנה, תמורה כ,
ב. 64) שם יח, א.

טו. פֶּל אִשָּׁם שֶׁנִּתַּק לְרֵעִיָּה⁶⁵, אִם הִקְרִיבוּ עוֹלָה⁶⁶ -
כָּשָׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרַב בְּעַצְמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גִּזְרָה
לְאַחַר כְּפָרָה מְשוּם לְפָנֵי כְּפָרָה.

65) שבעליו מסרוהו לרועה או בעצמם העבירוהו למרעה
כדי שירעה עד שיפול בו מום. שם ה, ב. פסחים עג, א. עג,
ב. 66) כלומר, הקריבו בפירוש לשם עולה. בלשון
הגמרא: "עקירה", משמע שאם שחטו סתם - פסול.
בזבחים שם, דרשו מהכתוב (ויקרא ה, יט): "אשם הוא" -
בהוויתו יהא. פירוש, יישאר אשם כמו שהיה, ואע"פ שאין

ה'תוספות' מנוגדת מן הקצה אל הקצה, היינו הריעותות
מכריעות לרעייה. ונימוקם, שהרי אם הקרבן ראוי למזבח
ולא הקריבוהו, הרי זה דיחוי, וחטאת שנדחתה - מתה, אבל
אם אינה ראויה יש מקום לומר: הרי לא נדחתה אלא היא
פסולה, ולכן תרעה. לשיטת רש"י יוצא, אם נמצאה קודם
כפרה והיא בעלת מום או שעברה שנתה - תמות אפילו
לרבנן, מפני שיש בה שתי ריעותיות - אבודה ומום או
אבודה ועברה שנתה. ולשיטת ה'תוספות' אם נמצאה לפני
כפרה ויש בה מום שבינתיים עברה שנתה - תרעה. ורבינו
נקט שיטת ה'תוספות'. 37) בעל ה'לחם משנה' מוחק את
כל המשפט, מן "אע"פ" עד "שנתה" (בספרים שלפנינו
הכניסו משפט זה בסוגריים מעוגלים). וטעמו, שהרי לשיטת
רבינו אין מקום לומר "אע"פ" שיש בה כמה ריעותות -
תרעה, כי ריעותות מכריעות לרעייה. אולם אפשר לקיים את
הגירסה שלפנינו, וכוונת רבינו היא להוציא מדעת רש"י -
שאולי שמע עליה - האומר שאם נמצאת בעלת מום או
עברה שנתה לפני כפרה - תמות. וקובע רבינו שגם במקרה
שכזה תרעה לדעת רבנן אם נמצאה קודם כפרה.
38) בהתאם לשיטתו שריעותות מכריעות לרעייה, אומר כאן
רבינו, שאם נמצאה אחר כפרה - תמות, אפילו כשיש בה
כמה ריעותות, שהלכה למשה מסיני היא: חטאת שכיפרה
בעליה - מתה.

ט. הֵיטָה גְנוּבָה³⁹ אוּ גְזוּלָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה וְאַחַר כָּךְ
חֻזְרָה - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא תִרְעָה. לֹא שֶׁמְעוּ מִמֶּשֶׁה
רַבְּנוֹ אֲלָא אֲבוּדָה⁴⁰. הֵיטָה עָקָר אֲבִדְתָּה בְּלִילָה⁴¹, אָף
עַל פִּי שֶׁהֵיטָה אֲבוּדָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה - אֵינָה מֵתָה,
אֲלָא תִרְעָה⁴².

39) שם סב, ב. מימרא של אביי. 40) ואין להוסיף מדעתנו
על מה שנאמר למשה מסיני. 41) רבא, שם כב, א.
42) כי בשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, שאין
מקריבים קרבנות בלילה.

י. אֲבִדְהָ⁴³ מִמֶּנּוּ⁴⁴ וְלֹא מִן הָרֵעִיָּה⁴⁵, אוּ שֶׁאֲבִדְהָ מִן
הָרֵעִיָּה⁴⁶ וְאֵינָה אֲבוּדָה מִבְּעָלֶיהָ - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא
רֵעִיָּה.

43) מימרא של רב פפא, שם. 44) הבעלים אינם יודעים
מקומה של החטאת. 45) הרועה יודע איפה היא.
46) מפני שההלכה למשה מסיני התכוונה לאבודה ממש,
אבל לא למקרה שזה או זה אינו יודע מקום הבהמה ואחרים
יודעים.

9. יֵא. וְכָל אֵלּוּ שְׂרֻעוֹת - רֵעוֹת עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוֹם⁴⁷,
וְיִפְּלוּ דָמֵיהֶן לְנִדְבָה⁴⁸.

(47) תמורה יט, ב. 48) ראה למעלה ה"א.

יב. הֵיטָה אֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִן הָרֵעִיָּה וְאַחַר מִכְּפִירָה
אֲפִילוּ בְּסוּף הָעוֹלָם - הָרִי זֶה סִפְקָ⁴⁹, לְפִיכָךְ תָּמוּת⁵⁰.

49) בעיה שלא נפתרה, שם כב, ב. 50) שאין להקריב על
המזבח ספק פסולים.

יג. הֵיטָה נִחְבֶּאת אַחֲרֵי הַדִּלְתָּ⁵¹ אוּ בִּסְתָר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסור. (82) שם כד, א. פוסק כרבי יוחנן נגד רב ורבי אלעזר. (83) שכולם נשרפים, כמו שיתבאר לקמן בפ"ט ה"א. (84) שהרי בא על הספק וגמר כפרתו וקרבן כשר הוא.

כ. אֲשֶׁם וְדָאִי אֵינוֹ בֶּן־85. אִם עַד שְׁלֹא נִשְׁחַט נֹדַע 19
לוֹ שְׁלֹא חָטָא - יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדֶר בְּשָׂאֵר הַחֲלִין⁸⁶, 20
וְאֵין בּוֹ קִדְשָׁה כָּלִל; וְאִם מִשְׁנִשְׁחַט - הָרִי זֶה 21
יִקְבֹּר⁸⁷; וְאִם מִשְׁנִזְרֵק הָדָם - הַבֶּשֶׂר יֵצֵא לְבֵית 22
הַשְּׂרֵפָה⁸⁸, בְּשָׂאֵר פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸⁹. 23

(85) משנה, שם כג, ב. (86) באשם ודאי מודים חכמים לר' מאיר שלא הקדיש אלא על מנת שחטא, ולכן כשנודע שלא חטא הרי זה הקדש טעות, מה שאין כן באשם תלוי שגמר בלבו להקדישו על הספק. (87) אינו נשרף כמו באשם תלוי, מפני שאין בו קדושה כלל, ודינו ככל חולין שנשחטו בעזרה. (88) שם. (89) כיון שנזרק הדם נראה כקדשים פסולים, ולכן גזרו חכמים שישירף. סברא של רב אשי, כד, ב.

כא. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאֲשֶׁם תְּלוּי וְהַפְּרִישׁ שְׁנֵי 24
לְאַחֲרֵיכֵן - מִתְּכַפֵּר בְּאֶחָד, וְהַשְּׁנִי יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל 25
בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה⁹⁰. וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר 26
בְּאֲשֶׁם וְדָאִי שֶׁהוּא בֶּן־91. 27

(90) כמו בחטאת, למעלה ה"ה. שם כג, ב: "אמר רב ששת, מודה רבי מאיר (שבנודע לו שלא חטא, דעתו שיצא וירעה בעדר) לחכמים במפריש שני חטאות לאחריות ונתכפר באחד מהם, השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. (91) לא נתברר למה באשם ודאי פשוט יותר דין זה מבאשם תלוי. ראה משנה למלך.

כב. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַתּוֹרָה בָּאֵין בְּגֵי שְׁתֵּי⁹² וּבָאִים 28
בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹³; חוּץ מֵאֲשֶׁם מִצְרַע וּבָשֶׁם נִזִּיר, 29
שֶׁהֵם בְּגֵי שְׁנֵה⁹⁴ וְאֵין לְדַמֵּיהֶם קֶצֶבָה⁹⁵. אֲשֶׁם תְּלוּי 30
בָּא מִן הַקִּטְנִיּוֹת אוֹ מִן הַגְּדוּלִים⁹⁶. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁹⁷ 31
לְמַדּוֹ, שְׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹⁸. 32

(92) איל בין שתי שנים, היינו מבין שלשה עשר חודש מלאים ומעלה. משנה, זבחים ז, ב. (93) שמחירו שני שקלים, שקל = סלע בזמן המשנה = ארבעה דינרי כסף, שם. ובגמרא כריתות כב, ב - למדו דין זה מן המקרא. (94) נזיר ומצורע מביאים כבש לאשם, וכבש הוא בן שנה (משנה, פרה פ"א). (95) "בערכך שקלים", נאמר (ויקרא ה, טז) באיל ולא בכבש. (96) בדפוס קושטא, ובדפוס רומא (ר"מ) הגירסה: "אשם תלוי בפירוש שהוא מן הגדולים, ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים". ברור שגירסה זו נכונה. והגירסה במהדורת וילנא משובשת. ופירוש הדברים: באשם ודאי כתוב בפירוש שבא מן הגדולים (איל) ושמחירו לא פחות משני שקלים, אבל באשם תלוי נאמר בפירוש בתורה שבא מן הגדולים, אבל דין שני שקלים לא נאמר בפירוש אלא למדו מפי השמועה. (97) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (98)

אפשרות להקריבו אלא אם כן עוקר בפירוש שם אשם ממנו.

טז. הַמְּפִרִישׁ⁶⁷ נִקְבָּה לְאֲשָׁמוֹ⁶⁸ - תִּרְעָה עַד שְׁיִפֹּל 1
בּוֹ מוֹם, וְתִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אֲשֶׁם. אִם הִקְרִיב 2
אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דָמֶיהָ לַנִּדְבָה. וְכֵן וְלִדְבָה⁶⁹. 3

(67) משנה, תמורה יט, ב. מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ופסק כרבים. (68) אשם בא מן הזכרים בלבד. (69) שם: "אמר רבי יוסי בן חנינא, מודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם, דאין (שאין) בנה קרב אשם". ראה הלכה הסמוכה.

יז. הַפְּרִישׁ⁷⁰ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ וְלִדְבָה זָכָר - יִרְעָה עַד 4
שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה. 5

(70) שם יח, ב - מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, רבי אליעזר אומר הולד עצמו יקרב עולה, וחכמים אומרים ירעה עד שיפול בו מום וימכר בדמיו עולה. והטעם מפני שאמו אינה ראויה להקרב עולה, גם הולד שקדושתו מכח האם - אינו קרב עולה. ופסק כרבנן.

יח. אֲכָל הַדִּיּוּט⁷¹ שֶׁהַפְּרִישׁ זָכָר לְחַטָּאת⁷², וְנִשְׂאִי 6
שֶׁהַפְּרִישׁ שְׁעִירָה לְחַטָּאת⁷³, וְכֵהֵן מְשִׁיחַ שֶׁהַפְּרִישׁ 7
פָּרָה לְחַטָּאת⁷⁴ - הָרִי אֵלּוֹ אֵין מִתְּקַדְּשִׁין⁷⁵ לֹא קִדְשַׁת 8
הַגּוֹף וְלֹא קִדְשַׁת דָּמִים, לְפִיכָךְ יִמְכְּרוּ שְׁלֹא בְּמוֹם. 9

(71) כלומר, אדם פשוט, לא נשיא ולא כהן גדול. (72) חטאת יחיד באה נקבה. (73) נשיא שחטא מביא שעיר זכר (ויקרא ד, כג). (74) ומצוותו להקריב פר (שם, ד). (75) לא חלה עליהם קדושה כלל, מפני שאינם ראויים לאותו דבר שהקדישו "כל המשנה בחטאת", לא נתקדשה כלל ("פ"א מהל' תמורה הכ"א). רבינו מחלק בדין זה בין חטאות לאשמות, שהרי למעלה בהלכה טז פסק, שהמפריש נקבה לאשם תרעה עד שיפול בה מום, ולמד דין זה מסוגיית הגמרא תמורה כ, א. ששאלו שם למה שלושה אלה אינם קדושים כלל, ומשמע שפשוט היה להם שאינם קדושים (ראה כסף משנה ולחם משנה).

יט. הַבִּיא⁷⁶ אֲשֶׁם תְּלוּי⁷⁷ וְנֹדַע לוֹ שְׁלֹא חָטָא אוֹ 10
שֶׁחָטָא וְדָאִי⁷⁸: אִם עַד שְׁלֹא נִשְׁחַט - יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל 11
בּוֹ מוֹם⁷⁹, וְיִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה; מִפְּנֵי שְׁלֹבּוֹ שֶׁל אָדָם 12
דָּוָה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סִפְק הַפְּרִישׁוֹ - גָּמַר 13
בְּלִבּוֹ לְהִקְדִּישׁוֹ⁸⁰. הַפְּרִישׁוֹ אֶפְלוּ עַל פִּי עֲדִים⁸¹ 14
וְהוֹמַזְמָנִים⁸² - יִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה. וְאִם אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט 15
נֹדַע לוֹ - הָדָם יִשְׁפָּךְ וְהַבֶּשֶׂר יִשְׂרָף, בְּשָׂאֵר פְּסוּלֵי 16
הַמִּקְדָּשִׁין⁸³. נֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁנִּזְרֵק הָדָם - הַבֶּשֶׂר 17
יֵאָכֵל לְכֹהֲנִים כָּלִל הָאֲשָׁמוֹת⁸⁴. 18

(76) משנה, כריתות כג, ב. (77) ראה הלכה יד בהערות. (78) וחייב להביא חטאת. (79) כדעת חכמים שקדושה חלה עליו, ולהקריבו אי אפשר, שהרי בעליו אינם חייבים להביא אשם תלוי. (80) מפני הספק. ולפיכך, אפילו אם לא חטא אין זה הקדש טעות (ראה לקמן ה"כ). (81) עדים העידו שאכל ספק חלב, והוא עצמו אינו יודע כלום שאכל ספק

קד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

111) תוספתא זבחים פ"א, וגמרא מנחות מח, ב.
112) שטרם הגיע זמנם של הבעלים להקריב את האשם,
כגון נזיר טמא בתוך שבעת ימי טומאתו או מצורע לפני יום
השמיני לטהרתו על ידי הכהן. ויש מחוסר זמן בקרבן עצמו,
כגון לפני שעברו שמונת ימים ללידתו. 113) ילינו אותו,
כדי שייפסל בלינה, שאין שורפים קדשים שלא נפסלו פסול
הגוף (גופו של קרבן). "זה הכלל, כל שפסולו בגופו יישרף
מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה"
(פסחים לד:). וגם אם הביא כבש במקום איל או להיפך,
אין זה פסול בגוף הקרבן, אלא שהבעלים חייבים להביא
בהמה אחרת. 114) תוספתא שם. 115) אלא לשם קרבן
אחר. 116) ובחטאת פסול. 117) לקמן פט"ו ה"א.

24 כז. עולת נזיר¹¹⁸, עולת יולדת, עולת מצרע,
25 ששחטן בני שנים עשר חדש ויום אחד, או מחסרי
26 זמן בפעלים - פשרים¹¹⁹ וטעונין נסכים¹²⁰. זה
27 הפלל: כל שאינו פוסל בעולת נדבה - אינו פוסל
28 בעולת חובה, בין עלתה לפעלים בין שלא עלתה
29 להם.

118) מנחות, שם. 119) שם: "זה הכלל, כל הכשר בעולת
נדבה (לכתחילה) כשר בעולת חובה (בדיעבד), וכל הפסול
בחטאת - פסול באשם". ובתוספתא זבחים פ"א, מסיימים:
"אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", כלומר מחוייבים
להביא קרבן אחר. 120) כל העולות הכשרות.

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשפ"ב

פרק חמישי

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב
חטאת תחתיהן.

30 א. המפריש מעות לחטאתו ומת - ילכו המעות
31 לים המלח². וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו,
32 והקריב חטאת תחתיהן, ונמצאו המעות אחר כפרה
33 - ילכו לים המלח³.

2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני
אדם משליכים אותם לים המלח. 3) כחטאת שכיפרו
בעליה.

34 ב. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות
35 אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח פהן חטאת
36 עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו
37 לחטאת, והשאר יפלו לנדבה⁴.

4) לעולות ציבור.

38 ג. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש חטאת
39 תחתיהן, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו
40 המעות, והרי החטאת בעלת מום - תמכר, ויביא
41 מאלו ואלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

42 ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות

98) פליאה היא, שרבינו מייחס דין זה לפי השמועה, והרי
בגמרא הנזכרת למדו זאת מן הכתוב (שם, יז) "ואם נפש".

1 כג. הוולו אילים ולא ימצא איל בשתי סלעים -
2 אין לו תפנה⁹⁹, אלא ישהה עד שיוקרו ויביא בשתי
3 סלעים; שהרי הקפידה תורה על דמיו ונתנה¹⁰⁰ לו
4 קצצה.

99) שם כז, א. 100) בדפוס רומא (ר"מ): ונתנה.

5 כד. הפריש¹⁰¹ אשמו, והיה בשעת הפרשה יפה
6 סלע, ובשעת כפרה יפה שתיים - פשר¹⁰²; שהדחוי
7 מעקרו¹⁰³ אינו דחוי, ועדין לא נראה¹⁰⁴ עד שנעשה
8 שוה שתיים. ואף על פי שהשביח מאליו¹⁰⁵ - אדם
9 מתפטר בשבח הקדש. היה בשעת הפרשה יפה
10 שתיים, ובשעת כפרה יפה סלע - הרי זה פסול¹⁰⁶.
11 חזר ונעשה יפה שתיים - יחזר לכשרותו; שאין
12 בעלי חיים נדחין¹⁰⁷, כמו שבארנו¹⁰⁸. למה הדבר
13 דומה? למום שגפול ועבר.

101) שם. 102) איבעיא שם, אם אדם מתכפר בשבח
הקדש, ונפשטה מברייא מפורשת. 103) דבר שמעולם
לא היה ראוי להקרבה אינה בגדר נדחה, שעליו אמרו שאינו
חוזר להיות ראוי. 104) לא היה ראוי. 105) לא מפני
שפיטמו אלא מחיר האילים עלה. רבינו סתם ולא כתב אם
הוא מחויב להחזיר להקדש את הסלע שהרויח על ידי שבח
הקדש, ומזה משמע שהוא פטור. ראה גמרא שם, ולחם-
משנה כאן. 106) מפני שבשעת הקרבה, אין כאן "כסף
שקלים". 107) דעת רבי יוחנן בקידושין ז, א. ובכמה
מקומות. שבעלי חיים, שהיו ראויים להקרבה ונדחו
מהקרבה אינם חוזרים להיות ראויים אפילו אם עבר הפסול,
אבל רב סובר (יומא סד). בעלי חיים אינם נדחים (חטאות
המתות הלכה למשה מסיני, ואין למדים ממנה לדחויים
אחרים). ופסק רבינו כרב, ואע"פ שרב ורבי יוחנן - הלכה
כרבי יוחנן, מפני שבגמרא יומא שם אמר רבא שהמשנה
מוכיחה כדעת רב, ובזבחים נט, א - אמרו שרבי ישמעאל
ברבי יוסי נוקט בשיטתו של רב. 108) בפט"ו מהל'
מעשה הקרבנות ה"ד.

14 כה. הפריש¹⁰⁹ שתי סלעים לאשם, ולקח בהם שני
15 אילים לאשם, אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים
16 - יקרב לאשמו, והשני ירעה¹¹⁰ עד שיפיל בו מום,
17 ויפלו דמיו לנדבה.

109) משנה, כריתות כז, ב. 110) כמו הפריש שנים
לאחריות, למעלה הכ"א.

18 כו. היה תיכ¹¹¹ באשם בן שנה והביא בן שתיים, או
19 בן שתיים והביא בן שנה, או ששחטו מחסר זמן
20 בפעלים¹¹² - פסול, ותעבר צורתו¹¹³ ויצא לבית
21 השרפה. זה הפלל¹¹⁴: כל הפסול בחטאת - פסול
22 באשם; חוץ מן האשם ששחטו שלא לשמו¹¹⁵,
23 שהוא פשר¹¹⁶, כמו שיתבאר¹¹⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ציבור. (17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית
האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. (18) והטעם,
מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת
לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר
האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו
יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי
אין להם תקנה. (19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמותר
חטאת ואשם.

ט. מותר קני זבים²⁰, קני זבות, קני יולדות,
חטאות ואשמות - מותריהם יפלו לנדבה²¹
ויקרב עולות, כמו שבארנו. מותר עולה²² -
לעולה. מותר שלמים - לשלמים. מותר מנחה
- למנחה. מותר פסח - לשלמים²³. מותר
נזירים²⁴ - לנזירים. מותר נזיר - לאותו נזיר²⁵.
במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה?
בחטאת קבועה²⁶; אבל מי שהוא חייב בקרבן
עולה ויורד²⁷ שהפריש מעות לחטאת בהמה
והעני²⁸ - מביא תחתיהם עוף ומחלל²⁹ על
העוף ויהנה מהם³⁰. וכן אם הפריש דמי העוף
והעני³¹ - מביא תחתיהם עשירית האיפה ויחלל
המעות עליה ויהנה בהם.

(20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראית זיבה ואחר כך הוא
חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו,
יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. (21) לנדבות
ציבור. (22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה
ונשאר מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת
יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור.
(23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן
קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן
הצאן - שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן
הבקר? זה פסח. (24) אם גבו כספים לקנות קרבנות
בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשאר מעות, יקנו בהן
קרבנות בשביל נזירים אחרים. (25) הכסף היה מיוחד
לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא
מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר
נזיר - לנדבה". (26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן.
רוב החטאות קבועות הן. (27) עשיר מביא חטאת בהמה
ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא
מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי
דלות". העובר על שבעה או טמא שנכנס למקדש או אכל
קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה,
עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות.
שם יב, זח). (28) ירד מנכסיו. (29) מעביר קדושתן על
העופות והן יוצאות לחולין. (30) כמכסף חולין. (31) דלי
דלות.

י. הפריש בהמה ונפל בה מום - תמכר ויביא
בדמיה עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל - לא יביא
בדמיו עשירית האיפה; שאין לעוף פדיון, כמו
שבארנו באסורי המזבח³².

1 תחתיה, ולא הספיק לקח בהם עד שגממץ את
2 חטאתו, והרי היא בעלת מום - תמכר, ויביא
3 מאלו ואלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

4 ה. הפריש⁵ שני צבורי מעות לאחריות - מתכפר
5 באחד מהם, והשני יפל לנדבה⁶.

(5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד
לדינים שבהלכות ב"ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו".
(6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה
ה.

6 ו. המפריש חטאתו או דמי חטאתו, וכסבור שהוא
7 חייב ונמצא שאינו חייב - הרי אלו חליין ולא
8 נתקדשו. הפריש שמים או דמי שמים, וכסבור
9 שהוא חייב שמים ונמצא שאינו חייב אלא אחת -
10 יביא אחת, והשאר⁸ יפלו לנדבה⁹.

(7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. (8) בהפריש
דמים המוכן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד
שיפול בהן מום וימכרו ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול
לנדבה. (9) מפני שחלה עליהם קדושה.

11 ז. הלוקח מעות בידו¹⁰ או שהיה מלוקט¹¹ ואמר:
12 אלו אביא מהם חטאתי - המותר חליין¹². וכן יראה
13 לי, שהדבר קל וחומר בשאר הקרבנות¹³ שהמותר
14 חליין.

(10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. (11) מצרף פרוטה
לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. (12) אם קנה בהם בהמה
לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא
מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן.
וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת",
- המותר נדבה, מפני שהקדיש כולו. (13) חטאת באה
לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני
שלבד נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר
הוא שהמותר חולין.

15 ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהם
16 מנחתו¹⁴, או שהפריש מנחת חוטא והותירה¹⁵ -
17 המותר יביא מנחת נדבה¹⁶. אבל מותר עשירית
18 האיפה של פהן גדול, שהיא החבתין¹⁷ - ירקב.
19 וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר -
20 ירקבו¹⁸. ומותר דמי נסכיו - יפלו לנדבה¹⁹. פבר
21 בארנו בשקלים, שמותר השקלים - חליין.

(14) ונשאר חלק מהכסף. (15) הביא קמח יותר ממה שהיה
צריך להביא. (16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה
שקלים פרק ז הלכה ד שינינו: זה מדרש דרש יהוידע הכהן
וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות.
מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר
כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמותר החטאת
והרי שינינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות

השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

ב. נתערב בהן אחד מאסורי המזבח⁴ - ירעו כלם עד שיפול בהן מום, וימכרו, ויביא בדמי היפה שבהן⁵ מאותו המין של קדשים שנתערב⁶.

4 שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על-פי עד אחד או על-פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על-פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. 5 שם בהמת קדשים היתה היפה ביותר. 6 אם היתה עולה - מקריב עולה, ואם שלמים - שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

ג. נתערבו⁷ קדשים בחלין תמימים - ימכרו בחלין שבתערבת לזרבי אותו המין⁸ ויקרבו בלן. כיצד? ארבע בהמות שלמים שנתערבו בארבע בהמות חלין תמימים - ימכרו הארבע של חלין⁹ למי שהוא צריך להביא שלמים ויקרבו הפל שלמים. וכן בעולה או באשם. והדמים חלין לכל דבר, שהרי דמי חלין הן.

7 שם. 8 מין הזבח שנתערב, אם שלמים - שלמים, ואם עולה - עולה. 9 יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

ד. נתערב¹⁰ שור הקדש בשורים של חל - גדול שבכלל הקדש¹¹, וימכרו¹² השאר לזרבי אותו המין. נתערבו קדשים בקדשים¹³ מין במינו¹⁴ - זה יקרב לשם בעליו¹⁵, וזה יקרב לשם בעליו, אף על פי שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו. במה דברים אמורים? בקרבנות נשים, שאין בהם סמיכה¹⁶; אבל קרבנות אנשים, הואיל וכל אחד צריך לסמוך על ראש קרבנו - הרי אלו לא יקרב עד שיתן האחד חלקו לחברו¹⁷, או עד שיפול מום בפל, וימכרו, ויביאו כל אחד בדמי היפה שבהן מאותו המין.

10 תוספתא מנחות פ"ג הלכה ב. 11 כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה - עולה, ואם שלמים - שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמה אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשווריו". וראה גמרא מנחות קח: 12 והדמים שיקבל

32 אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנבאר בהלכה ט.

יא. כל חבי קנין³³ שבתורה שהפרישו מעות לקניהן, רצה להביא בכל המעות חטאת העוף לבדה - וביא³⁴, רצה להביא בהן עולת העוף לבדה - וביא. אפלו אמר: אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי - יש לו³⁵ לערב המעות ולקח בהן פאחד חטאתו ועולתו, או לקח בכל חטאת או עולה; שאין הקנין מתפרשות³⁶ אלא בלקיחת הבעלים³⁷ או בפעשית כהן³⁸.

33 סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. 34 ויקנה עוף אחר לעולה. 35 מותר לו. 36 נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. 37 כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. 38 הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה.

יב. לפיכך³⁹, אם הפריש מעות לקנין סתם ומת - יפלו כל אותן המעות הסתומין לנדבה⁴⁰, שהרי כלן ראויין לבוא עולה.

39 מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. 40 ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

יג. מי שהיה מחיב חטאת ואמר: הרי עלי עולה⁴¹, והפריש מעות ואמר: אלו לחובתי⁴², רצה להביא בהן חטאת בהמה - וביא, עולת בהמה - וביא. מת והניח המעות - ילכו לים המלח⁴³.

41 ומוטלת עליו חובה להביא עולה. 42 ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתיהן חובה עליו. 43 ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמסופקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

פרק עשירי

1 יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כל הזבחים² שנתערב בהן אחת מחטאות המזות או שור הנסקל, אפלו אחד ברבוא - כלן זמותו, לפי שבעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין. ואם הקריב - הרצה, שאין בעלי חיים נדחין³.

2 משנה זבחים ע: 3 בגמרא שם עג: אמרו שלפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ו כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שְׁלָמִים שֶׁהָיָה חֵיב לְהַקְרִיבָן²⁵ - הָרִי זֶה מִקְרִיב²⁶
מִדְּמִי הַתַּעֲרֶכֶת עוֹלָה אַחֲרָת וּשְׁלָמִים אַחֲרִים.

(25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. (26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

ח. חֲטָאת²⁷ שֶׁנִּתְעַרְכָּה בְּשָׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד
שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיֵא בְּדְמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים,
וּבְדְמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן חֲטָאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חֲטָאת
אַחֲרָת עַל חֲטָאת שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כִּלְּן יָמוּת²⁸.

(27) תוספתא שם. (28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה - דינה כאבודה. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

ט. וְכֵן²⁹ אִם נִתְעַרְבוּ מַעוֹת חֲטָאת בְּמַעוֹת אֶשֶׁם -
לֹוֹקֵחַ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמִחֲלָל דְּמִי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם
שֶׁהוּא עַל חֲטָאת, וּדְמֵי אֶשֶׁם עַל אֶשֶׁם. וְאִם כָּבֵר
קָרְבָּה חֲטָאת³⁰ - יוֹלִידָה כָּל הַמַּעוֹת לָאֵם הַמְּלָחָה³¹.
וְאִם כָּבֵר קָרְבָּה אֶשֶׁם³² - יִפְלוּ הַכֹּל לְנִדְבָה³³.

(29) תוספתא שם. (30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. (31) כמו בפרק ב הלכה א. (32) והחטאת לא קרבה. (33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת – יפול לנדבה כדן מותר אשם.

י. תוֹדָה³⁴ שֶׁנִּתְעַרְכָּה בְּתַמּוּרְתָּהּ³⁵ - שְׁתִּיהֵן תִּקְרַבְנָה,
וְיִנִּיף הֶלֶחֶם עִמָּהֶן³⁶. וְכֵן³⁷ אִם נִתְעַרְכָּה תוֹדָה בְּשֶׁאֵר
זָבָחִים, אָף עַל פִּי שֶׁקָּרְבָּה תוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד
שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיֵא בְּדְמֵי הַיֶּפֶה תוֹדָה אַחֲרָת,
וּבְדְמֵי הַיֶּפֶה זָבַח אַחֵר.

(34) שם. (35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, ג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). (37) זה נמשך להלכות ר"ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף-משנה כאן.

יא. נִתְעַרְכָּה בְּאֵיל נְזִיר³⁸ - שְׁתִּיהֶם תִּקְרַבְנָה³⁹,
וְיִנִּיף הֶלֶחֶם עִמָּהֶן⁴⁰.

(38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. (39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף-משנה). (40) ראה הערה לה.

יב. בְּכוֹר⁴¹ שֶׁנִּתְעַרַב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד
שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם⁴², וְיִאָּכְלוּ כְּבָכוֹר⁴³. וְלָמָּה לֹא
יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהִפְסֵחַ נֶאֱכַל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת,
וְהַבְּכוֹר לְשְׁנֵי יָמִים, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֲלָא לַפְּהֲנִים;

בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). (13) משנה זבחים ע"א: (14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. (15) לשם מי שהוא בעליו. (16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. (17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממון ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

ה. נִתְעַרְבוּ מִיֵּן בְּשֶׁאִינוּ מִיֵּנוּ¹⁸, כְּגוֹן עוֹלָה
בְּשָׁלָמִים - לֹא יִקְרְבוּ אֶפְלוּ בְּחִמְזוּרָה שֶׁבָּהֶן¹⁹,
שֶׁאִין מְבִיאִין קְדָשִׁים לְבֵית הַפֶּסֶל.

(18) שם ע"ה: (19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח – לוקה, ואם כן אי-אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

ו. וְכִשֵּׁם שֶׁאִין מִמַּעֲטִין בְּזִמְן אֲכִילָתוֹ, כֵּן אִין מִמַּעֲטִין בְּאוֹכְלִיָּהוּ²⁰ וְלֹא בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ²¹. אֲלָא
כִּיצַד יַעֲשֶׂה²²? יִרְעוּ הַכֹּל עַד שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם,
וְיִמְכֹּר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבָדוּ²³, וְיָבִיֵא בְּדְמֵי הַיֶּפֶה
שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבְדְמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין הָאֲחֵר,
וְיַפְסִיד הַמוֹתָר²⁴ מִבֵּיתוֹ.

(20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. (21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. (22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. (23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. (24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

ז. אָף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחֵיב בָּהּ או

24 שְׁמָא תוֹדָה הִיא⁶⁰. מִצָּא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ
25 תְּקֵנָה, שְׁמָא אָשֵׁם הוּא⁶¹ וְעֵדִין לֹא כִפְרוּ בְּעֵלְיוֹ⁶².
26 מִצָּא זָכָר בֶּן שָׁנָה⁶³ - מְנִיחוּ עַד שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם,
27 וּמִבֵּיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתּוֹ, וּמִתְּנָה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה
28 הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתּוֹ, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה
29 שְׁלָמִים תַּחְתּוֹ; וּמִקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו⁶⁴ מִשָּׁל
30 צִבּוֹר⁶⁵, וְהָאֶחָד שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שְׁמָא תוֹדָה הִיא.
31 וּמָה יַעֲשֶׂה בְּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ. שְׁאֲפֵלוּ הָיָה
32 בְּכוֹר אוֹ מַעֲשֹׂר⁶⁶ - בְּמוֹמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח
33 אַחֵר זָמְנוּ הוּא - הֲרִי זֶה שְׁלָמִים⁶⁷, וּבְזָמְנוֹ - הִפֹּל
34 נִזְהָרִין בּוֹ⁶⁸. וְאִם תֹּאמַר: שְׁמָא אָשֵׁם נִזְיֵר אוֹ אָשֵׁם
35 מַצְרַע⁶⁹ הוּא - אֵינֶן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׂוּ
36 לָהֶן.

(53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין
נח: (54) שם עיר קרובה לירושלים. (55) כמרחק זה.
בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. (56) ואין
לה תקנה. דברי אביי שם. (57) ופסולה לחטאת ולעולה,
ואין אנו חוששים שמה נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת
שנה. (58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה.
(59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. (60) מלשונו של
רבינו משמע שמקריב רק אותה בהמה, ואף-על-פי שתודה
נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים
קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב
מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר
המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה
אחרת (ראה לחם-משנה). (61) קרבן אשם הוא בן שתיים.
(62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו
נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). (63) והרי הוא
ספק עולה ספק שלמים. (64) שמן ויין שמביאים עם
הקרבנות. (65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם,
משנה שקלים שם. (66) שאין להם פדיון. (67) גם בדין
זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה
נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים
נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול.
(68) מגשיחים עליו שלא יאבד. (69) שניהם באים בני שנה.

37 יט. נתעברו קדשים בקדשים אחר ששחטו⁷⁰ -
38 יאכלו פחמור שבהן. נתעברו בפסולי המקדשין⁷¹
39 או בחלין ששחטו בעזרה - תעבר צורתן⁷² ויצאו
40 לבית השרפה.

(70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד.
(71) תוספתא שם. (72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה.
שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

41 כ. איברי חטאת⁷³ שנתעברו באיברי עולה⁷⁴ -
42 מניחין הכל עד שיפסדו ותעבר צורתן, ושרפין
43 אותן⁷⁵ בעזרה במקום ששרפין פסולי המקדשין⁷⁶.

(73) משנה שם עז. (74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל
איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. (75) כדעת

1 ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ואין ממעטין
2 באכילתן.

(41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח:
(42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם). הנוגעים
לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה
ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח.
(43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליו הקבוע, ושחיטת
בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באטליו ואין
שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה
אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף-
משנה כאן).

3 יג. וכן מעשר⁴⁴ שנתעבר בפסח, פשיפל בהן מום
4 יאכלו פמעשר. הבכור והמעשר שנתעברו - יאכלו
5 במומן⁴⁵.

(44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על
בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם-משנה). (45) בלי כל
תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי
מומים.

6 יד. וכן שאר קדשים⁴⁶ שנתעברו בבכור ובמעשר -
7 ירעו עד שיפול בהם מום, ויאכלו בבכור שפפל בו
8 מום או פמעשר שפפל בו מום.

(46) משנה זבחים עא:

9 טו. אשם⁴⁷ שנתעבר בשלמים, אף על פי שאין
10 מקריבין משניהן אלא האמורין אכל הבשר נאכל -
11 לא יקרבו⁴⁸, אלא ירעו עד שיפול בהן מום, ויביא
12 בדמי היפה אשם, ובדמי היפה שלמים, והמותר
13 יפסיד מביתו. ואם קדם והקריב אשמו - שניהן
14 יפלו לנדבה⁴⁹.

(47) משנה שם עה: (48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה,
ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים
קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). (49) עולות
ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

15 טז. פל הקדשים⁵⁰ אפשר שיתעברו מין במינו, חוץ
16 מן החטאת עם האשם; שאין האשם אלא מזכרי
17 בבשים, ואין לה חטאת מן הפבשים אלא נקבה.

(50) משנה שם עא:

18 יז. וכל אלו המתעברין⁵¹ בחיים, אם הקריב -
19 הרצה, שאין בעלי חיים נדחין⁵².

(51) גמרא שם עג: (52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות
שם.

20 יח. בהמה⁵³ שנמצאת מירושלים ועד מגדל עד⁵⁴,
21 ובמדתה⁵⁵ לכל רוח: אם נקבה בת שנתה היא -
22 כונסה לכפה עד שתמות, שמה חטאת היא⁵⁶. היתה
23 בת שתיים⁵⁷ - יביאנה שלמים⁵⁸, ויביא עמה לחם⁵⁹,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. (76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

1 כא. אָבֵר⁷⁷ שֶׁל בַּעֲלֵי מוֹמִין שֶׁנִּתְעַרְבּ בְּאִיבָרֵי
2 קִדְשִׁים, אֲפֹלוּ אָבֵר בְּאַלְף אִיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית
3 הַשְּׂרָפָה. וְאֲפֹלוּ קָרְבוֹ בֶּלֶן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתְּעַרְכָּת
4 - הָרִי זֶה יִשְׂרָף בְּעִזָּה בְּמָקוֹם שֶׁשׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי
5 הַמִּקְדָּשִׁין.

(77) משנה שם עז:

6 כב. חֲתִיכוֹת⁷⁸ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחֲתִיכוֹת
7 קִדְשִׁים קָלִים, אוּ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לְשָׁנָה
8 יָמִים - יֵאָכְלוּ בְּחִמּוֹר שְׂבֵהָן.

(78) משנה שם עה:

9 כג. חֲתִיכָה⁷⁹ שֶׁל חֲטָאת טָמְאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה
10 חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲטָאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם
11 הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם
12 הַפָּנִים הַטְּהוֹר - הָרִי זֶה תִּעֲלֶה⁸⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
13 בְּתַרְוֵמוֹת⁸¹.

(79) ברייתא יבמות פא: (80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. (81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

14 כד. אָבֵל⁸² חֲתִיכָה שֶׁל חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה
15 חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲלִין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים
16 הַטְּהוֹר שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין - הָרִי
17 אֵלוּ לֹא יֵעָלוּ, אֲלֹא יֵאָכְלוּ הַכֹּל לְפָנֵיהֶם⁸³ כְּכֹל
18 הַמִּדְמָעוֹת⁸⁴.

(82) שם. (83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה שאין כן בהלכה הקודמת. (84) תערובת של קודש וחולין.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

19 א. כָּל הַפְּסוּלִין² לְעִבּוּדָה שֶׁמִּלְקוֹ³ - מִלִּיקְתָּן
20 פְּסוּלָה⁴. וְאֵף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ הָעוֹף פְּסוּל - אֵינוֹ
21 בְּנִכְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר לְטָמְאָה⁵. וְכֵן אִם מִלֶּק בְּלִילָה,
22 אוּ שֶׁשַּׁחַט⁶ חֲלִין בְּפָנִים וְקִדְשִׁים בַּחוּץ⁷ - אֵינָם
23 בְּנִכְלָה.

(2) משנה, זבחים סח, א. (3) קרבנות העוף אינם נשחטים בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". (4) שמליקה טעונה

כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". (5) האוכל נבילת עוף טהור - טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. (6) עופות. (7) והוא-הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

24 ב. מִלֶּק תוֹרִים⁸ שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ⁹ וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעֲבָר
25 זְמַנָּם, וְשִׁיבֵשׁ גִּפְתָּה¹⁰ וְשִׁנְסַמִּית עֵינָהּ¹¹ וְשִׁנְקִטְעָה
26 רִגְלָהּ - הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל
27 שֶׁהָיָה פְּסוּלָה בְּקִדְשָׁהּ¹² - פְּסוּלָה וְאֵינָה נִבְלָה; לֹא
28 הָיְתָה פְּסוּלָה בְּקִדְשָׁהּ - הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דָּבָר.

(8) משנה, שם. (9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזיהבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). (10) כנפה. (11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרב. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר - דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד-לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייטא קידושין כד, ב ובכמה מקומות). (12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

29 ג. לְפִיכָף, הַמּוֹלֵק¹³ וְנִמְצְאָת טְרֵפָה¹⁴, אוּ שְׁמֵלֶק
30 בְּסַפִּין, אוּ שְׁמֵלֶק חֲלִין בְּפָנִים וְקִדְשִׁים בַּחוּץ -
31 הָרִי זֶה נִבְלָה¹⁵ לְכָל דָּבָר; שְׁאִין הַמִּלִּיקָה מִתֵּרֵת
32 וּמִטְהַרֵת אֲלֹא דָּבָר שֶׁהוּא כְּשֵׁר לְמִזְבֵּחַ.

(13) משנה, שם סט, ב. (14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). (15) משנה, שם סח, א.

33 ד. אֲבֵל הַנִּרְבָּע¹⁶, וְהַמִּקְצָה¹⁷ וְהַנֶּעֱבָד¹⁸, וְהַאֲתָנָן¹⁹
34 וְהַמְחִיר²⁰, וְהַטְּמֹס וְהַנִּדְרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הָרִי
35 אֵלוּ נִבְלָה לְכָל דָּבָר, וּמִטְמְאִין בְּגֵדִים בְּבֵית
36 הַבְּלִיעָה; שְׁאִין הַקִּדְשָׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן, וְהָרִי אֵין
37 פְּסוּלָן בְּקִדְשָׁהּ.

(16) שם פה, ב. (17) שהופרש להקריבו לעבודה-זרה. (18) כאליל. (19) אתנן זונה. (20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

38 ה. כָּבֵר בְּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת²¹, שֶׁחֲטָאת הָעוֹף
39 נַעֲשִׂית לְמִטָּה²², וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעֲלָה²³. חֲטָאת
40 הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָה לְמַעֲלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעֲשָׂה הַזֵּיתָה
41 בְּמַעֲשֵׂה חֲטָאת²⁴ בֵּין שֶׁעֲשָׂאָה בְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה²⁵, בֵּין
42 שֶׁעֲשָׂאָה לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעֲשָׂאָה לְשֵׁם חֲטָאת.

(21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. (22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה

ק' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומקום הניתנים למטה. (23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. (24) הוזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. (25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

1 ו. וכן עולת העוף ששעשאה למטה, אפלו מלק סימן
2 אחד למטה וסימן אחד למעלה - פסולה. בין
3 שמלקו במליקת עולה²⁶ בין שעשאה כמעשה
4 חטאת, בין שעשאה לשם חטאת בין שעשאה לשם
5 עולה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שחטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה... וכן עולת העוף שעשאה למטה... פסולה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על-דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, כאדם שסרח במלך וריצוהו על-ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית-המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי-תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל-תשובה זכור מעשיך הראשונים", והוא בכלל האיסור של "ולא תנונו איש את אחיו".

(עלפי "זין מלכות" ספר עבודה סימן ג)

(26) שהבדיל הראש מן הגוף.

6 ז. חטאת העוף שמלקה למטה²⁷ במליקת עולה
7 לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם עולה, או
8 כמעשה עולה לשם עולה - פסולה²⁸.

(27) כמצוותה. (28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

9 ח. וכן עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת
10 לשם עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת -
11 פסולה²⁹. כמעשה עולה לשם חטאת - פשירה³⁰,
12 ובלבד שלא עלתה לבצלים לשם חובה³¹.

(29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה - פסולה. (30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. (31) חייבים להביא עולה אחרת.

13 ט. כל אלו העופות שגפסלו מפני מקום עשייתן או
14 מפני שנוי מעשייתן או שנוי שמם - אינן נבבלת

(32) משנה, זבחים סו, ב. (33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. (34) ברייתא, שם סט, א. (35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

י. חטאת העוף הבאה על הספק - נעשית כמצותה, ואינה נאכלת³⁶, אלא תשרף ככל פסולי המקדשין. וכיצד תבוא על הספק? כגון שהייתה האשה ספק זבה או ספק יולדת³⁷ וכל פיוצא בזה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק; שאם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא - יביא אשם תלוי, כמו שיתבאר בהלכות שגגות³⁸.

(36) נזיר כט, א. (37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות קרבנותיהן, לפיכך התירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פ"א ה"ב). (38) פ"ח ה"א.

יא. חטאת העוף³⁹ הבאה על הספק ונודע לה שהיא חייבת בה ודאי: אם עד שלא נמלקה נודע לה - תעשה ודאית ותאכל⁴⁰; ואם אחר שנמלקה נודע לה - הרי זה גומר הזית דמה ותמציתו⁴¹ ותשרף⁴², כדי שלא יאמרו: חטאת העוף הבאה על הספק תאכל, שהרי בתחלה על ספק באה⁴³.

(39) משנה, כריתות כב, ב. ובגמרא שם כו, ב. (40) משנה, שם. (41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. (42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. (43) וקל לטעות.

יב. נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה - הרי זו תתקבר⁴⁴.

(44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב - מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ בדיון אשם תלוי.

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשפ"ב

פרק נמיני

(1) יבאר חטאת העוף שנתעברה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חטאת העוף² שנתעברה בעולת העוף³, או עולת העוף שנתעברה בחטאת העוף, אפלו אחת ברבוא - פלן ימותו⁴. במה דברים אמורים? בשהיו מפורשות בשעת לקיחת הבצלים זו חטאת וזו עולה;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התעורבות למעלה וחצי למטה כשר חצי התעורבות, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התעורבות לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תעורבות שהיא.

ד. וכן אם נתעברה עולה בחובה זו הסתומה - אין פשר אלא מנין עולות שפחובה; אבל מנין החטאות שפחובה עם העולה שנתעברה בהן - פסולין, שהרי נתעברה עולה בחטאת. בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות שנתעבר בה, בין שהיו העולות מרבות על החובה הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין פשר אלא מנין עולות שפחובה. לפיכך, אם היתה החובה שמים בעולות - חצי החובה פשר, וחצייה פסול. ויראה לי, שהוא עושה פלן למעלה, כמעשה עולה.

ה. חובה סתומה וחובה אחרת סתומה שנתעברו, בין שהיו שתייהן משם אחד, כגון קני זבים עם קני זבים, או משני שמות, כגון קני זבים עם קני יולדות, בין שהיו שתייהם לאדם אחד בין שהיו לשנים: אם היו שתייהן שוות¹² - מחצה פשר ומחצה פסול¹³. בין שעשה הכל למעלה או הכל למטה, או עשה חצין למעלה וחצין למטה - לעולם מחצה פשר ומחצה פסול. מפני שהכל חצין עולה וחצין חטאת, והחטאת למטה והעולה למעלה. אם עשה הכל למעלה - חצין פשרות והן עולות, ואם עשה פלן למטה - חצין פשרות והן חטאות. עשה חצין למטה וחצין למעלה - חצי החצי שנעשה למעלה פשר מפני התעברות¹⁴ והוא עולות, וחצי החצי של מטה פשר והוא חטאות.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. היו שתי החובות הסתומות שנתעברו זו גדולה מזו, כגון שהיתה אחת ארבע עופות והשנייה שש: אם עשה הכל למעלה או עשה הכל למטה - מחצה פסול ומחצה פשר, ומטעם שבארגו. עשה חצין למטה וחצין למעלה: אם אחר ששאל עשה בן - המועט פשר, ואם מדעתו עשה - המרבה פשר.

ז. זה הפלל: כל שעשה הכהן מדעתו חצין למעלה וחצין למטה, ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה - הרי זה המרבה פשר; הואיל ודבר

אבל אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא פירש אלא פלן סתומות, ונתעברה חטאת או עולה בחובה⁵ זו הסתומה - יש להן דינים אחרים.

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" - עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

ב. וכיצד דיניהן? אם נתעברה חטאת בחובה? זו הסתומה - אין פשר אלא מנין חטאות שפחובה בלבד⁸; אבל מנין העולות שפחובה עם החטאת שנתעברה בהן - פסולין⁹, שהרי נתעברה חטאת בעולות.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קנים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקנים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תעורבות עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתעורבות שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתעברה, ספק עולה. והוא הדין אם נתעברה עולה בשני קני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו - פסולים.

ג. לפיכך, אם היתה החובה שמים בחטאת¹⁰ - חצי החובה פשר¹¹, וחצייה פסול. ויראה לי, שהוא עושה פלן למטן, כמעשה חטאת.

10) לשון המשנה שם. ופירושם הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתעברו, כגון שנתעברו שתי חטאות בשני קנים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתעברו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פִּרְקִים לִיוֹם - יוֹם רַבִּיעִי כ"ז כִּסְלוֹ - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַל' פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדִשׁ

מִתּוֹךְ מַהֲדוּרַת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

הַקּוֹדֵם. (3) שְׂדִינָם כֹּךְ, כְּדוּגְמָאוֹת הַמּוּבָאוֹת לַמַּעֲלָה בַּפֶּרֶק
ח. (4) נִקֵּט "סְתוּמָה" לְרִבּוּתָא, שֶׁאִפִּילוּ בִּקֵּן סְתוּמָה,
שְׂקִיִּים קֶשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַגּוֹזְלוֹת, וְכֹל אֶחָד מֵהֶן הִיָּה רֹאֵי בֵּין
לַחֲטָאֵת וּבֵין לַעֲוֹלָה, אֵין אֲנִי אוֹמְרִים שֶׁהִנֵּשָׂאֵר הוּא חֲצִי
חֲטָאֵת וְחֲצִי עוֹלָה (אִם לֹא פֶרַח, וְהַבְעֵלִים אוֹ הַכֹּהֵן קוֹבְעִים
אִיזָה חֲטָאֵת וְאִיזָה עוֹלָה, עוֹבֵר חֶלֶק הַחֲטָאֵת מִזֶּה לַזֶּה, וְכֵן
חֶלֶק הָעוֹלָה) וְאֵין לוֹ תִּקְנָה, מִכֹּל-שֶׁכֵּן בִּקֵּן מִפּוֹרֶשֶׁת, שֶׁפֶּסֶק
הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַגּוֹזְלוֹת, דְּבוּדָאֵי שִׁיכּוֹל לִיקַח זֶזֶג לְנִשְׂאָר
(תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל יִכֵּן ג.)

ב. פֶּרַח⁵ לְבֵין הַקְּרָבוֹת⁶ - פְּסוּל וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ⁷; 29
שֶׁהַגּוֹזֵל⁸ הַפּוֹרֵחַ מִקֵּין סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרָבוֹת - פְּסוּל 30
וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ. כִּי־עַד? פֶּרַח גּוֹזֵל מִן הַסְּתוּמָה 31
לַעֲשֹׂרָה עוֹפּוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמִטָּה 32
וְשִׁשָּׁה לְמִעֲלָה - הָרִי חֲמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשִׁרּוֹת⁹ מִהַשְּׂשֻׁה 33
שֶׁל מִעֲלָה¹⁰, וְאַרְבַּע חֲטָאוֹת כְּשִׁרּוֹת מִהַחֲמִשָּׁה 34
עוֹפּוֹת שֶׁנַּעֲשֹׂו לְמִטָּה; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שְׂמָא הַגּוֹזֵל 35
הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מִטָּה¹¹. וְכֵן אִם עָשָׂה 36
מִהֵם שִׁשָּׁה לְמִטָּה וְחֲמִשָּׁה לְמִעֲלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר 37
חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שְׂמָא 38
הַגּוֹזֵל מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מִעֲלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מִהַעֲשֹׂרָה 39
תִּשְׁעָה. הָרִי פְּסֵל אֶחָד¹². 40

ש. (5) קִנִּים סְתוּמוֹת שֶׁל בַּעֲלִים אַחֲרִים, שְׁעוּמָדוֹת
לְהַקְרִיבָה. (7) שְׁנֵי גּוֹזְלוֹת שֶׁבִּתְעוּבוֹת פְּסוּלִים. (8) לִשּׁוֹן
הַמִּשְׁנָה. הַסִּגְנוֹן מוֹרָה עַל נִתְיַנֵּת טַעַם לַדִּין הָאִמּוֹר, אוֹלָם
לַמַּעֲשֵׂה אֵין כָּאֵן כֹּל נִימוּק אֵלָא חֲזוּרָה מִלּוּלִית עַל הַדִּין
(רָאָה תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּרְגִּישׁ בַּזֶּה). (9) שֶׁהָרִי נַעֲשֹׂו
לַמַּעֲלָה כְּמַצּוּתָם. (10) בֵּין אִם זֶה שֶׁפֶּרַח הוּא בֵּין אֵלָה
שֶׁקִּרְבוּ לַמַּעֲלָה וּבֵין אִם כֹּל הַשִּׁשָּׁה הֵם שֶׁל בַּעֲלַת הַתְּעוּבוֹת,
יֵשׁ כָּאֵן חֲמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשִׁרּוֹת. (11) וְהוֹקְרָבוּ רֶק אַרְבַּע
חֲטָאוֹת מִשֶּׁל בַּעֲלַת הַתְּעוּבוֹת, הָרִי תִשְׁעָה גּוֹזְלוֹת כְּשִׁרִּים
וְשִׁנִּים פְּסוּלִים. (12) "וְהַפּוֹרֵחַ בַּעֲצָמוֹ גַּם כֵּן פְּסוּל". לִשּׁוֹן
רַבִּינוּ בִּפְרוּשׁוֹ לַמִּשְׁנָה. רָאָה תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל עַל הַמִּשְׁנָה שֶׁם
יִכֵּן וּבִעוּז ב, וּבִרְטוּנָא ד"ה פֶּרַח, שֶׁהַסְּבִירוֹ שֶׁבִּתְעוּבוֹת
נִפְסַל אֶחָד - הַפּוֹרֵחַ אוֹ אַחֵר בַּמּוֹקֵד, וְהַשְּׂנִי חֲבִירוֹ שֶׁל
הַפּוֹרֵחַ, שֶׁהָרִי אֵי-אִפְשָׁר לְהַקְרִיבוֹ לֹא לַחֲטָאֵת וְלֹא לַעֲוֹלָה,
שֶׁמָּא הוֹקֵרֵב הַפּוֹרֵחַ לְאוֹתוֹ קֶרֶב. וּלְפִירוּשׁ מִקְרִיבִים
עֲשֵׂרָה, אוֹלָם רַבִּינוּ כָּאֵן מִפְּרֵשׁ שֶׁהַקְרִיבוֹ כּוֹלֵם, וְשִׁנִּים מֵהֵם
פְּסוּלִים. וְלֹא פִירֵשׁ דִּינוֹ שֶׁל הַגּוֹזֵל הַנִּשְׂאָר.

ג. אֲרַבְּעָה עוֹפּוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבַּעָה עוֹפּוֹת שְׂנִיּוֹת 41
סְתוּמוֹת, פֶּרַח אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת לְשְׂנִיּוֹת - פְּסֵל 42
אֶחָד מִן הַשְּׂנִיּוֹת¹³. אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְבוּ חֲזוּר אֶחָד¹⁴ מִן 43
הַשְּׂנִיּוֹת וּפֶרַח לְרֵאשׁוֹנוֹת - פְּסֵל אֶחָד מִן 44
הָרֵאשׁוֹנוֹת¹⁵. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׂתִיִּים 45
כְּלִכְד¹⁶. 46

(13) כֹּל בְּבֹא זוֹ, לֹא בִשְׁבִיל עֲצָמָה נִאֲמָרָה, שֶׁהָרִי דִינָה כְּתוּב
כְּבֵר בְּסִיפֵא שֶׁל הַהִלְכָה הַקּוֹדֵמָת, אֵלָא הִיא כַּעֵין הַקְּרָמָה
לַדִּין הַשְּׁנִי. (14) כֹּל מִקּוֹם שֶׁנִּאֲמַר בְּדִינִים אֵלָה "חֲזוּר", אֵין
הַכּוֹנוּנָה שֶׁחֲזוּר אוֹתוֹ עוֹף שֶׁפֶּרַח, שֶׁהָרִי בַּמִּקְרָה זֶה אֵין כֹּל

1 יָדוּעַ שֶׁמִּקְצֵת קְרִבְנוּתִיו לְמַעֲלָה וּמִקְצֵתָם לְמִטָּה,
2 יִהְיֶה כָּל קְרִבְנוּתִיו¹⁵ כְּשִׁרִּים.

(15) כְּלוּמָר, מִנִּיֵּין שֶׁל כֹּל קְרִבְנוּתִיו.

3 ח. שְׁנִים שֶׁלְקַחְו קִנְיָהֵן בְּעָרֹב, אוֹ שְׁנִתְנוּ דְּמֵי
4 קִנְיָהֵן לַכֹּהֵן - לְאִיזָה שְׂרִיזָה הַכֹּהֵן יִקְרִיב חֲטָאֵת,
5 וְלְאִיזָה שְׂרִיזָה יִקְרִיב עוֹלָה; שְׂאֵין הַקִּנְיָן מִתְּפָרְשִׁין
6 אֶלָּא בְּלִקְיַחַת הַבְּעֵלִים אוֹ בַּעֲשִׂית הַכֹּהֵן, כְּמוֹ
7 שֶׁבְּאַרְנוֹ.

8 ט. הִיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חֲטָאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׂתִיָּהֵן¹⁶
9 לְמַעֲלָה אוֹ שְׂתִיָּהֵן לְמִטָּה - מִחֲצָה כְּשִׁר¹⁷ וּמִחֲצָה
10 פְּסוּל. עָשָׂה חֲצִיֵּן לְמַעֲלָה וְחֲצִיֵּן לְמִטָּה, וְלֹא יָדַע
11 אִם הַחֲטָאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמִטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הָרִי
12 הַכֹּל פְּסוּל; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמִטָּה
13 וְהַחֲטָאוֹת לְמַעֲלָה.

(16) כְּלוּמָר, כּוֹלֵן. (17) מִפְּנֵי שֶׁמִּין אֶחָד - הַחֲטָאוֹת אוֹ
הָעוֹלוֹת - נַעֲשֶׂה כּוֹלֵו כְּמַצּוּתוֹ.

14 י. הִיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשָׁה צְבוּרֵי עוֹפּוֹת, אֶחָד חֲטָאוֹת
15 וְאַחֵד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סְתוּם, חֲצִיו עוֹלוֹת וְחֲצִיו
16 חֲטָאוֹת וְלֹא פֶרֶשׁ: אִם עָשָׂה כָּלֵן לְמַעֲלָה אוֹ לְמִטָּה
17 - מִחֲצָה כְּשִׁר¹⁸ וּמִחֲצָה פְּסוּל.

(18) שֶׁהָרִי מַחֲצִית הָעוֹפּוֹת נַעֲשֹׂו בַּמּוֹקֵם.

18 יא. עָשָׂה חֲצִיֵּן לְמַעֲלָה וְחֲצִיֵּן לְמִטָּה¹⁹ - אֵין הַכָּשֵׁר
19 אֶלָּא הַסְּתוּם בְּלִכְד²⁰ שֶׁעָשָׂה חֲצִיו לְמַעֲלָה וְחֲצִיו
20 לְמִטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעֵלִים²¹ וְעוֹלָה
21 לְשְׂנִיָּהֵן²², שֶׁהָרִי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדַע לֹאֵי זֶה מֵהֶן פֶּרֶשׁ
22 וְלֹאֵי זֶה מֵהֶן הִיָּה הַסְּתוּם. וְשְׁנֵי הַצְּבוּרִין הַמְּתָרְשִׁין
23 פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעֲלָה וְאֵי זֶה
24 עָשָׂה לְמִטָּה, וְשְׂמָא הָעוֹלָה נַעֲשִׂית לְמִטָּה וְהַחֲטָאֵת
25 לְמַעֲלָה.

(19) פִּירוּשׁ, הַקְרִיב צִיבוּר אֶחָד לַמַּעֲלָה וְצִיבוּר אֶחָד לַמִּטָּה
וְהַצִּיבוּר הַשְּׁלִישִׁי הַסְּתוּם עָשָׂה חֲצִיו לְמַעֲלָה וְחֲצִיו לַמִּטָּה.
(20) שֶׁהָרִי חֲצִיו נַעֲשֶׂה לַמַּעֲלָה וְחֲצִיו לַמִּטָּה כְּהִלְכָתוֹ, אֲבָל
הַמִּפְּרֹשִׁים כּוֹלֵם פְּסוּלִים, שֶׁמָּא עָשָׂה הַחֲטָאוֹת לַמַּעֲלָה
וְהָעוֹלוֹת לַמִּטָּה. (21) הַמְדוּבָר, כִּשְׁהַקִּנִּים הִיוּ שֶׁל שְׁנֵי בְנֵי
אָדָם שֶׁהִבִּיאוּ סְתוּמוֹת וְהַכֹּהֵן הִפְרִישׁ חֶלֶק מֵהֶן.
(22) מַחֲצִיתוֹ לַזֶּה וּמַחֲצִיתוֹ לַזֶּה וְיִשְׁלִימוּ אֶת הַשֶּׂאִר.

פֶּרֶק תִּשְׁעִי

(1) יְבֵאֵר קֵן סְתוּמָה שֶׁפֶּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזֵל לְבֵין הָעוֹפּוֹת אוֹ לְבֵין
הַקְּרָבוֹת.

26 א. קֵן סְתוּמָה² שֶׁפֶּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזֵל לְאֹוִיר, אוֹ
27 שֶׁפֶּרַח לְבֵין הָעוֹפּוֹת שְׂנִיּוֹתוֹ כְּלָן³, אוֹ שְׂמֵת גּוֹזֵל
28 אֶחָד - יִקַּח זֶזֶג לְשְׂנִי⁴.

(2) מִשְׁנָה קִנִּים פֶּרֶק ב, א. רָאָה הַהֲגֵדְרוֹת בַּתְּחִלַּת הַפֶּרֶק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גזול עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). (15) ומובן שגם החזר פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו - נפסל. (16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חזר¹⁷ אחד ופרח מן הראשונות לשניות, אפלו קל היום¹⁸ - אינו מוסיף להפסיד¹⁹ יתר על זה; שאפלו הן מערבות פלן זו בזו - מחצה פשר ומחצה פסול, כמו שפארנו²⁰.

(17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. (18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. (19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. (20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צבור אחד²¹ יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששי שנים עשר, ובשביעי ארבעה עשר, ופרח גזול מן הראשונה לשניה, ואחד מן השניה לשלישית, ומשלישית לרביעית, ולרביעית לחמישית, ולחמישית לששית, ומששית לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור עד שחזר לראשונה שפרח ממנה ראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו²². הראשונה והשניה אין להם פלום²³, והשלישית יש לה שני עופות, והרביעית יש לה ארבעה, והחמישית יש לה ששה, והששית יש לה שמונה, והשביעית יש לה שנים עשר²⁴. חזר אחד ופרח פעם שניה²⁵ מזו לזו, וחזר אחד ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר לראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. השלישית והרביעית אין להם פלום²⁶, והחמישית יש לה שני עופות כשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה עשרה²⁷. פרח פעם שלישית²⁸ גזול מזו לזו, וחזר פעם רביעית²⁹ מזו לזו - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, והחמישית והששית נפסלו פלן, והשביעית נשארו לה שמונה עופות כשרין. כשיעשה ארבעה עשר שבע למעלה ושבע למטה - יהיו שמונה מהן כשרין, והששה פסולין³⁰ מפני תערובת גזולות אלו שפרחו בהליכה ובחזרה.

פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. (23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמא יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שנים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמא משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמא הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שנים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקריבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). (24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד - לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. (25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). (26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. (27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. (28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. (29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המנינים הקודמים. (30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

- ו. קן סתומה³¹ וקן מפרשת, פרח מן הסתומה למפרשת - יקח זוג לשני³². חזר³³ או שפרח³⁴ אחד מן המפרשת לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה עולה או חטאת - ימותו כל העופות שפסותומה; שאם נתערבה בהן עולה - כל החטאות שבה פסולות³⁵, ואם חטאת נתערבה - כל העולות שבה פסולות, לפיכך ימותו פלן³⁶.

(31) משנה שם ד. (32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת

(21) משנה שם ג. (22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל

25 ואם עשה שני בני היונה למטה - צריכה בן יונה
26 למעלה¹⁵ להשלים חובתה. שאין אדם מביא חובתו
27 גזול אחד תור ואחד¹⁶ בן יונה, אלא או שניהן תורין
28 או שניהן בני יונה¹⁷.

(2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו
למשנה זו. אולם לרש"י (זכחים ז:): שיטה אחרת בזה.
(3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקני
נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירוש
בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושו על
המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון
הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב
למעלה בפ"א ה"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה),
וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן
עולות. (4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש
לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). (5) שלושה עופות.
(6) כדין עולה. (7) חטאת חובה. (8) הכהן. (9) לא שאל
את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע
(למעלה פ"ז ה"ח). (10) השתים שלמעלה כשרות והן
עולות, ולמטה אחת - והיא חטאת - כשרה, והשניה פסולה
ועליה להביא עולה שלישית. (11) יולדת עניה, מביאה
שתי תורים או שני בני יונה. (12) פירוש, שעשה מין אחד
למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה
למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן
פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). (13) ואם כן הקריבה
תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו
שמסיים רבינו בהלכה זו. (14) קרבנות הלידה. (15) כמו
שביארנו בתורים. (16) בדפוס רומא ר"מ: "גזול אחד תור
ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. (17) ולפיכך צריכה
להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם:
"אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו
הוסיף וכתב: "שאין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן
חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא
משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים'
(תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד
עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה
ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקני חובה.

29 ב. פרשה נדרה¹⁸ ואמרה לפה: אלו לנדרי ואלו
30 לחובתי¹⁹, ועשאם הפה שתיים למעלה ושתיים
31 למטה, ולא ידע אי זה מהן עשה למעלה ואי זה
32 מהן עשה למטה - צריכה להביא שלשה עופות:
33 שנים לנדרה²⁰ ואחד להשלים חובתה. ויעשו השנים
34 למעלה, שהרי פרשה נדרה, ושמה שנים של נדרה
35 נעשו למטה, שהם פסולות. בפה דברים אמורים?
36 בשהביאה הארבעה שפרשה נדרה בשנים מהן ממין
37 אחד²¹; אבל אם היו שני מינין²² - תביא ארבעה
38 אחרים: שנים ממין שפרשה בו נדרה יעשו
39 לנדרה²³, ושנים מאי זה מין שתצא יהיו לחובתה,
40 ויעשו אחד אחד למעלה ואחד למטה.

ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן
נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון
לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו.
ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת
שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). (33) אחד
מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. (34) פירוש, שלא פרח
כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה
כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". (35) מפני
שאיראפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמה
היא העולה. (36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה
ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

1 ז. חטאת מפאן³⁷ ועולה מפאן וסתומה באמצע,
2 פרח מן האמצע לצדדין אילף אחד ואילף אחד -
3 לא הפסיד כלום, אלא יאמר: זה שהלף אצל
4 החטאות חטאת, וזה שהלף אצל העולות עולה.
5 חזר אחר שנתערבו ופרח אחד מפאן ואחד מפאן
6 לאמצע³⁸ - השנים האמצעיים ימותו, שהרי הן
7 חטאת ועולה מערבין; והצדדין - אלו³⁹ יקריבו
8 חטאת ואלו יקריבו עולה פשהיו⁴⁰. פרח מן
9 האמצעית⁴¹ לצדדין⁴² - כלן ימותו, שמה עולה
10 נתערבה בחטאות וחטאות בעולות.

(37) משנה שם ה. (38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו
לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. (39) ההלכה מתחילה
אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות
הדין כך. (40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת
ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחת ונשארה הסתומה,
אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. (41) אחר שפרחו
לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. (42) אחד לצד זה ואחד
לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזר או שפרח מן
האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזר ופרח".

פרק עשירי

(1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה
זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

11 א. האשה² שאמרה: הרי עלי קן כשאלד זכר, וילדה
12 זכר - מביאה ארבעה עופות: שנים לנדרה, והן
13 עולה כמו שפארנו³, ושנים לחובתה משום לדה⁴,
14 והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהפכה
15 צירף לעשות שלש פרידין⁵ למעלה⁶ ופרידה אחת
16 למטה⁷. טעה⁸ ויעשו שתיים למעלה ושתיים למטה
17 ולא נמלץ⁹ - צריכה להביא עוד פרידה אחת¹⁰
18 ונקריבה למעלה. בפה דברים אמורים? פשהביאה
19 הארבעה ממין אחד, כגון שהיו כלן תורין או בני
20 יונה¹¹; אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה,
21 ויעשו שנים למעלה ושנים למטה¹² - צריכה להביא
22 עוד תור וכן יונה ויעשו שתייהן למעלה כדי לצאת
23 ידי חובתה; שאם עשה בתחלה שתי התורין
24 למטה¹³ - צריכה תור למעלה להשלים חובתה¹⁴,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה – תורים או בני יונה – צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. (31) מאיזה מין שתרצה, נוסף על הארבעה. וגו' זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. (32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף-משנה). (33) שני הקינים הראשונים. (34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. (35) כמו במין אחד. (36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. (37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. (38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. (39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתרצה (הכסף-משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

ד. קבעה חובתה⁴⁰ וקבעה נדרה ושכחה פמה²² קבעה⁴¹, ואפשר שחובתה פכש לעולה ופרידה אחת תור או פן יונה לחטאת; לפיכך תביא ששה פרידין⁴²: ארבעה לנדרה ושנים לחובתה⁴³, ועוד תביא חטאת אחד פן יונה או תור עם פכש⁴⁴. נמצאת שהביאה שבעה עופות [נכבש].²⁷

(40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף-משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). (41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. (42) עופות. (43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. (44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף – כסף-משנה).

ה. וכל החטאות האלו אינן נאכלות, מפני שהם ספקין⁴⁵.

(18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. (19) ונתערבו ביד הכהן. (20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. (21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. (22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. (23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתי עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם-כן עליה להביא שתי אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

ג. קבעה נדרה²⁴ ואמרה: אם אלד זכר – הרי עלי שתי תורים²⁵, ולילה והביאה ארבעה עופות²⁶, שנים לנדרה ושנים לחובתה, ועשה²⁷ שנים למעלה ושנים למטה, ולא ידע אי זה נעשה למעלה ואי זה נעשה למטה²⁸, וגם היא שכחה ולא ידעה פאי זה מין קבעה נדרה אם בתורים או בכני היונה²⁹ – הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה³⁰, ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גו' אחד³¹ להשלים חובתה, ויעשה למעלה³²; (שכבר עשה שנים למטה, שהם חטאת). פמה דברים אמורים? פשהביאה הארבעה תחלה³³ ממין אחד; אבל אם היו שני מינין³⁴ – צריכה להביא ששה עופות: שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה³⁵, ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה³⁶, ויעשה אחד למעלה ואחד למטה. וכן אם נתנתם לכהן ושכחה מה נתנה לו³⁷, והלך הפהן ועשה ואינו יודע היכן עשה, אם הפל למעלה או הפל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה – הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה³⁸, ותביא שתי תורים או שני בני יונה לחובתה³⁹.

(24) פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. (25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. (26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף-משנה, וראה 'מוספות יום-טוב'). (27) הכהן. (28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. (29) כלומר, יודעת היא איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף-משנה). (30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45 משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק - תשרי.

ח. מנחה שפפל לתוכה שמן מנחה אחרת או שמן חליץ כל שהוא - נפסלה. חסר שמנה - פסולה; חסר לבונה⁹ - פשרה. והוא שיהיו עליה שני קרטי לבונה, אבל קרט אחד - פסולה; שגאמר: את כל לבונה.

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשפ"ב

פרק אחד עשרי

9 שנינו (שם קו): "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

1 יבאר כל המנחות שקמץן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

ט. רבה שמנה¹⁰ ולבונה: עד שני לגין¹¹ לכל עשרון ושני קמצי לבונה לכל מנחה - פשרה¹²; שני לגין או שני קמציין או יותר על זה - פסולה.

1 א. כל המנחות שקמץן אחד מן הפסולין לעבודה - הרי הם פסולות. וכן אם לקט הלבונה - פסל², אף על פי שלא קמץ.

2 אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

10 מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. 11 כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. 12 בריבא שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

4 ב. קמץ הפשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו, ואחר כך נתנו לכלי; קמץ מקלי קדש ונתן לכלי חל - פסל.

7 ג. קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קרט לבונה - פסול³.

3 מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר - פסול.

י. מנחת חוטא¹³ שנתן עליה שמן או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה - ילקטנה. היתה שחוקה¹⁴ - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט.

9 ד. קמץ עד שהוא בחוץ⁴ ונכנס לפנים - יחזור ויקמץ בפנים וכשר.

4 חוץ לעזרה.

11 ה. נתפזר הקמץ על גבי הרצפה - יחזור ויאספנו.

13 נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". 14 ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

יא. נתן שמן על שרייה אחר שקמץ - אינו לוקה¹⁵ ולא פסלה, שהרי הקמץ פשר.

5 והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

15 משום "לא ישים עליה שמן".

יב. נתן משהו שמן¹⁶ על גבי פזית מן המנחה - פסלה מספק. אבל אם נתן השמן על פחות מכוזית - לא פסלה¹⁷. ואינו פוסל הלבונה¹⁸ עד שיתן כזית לבונה¹⁹.

12 ו. היתה המנחה שלא בכלי שרת, או שהיה קמצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת, או שפסלה בשמנה חוץ לעזרה⁶ - פסולה, עד שתהיה בלילתה בפנים.

6 ואף על פי שבלילה כשרה בזר - פסולה בחוץ.

16 של חולין או של מנחה אחרת. 17 משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. 18 פירוש, הלבונה אינה פוסלת. 19 בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

יג. אפלו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל²⁰ עד שילקט.

16 ז. כל המנחות שציק עליהן השמן פסול לעבודה, כגון הזר וכיוצא בו, או שפסלן או פתתם⁷ או מלחן - פשרות. הגישן או הגיפן⁸ - חזור הפהן ומגיש או מגיף; ואם לא הגיש ולא הגיף הפהן - פשרות. שגאמר: והביאה אל בני אהרן וקמץ - מקמיצה ואילך מצות כהנה; למד על יציקה ובלילה שפשרה בזר.

7 במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8 המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

20 והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בדידנו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יד. גְּבִלָה בָּמִים וְקָמִין - פְּשָׁרָה; לֹא נֶאֱמַר
2 חֲרֵבָה²¹ אֶלָּא מִשְׁמֵן.
- 21 "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה
היינו מנחת חוטא.
- 3 טו. מִנְחָה שְׁקִמְצָה פְּעָמִים - פְּשָׁרָה. אֶפְלוּ
4 פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שִׁיקְטִיר פְּזִית בֶּבֶת אַחַת,
5 שְׂאִין הַקְטָרָה פְּחוּתָה מִפְּזִית.
- 6 טז. הַקָּרִיב הַקָּמִין בְּלֹא מֶלֶח - פְּסוּלָה; שֶׁהֶמְלַח
7 מַעֲכָב בַּמִּנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. מִנְחָה שֶׁחִסְרָה קֶדֶם
8 קְמִיצָה - רִבִּיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִמְלֶאנָה; שֶׁהִקְמִיצָה הִיא
9 הַקּוֹבֵעֶת²², לֹא נִתְּנָתָה²³ בְּכָלִי שָׂרָת.
- 22 בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. (23) לפני
הקמיצה.
- 10 יז. הַתְּנֵדָב קָמִין לְבוֹנָה בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ²⁴, אִם חִסֵּר כָּל
11 שֶׁהוּא - פְּסוּל. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שְׁעִם הַלֶּחֶם²⁵,
12 אִם חִסֵּר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין²⁶, עַד שִׁיְהִיו
13 שְׁנֵי קָמִצִין מִתְחַלָּה וְעַד סוּף.
- 24 לא עם מנחת סולת. (25) בלחם הפנים כתוב בתורה
(ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים -
כלים שנותנים בהם את הלבונה. (26) ואף על פי שאינה
באה לבדה אלא עם הלחם.
- 14 יח. הִפְרִישׁ שְׁנֵי קָמִצִין²⁷ לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד
15 מֵהֶן: קֶדֶם קְמִיצָה - לֹא הִקְבַּע²⁸; אַחֲרֵי קְמִיצָה -
16 הִקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרָבָה לְבוֹנָתָה. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ
17 אֶרְבָּעָה קָמִצִים לְשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם²⁹, וְאָבְדוּ שְׁנֵים
18 מֵהֶם: קֶדֶם סְלִיק הַבְּזִיכִים³⁰ - לֹא הִקְבַּעוּ וּכְשִׁירִים;
19 אַחֲרֵי סְלִיק הַבְּזִיכִין - הִקְבַּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי
20 הָרְבוּיָה³¹.
- 27 לבונה. (28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך
כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. (29) מצוותה של
- קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של
לחם הפנים. (30) בכל שבת מסדרים את הלחם על
השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה
מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כך
מחלקים את הלחם לכהנים. (31) שריבה לבונתם.
- 21 יט. קָמִין מִנְחָה שְׁנִטְמָא וְהִקְטִירוּ - הִצִּיץ מִרְצָה,
22 שְׁנִטְמָא: וְנִשְׂא אֶהֱרֵן. יֵצֵא הַקָּמִץ³² חוּץ לַעֲזָרָה
23 וְהִקְנִיסוּ וְהִקְטִירוּ - אֵין הִצִּיץ מִרְצָה. שֶׁהִצִּיץ מִרְצָה
24 עַל הַטְּמָא, וְאִינוּ מִרְצָה עַל הַיּוֹצֵא.
- 32 ונפסל ביוצא.
- 25 כ. קָמִין אֶת הַמִּנְחָה וְאַחֲרָיָהּ נִטְמָאוּ שְׁרִירָה פֶּלֶן אוֹ
26 נִשְׂרָפוּ אוֹ יֵצֵאוּ חוּץ לַעֲזָרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יִקְטִיר
27 הַקָּמִץ, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה. נִשְׂאָר מִעֵט מִן
- 28 השירים בְּכָשְׁרוֹתָן - יִקְטִיר הַקָּמִץ, וְאוֹתָן הַשִּׁירִים
29 שֶׁנִּשְׂאָרוֹ אֲסוּרִין בְּאִכְלָה³³.
- 33 (33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן
המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת.
- 30 כא. הִיָּתָה מִחִיצָה מְלֻמָּטָה בְּכָלִי שֵׁישׁ בּוֹ עֲשָׂרוֹן
31 שֶׁל מִנְחָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲרָב מְלֻמָּעָה - לֹא
32 יִקָּמֵץ, וְאִם קָמִץ - פְּסוּלָה.
- 33 כב. הִיָּה הַכָּלִי חֲלוּקַי בְּמִחִיצָה מְלֻמָּעָה וּמַעֲרָב
34 מְלֻמָּטָה - קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ³⁴.
- 34 (34) עריבת תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת
תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה
לשולי הכלי.
- 35 כג. חֶלֶק הָעֲשָׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד, וְאֵין חֲלָקִיו נִגְעִין זֶה
36 בָּזֶה, וְאֵין בִּיגְיָהֶן מִחִיצָה - הֲרִי זֶה סָפַק אִם מִצָּרָף
37 הַכָּלִי לְקְמִיצָה אוֹ אֵינוּ מִצָּרָף. לְפִיכָף לֹא יִקָּמֵץ, וְאִם
38 קָמִץ - לֹא יִקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ
39 הַשִּׁירִים.
- 40 כד. קָמִץ וְנָתַן הַקָּמִץ לְמַעַלָּה עַל הַשְּׁלֶחֶן כְּנֶגֶד
41 גִּבָּה מַעֲרַכַת לֶחֶם הַפָּנִים - קִדְּשׁוּ הַשְּׁלֶחֶן³⁵
42 לְהַפְסֵל³⁶, אָבַל אֵינוּ מִקְדְּשׁוּ לְקָרֵב. וְאֵינוּ קָרֵב עַד
43 שִׁיִּתְקַדֵּשׁ בְּכָלִי³⁷ שָׂרָת הָרָאוּי לְקָמִץ.
- 35 כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא
מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים
לר' יהודה שם צו. (36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי
שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. (37) רש"י בפירושו השני
שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו
אם יקדשוהו אחר כך בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו
הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את
הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.
- 44 כה. הַדְּבִיק הַקָּמִץ לְדִפְּן הַכָּלִי וְקָמִץ³⁸, אוֹ שֶׁהִפָּךְ
45 הַכָּלִי עַל יָדוֹ וְקָמִץ מִתּוֹכוֹ וּפְּנֵי לְמָטָה - לֹא יִקְטִיר,
46 וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה.
- 38 מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו
את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי
הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא
הניחו בתוך הכלי על שוליו.
- 47 כו. עֲשָׂרוֹן שֶׁחֲלָקוֹ וְאָבַד אֶחָד מִחֲלָקָיו, וְהִפְרִישׁ
48 חֶלֶק אַחֵר תַּחְתּוֹ וְנִטְמָא הָאָבֹד, וְהָרִי שֶׁלִּשְׁתֵּן
49 מִנְחִין בְּכָלִי אֶחָד וְאֵין נִגְעִין זֶה בָּזֶה³⁹: נִטְמָא זֶה
50 שֶׁאָבַד - הֲרִי הוּא מִצָּטְרָף עִם חֶלֶק רִאשׁוֹן וְנִפְסְלוּ⁴⁰,
51 וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינוּ מִצָּטְרָף⁴¹ אֶלָּא יִשְׁלִים עֲלָיו⁴².
52 נִטְמָא הַמִּפְרָשׁ - מִפְּרָשׁ וְרִאשׁוֹן מִצָּטְרָפִין⁴³ וְנִפְסְלוּ,
53 וְזֶה שֶׁנִּטְמָא אֵינוּ מִצָּטְרָף עִמָּהֶן⁴⁴. נִטְמָא הַחֶלֶק
54 הָרִאשׁוֹן - הֲרִי הָאָבֹד וְהַמִּפְרָשׁ תַּחְתּוֹ מִצָּטְרָפִין⁴⁵.

22 לֹא. וְנִתְעַרְבַּה הַמִּצְוָה בְּשִׁירָהּ, אוֹ שֶׁנִּתְעַרְבוּ שְׁרִירָהּ
23 בְּשִׁירֵי חֲבֵרָתָהּ - לֹא יִקְטֹר, וְאִם הִקְטִיר - עָלְתָה
24 לְבַעֲלִים.⁵⁷

(57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם
(כג): למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים
אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את
הקומץ.

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

(1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או
חסר במדתם.

25 א. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם³ וְלֶחֶם הַפָּנִים⁴ וְעוֹמֵר הַתְּנוּפָה⁵
26 שֶׁהוֹסִיף בְּמִדָּתָן אוֹ חָסַר כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

(2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. (3) שמקריבים בחג
השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. (4) שמסדרים בכל
שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. (5) שמקריבים
בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר
עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן.
וראה ברייתא מנחות עו:

27 ב. חֲלוֹת⁶ תּוֹדָה⁷ וְרִקְיָקִי נִזִּיר⁸ שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא
28 נִזְרַק דָּם הַזֶּבַח - פְּסוּלִין; מִשְׁנֹזֶזֶק דָּם הַזֶּבַח -
29 פְּשָׁרִין.

(6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. (7) המביא בהמה לקרבן
תודה, מביא עמה ארבעים חלות. (8) נזיר אחרי מלאת ימי
נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות
ועשרה ריקקים (משנה שם עח.). ומה בין חלות לריקקים?
חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, וריקקים נילושים
במים פושרם בלבד, ואחרי אפייתם מושהים אותם בשמן
(הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

30 ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁹ שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל
31 כֶּבֶשִׂים¹⁰ - פְּסוּלִין; מִשְׁנֹזֶזֶק דָּמָן - פְּשָׁרִים.

(9) שם עו: (10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי
ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

32 ד. וְכֵן שְׁנֵי סִדְרִים¹² שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא הִקְטִירוּ
33 הַבִּזְיָכִין¹³ - פְּסוּלִין; מִשְׁהִקְטִירוּ - פְּשָׁרִים.

(11) תוספתא שם. (12) שתי מערכות של לחם הפנים.
(13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

34 ה. אֲבָל¹⁴ הַנֶּסֶכִּים¹⁵ שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשְׁקָרֵב הַזֶּבַח בֵּין
35 עַד שֶׁלֹּא קָרַב - פְּשָׁרִים, וְיִבִּיא נֶסֶכִּים אֲחֵרִים
36 לְמִלְאָתָן.

(14) תוספתא שם. (15) הבאים עם הקרבנות.

37 ו. נֶסֶכִּים¹⁶ שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי שָׁרָת וּנְפֹסֵל הַזֶּבַח: אִם
38 נְפֹסֵל בְּשִׁחִיטָה - לֹא קָדְשׁוּ הַנֶּסֶכִּים לְקָרֵב¹⁷; וְנְפֹסֵל
39 מִקְבֵּלָה וְאֵילָף¹⁸ - קָדְשׁוּ הַנֶּסֶכִּים לְקָרֵב¹⁹; שְׁאִין
40 הַנֶּסֶכִּים מִתְקַדְּשִׁים לְקָרֵב אֲלָא בְּשִׁחִיטַת הַזֶּבַח. וְמָה

(39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה
שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה.
(40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת.
(41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך
אין הכלי מצרפם להיפסל. (42) כדין מנחה שחסרה
בהלכה טז. (43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא
החלק האבוד. (44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם
המופרש. (45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

1 כִּז. וְכֵן לַעֲנֹן קְמִיצָה: קֶמֶץ מִן הַנִּמְצָא - שְׁרִירֵי
2 עִם הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן⁴⁶ נֶאֱכָלִין, וְהַמִּפְרָשׁ אֵינוֹ נֶאֱכָל.
3 קֶמֶץ מִן הַמִּפְרָשׁ - שְׁרִירֵי נֶאֱכָלִין⁴⁷, וְהַנִּמְצָא אֵינוֹ
4 נֶאֱכָל. קֶמֶץ מִן הָרֵאשׁוֹן - שְׁנִיָּהּ⁴⁸ אֵין נֶאֱכָלִין;
5 לְפִי שֶׁשְּׁנִיָּהּ שְׁרִירִים יִתְרִים⁴⁹, שְׁהָרִי הֵן עֶשְׂרֹן
6 שָׁלֹם, וְדוּמִין לְמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה שְׁהִיא אֲסוּרָה.
7 וְהֵיאֵף קָרֵב הַקֶּמֶץ הַזֶּה, וְהָרִי לְפָנָיו עֶשְׂרֹן
8 וּמִחֲצָה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן,
9 וּבְדַעַת שְׁקוּמָן אֵין דַּעְתּוֹ אֲלָא עַל הָעֶשְׂרֹן בְּלִבְדּוֹ⁵⁰,
10 וְהָרִי הַחֶלְקִים אֵינֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה.

(46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים.
(47) וכן כל החלק הראשון. (48) האבוד והמופרש; אבל
שיירי הראשון נאכלים. (49) הקומץ שייך לכל שלושת
החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון
אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון.
(50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי
העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף -
שניהם אסורים.

11 כח. קֶמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעַרְבַּה בְּקֶמֶץ מִנְחָה אֲחֵרָה -
12 מִקְטִיר שְׁנִיָּהּ פְּאֻחַת וְהֵן פְּשָׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעַרְבַּה
13 הַקֶּמֶץ בְּמִנְחַת פָּנִים⁵¹ אוֹ בְּמִנְחַת הַנֶּסֶכִּים אוֹ
14 בְּחִבְתִּי כֶּהֵן גְּדוּל⁵² - הָרִי אֵלּוֹ פְּשָׁרוֹת וְיִקְטִיר הַכֹּל
15 בְּאֶחָד, שֶׁהַכֹּל לֹא שִׁים⁵³.

(51) שכולה כליל. (52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה
עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל.
(53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני
ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה
את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים
נאכלים ואסור להקטירם.

16 כט. שְׁתֵּי מִנְחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה: אִם
17 יָכוֹל לְקַמֵּץ מִזֶּה בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ⁵⁴ וּמִזֶּה בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ -
18 פְּשָׁרוֹת, וְאִם לֹא - פְּסוּלוֹת.

(54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

19 ל. קֶמֶץ שֶׁנִּתְעַרְבַּה בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - לֹא
20 יִקְטִיר⁵⁵; וְאִם הִקְטִיר הַכֹּל - זֶה שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה
21 לְבַעֲלִים⁵⁶, וְזֶה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה לֹא עָלְתָה לְבַעֲלִים.

(55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. (56) יצאו
ידי חובתם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קיט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקריבו ראשון. (32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. (33) כל אחת כדינה: חליפתה - בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מריבה בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. (34) פיסקה אחרונה זו נמשכת לדיון ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושנו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון-איש ואחרונים אחרים.

ט. הפריש³⁵ תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה¹⁹ ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ונמצאו הראשונות²⁰ והרי שלשתן עומדות: נתפפר בראשונה - שניה²¹ אינה טעונה לחם³⁶, שלישית טעונה לחם³⁷; נתפפר²² בשלישית - שניה אינה טעונה לחם, ראשונה²³ טעונה לחם; נתפפר באמצעית - שתייהן אינן²⁴ טעונות לחם³⁸.

(35) שם: (36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. (37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. (38) לפי שלשתייהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. המפריש מעות³⁹ לתודתו ואבדו, והפריש מעות²⁶ אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן תודה עד²⁷ שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ומאלו²⁸ תודה בלחמה, והשאר יביא בהן תודה ואינה טעונה²⁹ לחם⁴⁰, אבל טעונה נסכים⁴¹. וכן המפריש תודתו³⁰ ואבדה, והפריש מעות תחתיה ואחר כך נמצאת -³¹ יביא במעות תודה בלא לחם⁴². וכן המפריש מעות³² לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיה ואחר כך³³ נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה ולחמה⁴³, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

(39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. (40) שדינה כמותר תודה. (41) ככל תודה. (42) פירוש, בראשונה יקריב את האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. (43) כלומר, מקריבים בתחילה את התודה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתודה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. האומר⁴⁴: הרי זו תודה והרי זה לחמה, אבד³⁶ הלחם - מביא לחם אחר, אבדה התודה - אינו³⁷

יעשה בהן? ²⁰ אם היה שם זבח אחר זבוח באותה¹ שעה²¹ - יקריבו עמו; ואם לא היה שם זבח אחר² זבוח באותה שעה - נעשו כמי שנפסלו בלינה³ וישפירו²². במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני⁴ שלב בית דין מתנה עליהן²³; אבל בקרבן יחיד -⁵ הרי אלו לא יקריבו עם זבח אחר²⁴, ואף על פי⁶ שהוא זבוח באותה שעה, אלא מניחן עד שישפסלו⁷ בלינה²⁵ וישפירו.⁸

(16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. (17) אבל קדשו להיפסל בלינה. (18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף-משנה. (19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובוזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף-משנה). (20) הלא אי-אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? (21) ואין עמו נסכים. (22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר-כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדיון קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. (23) בית-הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומתנה שאם ייפסל הזבח, יקריבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זבוח באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). (24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית-דין מתנה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. (25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדיון שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

ז. וכל הזבחים²⁶ שנזבחו שלא לשמן - יקריבו⁹ נסביהם.¹⁰

(26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

ח. ולד תודה²⁷ ותמורתה, והמפריש תודתו ואבדה¹¹ והפריש אחרת תחתיה: אם הביאן לאחר שפפר²⁸ בתודה ראשונה - אינן טעונין לחם; ואם עדין לא¹³ כפר בה, והרי היא וחליפתה או היא וזלדה או היא¹⁴ ותמורתה עומדת - הרי שניהן צריכין לחם²⁹. במה¹⁵ דברים אמורים³⁰? בנודר תודה³¹; אבל תודת נדבה³² - חליפתה ותמורתה טעונין לחם³³, וזלדה אינו¹⁷ טעון לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה³⁴.

(27) משנה וגמרא שם עט: (28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. (29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שנינו בפירוש בברייתא שם. (30) ששניהם טענים לחם. (31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ.). ומוכן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא

- 1 מביא תודה אחרת. מפני שהלחם בא בגלל
2 התודה⁴⁵, ואין התודה באה בגלל הלחם.
- 44 שם פ. מימרא של רבא. (45) ולפיכך, אע"פ שאמר
"הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.
- 3 יב. הפריש⁴⁶ מעות לתודתו ונותנו - מביא בהן
4 לחם; הפריש ללחם והותירו - אינו מביא בהן תודה.
- 46 מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה,
שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל
תודה אינה קרויה לחם.
- 5 יג. האומר⁴⁷: הרי זו תודה, ונתערבה בתמורתה,
6 ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא - הרי זו
7 הנשארת אין לה תקנה; שאם יביא עמה לחם -
8 שפא התמורה היא⁴⁸, ואם הביאה בלא לחם - שפא
9 התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה
10 עד שיפול בה מום⁴⁹.
- 47 שם. תני ר' חייא. (48) ותמורה אינה צריכה לחם.
ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה
טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו
שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו
חייב להביא אחרת במקומה. (49) ותימכר ויפריש מעות
לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה
ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה
לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה
השגת הראב"ד וכוסף-משנה, ותשובות חכם-צבי סי' כד).
- 11 יד. תודה שגפרסה חלה מחלותיה - פלן פסולות⁵⁰.
12 יצאת החלה או נטמאה - שאר החלות פשוטות⁵¹.
13 גפרס לחמה או נטמא או יצא עד שלא נשחטה
14 התודה - מביא לחם אחר ושוטט⁵²; ואם אחר
15 ששחט גפרס או נטמא או יצא - הדם יזרק,
16 והבשר יאכל, והלחם פלו פסול⁵³, וידי נדרו לא
17 יצא⁵⁴. יזרק הדם ואחר כך גפרס מקצת הלחם או
18 נטמא או יצא - תורם⁵⁵ מן השלם על הפרוס, ומן
19 הטהור על הטמא, וממה שבפנים על שבחוץ.
- 50 שם יב: והמדובר כשגפרסה בין שחיטת התודה ובין
זריקת הדם. (51) רבא שם לומד מהבביריתא, שיצאה אחת
מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל-שכן נטמאה, שהרי הכל
מודים שהציץ מרצה על הטומאה. (52) המדובר,
כשגפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן גפרסו או
נטמאו ישרים. בבביריתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני
שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא.
ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם
ביצאו הדין כן. (53) בביריתא שם. רבינו משווה כאן דין
נטמא ויצא, לדין גפרס. וזה מנוגד לדבריו בתחילת ההלכה.
ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו
כולן (ראה השגת הראב"ד וכוסף-משנה). (54) וצריך
להביא תודה אחרת ולחמה. בבביריתא שם נאמר בנטמא
- 56 שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. (57) כר' יוחנן
שם. (58) כר' זירא שם, שבזה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו
ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים
עם התודה ולא אמר כלום. (59) מכל מין מארבעת מיני
הלחם. ראה למעלה הי"ד. (60) בגמרא שם מח: משמע
שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם
המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן
בקרן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים
פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד:
"ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". יוצא
מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר
שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפה, שאמר הרי אלו
ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו
ארבעים מתוך השמונים). (61) לא פירש רבינו מה יעשה
בדמים (ראה למעלה הי"ג).
- 25 טז. השוחט⁶² את התודה והיה לחמה חוץ לחומת
26 בית פגיו⁶³ - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ
27 לעזרה - קדש הלחם אף על פי שאינו לפנים⁶⁴.
- 62 משנה וגמרא שם עח: (63) חומת הר הבית (רבינו
בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא
מציעא ז.). (64) בעזרה. כר' יוחנן שם.
- 28 יז. שחטה⁶⁵ עד שלא קרמו פני הלחם בתנור,
29 ואפלו קרמו פלן חוץ מאחת מהן - לא קדש
30 הלחם⁶⁶.
- 65 משנה שם. (66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה
כראוי הרי הוא כפרוס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם
נפרס אחד כולם פסולים.
- 31 יח. שחטה⁶⁷ ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן⁶⁸ או
32 במחשבת מקום⁶⁹ - קדש הלחם⁷⁰. נמצאת בעלת
33 מום⁷¹ או טרפה או ששחטה שלא לשמה⁷² - לא
34 קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר⁷³ עם הלחם שלו.
- 67 משנה וגמרא שם. (68) חשב לאכלה אחרי יום ולילה.
(69) לאכול את המורס חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ
(ראה פ"ג ה"א). (70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא
לפניה. (71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 לְהַקְטִירָהּ וְלֵאחֶר זֶמֶן הָרְאוּי לְהַקְטִירָהּ. כֹּה לְמִדּוֹ
30 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת
31 מִזְבֵּחַ⁷, אִם חָשַׁב עָלֵיהֶן אַחֵר זֶמֶן - הָרִי הַקָּרְבָן
32 פְּגוּל.

(5 שם. (6 שם כט. (7 שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

33 ג. אֲבָל קָרְבֵּן שְׂלֵא נִפְסְדָה מִחֻשְׁבָּתוֹ, אֲלֵא נִזְרַק דָּמּוֹ
34 עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ לְאַחֵר זֶמֶן אֲכִילָתוֹ
35 - אוֹתוֹ הַנִּשְׁאַר נִקְרָא נוֹתֵר, וְאִסּוּר לֵאכֹלוֹ, וְהַקָּרְבָן
36 כָּבֵד נִרְצָה וְכִפֵּר. הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּדָם: וְאֲנִי נִתְּתִיו
37 לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר - כִּינּוּן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ
38 כְּהִלְכָתוֹ נִתְּכַפְּרוּ הַבְּעָלִים וְנִרְצָה הַקָּרְבָן. לְפִיכֹה אֵין
39 מִתְּפַגֵּל אֲלֵא דְבַר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין בֵּין לְאָדָם בֵּין
40 לַמִּזְבֵּחַ⁸, כִּמּוֹ שִׁיתְּפָאֵר⁹. אֶחָד זָבַח שֶׁחָשַׁב בּוֹ אַחַת
41 מִשְׁלֹשׁ מִחֻשְׁבוֹת אֵלוֹ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב
42 בְּשַׁעַת קִבְּלַת הַדָּם, אוֹ בְּשַׁעַת הוֹלְכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ
43 בְּשַׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

(8 משנה, שם מג, א. (9 לקמן פי"ח ה"ז, עיי"ש. (10 משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

44 ד. נִמְצְאָתָ לְמִד, שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוּדוֹת¹⁰ הַזָּבַח נִפְסָל
45 בְּמִחְשָׁבָה: בְּשְׁחִיטָה, וּבִקְבֻלָּה, וּבְהוֹלֶכֶת הַדָּם,
46 וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

47 ה. וְהַעוֹף - בְּשֵׁנֵי דְבָרִים¹¹: בְּמִלִּיקָה, וּבְמִצְוֵי
48 הַדָּם¹².

(11 משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. (12 רבינו סובר שמחשבה פוסלת במיצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה - פסול".

49 ו. וְהַמִּנְחוֹת הַנִּקְמְצוֹת - בְּאַרְבַּעָה¹³: בְּקִמְצָה¹⁴,
50 וּבִנְתִינָת הַקֶּמֶץ בְּכָלִי שֶׁרֶת¹⁵, וּבְהוֹלֶכֶת הַקֶּמֶץ
51 לַמִּזְבֵּחַ, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ.

(13 משנה, מנחות יב, א. (14 דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לבשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג:). (15 דומה לקבלת הדם.

52 ז. אֲבָל אִם חָשַׁב בְּדְבָרִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֵלּוּ¹⁶, כְּגוֹן
53 שֶׁחָשַׁב בְּשַׁעַת הַפֶּשַׁט אוֹ בְּשַׁעַת נִתּוּחַ אוֹ בְּשַׁעַת
54 הוֹלֶכֶת אֲמוּרִין לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בְּשַׁעַת בְּלִילַת הַמִּנְחָה¹⁷
55 אוֹ בְּשַׁעַת הַגִּשְׁתָּה¹⁸, וְכִיּוּצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ - אֵין
56 אוֹתָהּ הַמִּחְשָׁבָה מוֹעֵלָת פְּלוּם. בֵּין שֶׁהִיתָה מִחֻשְׁבָּת
57 שְׁנוּי הַשֵּׁם, בֵּין מִחֻשְׁבָּת הַמָּקוֹם, בֵּין מִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן.

(16 ב'תורת כהנים' פרשת צו פי"ב ה"ד - למדו, שאין

השחיטה. "זה הכלל, כל שפיסולו קודם שחיטה, לא קדש הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם. (72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפיסולו אחר שחיטה, לא קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. (73) משנה שם. וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה, ולא נתברר למה.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

1 א. שְׁלֹשׁ מִחֻשְׁבוֹת הֵן שְׁפּוֹסְלִין אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵלוֹ
2 הֵן: מִחֻשְׁבָּת שְׁנוּי הַשֵּׁם, וּמִחֻשְׁבָּת הַמָּקוֹם,
3 וּמִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן. מִחֻשְׁבָּת שְׁנוּי הַשֵּׁם בִּיצֵד? זֶה
4 הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזָּבַח שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹלָה
5 וְיִחָשַׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים³, אוֹ יִשְׁחַטְנוּ לְשֵׁם עוֹלָה
6 וּשְׁלָמִים, אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט
7 הַזָּבַח שְׂלֵא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זֶה הִיא מִחֻשְׁבָּת שְׁנוּי
8 הַשֵּׁם. מִחֻשְׁבָּת הַמָּקוֹם בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת
9 הַזָּבַח לְשִׁמּוֹ עַל מִנֵּת לִזְרֹק דָּמּוֹ אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ
10 דְּבַר הָרְאוּי לְהַקְטִירָה חוּץ לְעוֹזָה, אוֹ לֵאכֹל מִמֶּנּוּ
11 דְּבַר הָרְאוּי לֵאכִילָה חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ - זֶה הִיא
12 מִחֻשְׁבָּת הַמָּקוֹם. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מִחֻשְׁבָּה זֶה -
13 הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁשָּׁחַטְן חוּץ לְמָקוֹמָן. מִחֻשְׁבָּת
14 הַזֶּמֶן בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזָּבַח לְשִׁמּוֹ עַל מִנֵּת
15 לִזְרֹק דָּמּוֹ מֵאַחֵר שֶׁתִּשְׁקַע הַחֶמֶה, שְׁאִינוּ זֶמֶן
16 זְרִיקָתוֹ, אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דְּבַר הָרְאוּי לְהַקְטִיר
17 לְמִחֵר מֵאַחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, שְׁאִינוּ זֶמֶן
18 הַקְטָרָתוֹ, אוֹ לֵאכֹל מִמֶּנּוּ דְּבַר הָרְאוּי לֵאכִילָה לְאַחֵר
19 זֶמֶן הָרְאוּי לֵאכִילָתוֹ - זֶה הִיא מִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן.
20 וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מִחֻשְׁבָּה זֶה - הֵם הַנִּקְרָאִים
21 זְבָחִים שֶׁנִּשְׁחַטּוּ חוּץ לְזֶמְנָן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פְּגוּל
22 בְּכָל מָקוֹם, וְזֶהוּ פְּגוּל הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁴.

(2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). (3) ואע"פ ששנינו שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. (4) ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

23 ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה⁵: וְאִם
24 הָאָכַל וְאָכַל מִבְּשַׂר זָבַח שְׁלָמִים - אִינוּ מְדַבְּרִים אֲלֵא
25 בְּמִחְשָׁבָה בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּה שִׁיאֲכַל מִמֶּנּוּ בְּשִׁלְשִׁי.
26 וְהוּא הָדִין לְכָל קָרְבֵּן שֶׁחָשַׁב עָלָיו בְּשַׁעַת מַעֲשָׂיו
27 שִׁיאֲכַל מִמֶּנּוּ לְאַחֵר זֶמֶן הָרְאוּי לֵאכִילָת אוֹתוֹ קָרְבֵּן.
28 וְכֵן אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ בְּמִזְבֵּחַ דְּבַר הָרְאוּי

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשפ"ב

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום.² אפילו שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשוט.

(2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום ראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי כיצד? אחד מן הפסולין לעבודה שקבל הדם או הוליה או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו - ישפך לאמה.³ ואם נשאר דם הנפש - יחזר הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה - פסל במחשבתו; שהשחיטה פשוטה בפסולין, כמו שבארנו. יש קרפנות, שאם נעשו שלא לשמן - פשוטין, כמו שיתבאר. לפיכך, אם קבל הדם כהן זה שאינו ראוי לעבודה או הוליה או זרקו - פסל הזבח, כאלו עשאוהו לשמו שהוא פסול. ואף על פי שיש דם הנפש, וחזר הכשר וקבל וזרק - כבר נפסל הזבח.⁴ ולא מפני מחשבת שני השם פסל אותו, אלא מפני שהוא פסול לעבודה, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין כו".

ומקורו בגמרא זבחים (רפ"ג) "כל הפסולין ששחטו שחיתן כשרה... ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעין בבשר כו", ומכלי מקום "אם עבר ושחט, הזבח כשר". ודנו מפרשי הש"ס היאך יתכן בכלל שיהיה טמא שוחט את הזבח ששחיתו על ירך המזבח, ואפילו אם נאמר שמדובר בטמא שרץ שמותר ליכנס בחלי, הרי עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה, ואין יתכן שתהיה הסכין ארוכה כל כך, אלא שחייבים לומר שנטמא בעזרה, וקודם שהוציאוהו משם הספיק לשחוט, ומכיון שמדובר בטמא שרץ שאינו נעשה אב הטימאה לטמא כלים, הרי אין גם קבלת טימאה עלידי הסכין.

מכאן רואים גודל מעלתו של יהודי, שבאיזה מצב שיהיה,

המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. (17) לפני הקמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב - ד"ה זה הכלל). (18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן מחשבה אחרת חוץ משלוש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה להניח דם הזבח או אמוניו למחר או להוציאן חוץ לעזרה,¹⁹ או שחשב לזרק הדם על הפך שלא כנגד היסוד, או לתן את הנתנין למעלה למטה ואת הנתנין למטה למעלה, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי או את הנתנין בפנימי לחיצון, או להקניס דם החטאת לפני, או שחשב שישאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבור עצמות הפסח ולאכל ממנו נא, או שחשב לשרוף חטאות הנשרפות חוץ לזמן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח כשר.²⁰ וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לכלי ובשעת הולכתו ובשעת זריקתו על האש להניח קמצה או לבונה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זו כשרה.

(19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב - בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. (20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א - בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כבר בארנו,²¹ שהולכה שלא ברגל - אינה הולכה, לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזרקו על המזבח,²² וחשב בעת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת בה; אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח, אלא הלך בו והוציאו לחוץ,²³ וחשב בשעת הלכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זו פוסלת.²⁴

(21) למעלה פ"א הכ"ג. (22) זוהי הולכה שלא ברגל. (23) זבחים טו, ב - לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). (24) מחלוקת תנא קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא קמא. (כסף-משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב - משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהרחיקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). (10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנוהו. (11) חוץ לעזרה.

ה. אלו דברים¹² שאינן ראויין לאכילה מן הקרבנות¹⁴ וראויין להקטרה: הדם¹³ והאמורין ובשר העולה,¹⁵ והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.¹⁶

(12) הלכות ה"ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. (13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. ואלו ראויין לאכילה ואינן ראויין להקטרה: ¹⁷ הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפניהם¹⁴ ¹⁸ בין הנאכל לכל אדם, ושירי המנחות, ושתי הלחם ¹⁹ ²⁰ ולחם הפנים.

(14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא ²¹ להקטרה: בשר חטאת הנשרפת¹⁵, והעור של בהמה ²² פלו, חוץ מעור האליה¹⁶ שהוא [ראוי] לאכילה. ²³ אבל המראה, והוא הקרוי הדק הדבק בעור ומבדיל ²⁴ בינו ובין הבשר - אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות ²⁵ והגידים והקרנבים והטלפים, והנוצה של עוף ²⁶ והצפרנבים והחרטום שלו, וראשי אגפים וראש ²⁷ הזנב. אפילו מקומות הרפים מכל אלו הדבוקים ²⁸ בבשר, שאילו יחתכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, ²⁹ הואיל ואינן חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי ³⁰ לאכילה לענין הקרבנות. וכן המרק והתבלין, ³¹ והשלי¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו ³² הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא ³³ הנקרא אָל - פל אלו אינן חשובין לענין מחשבת ³⁴ הקרבנות, והרי הן בדבר שאין ראוי לאכילה. ³⁵

(15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. (16) במשנה קכב. "העור שתחת האליה". (17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. (18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר ³⁶ העומד לשרפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע ³⁷ העבודות או בכלן לאכל דבר שאין דרכו לאכילה ³⁸ או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת ³⁹ המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. כיצד? ⁴⁰ חשב לשנות מדם הזבח או לאכל מאמוריו או מן ⁴¹ הקמץ ומן הלבונה בחוץ או למחר, או שחשב ⁴² להקטיר מבשר הזבח או משירי המנחה בחוץ או ⁴³ למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או ⁴⁴ להקטיר מן העור ומן העצמות והגידין והמרק או ⁴⁵

אפילו אם נטמא וצריכים להוציאו מהעזרה, יכול לשחוט אפילו קדשי קדשים, כולל "פר כהן-גדול של יום הכיפורים", וכל זה לא מפני שהשחיטה אינה עבודה חשובה, אדרבא היא העיקר כפי שנתבאר בהלכות שלפנ"ז "אין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח", אלא רק בגלל מעלתו של השוחט.

זוהי גם כוונתו של שמואל בן חנה שאמר את ההלכה "שחיטה כשרה בזר" להדגיש את מעלתו של יהודי, שאף שאינו כהן, יכול לעסוק בעבודת השחיטה שהיא עבודה עיקרית.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ט)

(3) למרוב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. (4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בדבר הראוי לעבודה כיצד? מנחת העמר ¹ ² שקמצה שלא לשמה - הרי זו כמי שנעשית לשמה ³ ושיריה נאכלין; מפני שהיא מן השעורים, ואין ⁴ השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות⁵. וכן המחשב ⁵ במנחת קנאות⁶ והלבונה עליה קדם שילקט הלבונה ⁶ - אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי ⁷ לעבודה⁷. וכן כל פיוצא בזה⁸.

(5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בבמרא שם "דחירוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. (6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. (7) מפני שיש עליה לבונה. (8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. במקום הראוי לעבודה כיצד? מזבח שנופגם ⁹ וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל ¹⁰ הזבח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי ¹¹ לעבודה¹⁰. קמץ את המנחה בחוץ¹¹ וחשב בשעת ¹² קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום - אין ¹³ מחשבה זו פלוג.

(9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו"

אֶחָד מִמַּחֲשֶׁב לְזֶרֶק דָּם הִזְבַּח פְּלוּ בַחוּץ אוֹ לְמִחָר, 37
אוֹ שֶׁחֵשֵׁב לְזֶרֶק מִקְצֵת דָּמוֹ בַחוּץ אוֹ לְמִחָר - בֵּינוֹן 38
שֶׁחֵשֵׁב עַל כְּדֵי הִזְיָה מִן הַדָּם פֶּסֶל²⁷. 39

(24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים ב' ט, י): ואת איובל יאכלו הכלבים. (25) זמן אכילת שלוש ביצים. (26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). (27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

א. כָּל הַזִּבְחִים² שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּמַחֲשַׁבְת שִׁנוּי הַשֵּׁם, בֵּין 40
בְּקִרְבָּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקִרְבָּנוֹת צִבּוּר³ - בְּשָׂרִים, אֵלָא 41
שֶׁלֹּא עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה⁴; חוּץ מִן הַחֲטָאֹת 42
וְהַפֶּסַח, שֶׁאֵם נַעֲשׂוּ בְּמַחֲשַׁבְת שִׁנוּי הַשֵּׁם - פֶּסוּלִין⁵. 43
וְאֶחָד מִלְּשׁוֹנָה שֵׁם הַזִּבְחַ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה אוֹ בְּשַׁעַת 44
קִבְלָה אוֹ בְּשַׁעַת הוֹלְכָה אוֹ בְּזִיקָה⁶, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷. 45
כִּי־עַד לֹא עָלוּ לְשֵׁם חוֹבָה? כִּגוֹן שֶׁשָּׁחַט עוֹלָה לְשֵׁם 46
שְׁלָמִים - לֹא עָלְתָה לְבַעֲלִים לֹא מִשּׁוֹם עוֹלָה שֶׁהֵם 47
חִיבִין בָּהּ וְלֹא מִשּׁוֹם שְׁלָמִים, אֵלָא חִיבִין לְהִבְיֵא 48
זֶבַח אַחֵר. וְכֵן אִם שָׁחַט עוֹלָה רְאוּבֵן לְשֵׁם שְׁמֻעוֹן⁸ 49
- לֹא עָלְתָה לֹא לְרְאוּבֵן וְלֹא לְשְׁמֻעוֹן. בְּמָה דְּבָרִים 50
אֲמֹרִים? בְּשַׁעֲקָר שֵׁם הַזִּבְחַ בְּזִדּוֹן; אֲבָל אִם טָעָה⁹ 51
וְדָמָה שֶׁזֶה הָעוֹלָה שְׁלָמִים הִיא, וְעָשָׂה כָּל עֲבוּדוֹתֶיהָ 52
לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלְתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן 53
הַחֲטָאֹת וְהַפֶּסַח שֶׁעָשָׂאָן בְּמַחֲשַׁבְת שִׁנוּי הַשֵּׁם 54
בְּטָעוֹת - בְּשָׂרִים. שֶׁעָקְרָה בְּטָעוֹת - אֵינָה עֲקִירָה. 55
וְכֵן עוֹלֹת הָעוֹף¹⁰ שֶׁמָּלְקָה אוֹ שֶׁמָּצָה דָּמָה בְּמַחֲשַׁבְת 56
שִׁנוּי הַשֵּׁם - בְּשָׂרָה, וְלֹא עָלְתָה לְבַעֲלִים. וְחֲטָאֹת 57
הָעוֹף - פֶּסוּלָה¹¹. 58

(2) משנה זבחים ב. (3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עליו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע). (4) לקמן מפרש. (5) משנה שם. ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. (6) משנה שם יג. (7) למעלה פרק יג הלכה ד. (8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה עלימנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה-למלך כאן. (9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בשיטה זו. (10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. (11) שם.

ב. וְכֵן¹² כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמַחֲשַׁבְת שִׁנוּי הַשֵּׁם 59
- בְּשָׂרוֹת, וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים; חוּץ מִמִּנְחַת חוּטָא 60
וּמִנְחַת קִנְאוֹת¹³, שֶׁאֵם חֵשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוּדוֹת¹⁴ 61
שָׁלְחָן מַחֲשַׁבְת שִׁנוּי הַשֵּׁם - פֶּסוּלוֹת. שִׁנוּי הַשֵּׁם 62

הָאֵלֶּל וְכִי־יֵצֵא בָּהֶן, בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת זִמָּן בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת 1
מָקוֹם - הַזִּבְחַ בְּשָׂר. וְכֵן אִם חֵשֵׁב לְאָכַל מִפָּרִים 2
וּשְׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין בַּחוּץ אוֹ לְמִחָר - הָרִי הֵן 3
בְּשָׂרִים²⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא כְּזֶה. 4

(19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. (20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים בדיני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב ובשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חֵשֵׁב שִׁיאֲכֹלוּ הַטְּמְאִים אוֹ הַפֶּסוּלִין מִדְּבַר הָרָאִי 5
לְאֲכִילָה אוֹ שִׁיקְטִירוּ הַטְּמְאִים אוֹ הַפֶּסוּלִין מִדְּבַר 6
הָרָאִי לְהַקְטִירָה חוּץ לְזִמָּן אֲכִילָה וְהַקְטִירָה - הַזִּבְחַ 7
פְּגוּל²¹, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²². חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָה וְהַקְטִירָה 8
- הָרִי זֶה פֶּסוּל²³ וְאֵינוֹ פְּגוּל. 9

(21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. (22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. (23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אִין אֲכִילָה פְּחוּתָה מִפְּזִית, וְלֹא הַקְטִירָה פְּחוּתָה 10
מִפְּזִית. לְפִיכָךְ, הַמַּחֲשֵׁב לְאָכַל מִדְּבַר הָרָאִי לְאֲכִילָה 11
פְּחוּתָה מִפְּזִית אוֹ שֶׁחֵשֵׁב לְהַקְטִיר מִדְּבַר הָרָאִי 12
לְהַקְטִירָה פְּחוּתָה מִפְּזִית, בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת זִמָּן בֵּין 13
בְּמַחֲשַׁבְת מָקוֹם - הַזִּבְחַ בְּשָׂר. חֵשֵׁב לְאָכַל בְּחָצִי זֵית 14
בַּחוּץ וְלִהְיוֹת בְּחָצִי זֵית בַּחוּץ, אוֹ שֶׁחֵשֵׁב לְאָכַל 15
בְּחָצִי זֵית אַחֵר זִמָּן אֲכִילָה וְלִהְיוֹת בְּחָצִי זֵית אַחֵר 16
זִמָּן הַקְטִירָה - הַזִּבְחַ בְּשָׂר; שֶׁאִין אֲכִילָה וְהַקְטִירָה 17
מִצְטָרְפִין. וְאִם הוֹצִיאוּ בְּלִשׁוֹן אֲכִילָה וְאָמַר: 18
שִׁיאֲכַל בְּחָצִי זֵית וְתֹאכַל הָאֵשׁ חָצִי זֵית - הָרִי אֵלוֹ 19
מִצְטָרְפִין; לִשׁוֹן אֲכִילָה אֶחָד הוּא. חֵשֵׁב לְאָכַל אוֹ 20
לְהַקְטִיר בְּחָצִי זֵית, וְחִזֵּר וְחֵשֵׁב עַל חָצִי זֵית אַחֵר 21
בְּאוֹתָהּ הַמַּחֲשַׁבָּה - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין. חֵשֵׁב לְאָכַל 22
בְּחָצִי זֵית וְשֹׁתֵאכַל בְּהֵמָה אוֹ חֵיהַ בְּחָצִי זֵית, בֵּין 23
בְּמַחֲשַׁבְת מָקוֹם בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת זִמָּן - הָרִי אֵלוֹ 24
מִצְטָרְפִין; שֶׁשֵּׁם אֲכִילָה אֶחָד הוּא²⁴. חֵשֵׁב עַל פְּזִית 25
שִׁיאֲכֹלוּהוּ שְׁנַיִם - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין. חֵשֵׁב לְאָכַל 26
פְּזִית בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרִס²⁵ - הָרִי זֶה מִצְטָרְפִין. 27
חֵשֵׁב בְּשַׁעַת זְבִיחָה לְאָכַל בְּחָצִי זֵית וּבְשַׁעַת זִיקָה 28
לְאָכַל בְּחָצִי זֵית - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין, בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת 29
הַמָּקוֹם בֵּין בְּמַחֲשַׁבְת הַזִּמָּן. וְכֵן אִם חֵשֵׁב עַל פְּזִית²⁶ 30
בְּשַׁעַת קִבְלָה וְעַל פְּזִית בְּשַׁעַת הוֹלְכָה; שֶׁאַרְבַּע 31
הָעֲבוּדוֹת מִצְטָרְפוֹת וְהָרִי הֵן פְּעוּבָדָה אַחַת. חֵשֵׁב 32
לְהַקְטִיר בְּחָצִי זֵית מִן הַקֶּמֶץ וּבְחָצִי זֵית מִן הַלִּבְנוֹהַ 33
- הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין; שֶׁהַלִּבְנוֹהַ עִם הַקֶּמֶץ לִמְנַחָה 34
בְּאֲמֹרִין לְזֶבַח. לְפִיכָךְ, אִם חֵשֵׁב לְהַקְטִיר פְּזִית מִן 35
הַלִּבְנוֹהַ חוּץ לְזִמָּנוֹ - הָרִי זֶה פְּגוּל, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. 36

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כדבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה סימן נ)

(16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17) מימרא של רבא שם ז: (18) הזהיר עליהם ביותר. (19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר, כגון ששחטה לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים - פסולה, כמו שבארנו. אבל אם שחטה לשם חלין - הרי זו פשרה²⁰, ולא עלתה לבצלים²¹.

(20) זבחים מו: (21) כפירושו של אביי שם.

ה. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין קדשים, ואין החלין מחללין קדשים²².

(22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסימיוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שחטה לשם חטא אחר, כגון שבאה על אכילת חלב ושחטה על אכילת דם - פסולה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחייב חטאת, אפילו חטאת שאינה קבועה²⁴ - הרי זו פסולה²⁵.

(24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפסטה.

ח. אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחייב עולה - הרי זו פשרה²⁶, ולא עלתה לבצלים²⁷. וכפר עליו - ולא על חברו שהוא מחייב חטאת כמותו²⁸.

(26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חברו. ומשמעות חברו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שחטה לשם מת - פשרה²⁹, ולא עלתה לבצלים; שאין בפשרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחייב קרבן כלל, לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה, שמא מחייב הוא³¹. ואינו יודע.

(29) שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה",

במנחה פיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מנחות ב. (13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו שיתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפילו שחט וקבל והוליד במחשבת שני השם - חייב לזרק במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת קנאות מכל המנחות? מפני שעני עליהם הפתוב¹⁸. הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת - שתהיה שחיתה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: ועשית פסח לזי אלהיך - שתהיה כל עשייתו לשם פסח. ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לזי - שתהיה זבחתו לשם פסח. הא אם שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר: מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: כי מנחת קנאת היא - שיהיה כל מעשיהן לשמן¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה... לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו... בין בזדון בין בשגגה, חייב להשלים שאר העבודות לשמן...".

כלומר, אע"פ שהקרבן נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה. ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחר העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיתה נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שיש כ"ט כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 - לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם
25 בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחיב
26 כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חיב כפרה
27 לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם
28 על מצות עשה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

29 טו. עולה הפאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם
30 בעליה - עלתה לבעלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין
31 בבעלים לאחר מיתה.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז:
(46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש
אמר "הרי עלי עולה".

32 טז. שני כבשי עצרת⁴⁷ ששחטן לשם אילים - לא
33 עלו לצבור⁴⁸ לשם חובה⁴⁹. ואם דמה שהן אילים
34 ושחטן לשם אילים - עלו להן, מפני שהיא עקירה
35 בטעות⁵⁰.

(47) מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה
לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדן
כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני
כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

36 יז. אשם מצרע⁵¹ ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן
37 מדמו על גפי בהונות⁵² - טעון נסכים⁵³; שאם יקרב
38 בלא נסכים - נמצא כמקריב נדבה⁵⁴, ואין האשם
39 בא נדבה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם,
והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו
הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא
ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם
מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון
נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

40 יח. כבש הפא עם העמר⁵⁵ ששחטו שלא לשמו -
41 לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשורונים, אלא
42 עשורון אחד כשאר הנדבות⁵⁶; שהרי לא עלה לשם
43 חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה
44 עמו שני גזרי עצים⁵⁷ כשאר התמידים; שהרי לא
45 עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא ככל הנדבות.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשורון אחד הוא, חוץ
ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשורונים. (56) ואין זה
דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא
עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשורון אחד, פסק כרבא
שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד
אביי. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על
המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים,
ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין
ה"ב).

וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה.
ומובן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי
שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה
שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

1 י. שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה
2 שלא לשמה - הרי זו פסולה. לפי שמשבחין
3 מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחשב בשעת
4 השחיטה - באלו חשבה בשעת זריקה, ולפיכך
5 פסולה³².

(32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן.
ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל
או על-מנת להולין - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיגול או
משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת
הקטרה פוסלות (ראה מל"מ).

6 יא. הפסח ששחטו במחשבת שני השם, בין ששנה
7 שמו לשם זבח אחר³³ בין ששנהו לשם חלין -
8 פסול³⁴; שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. במה
9 דברים אמורים? ששחטו בזמנו, שהוא יום ארבעה
10 עשר בניסן. אפלו שחטו בשחרית³⁵ במחשבת שני
11 השם - פסול. אכל אם שחטו שלא בזמנו במחשבת
12 שלא לשמו - כשר; שלא לשם בעליו³⁶ - נעשה
13 כמי שאין לו בעלים³⁷ בזמנו ופסול.

(33) שם יג: (34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה,
המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה.
ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין
כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה",
משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק
כבן-בתיירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש
שקלא-וטרין בדברי בן בתיירה. (36) שלא בזמנו.
(37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא
לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

14 יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות
15 - פסול, לפי שאינו זמנו³⁸. עברה שנתו³⁹ ושחטו
16 בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם
17 פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו פשרים⁴⁰,
18 ולא עלו לבעלים לשם חובה.

(38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתיירה. (39) ופסולה לקרבן
פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

19 יג. תודה⁴¹ ששחטה לשם שלמים - עלתה לבעלים;
20 ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבעלים.
21 לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו
22 תודה.

(41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת
שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

23 יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יט. שני כבשי עצרת⁵⁸ ששחטן שלא לשמן, או
2 ששחטן בין לפני זמן בין לאחר זמן - הדם יזרק⁵⁹
3 והבשר יאכל⁶⁰, אף על פי שלא עלו לצבור לשם
4 חובה. ואם היתה שבת - לא יזרק⁶¹, ואם זרק -
5 הרצה להקטיר אמורין לערב.

6 השם⁶² וקבל והולך וזרק במחשבת הזמן, או
7 ששחטן במחשבת הזמן וקבל או הולך או זרק
8 במחשבת שני השם - אין זה פגול, אלא פסול.
9 והוא הדין בעופות⁶³ ובמנחות⁶⁴. אין שם פגול אלא
10 קרבן שנפסל במחשבת הזמן ולא ערב עמה מחשבת
11 המקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה
12 מחשבת שני השם בקרבנות שנפסלין במחשבת
13 שני השם⁶⁵.

14 (2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים
15 כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) שנינו השם פסול
16 בהם. (5) בכולן. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה,
17 מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים שנינו השם אינו פסול
18 בהם, אין מחשבת שני השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ
19 שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

20 ב. המחשב באחת מארבע העבודות או בכלם לאכל
21 כזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ וכזית למחר, או
22 כזית למחר וכזית בחוץ¹⁰, או פחצי זית בחוץ
23 וכחצי זית למחר, או פחצי זית למחר וכחצי זית
24 בחוץ - הרי הקרבן פסול ואינו פגול¹¹. וכן אם ערב
25 המחשבה בהקטרה¹² - הרי זה פסול ואינו פגול¹³.

26 (10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום,
27 ובין להיפך. (11) זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת
28 רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת
29 המקום - הרי זה פיגול. (12) שחט על-מנת להקטיר כזית
30 חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום.
31 (13) שדין אכילת מזבח כדין אכילת אדם. (רבינו לא פירש
32 מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית
33 חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששנינו "שאין
34 אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין
35 מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך
36 הקרבן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי
37 גירסת הגר"א שאינו פיגול).

38 ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת
39 המקום ולאכל או להקטיר כזית במחשבת הזמן -
40 הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת כזית בין שאחר
41 אותה. שאין חצי זית חשוב אצל כזית.

42 ד. חשב¹⁴ על חצי זית במחשבת הזמן ועל חצי זית
43 במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר
44 במחשבת הזמן¹⁵ - הרי זה פגול. וכן אם חשב על
45 חצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על כזית¹⁶
46 חצי במחשבת הזמן וחצי במחשבת המקום - הרי
47 זה פגול.

48 (14) ראה ההלכה הסמוכה. (15) שם לא, א. כרבה האומר
49 "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום
50 הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגול.
51 (16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו.

52 יט. שני כבשי עצרת⁵⁸ ששחטן שלא לשמן, או
53 ששחטן בין לפני זמן בין לאחר זמן - הדם יזרק⁵⁹
54 והבשר יאכל⁶⁰, אף על פי שלא עלו לצבור לשם
55 חובה. ואם היתה שבת - לא יזרק⁶¹, ואם זרק -
56 הרצה להקטיר אמורין לערב.

57 (58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא
58 שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את
59 הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים,
60 שהרי אסור להקטירם ביום טוב ככל קרבנות נדבה (ראה
61 פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה
62 מאי, מצודים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר
63 האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר.
64 וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם
65 שהאריך בזה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה
66 ביום טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

67 כ. וכן שלמי נזיר⁶² ששחטן שלא לשמן, אף על
68 פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלין⁶³ ליום
69 ולילה⁶⁴, ואינן טעונין לחם. וכן אשם נזיר ואשם
70 מצרע ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו
71 לבעלים - הרי הן נאכלים.

72 (62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא
73 כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום
74 אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא
75 כמצוותן" שלא לשם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות
76 מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג
77 שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב
78 הופרכה (שם ה). (64) כדין שלמי נזיר ולא כשלמים
79 אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

פרק ששה עשר

80 (1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב
81 על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

82 א. כבר בארנו², שהמחשב באחת מארבע העבודות
83 במחשבת המקום - הקרבן פסול ואינו פגול; ואם
84 חשב מחשבת הזמן - הקרבן פגול. במה דברים
85 אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן מחשבה
86 אחרת; אבל אם³ ערב מחשבת מקום, או מחשבת
87 שני השם בפסח ובחטאת⁴, עם מחשבת הזמן -
88 הקרבן פסול ואינו פגול. כיצד? שחט וקבל והולך
89 וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו⁵ מחשבת
90 הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן
91 מחשבת הזמן ובשאר העבודות היתה מחשבתו
92 נכונה או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר
93 העבודות - הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת
94 הזמן וקבל או הולך או זרק במחשבת המקום, או
95 ששחט במחשבת המקום וקבל או הולך או זרק
96 במחשבת הזמן - הרי זה אינו פגול, אלא פסול
97 בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שני

שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטרים ביחד (פי"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושיניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד. (27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול בחצי מתיר. (28) ואע"פ שחישב בחצי המתיר הראשון - בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. (29) טעות סופר, וצ"ל "הקטרתם" (כסף-משנה).

ח. חשב בפשע הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ לבדו והוא מחשב לאכל שניים למחר - הרי זו פסולה ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בחצי מתיר. אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השניים למחר - הרי זו פגול, שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה³².

(30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". (31) שם, רב המנוגא בשם רבי חנינא. (32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפגלת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפגלת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפגלות. (צ"ע מה בין דין זה לחישב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הברל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

ט. הקטיר פדי שמשום³³ מן הקמץ עם הלבונה והוא מחשב שיאכל פדי שמשום מן השניים למחר, עד שהשלים³⁴ כל הקמץ עם הלבונה במחשבת הזמן - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאף על פי שדרך אכילה בכף מעט מעט - אין דרך הקטרה בכף³⁵, אלא הרי זו כמנחה שלא הקטר קמצה.

(33) גרעין קטן. (34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחר כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. (35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

י. מנחת חוטא או מנחת קנאות³⁶ שהיה עליה לבונה³⁷ וחשב בה מחשבת הזמן קדם שילקט הלבונה - הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר

וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם כחצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

ה. חשב על הדמים הנתנין למטה לתן אותם למעלה, או על הנתנין למעלה לתתם למטה, וכיצא במחשבות אלו שאין פוסלין פמו שבארנו¹⁷, וערב עמהן¹⁸ מחשבת הזמן - הרי זו פגול¹⁹. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה²⁰ - הרי זו פסול ואינו פגול.

(17) למעלה פי"ג ה"ח. (18) פירוש, בעבודה אחרת חישב מחשבת זמן. (19) שם כז, א - ברייתא. (20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

ו. חשב²¹ על הדם הנתן למעלה לתתו למחר למטה, או על הדם הנתן למטה לתתו למחר למעלה, או שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתתו למחר במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול. אף על פי שחשב מחשבת הזמן, הואיל ושה מקום נתינת הדם במחשבתו - הרי זו פסול ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו²², שהדם שנתן שלא במקומו - באלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח פשר, אינו מתיר הפשר באכילה, פמו שבארנו²³; וכל זריקה²⁴ שאינה מתרת הפשר באכילה, אם חשב לתנה חוץ לזמנו - לא פגל. לפיכך²⁵, אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זו פסול ואינו פגול.

(21) שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפגלת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). (22) פ"ב ה"י. (23) שם. (24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. (25) פיסקה זו היא סיום תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?".

ז. חשב מחשבת זמן בפשע קמיצה אבל לא בפשע לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בפשע לקוט הלבונה²⁶ אבל לא בפשע קמיצה - הרי זו פסולה ואינה פגול²⁷; עד שייחשב מחשבת הזמן בכל המתיר²⁸, שהוא הקמץ עם הלבונה, בפשע קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בפשע נתינת שניהן בפלי, או בפשע הולכתן, או בפשע זריקתן²⁹.

(26) אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עניינים הקשורים לחיצוניות הלב צריכים להעשות בחיות ובהתלהבות. אלא שבעניינים החיצוניים, היינו קיום המצוות "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית צריכה להיות מחשבה נכונה לקיום רצון ה', שזהו תוכנו של מצוות "אשר קדשנו במצותיו וצונו", וזוהי צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב עניין אחר בזה, אבל אחר שפעל זאת במחשבה הראשונה גם אם יתערב עניין בלתי רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה, כי העניין הלא רצוי אינו מפנימיותו של יהודי כִּי־אם מדבר חיצוני שאינו קשור בו, או מ"הגוי אשר בקרבך". אבל בענייני פנימיות הלב צריכה להיות זהירות יתירה, ו"כולן מעכבין זה את זה", כי בעבודה של פנימיות הלב צריכה להיות זהירות על כל פרט ופרט, וככל שהעניין נעלה יותר כך פוגם בו עניין פחות יותר, על־דרך תלמיד־חכם שנמצא רב על בגדו, משא"כ אצל מי שאינו תלמיד־חכם שאינו כלום.

כך גם בלימוד התורה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב בו עניין בלתי רצוי, שלא יבא ח"ו לידי מצב ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", כי בעניינים של "תורת אמת" שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה "אפילו נתן אחת מהן שלא כתיקנה, הזבח פסול".

(על־פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן נח)

2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. (4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. (5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושתם בשאָר, או שנתן פֶּלֶן כְּתִקְנָן חוץ מן האחרונה שנתן במחשבת הזמן? - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שנייה⁸ במחשבת הזמן; שהרי פֶּלֶן במתנה אחת הן⁹.

6) משמענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

ג. טבילת אֶצְבַּע בְּדָם החטאות הפנימיות¹⁰ מפגלת. פיצד? חשב בשעת טבילת אֶצְבַּע בְּדָם מחשבת הזמן? - הרי זה פגול ואינו פגול. פיצד? חשב בשעת טבילת אֶצְבַּע בְּדָם מחשבת הזמן? - הרי זה פגול ואינו פגול.

10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

ד. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְחָשַׁב מַחְשַׁבַּת הַזְּמַן בַּחֲטָאוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים - אֵינוֹ פָּגוּל. חשב בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ - הרי זה פגול.

1 שְׁלֵקֶט הַלְבוּנָה³⁸ חָשַׁב עָלֶיהָ מַחְשַׁבַּת הַזְּמַן - הרי זה פגול³⁹.

36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות (שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם). (39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

3 יא. שְׂרִירִים שֶׁחֲסָרוּ⁴⁰ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטִירָה, וְהַקְטִיר הַקֶּמֶץ בְּמַחְשַׁבַּת הַזְּמַן - הרי זה ספק אם נקבעו לְפָגוּל וְהָרִי הֵן פָּגוּל, או לא נקבעו ואֵינוֹ פָּגוּל.

40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפיגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפנינו שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראייה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכן נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שבעה עשר

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שְׁנֵתָן מֵהֶם מִתְּנָה רִאשׁוֹנָה בְּמַחְשַׁבָּה נְכוֹנָה, וְנָתַן מִמֶּתְנָה שְׁנִיָּה וְאֵילָן בְּמַחְשַׁבַּת שְׁנִי הַשֵּׁם אוֹ בְּמַחְשַׁבַּת הַמָּקוֹם אוֹ מַחְשַׁבַּת הַזְּמַן - הרי זה כֹּפֵר וְהִרְצָה הַקֶּרֶן². וְאִם נָתַן אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּמַחְשַׁבַּת הַזְּמַן וְהַשְּׁלִים הַמִּתְּנוֹת בְּמַחְשַׁבַּת הַמָּקוֹם - הרי זה פָּגוּל³; שְׁמִתְנָה רִאשׁוֹנָה הִיא הָעֵקֶר⁴. אֲבָל כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, הוֹאִיל וְכֵלָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אִם נָתַן אֶחָת מֵהֶן שְׁלֵא כְּתִקְנָה אֶלָּא הַפְּסִיד בִּיהַּ הַמַּחְשַׁבָּה, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן כָּל הַשָּׂאָר כְּתִקְנָן - הַזֶּבֶחַ פָּסוּל⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הדמים הניתנים על המזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה ראשונה... הרי זה כֹּפֵר... אבל כל הדמים הניתנים על המזבח הפנימי... וכולן מעכבין זה את זה... אם נתן אחת מהן שלא כתיקנה... הזבח פסול".

ההוראה בעבודת ה' מהלכה זו: המזבח החיצון והפנימי בעבודת האדם הם העניינים החיצוניים והפנימיים, היינו קיום המצוות ולימוד התורה. קיום המצוות קשור עם דברים גשמיים שבעוה"ז, כמו למשל מצות צדקה שעם היותה קשורה ל"החיית נפש העני", מכל־מקום מדובר על מזמון גשמי.

בשני המזבחות ישנו עניין של מתן דמים, היינו חיות והתלהבות שבלב, כי גם עניינים של פנימיות הלב וגם

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ה. פיצד? הנה עומד בעזרה¹¹ ואמר: הריני שוחט
2 להזות דמו למחר - אינו פגול; שההנהגה לפנים
3 בהיכל.

(11) לגבי היכל חוץ היא.

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות או אחד
משני הסדרים או אחת מחלות התורה, בין לפני
זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר
אסור, והטהור בטוהרתו יאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית
משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד
משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר -
הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיהיה שכל
המתיר, שהוא עבודת שני הכבשים¹⁸ והקטרת שני
הבזיכין¹⁹.

(18) לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם.
(19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו
למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה
שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול²⁰. והוא
הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

(20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר
שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול
אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה
בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן,
ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו
במחשבת הזמן פגול²¹, והשני פשר²².

(21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת
כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו
מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה
דומה לדינים שבהלכות יאיב, מפני שכל כבש הוא קרבן
בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל
מבשר השני למחר - שניהן פשרים; שאין מחשבין
מזה על זה²³.

(23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג.).

יח. שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא
בשחיטה²⁴. פיצד? שחטם וזרק דמם במחשבת שני
השם - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם
שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש²⁵. שחטן
שלא לשמן, אף על פי שזרק לשמן - לא קדש
הלחם.

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידינו:
"הלכה כרבי מחבירו". (25) לשון הברייתא שם ולא פירש

ו. הנה עומד בהיכל ואמר: הרי אני מזה
לשפך שירים¹² למחר - אינו פגול; שהרי חשב
בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד
בעזרה ושחט והוא מחשב לשפך שירים למחר
או להקטיר אמורין¹³ למחר - הרי זה פגול;
שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

(12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח
החיצון, אף על פי ששפיכת שייריים אינה מעכבת - מפגלים
בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם
כן על מזבח החיצון.

ז. התורה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את
התורה. פיצד? השוחט את התורה והוא מחשב
שיאכל מבשרה או יזרק דמה או שיקטיר אמוריה
למחר - הנהגה עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכל
מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התורה
אינו פגול¹⁴.

(14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תורה ואין תורה
גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתורה ולכן אם נתפגלה
התורה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת עם שתי לחם הבאות
עמהן: שאם חשב מחשבת זמן בכבשים - נתפגלו
שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר -
שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת
מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם
הלחם¹⁵ למחר - הלחם לבדו פגול, והתורה או
הכבשים אינן פגול.

(15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים
וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים
למחר - הרי הלחם פגול¹⁶.

(16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם
לאכילה.

י. השוחט שני כבשי עצרת וחשב לאכל אחת משתי
החלות למחר - שתיהם פגול.

יא. הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכל אחד
משני הסדרים¹⁷ למחר - שני הסדרים פגול.

(17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני
סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישוב על
לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. (7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

ה. וכן קדשים שהוטל בהם מום⁸, האוכל מהם²² כזית - לוקה⁹. הרי הם בכלל כל תועבה¹⁰, עד שיוכל להם מום אחר ויאכלו ממומן¹¹, כמו שבארנו¹². וכל שפסולו מספק - אין לוקין עליו.²⁵

8) בידי אדם מישאל. (9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). (10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מניין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן – לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שיפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומוכן מאליה שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא יפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. (11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדינם אחר שיפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבזה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה אבוי ורבא ומוכן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו נותר לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

1 יט. שתי הלחם שניצאו בין שחיטה לזריקה, וזרק
2 דם הפכשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם
3 אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא²⁶ אף
4 על פי שערין הוא בחוץ.

26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

5 כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם: אם
6 זרק דמן לשמן - הרי אלו פסולין²⁷; זרק דמן
7 במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק
8 אם התרו²⁸ באכילה²⁹ או לא התרו³⁰.

27) שהלחם מעכב את הכבשים. (28) הכבשים. (29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמן ואבדת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. (30) מכיוון שהוקבעה זיקתם לחם נפסלו על ידי אבידת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמן מוציאה אותם מזיקתם.

פרק שמונה עשר

1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

9 א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים -
10 הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: לא
11 יחשב².

2) כרבי ינאי, וזכאים כט:

12 ב. מפי השמועה למדו, שבכלל דין זה שלא יפסיד
13 הקדשים במחשבה, שהרי זה דומה למטיל מום
14 בקדשים. ואף על פי כן אינו לוקה³, שאין
15 המחשבה מעשה⁴.

3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים – לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). (4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

16 ג. כל קרבן שנאמר שהוא פסול, בין שנפסל
17 במחשבה בין במעשה בין שארע בו דבר שפסול,
18 כל האוכל ממנו כזית במזיד - לוקה. שנאמר: לא
19 תאכל כל תועבה⁵;

5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד"ה.

20 ד. מפי השמועה למדו⁶, שאין הפתוב מזהיר אלא⁷
21 על פסולי המקדשין.

קלב שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. כַּל קֶרֶן שֶׁנִּתְפָּגֵל בְּמַחֲשַׁבַת הַזֶּמֶן כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ,
- 2 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית בְּמִזֵּיד - חֵיב פְּרֵת¹³; שְׁנֵאמַר:
- 3 וְהַנֶּפֶשׁ הָאֵכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא¹⁴. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ
- 4 בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה¹⁵.

(13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו עווננו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

- 5 ז. אֵין חֵיבִין¹⁶ פְּרֵת אֶלָּא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים
- 6 שֶׁהִתְרִי¹⁷, בֵּין לְאֶדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ; אֲכָל אִם אֲכָל מִן
- 7 הַמִּתִּיר עֲצֻמוֹ¹⁸ - אֵינוֹ חֵיב פְּרֵת, אֶלָּא לֹקֵה כְּאוֹכֵל
- 8 פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שְׁאִין בָּהֶם פְּגוּל. בֵּיכָּד? מִנְחָה
- 9 שֶׁנִּתְפָּגֵל, הָאוֹכֵל כְּזִית מִשְׁיִרְיָה בְּמִזֵּיד - חֵיב פְּרֵת;
- 10 אֲכָל אִם אֲכָל מִן הַקֶּמֶץ שְׁלָה אוֹ מִן הַלְבוּנָה - אֵינוֹ
- 11 חֵיב פְּרֵת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמִּתִּירִים אֶת הַשְּׂרִירִים לְאֶדָם.
- 12 וְכֵן זִבַּח שֶׁנִּתְפָּגֵל, הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂרוֹ אוֹ מֵאֲמֹרָיו
- 13 אוֹ מִבֶּשֶׂר הָעוֹלָה - חֵיב פְּרֵת; אֲכָל אִם אֲכָל כְּזִית
- 14 מִן הָדָם - אֵינוֹ חֵיב עֲלֵיו מִשּׁוֹם פְּגוּל. שֶׁהָדָם מִתִּיר
- 15 אֶת הָאֲמֹרִין לְקָרֵב לַמִּזְבֵּחַ, וְהָאֲמֹרִין מִתִּירִין אֶת
- 16 הַבֶּשֶׂר לְאֶדָם. וְדָם הָעוֹלָה מִתִּיר בִּשְׂרָה לַמִּזְבֵּחַ. וְדָם
- 17 חֲטָאת הָעוֹף מִתִּיר בִּשְׂרָה לַכֹּהֲנִים. וְדָם עוֹלַת הָעוֹף
- 18 מִתִּיר בִּשְׂרָה לַמִּזְבֵּחַ. וְדָם חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת מִתִּיר
- 19 אֲמֹרִיהֶם לַמִּזְבֵּחַ, לְפִיכָּד חֵיבִין עַל אֲמֹרֵיהֶן מִשּׁוֹם
- 20 פְּגוּל. הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה מִתִּירִין הַשְּׂרִירִים לַכֹּהֲנִים. שְׁנִי
- 21 כְּבִשְׂי עֲצֵרֶת מִתִּירִין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם¹⁹ לַכֹּהֲנִים. וְכֵן שְׁנִי
- 22 בְּזִיכֵי לְבוּנָה מִתִּירִין לָחֶם הַפָּנִים לַכֹּהֲנִים. אֲכָל
- 23 דְּבָרִים שְׁאִין לָהֶם מִתִּירִין, כְּגוֹן בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת
- 24 הַנִּשְׂרָפוֹת²⁰ וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת - אֵינָן מִתְפָּגְלִין
- 25 לְעוֹלָם.

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

- 40 י. הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר קִדְּשִׁים שְׁנוֹתֵר: בְּמִזֵּיד - חֵיב
- 41 פְּרֵת, בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה; שְׁנֵאמַר:
- 42 וְאֵכֶלֶת עֲוֹנוֹ יִשָּׂא אֶת קִדְּשׁ ה' חֵלָל וְנִכְרְתָה.
- 43 וּמֵאִימָתִי יִתְחַיֵּב פְּרֵת עַל אֲכִילַת הַנּוֹתֵר? אִם קִדְּשֵׁי
- 44 קִדְּשִׁים הֵם²⁶ - חֵיב עֲלֵיהֶן מֵאַחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד
- 45 הַשַּׁחֲרִי²⁷; וְאִם קִדְּשִׁים קָלִים הֵם²⁸ - חֵיב עֲלֵיהֶן
- 46 מִשְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם שְׁנִי²⁹, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַלַּיְלָה
- 47 שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהִכֵּן הַזִּהִיר הַכְּתוּב עַל הַפְּגוּל וְעַל
- 48 הַנּוֹתֵר? בְּמִלּוּאִים³⁰. שֶׁהִי נֶאֱמַר שָׁם: לֹא יֹאכַל כִּי
- 49 קִדְּשׁ הֵם³¹ - לְהַזְהִיר עַל כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בִּקְדֻשָּׁתוֹ³² שֶׁהוּא
- 50 בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

(26) שנאכלים ליום ולילה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתורה ואיל נזיר שנאכלים ליום ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם ור' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו כשנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא." "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

- 51 יא. וְהַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר מִצְטַרְפִּין³³ זֶה עִם זֶה לְכַזִּית.
- 52 וְכָל הַפְּגוּלִים וְהַנּוֹתֵרִין מִצְטַרְפִּין³⁴.

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חיוב

- 26 ח. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוֹם פְּגוּל
- 27 לְעוֹלָם: הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת וְהָדָם וְהַיִּין, בֵּין
- 28 יִין הֶבֶא עִם הַנֶּסֶכִּים²¹ בֵּין יִין הֶבֶא בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ²².
- 29 וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת כָּלִי, שֶׁהִי אֵין לָהֶם קֶמֶץ
- 30 לְהַתִּירָן, כְּגוֹן מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת נְסִכִּים. וּבִשְׂרָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח ומנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול נותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אִסּוּר לְטַמֵּא אֶת הַקִּדְּשִׁים אוֹ לְסַבֵּב לָהֶם טֻמְאָה, שְׁהָרִי פּוֹסֵלִין. וְהַטֵּמֵּא אֶת הַקִּדְּשִׁים - אֵינוֹ לֹקֵה³⁵.
אָבֵל אָדָם טָהוֹר שְׁאֵכָל כְּזֵית מִקִּדְּשִׁים שְׁנֻטְמָאוּ - לֹקֵה; שְׁנֵאמֹר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל טֻמְאָה לֹא יֵאָכֵל. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת, שְׁאֵם אָכַל כְּזֵית מִלְּבוֹנֵת הַמִּנְחָה שְׁנֻטְמָאָה אַחֵר שְׁנִתְקַדְּשָׁה בְּכָלִי - לֹקֵה³⁶. אַחֵר קִדְּשִׁים שְׁנֻטְמָאוּ לִפְנֵי כִפְּרָה³⁷ אוֹ לְאַחֵר כִּפְּרָה. בֵּין שְׁנֻטְמָאוּ בְּאֵב הַטֻּמְאָה³⁸ אוֹ בְּזֵלֶד הַטֻּמְאָה שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה. אָבֵל אִם נִטְמָאוּ בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ, אָבֵל מִפִּינֹן אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת³⁹. וְאֵינוֹ לֹקֵה אֲלָא הָאוֹכֵל אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים; אָבֵל אִם אָכַל קֶדֶם זְרִיקָה - אֵינוֹ לֹקֵה⁴⁰ מִשּׁוּם אוֹכֵל קֶדֶשׁ טֻמְאָה⁴¹, אָבֵל מִפִּינֹן אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת.

(35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה למלך כאן).

יג. כָּל אָדָם שְׁנֻטְמָא טֻמְאָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ כֶּרֶת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁴² וְאָבֵל כְּזֵית מִן הַקִּדְּשִׁים, בֵּין בְּקֶדֶשׁ טָהוֹר בֵּין בְּקֶדֶשׁ טֻמְאָה⁴³: בְּמִזִּיד - הָרִי זֶה נִתְחַיֵּב כֶּרֶת, שְׁנֵאמֹר: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָהּ; וְאִם אָכַל בְּשִׁגְגָה - מִבֵּיא קֶרֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד⁴⁴. וּמִפִּינֹן שְׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא בְּטֻמְאָת הַגּוֹף⁴⁵? שְׁנֵאמֹר: וְנִפְשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טֻמְאָה בְּטֻמְאָת אָדָם אוֹ בְּבִהְמָה טֻמְאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טֻמְאָה וְאָבֵל מִבֶּשֶׂר זִבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְנִכְרְתָהּ. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ. וְהִכֵּן הִזְהִיר עַל עוֹן זֶה? בְּיֹלְדָתָהּ. שְׁהָרִי נֶאֱמַר בָּהּ: בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע⁴⁶.

(42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני – שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא – סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה שוה. והטעם, מפני ששינוי בברייתא כריש לקיש.

יד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְטַמֵּא שְׁלֹא יֵאָכֵל קֶדֶשׁ קֶדֶם שִׁטְטָבֵל. וְהָאוֹכֵל קֶדֶשׁ אַחֵר שִׁטְטָבֵל קֶדֶם שִׁיִּצְרִיב שִׁמְשׁוֹ⁴⁷ קֶדֶם שִׁיִּבִּיא כִּפְּרָתוֹ⁴⁸ - לֹקֵה וְאֵינוֹ חַיֵּב כֶּרֶת⁴⁹; שְׁנֵאמֹר: וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו - עַד שִׁתְּהִיָּה כָּל טֻמְאָתוֹ עָלָיו.

(47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מוזהרים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. הִיָּה טֻמְאָה בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰ - אֵינוֹ לֹקֵה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵינוֹ חַיֵּב כֶּרֶת, אָבֵל מִפִּינֹן אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת⁵¹.

(50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכולם", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אֵינוֹ חַיֵּב⁵² כֶּרֶת עַל קֶדֶשׁ שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין עַד שִׁיאֵכֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירֵי; אָבֵל אִם אָכַל אֶת הַבֶּשֶׂר קֶדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינוֹ לֹקֵה⁵³ מִשּׁוּם טֻמְאָה שְׁאֵכָל אֶת הַקֶּדֶשׁ. זֶה הַכֹּלֵל⁵⁴: כָּל שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין - אֵין חַיֵּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל אוֹ מִשּׁוּם נֹתֵר אוֹ מִשּׁוּם טֻמְאָה עַד שֶׁיִּקְרְבוּ מִתִּירֵי כְּהִלְכָתָהּ; וְכָל שְׁאֵין לוֹ מִתִּירִין - מִפִּינֹן שֶׁקָּדֵשׁ בְּכָלִי חַיֵּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה. אֲפִלּוּ נִטְמָא הַבֶּשֶׂר קֶדֶם שִׁיטְטָמָה הָאוֹכֵל⁵⁵, הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמִּתִּירִין וְאַחֵר כָּן אָבֵל -

- 1 חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן אִם אָכַל מִבֶּשֶׁר הַנְּשֻׁרָפוֹת⁵⁶
2 וְהוּא טָמֵא אַחֵר שֶׁנִּזְרַק דָּמָם - הֲרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56) משנה מעילה ט.

- 3 יו. כָּבֵר נִתְבָּאֵר לָךְ⁵⁷, שָׂאף דְּבָרִים שָׂאִין חֵיבִין
4 עֲלֵיהֶן מְשֹׁם פְּגוּל - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מְשֹׁם נוֹתֵר
5 וְטָמֵא. פִּיזָד? דְּבָרִים שָׂאִין לָהֶם מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין
6 עֲלֵיהֶן מְשֹׁם פְּגוּל, וְחֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם נוֹתֵר
7 וְטָמֵא. וְכֵן הַמִּתִּירִין עֲצָמוֹ, אָף עַל פִּי שָׂאִין חֵיבִין
8 עֲלֵיהֶם מְשֹׁם פְּגוּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - חֵיבִין עֲלֵיהֶן
9 מְשֹׁם נוֹתֵר⁵⁸ וְטָמֵא. חוּץ מִן הַדָּם⁵⁹, שָׂאִין חֵיבִין
10 עֲלֵיו לְעוֹלָם אֶלָּא מְשֹׁם דְּבָר אֶחָד בִּלְבָד.

(57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא-הדין לנוֹתֵר, כמו שמסיים כאן רבינו. (58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59) במשנה שם מה:

- 11 יח. טָמֵא שֶׁאָכַל אֲמֹרִין - חֵיב פֶּרֶת⁶⁰.

(60) ברייתא שם לו:

- 12 יט. אָכַל⁶¹ פֶּסַח שְׁלֹא נִצְלָה, וְלִחְמֵי תוֹרֶה שְׁלֹא
13 הוֹרָמָה חֶלְתָן⁶² - הֲרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת מְשֹׁם טָמֵא
14 הַגּוֹף, אָף עַל פִּי שָׂאִין רְאוּיִין לָמָּה שֶׁהֵן⁶³. אִי
15 אֶפְשָׁר שִׁיתְחִיב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מְשֹׁם פְּגוּל
16 וּמְשֹׁם נוֹתֵר⁶⁴; שֶׁהַפְּגוּל הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּפְסַל
17 בְּמַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן, וְאֵינוֹ עוֹלָה לְשֵׁם קֶרֶן וְלֹא נִרְצָה
18 כָּלֵל, וְהַנוֹתֵר הוּא הַנֶּשְׂאָר מִקֶּרֶן שֶׁקָּרַב כְּמַצְּנוֹתוֹ
19 לְאַחֵר זֶמֶן אֲכִילָתוֹ.

(61) אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגם "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). (62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. (63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד). ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

- 20 כ. הַפְּגוּל וְהַנוֹתֵר וְהַטָּמֵא שֶׁבִּלְלָן זֶה בִּזְהָ וְאֶכְלָן -

(65) כר' אלעזר (זבחים עט). נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

- 23 כא. וּפְגוּל אוֹ נוֹתֵר אוֹ טָמֵא שֶׁהֵעֵלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ
24 - מִשְׁמַשְׁלָה הָאוֹר בְּרֶבֶן פִּקְעֵ אֲסוּרִין מִהֵן⁶⁶.
25 וְהָאֲמֹרִין מִצִּטְרִפִּין עִם הַבֶּשֶׂר לְכַזִּית, בֵּין בְּעוֹלָה
26 בֵּין בִּשְׂאֵר קֳדָשִׁים⁶⁷, לְחֵיב עֲלֵיו מְשֹׁם פְּגוּל אוֹ
27 נוֹתֵר אוֹ טָמֵא.

(66) ר' יוחנן שם מג: (67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

- 28 כב. זָבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל⁶⁸ אוֹ שֶׁנִּתְרַתֵּר לְאַחֵר זְמַנּוֹ, וְאָכַל
29 מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר אוֹ מִן הַמָּרָק אוֹ מִן הַתְּבִלִּין אוֹ מִן
30 הָאֵלֶּל⁶⁹ אוֹ מִן הַמָּרָא⁷⁰, מִן הַגִּידִים וּמִן הַקֶּרְנִים
31 וּמִן הַטְּלָפִים, מִן הַצִּפְרָנִים מִן הַחֲרָטוֹם וּמִן הַנוֹצָה
32 וּמִבִּצְיֵי הָעוֹף - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן טָמֵא הַגּוֹף
33 שֶׁאָכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקֶּרֶן כָּשֵׁר - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת.
34 אָכַל מִפִּין אוֹתוֹ מִכֶּת מִרְדּוֹת.

(68) משנה שם לה. (69) ראה למעלה פי"ד ה"ז. (70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושליל פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

- 35 כג. אָכַל מִן הַשְּׁלִיל אוֹ מִן הַשְּׁלֵיָא⁷¹ - חֵיב⁷² מְשֹׁם
36 פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא, כְּאוֹכַל מִשְׂאֵר בֶּשֶׁר הַזֶּבֶחַ.

(71) ראה למעלה שם. (72) כלומר, אם פיגל בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

- 37 כד. קִדְּשֵׁי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם
38 פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא⁷³. וְכֵן דָּם הַקֶּדָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
39 וְכֵן הַלְבוּנָה וְהַקִּטְרֶת וְהָעֵצִים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן
40 פֶּרֶת לֹא מְשֹׁם פְּגוּל וְלֹא מְשֹׁם נוֹתֵר⁷⁴ וְלֹא מְשֹׁם
41 טָמֵא הַגּוֹף⁷⁵.

(73) שנינו (שם מה). קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול ונותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה 'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי"). ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו (כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד:): אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש ליקיש (שם פט): בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) – ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמחוהו הר"י קורקוס וה'כסף משנה' על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותיירץ הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב)). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצרך לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה-שאין-כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בשר הנמצא בעזרה¹⁶: איברים¹⁷ - עולות,²³ וחתכות - חטאות¹⁸. והנמצא בירושלים - שלמים.²⁴ והכל תעבר צורתן ויצאו לבית השרפה, שזמא נותר הוא. אם כן, מה הועיל שתהיה חזקתו עולה או חטאת או שלמים? למי שעבר ואכל¹⁹. אין שורפין את הנותר אלא ביום, שנאמר: ביום השלישי באש ישרף.²⁹

(16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שזמרת לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו הי"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא – חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל שלישי - אין שורפין אותן אלא ביום²⁰. בין בזמנו²¹ בין שלא בזמנו²². וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום²³. ואין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב²⁴, ואין צריך לומר את השבת. ומתיר לשורף טמא ונותר ופגול באחד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסח נשרף אור ליום ששה עשר – היינו במוצאי יום-טוב – ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד,

ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמם, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב. מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמם דברי הכל לוקה. ג. בשתייהן מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שליטיה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמם פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורנו זה).

פרק תשעה עשר

(1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מצות עשה לשרוף כל הקדשים שנטמאו, שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף. וכן הנותר - מצות עשה לשרפו, שנאמר: והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. ובכלל הנותר הפגול וכל פסולי המוקדשין, הכל נשרפין².

(2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קרבן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד³. וכל שפסולו מספק - תעבר צורתו⁴ ואחר כך ישרף במקדש⁶.

(3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו ישרף מיד, בדם או בבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פרים ושעירים הנשרפים⁷ - יש בהם ספק, אם הלינה והיציאה קדם שניגע זמנם לצאת⁸ פוסלת בשרם כאמריהן⁹, או אינה פוסלת בשרן. לפיכך פוסלין אותן להחמיר¹⁰ וישרפו בעזרה. וכן אם יצא חצי הבהמה¹¹ רב האבר¹² - אם מחזיקין אותן פיוצא, הואיל ויצא רב האבר; או עדין אינן יוצאין, שהרי לא יצא רב הבהמה. לפיכך נפסלו מספק וישרפו בעזרה. וכן אם נשאו חמשה¹³ להוציאן, ויצאו שלשה ונשארו שנים, והוציאו השלשה חצי הבהמה - הרי אלו נפסלו מספק וישרפו בעזרה. ויראה לי, שאין אלו צריכין להמתין עד שתעבר צורתן¹⁴, הואיל והן עומדין לשרפה¹⁵ לעולם אפלו לא נפסלו.

(7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן

21 בירושל'ים. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו
22 לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. (39) לא הטריחוהו לחזור. (40) כרבנן, שם. (41) בירושל'ים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעיר על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן טעונין שרפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. כבר בארנו⁴⁸, שהקרפן שנפסל אחר שהפשט - העור לפניהם⁴⁹, או לבצעליו בקדשים קלים⁵⁰; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור בפשר וישרף הכל⁵¹. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא נרצה הזבח - וישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם⁵³, אף על פי שלא עלה לבצעלים, הואיל ונרצה - הרי העור לפניהם או לבצעליו, כמו שבארנו⁵⁴. וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא, שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם שדורש: ועצם לא תשברו בו – בכשר ולא בפסול (כלומר, בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא (ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול. ותירץ שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, וזוה סובר רבינו שם כרבי יעקב שמותר לשבור את העצמות). (48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים. (50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, הי"ט). (51) משנה, זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל' בכורות פ"ג ה"י). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו כהנים בעזרה" וכל אלה – טריפה, מחשבת הזמן ומחשבת המקום – אין מקטירים אימוריהם על המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו. (55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ

ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"... ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל ששה עשר אלא ביוםמו). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ' צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידים, והטעם, מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמים ומטמאים את הידים מדרבנן.

1 ו. בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים - שורפין אותו
2 בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו בחוץ. בין
3 שנטמא באב הטמאה²⁶ בין שנטמא בולד הטמאה²⁷.
4 ומימיהם של כהנים²⁸ לא נמנעו מלשרף את הבשר
5 שנטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה,
6 עם הבשר שנטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי הוא
7 שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על
8 טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזור שני, כמו
9 שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפלו שמן
10 שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתר להדליקו
11 בגר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב
12 הטמאה³³. אף על פי שזה השמן נעשה ראשון³⁴
13 פשיגע בגר, הואיל ויש שם שום טמאה - אין
14 מקפידין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן הטהור
15 שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פ"ח הי"ב. (27) במס' שקלים פ"ח מ"ו, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. (28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שנטמא בולד הטמאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב הטמאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן ה'כסף משנה' גורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין – נקרא פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה שאין-כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

16 ז. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בצעליו
17 בביתיהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

18 ח. מי שניצא מירושל'ים ונזפר שיש בידו בשר
19 קדש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם
20 לאו - אם יש בו פזית⁴⁰ או יתר, חזר וישורפו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יפזר, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנוחה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. כל הנשקפין⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן כל הנקברים לא ישרפו; שאף על פי שהוא מחמיר בשרפתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקברים אסור.

(77 משנה, שם. (78 שמצוותם בשריפה.

טו. היה מקריב⁷⁹ עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰, עושה עמו בטהרות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שורת הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרוצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ונתפגלו, עושה עמו בטהרות כו', אבל אם אמר לו זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו... סומך על דבריו... והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משבח".

ולכאורה מהי החומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו". ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על-פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. זוהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שהחמירה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתיה שלו וכו', ודווקא על-ידי-זה נעשה "הרי זה משבח", כי הנהגה זו עושה אותו "משבח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה סימן נט)

(79 גיטין נד, ב. (80 ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. (81 רישא של הברייתא, שם. (82 שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83 ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84 כאביי שם נגד דעת

שארין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה הי"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

י. אלו הן הנשקפים: בשר קדש שנטמא⁵⁷ או נותר או נפסל, וכן המנוחה שנטמאת⁵⁸ או נפסלה או נותרה. ואשם תלוי⁵⁹ שנודע לו שלא חטא קדם שנוזק דמו⁶⁰. וחטאת העוף הבאה על הספק⁶¹. ושער נזיר⁶² טהור⁶³. והערלה וכלאי הכרם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של ערלה ושל כלאי הכרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57 משנה, תמורה לג, ב. (58 משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנוחות. (59 הבא על ספק חטא, שם. (60 עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61 שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62 דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. (63 אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64 שם.

יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית⁶⁶. וקדשים שהפילו נפל⁶⁷. הפילו שלאי⁶⁸ - תקבר. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפרי מצרע. ושער נזיר טמא⁶⁹. ופטר חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחלין שנסחטו בעזרה.

(65 משנה, שם לב, א. (66 בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67 שם לג, ב. (68 שם. (69 נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70 בכור חמור שלא נפדה בשנה ונערף.

יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק⁷³.

(71 משנה, ערלה פ"ג. (72 בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כותב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כותב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73 ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה הי"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות הי"ג.

יג. כל הנקברין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשקפין⁷⁵ של הקדש - אפרן מותר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶. החיצון והפנימי ודשון המנוחה.

(74 שם לד, א. (75 בגמרא, שם. (76 שם דרשו את

רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאבבי (בכסף-משנה מעיר, שבפ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). (85) זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד-ל' כסלו ה'תשפ"ב

והפריש אחרים תחתיהן - ירעו עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה¹⁸. ולמה לא יקרבו עצמן נדבה, שהרי זכרים הם? גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה.

(16) יומא סה, א. מחלוקת של תנאים, ופסק כרבים. (17) בית-דין שטעו והתירו איסור עבודה-זרה ועשו הציבור כהוראתם, מביאים שיעיר לחטאת ופר לעולה (ראה הל' שגגות פ"ב ה"א). (18) רבינו קבע הלכה בפני עצמה לפר ושעירים אע"פ שנכללו כבר בהלכה הקודמת, מפני שכל החטאות חוץ מאלו הן נקבות ופסולות לקרבן עולה, ולפיכך אין להן תקנה אלא ע"י מום, אבל אלה הם זכרים ואפשר לחשוב שמותר להקריבם לעולת נדבה ואינם צריכים רעיה, ולפיכך כתב דינם שנית, ומנמק בסוף ההלכה למה טעונים רעיה.

ג. המפריש¹⁹ חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות: משך אחת משתייהן ונתפפר בה - האחרת תמות²⁰; בא להמלה²¹ - אומרין לו שיתפפר בזו שהפריש בראשונה²², והשניה תרעה²³ עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום - תמימה תקרב, ובעלת מום תפדה²⁴. נשחטה²⁵ בעלת מום קדם שיזרק דם התמימה²⁶ - הרי זו אסורה בהנאה. היו שתיהן בעלי מומין²⁷ - ימכרו שתיהן ויביא מדמיהם חטאת, והשאר יפל לנדבה²⁸.

(19) תמורה כב, ב. (20) כרב הונא בשם רב, שם כג, א: "הכל מודים, שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה". והטעם, מפני שהבעלים דחו בידים את השניה ע"י הקרבת האחרת. (21) בבית-דין מה לעשות. ובזה הוכיחו, שאין דעתם לדחות, אלא מעוניינים למצוא תקנה. (22) היינו האבודה. (23) כרבנן החולקים על רבי, וסוברים "שאיין חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים" (שם כב,): אם לא דחוה בידים. (24) ברייתא, שם כד, א. (25) לאחר פדיונה. (26) חסרון יש כאן, וצ"ל "התמימה - מותרת, אחר שנזרק דמה אסורה בהנאה", מחלוקת רבי אלעזר ורבנן שם, ופסק כרבים (כסף-משנה ולחם-משנה). נימוקם של רבנן הוא, שאם נזרק הדם של התמימה הרי בעלת המום היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת, ודינה - מיתה, אבל אם כבר נשחטה והותרה לאכילה - אינה נאסרת

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשפ"ב הלכות פסולי המקדשין

פרק רביעי

(1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או של ציבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

א. וְלֹד חֲטָאתָּ² וְתִמּוֹרֶת חֲטָאתָּ וְחֲטָאתָּ שִׁמְתוֹ בְּעֻלָּה וְחֲטָאתָּ שֶׁאֵבְדָה וְנִמְצְאָתָּ אַחֵר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים - הָרִי אֵלָיו יִמּוֹתָיו³. נִמְצְאָתָּ אַחֵר שֶׁנִּשְׁחָטָה הַחֲטָאתָּ הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִפְרִישׁ קֹדֶם שִׁזְרַק דָּמָה - הָרִי זֶה סִפְקָא אִם תָּמוּת אִם תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, לְפִיכָךְ תָּמוּת⁵. וְכִיִּצַּד הֵן מִתּוֹת? לֹא שֶׁיִּהְיֶה בְּכָלִי אוֹ בִּידוֹ, אֲלֹא יִכְנִיסֶם לְבֵית וְנוֹעַל עֲלֵיהֶם⁶ עַד שִׁיִּמּוֹתוֹ. וְדָבָרִים אֵלָיו כָּלֶם מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנוּ נִשְׁמַעוּ⁷. אֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֹא בְּחֲטָאת יָחִיד בְּלִבְדָּ⁸; אֲבָל חֲטָאת צִבּוֹר שֶׁאֵבְדָה וְנִמְצְאָתָּ אַחֵר כִּפְּרָה⁹, בֵּין רְאוּיָה¹⁰ בֵּין אֵינָה רְאוּיָה¹¹ - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם¹², וְתִמְכֹּר וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ לְנִדְבָה¹³. וְאֵין אֹתָהּ יָכוֹל לִזְמַר¹⁴ בְּחֲטָאת צִבּוֹר וְלֹד אוֹ תִּמּוֹרָה אוֹ שִׁמְתוֹ בְּעֻלָּה, שֶׁכָּל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר זָכָרִים, וְאֵין הַצִּבּוֹר עוֹשִׂין תִּמּוֹרָה, כִּמּוֹ שִׁיתְּכַפֵּא¹⁵, וְאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל מֵתִים.

(2) משנה תמורה כא, ב. (3) רבינו אינו מונה חטאת שעברה שנתה (פירוש, שהזדקנה והיא למעלה מבת שנה) בין החטאות המתות, מפני שהוא פוסק לקמן ה"ו כריש לקיש, שעברה שנתה אינה מתה, ומפרש את המשנה כרבא שם כב, א. ראה לקמן ה"ח בהערות. (4) שם כב, ב. בעיה של רב פפא, אבודה בכוס, מאי? (5) שאסור להקריב ספק פסולים. (6) שם יז, ב. ונזיר כה, א. (7) בכורות טז, א: "חטאות מתות הילכתא גמירי לה". (8) כתנאי-קמא במשנה, תמורה טו, א. (9) כלומר, אפילו לאחר שהקריבו אחרת במקומה. (10) להקריבה על המזבח. (11) נמצאת בעלת מום או שעברה שנתה. (12) קרבן תמים אין לו פדיון, ואין קדושתו נפקעת על ידי מכירתו. (13) לקנות בהם בהמות להקריבן עולות נדבת ציבור כשהמזבח יהיה פגוי. שנינו בשקלים פ"ו מ"ו: זה הכלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום אשם ילקח בהם עולות וכו'. (14) רבי שמעון בברייתא שם טז, א. (15) בהל' תמורה פ"א ה"א.

ב. פֶּר וְשִׁעִיר¹⁶ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵבְדוּ וְהִפְרִישׁ אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה¹⁷ שֶׁאֵבְדוּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ד כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נקט שיטת ה'תוספות'. (37) בעל ה'לחם משנה' מוחק את כל המשפט, מן "אע"פ" עד "שנתה" (בספרים שלפנינו הכניסו משפט זה בסוגריים מעוגלים). וטעמו, שהרי לשיטת רבינו אין מקום לומר "אע"פ" שיש בה כמה ריעותות – תרעה, כי ריעותות מכריעות לרעייה. אולם אפשר לקיים את הגירסה שלפנינו, וכוננת רבינו היא להוציא מדעת רש"י – שאולי שמע עליה – האומר שאם נמצאת בעלת מום או עברה שנתה לפני כפרה – תמות. וקובע רבינו שגם במקרה שכזה תרעה לדעת רבנן אם נמצאה קודם כפרה. (38) בהתאם לשיטתו שריעותות מכריעות לרעייה, אומר כאן רבינו, שאם נמצאה אחר כפרה – תמות, אפילו כשיש בה כמה ריעותות, שהלכה למשה מסיני היא: חטאת שכיפרה בעליה – מתה.

ע"י הקרבת האחרת. (27) משנה, שם כב, ב. (28) ראה למעלה הערה יב.

ד. הפריש²⁹ חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה, והפריש אחרת ונמצאו האבדות והרי שלשתן עומדות ונתכפר פראשונה – שניה מתה, ושלישית רועה³⁰; נתכפר בשלישית – שניה מתה, וראשונה רועה³¹; נתכפר באמצעית – שתייהם מתות.

(29) מנחות פ, ב. (30) כרבי זירא, שם. בניגוד לדעת אביי ססובר – שתייהן מתות. וטעמו של דבר, מפני שהשלישית אינה חליפי הראשונה ואין לה קשר ישר עמה. (31) מאותו הנימוק עצמו.

ה. המפריש³² שתי חטאות לאחריות – מתכפר באי זו שיערה, והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

(32) שם כד, א. מימרא של רבי אושעיא.

ו. הפריש³³ חטאת מעברת וילדה – הרי היא וילדה כשתי חטאות שנתפרשו לאחריות.

(33) שם כה, א. מימרא של רבי יוחנן.

ז. המפריש חטאתו ועברה שנתה³⁴ – תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר ויביא בדמיה אחרת. וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום³⁵ – יביא בדמיה אחרת.

(34) שם כב, א. מימרא של ריש לקיש. (35) משנה, שם כב, ב.

ח. כל חטאת³⁶ שאבדה ונמצאת קדם פפרה, (אף על פי³⁷ שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה) – אינה מתה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. נמצאת אחר פפרה, אף על פי³⁸ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה, הואיל והיתה אבודה בשעת פפרה – הרי זו תמות.

(36) מסקנה של רבא שם, ליישב קושיות הגמרא על ריש לקיש (ראה הלכה הקודמת). ונחלקו שם רש"י ו'תוספות' מחלוקת עקרונית, וממנה תוצאות לכמה חילוקי דינים. דעת רש"י שריבוי ריעותות (מגרעות) בקרבן גורם למיתתה. ועם התמעטות מספר הריעותות נוטה הדין לרעייה. ושיטת ה'תוספות' מנוגדת מן הקצה אל הקצה, היינו הריעותות מכריעות לרעייה. ונימוקם, שהרי אם הקרבן ראוי למזבח ולא הקריבוהו, הרי זה דחייו, וחטאת שנדחתה – מתה, אבל אם אינה ראויה יש מקום לומר: הרי לא נדחתה אלא היא פסולה, ולכן תרעה. לשיטת רש"י יוצא, אם נמצאה קודם כפרה והיא בעלת מום או שעברה שנתה – תמות אפילו לרבנן, מפני שיש בה שתי ריעותיות – אבודה ומום או אבודה ועברה שנתה. ולשיטת ה'תוספות' אם נמצאה לפני כפרה ויש בה מום שבינתיים עברה שנתה – תרעה. ורבינו

ט. היתה גנובה³⁹ או גזולה בשעת פפרה ואחר כך חזרה – אינה מתה, אלא תרעה. לא שקעו ממשה רבנו אלא אבודה⁴⁰. היתה עקר אבדתה בלילה⁴¹, אף על פי שהיתה אבודה בשעת פפרה – אינה מתה, אלא תרעה⁴².

(39) שם סב, ב. מימרא של אביי. (40) ואין להוסיף מדעתנו על מה שנאמר למשה מסיני. (41) רבא, שם כב, א. (42) כי בשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, שאין מקריבים קרבנות בלילה.

י. אבדה⁴³ ממנו⁴⁴ ולא מן הרועה⁴⁵, או שאבדה מן הרועה⁴⁶ ואינה אבודה מבדליה – אינה מתה, אלא רועה.

(43) מימרא של רב פפא, שם. (44) הבעלים אינם יודעים מקומה של החטאת. (45) הרועה יודע איפה היא. (46) מפני שההלכה למשה מסיני התכוונה לאבודה ממש, אבל לא למקרה שזה או זה אינו יודע מקום הבהמה ואחרים יודעים.

יא. וכל אלו שרועות – רועות עד שיפיל בהן מום⁴⁷, ויפלו דמיהן לנדבה⁴⁸.

(47) תמורה יט, ב. (48) ראה למעלה ה"א.

יב. היתה אבודה ממנו ומן הרועה ואחר מפירה אפלו בסוף העולם – הרי זו ספק⁴⁹, לפיכך תמות⁵⁰.

(49) בעיה שלא נפתרה, שם כב, ב. (50) שאין להקריב על המזבח ספק פסולים.

יג. היתה נחבאת אחורי הדלת⁵¹ או בסתר המדרגה⁵² – הרי זו אבודה, שהרי אין אדם רואה אותה בשעת פפרה. היתה בשדה או באגם⁵³ – הרי זו ספק⁵⁴ אבודה, ששא יש שם אדם רואה אותה בשעת פפרה, לפיכך תמות מספק.

(51) שם. מימרא של רבי יוחנן. (52) לשון המקרא (שיר השירים ב, יד), פירוש, עמדה במקום שהמדריגה מסתירה אותה ואינה נראית, וזה כמו אחורי הדלת, ראה לחם-משנה.

קמ' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(53) מקום מרעה רחוק מן העיר. (54) רבינו מפרש כך את האיבעיה של "אברא". ורש"י פירש אחרת, ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

יז. הפריש⁷⁰ נקבה לעולתו וילדה זכר - ירעה עד שיפול בו מום, ויביא בדמיו עולה.

(70) שם יח, ב - מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, רבי אליעזר אומר הולד עצמו יקרב עולה, וחכמים אומרים ירעה עד שיפול בו מום וימכר בדמיו עולה. והטעם מפני שאמו אינה ראויה להקרב עולה, גם הולד שקדושתו מכח האם - אינו קרב עולה. ופסק כרבנן.

יח. אבל הדייט⁷¹ שהפריש זכר לחטאת⁷², ונשיא שהפריש שעירה לחטאת⁷³, וכהן משיח שהפריש פרה לחטאת⁷⁴ - הרי אלו אין מתקדשין⁷⁵ לא קדשת הגוף ולא קדשת דמים, לפיכך ימכרו שלא במום.

(71) כלומר, אדם פשוט, לא נשיא ולא כהן גדול. (72) חטאת יחיד באה נקבה. (73) נשיא שחטא מביא שעיר זכר (ויקרא ד, כג). (74) ומצוותו להקריב פר (שם, ד). (75) לא חלה עליהם קדושה כלל, מפני שאינם ראויים לאותו דבר שהקדישו "כל המשנה בחטאות, לא נתקדשה כלל" (פ"א מהל' תמורה הכ"א). רבינו מחלק בדין זה בין חטאות לאשמות, שהרי למעלה בהלכה טז פסק, שהמפריש נקבה לאשם תרעה עד שיפול בה מום, ולמד דין זה מסוגיית הגמרא תמורה כ, א. ששאלו שם למה שלושה אלה אינם קדושים כלל, ומשמע שפשוט היה להם שאינם קדושים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה).

יט. הביא⁷⁶ אשם תלוי⁷⁷ ונודע לו שלא חטא או שחטא ודאי⁷⁸: אם עד שלא נשחט - ירעה עד שיפול בו מום⁷⁹, ויפלו דמיו לנדבה; מפני שלבו של אדם דוה על עונותיו, והואיל ועל ספק הפרישו - גמר בלבו להקדישו⁸⁰. הפרישו אפלו על פי עדים⁸¹ והזנומו⁸² - יפלו דמיו לנדבה. ואם אחר שנשחט נודע לו - הדם ישפך והבשר ישרף, כשאר פסולי המקדשין⁸³. נודע לו אחר שנזרק הדם - הבשר יאכל לפניהם ככל האשמות⁸⁴.

(76) משנה, כריתות כג, ב. (77) ראה הלכה יד בהערות. (78) וחייב להביא חטאת. (79) כדעת חכמים שקדושה חלה עליו, ולהקריבו אי-אפשר, שהרי בעליו אינם חייבים להביא אשם תלוי. (80) מפני הספק. ולפיכך, אפילו אם לא חטא אין זה הקדש טעות (ראה לקמן ה"כ). (81) עדים העידו שאכל ספק חלב, והוא עצמו אינו יודע כלום שאכל ספק איסור. (82) שם כד, א. פוסק כרבי יוחנן נגד רב ורבי אלעזר. (83) שכולם נשרפים, כמו שיתבאר לקמן בפ"ט ה"א. (84) שהרי בא על הספק וגמר כפרתו וקרבן כשר הוא.

כ. אשם ודאי אינו פן⁸⁵. אם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא - יצא וירעה בעדר כשאר החליין⁸⁶, ואין בו קדשה כלל; ואם משנשחט - הרי זה

י. השולח חטאתו⁵⁵ ממדינת הים⁵⁶ - מקריבין אותה בזהב וזהב קנים⁵⁷. במה דברים אמורים? בחטאת העוף⁵⁸, או בחטאת בהמה של אשה, שאינה בת סמיכה⁵⁹, כמו שבארנו⁶⁰. אבל אשם ודאי⁶² שמתו בעליו וישפכו דמיו לנדבה. שפלו עד שיפול בו מום, וימכר ויפלו דמיו לנדבה. שפלו שפחטאת תמות - באשם ירעה⁶⁴ עד שיפול בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.

(55) משנה, גיטין כח, ב. (56) ואין אנו יודעים אם הוא חי בשעה שהחטאת הגיעה לבית המקדש. (57) אין חוששים שמא מת בינתיים. (58) כל הקרבנות בהמה של יחיד, הבעלים סומכים ידיהם עליהם בעזרה לפני שחיתתם, אבל עופות אינם טעונים סמיכה ('תורת כהנים' פרשתא ג פ"ד). (59) משנה, מנחות צג, א. (60) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. אבל חטאת בהמה של גבר, אין מקריבים כשאנו יכול לסמוך ואע"פ שבדיעבד כשר בלי סמיכה (ראה כסף-משנה פ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ב, ו'תוספות' גיטין שם ד"ה והא, וזבחים עד: ד"ה והא). (61) אין לזה קשר עם דין השולח חטאתו ממדינת הים, אלא זה נמשך לעיקר הדין של חטאות המתות (יש להניח, שהמעתיק דילג כאן על שני חצאי משפטים, מן "אבל". וכך צ"ל: "אבל חטאת בהמה של איש - לא. במה דברים אמורים בחטאת, אבל אשם וכו'"). ובדפוס רומא (ר"מ) מתחילה הלכה טו בפיסקה: "אבל אשם". ומכאן סיוע לפירושו. (62) אשם הבא על חטא ודאי או לרגל מקרים מסוימים, כגון נזירות, מצורע שנתרפא. ויש גם אשם הבא על הספק, ונקרא אשם תלוי, ודינו מפורשים בהל' שגגות פ"ח. (63) משנה, תמורה כ, ב. (64) שם יח, א.

טו. פל אשם שנתק לרעה⁶⁵, אם הקריבו עולה⁶⁶ - פשוט. ולמה לא יקרב בעצמו עולה לכתחלה? גזרה לאחור בפרה משום לפני כפרה.

(65) שבעליו מסרוהו לרועה או בעצמם העבירוהו למרעה כדי שירעה עד שיפול בו מום. שם ה, ב. פסחים עג, א. עג, ב. (66) כלומר, הקריבו בפירוש לשם עולה. בלשון הגמרא: "עקירה", משמע שאם שחטו סתם - פסול. בזבחים שם, דרשו מהכתוב (ויקרא ה, יט): "אשם הוא" - בהוויתו יהא. פירוש, יישאר אשם כמו שהיה, ואע"פ שאין אפשרות להקריבו אלא-אם-כן עוקר בפירוש שם אשם ממנו.

טז. המפריש⁶⁷ נקבה לאשמו⁶⁸ - תרעה עד שיפול בה מום, ותמכר ויביא בדמיה אשם. אם הקריב אשמו - יפלו דמיה לנדבה. וכן ולדה⁶⁹.

(67) משנה, תמורה יט, ב. מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ופסק כרבים. (68) אשם בא מן הזכרים בלבד. (69) שם: "אמר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 כד. הפריש¹⁰¹ אֶשְׁמוֹ, וְהָיָה בְּשַׁעַת הַפֶּרֶשָׁה יָפָה
17 סֶלַע, וּבְשַׁעַת כְּפָרָה יָפָה שְׁתֵּים - כְּשֶׁר¹⁰²; שֶׁהָדָחוּי
18 מֵעֶקְרוֹ¹⁰³ אֵינוֹ דָּחוּי, וְעִדֵּן לֹא נִרְאָה¹⁰⁴ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה
19 שׁוֹה שְׁתֵּים. וְאִם עַל פִּי שֶׁהִשְׁפִּיחַ מֵאֲלִיּוֹ¹⁰⁵ - אָדָם
20 מִתְּכַפֵּר בְּשִׁבְחַת הַקֹּדֶשׁ. הָיָה בְּשַׁעַת הַפֶּרֶשָׁה יָפָה
21 שְׁתֵּים, וּבְשַׁעַת כְּפָרָה יָפָה סֶלַע - הָרִי זֶה פֶּסוּל¹⁰⁶.
22 חֲזָר וְנַעֲשֶׂה יָפָה שְׁתֵּים - יִחְזָר לְכִשְׁרוֹתָיו; שְׁאִין
23 בְּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין¹⁰⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁰⁸. לָמָּה הַדָּבָר
24 דּוּמָה? לְמוֹם שֶׁנִּפְּלָל וְעֶבֶר.

101) שם. 102) איבעיא שם, אם אדם מתכפר בשבח הקדש, ונפשטה מברייתא מפורשת. 103) דבר שמעולם לא היה ראוי להקרבה אינה בגדר נדחה, שעליו אמרו שאינו חוזר להיות ראוי. 104) לא היה ראוי. 105) לא מפני שפיטמו אלא מחיר האילים עלה. רבינו סתם ולא כתב אם הוא מחויב להחזיר להקדש את הסלע שהורוץ על ידי שבח הקדש, ומזה משמע שהוא פטור. ראה גמרא שם, ולחם-משנה כאן. 106) מפני שבשעת הקרבה, אין כאן "כסף שקלים". 107) דעת רבי יוחנן בקידושין ז, א. ובכמה מקומות. שבעלי חיים, שהיו ראויים להקרבה ונדרחו מהקרבה אינם חוזרים להיות ראויים אפילו אם עבר הפסול, אבל רב סובר (יומא סד.) בעלי חיים אינם נדחים (חטאות המתות הלכה למשה מסיני, ואין למדים ממנה לדחויים אחרים). ופסק רבינו כרב, ואע"פ שרב ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן, מפני שבגמרא יומא שם אמר רבא שהמשנה מוכיחה כדעת רב, ובזבחים נט, א - אמרו שרבי ישמעאל ברבי יוסי נוקט בשיטתו של רב. 108) בפס"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

25 כה. הפריש¹⁰⁹ שְׁתֵּי סֶלָעִים לְאִשָּׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי
26 אֵילִים לְאִשָּׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפָה שְׁתֵּי סֶלָעִים
27 - יִקְרֹב לְאִשְׁמוֹ, וְהָשֵׁנִי יִרְעָה¹¹⁰ עַד שֶׁיִּפְּלָ בּוֹ מוֹם,
28 וְיִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה.

109) משנה, כריתות כו, ב. 110) כמו הפריש שנים לאחריות, למעלה הכ"א.

29 כו. הָיָה חֵיב¹¹¹ בְּאִשָּׁם בֶּן שָׁנָה וְהִבִּיא בֶּן שְׁתֵּים, אוֹ
30 בֶּבֶן שְׁתֵּים וְהִבִּיא בֶּן שָׁנָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ מִחֹסֶר זֶמֶן
31 בְּבַעֲלִים¹¹² - פֶּסוּל, וְתַעֲבַר צוּרְתּוֹ¹¹³ וְיֵצֵא לְבֵית
32 הַשְּׂרֹפָה. זֶה הַכֶּלֶל¹¹⁴: כָּל הַפֶּסוּל בְּחֻשָּׁתָא - פֶּסוּל
33 בְּאִשָּׁם; חוּץ מִן הָאִשָּׁם שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ¹¹⁵,
34 שֶׁהוּא כְּשֶׁר¹¹⁶, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹¹⁷.

111) תוספתא זבחים פ"א, וגמרא מנחות מח, ב. 112) שטרם הגיע זמנם של הבעלים להקריב את האשם, כגון נזיר טמא בתוך שבעת ימי טומאתו או מצורע לפני יום השמיני לטהרתו על ידי הכהן. ויש מחוסר זמן בקרבן עצמו, כגון לפני שעברו שמונת ימים ללידתו. 113) ילינו אותו, כדי שייפסל בלינה, שאין שורפים קדשים שלא נפסלו פסול הגוף (גופו של קרבן). "זה הכלל, כל שפסולו בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה"

1 יִקְרֹב⁸⁷; וְאִם מִשְׁנֹזֶקֶת הָדָם - הַבֶּשֶׁר יֵצֵא לְבֵית
2 הַשְּׂרֹפָה⁸⁸, כְּשֶׁאֵר פֶּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸⁹.

85) משנה, שם כג, ב. 86) באשם ודאי מודים חכמים לר' מאיר שלא הקדיש אלא על מנת שחטא, ולכן כשנודע שלא חטא הרי זה הקדש טעות, מה-שאינ-כן באשם תלוי שגמר בלבו להקדישו על הספק. 87) אינו נשרף כמו באשם תלוי, מפני שאין בו קדושה כלל, ודינו ככל חולין שנשחטו בעזרה. 88) שם. 89) כיון שנוזק הדם נראה כקדשים פסולים, ולכן גזרו חכמים שיישרף. סברא של רב אשי, כד, ב.

3 כא. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאִשָּׁם תְּלוּי וְהַפְּרִישׁ שְׁנֵים
4 לְאַחֲרֵיות - מִתְּכַפֵּר בְּאֶחָד, וְהָשֵׁנִי יִרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלָ
5 בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה⁹⁰. וְאִין צְרִיף לִזְמַר
6 בְּאִשָּׁם וְדָאִי שֶׁהוּא בֶּן⁹¹.

90) כמו בחטאת, למעלה ה"ה. שם כג, ב: "אמר רב ששת, מודה רבי מאיר (שבנוודע לו שלא חטא, דעתו שיצא וירעה בעדר) לחכמים במפריש שני חטאות לאחריות ונתכפר באחד מהם, השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. 91) לא נתברר למה באשם ודאי פשוט יותר דין זה מבאשם תלוי. ראה משנה-למלך.

7 כב. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבְּתוֹרָה בְּאִין בְּנֵי שְׁתֵּים⁹² וּבְאִים
8 בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹³; חוּץ מֵאִשָּׁם מְצֻרַע וְאִשָּׁם נָזִיר,
9 שֶׁהֵם בְּנֵי שָׁנָה⁹⁴ וְאִין לְדָמֵיהֶם קִצְבָה⁹⁵. אִשָּׁם תְּלוּי
10 בָּא מִן הַקִּטְטִים אוֹ מִן הַגְּדוֹלִים⁹⁶. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁹⁷
11 לְמַדּוֹ, שְׁאִינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹⁸.

92) איל בין שתי שנים, היינו מבין שלשה-עשר חודש מלאים ומעלה. משנה, זבחים ז, ב. 93) שמחירו שני שקלים, שקל = סלע בזמן המשנה = ארבעה דינרי כסף, שם. ובגמרא כריתות כב, ב - למדו דין זה מן המקרא. 94) נזיר ומצורע מביאים כבש לאשם, וכבש הוא בן שנה (משנה, פרה פ"א). 95) "בערך שקלים", נאמר (ויקרא ה, טז) באיל ולא בכבש. 96) בדפוס קושטא, ובדפוס רומא (ר"מ) הגירסה: "אשם תלוי בפירוש שהוא מן הגדולים, ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים". ברור שגירסה זו נכונה. והגירסה במהדורת וילנא משובשת. ופירוש הדברים: באשם ודאי כתוב בפירוש שבא מן הגדולים (איל) ושמחירו לא פחות משני שקלים, אבל באשם תלוי נאמר בפירוש בתורה שבא מן הגדולים, אבל דין שני שקלים לא נאמר בפירוש אלא למדו מפי השמועה. 97) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. 98) פליאה היא, שרבינו מייחס דין זה לפי השמועה, והרי בגמרא הנזכרת למדו זאת מן הכתוב (שם, יז) "ואם נפש".

12 כג. הוּזְלוּ אֵילִים וְלֹא יִמָּצָא אֵיל בְּשְׁתֵּי סֶלָעִים -
13 אִין לוֹ תַקְנָה⁹⁹, אֶלָּא יִשְׁהָה עַד שִׁיּוּקָרוֹ וְיִבִּיא בְּשְׁתֵּי
14 סֶלָעִים; שֶׁהָרִי הַקָּפִידָה תוֹרָה עַל דָּמָיו וְנִתְנָה¹⁰⁰ לוֹ
15 קִצְבָה.

99) שם כז, א. 100) בדפוס רומא (ר"מ): ונתנה.

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לדינים שבהלכות ביד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו".
(6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה.

ו. המפריש חטאתו או דמי חטאתו, וכסבור שהוא
חייב ונמצא שאינו חייב - הרי אלו חליין ולא
נתקדשו. הפריש שמים או דמי שמים, וכסבור
שהוא חייב שמים ונמצא שאינו חייב אלא אחת -
יביא אחת, והשאיר יפלו לנדבה.⁹

(7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. (8) בהפריש
דמים המוכן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד
שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול
לנדבה. (9) מפני שחלה עליהם קדושה.

ז. הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט¹¹ ואמר:
אלו אביא מהם חטאתי - המותר חליין.¹² וכן יראה
לי, שהדבר קל וחמר בשאר הקרבנות¹³ שהמותר
חליין.

(10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. (11) מצרף פרוטה
לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. (12) אם קנה בהם בהמה
לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא
מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן.
וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת",
- המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. (13) חטאת באה
לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני
שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר
הוא שהמותר חולין.

ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהם
מנחתו¹⁴, או שהפריש מנחת חוטא והותירה¹⁵ -
המותר יביא מנחת נדבה.¹⁶ אבל מותר עשירית
האיפה של פהן גדול, שהיא התבתיין¹⁷ - ירקב.
וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של גזיר -
ירקבו¹⁸. ומותר דמי נסכיו - יפלו לנדבה.¹⁹ כבר
בארנו בשקלים, שמותר השקלים - חליין.

(14) ונשאר חלק מהכסף. (15) הביא קמח יותר ממה שהיה
צריך להביא. (16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה
שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהודיע הכהן
וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות.
מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר
כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמות חטאת
והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות
ציבור. (17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית
האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. (18) והטעם,
מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת
לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של גזיר אחר, כי הנזיר
האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו
יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי
אין להם תקנה. (19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמות
חטאת ואשם.

(פסחים לד:). וגם אם הביא כבש במקום איל או להיפך,
אין זה פסול בגוף הקרבן, אלא שהבעלים חייבים להביא
בהמה אחרת. (114) תוספתא שם. (115) אלא לשם קרבן
אחר. (116) ובחטאת פסול. (117) לקמן פט"ו ה"א.

כז. עולת גזיר¹¹⁸, עולת יולדת, עולת מצרע,
ששחטן בני שנים עשר חדש ויום אחד, או מחסרי
זמן בפעלים - פשרים¹¹⁹ וטעונין נסכים¹²⁰. זה
הכלל: כל שאינו פוסל בעולת נדבה - אינו פוסל
בעולת חובה, בין עלתה לפעלים בין שלא עלתה
להם.

(118) מנחת, שם. (119) שם: "זה הכלל, כל הכשר בעולת
נדבה (לכתחילה) כשר בעולת חובה (בדיעבד), וכל הפסול
בחטאת - פסול באשם". ובתוספתא זבחים פ"א, מסיימים:
"אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", כלומר מחוייבים
להביא קרבן אחר. (120) כל העולות הכשרות.

יום שני כ"ה כסלו ה'תשפ"ב

פרק חמישי

(1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב
חטאת תחתיהן.

א. המפריש מעות לחטאתו ומת - ילכו המעות
ליה המלך². וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו,
והקריב חטאת תחתיהן, ונמצאו המעות אחר פפרה
- ילכו ליה המלך³.

(2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני
אדם משליכים אותם לים המלח. (3) כחטאת שכיפרו
בעליה.

ב. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות
אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן חטאת
עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו
לחטאת, והשאיר יפלו לנדבה⁴.

(4) לעולות ציבור.

ג. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש חטאת
תחתיהן, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו
המעות, והרי החטאת בעלת מום - תמכר, ויביא
מאלו ואלו חטאת, והשאיר יפלו לנדבה.

ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות
תחתיה, ולא הספיק לקח בהם עד שנמצאו
חטאתו, והרי היא בעלת מום - תמכר, ויביא
מאלו ואלו חטאת, והשאיר יפלו לנדבה.

ה. הפריש⁵ שני צבורי מעות לאחריות - מתכפר
באחד מהם, והשני יפל לנדבה⁶.

(5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ט. מותר קני זבים²⁰, קני זבות, קני יולדות,
- 2 חטאות ואשמות - מותריהם יפלו לנדבה²¹
- 3 ויקרבו עולות, כמו שבארנו. מותר עולה²² -
- 4 לעולה. מותר שלמים - לשלמים. מותר מנחה
- 5 - למנחה. מותר פסח - לשלמים²³. מותר
- 6 נזירים²⁴ - לנזירים. מותר נזיר - לאותו נזיר²⁵.
- 7 במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה?
- 8 בחטאת קבועה²⁶; אבל מי שהוא חייב בקרבן
- 9 עולה ויורד²⁷ שהפריש מעות לחטאת בהמה
- 10 והעני²⁸ - מביא תחתיהם עוף ומחלל²⁹ על
- 11 העוף ויהנה מהם³⁰. וכן אם הפריש דמי העוף
- 12 והעני³¹ - מביא תחתיהם עשירית האיפה ויחלל
- 13 המעות עליה ויהנה בהם.

- 26 יב. לפיכך³⁹, אם הפריש מעות לקנין סתם ומת -
- 27 יפלו כל אותן המעות הסתומין לנדבה⁴⁰, שהרי כלן
- 28 ראויין לבוא עולה.

(39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. (40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

- 29 יג. מי שהיה מחייב חטאת ואמר: הרי עלי עולה⁴¹,
- 30 והפריש מעות ואמר: אלו לחובתי⁴², רצה להביא
- 31 בהן חטאת בהמה - יביא, עולת בהמה - יביא. מת
- 32 והניח המעות - ילכו לים המלח⁴³.

(41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. (42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתייהן חובה עליו. (43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמוספים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשפ"ב

פרק ששי

(1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

- 33 א. כל הזבחים² שנתערב בהן אחת מחטאות המתות
- 34 או שור הנסקל, אפילו אחד ברבוא - כלן זמותו,
- 35 לפי שבעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין. ואם
- 36 הקריב - הרצה, שאין בעלי חיים נדחין³.

(2) משנה זבחים ע: (3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

- 37 ב. נתערב בהן אחד מאסורי המזבח⁴ - ירעו כלם

(20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. (21) לנדבות ציבור. (22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור. (23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן קרבנו זבוח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן הצאן - שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. (24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשארו מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. (25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר - לנדבה". (26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. (27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, זח). (28) ירד מנכסיו. (29) מעביר קדושתו על העופות והן יוצאות לחולין. (30) כמכסף חולין. (31) דלי דלות.

- 14 י. הפריש בהמה ונפל בה מום - תמכר ויביא
- 15 בדימיה עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל - לא יביא
- 16 בדימיו עשירית האיפה; שאין לעוף פדיון, כמו
- 17 שבארנו באסורי המזבח³².

(32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט.

- 18 יא. כל חייבי קניין³³ שבתורה שהפרישו מעות
- 19 לקניהן, רצה להביא בכל המעות חטאת העוף
- 20 לבדה - יביא³⁴, רצה להביא בהן עולת העוף לבדה
- 21 - יביא. אפילו אמר: אלו דמי חטאתי ואלו דמי

קמד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם. (15) לשם מי שהוא בעליו. (16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. (17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממון ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

ה. נתעברו מין בשאינו מינו¹⁸, כגון עולה¹⁹ בשלמים - לא יקרבו אפלו פחמורה שבהן¹⁹, שאין מביאין קדשים לבית הפסול.

(18) שם עה: (19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח - לוקה, ואם כן אי אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

ו. ויכשם שאין ממעטין בזמן אכילתן, כך אין ממעטין באוכליהן²⁰ ולא במקום אכילתן²¹. אלא כיצד יעשה?²² ירעו הכל עד שיפיל בהם מום, וימכר כל אחד מהן לבדו²³, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה, ויבדמי היפה שבהן ממין האחר, ויפסיד המותר²⁴ מביתו.

(20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. (21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. (22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. (23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. (24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

ז. אף על פי שפכר הקריב עולה שחייב בה או שלמים שהיה חייב להקריב²⁵ - הרי זה מקריב²⁶ מקדמי התערבת עולה אחרת ושלמים אחרים.

(25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. (26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

1 עד שיפיל בהן מום, וימכרו, ויביא בדמי היפה
2 שבהן מאותו המין של קדשים שנתעבר.

(4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתעברה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על-פי עד אחד או על-פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על-פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. (5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. (6) אם היתה עולה - מקריב עולה, ואם שלמים - שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתעברה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

3 ג. נתעברו קדשים בחלין תמימים - ימכרו בחלין
4 שבתערכת לצרכי אותו המין⁸ ויקרבו בלן. כיצד?
5 ארבע בהמות שלמים שנתעברו בארבע בהמות חלין
6 תמימים - ימכרו הארבע של חלין למי שהוא צריך
7 להביא שלמים ויקרבו הכל שלמים. וכן בעולה או
8 באשם. והדמים חלין לכל דבר, שהרי דמי חלין הן.

(7) שם. (8) מין הזבח שנתעבר, אם שלמים - שלמים, ואם עולה - עולה. (9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

9 ד. נתעברו¹⁰ שור הקדש בשוורים של חל - גדול
10 שפכלן הקדש¹¹, וימכרו¹² השאר לצרכי אותו המין.
11 נתעברו קדשים בקדשים¹³ מין במינו¹⁴ - זה יקרב
12 לשם בעליו¹⁵, וזה יקרב לשם בעליו, אף על פי
13 שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו. במה דברים
14 אמורים? בקרבנות נשים, שאין בהם סמיכה¹⁶; אבל
15 קרבנות אנשים, הואיל וכל אחד צריך לסמך על
16 ראש קרבנו - הרי אלו לא יקרבו עד שיתן האחד
17 חלקו לחברו¹⁷, או עד שיפיל מום בכל, וימכרו,
18 ויביאו כל אחד בדמי היפה שבהן מאותו המין.

(10) תוספתא מנחות פ"ג הלכה ב. (11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה - עולה, ואם שלמים - שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתעבר "בשווריו". וראה גמרא מנחות קח: (12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). (13) משנה זבחים עא: (14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי כ"ו כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. (43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליו הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באטליו ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף-משנה כאן).

יג. וכן מצאנו⁴⁴ שנתערב בפסח, כשיפיל בהן מום²³ יאכלו כמעשר. הבכור והמעשר שנתערבו - יאכלו²⁴ במומן²⁵.

(44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם-משנה). (45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

יד. וכן שאר קדשים⁴⁶ שנתערבו בבכור ובמעשר - ירעו עד שיפיל בהם מום, ויאכלו בבכור שפגל בו²⁷ מום או כמעשר שפגל בו מום.²⁸

(46) משנה זבחים עא:

טו. אשם⁴⁷ שנתערב בשלמים, אף על פי שאין מקריבין משניהן אלא האמורין אכל הבשר נאכל - לא יקרבו⁴⁸, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה אשם, ובדמי היפה שלמים, והמותר יפסיד מביתו. ואם קדם והקריב אשמו - שניהן יפלו לנדבה⁴⁹.

(47) משנה שם עה: (48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). (49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

טז. כל הקדשים⁵⁰ אפשר שיתערבו מין במינו, חוץ מן החטאת עם האשם; שאין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לה חטאת מן הכבשים אלא נקבה.³⁷

(50) משנה שם עא:

יז. וכל אלו המתערבין⁵¹ בחיים, אם הקריב - הרצה, שאין בעלי חיים נדחין⁵².

(51) גמרא שם עג: (52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

יח. בהמה⁵³ שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדרה⁵⁴, וכמדתה⁵⁵ לכל רוח: אם נקבה בת שנתה היא - כונסה לכפה עד שתמות, שמא חטאת היא⁵⁶. היתה בת שנים⁵⁷ - וביאנה שלמים⁵⁸, ויביא עמה לחם⁵⁹, שמא תודה היא⁶⁰. מצא זכר בן שתי שנים - אין לו תקנה, שמא אשם הוא⁶¹ ועדין לא כפרו בעליו⁶². מצא זכר בן שנה⁶³ - מניחו עד שיפיל בו מום, ומביא שתי בהמות תחתיו, ומתנה ואומר: אם עולה

ח. חטאת²⁷ שנתערבה בשלמים - ירעו הפל עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן שלמים, ובדמי היפה שבהן חטאת. ואם קדם והקריב חטאת אחרת על חטאת שהפרישה לו - פלן ימותו²⁸.

(27) תוספתא שם. (28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה - דינה כאבודה. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

ט. וכן²⁹ אם נתערבו מעות חטאת במעות אשם - לוקח שתי בהמות, ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על חטאת, ודמי אשם על אשם. ואם כבר קרבה חטאת³⁰ - יוליד כל המעות לים המלח³¹. ואם כבר קרבה אשמו³² - יפלו הפל לנדבה³³.

(29) תוספתא שם. (30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. (31) כמו בפרק ב הלכה א. (32) והחטאת לא קרבה. (33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת - יפול לנדבה כדין מותר אשם.

י. תודה³⁴ שנתערבה בתמורתה³⁵ - שתיהן תקרבנה, ויניף הלחם עמהן³⁶. וכן³⁷ אם נתערבה תודה בשאר זבחים, אף על פי שקרבה תודתו - ירעו הפל עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה תודה אחרת, ובדמי היפה זבח אחר.¹⁴

(34) שם. (35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). (37) זה נמשך להלכות ר"ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף-משנה כאן.

יא. נתערבה באיל נזיר³⁸ - שתיהם תקרבנה³⁹, ויניף הלחם⁴⁰ עמהן.¹⁶

(38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. (39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף-משנה). (40) ראה הערה לה.

יב. בכור⁴¹ שנתערב בפסח - שניהם ירעו עד שיפיל בהם מום⁴², ויאכלו בבכור⁴³. ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לפנהינם; ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ואין ממצטין באכילתו.²²

(41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: (42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם). הנוגעים

קמו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדשים, אפלו אבר באלף איברים - יצאו הכל לבית
השופה. ואפלו קרבו בלן חוץ מאחד מן התערבה
- הרי זה ישרף בעזרה במקום ששורפין פסולי
המקדשין.

(77) משנה שם עז:

כב. חתיכות⁷⁸ קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות
קדשים קלים, או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני
ימים - יאכלו פחמור שבהן.

(78) משנה שם עה:

כג. חתיכה⁷⁹ של חטאת טמאה שנתערבה במאה
חתיכות של חטאת טהורה, וכן פרוסה של לחם
הפנים שנטמא שנתערבה במאה פרוסות של לחם
הפנים הטהור - הרי זה תעלה⁸⁰, כמו שבארנו
בתרומות⁸¹.

(79) ברייתא יבמות פא: (80) מתבטלת, ומותר לאכול את
התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד
בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא
כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה
כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב
אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה
למעלה הלכה כ. (81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אכל⁸² חתיכה של חטאת שנתערבה במאה
חתיכות של חלין, וכן פרוסה של לחם הפנים
הטהור שנתערבה במאה פרוסות של חלין - הרי
אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לפניהם⁸³ ככל
המדמעות⁸⁴.

(82) שם. (83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני
שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה שאין כן בהלכה
הקודמת. (84) תערובת של קודש וחולין.

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל
שהיה פסולו בקודש.

א. כל הפסולין² לעבודה שמלקו³ - מליקתן
פסולה⁴. ואף על פי שאותו העוף פסול - אינו
פגבלת העוף הטהור לטמאה⁵. וכן אם מלק בלילה,
או ששחט⁶ חלין בפנים וקדשים בחוץ⁷ - אינם
פגבלה.

(2) משנה, זבחים סח, א. (3) קרבנות העוף אינם נשחטים
בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר
(ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". (4) שמליקה טעונה
כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק".
(5) האוכל נבילת עוף טהור - טמא. אבל כשמלק פסול

היה - זה עולה תחתיו, ואם שלמים היה - זה
שלמים תחתיו; ומקריב האחד עולה, ונסכיו⁶⁴ משל
צבור⁶⁵, והאחר שלמים עם הלחם, שמא תודה היה.
וימה יעשה בזה הנמצא? יאכל במומו. שאפלו היה
בכור או מעשר⁶⁶ - במומו הוא נאכל; ואם פסח
אחר זמנו הוא - הרי זה שלמים⁶⁷; ובזמנו - הכל
נזהרין בו⁶⁸. ואם תאמר: שמא אשם נזיר או אשם
מצרע⁶⁹ הוא - אינן מצויין תמיד, לפיכך לא חשו
להן.

(53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין
נח: (54) שם עיר קרובה לירושלים. (55) כמרחק זה.
בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. (56) ואין
לה תקנה. דברי אביי שם. (57) ופסולה לחטאת ולעולה,
ואין אנו חוששים שמא נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת
שנה. (58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה.
(59) ראה למעלה הלכה ה, והערה לה. (60) מלשנו של
רבינו משמע שמקריב רק אותה הבהמה, ואף-על-פי שתודה
נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים
קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב
מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר
המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה
אחרת (ראה לחם-משנה). (61) קרבן אשם הוא בן שתיים.
(62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעיה עד שיומם, ודמיו
נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). (63) והרי הוא
ספק עולה ספק שלמים. (64) שמן ויין שמביאים עם
הקרבנות. (65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם,
משנה שקלים שם. (66) שאין להם פדיון. (67) גם בדין
זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה
נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים
נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול.
(68) משגיחים עליו שלא יאבד. (69) שניהם באים בני שנה.

יט. נתערבו קדשים בקדשים אחר שנסחטו⁷⁰ -
יאכלו פחמור שבהן. נתערבו בפסולי המקדשין⁷¹
או בחלין שנסחטו בעזרה - תעבר צורתן⁷² ויצאו
לבית השופה.

(70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד.
(71) תוספתא שם. (72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה.
שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. איברי חטאת⁷³ שנתערבו באיברי עולה⁷⁴ -
מניחין הכל עד שיפסדו ותעבר צורתן, ושורפין
אותן⁷⁵ בעזרה במקום ששורפין פסולי המקדשין⁷⁶.

(73) משנה שם עז. (74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל
איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. (75) כדעת
רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם
ואינם בטלים בתערובת. (76) בתוך העזרה. ראה הלכות
מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אבר⁷⁷ של בעלי מומין שנתערב באיברי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. (25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

ו. וכן עולת העוף שעשאה למטה, אפלו מלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה - פסולה. בין שמלקו במליקת עולה²⁶ בין שעשאה כמעשה חטאת, בין שעשאה לשם חטאת בין שעשאה לשם עולה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שחטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה... וכן עולת העוף שעשאה למטה... פסולה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על-דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, כאדם שסרח במלך וריצוהו על-ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית-המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי-תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל-תשובה זכור מעשיך הראשונים", והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על-פי יצ"ן מלכות ספר עבודה סימן ג)

(26) שהבדיל הראש מן הגוף.

ז. חטאת העוף שמלקה למטה²⁷ במליקת עולה לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה עולה לשם עולה - פסולה²⁸.

(27) כמצוותה. (28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

ח. וכן עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת - פסולה²⁹. כמעשה עולה לשם חטאת - כשרה³⁰, ובלבד שלא עלתה לבצלים לשם חובה³¹.

(29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה - פסולה. (30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. (31) חייבים להביא עולה אחרת.

ט. כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן או מפני שנוי מעשיהן או שנוי שם - אינן כגבלת העוף³² לטמאה. וכן חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה³³ או נטמאה או נעשית נותר - אינה

קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. (6) עופות. (7) והוא-הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

ב. מלק תורים⁸ שלא הגיע זמנן⁹ ובני יונה שעבר זמנם, ושיבש גפה¹⁰ וסנסמית עינה¹¹ וסנוקטצה רגלה - הרי זו נבלה לכל דבר. זה הפלל: כל שהיה פסולה בקדש¹² - פסולה ואינה נבלה; לא היתה פסולה בקדש - הרי זו נבלה לכל דבר.

(8) משנה, שם. (9) תורים כשרים גדולים בלבד משיחיו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). (10) כנפה. (11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרב. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר - דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד-לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייטא קידושין כד, ב ובכמה מקומות). (12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

ג. לפיכך, המולק¹³ ונמצאת טרפה¹⁴, או שמלק בספיין, או שמלק חלין בפנים וקדשים בחוץ - הרי זו נבלה לכל דבר; שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא כשר למזבח.

(13) משנה, שם סט, ב. (14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). (15) משנה, שם סח, א.

ד. אבל הנרבע¹⁶, והמקצה¹⁷ והנעבד¹⁸, והאנתן¹⁹ והמחיר²⁰, והטמטום והאנדרוגינוס, שנמלקו - הרי אלו נבלה לכל דבר, ומטמאין בגדים בבית הבליעה; שאין הקדשה חלה עליהן, והרי אין פסולן בקדש.

(16) שם פה, ב. (17) שהופרש להקריבו לעבודה-זרה. (18) כאליל. (19) אתנן זונה. (20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

ה. כבר בארנו כמעשה הקרבנות²¹, שחטאת העוף נעשית למטה²², ועולת העוף למעלה²³. חטאת העוף שעשאה למעלה - פסולה. בין שעשאה היתה כמעשה חטאת²⁴ בין שעשאה כמעשה עולה²⁵, בין שעשאה לשם עולה בין שעשאה לשם חטאת.

(21) פ"ה ה"כ, ופ"ז ה"ו. (22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. (23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. (24) הנה את

קמח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מִטְמֵאָה³⁴ בְּבֵית הַבְּלִיעָה³⁵ בְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁפֶל אֵלָיו
2 פְּסוּלִין בִּקְדָשׁ.

(32) משנה, זבחים סו, ב. (33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. (34) ברייתא, שם סט, א. (35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

- 3 י. חֲטַאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק - נַעֲשִׂית בְּמִצְוֹתָהּ,
4 וְאִינָה נֶאֱכָלֶת³⁶, אֲלֹא תִשְׁרֹף כָּכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
5 וְכִיצַד תָּבוֹא עַל הַסֶּפֶק? בְּגוֹן שְׁהִיתָהּ הָאִשָּׁה סֶפֶק
6 זָכָה אוֹ סֶפֶק יוֹלְדֶת³⁷ וְכָל פִּיּוּצָא בָּזָה. וְאֵין לָנוּ
7 חֲטַאת בְּהֵמָה עַל סֶפֶק; שָׂאם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא
8 אִם לֹא חֲטָא - יָבִיא אִשָּׁם תְּלוּי, כְּמוֹ שֶׁתִּתְּבָא
9 בְּהִלְכּוֹת שְׁגָגוֹת³⁸.

- 10 יא. חֲטַאת הָעוֹף³⁹ הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא
11 חֵיבָת בָּהּ וְדָאִי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלָקָה נוֹדַע לָהּ -
12 תַּעֲשֶׂה וְדָאִית וְתֵאֱכָל⁴⁰; וְאִם אַחֵר שֶׁנִּמְלָקָה נוֹדַע לָהּ
13 - הָרִי זֶה גּוֹמֵר הֲזִית דָּמָה וְתִמְצִיתוֹ⁴¹ וְתִשְׂרֹף⁴², כִּדִּי
14 שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: חֲטַאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק תֵּאֱכָל,
15 שְׁהָרִי בִתְחִלָּה עַל סֶפֶק בָּאָה⁴³.

- 16 יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאִינָה חֵיבָת בָּהּ מֵאַחֵר שֶׁנִּמְלָקָה -
17 הָרִי זֶה תִּקְבְּרָה⁴⁴.

(39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. (40) משנה, שם. (41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. (42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. (43) וקל לטעות.

- 18 א. חֲטַאת הָעוֹף² שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף³, אוֹ עוֹלַת
19 הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּחֲטַאת הָעוֹף, אֶפְלוּ אַחַת קָרְבּוֹא
20 - כֶּלֶן יָמוּתוֹ⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׁהִיוּ
21 מִפְּרָשׁוֹת בְּשַׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זֶה חֲטָאת וְזוֹ עוֹלָה;
22 אֲבָל אִם הִבִּיא עוֹפוֹת לְחוּבָתוֹ, מִהֵן חֲטָאת וּמִהֵן
23 עוֹלָה, וְלֹא פִּרְשׁ אֲלֹא כֶּלֶן סְתוּמוֹת, וְנִתְעַרְבָה חֲטָאת

- 24 אוֹ עוֹלָה בְּחוּבָה⁵ זוֹ הַסְתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים
25 אֲחֵרִים⁶.

(2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: (א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. (ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. (ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. (ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. (ה) "פרידה" - עוף אחד. (3) אפילו אחת בריבוא. (4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. (5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. (6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

- 26 ב. וְכִיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעַרְבָה חֲטַאת בְּחוּבָה⁷ זוֹ
27 הַסְתוּמָה - אֵין כָּשֶׁר אֲלֹא מִנֵּן חֲטָאוֹת שֶׁבְּחוּבָה
28 בְּלִבְדִּי⁸; אֲבָל מִנֵּן הָעוֹלוֹת שֶׁבְּחוּבָה עִם הַחֲטָאוֹת
29 שֶׁנִּתְעַרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין⁹, שְׁהָרִי נִתְעַרְבָה חֲטָאת
30 בְּעוֹלוֹת.

- 31 ג. לְפִיכָךְ, אִם הִיְתָה הַחוּבָה שְׁתֵּים בְּחֲטָאוֹת¹⁰ - חֲצִי
32 הַחוּבָה כָּשֶׁר¹¹, וְחֲצִיָּהּ פְּסוּל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא
33 עוֹשֶׂה כֶּלֶן לְמִטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאת.

(10) לשון המשנה שם. ופירושם הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. (11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשפ"ב

פרק שמיני

(1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

- 18 א. חֲטַאת הָעוֹף² שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף³, אוֹ עוֹלַת
19 הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּחֲטַאת הָעוֹף, אֶפְלוּ אַחַת קָרְבּוֹא
20 - כֶּלֶן יָמוּתוֹ⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׁהִיוּ
21 מִפְּרָשׁוֹת בְּשַׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זֶה חֲטָאת וְזוֹ עוֹלָה;
22 אֲבָל אִם הִבִּיא עוֹפוֹת לְחוּבָתוֹ, מִהֵן חֲטָאת וּמִהֵן
23 עוֹלָה, וְלֹא פִּרְשׁ אֲלֹא כֶּלֶן סְתוּמוֹת, וְנִתְעַרְבָה חֲטָאת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

ח. שנים שלקחו קניהן בערוב, או שנתנו דמי קניהן לפהן - לאיזה שירצה יקריב עולה; שאין הקנין מתפרשין אלא בלקיחת הפעלים או בפעשית הפהן, כמו שבארנו.

ט. היו לפני הפהן חטאות ועולות, עשה שתייהן¹⁶ למעלה או שתייהן למטה - מחצה פשר¹⁷ ומחצה פסול. עשה חצין למעלה וחצין למטה, ולא ידע אם החטאות הם שעשה למטה או העולות - הרי הפל פסול; שאני אומר: העולות הם שעשה למטה והחטאות למעלה.

(16) כלומר, כולן. (17) מפני שמין אחד - החטאות או העולות - נעשה כולו כמצוותו.

י. היו לפניו שלשה צבורי עופות, אחד חטאות ואחד עולות והאחד סתום, חציו עולות וחציו חטאות ולא פירש: אם עשה כלן למעלה או למטה - מחצה פשר¹⁸ ומחצה פסול.

(18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

יא. עשה חצין למעלה וחצין למטה¹⁹ - אין הפשר אלא הסתום בלבד²⁰ שעשה חציו למעלה וחציו למטה. והוא מתחלק בין הפעלים²¹ ועולה לשניהן²², שהרי הפהן אינו יודע לאי זה מהן פירש ולאי זה מהן היה הסתום. וישני הצבורין המפרשין פסולין; שהרי לא ידע אי זה עשה למעלה ואי זה עשה למטה, ושמן העולה נעשית למטה והחטאות למעלה.

(19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. (20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. (21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. (22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

(1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

א. קן סתומה² שפרח ממנה גוזל לאויר, או שפרח לבין העופות שיתמותו פלן³, או שמת גוזל אחד - יקח זוג לשני⁴.

(2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק

מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

ד. וכן אם נתערבה עולה בחובה זו הסתומה - אין פשר אלא מנין עולות שבחובה; אבל מנין החטאות שבחובה עם העולה שנתערבה בהן - פסולין, שהרי נתערבה עולה בחטאות. בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות שנתערב בה, בין שהיו העולות מרבין על החובה הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין פשר אלא מנין עולות שבחובה. לפיכך, אם היתה החובה שתיים בעולות - חצי החובה פשר, וחציה פסול. ויראה לי, שהוא עושה פלן למעלה, כמעשה עולה.

ה. חובה סתומה וחובה אחרת סתומה שנתערבו, בין שהיו שתייהן משם אחד, כגון קני זבים עם קני זבים, או משני שמות, כגון קני זבים עם קני יולדות, בין שהיו שתייהם לאדם אחד בין שהיו לשנים: אם היו שתייהן שוות¹² - מחצה פשר ומחצה פסול¹³. בין שעשה הכל למעלה או הפל למטה, או עשה חצין למעלה וחצין למטה - לעולם מחצה פשר ומחצה פסול. מפני שהפל חצין עולה וחצין חטאות, והחטאות למטה והעולה למעלה. אם עשה הפל למעלה - חצין פשרות והן עולות, ואם עשה פלן למטה - חצין פשרות והן חטאות. עשה חצין למטה וחצין למעלה - חצי החצי שנעשה למעלה פשר מפני התערבות¹⁴ והוא עולות, וחצי החצי של מטה פשר והוא חטאות.

(12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. (13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. (14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו, כגון שהיתה אחת ארבע עופות והשניה שש: אם עשה הפל למעלה או עשה הפל למטה - מחצה פסול ומחצה פשר, ומטעם שבארנו. עשה חצין למטה וחצין למעלה: אם אחר ששאל עשה כן - המועט פשר, ואם מדעתו עשה - המרבה פשר.

ז. זה הפלל: פל שעשה הפהן מדעתו חצין למעלה וחצין למטה, ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה - הרי זה המרבה פשר; הואיל ודבר ידוע שמקצת קרבנותיו למעלה ומקצתם למטה, יהיו פל קרבנותיו¹⁵ פשרים.

בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גזול עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). (15) ומובן שגם החזור פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו - נפסל. (16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהייה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חזר¹⁷ אחד ופרח מן הראשונות לשניות, אפלו כל היום¹⁸ - אינו מוסיף להפסיד¹⁹ יתר על זה; שאפלו הן מערבות כלן זו בזו - מחצה פשר ומחצה פסול, כמו שבארנו²⁰.

(17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. (18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. (19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. (20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צבור אחד²¹ יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששי שנים עשר, ובשביעי ארבעה עשר, ופרח גזול מן הראשונה לשניה, ואחד מן השניה לשלישית, ומשלישית לרביעית, ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור עד שחזר לראשונה שפרח ממנה ראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו²². הראשונה והשניה אין להם פלוס²³, והשלישית יש לה שני עופות, והרביעית יש לה ארבעה, והחמישית יש לה ששה, והששית יש לה שמונה, והשביעית יש לה שנים עשר²⁴. חזר אחד ופרח פעם שניה²⁵ מזו לזו, וחזר אחד ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר לראשונה - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. השלישית והרביעית אין להם פלוס²⁶, והחמישית יש לה שני עופות בשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה עשרה²⁷. פרח פעם שלישית²⁸ גזול מזו לזו, וחזר פעם רביעית²⁹ מזו לזו - פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, והחמישית והששית נפסלו כלן, והשביעית נשארו לה שמונה עופות בשרין. כשיעשה ארבעה עשר שבע למעלה ושבע למטה - יהיו שמונה מהן בשרין, והששה פסולין³⁰ מפני מערכת גוזלות אלו שפרחו בהליכה ובחזרה.

(21) משנה שם ג. (22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל

הקודם. (3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ת. (4) נקט "סתומה" לרבותא, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל-שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבוודאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פרח³¹ לבין הקרבות³² - פסול ופוסל אחד פנגדו³³; שהגזול³⁴ הפורח מקן סתומה לבין הקרבות - פסול ופוסל אחד פנגדו. כיצד? פרח גזול מן הסתום לעשרה עופות סתומות: אם עשה חמשה למטה וששה למעלה - הרי חמש עולות בשרות³⁵ מהששה של מעלה³⁶, וארבע חטאות בשרות מהחמשה עופות שנעשו למטה; שאני אומר: שמה הגזול הפורח הוא אחד מחמשה של מטה³⁷. וכן אם עשה מהם ששה למטה וחמשה למעלה - נמצא הפשר חמש חטאות וארבע עולות; שאני אומר: שמה הגזול מחמשה של מעלה. נמצא הפשר מהעשרה תשעה. הרי פסל אחד³⁸.

(5) שם. (6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרבה. (7) שני גוזלות שבתערובת פסולים. (8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). (9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. (10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערובת, יש כאן חמש עולות כשרות. (11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערובת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. (12) "והפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובוזע ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערובת נפסל אחד - הפורח או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורח, שהרי אי-אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמא הוקרב הפורח לאותו קרבן. ולפירושם מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגזול הנשאר.

ג. ארבעה עופות סתומות וארבעה עופות שניות סתומות, פרח אחד מן הראשונות לשניות - פסל אחד מן השניות³⁹. אחר שנתערבו חזר אחד⁴⁰ מן השניות ופרח לראשונות - פסל אחד מן הראשונות⁴¹. ונמצא הפשר מן הראשונות שתים בלבד⁴².

(13) כל בבה זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. (14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ל' כסלו – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו. ואתם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). (33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. (34) פירוש, שלא פרח כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". (35) מפני שאי אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמא היא העולה. (36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. (23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשנייה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמא יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתיים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשנייה לראשונה חוששים שמא משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמא הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שתיים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלל, אם השנייה אין לה כלום, למה מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשנייה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השנייה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותיירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמר. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). (24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד – לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. (25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השנייה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). (26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. (27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. (28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. (29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המנינים הקודמים. (30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

ז. חטאת מכאן³⁷ ועולה מכאן וסתומה באמצע, פרח מן האמצע לצדדין אילף אחד ואילף אחד - לא הפסיד כלום, אלא יאמר: זה שהלך אצל החטאות חטאת, וזה שהלך אצל העולות עולה. חזר אחר שנתערבו ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע³⁸ - השנים האמצעיים ימותו, שהרי הן חטאת ועולה מערבין; והצדדין - אלו³⁹ יקריבו חטאת ואלו יקריבו עולה כשהיו⁴⁰. פרח מן האמצעית⁴¹ לצדדין⁴² - כלן ימותו, שמא עולה נתערבה בחטאות וחטאת בעולות.

(37) משנה שם ה. (38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. (39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. (40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרוחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. (41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. (42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזר או שפרח מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזר ופרח".

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשפ"ב

פרק עשירי

יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

א. האשה² שאמרה: הרי עלי קן כשאלד זכר, ילדה זכר - מביאה ארבעה עופות: שנים לנדריה, והן עולה כמו שבארנו³, ושנים לחובתה משום לדה⁴, והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהבהן צריך לעשות שלש פרידין⁵ למעלה⁶ ופרידה אחת למטה⁷. טעה⁸ ופעשה שתיים למעלה ושתיים למטה ולא נמלה⁹ - צריכה להביא עוד פרידה אחת¹⁰ ויקריבנה למעלה. במה דברים אמורים? כשהביאה הארבעה ממין אחד, כגון שהיו כלן תורין או בני יונה¹¹; אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה, ופעשה שנים למעלה ושנים למטה¹² - צריכה להביא עוד תור וכן יונה ופעשה שתייהן למעלה פרי לצאת

1 ו. קן סתומה³¹ וקן מפרשת, פרח מן הסתומה
2 למפרשת - יקח זוג לשני³². חזר³³ או שפרח³⁴ אחד
3 מן המפרשת לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה
4 עולה או חטאת - ימותו כל העופות שבסתומה;
5 שאם נתערבה בהן עולה - כל החטאות שבה
6 פסולות³⁵, ואם חטאת נתערבה - כל העולות שבה
7 פסולות, לפיכך ימותו כלן³⁶.

(31) משנה שם ד. (32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת

לְנִדְרָה²³, וּשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִיֵּן שֶׁתִּרְצֶה יִהְיוּ לְחוֹבָתָהּ,¹⁷
וַיַּעֲשׂוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.¹⁸

(18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. (19) ונתערבו ביד הכהן. (20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. (21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. (22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. (23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם-כן עליה להביא שתי אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

ג. קִבְּעָה נִדְרָה²⁴ וְאָמְרָה: אִם אֶלֶד זָכָר - הָרִי עָלַי שְׁתֵּי תוֹרִים²⁵, וְיִלְדָה וְהִבִּיֵּאָה אֶרְבַּעַת עוֹפוֹת²⁶, שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וַעֲשֶׂה²⁷ שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַטָּה²⁸, וְגַם הָיָא שֶׁכֶּחָה וְלֹא יָדָעָה בְּאֵי זֶה מִיֵּן קִבְּעָה נִדְרָה אִם בְּתוֹרִים אוֹ בְּכִנֵּי הַיּוֹנָה²⁹ - הָרִי זֶה צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁰, וַיַּעֲשׂוּ אֶרְבַּעַתָּן לְמַעְלָה, וְתִבְיָא גּוֹזֵל אֶחָד³¹ לְהִשְׁלִים חוֹבָתָהּ, וַיַּעֲשֶׂה לְמַעְלָה³²; (שֶׁכֶּכֶּר עָשָׂה שְׁנַיִם לְמַטָּה, שֶׁהֵם חֲטָאת). בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִבִּיֵּאָה הָאֶרְבַּעַת תַּחֲלָה³³ מִמֵּין אֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה שְׁנֵי מִיֵּנִין³⁴ - צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁשֶׁה עוֹפוֹת: שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁵, וְתִבְיָא לְחוֹבָתָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה³⁶, וַיַּעֲשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נִתְּנָתָם לִכְהֵן וּשְׁכֶחָה מֶה נִתְּנָה לוֹ³⁷, וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וַעֲשֶׂה וְאִינוּ יוֹדְעֵי הֵיכָן עָשָׂה, אִם הִפֵּל לְמַעְלָה אוֹ הִפֵּל לְמַטָּה אוֹ מִחֲצָה לְמַעְלָה וּמִחֲצָה לְמַטָּה - הָרִי זֶה תִּבְיָא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁸, וְתִבְיָא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבָתָהּ³⁹.

(24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. (25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. (26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף-משנה, וראה 'תוספות יום-טוב'). (27) הכהן. (28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. (29) כלומר, יודעת היא איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף-משנה). (30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם

יְדֵי חוֹבָתָהּ; שְׁאִם עָשָׂה תַּחֲלָה שְׁתֵּי תוֹרִין לְמַטָּה¹³ - צְרִיכָה תוֹר לְמַעְלָה לְהִשְׁלִים חוֹבָתָהּ¹⁴, וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה לְמַעְלָה¹⁵ לְהִשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שְׁאִין אָדָם מְבִיא חוֹבָתוֹ גּוֹזֵל אֶחָד תוֹר וְאֶחָד¹⁶ בֶּן יוֹנָה, אֲלֵא אוֹ שְׁנֵיהֶן תוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה¹⁷.

(2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו למשנה זו. אולם לרש"י (זבחים סז:) שיטה אחרת בזה. (3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירושו בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושיו על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א ה"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן עולות. (4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). (5) שלושה עופות. (6) כדין עולה. (7) חטאת חובה. (8) הכהן. (9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). (10) השתים שלמעלה כשרות והן עולות, ולמטה אחת - והיא חטאת - כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישית. (11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. (12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). (13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. (14) קרבנות הלידה. (15) כמו שביארנו בתורים. (16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. (17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאיין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

ב. פִּרְשָׁה נִדְרָה¹⁸ וְאָמְרָה לִכְהֵן: אֵלֹו לְנִדְרִי וְאֵלֹו לְחוֹבָתִי¹⁹, וַעֲשֶׂאָם הַכֹּהֵן שְׁתֵּים לְמַעְלָה וּשְׁתֵּים לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִי זֶה מֶהֱן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה מֶהֱן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָה²⁰ וְאֶחָד לְהִשְׁלִים חוֹבָתָהּ. וַיַּעֲשׂוּ הַשְּׁנַיִם לְמַעְלָה, שֶׁהָרִי פִּרְשָׁה נִדְרָה, וּשְׁמָא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָה נַעֲשׂוּ לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִבִּיֵּאָה הָאֶרְבַּעַת שֶׁפִּרְשָׁה נִדְרָה בְּשְׁנַיִם מִמֵּין אֶחָד²¹; אֲבָל אִם הָיָה שְׁנֵי מִיֵּנִין²² - תִּבְיָא אֶרְבַּעַת אַחֲרִים: שְׁנַיִם מִמֵּין שֶׁפִּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָה וַיַּעֲשׂוּ

4 פְּרִידִין⁴²: אַרְבָּעָה לְנִדְרָה וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ⁴³, וְעוֹד
5 תָּבִיא חֲטָאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תוֹר עִם כֶּכֶשׁ⁴⁴.
6 נִמְצָאת שֶׁהִבִּיָּא שְׂבָעָה עוֹפוֹת [וְכִבֵּשׁ].

(40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף-משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). (41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. (42) עופות. (43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. (44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף – כסף-משנה).

7 ה. וְכָל הַחֲטָאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נִאָּכְלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
8 טָפְלִים⁴⁵.

(45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק – תשרף.

מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה – תורים או בני יונה – צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. (31) מאיזה מין שתמצא, נוסף על הארבעה. וגו' זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. (32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף-משנה). (33) שני הקנים הראשונים. (34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. (35) כמו במין אחד. (36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. (37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. (38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. (39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתמצא (הכסף-משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

1 ד. קִבְּעָה חוֹבָתָהּ⁴⁰ וְקִבְּעָה נִדְרָה וְשִׁכְחָה בָּמָה
2 קִבְּעָה⁴¹, וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבָתָהּ כֶּכֶשׁ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אֶחָד
3 תוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה לְחֲטָאת; לְפִיכָף תָּבִיא שִׁשָּׁה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' כסלו ה'תשפ"ב

24 חֲלָקִים, מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַחֲלָק מִמֶּנָּה. אָבָל הֵיוּ נַעֲשׂוֹת
25 שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ אֶמְרוּ (חו"ל, בגמרא): מִנֵּין הֵימִים מִצְוָה,
26 וּמִנֵּין הַשְּׂבוּעוֹת מִצְוָה. וְזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא יַעֲלֶם מִי שֶׁמִּדְּקָדֵק
27 בְּדִבְרֵים, שֶׁהָרִי אִם תֹּאמַר: חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כָּף וְכָף, אֵין לְשׁוֹן
28 זֶה מִחֵיב שֶׁתִּהְיֶה אוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה. וּרְאִיָּה
29 בְּרוּרָה עַל זֶה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זֶה שֶׁאֵינוֹ
30 מוֹנִים גַּם אֶת-הַשְּׂבוּעוֹת בְּכָל-לִילָה בְּאֶמְרָנוֹ, שֶׁהֵם כָּף וְכָף
31 שְׂבוּעוֹת וְכָף וְכָף יָמִים, וְאֵלּוּ הֵיוּ הַשְּׂבוּעוֹת מִצְוָה בִּפְנֵי
32 עֲצָמָה, לֹא הֵיוּ מִתְקַיְּנִים מִנִּינָם אֶלָּא בְּלִילֵי הַשְּׂבוּעוֹת בְּלִבָּד,
33 וְאֵין הֵיוּ לָהֶן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְנִצְוֵנוּ עַל
34 סְפִירַת יְמֵי הָעוֹלָם" וְ"עַל סְפִירַת שְׂבוּעֵי הָעוֹלָם", וְאֵין הַדְּבָר
35 בֶּן, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא סְפִירַת הָעוֹלָם — יָמֵינוּ וְשְׂבוּעֵינוּ, כְּמוֹ
36 שֶׁצִּוְּהָנוּ. וְאֵין הַנָּשִׁים חַיִּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

37 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה מֵאָה וְאַרְבָּעִים — הָאֲזִיזָה
38 שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּאָכֹל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁאֲסוּר לְאָכְלָם, וְהוּא
39 שִׁיחָהּ מוֹם שֶׁעֲשִׂינוּהָ בָּהֶם בְּכוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשפ"ב

9 מצות עשה קסא.

10 מצות לא תעשה קמ.

11 הַמִּצְוָה הַקִּס"א — הַצִּוְּי שֶׁנִּצְטְוֵינוּ בְּסְפִירַת הָעוֹלָם,
12 וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת" (ויקרא
13 כג, טו). דַּע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁחֵיב בֵּית דִּין לְסַפּוֹר שְׁנֵי יוֹבֵל, שָׁנָה
14 שָׁנָה וְשִׁמְטָה שִׁמְטָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶמְרָנוּ לְעִיל (מצות עשה קמ),
15 כָּף חֵיב כָּל-אֶחָד וְאֶחָד מֵאֵתָנוּ לְסַפּוֹר יְמֵי הָעוֹלָם, יוֹם יוֹם
16 וְשְׂבוּעַ שְׂבוּעַ, שֶׁהָרִי אֶמְרוּ: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" (שם, טז),
17 וְאֶמְרוּ: "שְׂבָעָה שְׂבַעַת תִּסְפְּרֶי-לָךְ" (דברים טז, ט), כִּשֶּׁם
18 שֶׁמִּנֵּין הַשָּׁנִים וְהַשְּׂמִיטִים מִצְוָה אֶחָת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶמְרָנוּ, כָּף
19 סְפִירַת הָעוֹלָם מִצְוָה אֶחָת, וְכָף מִנָּה אוֹתָהּ כָּל-מִי-שֶׁקָּדְמָנִי
20 — כְּמִצְוָה אֶחָת, וְנִכּוֹן הוּא מֵה שֶׁעָשׂוּ בָּזֶה. וְאֵל יִטְעֵךְ
21 אֶמְרָם (ראש השנה ה', חגיגה יז: מנחות טו): "מִצְוָה לְמִגְנִי
22 (למנות) יוֹמִי וּמִצְוָה לְמִגְנִי שְׂבוּעֵי" עַד שֶׁתַּחֲשׁוּב שְׁנֵי שְׁתֵּי
23 מִצְוֹת — לְפִי שֶׁכָּל-חֲלָק וְחֲלָק מִחֲלָקֵי אִיזוֹ מִצְוָה שִׁישׁ לָהּ

מקרבן תודה עד בקר, והוא אמרו בקרבן תודה: 42
 "לא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא כב, ל). ומזה למדנו 43
 שאר קדשים, שכל-מה שנותר מהם לאחר זמן אכילתם 44
 — הרי הוא נותר וחיב לשפרו לפי שהוא נתק לעשה 45
 (בזה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו 46
 של "לא תותירו", ואינו לוקה); ושפרתו מצות עשה, כמו 47
 שפארנו במצוה צ"א ממצות עשה. 48

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה קלא.

המצוה הקל"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול 50
 את-הנותר, והוא מה-שנשאר מבושר הקדשים אחר הזמן 51
 הקבוע לאכילתם. ולא באה בלשון התורה אזהרה 52
 מפרשת לאסור אכילתו, אלא נתבאר בתורה חיוב הכרת 53
 למי שאוכל נותר, והוא אמרו בפרשת קדושים בהזכירו 54
 קרבן השלמים: "והנותר עד-יום השלישי באש ישרף, 55
 ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, 56
 ואכליו עונו ישא כפי-את-קדש ה' חלל ונקרתה הנפש 57
 ההוא מעמיה" (שם יט, רח), הנה נתבאר שהוא בכרת אם 58
 הוא מזיד; ואם אכל בשוגג — חיב חטאת קבועה. הנה 59
 הענש מפרש בכתוב; אבל האזהרה היא ממה-שאמר 60
 במלואים: "וְנָזַר לֹא-יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). 61
 כנוי זה, שהוא "הוא", הוא כולל גם כל מה-שנתקלקל 62
 מן-הקדשים ואסור לאכלו — כנותר. ובמעילה (יז): 63
 אמרו על מה-שאמרה המשנה: "הפגול והנותר אין 64
 מצטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות (של איסורים 65
 שונים)", אמרו: לא שנו אלא לטמאת הידים (ידים שנגעו 66
 בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מדרבנן; אבל 67
 לענין (שיעור) אכילה מצטרפין, דתניא: רבי אליעזר 68
 אומר: "לא-יאכל כי קדש הם — כל-שבקדש פסול, 69
 לתן לא-תעשה על אכילתו", והפגול והנותר הם מפסולי 70
 המקדשין ולפיכך כל-אחד מהם מזוהרים על אכילתו על 71
 פי אמרו: "לא-יאכל כפי-קדש הם". וכבר נתבאר ענש 72
 הנותר שהוא כרת. 73

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה קל. קכט.

המצוה המשלימה מאה ושלישים — האזהרה 75
 שהזהרנו מלאכול בשר קדשים שנשחטו, והוא אמרו 76
 יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל" 77
 (ויקרא יב, יט); ומי שעבר ואכלו — לוקה. ובתוספתא 78
 זבחים (פרק ה) נתבאר, ששהור שאכל בשר טמא — 79
 הרי זה לוקה את-הזרעונים. ובפרק ב' מגמרא פסחים 80
 (כד): אמרו: "טמאת הגוף (טמא שאכל בשר של קדש) 81
 בכרת, טמאת הבשר (שאכל בשר טמא של קדש) בלאו". 82

במסכת בכורות (לה), או שנפסל אותו הקרבן אחר 1
 שחיטתו בדרך מדרכי הפסול המונעים אכילתו, והוא 2
 שנאמר: "לא תאכל כל-תועבה" (שם יד, ג). ולשון ספרי 3
 (פרשת ראה שם): "לא תאכל כל-תועבה" בפסולי 4
 המקדשין הכתוב מדבר. ושם אמרו: "רבי אליעזר 5
 בן-יעקב אומר: מניין לצורם (חותך) באזן הבכור ואכל 6
 ממנו שעובר בלא-תעשה? תלמוד לומר: "לא תאכל 7
 כל-תועבה"; ומי שאכל לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה 8
 זו במסכת בכורות. 9

יום שני כ"ה כסלו ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה קלב.

המצוה הקל"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול 11
 את-הפגול. והפגול הוא הקרבן שנתקלקלה בו המחשבה 12
 בשעת שחיטתו או בשעת הקרבנו, שחשב האיש שעסק 13
 בהקרבנו שיאכל ממנו אחר זמנו או יקטיר מה שראוי 14
 להקטיר ממנו אחר זמנו, כמו שבארנו ובררנו (בפירוש 15
 המשניות) בפרק ב' מזבחים. והאזהרה על אכילת פגול 16
 זה היא אמרו: "לא-יאכל כפי-קדש הם". (שמות כט, לג), 17
 כמו שבארנו במצוה שלפני זו (קלא); אבל את-הענש 18
 למדנו ממה שנאמר בפגול בפרשת צו את-אהרן: "ואם 19
 האכל יאכל מבשר-זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה 20
 המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת 21
 ממנו עונה תשא" (ויקרא ז, יח). ובאה הקבלה בפירוש 22
 פסוק זה, שהוא מדבר בקרבן שנתקלקלה בו המחשבה 23
 בשעת הקרבנו והוא הנקרא: פגול, ושאמרו "האכל 24
 יאכל" אין פונתו אלא אם חשב עליו שיאכל ממנו ביום 25
 השלישי. אמרו (זבחים כט.): "כף (הטה) אונד לשמוע, 26
 במחשב על זבחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב 27
 מדבר", שהוא מתקלקל במחשבה זו, והאוכל ממנו אחר 28
 מחשבה זו — חיב כרת, שנאמר: "והנפש האכלת ממנו 29
 עונה תשא", ואמר בנותר: "ואכליו עונו ישא כפי-את 30
 קדש ה' חלל ונקרתה" (שם יט, ח). ובגמרא ברתות (ה). 31
 אמרו: "אל תהי גזרה שיה קלה בעיניך, שהרי פגול אחד 32
 מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בגזרה שנה דילף 33
 (שנלמד) עון עון מנותר: כתיב הקא (בפגול)" והנפש 34
 האכלת ממנו עונה תשא, וכתיב הַתָּם (בנותר) "ואכליו 35
 עונו ישא" — מה להלן כרת אף כאן כרת, וגם האוכל 36
 פגול בשגגה — גביא חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני 37
 הפגול והנותר במקומות שונים בסדר קדשים. 38

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה קכ.

המצוה המשלימה מאה ועשרים — האזהרה 40
 שהזהרנו מלהותיר שום דבר (להשאיר, ולא לאכלו) 41

מִמָּנוּ עַד-בֹּקֶר וְהַנּוֹתֵר מִמָּנוּ עַד-בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ (שמות 33
 יב, י), אָמְרוּ בְּמִכְלָתָא: "בָּא הַכְּתוּב לְתַן עֲשֵׂה עַל לֹא-
 תַעֲשֵׂה". וּבְמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּפִסְחִים (פד.) וּבְמִפְּנֵי (צ: וטז.)
 וְזוּלָתָם (מקומות רבים נוספים) אָמְרוּ בְּפִרּוּשׁ שֶׁלֹּא דְנוֹתֵר
 לֹא שְׁנָתֵק לַעֲשֵׂה הוּא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש
 תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), וּלְפִיכָף אֵין לִוְקִין עָלָיו.
 וְהַעֲשֵׂה הוּא מֵה-שֶׁהִזְכֵּינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנּוֹתֵר מִמָּנוּ עַד
 בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ". וְדִין הַפְּגוּל (שהכוהן המקריב חשב
 מחשבות מסיימות, שלא כפי הצורך) וְהַנּוֹתֵר שָׁנָה, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱבָר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה (לא תעשה קלב), שֶׁכָּבֶר הַזִּכִּיר
 אֶת-הַפְּגוּל בְּלִשׁוֹן "נֹתֵר". וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 בְּפִסְחִים (כז:) וּבְסוּף תְּמוּרָה (לד.).

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשפ"ב

מצות עשה צ.

הַמִּצְוָה הַפְּשִׁימָה תִּשְׁעִים — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ
 לְשִׁרֹף קִדָּשִׁים שֶׁנִּטְמָאוּ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהַבִּשָּׁר
 אֲשֶׁר יֵגַע בְּכָל-טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" (ויקרא ז, יט),
 וּבִגְמָרָא שֶׁבֶת (כד:) בְּאוּ-לְבָאֵר, מֵה-טַעַם אֲסוּר לְהַדְלִיק
 שָׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא וְאָמְרוּ: "שִׁבְתוֹן (מצות השביתה
 ממלאכה ביום-טוב) עֲשֵׂה הוּא, וְהוּי יוֹם טוֹב עֲשֵׂה
 וְלֹא-תַעֲשֵׂה, וְאֵין עֲשֵׂה (של שריפת קדשים שנטמאו) דּוֹחָה
 אֶת לֹא-תַעֲשֵׂה וְעֲשֵׂה". עֲנִין הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא:
 שֶׁעֲשִׂיתָ מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרָה, וְהַעֲוִשָּׂה עוֹבֵר עַל
 מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁכֵּן בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ בְּיוֹם
 טוֹב: "יִהְיֶה לָכֶם שִׁבְתוֹן" (שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת
 לֹא-תַעֲשֵׂה, לְפִי שֶׁעֹבֵר עַל לֹא, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-
 מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֵׂה בָהֶם" (שמות יב, טז), כְּלוּמָר: בְּיוֹם
 טוֹב. אָבֵל שֶׁרַפְּתָה קִדָּשִׁים טָמְאִים אֵינָה אֵלֶּה מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 וּלְפִיכָף אֲסוּר לְשַׂרְפָּם בְּיוֹם טוֹב מִחֲמַת הַכֹּלֵל שֶׁהִזְכִּיר:
 "אֵין עֲשֵׂה דּוֹחָה אֶת לֹא-תַעֲשֵׂה וְעֲשֵׂה". וְאָמְרוּ שֵׁם (שבת
 כה.) עוֹד דָּבָר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כִּשְׁם שֶׁמִּצְוָה לְשִׁרֹף קִדָּשִׁים
 שֶׁנִּטְמָאוּ, כִּף מִצְוָה לְשִׁרֹף שָׁמֶן (לאו דוקא) תְּרוּמָה
 שֶׁנִּטְמָא". וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִסְחִים (פב.)
 וּבְסוּף תְּמוּרָה (לג:).

וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק י"ג מְזָבְחִים (משנה
 ב.).

הַמִּצְוָה הַקַּכ"ט — הַאֲזִינָה שֶׁהִזְהִיר הַטָּמֵא מִלְּאָכֹל
 קִדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ בְּיִוְלָדָת: "בְּכָל-קִדָּשׁ לֹא-תִגַּע" (שם, ד.).
 וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "בְּכָל-קִדָּשׁ לֹא-תִגַּע וְאֵל-
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא — מֵה מִקְדָּשׁ הַנִּכְנָס לוֹ בְּטָמְאָה עָנוּשׁ
 כֶּרֶת, אִף הַקִּדָּשׁ הָאוֹכֵל בְּטָמְאָה עָנוּשׁ כֶּרֶת". וְלִמַּד
 בָּאָמְרוּ "לֹא-תִגַּע" בָּאֵדָם שֶׁאֵכֵל בְּמִזִּיד, שֶׁסּוּמָן עַל הַכֹּלֵל
 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִכּוֹת (יד:) בְּבִאּוּר אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "בְּכָל-קִדָּשׁ
 לֹא תִגַּע", וְהוּא אָמְרָם בְּגִמְרָא מִכּוֹת: טָמֵא שֶׁאֵכֵל
 אֶת-הַקִּדָּשׁ, בִּשְׁלֵמָה עָנֵשׁ כְּתִיב: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-תֹּאכַל
 בִּשְׂרָ מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאָתוּ עָלָיו וְנִכְרְתָה"
 (שם ז, כ); אֲזִינָה מִנָּא לֵן? אֲתִיָּא מִ"בְּכָל-קִדָּשׁ לֹא-תִגַּע".
 וְשֵׁם אָמְרוּ: "בְּכָל-קִדָּשׁ לֹא-תִגַּע" — אֲזִינָה לֹאֹכֵל.
 אֲתֵה אוּמַר אֲזִינָה לֹאֹכֵל, אוֹ אֵינוֹ אֵלֶּה אֲזִינָה לְנוֹגַע?
 תִּלְמוּד לומַר: "בְּכָל-קִדָּשׁ לֹא-תִגַּע וְאֵל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא
 תִבֵּא" — מְקִישׁ קִדָּשׁ לְמִקְדָּשׁ: מֵה מִקְדָּשׁ שִׁישׁ בּוֹ
 נְטִילַת נִשְׁמָה (חִיּוּב כֶּרֶת) אִף קִדָּשׁ דָּבָר שִׁישׁ בּוֹ נְטִילַת
 נִשְׁמָה; וְאֵי לְגִייעָה — מֵאֵי נְטִילַת נִשְׁמָה אֵיכָא (אִךְ
 תִּיתָכֵן נְטִילַת נִשְׁמָה)? אֵלֶּה לֹאֹכִילָה. וְאֵפְקֵה רַחֲמֵנָא
 (הַתּוֹרָה הַתְּבַטָּא) לֹאֹכִילָה בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה לְמִימַר דְּנִגִּיעָה
 בְּאֹכִילָה. וּמִן-הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁטָּמֵא שֶׁאֵכֵל
 אֶת-הַקִּדָּשׁ חֵיב כֶּרֶת, בְּמֵה דְבָרִים אָמוּרִים? אִם הוּא
 מִזִּיד; אָבֵל אִם הוּא שׁוֹגֵג — הֲרִי זֶה מְקַרֵּיב קֶרֶן עוֹלָה
 וְיִוָּרֵד, כְּמוֹ שֶׁהִזְכֵּרנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבֹר
 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק י"ג מְזָבְחִים (קו.).

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשפ"ב

מצות עשה צא.

הַמִּצְוָה הַצ"א — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְשִׁרֹף הַנּוֹתֵר
 (הַתּוֹרָה קְבַעָה זְמַן לֵאכִילַת קֶרֶבֶנוֹת מְסִימִים וְהַנּוֹתֵר מִדֵּן לֵאחֵר
 הַזְּמַן הוּא "נֹתֵר"), וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהַנּוֹתֵר מִבִּשָּׁר
 הַזֶּבֶחַ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" (ויקרא ז, יז). וּבְפִרּוּשׁ
 אָמְרוּ עַל זֶה שֶׁאָמַר יְתַעֲלֶה כְּכַבֵּשׁ הַפֶּסַח: "לֹא תוֹתִירוּ

יחזקאל פרק יד ד"ג

ו לָכֵן דִּבַּרְתִּי אֹתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר | אֲדֹנִי יְהוָה אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת־גִּלּוּלָיו אֶל־לְבֹו וּמִכְשׁוֹל עֲזָנוּ יָשִׁים נֶכַח פָּנָיו וְכָא אֶל־הַנְּבִיא אֲנִי יְהוָה נִעְנִיתִי לוֹ (בה) בָּא בָּרֶב גִּלּוּלָיו: ה לְמַעַן תִּפְשׂ אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נִזְוּ מַעֲלֵי בְגָלוּלֵיהֶם כָּלָם: (ס) ו לָכֵן אָמַר | אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מַעַל גִּלּוּלֵיכֶם וּמַעַל כְּלִתְעֻבְתֵּיכֶם הָשִׁיבוּ פְּנִיכֶם: ז פִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמַהֲגָר אֲשֶׁר־גָּדַר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנּוֹר מֵאַחֲרַי וַיַּעַל גִּלּוּלָיו אֶל־לְבֹו וּמִכְשׁוֹל עֲזָנוּ יָשִׁים נֶכַח פָּנָיו וְכָא אֶל־הַנְּבִיא לְדַרְשָׁלָו בִּי אֲנִי יְהוָה נִעְנֶה־לּוֹ בִּי: ח וְנָתַתִּי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִשְׁמַתִּיהוּ לְאֹת וּלְמִשְׁלָיִם וְהִכְרַתִּי מִתּוֹךְ עַמִּי וַיִּדְעֻתָם כִּי־אֲנִי יְהוָה: (ט) וְהַנְּבִיא כִּי־יִפְתָּח וְדָבַר דְּבָר אֲנִי יְהוָה פָּתַתִּי אֶת הַנְּבִיא הַהוּא וְנִמְתִּיתִי אֶת־יָדִי עָלָיו וְהִשְׁמַדְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל: י וְנִשְׁאוּ עֲזָנָם כַּעֲזֵן הַדֶּרֶשׁ כַּעֲזֵן הַנְּבִיא יְהִיָּה: יא לְמַעַן לֹא־יִתְעַלּוּ עוֹד בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי וְלֹא־יִפְתָּמוּ עוֹד בְּכָל־פְּשָׁעֵיהֶם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: (פ) יב וַיְהִי דִבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יג בֶּן־אָדָם אֲרָץ בִּי תַחְטָא־לִי לְמַעַל־מַעַל וְנִמְתִּיתִי יָדִי עָלֶיהָ וְשִׁבַּרְתִּי לָהּ מִטַּה־לֶּחֶם וְהִשְׁלַחְתִּיָּבָה רָעָב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה:

רש"י

(ד) נענית לו. שוי"ש רפונדו"ץ בלע"ז אע"פ שהוא בא לפני ברוב גלוליו כן ת"י: (ה) למען תפוש את בית ישראל וגו'. בדיל לקרבא ית בית ישראל למתן תיובתא בלבהון: נזורו. כמו נזיר אחיו (ראשית מט) פורני"ט אשיברי"ץ בלע"ז: (ו) שובו. מדרכיכם: והשיבו. את לבבכם: מעל גלולכם. אשר העליתם אל לבבכם: השיבו פניכם. אשר שמתם מכשול עוונכם לנכחם: (ז) נענה לו ב. משתאל ליה במימרי אדרש לו:

מצודת דוד

(ד) דבר אותם. דבר עמהם: ובא אל הנביא. לשאול ממנו דבר ה': נענית לו. אקבל מענהו אשר לו להשיב עליו עם כי בא לשאול במחשבות רוב גלוליו: (ה) למען תפוש. ר"ל לא אשיב למלאות שאלתו רק למען לאחזו אותם בלבבותם להקריב אלי אשר כולם פרשו מעלי במחשבות גלוליהם כי בראותם שאקבל מענם ואשיכם ידעו שיש אלהים בישראל: (ו) שובו. אתם עצמיכם: והשיבו. את שניכם ובניכם: השיבו פניכם. לבל תסתכלו בהם וכאומר אם כן יעשו אז אשיב על מענם למלאותם: (ז) לדרש לו ב. לדרוש את הנביא בדברי: נענה לו ב. אקבל המענה אשר לו להשיב עליו בעבור כבוד שמו: (ח) ונתתי פני. רצה לומר אולם לא למלאות שאלתו כי אדרבה עוד אתן פני באיש ההוא ואתן אותו לשממה להיות למופת לבני מרי שלא יהיו כמותו לדרוש בדבר ה' במחשבת

מצודת ציון

(ד) נענית. ענין אמירה כמו ומה' מענה לשון (משלי טז) ור"ל אקבל מענהו ודוגמתו ונעתר להם (ישעיה יט) ופי' יקבל עתה תפלתם: (ה) תפוש. ענין אחיזה: נזורו. ענין הפרשה כמו נזורו אחר (שם א): (ז) נענה. אקבל המענה: (ח) פני. ענין כעס כמו אכפרה פניו (בראשית לב) ע"ש שהכעס ניכר בפני האדם: והשמתי. מל' שממון: (ט) יפוחה. מל' פיתוי והסתה: והשמדתי. ענין אבדון וכליון: (י) ונשאו. מל' משא וסבל: כעון הדורש כעון הנביא. בא בשני כפ"י הדמיון להורות על דמיון גמור וכן כמון כפרעה (שם מד): (יא) יתעו. מל' תועה ועניינו ההולך בדרך שאינו ישר: (יג) למעל מעל. ת"א ישקר שקר: מטה לחם. על כי הלחם ישען ויסעד לבב אנוש אמר בו לשון מטה בדרך שאלה:

עבודת כוכבים: ולמשלים. מן השממון שיבוא עליו יקחו משל להדמות אליה שוממות אחרות: כי אני ה'. נאמן לשלם גמול: (ט) והנביא כי יפתה. הנדרש יהיה נפתה מלבו וידבר דברו מנפשו להשיב אל השואל שימלא שאלתו: אני. כמו האני ותחסר ה"א התימא וכמוהו רבים ור"ל האם אני ה' פתיתי את הנביא לדבר שקר בתמיה הלא הבחירה חפשית ולכן אטה ידי עליו להכותו ואשמידו מתוך עמי ישראל: (י) ונשאו עונם. הם יסבלו גמול עונם זה כזה: כעון הדורש. כגמול עון הדורש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים כן יהיה גמול עון הנביא המשקר: (יא) למען לא יתעו וכו'. כשיראו שאני משלם גמול: והיו לי לעם. אז יהיו נקראים עמי: לאלהים. להצילם ולהושיעם: (יג) למעל מעל. ר"ל אם חטא יהיה לכחש ב. ולשקר ב. ונטיתי. אז אטה ידי עליה להכותה ואשבור לה משען לחם, ולתוספת ביאור אמר והשלחתי בה רעב והכרתי כי ימותו ברעב:

נחמיה פרק ז סה-עג

סה וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא־יֵאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים עַד עֹמֹד הַכֶּהֱן לְאוֹרִים וְתוֹמִים:
 סו כָּל־הַקֹּהֶל בְּאַחַד אַרְבַּע רַבּוֹא אֲלָפִים שְׁלֹש־מֵאוֹת וְשָׁשִׁים: סו מְלֶכֶד עֲבֹדֶיהֶם וְאַמְהֻתִּיהֶם אֱלֹהָ
 שִׁבְעַת אֲלָפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה וְלָהֶם מְשֻׁרְרִים וּמְשֻׁרָּוֹת מֵאֲתָם וְאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: (ס)
 סח סוֹסִיָּהֶם שִׁבְעַת מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה פְּרִדִּיהֶם מֵאֲתָם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: סט גְּמָלִים אַרְבַּע מֵאוֹת
 שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה (ס) חֲמָרִים שִׁשָּׁת אֲלָפִים שִׁבְעַת מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים: ע וּמִקְצַת רֹאשֵׁי הָאֲבֹת נָתַן
 לְמִלְאכָה הַתִּרְשָׁתָא נָתַן לְאוֹצֵר זָהָב דִּרְבָּמוֹנִים אֶלֶף מִזְרְקוֹת חֲמִשִּׁים כְּתָנֹת כְּהִנִּים שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשׁ
 מֵאוֹת: עא וּמִרְאשֵׁי הָאֲבֹת נָתַן לְאוֹצֵר הַמִּלְאכָה זָהָב דִּרְבָּמוֹנִים שְׁתֵּי רַבּוֹת וְכֶסֶף מָנִים אֲלָפִים
 וּמֵאֲתָם: עב וְאֲשֶׁר נָתַן שְׁאֲרִית הָעַם זָהָב דִּרְבָּמוֹנִים שְׁתֵּי רַבּוֹא וְכֶסֶף מָנִים אֲלָפִים וְכְתָנֹת כְּהִנִּים
 שָׁשִׁים וְשִׁבְעָה: (פ) עג וַיֵּשְׁבוּ הַכְּהִנִּים וְהַלְוִיִּם וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַמְשֻׁרְרִים וּמִן־הָעַם וְהַנְּתִינִים וְכָל־יִשְׂרָאֵל
 בְּעָרֵיהֶם וַיַּגַּע הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם:

מצודת דוד

מצודת ציון

(סה) התרשאתא. הוא נחמיה בן חכליה וכן נאמר ויאמר נחמיה הוא התרשאתא (לקמן ח) וארז"ל לפי שהיה משקה למלך והתירו לו חכמים לשנות יין נסך לכן נקרא התרשאתא והיא מלה מורכבת התר שתא: אשר לא יאכלו. ר"ל משפטם היא אשר לא יאכלו מקודש הקדשים וארז"ל זו היא תרומה וקדשי המזבח: לאורים ותומים. לשאול בהם אם הם כהנים כשרים וכאומר עד שיבוא המשיח וישאלו אז באורים ותומים כי בבית השני לא היו האורים ותומים לשאול בהם: (סו) כל הקהל כאחד. כולם יחד הישראלים והכהנים והלוים והנתינים ובני עבדי שלמה: ארבע רבוא וכו'. ובפרטן לא יעלו להחשבון הזה אבל לא חשב בפרטן כ"א הישראלים מבני יהודה ובנימין ועם מה שעלו מיתר השבטים היו כחשבון הזה וכן מפורש בס"ע, (והנה פרטי החשבון לא ישוו לפרטי החשבון הנזכר בספר עזרא פעם להוסיף פעם לגרוע והכלל החשבון הנספחים בפרטיות יוסיפו על מה שמוזכר בספר עזרא ויש משפחות שחשבו עזרא ולא הוזכרו פה וכן בהיפוך ובמספר ראשי העולים הוסיף פה לחשוב עוד את נחמני מה שלא זכור עזרא כי עזריה רעמיה מספרת הנזכרים פה הלא המה שריה רעליה מספר רחום הנזכרים בעזרא כי קרובים הם בלשון ובשתי השמות נקראו וכמוהו רבים וגם פה נמצאו רבים וזולתם בחילוף השמות משל עזרא אבל נחמני מהנראה כי הוא הוא הנתוסף בחשבון מספר ראשי העולים ויתכן כי נחמיה לא העתיק כל דברי עזרא כהיותן מבלי שינוי אבל העתיק תוכן הדברים והנה העליה הראשונה שעלו עם זרובבל היתה בשנת שתיים לכורש הפרסי ואחר שנים רבות בשנת עשרים לדרישו בן אחשוורוש אז עלה נחמיה ואז מצא ספר היחס ולכן נאמר כי נחמני הזה עם שעלה בראשונה עם זרובבל והיה אז רך בשנים ולא היה אז נחשב לראש והיה נכלל ביתר העולים אולם בימי נחמיה נתגדל בשנים ובמעלה לזה ראה נחמיה להוסיפו על הראשונים ולזכור עמהם ובדבר הוספות המספר וגרעונו נאמר הלא רבים מהם כבר מתו בימי נחמיה וכן רבים בנים יולדו להם ונעשו גדולים ולזה בבוא נחמיה להזכיר במספרו את המשפחה הנוספה או הנגרעה כתב המספר כפי מה שמצאה עתה אם להוסיף אם לגרוע משל עזרא ומ"ש בראשית אמריו העולים משבי הגולה על הרוב יאמר לא על המעט הנולדים בא"י שלא היו מן העולים ויש מן המשפחות העולים בראשונה אשר ספו תמו בימי נחמיה והפליטה הנשארת נספחו להתחבר אל המשפחות הקרובות אליהן ועמהן נחשבו ויש מן המשפחות אשר היו אז אנשי מתי מספר ונספחו אז להתחבר אל המשפחות הקרובות להחשב עמהן ועתה בימי נחמיה פרו ורבו וחשבו משפחה לעצמה ובסוף אמריו כאשר כללם יחד ועם העולים מיתר השבטים עם שרחוק הרבר שלא יפחתו ולא יתוספו בימי נחמיה על המספר שהיה מאז הלא בחשבון מספר הפרטים נתוסף ובודאי כן נתוסף ביתר השבטים הנה מ"מ ראה נחמיה לכתוב כלל המספר מה שהיה מאז ולא כפי מה שהמה עתה וזה הוא לפי שהעולים משבי הגולה לא היו רק בחשבון הזה: (סז) מלבד. החשבון הזה הוא מלבד עבדיהם ואמהותיהם של אלה הנזכרים והיו שבעת אלפים וכו': משוררים ומשוררות. זכרים ונקבות לשורר בדרך כי עלו בשמחה ובטיויל: מאתים וארבעים וחמשה. ובעזרא נאמר רק מאתים כי אותן המ"ה היו אז קטנים והיו נטפלים אל הגדולים ובימי נחמיה נתגדלו וחשב גם אותם: (ע) נתנו למלאכה. אז כאשר עלו עם זרובבל נתנו נדבה למלאכת בית ה' ובעזרא הוזכר חשבון הזהב והכסף וכתנות הכהנים: התרשאתא. הוא נחמיה: נתן לאוצר. נתן עתה לאוצר של בית ה': כתנות כהנים. שילבשו אותם הכהנים בשעת העבודה: (עא) ומראשי. מקצת מראשי האבות נתנו עתה בימי נחמיה נתנו לאוצר המלאכה ר"ל אל המקום שאצרו שם הזהב והכסף לצורך מלאכת בך הבית או להוסיף בבנין כי עיקר המקדש כבר נבנה: (עב) ומן העם. מבני יהודה ובנימין: וכל ישראל. הם מיתר השבטים: בעריהם. אשר היו ערי נחלתם עד שלא גלו: ובני ישראל בעריהם. ואז היו בני ישראל בערי נחלתם:

ד' לָגִין שֶׁהוּא טָבֹול יוֹם, וּמִלֵּאָהּ מִן הַחֲבִית מַעֲשֵׂר טָבֵל, אִם אָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתַּחֲשֵׁף – הָרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; אִם אָמַר: הָרִי זֶה עֶרֶב – לֹא אָמַר פְּלוֹם. נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית – הֶלְגִין בְּטָבֵל. נִשְׁבֵּר הֶלְגִין – הַחֲבִית בְּטָבֵלָה.

ה' בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: מִחֻלָּלִין עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ; חֲזָרוּ לֹאמַר: אֵף עַל מַעוֹתָיו. בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר וְאָמַר: בְּתָבו גִּט לְאִשְׁתִּי – הָרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ; חֲזָרוּ לֹאמַר: אֵף הַמְּפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בְּשִׁירָא; רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמַר: אֵף הַמְּסַפֵּן.

ו' הַפְּדוּמִין הָאֲשֶׁקְלוּנִים שֶׁנִּשְׁשָׁבְרוּ, וְהַנֶּקְלִי שֶׁלָּהֶם קִיָּמָה – הָרִי אֵלּוּ טָמְאִין. הַמַּעֲבָר, וְהַמְּזוּרָה, וְהַמְּגוּב, וְכֵן מִסְרָק

פירוש ברטנורא

ד' לָגִין. כַּעַן כִּד שֶׁל עֵץ; וּמִלֵּאָהּ מִן הַחֲבִית. שִׁישׁ בַּה מַעֲשֵׂר טָבֵל, הֵינּוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹא נִמְלָה תְּרוּמָתוֹ; תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתַּחֲשֵׁף. כִּדִּי שִׁיעֵרֵב שִׁמְשׁוֹ שֶׁל לָגִין וְלֹא יִפְסֹל אֶת הַתְּרוּמָה. דָּאִם הִיתָה תְּרוּמָה חִלָּה מִכַּעֲדוֹר יוֹם, הִיתָה נִפְסָלָה בְּטָבֹול יוֹם; הָרִי זֶה עֶרֶב. לֹא אָמַר כְּלוֹם לִפִּי שֶׁאִין קוֹנֵה עֶרֶב אֲלֵא סַעוּדָה הִרְאִיָּה מִכַּעֲדוֹר יוֹם, וְזֶה אֵינוֹ רִאשׁוֹן עַד הָעֶרֶב שִׁמְשׁוֹ; נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית. מִכַּעֲדוֹר יוֹם: הֶלְגִין בְּטָבֵל. שִׁבְשֻׁעָה שֶׁהִיא רִאשׁוֹן שִׁיעֵרֵב תְּרוּמָה לֹא הִיא בְּעוֹלָם הַדֶּבֶר שֶׁנַּעֲשֶׂה תְּרוּמָה עֲלֵיו, הַלֵּכך לֹא חָל עֲלָיו שֶׁם תְּרוּמָה וְהָרִי הוּא טָבֵל; נִשְׁבֵּר הֶלְגִין. מִכַּעֲדוֹר יוֹם: הַחֲבִית בְּטָבֵלָה. שֶׁלֹא חָל שֶׁם תְּרוּמָה עַל הֶלְגִין אֲלֵא מִשְׁתַּחֲשֵׁף, וְכֹאֲתָה שֶׁעַל לֹא הִיא בְּעוֹלָם:

ה' מִחֻלָּלִים עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ. מִחֻלָּלִים מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמֵּא הַפְּרוֹת שֶׁל עִם הָאָרֶץ מַעֲשֵׂר הֵן וְנִמְצָא מִחֻלָּל מַעֲשֵׂר בְּמַעֲשֵׂר: חֲזָרוּ לֹאמַר אֵף עַל הַמַּעוֹת. שֶׁל עִם הָאָרֶץ, מִחֻלָּלִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמֵּא מַעוֹת הֵלְלוּ שֶׁל עִם הָאָרֶץ מַעוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי הֵן: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר. כִּשְׁלֹשָׁה. תְּרוּמָה וְיִתְּנוּהוּ בְּסוּגָר (יְהוֹאֵל י"ט), וְיִהְיֶהוּ בְּקוֹלָרִין: הָרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. וְאֵע"פ שֶׁלֹא אָמַר וְיִתְּנוּ, וְדָאִי בְּעֵי לְמִימַר כְּתָבוּ וְיִתְּנוּ, וְאָבֵב בְּעִתּוֹתֶיהָ לֹא פְסִיקָה לְמַלְתּוֹת: מַפְרָשׁ. מִן הַיִּבְשָׁה לִים: בְּשִׁירָא. בְּמַדְבָּר. אֹרְחָת יִשְׁמַעְאֵלִים (בְּרַשִׁית ל"ז), מִתְּרַגְּמִין שִׁירָת עֶרְבָאִי: אֵף הַמְּסַפֵּן. חוֹלָה הַנוֹטָה לְמוֹת. וְהִלְכָה כִּד שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי:

ו' הַפְּדוּמִין. עֵץ עֶרֶךְ גְּדוֹל וְיוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ אֲנָקְלִיּוֹת אֵילֶךְ וְאֵילֶךְ, וְתוֹלִין בָּאוֹתָן אֲנָקְלִיּוֹת צְלוּחוֹת שֶׁל מִים בְּאוֹרֵךְ כִּדִּי לִצְנֵן. וְרַמְבַּ"ם פִּירֵשׁ, כַּמּוֹן זֶר שֶׁל כְּרֹל וְאֲנָקְלִיּוֹת מִכִּיבּוֹתָיו, וְכֵן מַעֲלִין הַכֵּלִים שֶׁנִּפְּלוּ לְבוֹר: הָאֲשֶׁקְלוּנִים. שֶׁנַּעֲשִׂים בְּאֲשֶׁקְלוֹן: הַמַּעֲבָר וְהַמְּזוּרָה וְהַמְּגוּב. כֵּלִים עֲשׂוּיִין לְנִקּוֹת הַתְּבוּאָה מִן הַתָּבֵן

משניות מבוארות – קהתי

יוֹם רִאשׁוֹן

בְּאוֹר מִשְׁנֵה ד

הָאָרֶץ פְּרוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי הֵם, וְנִמְצָא מִחֻלָּל מַעֲשֵׂר בְּמַעֲשֵׂר. חֲזָרוּ לֹאמַר: אֵף עַל מַעוֹתָיו – שֶׁל עִם הָאָרֶץ מִחֻלָּלִים פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי, וְאִין חוֹשֵׁשִׁים שֶׁמֵּא הַמַּעוֹת הֵלְלוּ שֶׁל עִם הָאָרֶץ מַעוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי הֵן. כִּךְ מִפְּרֵשׁ הַרְמְבַּ"ם (וְכֵן גַּם הֵרֵב מִבְּרִטְנֹרָא: עֵיין "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב" שֶׁמִּקְשָׁה עַל פִּירוּשׁ זֶה, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִתִּירוּ בְּרִאשׁוֹנָה לְחַלֵּל אֲלֵא עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ וְלֹא עַל מַעוֹתָיו, וְהָרִי לִפִּי הַסְבָּרָא יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ בְּפִירוֹת שֶׁהֵם שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּמַעוֹתָיו). – יֵשׁ מִפְּרֵשִׁים, שֶׁמִּשְׁנֵתָנוּ עוֹסֵקֵת בְּחִבָּר שִׁישׁ לוֹ מַעוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי שֶׁל דְּמָאִי, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינוּ (מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי ג, א): "מִי שֶׁהָיָה לוֹ מַעוֹת (שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי) בִּירוּשָׁלַם, וְצִרִּיךְ לֵהֶם (וְהוּא צִרִּיךְ לְמַעוֹת לְקוֹנֵת בֵּהֶן דְּבָרִים שֶׁאֵינֶם לְאִכִּילָה וְלִשְׁתִּיָּה), וְלִחֲבָרוּ פְּרוֹת (שֶׁל חוֹלִין בִּירוּשָׁלַם, וְחִבְּרוּ רֹצֵה לְעִשׂוֹת עֲמֹ טוֹבָה, שִׁיתְּחַלְּלוּ מַעוֹתָיו שֶׁל מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי עַל פְּרוֹתָיו), אֲמַר לְחֲבָרוּ: "הָרִי הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ מִחֻלָּלִין עַל פְּרוֹתָיו". נִמְצָא זֶה אוֹכֵל פְּרוֹתָיו בְּטַהֲרָה (כִּדִּין מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי), וְהִלָּה עוֹשֶׂה צָרְכוֹ בְּמַעוֹתָיו (שִׁיכּוֹל לְהוֹצִיא מַעוֹתָיו לְכָל צָרְכָיו, לִפִּי שִׁיעָא לְחוֹלִין). וְלֹא יֵאמַר כֵּן לֵעַם הָאָרֶץ אֲלֵא בְּדִמָּאִי (כִּשְׁהָיָה לוֹ מַעוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי שֶׁל דְּמָאִי, לִפִּי שֶׁאִין מוֹסְרִים מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי שֶׁל דְּמָאִי לֵעַם הָאָרֶץ, שֶׁמֵּא יוֹלֹל בּוֹ, אֲבָל בְּדִמָּאִי הִקְלָו; וְזֶהוּ שֶׁשֵּׁנִינוּ גַּם בְּמִשְׁנֵתָנוּ: בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: מִחֻלָּלִין מַעוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי שֶׁל דְּמָאִי בִירוּשָׁלַם עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ, אֲבָל פְּרוֹת שֶׁל דְּמָאִי (שֶׁמִּחוּץ לִירוּשָׁלַם) אִין מִחֻלָּלִין עַל מַעוֹת עִם הָאָרֶץ, שֶׁבְּמַעוֹת חוֹשֵׁשִׁים יוֹתֵר שֶׁמֵּא יִבְרָא לִזְלוֹל בֵּהֶן וְיִצְאָן. חֲזָרוּ לֹאמַר: אֵף עַל מַעוֹתָיו – מִחֻלָּלִין, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין בְּדִמָּאִי (הָרִישׁ; הָרַשׁ"ט; עֵיין "מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה" שֶׁמִּקְשָׁה גַּם עַל פִּירוּשׁ זֶה וּמִבְּאֵר בְּדוֹד אַחֲרוֹת). בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים – חֲכָמִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר – בְּשִׁלְשָׁלוֹת לִידִין בְּדִין הַמְּלָכוֹת, שֶׁהוּא נִתּוֹן בְּסִכְנַת מוֹת, וְאָמַר – לְשֵׁנִים: בְּתָבו גִּט לְאִשְׁתִּי – אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא אָמַר "וְיִתְּנוּ". הָרִישׁ אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ – שׁוּדָא נִתְּכוּן שִׁיתְּנוּ לָהּ אֶת הַגֵּט, אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁהִיא בְּהוֹל לֹא סִיִּים אֶת דְּבָרָיו. חֲזָרוּ – חֲכָמִים – לֹאמַר: אֵף הַמְּפָרֵשׁ – הַמְּפָלִיג בִּים, וְהַיּוֹצֵא בְּשִׁירָא – אוֹ הַיּוֹצֵא בְּשִׁירָה לְמַסַּע שִׁישׁ בּוֹ סִכְנַת דְּרִכִּים, וְאָמַר: "כְּתָבו גִּט לְאִשְׁתִּי", הָרִישׁ אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמַר: אֵף הַמְּסַפֵּן – מִחֻלָּלִין חוֹלִי, אִם אָמַר: "כְּתָבו גִּט לְאִשְׁתִּי", כּוֹתִיבִים וְנוֹתִינִם לָהּ (עֵיין גִּטִּין ה.).

לָגִין – כִּד שֶׁל עֵץ (ה"ר"ט: ברטנורא). **שֶׁהוּא טָבֹול יוֹם** – שֶׁהוּא טָבֹול הַיּוֹם מִטְּמוּאָתוֹ וְעִדִּין לֹא הָעֵרִיב עֲלָיו הַשֶּׁמֶשׁ, וּמִלֵּאָהּ מִן הַחֲבִית מַעֲשֵׂר טָבֵל – וּמִלֵּאָהּ אֶת הַכֹּד מִן הַחֲבִית שִׁישׁ בַּה מַעֲשֵׂר שֶׁהוּא טָבֵל, הֵינּוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹא הוֹפְרָשָׁה מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, אִם אָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתַּחֲשֵׁף – מֵה שֶׁבִּלְגִין יֵהָא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מַה שֶׁבְּחֲבִית מִשְׁתַּחֲשֵׁף, הֵינּוּ לְאַחֵר שִׁיעֵרֵב הַשֶּׁמֶשׁ עַל הֶלְגִין, שֶׁאֵז יֵהָא טָהוֹר אֵף לְתוֹרֻמָּה, הָרִישׁ זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר – מִשְׁתַּחֲשֵׁף, כִּפִּי נִתְּנָה, וְהַתְּרוּמָה טָהוֹרָה: אִם אָמַר – בְּעֶרֶב שֶׁבֶת: הָרִישׁ זֶה עֶרֶב – כְּלוֹמַר שֶׁלֹאחֵר שֶׁאָמַר: הָרִישׁ זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתַּחֲשֵׁף, הוֹסִיף וְאָמַר, שֶׁתְּרוּמַת הַמַּעֲשֵׂר תֵּהָא עֵרֵב תְּחוּמִים לְשֶׁבֶת, לֹא אָמַר פְּלוֹם – בְּגִמְרָא (עִידוּבִין ד', ב) מִבְּאוֹר הַטַּעַם, לִפִּי שֶׁאִין קוֹנֵה עֵרֵב אֲלֵא בְּסַעוּדָה הִרְאִיָּה מִכַּעֲדוֹר יוֹם, וְאֵילוּ מַה שֶׁבִּלְגִין אֵינוֹ רִאשׁוֹן עַד שִׁיעֵרֵב הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵן זֶמַן שֶׁלֹא הָעֵרֵב הַשֶּׁמֶשׁ, הָרִישׁ זֶה עִדִּין מַעֲשֵׂר שֶׁלֹא נִיטְלָה תְּרוּמָתוֹ, הֵינּוּ שֶׁטָבֵל הוּא, וְאֵינוֹ מוֹתֵר בְּאִכִּילָה, הַלֵּכך אֵינוֹ עֵרֵב (עֵיין מִשְׁנֵה עִידוּבִין ג, ב). **נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית** – מִכַּעֲדוֹר יוֹם, וְאָבֵב הַמַּעֲשֵׂר, הֶלְגִין בְּטָבֵל – הַמַּעֲשֵׂר שֶׁבִּלְגִין עוֹמֵד בְּטָבֵל, שֶׁהוּאֵל וּבִשְׁעָה שֶׁהִיא צִרִּיךְ לְחוֹל עֲלָיו שֶׁם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, לֹא הִיא הַמַּעֲשֵׂר שֶׁנַּעֲשֶׂה תְּרוּמָה עֲלָיו, הַלֵּכך לֹא חָל עֲלָיו שֶׁם תְּרוּמָה, וְיִשְׁאֵר טָבֵל כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְצִרִּיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר. **נִשְׁבֵּר הֶלְגִין** – מִכַּעֲדוֹר יוֹם, קוֹדֵם שֶׁחָל עֲלָיו שֶׁם תְּרוּמָה, הַחֲבִית בְּטָבֵלָה – נִשְׁאָרָה טָבֵל כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְצִרִּיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. יֵשׁ כּוֹתִיבִים, שֶׁהוּא הִדִּין אִם נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית אוֹ נִשְׁבֵּר הֶלְגִין בִּין הַשְּׁמִשְׁתּוֹת. שֶׁהִיא בְּחֻזְקָת טָבֵל הֵן עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ וְאִי אֶתָּה יִכּוֹל לְהִתִּירָן מִסְּפָק ("מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה").

בְּאוֹר מִשְׁנֵה ה

מִשְׁנֵהוּ וְהַמִּשְׁנֵה שֶׁלֹאחֲרֶיהָ אֵינֶם מַעֲנִין טָבֹול יוֹם, וְהַטַּעַם שֶׁהוּאֵבָא כֵּאֵן יִתְבָּא בְּסוּף הַמִּשְׁנֵה הַבָּאָה.

בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים – הַחֲכָמִים: מִחֻלָּלִין – פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּי, עַל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ – וְאִין חוֹשֵׁשִׁים שֶׁמֵּא הַפְּרוֹת שֶׁל עִם

שֶׁל ראש, שְׁנִמְלָה אַחַת מִשְׁנִיָּה וְעֵשָׂאן שֶׁל מִתְכוֹת – הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִין. וְעַל פֶּלֶן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: דְּבַר חֲדָשׁ חֲדָשׁוֹ הַפּוֹפְרִים, וְאִין לִי מָה לְהֵשִׁיב.

ז הַתּוֹרָם אֵת הַבּוֹר וְאָמַר: הָרִי זֶה תְרוּמָה עַל מִנֵּת שֶׁתַּעֲלֶה שְׁלוֹם – שְׁלוֹם מִן הַשֶּׁבֶר וּמִן הַשְּׁפִיכָה, אָבֵל לֹא מִן הַטְּמֵאָה; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵף מִן הַטְּמֵאָה. נִשְׁבְּרָה – אֵינָה מְדַמַּעַת. עַד הֵיכָן תִּשְׁבֵּר וְלֹא תִדְמַעַ? כְּדִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל וְתִגָּע לַבּוֹר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף מִי שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְהִתְנוּת, וְלֹא הִתְנָה, נִשְׁבְּרָה – אֵינָה מְדַמַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה תְנַאי בֵּית דִּין.

ס ל י ק מסכת טבול יום

פירוש ברטנורא

ולחעביר התבן ממקום למקום. המעבר, יש לו שינים ודומה ליד של בני אדם, ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמורה, בו זורים החמין בגורן, לפיכך נקרא מורה. ושיניו מרובות משיני המעבר. והמנוב, שיניו מרובות משיני המורה, ובו בוררים התבואה אחר שורו אותה במורה: ועל כולם אמר רבי יהושע וכו'. בתוספתא מוכח דאכל הנך מילי דמתניתין קאי ר' יהושע, מהאשה שהיא טבולת יום עד כאן. ומשום דר' יהושע קאי אכולהו, תנא הכא מילי טובא שאין ענינם לכאן: דבר חדש חידשו סופרים. שאין הדעת נותנת שיהיה הדבר כן: ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן: ז הַתּוֹרָם אֵת הַבּוֹר. של יין או של שמן: על מנת שתעלה שלום. כשהתנה שלום סתם ולא התנה לענין מה, מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר, שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור: אבל לא מן הטומאה. לפיכך אם נטמא, תרומתו תרומה: אף מן הטומאה. דכשאמר שתעלה שלום, שתעלה בטהרה קאמר. ואין הלכה כר' שמעון: נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה: עד כדי שתתגלגל. כל זמן שלא נתרקה מן הבור כל כך דאם תתגלגל תשוב לבור, לא עלתה שלום קרינן ביה: שהיה בו דעת להתנות. כלומר שהיה בדעתו וחשב בלבו להתנות, ושכח ולא התנה. ואין הלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

שטומאה אינה שכחה. לפיכך אם נשברה או נשפכה אין תרומתה תרומה, אבל אם נטמאה, תרומתו תרומה; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵף מִן הַטְּמֵאָה – שהתכוון בתנאו שתעלה שלום אף מן הטומאה, היינו שתעלה בטהרה, לפיכך אף אם נטמאה אין תרומתו תרומה. בירושלמי (תרומות פרק ב הלכה א) מבואר, שמדובר כאן בטומאת טבול יום, שכן טבולי יום מצויים בין הגיתות, מאחר שאין טבול יום פוסל טבל במגעו. וזהו הטעם שהובאה המשנה כאן (עיין תוספות רבי עקיבא אגרי: חידושי הרש"ם). נִשְׁבְּרָה – החבית, ונשפך יינה לבור, אֵינָה מְדַמַּעַת – אינה עושה את היין שבבור "מדומע", כלומר תערובת תרומה בחולין, הואיל ולא חל עליה שם תרומה. עַד הֵיכָן תִּשְׁבֵּר וְלֹא תִדְמַעַ – עד איזה מרחק מן הבור אנו אומרים שאם נשברה שם אינה מדמעת? כְּדִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל וְתִגָּע לַבּוֹר – כל שנשברה במקום קרוב לבור, שאם תתגלגל תגיע לבור, אנו אומרים שלא עלתה שלום מן הבור, ואינה מדמעת. אבל אם נשברה במקום רחוק מן הבור, הרי עלתה שלום מן הבור, אלא שנשברה אחר כך, הלכך כגון זה תרומתו תרומה, והרי היא מדמעת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף מִי שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְהִתְנוּת – שהוא בר דעת ויודע שראוי להתנות כך (הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלום). וְלֹא הִתְנָה – כגון ששכח (תפארת ישראל). או שלא עלה בדעתו להתנות על תרומה זו (יתוספות יוס טובי). נִשְׁבְּרָה – החבית, אֵינָה מְדַמַּעַת – את היין שבבור, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה תְנַאי בֵּית דִּין – על כל היודע שראוי להתנות, שיהא דינו כאילו התנה (הר"ם; הרא"ש; תפארת ישראל). פירוש אחר: אף מי שהיה בו דעת להתנות – כלומר שהיה בדעתו ובמחשבתו להתנות, ושכח ולא התנה (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא; עיין "תוספות יוס טוב" שמקשה על פירוש זה; ונראה לו יותר הפירוש הראשון שהבאנו; ועיין "משנה אחרונה" שמקשה על שני הפירושים). ויש מבארים דברי רבי יוסי כדלקמן: אין צורך לומר במי שאינו חכם ואינו יודע שיועיל לו התנאי, שהואיל והוא כאנוס, ודאי מועיל לו תנאי בין דין, אלא אף מי שהיה בו דעת להתנות, שהוא חכם, אף על פי כן, אם לא התנה מועיל לו תנאי בית דין, שיהא דינו כאילו התנה (חידושי מהרי"ח). ואין הלכה כרבי יוסי.

י ו ס נ י

באור משנה ו

משנתנו כולה שנויה כבר במסכת כלים (יג, ז).

הַפְּדוּמִין הָאֵשְׁקָלוֹנִים – הנעשים באשקלון – שְׁנִשְׁבְּרוּ – כדום הוא עץ ארוך שיוציאים ממנו אונקליות (וויס כפופים). ותולים בהן בקבוקים מלאים מים באוויר כדי לצננם; ויש מפרשים, שמעלים בו מן הבור את הדלי או את הכלים שנפלו לתוכו; ובאה המשנה ללמדנו, שאם הכדומים נשברו, וְאֵנְקִי שְׁלֵהֶם קִימָת, הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִין – מקבלים טומאה, לפי שהאונקלי היא עיקר הכלי. הַמַּעֲבָר – כלי בעל שיניים, כעין קלשון, שמעבירים בו את התבן ממקום למקום, וְהַמְזוּרָה – אף הוא כעין קלשון, בעל שיניים כפופות, רחבות וארוכות, שזורים בו את התבואה לנקותה מן המז, וְהַמְגוֹב – כמין מורה שמוציאים בו את התבן מן התבואה לאחר שזורה במורה; וכל אלו פשוטי כלי עץ הם; וְכֵן מִסְרַק שֶׁל ראש, שְׁנִמְלָה אַחַת מִשְׁנִיָּהּ – כל אלו, אם הוסרה מהם שן אחת, וְעֵשָׂאן שֶׁל מִתְכוֹת – ותיקן במקומה שן של מתכת, הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִין – מקבלים טומאה, משום אותה השן. וְעַל פֶּלֶן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: דְּבַר חֲדָשׁ חֲדָשׁוֹ הַפּוֹפְרִים, וְאִין לִי מָה לְהֵשִׁיב – מפני מה אמרו חכמים כן (ברטנורא), כלומר שלא מצא טעם לדבריהם. ויש מפרשים, שאין לו תשובה לחלוק על דברי חכמים, אבל החידוש מופקפק אצלו (רמב"ם). במפרשים מבואר (על פי התוספות), שדברי רבי יהושע מוסבים על כל המשניות שבפרקנו, החל במשנה ב ועד כאן, ולפיכך סודרו כאן אף המשניות ה-ו שאינם מעניין טבול יום (עיין "תוספות יוס טוב" שחולק על הסדר זה).

באור משנה ז

הַתּוֹרָם אֵת הַבּוֹר – המפריש תרומה מבור של יין, ומילא בה את החבית, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְרוּמָה עַל מִנֵּת שֶׁתַּעֲלֶה שְׁלוֹם – שתעלה חבית התרומה בשלום מן הבור, שְׁלוֹם מִן הַשֶּׁבֶר וּמִן הַשְּׁפִיכָה – לא התכוון בתנאו שתעלה שלום, אלא שלא תישבר ולא תישפך החבית, שעל כך אדם ירא בשעה שמעלה חבית מן הבור, אָבֵל לֹא מִן הַטְּמֵאָה – לא התכוון בתנאו שלא תיטמא, משום

מסכת ידים

פרק ראשון

א מי רביעית נותנין לידים – לאחד, אף לשנים. מחצית לג – לשלשה או לארבעה. מלג – לחמשה ולעשרה ולמאה. רבי יוסי אומר: ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהם מרביעית. מוסיפין על השניים, ואין מוסיפין על הראשונים.

פירוש ברטנורא

מסכת ידים

א מי רביעית. מים שיש בהן שיעור רביעית הלוג, שהוא ביצה ומחצה: נותנים לידים לאחד אף לשנים. אחד בענין מתחילה רביעית. אף לשנים, אם היה בו מתחילה רביעית ונטל הראשון ואח"כ השני, אע"ג דלא היה רביעית גבי שני, שפיר דמי, הואיל ומשיירי טהרה אתו. ורמב"ם פירוש, דרוקא מים שניים הוא דלא בענין רביעית לכל חד וחד, הואיל וכבר נטהרו ידיו משטיפה ראשונה, אבל במים ראשונים, אין פחות מרביעית לכל אחד. ורבותי לא פירשו כן: מחצית לוג לשלשה או לארבעה. לפום שיעורא דרביעית לשנים היה די ברביעית ומחצה לשלשה, אלא כיון דנפיש גבירא חיישין שמא לא ידקדקו יפה ליטול עד הפרק, שכל אחד ממצמצם במים מפני חבירו. ומיהו אי איכא רביעית ומחצה, ונטל הראשון מהם חצי רביעית, הא ודאי דיועיל רביעית הנשאר לשנים האחרונים, דאפילו בתחילה מני לשנים ברביעית כל שכן השתא דאתו משיירי טהרה. וכי לא מהני הכא, הני מילי הויכא דלא נשאר לשנים האחרונים רביעית: ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהן מרביעית. שיהיה בכלי בשעה שהאחרון נוטל את ידיו רביעית. ואין הלכה כר' יוסי: מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים. דין נטילת ידים שצריך ליטול ידיו עד הפרק, ולאחר שנמל ידיו בשטיפה אחת אע"ג דידיו טהורות אם קנה אותם במפה, מכל מקום אם חוזר ונוגע במים שעל המפה דיו טמאות, ואם נגע בהן כבר של תרומה נטמא, ולכך אורחיה דעביד שטיפה אחרת במים שניים למטה המים הראשונים שעל גבי ידיו. והשתא קאמר דאם נתן המים שניים ולא הגיעו לפרק, יכול להוסיף עליהם ולשפוך מים במקום שלא שפך שם תחילה, ויטהרו המים הראשונים שעל גבי ידיו. אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק, אינו יכול להוסיף, אלא צריך לגב ידיו ולחזור ולשפוך בבת אחת מים שגיעו לפרק:

משניות מבוארות – קהתי

ויש מפרשים, שרבי יוסי אינו חולק אלא בענין הלוג, שכיון שהתירו ליטול ממנו לכמה בני אדם, יש חשש שמא לא ישאירו לאחרון כדי נטילה, הלכך סובר רבי יוסי שאין להתיר לבני אדם הרבה ליטול מן הלוג אלא אם כן ישאירו לאחרון שיעור נטילה כדין, היינו רביעית הלוג מים (הראש; ועיין "מסנה אחרונה"). מוסיפין על השניים, ואין מוסיפין על הראשונים – כבר הבאנו בפתיחה למסכתנו בענין דין נטילה, שהנוטל את ידיו נותן עליהן מים עד הפרק, וחוזר ונותן עליהן מים שניים, כדי לטהר את המים הראשונים שעל גבי ידיו; ובאה משנתנו ללמד, שאם המים השניים לא הגיע עד הפרק, רשאי הוא להוסיף מים במקום שלא הגיעו תחילה, ויטהרו המים הראשונים שעל גבי ידיו, אבל אם המים הראשונים לא הגיעו עד הפרק, אינו רשאי להוסיף על הידים מים במקום שלא הגיעו בתחילה, שכיון שלא טיהרו הידים, כל מה שמוסיף עליהם הרי הוא מוסיף טומאה, הלכך בכגון זה צריך לגב ידיו ולחזור וליתן עליהן מים עד הפרק.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרש, שאין מדובר במשנתנו כולה אלא במים שניים (היינו לענין נטילת ידים לתרומו). וזהו ששנינו בריש: "מי רביעית ניתנין לאחד אף לשניים" וכו', שדווקא במים שניים אין צורך ברביעית הלוג לכל אחד ואחד, הואיל וכבר נטהרו ידיו במים ראשונים. אבל מים ראשונים לעולם צריך שיהיו לא פחות מרביעית הלוג לכל אחד ואחד. ורבי יוסי סובר, שאף על פי שהם מים שניים, מכל מקום צריך שיהא בכלי בשעה שנוטל ממנו כשיעור רביעית מים. וזהו שאומר: "ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית". אמנם הסיפא אף לשיטת הרמב"ם מתפרשת כדרך שבארנוה, שאם נטל מקצת ידיו במים ראשונים, הדי כולה נשאר טמא, ולא תועיל לה תוספת נטילה בחלק הנשאר מידו. אבל במים השניים נוטל אדם מקצת ידיו וחוזר ומוסיף עליהם במקום שלא הגיעו בתחלה. ברם, דעת הרמב"ם היא, שאם בשעה שחוזר ומוסיף על חלק הנשאר מידו, עדיין יש על מקצת ידיו שנטל בתחילה טומא על מנת להטפיה, אפילו במים ראשונים מועילה תוספת הנטילה לטהר את ידו (עיי' הל' מקוואות יא. ד).

והגרי"א מפרש את הסיפא בדרך אחרת: מוסיפין על השניים – שהואיל ושנינו לעיל: "מי רביעית נותנין לאחד, אף לשניים; מחצי לוג לשלושה או לארבעה; מלוג לחמישה ולעשרה ולמאה", מוסיפה המשנה ללמד בענין השניים האלו שנטלו משיירי רביעית, שאם לא הגיעו משיירי הטהרה אצלם עד הפרק, יכולים להוסיף מים אחרים, אף שאינם משיירי טהרה ואין בהם רביעית, ואין מוסיפין על הראשונים – שאם הראשונים שנטלו מרביעית ומחצי לוג ומלוג לא נתנו על הידים כל הרביעית, אלא שיררו מהם לאחרים, ולא הגיעו המים אצלם עד הפרק, אין מוסיפים עליהם מים אחרים, אלא צריכים ליטול שוב מרביעית שלמה או משיירי טהרה ("אליהו רבא").

ידים ש"י

מסכת ידים

באור משנה א

משנתנו דנה בשיעור המים לנטילת ידים.

מי רביעית – מים שיש בהם רביעית הלוג (כשיעור ביצה ומחצה; ועיין בשולי באור המשנה). **נותנין לידים** – נותנים מכלי על הידים לרחצן לפני האכילה, **לאחד** – לאדם אחד, **אף לשנים** – ואפילו לשני בני אדם, אף על פי שלא נשארה רביעית לשני, שהואיל והמים שנשארו באים משיירי טהרה, הרי הם מועילים לשני אפילו בפחות מרביעית (גמרא חולין קז, א). יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון ששניים באים ליטול ידיהם כאחד, ובאה המשנה ללמד, שאמנם אין אדם נוטל ידיו אלא מכלי שיש בו לפחות רביעית מים, אבל אם באים שניים כאחד ליטול ידיהם, אף שניהם יכולים ליטול מכלי שאין בו אלא רביעית מים בלבד, מהטעם שבארנו לעיל (הראש; ואפילו הם נוטלים כזה אחר זה (הראש; הרשב"א; עיין אורח חיים סור ושולחן ערוך סימן קס ט"ף יג). **מחצית לג** – מכלי שיש בו חצי לוג מים, **לשלשה או לארבעה** – נוטלים ידיהם שלושה או ארבעה בני אדם. יש מעירים, שלפי החשבון של רביעית לשניים, הרי די לשלושה ברביעית ומחצה (= $\frac{3}{8}$ הלוג), אלא שבזמן שרבים באים ליטול ידיהם חוששים שמא לא ידקדקו ליטול יפה, מאחר שכל אחד יצמצם במים כדי להשאיר לחבירו. ומכל מקום אם יש רביעית ומחצה, ונטל הראשון מהם חצי רביעית בלבד, ודאי שמועילה הרביעית שנשארה לשניים האחרונים, שהרי אפילו בתחילה די לשניים ברביעית, וכל שכן כאן שבאו משיירי טהרה. ומה שמשמע ממשנתנו שאין רביעית ומחצה מועילה לשלושה, היינו בכגון שלא נשארה רביעית לשניים האחרונים (הראש; מלג – מכלי שיש בו לוג מים, **לחמשה ולעשרה ולמאה** – מותרים ליטול חמישה, עשרה, ואפילו מאה בני אדם, כלומר שמתוירים הרבה בני אדם ליטול מים, כל זמן שמשפיקים המים לנטילת ידיו של כל אחד פעמיים (סור אורח חיים סימן קט). **רבי יוסי אומר: ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהם מרביעית** – אמנם בני אדם הרבה מותרים ליטול מכלי אחד, אבל כל אחד צריך ליטול מרביעית. רבי יוסי חולק אף על הרישא, וסובר שמרביעית נותנים לידים לאחד אבל לא לשניים (יתוספות יוס טוב; "אליהו רבא"; "תפארת ישראל");

ב בכל הפלים נותנין לידים, אפלו בכלי גללים, בכלי אבנים, בכלי אדמה. אין נותנין לידים לא בדפנות הפלים, ולא בשולי המחץ, ולא במגופת החבית, ולא יתן לחברו בחפניו; מפני שאין ממלאין, ואין מקדשין, ואין מוין מי חטאת, ואין נותנים לידים אלא בפלי. ואין מצילין בצמיד פתיל אלא פלים, שאין מצילין מיד פלי חרש אלא פלים.

ג המים שנפסלו משתית הבהמה, בכלים – פסולים, ובקרקעות – פשרים. נפל לתוכן דיו, קומום, וקנקנתום, ונשתנו מראיהן – פסולין. עשה בהם מלאכה, או ששרה בהן פתו – פסולין. שמעון התימני אומר: אפלו נתבון לשרות בזה ונפל לשני – פשרים.

פירוש ברטנורא

ב בכלי גללים. כלים עשויין מגללי הבקר, ולא חשיבי כלים לענין טומאה: לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ. משים דרשבי כלים ניהו: ולא במגופת החבית. דלא להשתמש בתוכה עבדא אלא כסיו לחבית: בחפניו. שלא ימלא חפניו מים וישפך על ידי חברו: שאין ממלאים. מילוי מים חיים לקדש בהן מי חטאת של אפר פרה. דכלי בעינן, דכתוב (במדבר י"ט) מים חיים אל כלי: ואין מקדשים. נתינת האפר על גבי המים: ואין מזין, שטובל האוויז בכלי כדי להזות: צמיד פתיל. שברי כלי חרס שהקפין צמיד פתיל ומונחין באוהל מת, אין מצילין על מה שבתוכן: שאין מצילין. כמו ואין מצילין, ודוגמתו בפרק קמא דביצה, שאפר כירה מוכן הוא. ופירשו בגמרא, הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא: מיד כלי חרס. אם נפל שרץ בתוך כלי חרס נטמא כל מה שבאוורו, חוץ מכלים ואדם שאין מיטמאין מאויר כלי חרס, דכתוב (ויקרא י"א) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל, אוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס, ואין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס. ואם שברי כלים נתונים בתוך של חרס ושרץ בתנור, אין השברים מצילין על האוכלים שבתוכן:

ג שנפסלו משתיית בהמה. כגון מחמת סרחון. אבל שנפסלו מחמת טיט, אפילו בקרקע פסולים: בכלים פסולים. דלא תקון רבנן נטילה אלא בראויין לשתיית בהמה: בקרקע פשרים, להטביל הידים, דהא מקות ניהו וכל גופו טובל בהן, דיו לא כל שכן: קומום גומ"א בלע"ז: וקנקנתום, ודראול"י. ומוהר"ר כעין וזכוכית: עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין. משום דבטלן ונשתנו מתורת מים: אפילו נתבון לשרות בזה. בתמיה, וכי אפילו נתבון לשרות פתו במקום אחד ונפל במקום אחר יהיו פסולים, והלא לא נתבון ולא בטלם, אלא ודאי כשרים הם. ואין הלכה כר' שמעון התמני:

משניות מבוארות – קהתי

"תוך תוכו" (הר"ש; הרא"ש; הגר"א; "תפארת ישראל"). פיסקה זו שנויה במסכת כלים (ח, ג), והועברה לכאן כלשונה שם: "שארין מצילין" וכו', אבל כאן צריך לנקוט "ואין מצילין", כמו שבארנו לעיל.

בארנו את הסיפא לפי הר"ש והרא"ש. אבל הרמב"ם מפרש: שאין מצילין מאויר כלי חרס אלא כלים – שאם נפל שרץ לאוורו כלי חרס, טמא כל מה שבתוכו חוץ מכלים, שאינם מיטמאים מאויר כלי חרס. וכן מפרש גם הרב מברטנורא.

יום רביעי

באור משנה ג

משנתנו דנה במיני המים הפסולים לנטילת ידים.

המים שנפסלו משתיית הבהמה – כגון מחמת סרחון או מחמת טעם רע, **בכלים, פסולים** – אם המים בכלים, הרי הם פסולים לנטילת ידים, שלא תיקנו חכמים נטילת ידיים אלא במים הראויים לשתיית בהמה, **ובקרקעות, פשרים** – ואם המים מכונסים בקרקע, הם כשרים להטביל בהם הידים, כדן מקוה, שהואיל וכשר לטבילת כל גופו, קל וחומר לטבילת ידיו. אבל מים שאינם ראויים לבהמה מחמת טיט המעורב בהם, אף לטבילת ידים פסולים (הר"ש; הרא"ש; הגר"א). **נפל לתוכן** – לתוך המים, **דיו, קומום, וקנקנתום, ונשתנו מראיהן** – של המים: קומום היינו שרץ אילן; קנקנתום – צבע הנעשה ממים שיש בהם חומר נחושת; **פסולין** – המים לנטילת ידים. **עשה בהם מלאכה, או ששרה בהן פתו, פסולין** – לנטילת ידים, משום שביטלם, ונשתנו מתורת מים (הר"ש; ברטנורא); ויש מבארים הטעם, משום שנעשו כשופכים (הרמב"ם; ועיין "משנה אחרונה", שלדעתו גזרו בשריית הפת משום מלאכה). **שמעון התימני אומר: אפלו נתבון לשרות בזה ונפל לשני, פשרים** – לשון "אפילו" אינו מתיישב כאן ולכן יש מגיהים: אם נתבון לשרות בזה ונפל לשני, כשרים (הר"ש; הרא"ש). ויש מפרשים לפי הגירסה שלפנינו, שהואיל ותנא קמא אומר, שאם שרה בהן פתו, היינו שנתכוון לשרות, המים פסולים, אבל אם לא נתכוון לשרות בהן פתו, ונפלה לתוכם מאלה, כשרים. לפיכך בא שמעון התימני להשיענו, שאין צורך לומר שאם לא נתכוון לשרות פתו כלל ונפלה לתוכם מאלה, שהם כשרים, אלא אפילו נתכוון לשרות פתו בכלי זה ונפלה לכלי שני,

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בכלים הראויים לנטילת ידים.

בכל הפלים נותנין לידים – נותנים מים לרחיצת הידים, כלומר שרשאים להשתמש בכל הכלים לנטילת ידים, בין של עץ, בין של עצם, בין של זכוכית, **אפלו בכלי גללים** – בכלים שנעשו מגללי בקר, **בכלי אבנים, בכלי אדמה** – שאף על פי שלענין קבלת טומאה אין דינם ככלי, מכל מקום חשובים הם כלים לנטילת ידים. **אין נותנין לידים** – אין משתמשים לנטילת ידים, **לא בדפנות הפלים** – בדפנות שנשתיירו מכלים שנשתברו, **ולא בשולי המחץ** – מחץ היינו כד גדול ששואבים בו מים מן הגת, ובשולי יש בית קיבול, ואם לא נשתיירו ממנו אלא שוליו, אין דינם ככלי. **ולא במגופת החבית** – שיש לה בית קיבול, והוא השקע שמכניסים בו את האצבע כדי לאחוז במגופה ("תפארת ישראל"), ואף על פי כן אין נוטלים בה, לפי שאינה עשויה להשתמש בתוכה; ברם, בתוספתא מובא, שאם התקינה לכלי, כגון שתקן לה בית מושב, כשרה לנטילה. **ולא יתן לחברו בחפניו** – שלא ימלא חפניו מים וישפכם על ידיו של חברו; **מפני שאין ממלאין** – מים חיים לאפר פרה אדומה (עיין פרה ה. ה. ושם שנויה כל המשנה). **ואין מקדשין** – ואין נותנים אפר פרה אדומה על גבי המים, **ואין מוין מי חטאת** – מי אפר הפרה, **ואין נותנים לידים** – ואין משתמשים לנטילת ידים, **אלא בפלי** – וכל אלו שנימנו לעיל אינם כלי. **ואין מצילין בצמיד פתיל אלא פלים** – שכלי חרס, שאינם מקבלים טומאה מגבם או כלים אחרים שאינם מקבלים טומאה כלל, אם יש עליהם צמיד פתיל, הרי הם מצילים על מה שבתוכם מלהיטמא באוהל המת (עיין הקדמתנו לבאור המשנה כלים ח. ו. ועיין כלים י. א); אבל כל שאין עליו תורת כלי אינו מציל בצמיד פתיל; **שאין מצילין** – כמו ואין מצילין – **מדי פלי חרש אלא פלים** – שאם כלי נתון בתוך תנור של חרס, וכגון שפיו למעלה מפי התנור, ושרץ בתוך התנור, והיו אוכלים בתוך הכלי, הרי הכלי מציל על האוכלים שבתוכו מלהיטמא באויר התנור, משום שנאמר בכלי חרס טמא (ויקרא יא. ג); "כל אשר בתוכו יטמא", ודרשו: בתוכו – ולא בתוך תוכו (עיין כלים ח. ב-ג); ובאה המשנה ללמד, שאין מצילים מליטמא באויר כלי חרס משום "תוך תוכו" אלא כלים, אבל כל שאינו חשוב כלי אינו מציל מיד כלי חרס משום

ד הדיח בהם את הפלים, או שמחה בהם את המדות – פסולים. הדיח בהם פלים מודחים או חדשים – פשירים. רבי יוסי פוסל בחדשים.
ה המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין – פסולים. וכשהוא מדיח את ידיו בהן – פשירים. הפל פשירים לתן לידים, אפלו חרש, שוטה וקטן. מניח חבית בין ברכיו, ונוטל, מטה חבית על צדה, ונוטל. והקוף נוטל לידים. רבי יוסי פוסל בשני אלו.

פרק שני

א נטל לידו אחת משטיפה אחת – ידו טהורה. לשתי ידיו משטיפה אחת – רבי מאיר מטמא עד שיטול מרביעית. נפל כפר של תרומה – טהור; רבי יוסי מטמא.

פירוש ברטנורא

ד או שמיחה בהן את המדות. לחלוחית שנברקה בהן, ואינה יוצאה אלא ברוחק. להכי תני לשון מוחיו, כמו מחיו קרבו דתנן בפסחים פרק אלו דברים (דף ס"ח): **פוסל בחדשים**. דאע"פ שהם נקיים, אין רגילות להשתמש בהם עד שירחיקו תחילה. ואין הלכה כר' יוסי:
ה גלוסקין. ככרות לחם נקי וטהור; ואם הדיח בהן ידיו. וטח את הגלסקין בידו: **פשירים**. המים שבכלי לנטילה, שלא נעשית מלאכה במים שבכלי אלא במים שלקח בחפניו: **מניח חבית בין ברכיו**. וברכיו מסייעין לשפוך, והיינו כח גברא, ומשום הכי לא פליג ר' יוסי בהא: **ומטה חבית על צדה**. ואפילו הלך וישב לו אח"כ והחבית שופכת מים כל היום כולו, מחמת הטייתו הוא, וחשיב כח גברא: **וחקוף**. היה ששמה מונא (אפפע) בלע"ז. ויש לה ידים כ ידי אדם: **נוטל לידים**. רכה נותן בעיניו, כח אדם לא בעיניו: **ר' יוסי פוסל בשני אלו**. בקוף, ובמטה חבית על צדה. בקוף, משום דבעינן כח אדם וליכא. ומטה חבית על צדה, לאו כח גברא חשיב ליה. ואין הלכה כר' יוסי:
ב א נטל ידו אחת משטיפה אחת. קא קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל כי אם פעם אחת עד הפרק. ובידו אחת הוא דסגי בפעם אחת, אע"ג דאין בכלי רביעית אלא דאחו משיירי טהרה. אבל לשתי ידיו, אע"ג דאחו משיירי טהרה לא מהני עד שיטול שתי פעמים. ראשונים עד הפרק, ושניים עד הפרק. ורמב"ם מפרש, משטיפה אחת משפכת אחת. וכשנוטל שתי ידיו בשפכת אחת, המים מיטמאין בידו אחת, ונמצא רוחץ השניה במים שנטמא ולא טהרו ידיו עד שיטול מים שניים מרביעית, אבל כשנוטל ידו אחת בלבד, בשפכת אחת נטהרה ידו, וכשנוטל מים שניים לטהר המים שעל ידו סגי בפחות מרביעית. ואין הלכה כר' מאיר: **נפל כפר של תרומה**. היכא דנטל את הראשונים מרביעית ונפל עליהם כפר של תרומה, או ננע בכבר של תרומה עם המים שבידו קודם שינגבם, או קודם שישפך עליהן מים שניים: **טהור**. דכי היכי דמהני לטהר ידיו מהנו נמי לטהר עצמן: **ר' יוסי מטמא**. דסבר לטהר ידיו מהנו, אבל אינה גופייהו טמאים:

משניות מבוארות – קהתי

במים היוצאים ממנה, שהואיל והוא מסתייע בברכיו לשפוך את המים מן החבית על ידיו, הרי באים המים על ידיו מכוח אדם. **מטה חבית על צדה, ונוטל** – ידיו מן המים הנשפכים מן החבית, שאף על פי שבזמן הנטילה נשפכים המים על הידים מאליהם, מכל מקום הואיל והיטה בתחילה את החבית, ומחמת הטייתו נשפכים המים מהחבית, הרי זה כאילו באים מכוחו. **והקוף נוטל לידים** – שאין צריכים לכוח אדם ממש אלא לכוח נותן בלבד. **רבי יוסי פוסל בשני אלו** – במטה חבית ובקוף: במטה חבית על צידה, משום שלדעתו אין המים הנשפכים מן החבית נחשבים כאילו באים מכוח אדם; ובקוף, משום שצריכים כוח אדם ממש (ועיין "תפארת ישראל" לענין פסח ההלכה).

באור משנה א

נטל לידו אחת – שלא רצה לטהר אלא יד אחת ("תפארת ישראל"), **משטיפה אחת** – אפילו משטיפה אחת, שלא שפך עליה מים אלא פעם אחת, **ידו טהורה** – אף על פי שלא היה בכלי שיעור רביעית, אלא שבאים המים משיירי טהרה (עיין לעיל א. א). **לשתי ידיו משטיפה אחת** – נטל שתי ידיו משטיפה אחת, **רבי מאיר מטמא** – את הידים, **עד שיטול מרביעית** – אלא אם כן שפך על ידו בשטיפה אחת רביעית הלוג מים. רבי מאיר סובר, שהנוטל שתי ידיו, אם הוא שופך עליהן מים פעמיים, הרי הן טהורות, אף על פי שאין בכלי רביעית, אלא שבאים המים משיירי טהרה, אבל אם הוא שופך עליהן פעם אחת בלבד, אינן טהורות אלא אם כן שפך עליהן רביעית. **נפל כפר של תרומה** – לתוך המים שנטל בהם את ידיו; פיסקה זו היא המשך לדברי רבי מאיר, שאם נטל שתי ידיו בברביעית הלוג מים, ונפל על המים כיכר של תרומה, **טהור** – הכיכר, שהמים עצמם טהורים כמו הידים. **רבי יוסי מטמא** – את הכיכר, שלדעת רבי יוסי המים אמנם טיהרו את הידים, אבל הם עצמם נטמאו מחמת הידים ומטמאים את הכיכר.

המים שבתוכו כשרים. ברם, תנא קמא סובר, שאם נתכוון לשרות, אף על פי שנתכוון כזה ונפל כזה, מכל מקום פסולים (מהר"ם; עיין "מלאכת שלמה", "משנה אחרונה"). והלכה כתנא קמא.

באור משנה ד

הדיח בהם את הפלים – מים שהדיח בהם כלים, או שמחה בהם – שקינה וניקה בהם, **את המדות** – שמודדים בהם דברים לחים, כגון יין או שמן (עיין בבא בתרא ה. י). **פסולים** – לנטילת ידים. **הדיח בהם פלים מודחים או חדשים** – כלים חדשים, שאינם צריכים להדחה, **פשירים** – לנטילת ידים, **רבי יוסי פוסל בחדשים** – שאף על פי שהם נקיים, אין רגילים להשתמש בהם עד שידיחם תחילה, הלכך המים שהדיחם בהם פסולים לנטילת ידים, כדין מים שנעשתה בהם מלאכה. ואין הלכה כרבי יוסי.

יוס חמישי

באור משנה ה

המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין – לחמניות, קודם אפייתן, **פסולים** – לנטילת ידים, כדין מים שנעשתה בהם מלאכה. **וכשהוא מדיח את ידיו בהן** – אבל אם הנחתום מדיח ידיו במים, וטח בהם את פני הגלסקין, **פשירים** – המים שבכלי לנטילת ידים, שלא נעשתה בהם מלאכה; ואף אין המים נמאסים בטבילת הידים (ילבוש). ברם, יש סוברים, שאינם כשרים אלא כשהיו ידיו של הנחתום נטולות מקודם, אבל בטובל בהם סתם ידים פסולים (ביח). ויש כותבים, שאפילו לא היו הידים נטולות, לא נטמאו המים בנגיעתם, שלנטילה לחולין לא החמירו חכמים לענין טומאה ("משנה אחרונה"; עיין אורח חיים סימן קנ"ט, יא). **הפל פשירים לתן לידים** – לשפוך מים על ידיו של חברו לשם נטילת ידים, **אפלו חרש, שוטה וקטן** – שאינם בני דעת. **מניח חבית** – שיש בה מים, **בין ברכיו** – ומנענע בברכיו כל פעם שיצאו המים, **ונוטל** – את ידיו

ב נטל את הראשונים למקום אחד, ואת השניים למקום אחר, ונפל כפר של תרומה על הראשונים – טמא, ועל השניים – טהור. נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, ונפל כפר של תרומה – טמא. נטל את הראשונים, ונמצא על ידיו קיסם או צרור – ידיו טמאות, שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שהוא מברית המים – טהור.

ג הידים מטהרות עד הפרק. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק, ואת השניים חוץ לפרק, וחזרו ליד – טהורה. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק, וחזרו ליד – טמאה. נטל את הראשונים לידו אחת,

פירוש ברטנורא

ב נטל את הראשונים למקום אחד. שנטל את הראשונים בפתח מרביעית, כגון דתו משיירי מטהר, וצריך ליטול את השניים. ונטל את הראשונים בוית, ושניים בוית אחרת: ונפל כפר של תרומה. למקום שנפלו ראשונים: טמא, הכבר. והוא הדין אם נגע הכבר במים ראשונים שעל ידיו שהכבר טמא: על השניים טהור. דשניים מטהרים הן. אבל נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל כפר של תרומה על המים, טמא, כדקתני סיפא שאין השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, כלומר הראשונים שעל גבי ידיו, השניים מטהרים, אבל הראשונים שנפלו לארץ, אין השניים מטהרים: ונמצא על ידיו קיסם או צרור. אע"פ שהן רפויין ולא חייצי שהמים באים בהם: ידיו טמאות. אע"פ שנתן בהן את השניים. משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו, ואין המים השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, ולא מים שעל גבי צרור וקיסם. פירוש אחר ונמצאת על ידיו קיסם או צרור, וכל דבר החוצץ בנטילת ידים אע"פ שנתן על ידיו מים שניים, טמאות הידים, ולא מותרו מחמת המים שניים, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, לא הידים עצמן: כל שהוא מברית המים טהור. כגון יבחושים ויתושים הגדלים במים, אם נפלו על הידים בשעת נטילה, אינו חוצצים, הואיל והן מברית המים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ג חזרו ליד טהורה. דכיון דראשונים לא יצאו חוץ לפרק, לא נטמאו השניים ביציאתן חוץ לפרק. אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד,

משניות מבוארות – קהתי

השניים מטהרים אלא את המים הראשונים שעל גבי היד, אבל לא אותם שעל גבי הקרקע. נטל את הראשונים – המים הראשונים, ונמצא על ידיו קיסם או צרור – אף על פי שהיו רפויים, ובאו בהם המים, ואין כאן חציצה, ידיו טמאות – אף לאחר שנתן עליהן מים שניים, שאין המים האחרונים – היינו השניים – מטהרים אלא המים שעל גבי היד – ולא המים שעל גבי קיסם או צרור, והמים שעליהם שנטמאו מחמת הידים חוזרים ומטמאים את הידים (הריש; הראש). ויש מפרשים: ונמצא על ידיו קיסם או צרור – היינו דבר החוצץ בנטילת ידים, אף על פי שנתן על ידיו מים שניים, לאחר שהסיר את הדבר החוצץ, וידיו טמאות. ולא נטהרו על ידי המים השניים, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, ולא הידיים עצמן (רמבם). רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שהוא מברית המים – שנכרא מן המים, כגון התולעים שבמים, טהור – אם נמצא על ידיו לאחר נטילה. רבן שמעון בן גמליאל בא להוסיף על דברי תנא קמא, שהואיל ואמר תנא קמא, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, בא רבן שמעון בן גמליאל לומר, שאף אם נמצא על היד דבר שהוא מברית המים, כגון יבחושים אדומים, המים השניים מטהרים אותם (הריש; הראש). ויש מפרשים, שרבן שמעון בן גמליאל מדבר לענין חציצה, שכל שהוא מברית המים, אם נפל על הידים בשעת נטילה, אינו חוצץ, והידיים טהורות (רמבם; ברטנורא). ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרש אותה בדרך אחרת, שכן לשיטתו (כפי שכבר הבאנו לעיל). בפתיחה למסכתנו, ובשולי הבאור למשנה א. (א) דנה משנתנו במים שניים ולענין נטילת ידים לתרומה (עין פירוש המשנה להרמב"ם: ועיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב").

והגר"א גורס במשנתנו גירסה דלקמן:

"נטל לידו אחת משטיפה אחת, ידו טהורה: ורבי מאיר מטמא. לשתי ידיו משטיפה אחת. עד שיטול מרביעית – כלומר במקום שצריך ליטול רק יד אחת ונטל מכלי שיש בו רביעית, ולא נתן על ידו כל הרביעית אלא שיר הימנה, ולא עשה אלא שטיפה אחת, ידו טהורה. ורבי מאיר מטמא אפילו לידו אחת, עד שיתן עליה רביעית שלמה או שתי שטיפות. לשתי ידיו משטיפה אחת. דברי הכל עד שיטול מרביעית – כלומר עד שישפוך כל הרביעית; או אם שיר הימנה, צריך לעשות שתי שטיפות ("אליהו רבא").

ובעל "משנה אחרונה" מתעכב על כך, שלא נתפרש הטעם משום מה יש חילוק בין יד אחת לשתי ידיו. והוא כותב, שבתוספות (חולין קז, א) מבואר, שמה ששנינו במשנתנו, שיד אחת טהורה בשטיפה אחת, היינו בכגון שהיתה אותה שטיפה מרובה כשתים, כלומר שיש בה שיעור פעמיים עד הפרק; ובשתי ידיו משמע, שלא מועילה שטיפה אחת, ואפילו היא מרובה כשתים. וצריך לחלק, שבשתי ידיו כשנטולן בשפיכה אחת, יש שנטמאים המים בידו אחת ורוחץ השנייה במים שנטמאו (כסדרת הרמב"ם לפי פירושו). ולכן צריכים מים שניים; וסובר התנא של משנתנו, שבכגון זה שלא נטהרו הידים במים ראשונים, צריך מים שניים לטהר הידים עצמן (עין "משנה אחרונה", שמנל מקום עדיין קשה לו בענין זה. והוא בא לידי מסקנה, שמה שמשנתנו מחלקת בין יד אחת לשתי ידים אין ההלכה כן).

י ד ש ו י

באור משנה ב

נטל את הראשונים – המים הראשונים, למקום אחד – שנפלו המים למקום אחד בארץ, ואת השניים למקום אחר – והמים השניים נטל למקום אחר, ונפל כפר של תרומה על הראשונים – למקום שנפלו בו המים הראשונים, טמא – הכיכר, שהמים הראשונים טמאים, ומטמאים את הכיכר; והוא הדין אם נגע הכיכר במים ראשונים שעל ידיו, שהכיכר טמא (הריש; ברטנורא). וצל השניים – ואם נפל הכיכר למקום שנפלו בו המים השניים, טהור – הכיכר, שהמים השניים טהורים הם (עין "תוספות יום טוב", שמבואר שם הטעם, למה מים ראשונים אינם חוזרים ומטמאים את המים השניים). נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד – שנשפכו שניהם בזה אחר זה לאותו מקום בארץ, ונפל כפר של תרומה – על המים, טמא – הכיכר, כמבואר הטעם להלן, לפי שאין המים

הידיים מטהרות – כלומר טמאות בטמאות ידים, ומטהרות בנטילת ידים, עד הפרק – יש מפרשים: עד מקום חיבור כף היד לקנה הזרוע, היינו כל פיסת היד (הריש; ויש מפרשים: עד מקום חיבור האצבעות לכף היד (הראש); עיין אורח חיים סוף סימן קסא; ועיין משנה ברורה וביאור הלכה); ויש מבארים: עד הפרק האמצעי של האצבעות (עין "עשרת דקנים" באורח חיים סם). כיצד? נטל את הראשונים – המים הראשונים, עד הפרק – כשיעור שצריך ליטול, ואת השניים – המים השניים, חוץ לפרק – כלומר שפך גם חוץ לפרק, ויחזרו – המים מחוץ לפרק, ליד – לתוך הפרק, טהורה – היד, לפי שהמים השניים, שהיו חוץ לפרק וחזרו ליד, טהורים הם, שאין הידים טמאות חוץ לפרק, ואינן מטמאות שם את המים. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק – שגם המים הראשונים

וְנִמְלֵךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים לְשֵׁתֵי יָדָיו – מִמָּאוֹת. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יָדָיו, וְנִמְלֵךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים לְיָדוֹ אַחַת – יָדוֹ מִתְּהוֹרָה. נָטַל לְיָדוֹ אַחַת, וְשִׁפְשָׁפָה בְּחִבְרָתָהּ – מִמָּאָה; בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בִּפְתָל – מִתְּהוֹרָה. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה זֶה בְּצַד זֶה, אוֹ זֶה עַל גְּבִי זֶה, וּבִלְבָד שְׁיָרָפּוּ, שִׁיבֹאוּ בָּהֶם הַמִּים.

ד' סֶפֶק נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה סֶפֶק לֹא נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה, סֶפֶק יֵשׁ בָּהֶם בְּשַׁעוֹר סֶפֶק שְׁאִין בָּהֶם בְּשַׁעוֹר, סֶפֶק מִטְּמֵאִים סֶפֶק מִתְּהוֹרִין – סֶפֶק מִתְּהוֹר; מִפְּנֵי שְׁאֲמָרוּ: סֶפֶק הַיָּדִים לְטֵמָא וּלְטֵמָא וְלִטְהַר – מִתְּהוֹר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

ממאה, לפי שנממאו השניים בראשונים שחזן לפרק, שאין השניים מטהרים הראשונים (היוצאים) חזן לפרק, אלא עד הפרק בלבד הן מטהרין: נטל את הראשונים לידו אחת. שנטל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה, ואח"כ צירף שתי ידיו לשפוך עליהם מים שניים, ידיו ממואות. דכשצירף ידיו נממאו ידיו בנגיעתן זו בזו, דמים שעל גבי זו מוטמאים מים שעל גבי חברתה, כמו שהיו מוטמאים כבר של תרומה, ונממאו הידים מחמת משקן ממואים. וכשנטל את השניים לא מיהרו את הראשונים, כיון שנממאו מחמת מים של חברתה, אלא אדרבא גם השניים נממאו בהן. ודוקא כשנטל את הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה, אבל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת, נחשבות שתי ידים כיד אחת ואין מוטמאות זו בזו. כך מצאתי פירוש משנה זו בפרושי רבותי. ורמב"ם פירש, נטל את הראשונים לידו אחת, שנתן מים ראשונים על גבי יד אחת בלבד, ואח"כ צירף שתיהן לשפוך עליהן מים שניים, ידיו ממואות. שהמים שניים מוטמאין באותה היד שלא נטהרה, וחוזרים ומטמאים היד המטהרה: ושפשפה בחברתה. שלא נטלה. נממאו המים שעליה מחמת חברתה דלא נטלה, וחוזרים ומטמאין את היד שנטלה: בראשו או בכותל. אם שפשפה בראש או בכותל כדי לנגבה: מטהרה. ואם לאחר ששפשף חזר ונגע באותן המים שבאו מידו לראש או לכותל, ממואה. שאותן מים ממואין הן וחוזרים ומטמאים היד שנגעה בהן. אע"כ דכל כמה דלא שפשף (לא מוטמאים) [מטהרין. כצ"ל] בשפשוף, כי שפשף חזר ונגע, גרע טפיו: נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה. ואין חוששים משום ארבעה דברים, משום שמא נממאו כשנפלו מיד זה ליד זה, ושמא יש להם דין מים שנעשה בהן מלאכה, ומשום שמא לא נטלו מן הכלי, ומשום שמא לא נטלו מן הרביעית: ובלבד שירפּו. ידיהם שלא תהיה שם חציצה:

ד' סֶפֶק נַעֲשֶׂה בָּהֶן מְלֹאכָה. דמלאכה פוסלת מים לנטילה, כדתנן בפרק קמא: טמאים. פסולים לנטילה: ספיקן מטהר אפילו יש במים שנטל כל כך הנך ספיקות. והיונו ספק ליטהר דפליגי בספא ברנן ור' יוסי. ואין הלכה כר' יוסי: ספק ידים ליטמא ולטמא. לקמן באורך בבא מפרש לה: שני כברים טמאים.

משניות מבוארות – קהתי

וחוזרים המים ומטמאים אותה: בראשו או בפתל – שפשף את היד שנטל בראשו או בכותל כדי לנגבה, מטהרה – היד, שהראש והכותל אינם טמאים ואינם מוטמאים אותה. נוטלין ארבעה וחמשה – בני אדם, זה בצד זה – שמקריבים ידיהם אלו לאלו, ושופכים עליהן מים בבת אחת מכלי רחב, או זה על גבי זה – שהידיים הן זו על גבי זו, והמים נשפכים על כולן כאחת, ואין חוששים לא משום טומאה, שמא נממאו הידים כשנפלו המים מידו של זה לידו של זה, ולא משום מים שנעשתה בהם מלאכה, ולא משום כלי, שמא לא נטלו מן הכלי, ולא משום שמא לא נטלו מן הרביעית, לפי שכולן נחשבות כיד אחת, ובלבד שירפּו – ידיהם, ששיבאו בהם המים – לכל הידים, ולא תהיה בהן חציצה, שהרי אם יהדקו הידים זו לזו לא יבואו המים במקום חיבור הידים.

שבת קודש

באור משנה ד

משנתנו באה לפרש את הכלל ששינוי (טהרות ד, ז): ספק הידים ליטמא ולטמא וליטהר – מטהר.

סֶפֶק נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה – במים שנטל בהם את ידיו, והרי שנפסלו לנטילת ידים, סֶפֶק לֹא נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה – והיו כשרים לנטילה: סֶפֶק יֵשׁ בָּהֶם בְּשַׁעוֹר סֶפֶק שְׁאִין בָּהֶם בְּשַׁעוֹר – כלומר שהיה לו ספק במים שנטל בהם את ידיו, אם היה בהם כשיעור רביעית הלוג, אם לא; סֶפֶק טְמֵאִים – פסולים לנטילת ידים, סֶפֶק מִתְּהוֹרִין – שהיה לו ספק במים שנטל בהם, אם היו פסולים לנטילה או כשרים, סֶפֶק מִתְּהוֹר – ואפילו היו במים שנטל בהם כל אותם הספקות יחד, ידיו טהורות (הריש); מִפְּנֵי שְׁאֲמָרוּ – חכמים (טהרות ד, ז) סֶפֶק הַיָּדִים לְטֵמָא וּלְטֵמָא – כמבואר לקמן, וְלִטְהַר – ספק טהרה את ידיו ספק לא טהרה, כמבואר לעיל: ספק נעשה בהם מלאכה וכו', מטהר – ספקן טהור, שהוואלי וטומאת הידים מדברי סופרים, הקלו בספקן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לִטְהַר – ספק הידים ליטהר, טְמָא – ספקן טמא, שכיון שהיו הידים בחזקת טומאה, לא טיהרו אותן חכמים מספק, שאין ספק מוציא מידי ודאי (והאריש). ברם, בספק ידים ליטמא ולטמא, אף רבי יוסי מודה, שספקן טהור. פִּיזַד – ספק הידים ליטמא ולטמא? הִיוּ יָדָיו מִתְּהוֹרֹת,

וגם השניים יצאו מתוך הפרק לחוץ לפרק (הגרא), וְחֻזְרוּ לְיָד – לחזק הפרק, טְמָאָה – היד, שהמים הראשונים שייצאו חוץ לפרק נטמאו תחילה מנגיעתם בידו בתוך הפרק, ונשארו בטומאתם אף לאחר שנטל את המים השניים, שאין המים השניים מטהרים אלא את המים הראשונים שעד הפרק, ולא את המים שחוץ לפרק, וזהו ששינוי לעיל, שהידיים מטהרות עד הפרק, הלכך כשחזרו המים מחוץ לפרק לידו, טימאוו (עין רש"י טוס"ט ד, ב, שיש לו גירסה אחרת במשנתנו: ועיין רש"י כאן). נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אַחַת – שלא נטל אלא יד אחת, וְנִמְלֵךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים לְשֵׁתֵי יָדָיו – שקירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתיהן, טְמָאוֹת – הידים, שהמים השניים נטמאו מחמת היד שלא נטלה בתחילה, שהרי לגבי אותה היד הם מים ראשונים, וחוזרים ומטמאים את היד השנייה במגע (ורמב"ם: הגרא). ויש מפרשים: נטל את הראשונים לידו אחת – כלומר שנטל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה, ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו – שצירף אחר כך את שתי ידיו ושפך עליהן מים שניים, ממואות – הידים, שכשצירף את ידיו, נטמאה כל אחת מהן מן המים הראשונים שבחברתה, שהמים על גבי זו מוטמאים את המים שעל גבי חברתה, וגם את היד, כשם שמוטמאים כיכר של תרומה שנגע בהם, וכשנטל את המים השניים לא טיהרו את המים הראשונים, מאחר שנטמאו מחמת המים של חברתה, אלא אדרבא אף השניים נטמאו בהם, הלכך ידיו טמאות, וצריך לנגבן ולחזור וליטלן כדין. ברם, אם לא נטל במים הראשונים כל יד ויד בפני עצמה, אלא את שתי ידיו כאחת, הרי הן נחשבות כיד אחת ואינן מוטמאות זו את זו (הריש; והאריש: עיין תפארת ישראל י' ומשנה אחרונה). נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יָדָיו – שבשעת נטילה ראשונה צירף שתי ידיו ונטלן כאחת, וְנִמְלֵךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים לְיָדוֹ אַחַת – כלומר ששפך את המים השניים על כל יד ויד בפני עצמה, יָדוֹ מִתְּהוֹרָה – ויש גורסים: ידיו מטהרות (עין ימלאכת שלמה), שכיון שנטל בראשונים שתי ידיו כאחת, אין הבהל אם נוטל במים השניים כל יד ויד בפני עצמה או את שתיהן כאחת, ושתייהן טהורות (עין תפארת ישראל). ויש מפרשים, שאם נמלך ונטל במים השניים ידו אחת בלבד, הרי אותה היד שנטלה שנית, מטהרה (ורמב"ם). נָטַל לְיָדוֹ אַחַת, וְשִׁפְשָׁפָה בְּחִבְרָתָהּ – שלא נטלה, טְמָאָה – היד שנטלה, שנטמאו המים שעליה במגע חברתה,

לטהר – טמא. כיצד? היו ידיו טהורות, ולפניו שני כפרים טמאים, ספק נגע ספק לא נגע; היו ידיו טמאות, ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים, נגע באחד מהם, ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע; היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע באחד מהן, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע בשתייהן, ספק בטמא וטהורה בטהור, או טהורה בטמא וטהורה בטהור – הידים כמו שהיו, והכפרים כמות שהיו.

פרק שלישי

א המכניס ידיו לבית המנוגע – ידיו תחלות; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: ידיו שניות. כל המטמא בגדים בשעת מגעו – מטמא את הידים להיות תחלות; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: להיות שניות. אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום? אמר להם: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה, אלא אם

פירוש ברטנורא

דאוכלים טמאים מטמאים את הידים, כרתגן לקמן בפרק ג' (משנה ב'), כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות: שני כפרים טהורים. בשל תרומה איירי. שהידיים פוסלות את התרומה: הידים כמו שהיו והכפרים כמות שהיו. הטמא בטומאתו והטהור בטהורו:

ג א המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות. פוסל אחד בחולין, ראשון עושה שני בחולין. ומטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. ומטמא שנים ופוסל אחד בקודש: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון זכב של זכ ורוקו, וכל הני דתנן בפרק בתרא דזבים שהנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה. שאין ראוי להיות תחלה אלא הנוגע באב הטומאה. ואם נגע בידיו באב הטומאה, נטמא כל גופו. הלכך אין בידי למצוא ידים תחלה, חוץ מהמכניס ידיו לבית המנוגע, שאם הכניס ידיו לא נטמא כולו, והמטמא בגדים בשעת מגעו, שאף על פי שהוא חשוב אב הטומאה לנטמא בגדים ולעשות ראשון ושני, אינו חשוב אב הטומאה לטמא אדם, אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות תחלות. ואין הלכה כר' עקיבא: את שנטמא

משניות מבוטאות – קהתי

אלא אם כן נכנס לבית ראשו ורובו, דבריו רבי עקיבא – כמו שנבאר טעמו להלן: וחכמים אומרים: ידיו שניות – לטומאה. בגמרא (חולין לג, ב) מבואר טעם המחלוקת, לפי שחכמים גזרו טומאה על הידים שהוכנסו לבית המנוגע משום ביאת כל גופו, וסובר רבי עקיבא שעשו חכמים ידיו כגופו, וכשם שהכנסו ראשו ורובו לבית המנוגע הריהו נעשה ראשון לטומאה מן התורה, כמו שנאמר (ויקרא יד, טז): "והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו, יטמא עד הערב", כך המכניס ידיו לבית המנוגע, נעשות ידיו בלבד ראשון לטומאה מגזירת חכמים; וחכמים סוברים, שלא גזרו על הידים שהוכנסו לבית המנוגע אלא כמו בסתם ידים, שיהיו שניות לטומאה (ונפקא מינה, שאפילו נטלן תחילה וטיהרן מטומאת סתם ידים, ומיד הכניסן לבית המנוגע, ולא נגעו בשום דבר, הרי הן שניות מחמת ביאה לבית המנוגע. – רש"י שם; עיין מה שהבאנו בשולי הביאור של משנתנו). כל המטמא בגדים בשעת מגעו – כגון אדם הנוגע בזב או במשכב או ברוקו, בזבה או בנידה, שהוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם בשעת מגעו בטומאה, מטמא את הידים – של אדם אחר, שנוגע בהן קודם שפירש מן הטומאה, להיות תחלות – ראשון לטומאה, אף על פי שאינו מטמא את גופו, כמו שדרשו מן הפסוק "כבס בגדיך" (ויקרא טו, ה-יא; כא-כב; כז) – בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס (עיין יבמות ה, א). דברי רבי עקיבא – שהאיל והוא אב הטומאה לטמא במגעו בגדים וכלים, כל זמן שלא פירש מן הטומאה, לפיכך גזרו חכמים שיטמא אף את הידים להיות ראשון לטומאה. וחכמים אומרים: להיות שניות – אף במטמא בגדים בשעת מגעו לא גזרו שיטמא את הידים של אחר אלא להיות שניות לטומאה, כשאר סתם ידים, שלא הבדילו חכמים בגזירות הידים, ובכולן לא גזרו אלא שיהיו שניות לטומאה. אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום – שהוא, כלומר באיזה מקום אנחנו מוצאים, שהידיים של אדם נעשו ראשון לטומאה, בזמן שכל גופו לא נטמא? שיהיה להם – רבי עקיבא לחכמים: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה, אלא אם כן נטמא גופו – אי אפשר אמנם שיהיו הידים ראשון לטומאה אלא אם כן נטמא גופו, שאם נגע בידיו באב הטומאה הרי נטמא כל גופו ונעשה ראשון, ובאמת אין אנו מוצאים בשום מקום שיהיו הידים בלבד ראשון לטומאה, חוץ מזה – המכניס ידיו לבית

ולפניו שני כפרים טמאים – ואוכלים טמאים מטמאים את הידים מגזירת חכמים, כמו שנשנה להלן (ג, ב): "כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות" (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא); או שהיו הכיכרים ראשונים לטומאה, וכל הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ידיו טמאות (עיין "משנה אחרונה"), ספק נגע – בידיו בכיכרות, ונטמאו ידיו, ספק לא נגע – והרי זה ספק הידים להיטמא; הרי ידיו טמאות, ולפניו שני כפרים טהורים – של תרומה, ספק נגע – בכיכרות, וטימאו הידים את הכיכרות, ספק לא נגע – בהם; והרי כאן ספק הידים לטמא; הרי ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים – של תרומה, נגע באחד מהם – באחד מן הכיכרות, ספק בטמאה נגע – בידו הטמאה נגע בכיכר, ספק בטהורה נגע – בידו הטהורה נגע בו; והרי גם כאן ספק הידים לטמא; הרי ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע באחד מהן, ספק בטמא נגע – ונטמאו ידיו, ספק בטהור נגע – והרי זה ספק הידים להיטמא; הרי ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע בשתייהן – בידו אחת נגע בכיכר אחר, ובידו שנייה נגע בכיכר האחר, ספק בטמא וטהורה בטהור – שהיד הטמאה נגעה בכיכר הטמאה, והיד הטהורה נגעה בכיכר הטהור, או שהיד הטהורה נגעה בכיכר הטמא, והיד הטמאה נגעה בכיכר הטהור; בכל הספקות הללו. הידים כמו שהיו, והכפרים כמות שהיו – הידים הטהורות והכיכרים עומדים בטהרתם כמו שהיו.

משנתנו נקטה את שש הדוגמאות בדרך של "לא זו אף זו", שכן בשתי הדוגמאות הראשונות, שאפשר לומר, שמא לא נגע כלל, הרי פשוט שטהור; ובשתי הדוגמאות האמצעיות, אף על פי שיש ודאי מגע, מכל מקום אנו אומרים: שמא בטהור נגע; ובשתי הדוגמאות האחרונות, הרי ודאי יש מגע בטמא, ואף על פי כן הטהור נשאר בטהורו, שאנו תולים שנגעה טמאה בטמא וטהורה בטהור ("משנה אחרונה").

באר משנה א

המכניס ידיו לבית המנוגע – לבית הטמא מחמת נגע צרעת שבו, ידיו תחלות – נעשות ראשון לטומאה, אף על פי שגופו לא נטמא

בן נטמא גופו? חוץ מזה. האכלין והכלים שנטמאו במשקין – מטמאין את הידים להיות שניות; דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים: את שנטמא בלב הטמאה – מטמא את הידים; בולד הטמאה – אינו מטמא את הידים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא, אמרה לו: נכנסו ידי לאויר פלי חרש. אמר לה: בתי, ובמה היתה טמאת? ולא שמעתי מה אמרה לו. אמרו חכמים: מבאר הדבר. את שנטמא בלב הטמאה – מטמא את הידים; בולד הטמאה – אינו מטמא את הידים.

פירוש ברטנורא

באב הטומאה. כלומר, אוכלים וכלים שנטמאו באב הטומאה: מטמאין את הידים. ולא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין, דאין שני עושה שני. והלכה כחכמים: במה היתה הטומאה, של תנור, באב הטומאה או במשקה:

משניות מבוארות – קהתי

ישראל: ועיין "חזון נחום" שמקשה על פירוש זה, שאולי הוצרך לשאול, משום שאפשר שלא נטמא התנור אלא שריא חושבת שנטמא. לפי שאינה בקריאה בדיני טומאה.

משנתנו עוסקת בידיים שהוכנסו לבית המנוגע, או שנגעו במטמא בגדים בשעת מגעו או שנגעו בראשון לטומאה, ולדעת חכמים, אף בידיים אלו שטומאתן ודאית לא גזרו אלא כמו בסתם ידים, שיהיו שניות לטומאה. וכן כותב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות ח, ב): "כל הנגע בידי בראשון לטומאה, בין שריא אותו ראשון אדם או כלי או אוכל או משקין טמאין – נטמא ידיו בלבד עד הפרק, וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרס שנטמא באב הטומאה, או שהכניס ידיו לבית המנוגע – נטמא ידיו, וטומאת הידים מדברי סופרים. – הידים שניות מדברי סופרים לעולם, שאין טומאתן אלא מדבריהם, וכשנגזרו הטומאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטומאה. אפילו הכניס ידיו לבית המנוגע או שנגע בידיו באדם שנטמא בגדים עד שלא פירש ממשמאיו – הרי ידיו שניות".

וכותב בעל "תפארת ישראל" שטומאת ידים זו שבמשנתנו היא גזירת חכמים קדומה, קודם שגזרו על שמונה עשר הדברים בעליית חנניה, וביניהם גם על סתם ידים שיהיו שניות לטומאה (ענין "תוספות יום טוב"; ועיין תוספות חדשים, שמבאר שם, שמה שגזרו בעליית חנניה על סתם ידים לא משום טומאה היא, אלא משום שסתם ידים עסקניות הן, ושמה נגעו במקום הכלוך והחומה).

ובעל "משנה אחרונה" כותב, ששלש גזירות גזרו בידיים: בראשונה גזרו חכמים על ידים שנגעו בראשון לטומאה, שאף על פי שהגוף לא נטמא, הידים נעשות שניות לטומאה; אחר כך בא שלמה המלך וגזר על סתם ידים, שיהיו טמאות לענין קידוש, אבל לא לענין תרומה; ואחר כך באו חכמים וגזרו על סתם ידים אף לענין תרומה, כמו שזכר בגמרא (שבת יד, ב). וכן כותב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות ח, ב): "שלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמא, מפני שרידים עסקניות ולא גזר שלמה על הידים טומאה אלא לקודש. ואחר כך גזרו חכמים שאחרי אף לתרומה".

המנוגע, שלא נטמא כל גופו, והמטמא בגדים בשעת מגעו, שאף על פי שהוא אב הטומאה לטמא בגדים וכלים ולעשותם ראשון לטומאה, אינו מטמא אדם, אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות ראשון לטומאה. ואין הלכה כרבי עקיבא. האכלין והכלים שנטמאו במשקין – נעשו שניים לטומאה (כמבואר בסוף מסכת זבים). מטמאין את הידים להיות שניות – לטומאה, מגזירת חכמים; דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים: את שנטמא בלב הטמאה – כל דבר שנטמא באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה, מטמא את הידים – להיות שניות, בין שהיה אותו ראשון אדם או כלי או אוכל או משקה; בולד הטמאה – אבל דבר שנטמא בראשון לטומאה נעשה שני, כגון כלי או אוכל, אינו מטמא את הידים – שאין שני עושה שני. והלכה כחכמים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא, אמרה לו: נכנסו ידי לאויר פלי חרש – טמא. אמר לה: בתי, ובמה היתה טמאת? של כלי חרש? ולא שמעתי מה אמרה לו – מה השיבה לאבא על שאלתו, ומה השיב לה לפי תשובתה. אמרו חכמים: מבאר הדבר – אין מקום לספק בענין זה, שכבר מבואר הדבר היטב (מחרס): את שנטמא באב הטמאה – כלי חרס שנטמא באב הטומאה, מטמא את הידים – שנכנסו לאווירו; בולד הטמאה – אבל כלי חרס שנטמא במשקים טמאים, שהם ראשון לטומאה, נעשה הכלי שני לטומאה, אינו מטמא את הידים – שנכנסו לאווירו. יש מפרשים: מבואר הדבר – מאחר שהוצרך לשאול אותה "במה היתה טמאת", שאילו אף אם נטמא בולד הטומאה מטמא את הידים, לא היה צריך לשאול זאת (הרא"ש; עיין תפארת

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד כסלו, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג חו"ב עוסק בצ"צ אי"א וכו' מוה"ר אליעזר שי

שלום וברכה!

הנני זוכר את כהדר"ג שי מיום נפגשנו בשנת תרפ"ז בפט"ב ועל יסוד זה תקותי חזקה אשר בדבר הענין דלהלן יביא לפועל טוב.

כפי הידיעות שמגיעים אלי ע"ד מצב החנוך בעיר פילדלפיה, הנה הולך הוא ופוחת מיום ליום, ובקרו אותי הורים ומורים פליטים וגם תושבים ממחנה הטי' וכאו"א מתאונן וקובל ביותר על המצב בשדה החנוך הכשר"

המשך בעמוד הבא

רש"י

וזהמא דשמשא — אותו חום של יום המעונן. **דנא דחלא** — שפיה סתום יפה, שלא יצא ריחו ויחלוש. וכשאתה נוקב נקב קטן — יוצא שם ריח חזק מאד, כך יום המעונן, מתוך שהחמה מכוסה, וחום שלה כבוש — נוקבת בכח דרך נקב העבים. **שברירי דשמשא** — "סנורים" (בראשית יט) מתרגמינן שברירי. שמש הנוקבת בכח דרך נקב העבים קטנים. הנותן עיניו כנגד הנקב קשים לו הסנורים יותר מן המסתכל בחמה שבאור. **וסימניך דלפא** — קשה דלף היורד על האדם משאם נכנס כל גופו למים. **הרהורי עבירה** — תאות נשים, קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה. **ריחא דבישרא** — המריח בשר צלי קשה לו ריח מאד, שמתאוה לו. **שילחי דקיימא** — אלול, שהוא סוף הקיץ קשה מקייטא, קשה חומו מחום הקיץ של תמוז, לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו תמיד, מתחמם הוא עתה בחום קל ומוזיקו. **וסימניך תנורא שגירא** — תנורא שהוסק ביום פעמים ושלש, חם הוא ונוח להסיקו בעצים מועטים. **אישתא דסיתווא** — קדחת של ימות החורף מחממות את החולה —

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כד ע"א: **אמר רב נחמן, זוהמא** [-חום] **ד'שימשא** ביום מעונן **קשי** - יותר חזק **מ'שימשא** עצמה. **וסימניך** לזכור זה, **דנא דחלא** - חבית חומץ סתומה שאין הריח יוצא, וכשנוקבים בה נקב קטן יוצא ריח חזק, וכן ביום מעונן כשיש נקב בין העבים החום יוצא משם בחוזק.

שברירי ד'שימשא - סינוור השמש, דהיינו קרני השמש שבין העננים, **קשו** - קשים לאדם המסתכל בהם יותר **מ'שימשא** - מאור השמש. **וסימניך** לזכור זה, **דילפא** - זרם דק של מים מפריע לאדם יותר מאם נכנס כל גופו במים.

הרהורי עבירה - מחשבות זנות, **קשו** - קשות ומכחישות את הגוף יותר **מעבירה** עצמה, **וסימניך** לזכור זאת, **ריחא דבישרא** - ריח בשר צלוי קשה לאדם שמתאוה לו.

שילחי דקיימא - סוף הקיץ **קשיא** - קשה בו החום יותר **מקיימא** - מהקיץ עצמו, כיון שהעולם וגוף הבריות כבר נתחממו בקיץ, ועכשיו הוא מתחמם וניזוק בחום קל, **וסימניך** לזכור זאת, **תנורא שגירא** - תנור שהוסק, ורוצה להסיקו שנית לאחר זמן מועט, קל להסיקו בעצים מועטים.

אישתא דסיתווא - חולי שמקדיח את הגוף בימות החורף, בידוע שחולי זה **קשיא** - קשה יותר **מדקיימא** - מחום הקדחת שבקיץ, כיון שאם על אף הקור הצליחה הקדחת לחמם את הגוף סימן שזה חולי קשה. **וסימניך** לזכור זאת, **תנורא קרירא** - תנור קר, שקשה להסיקו, אבל כשיסיקוהו ידוע שהסיקו חזק בעצים מרובים.

מיגמר בעתיקתא - ללמוד דבר ישן, שכבר למד ושכח **קשיא** - קשה יותר **מחדתא** - מללמוד דבר חדש שעדיין לא למד, **וסימניך** לזכור זאת, **טינא בר טינא** - טיט בן טיט, דהיינו טיט ישן שגיבלו אותו והתקשה יותר קשה לגבלו פעם שניה מלגבל טיט מחומר חדש.

בידוע שהוא קשה מאד יותר מקדחת המבערתו בימות הקיץ. **וסימניך תנורא קרירא** — צריך עצים מרובים להסיקו. אף זה שהאויר צונן והגוף צונן והחולי מבעירו — בידוע שהוא חולי קשה. **מיגמר בעתיקתא קשה מחדתא** — מי שלמד, והסיח דעתו ושכח — קשה לחזור וללמוד מה שכח, יותר ממה שלא למד. **וסימניך טינא בר טינא** — טיט שגובלים אותו מטיט חומר כותל ישן, קשה לגבלו יותר מטיט של עפר חדש.

המשך מעמוד הקודם

ובזה הנני לפנות לכהדר"ג ש"י בענין זה, נשען על מרז"ל בספרא ר"פ צו, אין מזרזין אלא למזרזין, להעיר את תשומת לבו על שאלה הנ"ל, אשר מובטחני שאז יחפש וגם בטח ימצא האמצעים המתאימים לשפר המצב עד כמה שאפשר ופשיטא אשר יפה שעה אחת קודם, מכיון שבאם תעזובני יום יומיים אעזבך, ואם נאמר זה על לימוד התורה הרי עאכ"כ בענינים דיהדות ויר"ש ובפרט בנוגע ילדים וילדות בניי הדור הצעיר שזהו עתידו של כל עמנו.

ת"ח מראש אם יודיעני מהשקפתו על הנ"ל וכן האמצעים אשר בדעתו לאחוז בענין זה.

בברכה ובכבוד.

על גב דלאו חכם הוא, הלא ודאי חכם עדיף מזקן עם הארץ, ומדוע אמרה הברייתא שזקן קודם לחכם. מתרצת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, אם יש שם זקן והוא גם חכם, אומר זקן והוא חכם. ואם לאו – אם אין שם זקן חכם, אומר זאת חכם צעיר. ואם אין שם חכם כלל, אומר זקן שאינו חכם. ואם לאו – אם אין שם לא זקן ולא חכם, אומר אדם של צורה.

שנינו במשנה: אמר לפניהם דברי כיבושין, אחינו, לא שק ותענית גורמים, אלא תשובה ומעשים טובים גורמים. שכן מצינו באנשי נביה שלא נאמר בהם 'וירא האלהים את שקם ואת תעניתם', אלא 'וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה' (יחזקאל טו).

הגמרא מבארת את הפסוקים המתארים את תעניתם וחזרתם בתשובה: נאמר בציווי מלך נביה אל עמו (שם טו) 'ותבכו שקים האדם ותבהמו'. שואלת הגמרא: מאי הוה עבדי – איזה דבר שונה עשו בבהמותיהם. מבארת הגמרא: אסרי – קשרו את הבהמות לחור, ואת הווילות לחור, וגרמו בכך צער לפרות שלא יוכלו להניק, ולולדות שלא יוכלו לינק. וכך אמרו לפניהם, רבוננו של עולם, אם אין אתה מרחם עלינו, אין אנו מרחמים עליך, וכשם שאתה אומר לרחם עליהם, בכתוב (תהלים קמה ט) 'ורחמיו על כל מעשיו', רחם אף עלינו.

עוד נאמר בציווי מלך נביה (שם), 'ויראו אל אלהים בחזקה'. מבררת הגמרא: מאי אמר – מה אמרו בתפלתם שנקראה 'קריאה בחזקה'. משיבה הגמרא: כך אמרו לפניהם, רבוננו של עולם, בנהגו שבעולם, כאשר יש ויכוח בין עולב (חצוף) ונאנני עולב, וכן בין צדיק ורשע, מי נדחה מפני מי, הלא הצדיק נדחה מפני הרשע, והישר מפני החצוף. כך אתה, צדיקו של עולם, קבל טענותינו ומחל לנו לטובת העולם.

עוד נאמר שם, 'וישבו איש מדרכו הרעה ומן החסם אשר בפייהם'. שואלת הגמרא: מאי 'ומן החסם אשר בפייהם' – מה בא להוסיף בכך אחר שאמר שישבו מדרכם הרעה. אמר שמואל, בציווי זה גזר עליהם להחזיר את הגוילות שבידם בכל אופן, ואפילו גזל מרדף (קורה) ונכנא בבידה – וקבע אותו בבניית מגדל. מקעקע (דורס) את כל הבריה כולה ומחזיר את המרדף לבעליו.

אמר רב אדא בר אבהו, אדם שיש בידו עבירה, ומתוודה עליה ואינו חוזר בה, למח הוא דומה, לאדם שתופס שרץ מת בידו, שאפילו אם הוא מביט בכל מימות שבעולם, לא עלתה לו מבילה ונשאר בטומאתו. אך אם ורקן מידו, כיון ששכל בארבעים סאה בלבד, מיד עלתה לו מבילה ונטהר. כמו כן טהרת הנפש מחטאותיה על ידי התשובה אינה מועילה עד שיעזוב האדם את חטאיו, שגאמר (משלי כב יא) 'מודה ועוב ריחם', וכן אומר הכתוב (איכה ג מא) 'נשא לבבנו אל כפים ועם כפינו', אל אל כפפים, כלומר נטהר אף את כפינו מעוון בעת תפילתנו.

שנינו במשנה: עמדו בתפלה, מורידין לפני התיבה וקן כו' ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה.

תנו רבנן, עמדו בתפלה, אף על פי שיש שם אותו וקן וחכם שדרש לפניו, אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל בתפילה. (איהו רגיל) רבי יהודה אומר, מטופל בבנים קטנים ואין לו במה לפרנסם, ומתוך שדואג על בניה, הוא רגיל להתפלל מקירות לבו. ויש לו יגיעה בעבודתו בשרה, ומתוך שזקוק בה לגשמים הוא מכניז יותר בתפילתו, וביתו ריקם, ופרקו נאה, והוא שפל בך – עניו, ומרצה לעם – נוח לבריות ומסכימים כולם שיהיה שליח ציבור, ויש לו נעימה המושכת את הלב בתפילתו. וקולו ערב, וקני לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים שיהיו הפסוקים המוזכרים בתפילה סדורים בפיו, ושיהא בקי לשנות במדרש בהלכות ובאגדות, וקני בכל הברכות כולן.

מספרת הגמרא: ויהבו ביה רבנן עיניהו – נתנו חכמים עיניהם בך, יצחק בר אמי שיש לו תכונות ומעלות אלו, וראוי לשמש כשליח ציבור.

למחביש מאחרים שבושתו מרובה. אך סתם אדם אינו מצטער יותר כשאחר מניח עליו, ולכך שאר האנשים מניחים לעצמם.

מבררת הגמרא: ותיבא מנה להו – באיזה מקום בראש מניחים את האפר. אמר רבי יצחק, במקום הנחת תפילין. שגאמר (ישעיה סא א) 'לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר', ומצינו בכתוב שתפילין הם הנקראים 'פאר', הרי מבואר שבמקום שמונחים התפילין, מניחים אפר בזמן אבלות וצער.

הגמרא מבארת את טעמן של החילוק הנהוגות בתעניות ציבור, ונותנת בהם סימן: רחוב תיבה ושקים אפר אפר קבורה ומוקה, סימן.

שואלת הגמרא: למה יוצאין לרחוב להתפלל. רבי חייא בר אבא אמר, מתכוונים לומר, ונקנו בצניעא ולא נענינו, נבזה את עצמנו בפרהסיא כדי שנענה. ריש לקיש אמר, מתכוונים אנו לומר כך, נלינו מבית הכנסת לרחוב, שיהא גלויתנו מכפרת עלינו. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה החילוק הנהוגות להלכה. משיבה הגמרא: איבא בינייהו גזלו מבי בנישתא לבי בנישתא – אם יצאו מבית כנסת אחד למשנהו, שלטעמו של רבי חייא אין זוה בזיון בפרהסיא וצריך לצאת דווקא לרחוב, אך לריש לקיש די בכך שאף בזה יש גלות.

שואלת הגמרא: ולמה מוציאין את התיבה לרחובת של עיר. אמר רבי יהושע בן לוי, בדבר זה באים להתוודות על העוונות ולומר, כלי צניע וראון הקודש היה לנו, ונתבזה בפעונוני.

שואלת הגמרא: ולמה מתבסין בשקים. אמר רבי חייא בר אבא, בלבישת השק העשוי משער בהמה באים לומר, הרי אנו חשוכין בבהמה.

שואלת הגמרא: ולמה נותנין אפר מקלה על גבי התיבה. אמר רבי יהודה בן פזי, בלומר – מתכוונים לרמוז בכך אל צער השכינה כנאמר (תהלים צא טו) 'עמו אנכי בצרה'. ריש לקיש אמר, דבר זה נלמד מהכתוב (ישעיה סג ט) 'בכל צרתם לו צר'. אמר רבי ירמיה, מריש – בתחילה כי היה חזקא, והו' לרבנן דיהבי אפר מקלה – כאשר ראיתי שחכמים נותנים אפר על גבי תיבה, מודעו לי כוליה גופאי – הדועעתי בכל גופי.

שואלת הגמרא: ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד. פליגי בה נחלקו בזה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר, באים לומר בזה הרי אנו חשוכין לפניך באפר. וחד אמר, כדי שזיבור לנו ה' את אפרו של יצחק, ויהיה עלינו בזכותו. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – איזה חילוק להלכה יהיה ביניהם. מבארת הגמרא: איבא בינייהו ליתן עפר סתם – ששאנו שיה שריפה, שאפשר להראות בו שאנו חשוכים כעפר, אך אין בכך זכירת אפרו של יצחק.

שואלת הגמרא: למה יוצאין אחר התפילה לבית הקברות. פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר, מתכוונים אנו לומר בכך, הרי אנו חשוכין לפניך כמתים. וחד אמר, כדי שיתקשו עלינו המתים רחמים. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – איזה חילוק להלכה יהיה ביניהם. מבארת הגמרא: איבא בינייהו לצאת לקברי עבדים, שאפשר להראות בכך שאנו חשוכים כמתים, אך אינם יכולים לבקש עלינו רחמים.

מחלוקת נוספת בין רבי לוי ורבי חנינא. מבררת הגמרא: מאי ה' המורה' – מדוע נקרא שמו כן. פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר, מלשון הוראה, שהוא ה' שצא ממנו הוראה (תורה) לישאל, כנאמר (ישעיה ב א) 'כי מציון תצא תורה'. וחד אמר, מלשון יראה, שהוא ה' שצא ממנו מורא לעובדי בוכבים, ששמעו את גדולת ישראל וירושלים, ונפל פחדם עליהם.

שנינו במשנה: תוקן אומר לפניו דברי כבושין.

תנו רבנן, אם יש שם זקן, אומר הזקן את דברי הכיבושין. ואם לאו – אם אין ביניהם זקן, אומר זאת חכם. ואם לאו – שאף חכם אין ביניהם, אומר זאת אדם של צורה – אדם בעל קומה שדבריו נשמעים ומתקבלים. שואלת הגמרא: אטו (ואם) וקן דקאמר אף

תענית. פרק שני - סדר תעניות כיצד דף טז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסט תוספות

למתייש מאחרים - דאיכא עגמנת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מתביישים מאחרים. אבל שאר בני אדם דלא חשיבי - לא מתבייש בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן. פאר תחת אפר - שמוע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש עליך", ואמרין (ברכות יא.א) אלו תפילין. ומתרגמינן נמי: טוטפך דויין. ודיכא

למתייש מאחרים. והיכא מנח להו אמר רבי יצחק: במקום תפילין, שצאמר: "לשום לאבלי ציון, לתת להם פאר תחת אפר". רחוב, תיבה, ושקים, אפר אפר, קבורה, ומורה סימן. למה יוצאין לרחוב רבי חייא בר אבא אמר: לומר: "עקנו בצנעא ולא נענינו. נבנה עצמנו כפרהסא". ריש לקיש אמר: "גלינו. גלותינו מכפרת עלינו". מאי בינייהו? איכא בינייהו דגלי כבי כנישתא לבי כנישתא. ולמה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר? אמר רבי יהושע בן לוי: לומר: "כלי צנעא היה לנו, ונתפזה בעוונינו". ולמה מתפסין בשקים? אמר רבי חייא בר אבא: לומר: "הרי אנו חשוכין כבהמה". ולמה נותנין אפר מקלה על גבי תיבה? אמר רבי יהודה בן פוי: כלומר: "עמו אנכי בצרה". ריש לקיש אמר: "בכל צרתם לו צר". אמר רבי זירא: מריש, כי הוה חיינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה, מודעו לי כוליה גופאי. ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: "הרי אנו חשוכין לפניך באפר". וחד אמר: כדי שייכפור לנו אפרו של יצחק מאי בינייהו? איכא בינייהו עפר סתם. למה יוצאין לבית הקברות? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: "הרי אנו חשוכין לפניך במתים". וחד אמר: כדי שייבקשו עלינו מתים

רחמים. מאי בינייהו? איכא בינייהו קברי נכרים. מאי "הר המוריה"? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: הר שצא מן הוראה לישאל. וחד אמר: הר שצא מן מורא לאומות העולם. תזקן שבהן אומר לפניה דברי פבושין. תנו רבנן: "אם יש זקן, אומר זקן. ואם לאו, אומר חכם. ואם לאו, אומר אדם של צורה". אטו זקן דקאמרי אף על גב דלאו חכם הוא? אמר אביי: הכי קאמר: אם יש זקן והוא חכם, אומר זקן והוא חכם. ואם לאו, אומר חכם. ואם לאו, אומר אדם של צורה". "נאחינו, לא שק ותענית גורמים. אלא תשובה ומעשים טובים גורמים. שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם: 'וירא האלהים את שקם ואת תעניתם', אלא: 'וירא האלהים את מעשיהם, כי שבו מדרךם הרעה'". "ויתפסו שקם האדם והבהמה". מאי הוה עבדי? אסרא בהבמות לחוד ואת הוולדות לחוד. אמרו לפניו: "רבונו של עולם! אם אין אתה מרחם עלינו, אין אנו מרחמים על אלו". "ויקראו אל אלהים בתזקה". מאי אמור? אמרו לפניו: "רבונו של עולם! עלוב ושאנו עלוב, צדיק ורשע, מי נדחה מפני מי?" "וישבו איש מדרך הרעה, וימן החמם אשר בכפיהם". מאי "וימן החמם אשר בכפיהם"? אמר שמואל: אפילו גזל מריש ובגאון בבירה, מקעקע כל הבירה פולה ומחזיר מריש לבעליו. אמר רב אדא בר אבהו: אדם שיש בידו עבירה, ומתודה ואינו חוזר בה, למה הוא דומה? לאדם שתופס שרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבעולם, לא עלתה לו מבילה. ורקו מיידו, פיון שטבל בארבעים סאה מיד עלתה לו מבילה, שצאמר: "מודה ועזב ירחם". ואומר: "נשא לבבנו אל פנים אל אל בשמים". "עמדו בתפלה. מורידין לפני התיבה זקן, כו". תנו רבנן: "עמדו בתפלה. אף על פי שיש שם זקן וחכם, אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל. רבי יהודה אומר: מוטפל ואין לו, ויש לו יגיעה בשדה, ויביתו ירקם, ופרקו נאה, וישפל ברך, ומרובה לעם, ויש לו נעמיה, וקולו ערב, ובקי לקרות בתורה, ובנביאים, ובכתובים, ולשנות במדרש, בתלכות, ובאגדות, ובקי בכל התורות כולן". ויהבו ביה רבנן עניניהו ברבי יצחק בר אמי.

היינו

מניחין תפילין - במקום שמוחו של תינוק רופף. בצניקא - בבית הכנסת. גלינו - שיצאנו מביתנו. גלותינו - תהא מכפרת עלינו. דגלו - מבי כנישתא לבי כנישתא אחרייתא - גלות - איכא, פרהסיא - ליכא. נתבזה בעוונתי - וידוי. וילפח סתבסין - חוגרות שקין. תנינן בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא: שקין למה, ובית הקברות למה, ותקיעת שופר למה? כבהמה - דמשער בהמה ניהו, מנוצה של עוים. עפר סתם - שאינו אפר מקלה. זכירת אפרו של יצחק - ליכא. סתם לא גרסינן, אלא איכא בינייהו עפר. קברי גוים - במקום שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על עצמן ליכא, כל שכן עלינו. מאי הוה המוריה וכו' - אידי דאידי בפלוגתא דרבי לוי ור' חנינא. תנא נמי הא פלוגתא מאי הוה מוריה, דאברהם קרא למקום העקידה "הר יראה", וכתיב (בראשית כב) "אל ארץ המוריה". הוה אפר הר שיצא הוראה - תורה לישראל "כי מציון תצא תורה" (ישעיה ב), "וירד משפטין ליעקב" (דברים לג), ולשכת הגוים שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל. מורא גוים - ששומעין גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם. שמעת. לישנא אורזינא: הר המוריה - הר סיני. מורא לאומות העולם - במתן תורה, דכתיב (תהלים עו) "ארץ יראה ושקטה". אף על גב דלאו חכם - אלא עם הארץ, בתמידיה: חד דאי חכם עדיף אם יש זקן והוא חכם - אומר זקן והוא חכם. אדם של צורה - בעל קומה, שישמעו ויקבלו דבריו להמריך את הלב. מאי אמור - אנשי נינוה. דכתיב "בתזקה" דמשמע בכח וניצוח דין. מי נדחה מפני מי - הוה אומר צדיק מפני רשע, אם אין אתה מרחם בי' - כלומר: כשיש אהבה אומר לרחם על אלו, דכתיב (תהלים קמז) "ורחמני על כל מעשיתי" - כן תרחם עלינו. מריש - קורה. בירה - מגדל. שיש בידו עבירה - גזל. ואינו חוזר בו - לשלם את הגזל, למה הוא דומה וכו'. נשא לבבנו אל פנים - עם הכפיים צריך לישא הלב לשמים, כלומר: שיחזרו מקולו. מוטפל ואין לו - שיש לו טפלים, ואין לו במה להתפרנס. שלבו דואג עליו, והוא צריך לקרות מקורות לבו עליהן. ויש לו יגיעה - שמתכוין יותר בתפלת הגשמים. ופרקו נאה - מפרש לקמן. וישפל ברך - עניו. ומרובה לעם - נוח לבירות, ומסכימין לתפלתו. נעמיה - בסומי קלא, שמושר הלב. ורגיל לקרות בי' - שיהו הפוסקים של תפלה סדורין בפיו.

היינו

מאי שביעית שביעית לארובה - פירוש: שמתחילת להאריך ולומר בקשות ותחינות בתוך ברכה של גואל ישראל. אבל מכל מקום אינה בכלל התוספות בימי תענית. דלא היו מוסיפין רק ששה. ועל כל הברכות יש טעם על מה הם דוחמות בכך. הראשונה של גואל אינה מן המנין, ובה אמורים "מי שענה לאברהם" - לפי שהיה ראשון לצלוילין, שניצול מנמרוד. ובשניה שהיא ראשונה מן ההשחה

התוספות אמר "מי שענה לאבותיו על ים סוף" 1
וחתום "ברוך וזכר הברית" ולפיכך אמורה 2
בזכרונות, לפי שהיו במצרים ונתייאו מן 3
הגאולה, ועליו נאמר (שמות ו) "ואזכור את 4
בריתי". וכן בשלישית, שהיא שניה מן המנין 5
"שומע תרועה" ביהושע שנענה בירחו, והיינו 6
בעוד ישראל בגלגל, בשופרות היה אומר "מי 7
שענה למצפה בגלגל" - לפי שנענה בשופרות 8
על הרביעית והיא שלישית מן המנין "מי שענה 9
לשמואל" וכו', ובשמואל כתיב צעקה ותפלה, 10
וגבי אליו כתיב תפלה "עניי ה' עניי ואמרתי 11
בגמרא: דצעקה גבי שמואל, ותפלה גבי אליהו. 12
ויש אמורים: תפלה גבי שמואל וצעקה גבי 13
אליהו. דהא דכתיב עניי גבי אליהו - הוא צעקה. 14
שמואל במצפה מעין "אל ה' בצרחה לוי". לאלוהו 15
בחד הכרמל - כנגד "אשא עיני אל ההרים" וכן 16
כולם. 17

ברוך מרחם על הארץ - דגבי דוד ושלמה שייך 23
לומר על הארץ. דוד ושלמה התפללו 24
על הארץ, דוד גבי מלאך המות בגורן ארונה, 25
ושלמה בתפלה, דקאמר "רעב כי יהיה בארץ". 26
ועוד יש לומר: משום דאתקין בדמיון בארץ. ולא 27
קשיא הא דחשיב יונה מקמי דוד, אף על גב שהיה 28
קודם - משום דבעי למיחתם "על הארץ", 29
כדמפרש בגמרא. 30

וידוע

תקעו, ובאחת אומר, 'הריעו'. במה דברים אמורים? בגבולין. אבל במקדש אינו כן, לפי שאין 22
עונין 'אמן' במקדש. ומניין שאין עונין 'אמן' במקדש? שנאמר: 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן 23
העולם עד העולם, ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהלה'. יכול על כל ברכות 24
פולין לא תהא אלא תהלה אחת. תלמוד לומר: 'ומרומם על כל ברכה ותהלה' על כל ברכה 25

תן לו תהלה. ואלא במקדש מהו אומר? 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם. ברוך גואל ישראל. והן עונין אחריו: 'ברוך 26
שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. והן הפגסת אומר להם: 'תקעו, תהניג, בני אהרן, תקעו'. וחזור ואומר: 'מי שענה את אברהם 27
בחר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה'. 'ברוך ה', אלהי ישראל, וזכר הנשפחות'. והם עונין אחריו: 28
'בשכמל'ו'. והן הפגסת אומר להם: 'הריעו, תהניג, בני אהרן, הריעו, וכו'. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר, 'תקעו', 29
ובאחת אומר, 'הריעו', עד שגומר את פולין. וכך תהניג רבי חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני. וכשבא דבר לפני חכמים, 30
אמרו: לא היו נוהגין בן אלא בשערי מוֹרָח ובהר הבית ואית דאמרי פדתנאי: "אומר לפניהם עשרים וארבע ברכות, שמונה עשרה 31
שפכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש. ואותן שש היכן אומרים? בין 'גואל' ל'רופא חולי'. ואמרין בגאולה, והן עונין אחריו 'אמן' על כל 32
ברכה וברכה. וכך היו נוהגין בגבולין. אבל במקדש היו אומרים: 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם. ברוך גואל ישראל. 33
ולא היו עונין אחריו 'אמן'. וכל כך למיה? לפי שאין עונין 'אמן' במקדש. ומניין שאין עונין 'אמן' במקדש? שנאמר: 'קומו ברכו את 34
ה' אלהיכם מן העולם עד העולם, ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהלה' - על כל ברכה וברכה תן לו תהלה". תנו 35
רבנן: 'על הראשונות הוא אומר: ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם. ועד העולם ברוך גואל ישראל. והן עונין אחריו: 'ברוך שם 36
כבוד מלכותו לעולם ועד'. והן הפגסת אומר: 'תקעו, תהניג, תקעו'. וחזור ואומר: 'מי שענה את אברהם בחר המוריה, הוא יענה 37
אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה'. והן תוקעין, ומרעין, ותוקעין. ועל השניה הוא אומר: 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם 38
ועד העולם. ברוך וזכר הנשפחות'. והן עונין אחריו: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. והן הפגסת אומר: 'הריעו, בני אהרן, 39
הריעו'. ואומר: 'מי שענה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה'. והם מרעין, ותוקעין, ומרעין. 40
וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר, 'תקעו', ובאחת אומר, 'הריעו', עד שיגמור את הברכות פולין. וכך תהניג רבי חלפתא בצפורי 41
ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני. וכשבא דבר אצל חכמים, אמרו: לא היו נוהגין בן אלא בשערי מוֹרָח ובהר הבית". "רבי יהודה אומר: 42
לא היה צריך לומר וברכות, כו". אמר רבי אדא דמן יפו: מאי טעמא דרבי יהודה? לפי שאין אומרים וברכות ושופרות 43

היינו ממופל ואין לו היינו ביתו ריקן - היינו כמו (איהו). ביתו ריקן מן העבירה - 1
שאין חמס וגזל בביתו. ופרקו נאה - אפילו כשעמד על כרתו היה נאה, בלי שם רע. 2
זה המקמדי חזן שאינו תנון לפני התיבה - רשע, שהקדוש ברוך הוא שונא אותו יותר 3
מכולן, והוא נותן בקולו לפניו. שביעית לארובה - שביעית לארובה ברכה שהתחיל 4

להאריך בה. ואותה אינה מן התוספת, אלא 5
משמנה עשרה ברכות היא, כדתנאי: בגואל 6
ישראל הוא מאריך. הוא אומר לפנינו: - אותו 7
הזקן הרגיל ומאריך בגאולה, כדקתני מתניתין. 8
במה דברים אמורים - דהן עונין אחריו אמן, 9
בגבולין. אבל במקדש - אומר אותו הזקן לאחד 10
הפרשיות: מי שענה את אברהם הוא יענה 11
אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך 12
אתה ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם 13
ברוך גואל ישראל, דהן עונים אחריו ברוך שם 14
כבוד מלכותו לעולם ועד. וכן בכל ברכות 15
שבמקדש. לפי שאין עונין אמן במקדש - 16
כדיליף לקמן מקרא. מניין שאין עונין אמן 17
במקדש - דכתיב בתפלת עזרא בבית שני 'קומו 18
וברכו את ה' אלהיכם' - והיינו ברוך ה' אלהי 19
ישראל כו'. ויברכו שם כבודך - היינו ששענין 20
אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כך 21
הוא הפסוק: "ויברכו שם כבודך ומרומם על כל 22
ברכה ותהלה": הכי גרסינן: יכול על כל הברכות 23
כולן תהלה אחת - תלמוד לומר "על כל 24
ברכה", על כל ברכה תן לו תהלה. חזן הכנסת 25
- לא אותו זקן נידו, וחזור חזן הכנסת ואומר 26
להן: מי שענה כו', אף על פי שאמריו אותו זקן. 27
בשמיעין - תחלה הוא אומר להן: הריעו בני 28
אהרן ובשתוקעין תחלה הוא אומר להן: תקעו 29
בני אהרן כו'. וכן תהניג - כל מנהג זה רבי 30
חלפתא בצפורי. לא היו נוהגין בן - שיהיו עונין 31
אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אלא 32
עונין אמן בגבולין. ואית דאמרי בדתני' כו' - 33
כלומר, ואיכא דמתני הכי. וכן תהניג - מנהג 34
זה אמקדש קאי. 35

אלא

תענית דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצא

הגמרא מבארת את המעלות שהזכרו בברייתא. שואלת הגמרא: היינו – זהו המטופל ואין לו, היינו ביתו ריקם, כלומר שתי מעלות אלו שוות ולמה נכפלו. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, מה שהזכר ביתו ריקם זהו שפיתו ריקם מן העבירה, שאין חמס וגול בביתו.

מעלה נוספת שהזכרה בברייתא: ופרקו נאח. אמר אביי, זה שלא יצא (לו) [עליו] שם רע אפילו בילדותו – בבחרותו.

הגמרא מביאה דרשה בגנות שליח ציבור שאינו הגון: נאמר בכתוב (ירמיה יב ח) שמתרעם הקב"ה על עם ישראל ואומר 'היתה לי נחלה בארץ כיצור נתנה עלי בקולותי, על בן שנאתי'. מבררת הגמרא: מאי 'נתנה עלי בקולותי'. אמר רב וזמרא בר מביה אמר רב, ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רבי קמא אמר רבי אלעזר, זה שליח צבור (היורד לפני התיבה שאינו הגון) [שאינו הגון] – רשע, היורד לפני התיבה] – שממנים שליח ציבור שאין בו אחת מהמעלות שנוכרו ליעל מלבד זאת שקולו ערב.

שנינו במשנה: ואומר לפנינו עשרים וארבע ברכות, והם שמונה עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש ברכות. מקשה הגמרא: הני שש – האם הברכות שהוסיפו הם רק שש, הרי שבע תוויין – ישנו שבע ברכות. פתנן בהמשך המשנה על השביעית הוא אומר ברוך מרחם על הארץ. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מאי שביעית, שביעית לארובה – ברכה שביעית מברכת גואל ישראל בה התחיל להאריך בתחנונים, אך באמת לא הוסיפו אלא שש ברכות.

פתנא, בברכת גואל ישראל מאריך השליח ציבור, ובחזרתה הוא אומר, מי שענה את אברהם בחר המורה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה ברוך אתה ה' גואל ישראל, והן עונים אחריו אמר, ותחן הננסת – השמש אומר להם – לכהנים תקעו בני אהרן תקעו והם תוקעים ומריעים ותוקעים. והשליח ציבור מתחיל בברכה השניה (והראשונה מהנוספות) שהיא ברכת זכרונות, וחזרו ואומר בחתימתה מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה ברוך אתה ה' וזכר הנשפחות, והן עונים אחריו אמר, ותחן הננסת אומר להם 'הריעו בני אהרן הריעו', והם מריעים ותוקעים ומריעים. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה מהברכות הנוספות שבאחת אומר תקעו ותוקעים תקיעה תרועה ותקיעה, ובאחת אומר הריעו ותוקעים תקיעה תרועה. ממשכה הברייתא: כמה דברים אמורים שהציבור עונה על הברכות אמר וזהו סדר התפילה, בגבולין – מחוץ למקדש, אבל במקדש אינו כן, לפי שאין עונים אמר במקדש. ומנן שאין עונים אמר במקדש, שאמרי חלויים בתפילת הלויים בתפילת בית שני, שאמרו לעם (נחמיה ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם' – המושל מקצות העולם ועד קצתו, לאחר מכן החזירו פניהם כלפי המקום ואמרו 'ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה' – העם יענו ויאמרו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אך אתה מרומם על כל ברכה שהם מברכים ותהילה שעונים. יבול – שמא תאמר שעל כל הברכות פולין לא תהא אלא תהלה אחת, ורק בסיום כל הברכות יענו פעם אחת ברוך שם כבוד מלכותו. תלמוד לומר 'ומרומם על כל ברכה ותהלה' ללמד שעל כל ברכה תן לו תהלה. הרי שאין עונים אמר על הברכות הנאמרות במקדש. ואלא במקדש מהו אומר בתפילת התענית, בסיום ברכת גואל

ישראל לאחר שהוסיף פסוקי תחנונים וסיים מי שענה את אברהם' וכו', אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל, והן עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ותחן הננסת אומר להם 'תקעו תהנים בני אהרן תקעו' וקודם שתוקעים חוזר השמש ואומר מי שענה את אברהם בחר המורה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ותוקעים תקיעה תרועה ותקיעה. וכן בחתימת הברכה השניה אומר השליח ציבור ברוך ה' אלהי ישראל וכו' וזכר הנשפחות, והם עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ותחן הננסת אומר להם 'הריעו תהנים בני אהרן הריעו' וכו' וחזרו ואומר מי שענה וכו', ותוקעים תרועה תקיעה תרועה. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה, שבאחת אומר תקעו, והם תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, ובאחת אומר הריעו, והם מריעים תרועה תקיעה תרועה, עד שגומר את פולין. וכך – כמנהג זה שהיה במקדש תהנין רבי חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר לפני חכמים אמרו, לא היו נהנין בן אלא בשערי מדרה ובהר הבית.

הגמרא מביאה גירסא שונה בדברי הברייתא: ואית דאמרי – יש הגורסים כך, פתנא, השליח ציבור אומר לפנינו עשרים וארבע ברכות, שמונה עשרה ברכות שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש ברכות. ואיתן שש תיבן אומרי, בין ברכת גואל ישראל, לברכת רופא חולי עמו ישראל. ומאריך בגאולה – בברכת גואל ישראל, והן עונים אחריו אמר על כל ברכה וברכה. וכך היו נהנין בגבולין, אבל במקדש היו אמרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך גואל ישראל, ולא היו עונים אחריו אמר. וכל כך למה האריכו, לפי שאין עונים אמר במקדש. ומנן שאין עונים אמר במקדש, שאמרי (שם ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה', ודרשו חכמים, על כל ברכה וברכה תן לו תהלה, והיא אמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' כלשון הפסוק 'ויברכו שם כבודך'. תנו רבנן, על ההוספות הראשונות הוא חותם ואומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך גואל ישראל, והן עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ותחן הננסת (והשמש) אומר 'תקעו תהנים תקעו', וחזרו ואומר מי שענה את אברהם בחר המורה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ותחן תוקעין ומריעין ותוקעין. ועל הברכה השניה – ברכת זכרונות הוא חותם ואומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך וזכר הנשפחות, והן עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ותחן הננסת אומר 'הריעו בני אהרן הריעו', ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, והם מריעין ותוקעין ומריעין. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר תקעו, ובאחת אומר הריעו, עד שגומר את הברכות פולין. וכך תהנין רבי חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר אצל חכמים אמרו, לא היו נהנין בן אלא בשערי מדרה ובהר הבית.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, לא היה צריך לומר זכרונות כו' ושופרות, אלא אומר תחתיהן פסוקים אחרים מענין רעב ועצירת גשמים.

אמר רבי אבא דמן יפו, מאי טעמא דרבי יהודה, לפי שסובר שאין אמרים זכרונות ושופרות

פנימיות התורה היא חלק מהתורה וכשמה. . ובמילא בפעמים הראשונות קולטים רק שטחיות העניינים וכשלומדים שלא על-מנת לקנות וחפצים באמת להבין תורתו של הקדוש-ברוך-הוא אז מצליחים מלמעלה שיודעים ומבינים העניינים לאשורם. ממכתב י"ט כסלו, תשט"ו

אָלֵא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיָמֵינוּ כִּפּוּר שֶׁל יוֹבְלוֹת וּבִשְׁעַת מַלְחָמָה.

שָׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה בְּנוֹסח חֲתִימַת הַבְּרִכּוֹת: עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבִירָהּ בּוֹ, עַל הַרְבִּיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בְּמִצְפָּה וְכו' שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה, עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אֱלִיהוּ בְּהַר הַכְּרֵמֶל וְכו' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁמוּבָאֵת בַּה גִּירְסָא שׁוּנָה: תָּנָא, יֵשׁ מְחַלְפִּין חֲתִימַת הַבְּרִכּוֹת, וְגוֹרִיסִים צַעֲקָה לְאַלְהֵיהוּ – בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה בְּבִרְכַּת שְׁמוּזְכִּירָתוֹ אֶת אֱלִיהוּ, וְהַתְּפִלָּה לְשְׁמוּאֵל – בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה בְּבִרְכַּת שְׁמוּזְכִּירָתוֹ אֶת שְׁמוּאֵל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְטָא גַּבִּי שְׁמוּאֵל – מוֹבֵן שֶׁבְּבִרְכַּת הַחֲתוּמַת בִּישׁוּעַת שְׁמוּאֵל, רָאוּ לִסְיִים הֵן בִּלְשׁוֹן תְּפִלָּה (וּבְמוֹבָא בְּבִרְייתָא) וְהֵן בִּלְשׁוֹן צַעֲקָה (וּבְמוֹבָא בְּמִשְׁנָה), שְׁהֵי כְּתִיב בִּיה שֶׁנִּעְנָה בְּתִפְלָה, וְכִמּו כֵּן כְּתִיב בִּיה שֶׁנִּעְנָה בְּצַעֲקָה, אֵלֵא גַּבִּי אֱלִיהוּ, אִמְנַם בְּתִפְלָה כְּתִיב שֶׁנִּעְנָה, אֲבָר בְּצַעֲקָה לֹא כְּתִיב שֶׁנִּעְנָה, וּמִדּוּעַ אוֹמְרַת הַבְּרִייתָא לִסְיִים אֶת הַבְּרִכָּה הַחֲתוּמַת בִּישׁוּעִיתוֹ בִּלְשׁוֹן צַעֲקָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 'עָנִי ה' עָנִי' שֶׁאִמֵּר אֱלִיהוּ בְּהַר הַכְּרֵמֶל (מִלְכִּים א' י"ז לו') לִשׁוֹן צַעֲקָה הִיא, וְכִיּוֹן שֶׁנִּעְנָה בְּצַעֲקָה, רָאוּ לִסְיִים אֶת הַבְּרִכָּה הַחֲתוּמַת בּוֹ בִּלְשׁוֹן זוּ.

שָׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: עַל הַשְּׁשִׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בּוֹ עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד בּוֹ, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מִכְּדִי יוֹנָה כְּתִיר דָּוִד וְשִׁלְמָה הָיָה – הֵלֵא יוֹנָה אַחַר תְּקוּפַת דָּוִד וְשִׁלְמָה הִידָה, וְאִם כֵּן מָאי מְטַמָּא מִקְדָּשִׁים לִיה בְּרִי'שָׁא – מִדּוּעַ מִקְדָּשִׁים אֶת יוֹנָה לְדוֹד וְשִׁלְמָה בְּסֹדֵר הַבְּרִכּוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דִּבְעִי לְמִחְתָּם – מִפְּנֵי שֶׁצִּירִךְ לַחֲתוּם וְלִסְיִים אֶת הַבְּרִכּוֹת הַנוֹסֻפּוֹת בְּבִרְכַּת 'מִרְחָם עַל הָאָרֶץ' בַּה מִתְּפַלֵּל שִׁירָחַם הַקֶּבֶד"ה עַל הָאָרֶץ וְיורִיד גְּשָׁמִים. וְכִיּוֹן שֶׁחֲתִימָה זוֹ שִׁיכַת לְדוֹד וְשִׁלְמָה, מוֹכִירִם בְּבִרְכָּה זוּ. תָּנָא, מִשּׁוּם סוּמְכִים אֲמָרוּ, חֲתִימַת הַבְּרִכָּה הָאֲחֵרוֹנָה הִיא בְּרוּךְ מְשִׁפִּיל הָרָמִים, שֶׁהַכְּנִיעִים וְהַשְּׁפִילִים הַקֶּבֶד"ה ע"י עֲצִירַת הַגְּשָׁמִים, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ שָׁבוּ בְּתִשְׁבּוּבָה.

שָׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר מְתַעֲנִין וְלֹא מְשִׁלִּימִין בּוֹ, אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר וְכַהֲנִים שָׁחַל יוֹם עֲבוּדָתָם בְּמִקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ מוֹתָרִים לִשְׁתוֹת יֵין בְּלִילוֹת אֲבָל לֹא בִימִים, וְאֲנָשִׁי בֵּית אֲב (הַעוֹבָדִים אוֹתוֹ יוֹם) אֲסוּרִים בֵּין בִּיּוֹם וּבֵין בְּלִילָה. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִבְּבִרְכַּת טַעֲמִים שֶׁל דִּינִים אֱלֹהִים, וְהָאֵם הֵם נוֹהֲגִים בּוֹמֵן הַזֶּה: תָּנִי רַבֵּנּוּ, מִפְּנֵי מָה אֲמָרוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁאֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר מוֹתָרִין לִשְׁתוֹת יֵין בְּלִילוֹת אֲבָל לֹא בִימִים, אִף בִּימִים שֶׁאֵין זִמְמָם לְעוֹבֵד, שְׁמָא תִּתְּבֹד הַעֲבֹדָה עַל אֲנָשִׁי בֵּית אֲב מִחֲמַת רִיבֵיהֶן הַקְּרִבּוּנוֹת, וְיִבְאוּ שֶׁאֵר אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר וְיִסְפְּעוּ לָהֶם עֲבוּדָתָם, וְרַק בְּלִילוֹת אַחֵר שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא נוֹתְרָה עֲבוּדָה רַבָּה, מוֹתָרִים לִשְׁתוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אֲמָרוּ שֶׁאֲנָשִׁי בֵּית אֲב אֵינֶם שׁוֹתִים לֹא בִיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֹסְקִין תָּמִיד בְּעֲבֹדָה וְאִף בְּלִילָה מְקַטְרִים אֲבָרִים עַל הַמִּזְבֵּחַ.

מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: מִכָּאֵן אֲמָרוּ חַכְמִים, שֶׁאִף בּוֹמֵן הַזֶּה, כֵּל כֵּהֵן שְׁמִכִּיר וְיודֵעַ אֶת שְׁמֵהּ וּזְמַן עֲבוּדָתָהּ שֶׁל מְשַׁמֵּרָתוֹ וּמְשַׁמֵּרָתָה בֵּית אֲב שָׁלוּ, וְיודֵעַ שְׁבִתִּי אֲבוּתִי קְבוּעִין שָׁם וְלֹא נִפְסְלוּ מִן הַכְּהוֹנָה, אֲסוּר לוֹ לִשְׁתוֹת יֵין כֵּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שְׁמָא יִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ וְיִצְטָרֵךְ לְעוֹבֵד בִּיּוֹם זֶה. וְכֵאֲפוֹן שְׁמִכִּיר אֶת מְשַׁמֵּרָתוֹ וְאֶת הַשְּׁבוּעַ שֶׁתִּיד לְעוֹבֵד בּוֹ, וְאֵין מִכִּיר אֶת מְשַׁמֵּרָתָה בֵּית אֲב שָׁלוּ, וְיודֵעַ שְׁבִתִּי אֲבוּתִי קְבוּעִין שָׁם, אֲסוּר לוֹ לִשְׁתוֹת יֵין כֵּל אוֹתָהּ שְׁבִת – בְּכָל הַשְּׁבוּעַ שֶׁתִּידָהּ מְשַׁמֵּרָתוֹ לְעוֹבֵד, שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא הוּא יוֹם עֲבוּדָתוֹ. וְאִם אֵינוֹ מִכִּיר אֶת מְשַׁמֵּרָתוֹ וּמְשַׁמֵּרָתָה בֵּית אֲב שָׁלוּ כֻלָּם, וְיודֵעַ שְׁבִתִּי אֲבוּתִי קְבוּעִין שָׁם, אֲסוּר לִשְׁתוֹת יֵין כֵּל הַשָּׁנָה, שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ לוֹ לַחֲשׁוֹ שְׁמָא הוּא יוֹם עֲבוּדָתוֹ.

רַבִּי אוֹמֵר, אִם אֲכָן חוֹשְׁשִׁים שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוֹמֵר אֲנִי שְׁכַל כֵּהֵן אֲסוּר לִשְׁתוֹת יֵין לְעוֹלָם, אִף אִם מִכִּיר אֶת מְשַׁמֵּרָתוֹ וּמְשַׁמֵּרָתָה בֵּית אֲב שָׁלוּ, שְׁמָא יִשְׁתַּנֵּה סֹדֵר הַמְשַׁמְרוֹת בְּבִנְיַן הַבֵּית וְתִפְּוֹל עֲבוּדָתוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם. אֲבָל מָה אֲנִי עֹשֶׂה שֶׁתִּתְּקַנּוּ וְהִתְירוּ שֶׁל הַכּוֹהֵן לִשְׁתוֹת יֵין נוֹבַעַת מִקְלָלָתוֹ, שׁוֹמֵן רַב חֶלֶף מִהַחֲרוֹבֵן וְעִידִין לֹא

נִבְנָה הַבֵּית וְלִכְךָ אֵין חוֹשְׁשִׁים שִׁפְתָּאוֹם יִבְנֶה.

אֲמַר אֲבִי, כִּמָּאֵן שָׁתוּ הָאִידִנָּא כְּהֵנִי תְּמָרָא – כִּמִּי נוֹהֲגִים הַכַּהֲנִים שְׁשׁוּתִים יֵין בּוֹמֵן הַזֶּה, אִף שְׁרוּבִם אֵינֶם בְּקִיאִים לְדַעַת אֶת מְשַׁמְרוֹתֵיהֶם, כְּרַבִּי שֶׁחֲתִיר שְׁתִּיתָ יֵין בּוֹמֵן הַזֶּה.

שָׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר שׁוֹמֵן עֲבוּדָתָם בְּשְׁבוּעַ זֶה, וְאֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר הַעוֹמְדִים וּמִתְּפַלְלִים אוֹתוֹ שְׁבוּעַ עַל הַקְּרִבּוּנוֹת שֶׁיִּעֲלוּ לְרִצּוֹן, אֲסוּרִים לְסַפֵּר אֶת שְׁעָרֵם וְלִכְבֵּם אֶת בְּגָדֵיהֶם כֹּל אוֹתוֹ שְׁבוּעַ, וְכִיּוֹם הַמִּישִׁי מוֹתָרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁבִת. מְבִרְרַת הַגְּמָרָא: מָאי מְטַמָּא – מִדּוּ טַעֲמוֹ שֶׁל אִיסוּר זֶה. אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר הִנָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּרַבִּי שִׁיעֲשׂוּ זֹאת בְּשְׁבוּעַ שֶׁלִּפְנֵינוּ וְלֹא יִכְנסוּ לְמִשְׁמֵרָתָם כִּשְׁתֵּן מְנוּלִין. אֲגַב דִּין תְּסַפּוּרַת הַכַּהֲנִים עֵת מְשַׁמְרָתָם, מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא בּוֹמֵן תְּסַפּוּרָתָם שֶׁל כֵּהֵן גְּדוֹל, כֵּהֵן הַדִּיּוֹט וּמִלֵּךְ: תָּנִי רַבֵּנּוּ, מִלֵּךְ מִצּוּה עֲלֵיו שִׁיחָא מִסְּתַפֵּר בְּכָל יוֹם. כֵּהֵן גְּדוֹל, מְעַרֵב שְׁבִת לְעַרֵב שְׁבִת. כֵּהֵן הַדִּיּוֹט, אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם.

הַגְּמָרָא מְבִאֵרַת טַעֲמִים שֶׁל דִּינִים אֱלֹהִים. מְבִרְרַת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה שֶׁמִּלֵּךְ מִסְּתַפֵּר בְּכָל יוֹם, מָאי מְטַמָּא – מִדּוּ טַעֲמוֹ. אֲמַר רַבִּי אֲבָא בַּר זְבִדָּא, אֲמַר קָרָא (יְשַׁעְיָה ל"ג ז') 'מִלֵּךְ בְּנִפְיוֹ תַחֲנוּנָה עֲנִי' וְדוֹרִשִׁים מִפְּסוֹק זֶה שֶׁעַל הַמֶּלֶךְ לְהִתְהַדֵּר בִּיּוֹפִיו וְלֹא לְהִרְאוֹת עֲצֻמוֹ בְּשׁוּם דּוּפִי, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקַּל מוֹרָא. כֵּהֵן גְּדוֹל שֶׁמְסַתְּפֵר מְעַרֵב שְׁבִת לְעַרֵב שְׁבִת, מָאי מְטַמָּא – מִדּוּ טַעֲמוֹ. אֲמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק, הוֹאִיל וּמְשַׁמְרָתוֹ הַכַּהֲנֹנִה מְתַחַדְשׁוֹת (מִתְּחַלְּפוֹת) בְּשַׁבָּת, וּמְשַׁמְרַת חֲדָשָׁה נִכְנסַת לְעוֹבֵד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נָא הַדְּבַר שֶׁתִּרְאוּ בִּיּוֹפִיו.

מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא וּמְבִרְרַת: כֵּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁמְסַתְּפֵר אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם, מְנַלֵּן. מִבְּבִרְכַּת הַגְּמָרָא: אֲתִיָּא – דְּבַר זֶה נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּה 'פֶּרֶע' 'פֶּרֶע' מְנִיָּר, כְּתִיב חָקָא – לִגְבִי כַהֲנִים (יְחֻזְקָא מִד' ב') 'וְרִאשִׁים לֹא יִגְלְחוּ וְפֶרֶע לֹא יִשְׁלְחוּ, וְכַתִּיב חָתָם – לִגְבִי נִזִּיר (בְּמִדְרָב ו' ה') 'קִדְשׁ יִהְיֶה גִּלְגָּל פֶּרֶע שְׁעַר רִאשׁוֹ, מָה לְחֵלֶן – כִּשְׁם שְׁפָרַע הָאֲמֵר בְּנִזִּיר הוּא שְׁעַר הַגִּדְל שְׁלִשִׁים יוֹם, אִף כָּאֵן – בְּאִיסוּר הַכַּהֲנִים לִגְדֵל פֶּרֶע, הֵינִי שֶׁלֹּא יִגְדְּלוּ שְׁעַר יוֹתֵר מִשְׁלִשִׁים יוֹם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְנִזִּיר גּוֹפִיָּה (עֲצֻמּוֹ) מְנַלֵּן שֶׁצִּירִךְ לִגְדֵל שְׁעָרוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲמַר רַב מְתֵנָה, הֵלֵא כְּתִבּ 'נִזִּירוֹת הִיא שְׁלִשִׁים יוֹם, וּבְכֹוֹ נִזִּירוֹת מְדַבֵּר הַכְּתוּב הָאֲחוֹסֵר תִּלְגַּלַּת נִזִּיר. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מְנַלֵּן – מִנֵּין לָנוּ שֶׁסַּתֵּם נִזִּירוֹת הִיא בְּאֵמַת שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר קָרָא 'קִדְשׁ יִהְיֶה, וְתִיבַת 'יִהְיֶה' גְּנִימְטָרִיא, תִּתְּלִין הֵין – הֵרִי הִיא שְׁלֹשִׁים, וּמִכָּאֵן לְמַדוֹ חַכְמִים שֶׁאֵין נִזִּירוֹת פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲמַר לִיה רַב פֶּפְא לְאֲבִי, וְדִילֵמָא הֵכִי קָאֲמַר רַבֵּמָנָא – שְׁמָא כֵךְ מְשַׁמְעוֹת הַסִּסּוֹק 'פֶּרֶע לֹא יִשְׁלְחוּ, לֹא לִירְבֹו כֹּלָל – לֹא יִגְדְּלוּ פֶרַע בְּרִאשִׁים כֻּלָּל, וְיִסְתַּפְּרוּ כֹל כִּיט יוֹם לִפְנֵי שִׁיבּוֹא שְׁעָרֵם לְשִׁיעוֹר זֶה. אֲמַר לִיה אֲבִי, אִי הָיָה כְּתִב – אִם הִיא אֲמִרָה הַכְּתוּב 'לֹא יִשְׁלְחוּ פֶּרַע, הֵינִי מְפָרְשִׁים בְּרַבְּקָמָרָת – כִּמּוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ, שֶׁאֲסוּרִים לִגְדֵל שְׁעָרֵם כִּדִּי פֶרַע, אִךְ הַשְּׁתָּא דְּכַתִּיב – עֵתָה שְׁכַתוּב 'יִפְרַע לֹא יִשְׁלְחוּ, מְשַׁמְעוֹת הַכְּתוּב הִיא, פֶּרַע לִיְהִי – מוֹתֵר שִׁיחָה פֶרַע בְּרִאשִׁים, רַק שְׁלֹחִי הוּא דִּלֵּא לִישְׁלְחוֹ – אֲסוּרִים הֵם לִגְדֵל אֶת אוֹתוֹ פֶרַע, וְלִכְךָ דִּי יִסְתַּפְּרוּ בִיּוֹם הַשְּׁלִשִׁים, וְלֹא יוֹסִיפוּ לִגְדְּלוֹ עוֹד.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵכִי – אִם דִּין זֶה נִלְמַד מִהַכְּתוּב, אֲפִילוּ הָאִידִנָּא גַּבִּי – יִנְהַג אִף בּוֹמֵן הַזֶּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דִּימָקָא דְּשִׁתּוּנִי יֵין – דִּין אִיסוּר גִּידוּל שְׁעַר בְּאִיסוּר שְׁתִּיתָ יֵין, שְׁמֵאֲחֵר וְכַתוּבִים אִיסוּרִים אֱלֹו בְּסִמְכִיכוֹת מִקְשִׁים אוֹתָם זֶה לָזֶה, וְכֵאֲפוֹן שְׁתּוּנִי יֵין – כִּשְׁם שֶׁאִיסוּר שְׁתִּיתָ יֵין, בְּזִמָּן בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ הוּא דְּאֲסוּר, אִךְ שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּיאָה כְּגוֹן בּוֹמֵן הַזֶּה, שְׁרִי – מוֹתָרִים הַכַּהֲנִים לִשְׁתוֹת, כִּנְאֲמַר (יְחֻזְקָא מִד' כ"א) 'יֵין לֹא יִשְׁתּוּ כֵל כֵּהֵן בְּבֹאֵם אֶל הַחֶצֶר הַפְּנִימִית'. אִף הֵקָא גַּבִּי – כֵךְ גַּם אִיסוּר גִּידוּל שְׁעַר אֵינוֹ אֱלֹא בּוֹמֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנָא, רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי שְׁכַל הַכַּהֲנִים אֲסוּרִין לִשְׁתוֹת יֵין לְעוֹלָם, אֲבָל מָה אֲנִי עֹשֶׂה שֶׁתִּתְּקַנּוּ וְהִתְירוּ שֶׁל הַכּוֹהֵן לִשְׁתוֹת יֵין נוֹבַעַת מִקְלָלָתוֹ, שׁוֹמֵן רַב חֶלֶף וְעִידִין לֹא נִבְנָה הַבֵּית וְלִכְךָ אֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא פְתָאוֹם יִבְנֶה, וְאֲמַר אֲבִי, כִּמָּאֵן שָׁתוּ הָאִידִנָּא כְּהֵנִי תְּמָרָא – כִּדַּעַת מִי נוֹהֲגִים הַכַּהֲנִים הַשּׁוֹתִים יֵין בּוֹמֵן הַזֶּה,

תענית. פרק שני – סדר תעניות כיצד דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעג רש"י תוספות

וידוע שבתי אבותיו קבעין לשם אסור לשנות יין וכו' – פירוש: אסור לשנות יין חוץ לסעודתו. אבל בסעודתו – מותר, דין שבתו הסעודה אינו משכר. ובחמישי' מותרין מפני כבוד השבת מאי טעמא – פירוש: מאי טעמא אין הכתנים מותרין להסתפר אלא דווקא בחמישי בשבת – כדי שלא יכנסו למשמר כשהן מנוולין. פירוש: ולא ימיתו עד יום אחד מימי השבת, דאם לא יסתפרו קודם שיכנסו למשמרת, הדין לא יסתפרו קודם – יהיו אסורין כל השבוע הבא עד יום החמישי. ומתוך זה שאסור לספר כל השבוע הבא יסתפרו קודם שיכנסו למשמרתם, ולא יהיו מנוולים.

בחן גדול מסתפר מערב שבת לערב שבת וכהן הדיוט אחד לשלשים יום – פירוש: שאינו יכול להשהות יותר. והאי דקאמר בסמוך: השתא דכתיב פרע לא ישלחו פרע ליהוה פירוש: פרע ליהוה – עד שלשים יום, אם ירצה.

לא לירבו כלל – פירוש: ואפילו עד שלשים יום. וקשה: דאם בן גזירה שוה דפרע למה לז' ויש לומר: דשמן רוצה לומר לא לירבו עד שלשים יום, אלא יגלו בעשרים ותשעה. שלוחי לא משלחו – יותר משלשים יום. מכלל

מושמר מותרין לשנות יין בלילות, אבל לא בנמים? שפא חכבד העבודה על אנשי בית אב, ויבואו ויסיעו להם. מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה? מפני שהן עסוקין תמיד בעבודה. מפאן אמרו: כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, וידע שפתי אבותיו קבועין שם, אסור לשנות יין כל אותו היום. במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו, וידע שפתי אבותיו קבועין שם, אסור לשנות יין כל אותה שבת. אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, וידע שפתי אבותיו קבועין שם, אסור לשנות יין כל השנה. רבי אומר: אומר אני: אסור לשנות יין לעולם. אבל מה אעשה? שתקנתו קלקלתו? אמר אביי: כמאן שיתו האידינא פהני חמרא? כרבי. אנשי מושמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבב. ובחמישי' מותרין מפני כבוד השבת. מאי טעמא? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כדי שלא יכנסו למשמרתם פשהו מנוולין. תנו רבנן: "מלך מסתפר בכל יום, כהן גדול מערב שבת לערב שבת, כהן הדיוט אחת לשלשים יום". "מלך מסתפר בכל יום". מאי טעמא? אמר רבי אבא בר זבדא: אמר קרא: "מלך יפיו תחזינה עניד". "כהן גדול מערב שבת לערב שבת". מאי טעמא? אמר רב שמואל בר יצחק: הואיל ומשמרות מתחדשות. "כהן הדיוט אחת לשלשים יום". מנלן? אתיא פרע" פרע" מנזר. כתיב הכא: "וראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו", וכתיב התיב: "קדש יהיה, גדל פרע שעור ראשו". מה להלן שלשים, אף כאן שלשים. ונזיר גופיה מנלן? אמר רב מתנה: סתם נזירות שלשים יום. מנלן? אמר קרא: "היה", בגימטריא תלתין הוי. אמר ליה רב פפא לאביי: ודלמא הכי קאמר רחמנא: לא לירבו כלל! אמר ליה: אי הוה פתב: "לא ישלחו פרע", פדקאמרת. השתא דכתיב: "ופרע לא ישלחו", פרע ליהוה, שלוחי הוא דלא ישלחו. אי הכי, אפילו האידינא נמי! דומיא דשתני יין. מה שתני יין, כזמן ביאה הוא דאסור, שלא בזמן ביאה שרי, אף הכא נמי. והתניא: רבי אומר: אומר אני: כהנים אסורים לשנות יין לעולם. אבל מה אעשה? שתקנתו קלקלתו". ואמר אביי: כמאן שיתו האידינא פהני חמרא? כרבי

משמרות, ושמן יעברו כולם לתוכה הבית בבת אחת. ונמצא זה צריך לעבוד. אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. דהיי כמה שנים שלא חזרה בירה, וקלקלה זו תקנתו לשנות יין בהדיא. ולשמן יבנה לא חיישין. כשהן מנוולין – שלא יזו סומכין על יום אחד מימי שבת, ואין מסתפרין בשבת שעברה. מסתפר בכל יום – מצה. מערב שבת לערב שבת – ולא ישהה מלגלג יותר. ומשמרות פתחדשות – בכל שבת ושבת, ומשמרה שלא ראתהו עד עכשיו ובאה לראותו – הדבר נאה שתראהו ביפיו. לא לירבו כלל – אלא יסתפרו בכל יום. דהכי משמע "ופרע", דהיינו שלשים לא ישלחו, אלא יגלחו. שלוחי לא משלחי – הכי משמע פרע שגדלו – אינן רשאין לגדל עוד. אי הכי – כיון דמקרא מפקת לה, האידינא נמי לא ישלחו ומשני: ביק, דומיא דין, דכתיב בסמוך לחא "ופרע לא ישלחו", ויין לא ישחו כל כהן. מה יין בזמן ביאה הוא דאסור – דכתיב (יחזקאל מז) "כבואם אלה החצר" וגו', בזמן שבית המקדש קים, שבאין שם לעבוד. שלא בזמן ביאה – כגון האידינא, שהבית חרב, ולא זמן ביאה היא. והתניא: רבי אומר: אומר אני: כהן ואמר אביי כהן – מכלל דרבנן אסרי, דחיישין לשמא יבנה. ומצי נמי מיתרי רישא דברייא. מפני מה אמרו אנשי משמר כו', ואיתיי סיפא בלשון קצרה ודייק מיהא מכלל דרבנן אסרי.

כרבי

אלא בראש השנה – כדאמרין בראש השנה (טזא). אמרו לפני מלכיות וחרונות וכו'. ויבינל – ביום הכפרים של יזבל, כרתנן חתם (כזב). שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות כו'. ובשעת מלחמה – דכתיב (במדבר י) "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם" וגו'. ולא ידעין מנא איתפרשי דאומר ברכות ופסוקי מלכיות וזכרונות

ושופרות בשעת מלחמה. צעקה לאליהו – על מי שענה את אליהו חותם "שומע צעקה", ובשמואל "שומע תפלה" דכתיב ביה תפלה (שמואל א ז) "קבצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל בעדכם", צעקה – דכתיב (בראשית טז) "ויהי לשמואל וידוע אל ה' כל הלילה". ואיכא למימר במצפה הוה ההיא צעקה, דבתר פירוש "קבצו כל ישראל המצפתה" כתיב. בפירוש "נחמתי כי המלכיות את שאול" וגו'. כך שמעת. נבי אליהו – במעשה דהר הכרמל כתיב תפלה, דכתיב "עניי ה' עניי", דמשמע לשון בקשה ותפלה, ולא לשון צעקה. ומשני: "עניי ה' עניי" – לשון צעקה הוא. כך שמעתי. וינה בתר דוד ושלמה – דהוה בימי אמציהו, בסדר עולם. דבני למחתם – בסוף כל ברכות "ברוך מרחם על הארץ", ולכחי בעי באותה חתימה דוד ושלמה, שהן התפללו על ארץ ישראל, כך שמעתי. אי נמי: משום דאינהו תקון בית המקדש, דהוה עיקר הארץ. כך שמעתי. ברוך משפיל חרמים – היו אומרים במקום ברוך מרחם, שהכניעם במטר ששבו בתשובה. מפאן אמרו – מדרגתו הבא, דאפילו אנשי משמר שלא היו עובדין באותו היום כלל – אפילו הכי אסורין לשנות יין. כהן – בזמן הזה. חמכדי משמרתו – הידע מאיזו משמרת הוא, מיהוירב או מידעיה, או אחת מעשרים וארבע משמרות. שידע שמות אבותיו ואבות אבותיו עד ידוירב, וידע איזה יום ואיזה שבת היו עובדים. קבועין – שידע דאי שבת אב שלו עובד במקדש, לפי שהרבה היו מבתי אבות הכהנים שלא הוקבעו. שוב אמר לי רבי: קבועין – שלא נתחלל בית אב שלו להיות מנוול מן הכהונה, וידע שראוי בית אב שלו לעבוד. אסור לשנות יין כל אותו היום – ותו לא, שמא יבנה בית המקדש ויחבד העבודה, ויהיה זה צריך לעבוד. מכיר משמרתו – שידע איזה שבת בשנה עובדין. ואינו יודע מאיזה בית אב – דעכשיו אינו מכיר באיזה יום בשבת עובדין, וידע שבתי אבותיו קבועין – אסור כל אותה שבת מספיקא. כבולחו גרסינן: וידע שבתי אבותיו קבועין הן, דאם אינו יודע שבתי אבותיו קבועין לעבוד – מותר הוא לשנות יין כל השנה, ולא חיישין שמא יבנה, ושמן בית אב שלו יעברו היום. רבי אומר: אומר אני כהן אסור כו' – כלומר, אי חיישין לשמא יבנה – יזא אסור לעולם, אפילו חמכיר משמרתו ומשמרת בית אבותיו, דחיישין שמא ישתנה סדר

משמרות, ושמן יעברו כולם לתוכה הבית בבת אחת. ונמצא זה צריך לעבוד. אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. דהיי כמה שנים שלא חזרה בירה, וקלקלה זו תקנתו לשנות יין בהדיא. ולשמן יבנה לא חיישין. כשהן מנוולין – שלא יזו סומכין על יום אחד מימי שבת, ואין מסתפרין בשבת שעברה. מסתפר בכל יום – מצה. מערב שבת לערב שבת – ולא ישהה מלגלג יותר. ומשמרות פתחדשות – בכל שבת ושבת, ומשמרה שלא ראתהו עד עכשיו ובאה לראותו – הדבר נאה שתראהו ביפיו. לא לירבו כלל – אלא יסתפרו בכל יום. דהכי משמע "ופרע", דהיינו שלשים לא ישלחו, אלא יגלחו. שלוחי לא משלחי – הכי משמע פרע שגדלו – אינן רשאין לגדל עוד. אי הכי – כיון דמקרא מפקת לה, האידינא נמי לא ישלחו ומשני: ביק, דומיא דין, דכתיב בסמוך לחא "ופרע לא ישלחו", ויין לא ישחו כל כהן. מה יין בזמן ביאה הוא דאסור – דכתיב (יחזקאל מז) "כבואם אלה החצר" וגו', בזמן שבית המקדש קים, שבאין שם לעבוד. שלא בזמן ביאה – כגון האידינא, שהבית חרב, ולא זמן ביאה היא. והתניא: רבי אומר: אומר אני: כהן ואמר אביי כהן – מכלל דרבנן אסרי, דחיישין לשמא יבנה. ומצי נמי מיתרי רישא דברייא. מפני מה אמרו אנשי משמר כו', ואיתיי סיפא בלשון קצרה ודייק מיהא מכלל דרבנן אסרי.

מכלל דרבנן אסרי – פירוש: מכלל דרבנן אסרי לשותות יין משום דשמוא יבנה בית המקדש, ובעינן כהן ראוי לעבוד וליכא! ומשני: אפשר דמספר ועייל.
בעינן כהנים הראויים לעבודה וליכא – ואם תאמר: הלא בלא יין נמי אסורין בעבודה, דטמאי מתים נינהו וצריכין חזאה שלש (ושביעה) ואמאי אסרי להו יין? ויש לומר:

דמכל מקום מותרין בעבודה צבור, דטומאה הותרה בצבור.

פרועי ראש דלא מחלי עבודה – פירוש: דלא

כתיב בסמוך ולהבדיל וגו' (דבר תורה).

דבר זה מתורת משה לא למדנו – ואם תאמר:

נילף מקל חומר, ומה בעל מום שמוחר

באבילת קדשים, כדרדשין במסכת קדושין פרק

"האיש מקדש" (ג,ג), "וכל מנחת מחבת וכל

מרחשת לכהנים יהיה איש כאחיו" ואפילו הכי –

בעל מום אסור לעבוד עבודה, ערל שאסור

באבילת קדשים, כדרדשין פרק "הערל" (יבמות

ע,א) במזיה שזה תושב ושכיר מפסח, דערל

אסור בו – אינו דין שאסור לעבודה? ויש לומר:

דחלל יזכה, שאינו אוכל בקדשים – ואפילו הכי

כשר לעבודה, וכדאמר פרק "האומר" (קדושין

טו,ב) מדכתיב "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה" –

דמשמע אפילו וחולין שבו הוא רוצה בעבודתו.

אי נמי, מבעל מום לא מצי ליק, דאיכא למיפך

מה לבעל מום שכן עשו בו קריבין כמקריבים,

שכל הקריבין פסולים שהם בעלי מומים כמו

המקריב, תאמר בערל – שלא עשה בו קריבין

כמקריבין, דמה ערלות שייך בבדמה.

שתיי יין דמחלי עבודה – פירוש: דכתיב "יין

ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש

ובין החול."

מריש ירחא דניסן ועד תניא (ידא) וביהו

איתוקם תמידא – פירוש: כדמפרש

במגילת תענית (פרק א), שהיו הבייתוסים

אומרים שחידו מתנגד תמיד, משום דכתיב

"תעשה" את הכבש אחד תעשה בבקר,"

"תעשה" – משמע יחיד, והדרי להו "את קרבני

לחמי לאשי תשמרו להקריב" – לשון רבים.

הלכו

יחזקאל ואסמכה אקרא. פי גמירי הלכה, למיתה.

למיתה. לאחולי עבודה, לא גמירי. "כל הפתוב

במגילת תענית" דלא למיספד, לפניו אסור, לאחריו מותר.

תנו רבנן: "אליו יומיא דלא להתענא בהו, ומקצתהו דלא למיספד בהו. מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה, איתוקם

תמידא. דלא למיספד בהו. מתמניא ביה עד סוף מועדא, איתותב חגא דשבעא, דלא

למיספד בהו." אמר מר: "מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה, איתוקם תמידא. דלא למיספד.

למה לי "מריש ירחא"? לימא "מתרי גניסן", וראש חודש גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר

רב: לא נצרכא אלא לאסור יום שלפניו. ושלפניו נמי – תיפוס ליה דהנה ליה יום שלפני ראש

החדש! ראש החדש דאורייתא הוא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתניא: "תקיים האלה הפתובין

במגילת תענית – לפניהם ולאחריהם אסורין, שפתות וימים טובים – הן אסורין, לפניהן

ולאחריהן מותרין. ומה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ודברי תורה אין צריכין חיזוק.

הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק." אמר מר: מתמניא ביה עד סוף המועד,

ומועד גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר רב פפא: כדאמר רב: לא נצרכא

כרבי. מכלל דרבנן אסרי. מאי מעמא? מהרה יבנה

בית המקדש, ובעינן כהן הראוי לעבודה, וליכא. הכא,

אפשר דמספר ועייל. אי הכי, שתוי יין נמי, אפשר

דגני פורתא ועייל כדרכו בר אבא. דאמר רמי בר

אבא: דרך מיל ושניה כל שהוא כר, ושניה משכרתו – והאי שינוי איכא כהן מיהא. שתוי יין

מי איתמר עלה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח:

לא שנו אלא בששתה שיעור רביעית? אבל שתה

יותר מרביעית כל שפן שדרך מטרדתו ושניה

משפרתו. רב אשי אמר: שתוי יין דמחלי עבודה, גזרו

בהו רבנן. פרועי ראש דלא מחלי עבודה, לא גזרו בהו

רבנן. מיתבי: "ואלו שתן במיתה: שתוי יין, ופרועי

ראש." בשלמא שתוי יין כהדיא פתיב בהו: "יין ושכר

אל תשת". אלא פרועי ראש מנל? דכתיב: "וראשם

לא יגלחו, ופרע לא ישלחו". וכתיב בתריה: "ויין לא

ישתו כל כהן, בבואם אל החצר הפנימית". ואיתקיש

פרועי ראש לשתוי יין. מה שתוי יין במיתה, אף

פרועי ראש במיתה. ומינה, אי מה שתוי יין דמחלי

עבודה, אף פרועי ראש דמחלי עבודה! לא. פי

איתקיש, למיתה הוא דאיתקיש. אבל לאחולי עבודה,

לא איתקיש. אמר ליה רבינא לרב אשי: הא מקמי

דאתא יחזקאל, מאן אמרה? אמר ליה: וילמעין, הא

דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה לא למדנו,

ומדברי קבלה למדנו: "כל בן נכה, ערל לב, וערל

בשר, לא יבוא אל מקדש". הא מקמי דאתא יחזקאל,

מאן אמרה? אלא, גמרא גמיר ליה. ואתא יחזקאל

ואסמכה אקרא. הכא נמי גמרא גמיר לה, ואתא

יחזקאל ואסמכה אקרא. פי גמירי הלכה, למיתה.

למיתה. לאחולי עבודה, לא גמירי. "כל הפתוב

במגילת תענית" דלא למיספד, לפניו אסור, לאחריו מותר.

תנו רבנן: "אליו יומיא דלא להתענא בהו, ומקצתהו דלא למיספד בהו. מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה, איתוקם

תמידא. דלא למיספד בהו. מתמניא ביה עד סוף מועדא, איתותב חגא דשבעא, דלא

למיספד בהו." אמר מר: "מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה, איתוקם תמידא. דלא למיספד.

למה לי "מריש ירחא"? לימא "מתרי גניסן", וראש חודש גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר

רב: לא נצרכא אלא לאסור יום שלפניו. ושלפניו נמי – תיפוס ליה דהנה ליה יום שלפני ראש

החדש! ראש החדש דאורייתא הוא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתניא: "תקיים האלה הפתובין

במגילת תענית – לפניהם ולאחריהם אסורין, שפתות וימים טובים – הן אסורין, לפניהן

ולאחריהן מותרין. ומה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ודברי תורה אין צריכין חיזוק.

הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק." אמר מר: מתמניא ביה עד סוף המועד,

ומועד גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר רב פפא: כדאמר רב: לא נצרכא

אלא

שני ימים וכו'. ודחו אותן, והלכו להן בייתוסים מכח הפסוקין על כרחן, וחזרו בהן. (עד כאן הגהה). איתוקם תמידא דלא למיספד גרסין, ולא גרסין להתענא, כדמוכח בסמוך דקתני:

לא נצרכא אלא לאסור את שלפניו. ואי גרסין להתענא – אם כן היינו רבי יוסי, דאמר: לפניו אסור. והא ליכא למימר דרבי יוסי היא. דקא פריך, כמאן – כרבי יוסי? בתמיהה.

מכלל דכרבנן פסיקא ליה. עד סוף מועדא – פסח. תנא דשכועיא דלא למיספד – במגילת תענית (פרק א) מפרש מאי איתוקם. וראש חודש יום טוב הוא – דכתיב "קרא עלי מועד",

והוי ראש חודש אב, בהאי מסכתא לקמן (ט,א).

לאסור

כרבי הא רבנן מיסר אסרי – אפילו שלא בזמן ביאה. ומשני: מאי מעמא כו' והכא כו' – מאי טעמא תירוצא הוא. כלומר, דטעמא מאי גזרו רבנן ביין – שמא יבנה כו'. אבל

גבי פרועי ראש – לא גזרו. דאפשר דמסתפר מיד, והדר עייל לבית המקדש לעבודה

דרך מיל ושניה כל שהוא כר, ושניה משכרתו – והאי שינוי איכא כהן מיהא. שתוי יין

דמחלי עבודה – דכתיב "יין ושכר אל תשת",

וסמין ליה "להבדיל בין הקדש ובין החול", בין

עבודה קדושה למחוללת, דאי עבדי עבודה

שתוי יין – חילל. פרועי ראש – דלא כתיב ביה

חלל, דלא נראה חילול. ואילו שבמיתה – ביד

שמים, במסכת סנהדרין ב"אלו הן הנשרפין

(פג,א) שתוי יין – במיתה, דכתיב "יין ושכר אל

תשת בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו" –

דהיינו מיתה ביד שמים, מודלא כתיב "וימת",

ואמר בשלמא כו'. הכי גרסין: ומינה מה שתוי

יין מחלי עבודה אף פרועי ראש מחלי עבודה –

קשיא לא גרס. כי נמירי הלבא למיתה –

לאחולי עבודה לא גמירי. מחלי עבודה – חולין

היא כל עבודתו שעבד. אף פרועי ראש –

עבודתם מחוללת, דכלל מילי איתקיש,

ותויתבא דרב אשי דאמר: פרועי ראש לא מחלי

עבודה. דרב חסדא – בפרק שני דזבחים, וקא

בעי התם: כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה

מהו? ואמר רב חסדא כו'. ערל לב וערל בשר.

הלכתא נמירי לה – מסיני. מריש ירחא דניסן

עד תמניא ביה – דכל שמונה ימים נשאו ותנתו

בדבר, עד שנצטוו את הצדוקין, ובעשו אותם יום

טוב. ודבר זה מפורש במנחות בפרק "רבי

ישמעאל" ובמגילת תענית המצויה אצלנו. דלא

להתענא בהו – שכולן אסורין בתענית,

ומקצתהו שיש בהו קצת חמורין כל כך

שבהספד נמי אסורין. איתוקם תמידא ואיתותב

תנא דשכועיא – בענינים רבים חלקו ביותסין

עם הכהנים, ומפורשין במנחות ובמגילת תענית

(פרק א). והכי גרסין התם בפרק "ר' ישמעאל"

וסה,א, תנו רבנן: אליו יומיא דלא להתענא

בהו, ומקצתהו דלא למיספד בהו. מריש ירחא

דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא. דלא

למיספד. ומתמניא ביה עד סוף מועדא איתותב

תנא דשכועיא, דלא למיספד. מריש ירחא דניסן

ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למיספד

– שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנגד ומביא

תמיד, מאי דרוש – "את הכבש אחד תעשה

בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים".

מאי אהדרו להו – "את קרבני לחמי לאשי

תשמרו להקריב" לשון רבים הוא, שיהו כולן

באין מתרומת הלשכה. מתמניא ביה כו' עד

דלא למיספד – שהיו בייתוסים אומרים עצרת

אחר השבת הוא, שהעומר מתחיל אחד בשבת

שנאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת". ניטפל

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

אחד שהיה מטפס בנגדו, ואמר: משה רבינו

אודה ישראל היה, וידע שעצרת יום אחד הוא,

עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

לזון רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק

תענית דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצה

1 כדעת רבי המתיר לשתות בזמן הזה. מכלל דבריו יש ללמוד דרבנן
2 אסרי – אוסרים לשתות אף בזמן הזה, ומדוע לדעתם לא אסרו אף
3 גידול שער.
4 משיבה הגמרא: מאי מעמא – משום מה אסרו שתיית יין בזמן הזה,
5 משום שמהרה יקנה בית המקדש, ובעינן ורצויים אנו כהן הראוי
6 לעבודה, ואם ישתו הכהנים וישתכרו, ליכא – אין לנו כהן כשר,
7 אבל הלא לגבי איסור גידול שער, אף אם יבנה המקדש אפשר
8 דמספר ועייל – יכול הכהן להסתפר ולהכנס. מקשה הגמרא: אי
9 הכי, שתוי יין גמי – נתיר אף לשתות יין בזמן הזה, שאף אם יבנה
10 המקדש אפשר דנני פורתא ועייל – יכול הכהן להפגי יינו בשינה
11 מועטת ולהכנס, וכדרמי בר אבא, דאמר רמי בר אבא הליכת דרר
12 בשיעור מיל, וכן שינה אפילו בזמן כל שהוא, מפינן את השפעת
13 הניין. משיבה הגמרא: לאו מי איתמר עלה – האם לא נאמר על כך
14 בבית המדרש, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, לא שנו שדרך
15 ושינה מפיגים את השפעת היין אלא כששתה שיעור רביעית בלבד,
16 אבל אם שתה יותר מרביעית והשתכר, כל שכן שדרר מטרדתו
17 (מבלבלת אותו) ושינה משכרתו יותר. לכן אסרו על הכהנים
18 שתיית יין בזמן הזה, כדי שיוכלו לעבוד מיד לאחר שיבנה
19 המקדש, אך גידול שער שאפשר לספרו בזמן קצר לא הוצרכו
20 לאסור.
21 תירוצ נוסף: רב אשי אמר, שתוי יין דמחלי עבודה – שאם עובדים
22 בעודם שתויים מחללים עבודתם, נזרו בהו רבנן והחמירו שאף
23 בזמן הזה לא ישתו, אבל פרועי ראש דלא מחלי עבודה – שאף אם
24 יעבדו לא תפסל עבודתם, לא נזרו בהו רבנן בזמן הזה.
25 הגמרא מקשה על חידושו של רב אשי שפרוע ראש אינו מחלל
26 עבודתו: מיתיבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, ואילו
27 העבירות במקדש שהן במיתה בידי שמים, שתוי יין ופרועי ראש
28 שעבדו, ולכאורה קשה, בשלמא – מובן חיוב שתוי יין, שהרי
29 בהרמא (במפורש) כתב בהו חיוב מיתה, שנאמר (ויקרא יט) יין ושכר
30 אל תשת (אתה ונזיר אתך בבאכם אל אהל מועד, ולא תמותו),
31 אלא פרועי ראש מנלן שאם עבדו חייבים מיתה. דכתיב (יחזקאל מד
32 כ) וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו, וכתיב בתריה (שם פסוק כא) יין
33 לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית, ואיתקוש – הוקשו
34 בפרשה זו פרועי ראש לשתוי יין, ללמדך, מה שתוי יין במיתה, אף
35 פרועי ראש במיתה. הגמרא מסיימת את הקושיא על רב אשי: ומינה
36 – משם יש ללמוד אף לגבי חילול, אי מה שתוי יין דינם דמחלי
37 עבודה – שמחללים עבודתם, אף פרועי ראש דמחלי עבודה, ושלא
38 כדריי רב אשי שאמר שעבודתם כשירה. (לא, כי איתקוש למיתה
39 הוא דאיתקוש, אבל לאחולי עבודה לא איתקוש).
40 אמר ליה רבינא לרב אשי, הא – הלכה זו שפרועי ראש חייבים
41 מיתה בידי שמים, מקמי דאתא יחזקאל מאן אמרה – מהיכן ידעו
42 אותה לפני שבא יחזקאל והקישם לשתוי יין. אמר ליה רב אשי,
43 ולימעימך – לשיטתך ניתן לשאול שאלה דומה במקום נוסף, הא
44 דאמר רב חסדא, דבר זה שבהו ערל פסול לעבודת המקדש, מתורת
45 משה לא למדנו, ומדברי קבלה למדנו זאת, שנאמר (שם מד ט) כל בן
46 נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי (ל'שרתני), הא מקמי
47 דאתא יחזקאל מאן אמרה. אלא ודאי הלכה זו נמרא גמיר לה –
48 נאמרה למשה בסיני והועברה במסורת מדור לדור, ואתא (בא)

49 יחזקאל ואסמכה אקרא – ורמזה במקראות, הלא נמי לענין חיוב
50 מיתה בפרועי ראש, נמרא גמיר לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.
51 (כי גמירי הלכה למיתה, לאחולי עבודה לא גמירי).
52 שנינו במשנה: כל יום תתבוב במגילת תענית דלא למיספד בו, ביום
53 שלפניו אסור, וביום שלאחריו מותר.
54 הגמרא מביאה את תחילתה של מגילת תענית, ומבארת אותה:
55 תנו רבנן, אליו יומיא דלא להתענות בהון – אלו הימים שקבעו
56 חכמים לנהוג בהם כימים טובים ולא להתענות בהם, ומקצתהון
57 דלא למיספד בהון – ובמקצתם אף אסרו להספיד את המת. מריש
58 ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא – מראש חודש ניסן עד
59 היום השמיני בניסן ניצחו חכמים את הצדוקים, והעמידו דין קרבן
60 התמיד על משפטו שאין יחיד מביא, מחמת כן קבעו חכמים דלא
61 למיספד בהון – שלא להספיד בהם. מתמניא ביה עד סוף מועדא
62 איתותב תנא דשבוועיא – משמונה בניסן עד סוף חג הפסח ניצחו
63 חכמים את הבייתוסים ונתיישב על דינו זמן חג השבועות, ומחמת
64 כן קבעו חכמים אף בימים אלו דלא למיספד בהון.
65 אמר רב – הובא לעיל בברייתא, מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה
66 איתוקם תמידא, ולכן תיקנו דלא למיספד. שואלת הגמרא: למה לי
67 מריש ירחא – מדוע הוצרך התנא לומר שהאיסור מתחיל מראש
68 חודש, לימא מתרי בניסן – די לו לומר שהוא מתחיל מיום שני
69 בניסן, וראש חדש גופיה הרי יום טוב הוא, ואסור בתענית ובהספד
70 גם בלא הסיבה המוזכרת כאן. מתרצת הגמרא: אמר רב, אמנם
71 ראש חודש אסור מחמת עצמו, ולא נצרכה – לא הוצרך התנא
72 להזכירו בימים טובים שנקבעו מחמת הקמת התמיד, אלא כדי
73 לאסור את היום שלפניו, כמבואר במשנה.
74 שואלת הגמרא: ושלפניו נמי תיפוק ליה דתהו ליה יום שלפני ראש
75 חדש – גם היום שלפניו אסור בלא הקמת התמיד, שהרי הוא יום
76 לפני היום טוב של ראש חודש. מתרצת הגמרא: ראש חודש מצד
77 עצמו אינו גורם לאסור את היום שלפניו, כיון שקביעת ראש חדש
78 כיום טוב, מדאורייתא הוא, ודאורייתא לא כפי חיווק – ודינים
79 שמקורם מן התורה אינם צריכים חיווק לפי שחשובים הם בעיני
80 העם. דתניא, הימים האלה הפתויין במגילת תענית, אף לפניהם
81 ולאחריהם אסורין, אך שבתות וימים טובים רק הן עצמם אסורין
82 אבל הימים שלפניהן ולאחריהן מותרין, ומה הפרש בין זה לזה,
83 תללו – שבתות וימים טובים דברי תורה – איסורם מן התורה, ודברי
84 תורה אין צריכין חיווק, אולם תללו – ימים טובים המוזכרים
85 במגילת תענית איסורם מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיווק.
86 לכך הוזכר ראש חודש ניסן בין הימים האסורים מדרבנן ללמוד
87 שאסור אף ביום שלפניו.
88 הגמרא ממשיכה לבאר את הנאמר במגילת תענית: אמר רב,
89 מתמניא ביה עד סוף מועדא איתותב תנא דשבוועיא, ולכן תיקנו
90 בהם דלא למיספד. מקשה הגמרא: למה לי עד סוף מועד – מדוע
91 הוצרך התנא לומר שהאיסור נמשך עד סוף החג. לימא עד המועד
92 – די לו לומר שאסרו חכמים עד תחילת החג, ומועד גופיה – ופסח
93 עצמו בלאו הכי יום טוב הוא ואסור בתענית והספד. מתרצת
94 הגמרא: אמר רב פפא, כדאמר רב על תחילת הברייתא שלא
95 נצרכא הזכרת ראש חודש בין הימים האסורים מחמת הקמת
96 התמיד

עברו שבעה חדשים שיכול היה ללמוד בכל יום על-כל-פנים איזה שורות מפנימיות התורה אילנא דחיי ותמורת זה עסק בשקלא-וטריא הכדאי ללמוד, האפשר ללמוד כו' וכו'.

ממכתב י"ט כסלו, תשט"ו

התמיד, בין דאילו מקלע (ליה) מילתא – אם תיגור איזו שהיא
 גזירה בימים הראשונים של חודש ניסן, ובפליגיה לשבעה – ומתוך
 כך יבטלו את שבעת הימים טובים של הקמת התמיד ויגורו על
 הציבור תענית, עדיין תמנא גופיה – יום ח' בניסן עצמו אסור,
 דהנה ליה יומא קמא – שהוא היום הראשון מהימים דאיתותב ביה
 תנא דשבוועיא.
 מסיימת הגמרא: השתא דאיתת להכי – כעת שהגענו לתירוץ זה,
 שיתכן שהברייתא אסרה יום אחד משתי סיבות כדי שאם תבטל
 אחת יאסר מהשניה, לגבי עשרים ותשעה באדר ששאלנו מדוע
 הוצרכה הברייתא לאסרו מפני שהוא יום לפני ראש חודש ניסן
 מאחר והוא יום לאחר כ"ח אדר, גמי – יש גם כן לומר, שבין
 דאילו מקלע מילתא – אם תבוא צרה בכ"ח אדר, ובפליגיה –
 ויבטלו ליום טוב של עשרים ותמנא באדר ויגורו בו תענית, עדיין
 עשרים ותשעה גופיה אסור, דהנה ליה יומא קמא גמי דאיתותב
 תמנא – שהוא יום שלפני היום שהועמד בו התמיד.
 שנינו במשנה, שכל הימים הכתובים במגילת תענית שאסורים
 בתענית, לדעת חכמים מותרים לפניהם ולאחריהם, ולרבי יוסי
 אסורים לפניהם, וימים האסורים בהספד, לדעת חכמים אסורים
 לפניהם, ולרבי יוסי אף לאחריהם. הגמרא דנה בפסק ההלכה של
 דינים אלו: איתמר, רבי חייא בר אסי אמר רב, הלכה כרבי יוסי
 שימים האסורים בהספד אסורים אף את היום שלאחריהם.
 ושמאלא אמר, הלכה כרבי מאיר שהוא התנא החולק על רבי יוסי
 במשנתו וסתם משנה רבי מאיר היא, הסובר שאין אסורים
 אלא את היום שלפניהם.
 מקשה הגמרא: ופי אמר שמואל הכי – האם יתכן ששמואל פסק
 שימים האסורים בהספד אף הימים שלפניהם אסורים, והתניא, רבן
 שמעון בן גמליאל אמר, מגילת תענית פותחת 'אלין יומיא דלא
 להתענא בהן ומקצתהון דלא למיספד בהון', ופה תלמוד לומר
 'בהון' 'בהון' שתי פעמים, לומר לך שהן עצמן אסורין, אבל הימים
 שלפניהם ולאחריהן מותרין. ואמר שמואל, הלכה כרבן שמעון בן
 גמליאל, ואם כן שמואל סובר שאף ימים האסורים בהספד אינם
 אסורים את היום שלפניהם, וכיצד יתכן שפסק רבי מאיר שאסר
 לפניהם.
 מתרצת הגמרא: לדעת שמואל יש להקל בימים אלו שאין
 קדושתם אלא מדרבנן, ולכן מעיקרא – בתחילה שלא ידע את
 שיטת רבן שמעון בן גמליאל, סבר בין דליבא ושאין תנא דמיקל
 כרבי מאיר, יש לפסוק הלכה כמותו, ולכן אמר הלכה כרבי מאיר.
 אך בין דשמעיה לדעת רבן שמעון בן גמליאל דמיקל מפי – שמיקל
 יותר מרבי מאיר ומתיר תמיד לפניהם ולאחריהם, אמר הלכה
 כרבן שמעון בן גמליאל.
 וכן אמר באלו (שם חכם) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן,
 הלכה כרבי יוסי. אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבא, אסברא לך –
 אסביר לך, כי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, אדלא להתענא –
 לגבי הימים האסורים בתענית, שאסורים אף הימים שלפניהם.
 אולם לגבי הימים האסורים בהספד לא פסק כמותו.
 מקשה הגמרא: ופי אמר רבי יוחנן הכי – וכי כך אמר רבי יוחנן,
 שימים האסורים בתענית אף הימים שלפניהם אסורים, והאמר רבי
 יוחנן, הלכה כסתם משנה – כדן המוזכר במשנה ללא הזכרת שם
 אומרו, והנן – ושנינו סתם משנה במסכת מגילה (ג), אף על פי
 שאמרו חכמים שפעמים מקדימין לקרוא את מגילת אסתר ושומן
 קריאתה ב"ד וט"ו באדר ב"א י"ב וי"ג אדר, ולעולם לא מאחרין
 קריאתה אחר ט"ו.

אלא לאסור את היום שלפניו, קמא גמי – אף כאן לא נצרכה
 הברייתא לכלול את ימי החג בין הימים האסורים מחמת שהתברר
 בהם זמן חג השבועות, אלא כדי לאסור את היום שלאחריו כדן
 ימים טובים דרבנן, שמחמת המועד עצמו אינו נאסר.
 מקשה הגמרא: קמא – כאיזו שיטה שייך לומר שהתנא כלל את
 ימי המועד כדי לאסור לאחריו, הלא כרבי יוסי דאמר במשנתו
 (לעיל טו) שיום שאסור בהספד בין לפניו בין לאחריו אסור, שהרי
 לרבנן לאחריו מותר, אי הכי בעשרים ותשעה באדר גמי, מאי
 איתנא דהוי יומא דמקמי יומא דמיתוקם תמיד – מדוע צריך התנא
 לכלול את ראש חודש ניסן לאסור מצד יום טוב שהוקם בו
 התמיד כדי לאסור את היום שלפניו (כפי שהתבאר לעיל (ע"א)),
 תפיק ליה דהנה ליה יומא דבתר עשרין ותמנא ביה – הרי ממילא
 הוא אסור משום שהוא יום לאחר כ"ח אדר שהוא יום טוב בפני
 עצמו, ולרבי יוסי יום שאסור בהספד, אוסר אף את היום שאחרי.
 דהנא, בעשרים ותמנא ביה – באדר, אמת בשורקא מכתא
 ליהדא – הגיעה בשורה ליהודים, דלא יעידון מן אורחיה –
 שאינם צריכים להתבטל מדברי תורה, שפעם אחת נגזרה גזירה על
 ישראל שלא יעסקו בתורה ושלאל ימולו את בניהם וישחללו שבתות.
 מה עשה יהודה בן שמוע וחביריו, הלכו ונמלו עצה ממכורניתא
 (ושרה) אחת שכל גדולי רומי היו מצוין אצלה, אמרה להם, עמדו
 ותפנינו בלילה. הלכו ותפנינו בלילה, וכך אמרו והתפללו לפני ה'
 על צרותיהם, אי שמים – אחה ה' שבשמים, ועוד הוסיפו ופנו
 לשירים הרומאים ואמרו להם, וכי לא אחים אנחנו, וכי לא בני אב
 אחד אנחנו, הרי יצחק הוא אב ליעקב ועשו, וכי לא בני אב אחד
 אנחנו, הרי שניהם בני רבקה, ואם כן על מה ולמה נשתנינו מכל
 אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות רעות. שמעו השרים
 צעתכם, ובמלום – ויבטלו את הגזירות, ואותו היום כ"ח באדר היה
 ונשאוהו יום טוב לאסור בתענית והספד. ואם הברייתא של מגילת
 תענית סוברת כרבי יוסי האסור את היום שאחרי, אין צריך
 לאסור מחמת שהוא יום לפני א' ניסן.
 מתרצת הגמרא: אמר אבי, לא נצרכה הלכה זו, אלא להדש מעובר
 – בשנה שחודש אדר מלא, ויום לפני ראש חודש ניסן אינו סמוך
 לכ"ח אדר, ואינו נאסר אלא מפני שהוא יום לפני ראש חודש ניסן.
 תירוץ נוסף: רב אשי אמר, אפילו תימא שהברייתא באה להשמיע
 זאת לשנה בה הדש אדר חסר, עדיין אפשר לתרץ, שכל שלאחרי
 כל יום הנאסר מחמת שהוא לאחר יום המוזכר במגילת תענית,
 בתענית אסור ובהספד מותר, שמאחר ואין איסורו מחמת עצמו
 לא החמירו לאסור אף בהספד, וזה – ערב ראש חודש ניסן, הואיל
 ומוטל הוא בין שני ימים מוזכרים, החמירו בו ונשאוהו כיום טוב
 עצמו, ואפילו בהספד גמי אסור. לכך הוצרכה הברייתא לאסור גם
 מצד שהוא יום לפני א' ניסן, ולא הסתפקה בכך שהוא יום לאחר
 כ"ח אדר.
 הגמרא ממשיכה לבאר את הנאמר במגילת תענית: אמר מר,
 מתמנא ביה ועד סוף מועדא איתותב תנא דשבוועיא – משמונה
 בניסן עד סוף חג הפסח נתיישב מועד חג השבועות, וקבעו דלא
 למיספד וקל וחומר שלא להתענות בהם. מקשה הגמרא: למה לי
 למימר מתמנא ביה – מדוע הוצרכה הברייתא לומר שאותם ימים
 טובים מתחילים בח' ניסן, לימא מהשעה ביה, ותמנא גופיה אסור
 דהנה ליה יומא דאיתותב ביה תמיד – די היה לה לומר
 שמתחילים בט' ניסן, וחי' ניסן כבר אסור משום שהוא בכלל הימים
 שהוקם בהם התמיד.
 משיבה הגמרא: יש צורך להוכיח שהיום השמיני אסור גם מטעם
 שבו נתיישב חג שבועות ולא די במה שנאסר משום שהוקם בו

ידוע שקבלת התורה בכללותה הייתה באמירת נעשה ונשמע וביארו רבותינו ז"ל שזהו דווקא על-ידי הקדמת נעשה לנשמע (שפירושו
 הבנה והשגה ומלשון דבר כי שומע עבדך) היינו העניין דקבלת עול.

ממכתב י"ט כסלו, תשט"ו

תענית. פרק שני – סדר תעניות כיצד דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קעז רש"י תוספות

הלכו והפגנו – הפגנו – לשון נדי וצעקה. "אי שמים" גרסין; פירוש שמים: להקדוש ברוך הוא היו צועקין; למה יאמרו הגוים איה אלהיכם, ולמה אמרו – וכי לא אחיכם אנתו וכו'. **לא** נצרכה אלא לחדש מעובר – פירוש: דעברוה לאדר, שלא נראה הלכנה עד יום שלשים והיו ראש חדש ניסן יום שלשים ואחד. פירוש: ואם כן האי עשרים ותשעה

לא מצינו לאוסרו משום יום שלפני ר"ח ניסן, דיום ל' מפסיק בינתיים – משום הכי איצטריך לאוסרו משום יום שלאחר עשרים ותמניא.

דאילו אי איקלע וכו' – שום גזרה מריש ירחא וכו' תמניא גופיה אסור דהוה ליה וכו'. והקשה הקונטרס: אבתי לימא תשעה, ואפילו אי מיקלע שום גזרה ובטלאל ל' ימים וכו' – אבתי אסור תמניא גופיה משום דהוי יומא דמקמי יומא דאיתותב חגא דשבוועיא ותירץ הקונטרס: הא לא פירכא, דהא מיום טוב גופיה דתמיד מבטלין ליה, ואנא ניקום ונגזור משום קמי יומא דאיתותב: חגא דשבוועיא וכי האי מתרעין לקמן ביום טוריינטס.

רב אמר הלכו בר' יוסי דאמר לפניו אסור אבל לאחריו מותר – ואם תאמר: כיון דאמר הלכו בר' יוסי, היאך אנו מתעניין לפני פורום? דאי משום דבטלה מגילת תענית – מכל מקום אהנכיה ואפריה לא בטלו ויש לומר: דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו – ורצה לומר הרינין שלהם, לעשותן יום טוב, ודלא להתענא בהון. אבל בדינים דלפניהם – בטלו. עוד יש לומר: דכיון דיום שלפני הפורים שנתבטל מיריט וידהו, שהיו רגילין לעשות בהן ונתבטלו יום טוב שלהם – הכי נמי יש לנו לומר שיבטלו משום טעם לפני הפורים, והכי נמי אמרין בסמוך גבי יום שלפני נקנור וכו' וכן גבי יום טוב טוריינטס, דכיון דבטלו מיום שלהם – לא יאסרו משום יום טוב הבא אחריהם, דאסורים משום יום שלפניהם – כמו כן הבא גמי: דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל משום עצמו ומותר להתענות – לא יאסר משום יום שלפני הפורים.

הלכה

גופיה אסור, דהוה ליה יומא קמא דאיתותב ביה חגא דשבוועיא. השתא דאתית להכי, עשרים ותשעה נמי, כיון דאילו מיקלע מילתא ובטליה לעשרים ותמניא, עשרין ותשעה גופיה אסור, דהוה ליה יומא דמקמי יומא דאיתותב. איתמר: רב חייא בר אסי אמר רב: הלכה פרבי יוסי. ושמואל אמר: הלכה פרבי מאיר. ומי אמר שמואל הכי? והתניא: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: ומה תלמוד לומר 'בהון', 'בהון' שתי פעמים? לומר לך שהן אסורין, לפנייהן ולאחריהן מותרין". ואמר שמואל: הלכה פרבן שמעון בן גמליאל! מעיקרא סבר כיון דליפא תנא דמיקל פרבי מאיר, אמר הלכה פרבי מאיר. כיון דשמעיה רבן שמעון דמיקל טפי, אמר הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. וכן אמר באלי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה פרבי יוסי. אמר ליה רבי חייא לבאלי: אסברא לך. כי אמר רבי יוחנן הלכה פרבי יוסי, אדלא להתענאה. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן: הלכה פסתם משנה. ותנן: "אף על פי שאמרו מקדימין ולא מאחרין, מותרין

ליקום וליגזור קמיה יומא דאיתותב חגא דשבוועיא? וכחאי גונא מתרץ לקמן ביום טוריינטס. עשרים ותשעה נמי – דתרצת לה לעיל לא נצרכה כו', להכי נקט בריש ירחא דאי מיקלע כו'. כרבי יוסי – דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור. כרבי מאיר – סתם מתניתין, דקתני: לאחריו מותר. מה תלמוד לומר בהון בהון – דלא להתענא בהון, ומקצתהון דלא למספד בהון. וקא דריש לה כדריק לקמן 'בהון' משמע מיעוט. ואמר שמואל – גרס. הלכה כרבי שמעון – דמדרבנן נידה, ולא מחמירין כולי האי. באלי – שם חכם. הכי גרסין: כי אמר רבי יוחנן הלכה אדלא להתענא – דימים הכתובים במגילת תענית דלא להתענא – לפנין אסורים ולאחריו מותרין. כו' יוסי ולא כרבי מאיר, דאמר: אף לפניהם מותר. אבל אדלא למספד – דאין הלכה כרבי יוסי דאמרן לפניו ולאחריו אסור, אלא כרבי מאיר, דאמר: לפניו – אסור לאחריו – מותר. ומי אמר רבי יוחנן הכי – דלפניו מיהא אסור, כרבי יוסי. מקדימין – שקראו קודם זמנה.

מותרין

לאסור את שלפניו – להכי נקט מריש ירחא דניסן, לאסור את יום שלפני ראש חדש בתענית, כדתינא בסמוך: לפנין אסורין. דאי משום ראש חדש לא היה נאסר, כדמפרש: דדברי תורה אין צריכין דיוק. כמאן כו' יוסי – דמתניתין, דאמר אף לאחריו? בתמידה, ושבתק רבנן. אי הכי, דאליבא דר' יוסי מוקמת לה למגילת תענית – עשרים ותשעה

באדר נמי, דקתרצת לעיל דאדרכי נקט ריש ירחא דניסן, דהיינו יום שלשים, דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, מעשרים ותשעה יום הוא. משום דקא בעי למיסר יום עשרים ותשעה – תיפוק ליה דבלאו הכי הוי אסור יום עשרים ותשעה, דהוה ליה יום דבחר עשרים ושמונה, שהוא יום טוב כו' ואסור יום שלאחריו כרבי יוסי, ואמאי נקט ריש ירחא, לאסור את שלפניו? דלא יתידון – שלא יהו צריכין ליבטל מתלמוד תורה, שנגזר עליהן שלא יעסקו בתורה. הפגנו – צעקו. כך מתרגמין בתהלים כל לשון שועה וצעקה – לשון פגיה. אי שמים גרסין – אהה ה', להקדוש ברוך הוא היו צועקים, על אותם שגזרו עליהם גזרות קשות, והיו אומרים להם לפני הקדוש ברוך הוא: וכי לא אחיכם וכו'. **נצרכה אלא לחדש מעובר** – בשנה מעוברת, שיש בה שני אדר והאדר חסר. והשתא, כי הוה אדר שני מלא – הוה יום שלשים לפני ראש חדש ניסן. אי נמי, דעברוה לאדר, כגון שלא נראה החדש יום שלשים. דמשום יום טוב דעשרים ושמיני לא מיתסר אלא עשרים ותשעה. **רבא אמר אפילו תימא חדש חסר** – ואהכי נקט מריש ירחא, דאי הוה אסר ליה ליום עשרים ותשיעי משום בחר עשרים ושמיני – לא הוה אסר ליה אלא בתענית לחדיה. דכל שלאחריו כו' – כלומר, כל שאסור משום אחר יום טוב – בתענית הוא דאסור, הא בהספד – מותר. ואהכי נקט מריש ירחא, דלחוי האי עשרים ותשעה דנקט מוטל בין שני ימים. משום דאי מיתסר משום דלפני יום טוב – אימור לא איתסר בהספד, דהאי דנקט כל שלאחריו כו' – לאו משום דלפניו נמי אסור בהספד, אלא איירי דפריך דליתסר יום עשרים ותשעה משום בחר עשרים ושמונה הוא דמיהדר ליה, כל שלאחריו כו'. **וימא תשעה ותמניא גופיה** – יום טוב הוא, דהא הוה ליה מהנך ימים טובים דאיתוקם בהו תמידא, כדכתיב ביה: מריש ירחא עד תמניא. הכי גרסין: דאי איקלע מילתא ובטליה לשבעה תמניא גופיה אסור דהוה ליה יומא דאיתותב חגא דשבוועיא – דאי איקלע מילתא, שאם נגזר גזירה וצריכין להתענות תוך אלו ימים טובים דתמיה, ובטלו אותן להתענות בכלן, שאין לבטלם לחצאין. אבתי יומא תמניא אסור משום חגא דשבוועיא – ואי קשיא: אבתי לימא תשעה, ואפילו אם אירע מילתא דבטלי – אבתי הוא אסור, תמניא גופיה, משום קמא יומא דחגא דשבוועיא, דהוה יום שלפניו לאו פירכא הוא, דהא יום טוב גופיה בטלי, ואנא

ליקום וליגזור קמיה יומא דאיתותב חגא דשבוועיא? וכחאי גונא מתרץ לקמן ביום טוריינטס. עשרים ותשעה נמי – דתרצת לה לעיל לא נצרכה כו', להכי נקט בריש ירחא דאי מיקלע כו'. כרבי יוסי – דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור. כרבי מאיר – סתם מתניתין, דקתני: לאחריו מותר. מה תלמוד לומר בהון בהון – דלא להתענא בהון, ומקצתהון דלא למספד בהון. וקא דריש לה כדריק לקמן 'בהון' משמע מיעוט. ואמר שמואל – גרס. הלכה כרבי שמעון – דמדרבנן נידה, ולא מחמירין כולי האי. באלי – שם חכם. הכי גרסין: כי אמר רבי יוחנן הלכה אדלא להתענא – דימים הכתובים במגילת תענית דלא להתענא – לפנין אסורים ולאחריו מותרין. כו' יוסי ולא כרבי מאיר, דאמר: אף לפניהם מותר. אבל אדלא למספד – דאין הלכה כרבי יוסי דאמרן לפניו ולאחריו אסור, אלא כרבי מאיר, דאמר: לפניו – אסור לאחריו – מותר. ומי אמר רבי יוחנן הכי – דלפניו מיהא אסור, כרבי יוסי. מקדימין – שקראו קודם זמנה.

הלכה מתענה ומשלים – פירוש: הא דקפסק הלכה מתענה ומשלים – אראש חדש קאי, דאי אתנכה ואפרים – אינו יכול להתענות, ד"ים משתה ושמה" כתיב.

הדרן עלך סדר תעניות קמא

1 **מתריעין** עליהם מיד ומתענין כמו כן. ואפילו
2 בראשונות שחומר האחרונות נהגין
3 בו ואם תאמר הא דמתריעין משמע דמתריעין
4 ומתענין אמאי צריך לפרש במתני' בסמוך אותה
5 העיר מתענה ומתערע כיון דסתם מתריעות
6 משמע תרדיוהו ויש לומר משום דבעי לאפלוגי
7 עקיבא בסיפא דקאמר מתריעות ולא מתענות:
לא
8 **בתריסר**. יום טוריינום הוא! אלא לאו דקא קרו ליה בתריסר, וקתני: "מתיר בתריסר
9 ובתענית!" לא. **בני ארבעה עשר** וקא קרו ליה בתריסר. ודקאמר: יום טריינום הוא, יום
10 טריינום גופיה בטולי בטלוהו, הואיל ונהרגו בו שמינה ואחיה אחיו. כי הא דרב נחמן
11 גור תעניתא בתריסר. אמרו ליה רבנן: "יום טוריינום הוא!" אמר להו: "יום טוריינום
12 גופיה בטולי בטלוהו, הואיל ונהרגו בו שמינה ואחיה אחיו." ותיפוק ליה דהוה ליה יום
13 שלפני ינקור! אמר רב אשי: השתא איהו גופיה בטלוהו, משום יום ניקנור נקום ונגנור?
14 מאי ניקנור, ומאי טוריינום? דתניא: "ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה. ובכל יום ויום היה
15 מניף ידו על יהודה וירושלים, ואמר: 'אימתי תפול בדי וארמסנה?' וישגברה מלכות
16 בית חשמונאי ונצחום, קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים, ואמרו: 'פה
17 שהיה מדבר בגאון וידים שהיו מניפות על ירושלים - תעשה בהם נקמה'." מאי טוריינום?
18 "אמרו: בשבש טוריינום להרוג את לוליינום ופפום אחיו בלוקיא, אמר להם: 'אם מעמו
19 של חנניה, מישאל, ועזריה אתם, נבא אליהם ונציג אתכם מידי דרוד שחציל את חנניה,
20 מישאל, ועזריה מיד נביכדנצר'. אמרו לו: 'חנניה, מישאל, ועזריה צדיקים גמורין היו, ואריון
21 היו לעשות להם גם, ונביכדנצר מלך הגו הנה, וראוי לעשות גם על ידו. ואותו רשע
22 הדיוט הוא, ואינו ראוי לעשות גם על ידו. ואנו נתחייבנו כליה למקום. ואם אין אתה
23 הורגנו, הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין
24 בנו והורגין אותנו. אלא לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו
25 מידך'. אף על פי כן, הרג מידי. אמרו: לא זו משם עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את
26 מוחו בגזרין". "אין גזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי, כו'. אין גזרין תענית בראשי
27 חדשים, כו'. וכמה הויה התחלה? רב אחא אמר: שלש. רבי אסי אמר: אחת. אמר רב
28 יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן גמליאל. אבל חכמים אמרים: מתענה
29 ומשלים. דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא: הלכה: מתענה ומשלים.

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

30 **סדר** תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה. אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד
31 וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום, מתריעין עליהן מפני שהיא
32 מפת בצורת. וידו לצמחין, אבל לא ירדו לאילן, לאילן ולא לצמחין, לזה ולזה אבל
33 לא לבורות לשיחין ולמעורות, מתריעין עליהן מיד, וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים
34 דכתיב והמטרי עלי עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטיר וגו',
אזכה

רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכין כסדר הזה: אבל צמחים ששנו. ששנתנו ממנהגן תחת חטה יצא חוץ תחת שעורה באשה שלא היו חטים בשבולים או שינו
אחר מתריעין עליהן מיד אפילו בראשונות שכל חומר האחרונות נהג בהן: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשניה סימן בצורת היא: ירדו לצמחים אבל לא לאילן. מפרש בגמ':
לבורות שיחין ופעירות. בבבא בתרא מפרש מאי בור ומאי שח ומאי מערה וכולן בית בניסיות מי גשמים לשתיה: שלא ירד עליה גשמים דכתיב והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת
לא אמטיר וגו'. כגון שהמטיר בעיר זו ובחבירתה לא המטיר דקללה היא:

הדרן עלך סדר תעניות קמא

47 **מתני'** סדר תעניות אלו. האמור בפ' ראשון

48 (דף י') שבתחלה יחידים מתענין סדר

49 תעניות ואחר כך צבור הולכין ומתענין עד י"ג

50 אם לא נענה ברביעה ראשונה. אם עבר זמן

51 רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכין כסדר הזה: אבל צמחים ששנו. ששנתנו ממנהגן תחת חטה יצא חוץ תחת שעורה באשה שלא היו חטים בשבולים או שינו

52 אחר מתריעין עליהן מיד אפילו בראשונות שכל חומר האחרונות נהג בהן: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשניה סימן בצורת היא: ירדו לצמחים אבל לא לאילן. מפרש בגמ':

53 לבורות שיחין ופעירות. בבבא בתרא מפרש מאי בור ומאי שח ומאי מערה וכולן בית בניסיות מי גשמים לשתיה: שלא ירד עליה גשמים דכתיב והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת

54 דקתני אין משלימין. מתענה ומשלים – עד

חשיכה

העניין דקבלת עול . . צריך להיות נשנה בכל יום ויום כפסק המשנה בנוגע למצוות קריאת שמע שמחוייב בה פעמיים בכל יום ועניינה קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות.

ממכתב י"ט כסלו, תשט"ו

תענית דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצט

מותרין ימים אלו בהפסד ותענית, ואין דינם כפורים אלא לגבי קריאת המגילה.
הגמרא מבארת את המשנה, ומוכיחה ממנה מהי דעתו של רבי יוחנן. מבררת הגמרא: אמת – כלפי איזה יום שהקדימו לקרוא בו שנינו שמותר בהספד ותענית, אלימא גני המיסר וקא קרו ליה בארביסר – אם נאמר שכלפי בני כרכים שדינם לקרוא בט"ו והקדימו לקרוא ב"ד, ומי שרי – וכי מותרים הם בתענית והספד, והקתיב במגילת תענית יום ארבעה עשר בו ובאדר ויום המשה עשר בו, יומי פוריא אינון וימי פורים הם, וקבעו חכמים דלא למיספד בהון, ואמר רבא, לא נצרכא הלכה זו אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה – את יום הפורים של בני עיירות על בני הכרכים ואת של בני כרכים על בני העיירות. הרי שבני הכרכים אסורים אף ב"ד, ולא יתכן שזאת באה המשנה במגילה להתיר. ואלא נפרש שכוונת המשנה לפני ארביסר וקא קרי ליה בתליסר – בני כפרים ועיירות שדינם ב"ד כאשר מקדימים וקוראים ב"ג. אף זה לא יתכן, שהרי י"ג יום נקנזר הוא – יום טוב המוזכר במגילת תענית ויתבאר בגמרא להלן, ואסור בתענית והספד. ואלא נפרש שכוונת המשנה לפני ארביסר וקא קרי ליה בתריסר – בני כפרים ועיירות כשמקדימים וקוראים ב"ב. גם זה לא יתכן, שהרי יום טוריינוס הוא ואסור בתענית והספד ויתבאר בגמרא להלן.
אלא לאו, דקא קרו ליה בתריסר – ודאי הכוונה לבני כפרים ועיירות שהקדימו לקרוא ב"א, וקתיב – ועל יום זה שנינו שמוותר בהפסד ובתענית, אף שהוא יום לפני יום טוריינוס. נמצא מבואר בסתם משנה זו שימים האסורים בתענית אינם אסורים את הימים שלפניהם, וכיצד יתכן שרבי יוחנן הפוסק כסתם משנה יפסוק כרבי יוסי שימים האסורים בתענית אסורים את הימים שלפניהם.
משיבה הגמרא: לא מוכרחים לומר כן, אלא לעולם יתכן שרבי יוחנן פוסק כרבי יוסי, וכוונת המשנה לפני ארבעה עשר וקא קרו ליה בתריסר – בני כפרים ועיירות שהקדימו לקרוא ב"ב, ודוקמרת – ומה שהקשית ש"ב אדר יום טוריינוס הוא, יום טוריינוס גופיה בטולו – חכמים ביטלו חג זה, הואיל ונקרנו בו שמעיה ואחיה אחיו. כי הא דרב נחמן נזר תעניתא בתריסר – ב"ב אדר, מחמת צרה מסוימת, ואמר ליה רבנן, כיצד גזר אתה תענית ביום זה והלוא יום טוריינוס הוא, אמר להו רב נחמן, יום טוריינוס גופיה (ועצמו) בטולו, הואיל ונקרנו בו שמעיה ואחיה אחיו. מקשה הגמרא: תיפוק ליה – עדיין יש לאסור להתענות ב"ב אדר לדעת רבי יוחנן האוסר ימים שלפניהם, משום דהנה ליה – שהוא יום שלפני יום ניקנזר, וכיצד נפרש לדעתו שהמשנה מתירה להתענות ביום זה. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, השקא אחיו גופיה בטולו – כעת שאת היום טוב עצמו שהיה ב"ב אדר ביטלו חכמים והתירו להתענות משום צרה שאירעה בו, האם משום יום ניקנזר שאחריו ניקום ונקנזר – נעמד ונגזר בו איסור תענית, אלא ודאי, אף לדעת רבי יוסי האוסר ימים שלפניהם, ביום זה מותר להתענות אחר שנתבטלה קדושתו, ואפשר להעמיד את המשנה המתירה תענית והספד בבני כפרים ועיירות שהקדימו לקרוא באותו יום.
מבררת הגמרא: מאי ניקנזר ומאי טוריינוס – מחמת מה קבעו ימים אלו לימים טובים, ועל שם מה נקראו כן. משיבה הגמרא: דתניא, ניקנזר (שם אדם) אחד מארבי (דוכסין ויונים היה, ובכל יום ויום בזמן המלחמה על ירושלים, היה מניף את ידו על (כנגד) יהודה וירושלים, ואמר, איתני תפול ביד וארמסנה, וכשנגברה מלכות בית שמונאי על היוונים ונצחום, תפסוהו וקצצו את פהונוט דיו ורליו, והלאום שפרי ירושלים, ואמר, פה שהיה מדרג בגאון וידום שהיו מניפות על ירושלים, תעשה בהם נקמה, ולזכר זה נקבע אותו יום (י"ג אדר) ליום טוב.
מאי יום טוריינוס, אמרו כשפגש טוריינוס המלך לחרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלודקא – לוד, אמר להם, אם מעמנו של חנניה מישאל ועזריה אתם, ונא אליהם ויציל אתכם מיד, בדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכד נצר. אמרו לו אותם צדיקים, חנניה

מישאל ועזריה צדיקים גמורין היו, וראויין היו ליצטות להם גם, וכמו כן נבוכד נצר מלך הגוון היה, וראוי ליצטות גם על ידו, שמתוך הנס יקדש שם שמים ויודה שהקב"ה שולט בעולמו, ואילו אותו רשע (אתה) הריגו הוא שלא יחזור בו מרשעותו ולא ילמד מהנס מאומה, ואינו ראוי ליצטות גם על ידו, ואף אנו איננו צדיקים גמורים כמותם, שיתכן שנתחייבנו בליה למקום על עבירות שבידנו, ואם אין אותה הורגנו, הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו, אלא לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידו, אלא שעתיד ליפדע דמינו מידו, שאף אם אנו חייבים מיתה, לך אסור להורגנו. אף על פי כן לא נכנסו דבריהם בליבו והרגו מיד. אמרו, לא וזו משם עד שפאו דיופלי (שני שרים) מרומי ופצעו את מוחו בגידין (מקלות). ומחמת נס זה שהקב"ה תבע דמם, נקבע אותו יום (י"ב אדר) ליום טוב.
שנינו במשנה: אין גזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי בו, אין גזרין תענית בראשי חודשים בו, בחנוכה ובפורים, ואם התחילו אין מפסיקין, דברי רבן גמליאל.
מבררת הגמרא: וכמה הווי התחלה – כמה תעניות יתענו ויחשב שהתחילו להתענות. משיבה הגמרא: רב אחא אמר, שלש תעניות. רבי אסי אמר, אפילו תענית אחת.
שנינו במשנה, אמר רבי מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין, מביאה הגמרא שיטה חולקת: אמר רב יהודה אמר רב, זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן (שמעון בן) גמליאל שאף בשמתענים בימים אלו אין משלימים את התענית, אבל חכמים אומרים, מתענה ומשלים. דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא, הלכה כחכמים שמתענה ומשלים.

הדרן עלך סדר תעניות ביצר

פרק שלישי – סדר תעניות אלו

בפרקים הקודמים התבארו סדרי ודיני התעניות שגזרים על הציבור מחמת עצירת גשמים בזמני החורף, בפרק זה יבוארו דיני תעניות שגזרים על צרות אחרות.

משנה

סדר תעניות אלו האמור לעיל (י. יב), שבתחילה מתענים תעניות קלות ורק אחר שלא נענו מתענים תעניות חמורות, נאמר רק בעצירת גשמים בריביעה ראשונה. אבל על צמחים ששנו צורת גדילתם כגון שלא היו חיטים בשיבולים או שתחת חיטה יצא חות, מתריעין ומתענים עליהן מיד כחומרת התעניות האחרונות שנאמרו בעצירת גשמים, שאם לא יתוקנו הצמחים במהרה יופסדו כליל.
וכן באופן שפסקו הגשמים בין גשם שירד לגשם המתמחה לירד למשך ארבעים יום, מתריעין ומתענין עליהן מיד תעניות חמורות, מפני שהיא מפת בצורת, שעל ידי הפסקת הגשמים נפסדים הצמחים, ולא יוכלו לצמוח עוד כבתחילה.
וכן אם ירדו הגשמים בנחת כראוי לצמחין, אבל לא ירדו בחזקה כראוי לאילן, או שירדו בחזקה כראוי לאילן ולא בנחת כראוי לצמחין, וכן אם ירדו בין בנחת ובין בחזקה וראויים הם לזה ולזה – לצמחים ולאלילות, אבל לא בכמות הראויה למלאות מהם מי שתיה לבורות לשחין ולמערות, מתריעין עליהן מיד, שמאחר ירדו גשמים רבים, נראה שלא ירד עוד.
וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים אלא על הערים סביבה, שנחשב זאת לעצירת גשמים, כדכתיב בנבואת עמוס שהקב"ה מוכיח את ישראל על כך שהביא עליהם רעב ועדיין לא חזרו בתשובה (עמוס ד' ו) וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם וגו' והמטירתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת המטיר וגו',

האבודות מכריזים על שמצאו, שאין הגשמים יכולים לכסותה, והתכוין לדחותם ולומר שאין לבקש להפסיק רוב טובה. שָׁלַח לוֹ שְׁמֵעוֹן בֶּן שִׁשְׁמָה שהיה אב בית דין, ואמר לו, אִמְלֵא חוּנִי אִתָּה שיצא שמך בגדולה ובחשיבות, גִּזְרִי עָלַי נִדְוִי, לפי שהטריח לפני המקום כמה פעמים ואמר 'לא כך שאלתי'. אֲכַל מָה אֶעֱשֶׂה לָךְ שְׁאִתָּה מִתְחַטֵּא – חטא לפני המקום ואף על פי כן עוֹשֶׂה לָךְ רְצוֹנְךָ, כִּכֵּן שְׁהוּא מִתְחַטֵּא עַל אֲבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ, וְעָלִיד הַכְּתוּב אוֹמֵר (משלי כג כד) 'יִשְׁמַח אֲבִיד וְאִמָּד וְתִגַּל יוֹלֵדֶתָד'. המשנה מבארת ההלכה כשירדו גשמים ביום התענית: (מתני') הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים באמצע התענית, אם קֹדֶם הֵנִין הַחֶמֶה יָרְדוּ, לֹא יִשְׁלִימוּ את התענית עד הלילה, שעדיין לא חלה עליהם, ואם יָרְדוּ לְאַחֵר הֵנִין הַחֶמֶה שכבר חלה התענית, יִשְׁלִימוּ אותה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אם יָרְדוּ קֹדֶם חֲצוֹת לֹא יִשְׁלִימוּ, שעד חצות זמן אכילה הוא, ואף שלא אכלו עד אז עדיין לא נחשב שהחלה תעניתם, ואם יָרְדוּ לְאַחֵר חֲצוֹת שכבר עבר זמן האכילה ולא סעדו, יִשְׁלִימוּ. מביאה המשנה מעשה בענין זה: מִעֲשֶׂה שְׁנֵוֹרֵי תַעֲנִית בְּלוֹד על שלא יָרְדוּ גשמים, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קֹדֶם חֲצוֹת, אֲמַר לָהֶם רַבִּי מֵרִחוֹ, צִאוּ וְאָכְלוּ וְשָׂתוּ וְעָשׂוּ יוֹם מוֹב, וְיִצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׂתוּ וְעָשׂוּ יוֹם מוֹב, וְכָאוּ בֵּין הָעֶרְבִים וְקָרְאוּ הֵלֵל הַגָּדוֹל שְׁהוּא מוֹמֹר 'הוֹדוּ לַאלֹהֵי הָאֱלֹהִים' (תהלים קלו), שנאמר בו (פסוק כה) 'נָתַן לָהֶם לֶכֶל בְּשָׂר', שהיא גדולתו של ה' הנותן מזון לכל בריה (פסחים קח).

נמרא

שנינו במשנה: סֵדֶר תַעֲנִיּוֹת הַלָּלוּ הָאֵמֹר בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה. מקשה הגמרא: וְרִמְיָהוּ מַמָּה שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, רַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה שְׁתִּינָן נִשְׁנוּ בַּמִּשְׁנָה רַק לְשֹׂאֵל בַּחן 'וְתֵן טַל וּמָטָר', ועדיין אין מתענים אם לא יָרְדוּ בהם גשמים, ורביעה שְׁלִישִׁית שומנה ב"ז מרחשוון נאמרה לְהַתְעַנּוֹת אם לא יָרְדוּ בה גשמים. ודברים אלו סותרים למבואר במשנה שאם לא יָרְדוּ גשמים כבר רביעה ראשונה מתענים. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה, הֵכִי קָאֵמֵר הַתַּנָּא בַּמִּשְׁנָה, סֵדֶר תַעֲנִיּוֹת הָאֵמֹר, אִימְתִּי נַעֲשֶׂה בְּזִמְנֵי שְׁנִצָּאָה רַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה וְשִׁלִּישִׁית שְׁכּוֹלָן נְכַלּוֹת בְּרַבִּיעָה אַחַת הַנִּקְרָא 'יֹרֵד' וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, אֲכַל יָרְדוּ גְשָׁמִים בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה, וְהָרְעוּ וְלֹא צָמְחוּ, אִי נָמִי צָמְחוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּנּוּ, שְׁעֵלָה צִמָּח אַחַר תַּחַת הַתְּבוּאָה, מִתְרַעֲנִין עָלֶיהָ מִיָּד בַּתְּפִילָה וּבַתַּעֲנִית. הוֹסִיפָה בַּדִּין נִשְׁתַּנּוּ הַצִּמְחִים: אֲמַר רַב נַחֲמָן, מַה שֶּׁשִּׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָתָנוּ שֶׁבִּנְשַׁתְּנוּ מִתְרַעֲנִים, הוּא דִּיקָא אִם אֲכַן נִשְׁתַּנּוּ, וִיתְכֵן שְׁתוּעִיל הַתְּפִילָה שִׁיחֲזֹרוּ לְקִדְמוֹתָם, אֲכַל אִם יִבְשׁוּ הַצִּמְחִים, אִף אִם יִבְשׁוּ כִשְׁהֵם עַדִּין דְּקִים, לֹא יִתְרַעֲנוּ, שׁוּבוּ אֵין תוֹעֵלַת בַּתְּפִילָה וְהָרִי הִיא תְּפִילַת שׁוֹא. מקשה הגמרא: פְּשִׁטָא, הָרִי נִשְׁתַּנּוּ תַנָּן וְלֹא יִבְשׁוּ. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּאִקוּן – שהחלו הצמחים לעלות בקנה לאחר שיבשו, והחידוש הוא, מַהוּ דְּתִיבָא, אִקְנָתָא – העליה בקנה מִלְתָּא הִיא – דבר תיקון הוא, ותועיל התפילה שאף שהתייבשו יחזרו לצמיחתם, קִמְשָׁמַע לָן רַב נַחְמָן שֶׁאֵין זֶה תִּיקוֹן וְכִבֵּר לֹא תוֹעִיל הַתְּפִילָה. שנינו במשנה: וְכֵן שִׁפְסָקוּ גְשָׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם כֹּ' אַרְבַּעִים יוֹם מִתְרַעֲנִין עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִכַּת בְּצוּרַת. שואלת הגמרא: מָאָה – מדוע נקרא זה 'מִכַּת בְּצוּרַת', הָרִי עֵתָה אֵין בְּצוּרַת. מבארת הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, כּוֹנוֹת הַמִּשְׁנָה שֶׁהִיא מִכָּה הַמְּבִיאָה לִידֵי בְּצוּרַת, כְּלוֹמַר שֶׁבִּסְפֹּק יִבְאוּ לִידֵי בְּצוּרַת. הגמרא מבארת החילוק בין מִכַּת בְּצוּרַת למִכַּת רַעֲב: אֲמַר רַב נַחֲמָן, נִתְרָא אֲנִתְרָא – כִּשְׁבִיעִיר אַחַת אֵין תְּבוּאָה, אֵךְ נִיתֵן לְהַעֲבִיר אֲלֶיהָ תְּבוּאָה מִעִיר אַחֶרֶת דֶּרֶךְ הַנְּהַר,

אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁלֹּא יָרַד בָּהּ הַגֶּשֶׁם מִתְעַנֶּה וּמִתְרַעֵת, וְכָל הָעִירִים כְּסִיבֻתֶיהָ מִתְעַנֶּה וְלֹא מִתְרַעֵת, שֶׁאִמְנָם לֹא עָלִיהֶם נְגוּרָה הַגִּזְרִיה, אולם מתוך שבני אותה העיר יבואו לקנות בהם תבואה יהיה אף בהם מחסור. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הָעִירִים כְּסִיבֵיה מִתְרַעֵת וְלֹא מִתְעַנֶּה. וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּבָר – מַגִּיפָה, אוּ מַפּוֹלָת – שְׁנוּפִלִים חוֹמוֹתֶיהָ וּבִנְיָיִה הַחוּצִים, אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנֶּה וּמִתְרַעֵת, וְכָל כְּסִיבֻתֶיהָ מִתְעַנֶּה וְלֹא מִתְרַעֵת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִתְרַעֵת וְלֹא מִתְעַנֶּה. מִבְּרַת הַמִּשְׁנָה: אִתְּהוּ דָּבָר – בכמה מתים היה זה דבר. מִבְּאֵר הַמִּשְׁנָה: עִיר הַמּוֹצִיאָה חֶמֶשׁ מֵאֵית רָגְלִי – שְׁדִירִים בַּה חֶמֶשׁ מֵאוֹת אֲנָשִׁים, וְיִצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלִשָּׁה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה – אדם אחד בכל יום, הָרִי זֶה דָּבָר, פְּחוֹת מִכָּאן – מתו פחות אנשים, או שמתו שלשה אנשים אך לא בשלשה ימים, אֵין זֶה דָּבָר. עַל צָרוֹת אֵלֹו מִתְרַעֲנִין וּמִתְעַנִּין בְּכָל מָקוֹם שֶׁשׁוֹמְעִים עֲלֵיהֶן, עַל הַשְׁדָּפוֹן – רוח מוֹרְחִית הַמְקַלְקֶלֶת את הַתְּבוּאָה, וְעַל הַזֶּרְקוֹן – חולי גופם של בני אדם, וְעַל הָאֲרָבָה וְעַל הַחֲסִיל – מִיֵּנִי חֲגָבִים שֶׁאוֹכְלִים את הַתְּבוּאָה, וְעַל הַחֵיָה רָעָה שֶׁהוֹרֶגֶת את הָאֲדָם, וְעַל הַחֶרֶב – חִיִּלִּים הַדּוֹלְכִים לְהוֹרֹג בְּנֵי אָדָם, מִתְרַעֲנִין עָלֶיהָ – עַל כָּל אַחַת מִצָּרוֹת אֵלֹו, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִכָּה מְהֻלָּקֶת – מִתְפַּשֶּׁת, וְעוֹלֹלָה לְהַגִּיעַ לְכָל מָקוֹם. מִעֲשֶׂה שִׁירְדוּ וְקָנִים מִירוּשָׁלַם לְעָרֵיהֶם שֶׁבִּארֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִוְרוּ תַעֲנִית עַל שְׁנִרְבָּה בִּשְׁטוֹן קֶטֶן שֶׁל שְׂדֵה שְׁגוּדָלוּ כְּמֵלֵא פִי תִנּוֹר מִכַּת שְׁדָּפוֹן בְּאִשְׁקוֹלָן. וְעוֹד נִוְרוּ תַעֲנִית עַל שֶׁאָכְלוּ וְאָבִיָה – שְׁנֵי תִנּוֹקוֹת בְּעֶבֶר הַחֲדָן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לֹא עַל שֶׁאָכְלוּ וְאָבִים תִּנּוֹקוֹת גּוֹרָה, אֵלֵא עַל שֶׁנִּרְאוּ הָזָאִבִים בַּעִיר, שֶׁמֵּאֲחֵר וְאֵין דֶּרֶכֶם לְהֵרָאוֹת בַּעִיר צֶרֶךְ לְהִתְרוֹת עַל כֵּךְ. עַל צָרוֹת אֵלֹו מִתְרַעֲנִין אִף בְּשִׁבְתָּ, עַל עִיר שֶׁהִקְפִּיחָה נְכָרִים לְהַלְחֵם עִמָּה, אוּ נֶהָר שֶׁעָלָה עַל גְּדוֹתֶיהָ וְהוֹלֵךְ לְשִׁטּוֹף אֶת הַשְּׂדוֹת וְהַבְּתִים, וְעַל הַסְּפִינָה הַמִּיִּפְרָפֶת (מיטלטלת) בֵּים וְעוֹמֶדֶת לְהִיטֵב. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, מוֹתֵר לְהִתְרַעֵת עֲלֵיהֶן בִּשְׁבַת רַק לְעוֹנָה – לְקָרוֹא לְבְנֵי אָדָם שִׁיבּוּאוּ לְעוֹרֵתָם, וְלֹא לְצַעֲקָה – לְהַחֲפִל עַל כֵּךְ, לִפִּי שֶׁאִינִי בְּטוֹחִים שְׁתוּעִיל הַתְּפִילָה. שְׁמֵעוֹן הַתִּימָנִי אוֹמֵר, אִף עַל הַדָּבָר מִתְרַעֲנִים בִּשְׁבַת, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים שִׁתְרַעֲנוּ עַל כֵּךְ אִף בַּחֲלוֹ. עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תִבָּא עַל הַצָּבוֹר – שֶׁבֵּאָה חֵלִילָה עַל הַצִּבּוֹר וְהַמִּשְׁנָה נִקְטָה לְשׁוֹן סִגִּי הַנְּהוּרָה, מִתְרַעֲנִין עָלֶיהָ בַּחֲצוּצוֹת, חוּץ מִרֹּב גְּשָׁמִים – מִגִּשְׁמִים שִׁירְדוּ יוֹתֵר מִכְּדִי צוֹרֶכֶם וִישׁ בָּהֶם טוֹרַח לְבִרְיוֹת, לִפִּי שֶׁהַגִּשְׁמִים טוֹבָה לְעוֹלָם וְאֵין מִתְרַעֲנִין עַל רֹב טוֹבָה. מִעֲשֶׂה בִּשְׁבַת בְּצוּרַת שֶׁאֲמָרוּ לוֹ לְחוּנִי הַמַּעֲגֵל, הַתְּפִלָּה שִׁירְדוּ גְשָׁמִים. וּמִכֵּיִן שֶׁהִיא בְּטוֹחַ שֶׁתִּקְבַּל תְּפִילָתוֹ וְיָרְדוּ גִשְׁמִים לְרֹב, אֲמַר לָהֶם, צִאוּ וְהִכְנִסוּ תַנּוּרִי פְּסָחִים מִן הַחֲצוֹת לְבִתִּים, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא יִמּוּקוּ – יִמְחוּ מִרֹּב הַגִּשְׁמִים שֶׁעֲתִידִים לְרֹדֶת, כִּיִן שֶׁהִיוּ שֶׁל חֶרֶס. הַתְּפִלָּה וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים. מַה עָשָׂה, עֵנִי עוֹנָה – רַשֵּׁם בִּקְרַע צוֹרֵת עֵיגוֹל, וְעָמַד בַּתְּפִילָה, וְאִמָּר לִפְנֵי, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּנִיד שְׁמוּ פְּנִיָּה עָלֵי שְׁאֵנִי כִּכֵּן בֵּית לִפְנִיד שֶׁנִּכְנַס וְיִוצֵא בְּלֹא רְשׁוֹת, נִשְׁבַּע אֲנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שְׁאֵנִי זֶה מִכָּאן – מִתּוֹךְ עֵיגוֹל זֶה עַד שְׁתִּרְחַם עַל בְּנִיד וְיָרְדוּ גִשְׁמִים. וְהַתְּחִילוּ גְשָׁמִים מִנְּסָפִין – יוֹרְדִים טִיפוֹת טִיפוֹת, אֲמַר חוּנִי הַמַּעֲגֵל, לֹא כֵךְ שְׁאִלְתִּי כִּשְׁבִּיקֶשְׁתִּי עַל הַגִּשְׁמִים, אֵלֵא גְשָׁמִי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת – גִּשְׁמִים שִׁיּוֹרְדִים בִּשְׁפַע וְיִכּוֹלִים לְמַלְאוֹת אֶת הַבּוֹרוֹת בְּמִים. הַתְּחִילוּ לִידֵי בְּעוֹנָה – בַּחוּק מִדְּאִי, אֲמַר חוּנִי הַמַּעֲגֵל, לֹא כֵךְ שְׁאִלְתִּי, אֵלֵא גְשָׁמִי רְצוֹן בְּרַכָּה וְנִרְבָּה שִׁיּוֹרְדִים בַּעֲיֵן יִפָּה. וְיָרְדוּ פְּתִיחָן – בְּאֹפֶן רָאוּ וּמִמּוֹצֵעַ, וְלֹא פִּסְקוּ הַגִּשְׁמִים לִירֹד וְהִתְרַבּוּ הַמִּים מִמְּקוֹמוֹת הַנְּמוּכִים, עַד שֶׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַם לְהֵךְ הַכֵּית שְׁהוּא גְבוּהַ מִכָּל יִירוּשָׁלַם מִפְּנֵי הַנְּשָׁמִים. בָּאוּ וְאִמָּרוּ לוֹ לְחוּנִי הַמַּעֲגֵל, בְּשֵׁם שֶׁהַתְּפִלָּה עָלֵיהֶם – עַל הַגִּשְׁמִים שִׁירְדוּ, כֵךְ הַתְּפִלָּה שִׁיִּלְכוּ לָהֶן. אֲמַר לָהֶם, צִאוּ וְרָאוּ אִם נִמְחִית אֲכֵן הַמּוֹצִיעִין – אִם כִּיסוּ הַגִּשְׁמִים אֶת הָאֵבֶן הַגְּדוֹלָה בַּה הִיוּ מוֹצִאִי

השם יתברך יצליחו למלאות תפקידו לקרב ליבם של בני-ישראל לאבינו שבשמים על-ידי החינוך הנכון.

תענית. פרק שלישי – סדר תעניות אלו דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפא רש"י תוספות

1 חכי גרסינ: אותה העיר מתענה ומתרתע וכל סביבותיה מתענות ולא מתרעיות – ולפיכך
2 מתענות, שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות התבואה באותה העיר ויהיה
3 בה רעב. או מפולת – שחומותיה והבתים נופלים ברוח. מתרעיות ככל מקום – אם יראו
4 באספמא – מתרעין בבבל, בבבל – מתרעין באספמא בדקתני טעמא בסיפא: מפני
5 שהיא מכה מהלכת, אם במקום אחד היא –
6 מתרעין עליה כל השומעין, כדי שלא תבא
7 עליה. שרפון – בתבואות. ירקון – חולי. חיה
8 רעה – משכלת בני אדם. חרב – חילות
9 ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום. מלא תגור
10 – מפרש בגמרא לעריות – בארץ ישראל.
11 באשקלון – בארץ פלשתים. ועל שאכלו ואבים
12 – שהיא חיה רעה, ומכה מהלכת היא. שנראו
13 – ובאו בעיני. מתרעין – ב'עננו'. המפורשת –
14 מלשון טרף אבאב (ברכות כח,א). ומלשון ביצה
15 טרופה (ערוך פרק ב משנה ד) כו'. כדמפרש
16 בפרק שלמעלה (יד,א). שמעון התימני –
17 מתמנה היה. שלא תבא – לישנא מעליא נקט.
18 מרוב גשמים – לאו כגון שירדה על עיר אחת
19 ועל עיר אחת לא ירדה, לשם ודאי שיתקן
20 לקללה. כדמפרש רב יהודה (שעל ו,ב) "תמט" –
21 מקום מטר, שמקלקל תבואה. אלא כבר ירדו
22 וטורח הם לבני אדם, אבל אינן מקלקלין
23 תבואות. וטעמא מפרש בגמרא למה אין
24 מתרעין. תגורי פסחים – שהם בחצרות, ושל
25 חרס הן, ומטלטלין אותן שלא ימקו בגשמים.
26 גשמי בורות – שיפוע גשמים למלאות בורות.
27 ונרבות – רצון ועין יפה. אבן הפועין – אבן
28 טועין היתה בירושלים, וכל מי שאבדה לו
29 אבידה בו, בבבא מעיעט (כח,ב). לנדות – על
30 כבוד הרב. מתחמא – "פורמייט בלעז" "ישמח
31 אביך ואמך ותגל וילחצת". גמרא רביעה
32 ראשונה ושניה לשאל – שאף על פי שלא ירדו
33 גשמים לא בראשונה ולא בשניה – לא היו
34 מתעניין אלא שואלין. וקשיין מתני, דקתני: סדר
35 תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה, וברייחא
36 – אהדי. הכי קאמר בו' – וכגון רביעה
37 ראשונה שניה ושלישית דבולי וזרה קרי ליה
38 רביעה, כך שמעתי. דוקא נשתנו – דכי נשתנו
39 ודאי הוא מתרעין מיד, דצריך להתפלל עליה
40 שיחזיר ביופי בתקנן. אבל יבשו – לא צריך.
41 דמכאן ואילך לא יועיל. והוא תפלת שוא.
42 אפילו יבשו כשחן חסין עדיין דקין – אפילו הכי
43 לא מתרעין. הכי גרסינ: פשיטא שני תנן לא
44 צריכא דאקון מהו דתימא כו'. דאקון – שעלו
45 בקנה, שנתקנו מילת לאחר שנתבישו. מהו
46 דתימא אקנתא מילתא היא – דהואיל ונתקנו
47 מעט, אם יתפלל – מועיל להם. קא משמע לן
48 רב נחמן דאקנא לאו מילתא. לשון אחר: אבל
49 יבשו לא – דממילא תורין. לא צריכא דאקון
50 – שעלו בקנה. מהו דתימא אקנתא מילתא
51 היא, דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל
52 צרכן – ודאי, אי לא מתרעין – חו לא גדלי,
53 קמשמע לן דלאו מילתא היא. דאף על גב
54 דאקון אבתי גדלי טפי. נהרא אנהרא בצורתא –
55 בשאין תבואה בעיר אחת, ויש בעירות אחרות.
56 ואפשר להביא מזה לזה דרך נהר בספינה.
בצורתא

1 לא צריכא דאקון – פירוש: לאחר שעלו בקנה נתיבשו. מהו דתימא: אקנתא מילתא היא,
2 פירוש: דהואיל ועלו בקנה ולא נתבשלו כל צורכם – ליבעי התרעה, קא משמע לן
3 דלאו מילתא היא. נהרא אנהרא בצורתא – פירוש (הכי): בשאין תבואה בעיר, ויש הרבה
4 בשאר עירות, ויכולין להביא מזון לזו – היינו מקרי בצורת, ולא מקרי רעב, ומאחר שיכולין
5 להביא על ידי הנהר, דליכא אלא טרחה ועינא.
6 ומאחי, כלומר: מדבר מועט כזה – אין מתרעין.
7 מדינתא אמדינתא – פירוש: שצריך להוציא
8 ממדינה למדינה אחרת על ידי חמורים וסוסים –
9 ואז מתרעין, דאי אפשר להביא בשפע כל כך
10 כמו בספינות. לשון אחר: נהרא אנהרא. כלומר
11 אם יבש הנהר זה, וצריך להסב נהר אחר לכאן,
12 אי נמי: צריך להמתין עד שיגדל הנהר האחר
13 ויבא בבאן – זה בצורת, ולא מתרעין. מדינתא
14 אמדינתא, אם יבשו כל הנהרות שבזו העיר,
15 וצריכין להביא מים מעיר אחרת – כפנא. וקשה:
16 דבמדינתין משמע דאבצורת מתענין, דקתני
17 מתרעין עליהן מפני שהיא מכה בצורת! ויש
18 לומר: דמכה בצורת דמתניתין הוי כמו דכפנא,
19 כאשר פירשתי שתחת חטה יצא חור, ומשום הכי
20 מתרעין, אף על גב דעדיין אינו רק בצורת –
21 הואיל וסופו רעב מתרעין, אף על גב דאבתי לא
22 הוו כפנא. אבל לעולם אין מתרעין על מכה
23 בצורת, אי לא מצי לבא לידי רעב. ולהכי קאמר
24 הכא דנהרא אנהרא, דלא הוי אלא כי בצורתא,
25 ולא מתרעין.
נהירנא

1 לעזרה, ולא לצעקה. שמעון התימני אומר: אף על הדבר, ולא הודו לו חכמים. על כל
2 צרה שלא תבוא על הצבור מתרעין עליה, חוץ מרוב גשמים. מעשה שאמרו לו לחזני
3 המעגל: "התפלל שירדו גשמים". אמר להם: "צאו והכניסו תגורי פסחים בשביל שלא
4 ימקו". התפלל, ולא ירדו גשמים. מה עשה? עני עונה ועמר בתוכה, ואמר לפניו: "רבונו
5 של עולם! בניד שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול שאניי וז
6 מכאן עד שתרחם על בניך". התחילו גשמים מנפין. אמר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי
7 בורות, שיחין, ומערות". התחילו לירד בועף. אמר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה,
8 ונדיבה". ירדו בתקנן, עד שיצאו ישראל מירושלים לחר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו
9 לו: "כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו לחץ". אמר להם: "צאו וראו אם
10 נמחית אבן הפועין". שלח לו שמעון בן שמח: "אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי. אבל
11 מה אעשה לך, שאתה מתחמא לפני המקום, ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחמא על
12 אביו, ועושה לו רצונו? ועליך הכתוב אומר: 'שמח אביך ואמך, ותגל וילחצת'". (משנה)
13 היו מתענין, וירדו להם גשמים קודם הגין החמה, לא ישלימו. לאחר הגין החמה, ישלימו.
14 רבי אליעזר אומר: קודם חצות, לא ישלימו. לאחר חצות, מעשה שגורו תענית
15 בלוד, וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם רבי טרפון: "צאו, ואכלו ושתו, ועשו יום
16 טוב". ויצאו, ואכלו ושתו, ועשו יום טוב. ובאו בין הערפים וקראו הלל הגדול. גמרא
17 "סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה". ורבינא: "רביעה ראשונה ושניה, לשאל;
18 שלישית, להתענות". אמר רב יהודה: הכי קאמר: סדר תעניות האמור אימתי? בזמן שיצאה
19 רביעה ראשונה, ושניה, ושלישית, ולא ירדו גשמים. אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה,
20 וירדו ולא צמחו, אי נמי צמחו וחזרו ונשתנו, מתרעין עליהן מיד. אמר רב נחמן: דוקא
21 נשתנו, אבל יבשו, לא. פשיטא, "נשתנו" תנן! לא, צריכא דאקון. מהו דתימא אקנתא
22 מילתא היא. קמשמע לן. "וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו'". מאי "מפת בצורת"?
23 אמר רב יהודה אמר רב: מפה המביאה לידי בצורת. אמר רב נחמן: נהרא אנהרא,
24 בצורתא

1 **נְהִירָנָא** פירוש: (זכור) אני. **בַּהֲפִרְכֵּי** 1
2 שלחן – פירוש: באותו מלכות. 2
3 **רַבִּין** שמעון בן גמליאל אומר אף על האילנות 3
4 בשביעית מפני שיש בהם פרנסה לעניים – 4
5 פירוש: הם הספיחים היוצאים מהן. וצריך לומר: 5
6 דסבר כמאן דאמר (פסחים נא.ב) פסיו ר' זרעים 6
7 אסור. דהיינו ר' עקיבא, מדקאמר: על האילנות, 7
8 ולא קאמר על הספיחים. נקדרה 8
9 **דַּאֲתָא נִיחָא, וְלֹא אֲתֵיָא רוּיָא. לֹאִילָן וְלֹא לְצִמְחִין** - **דַּאֲתֵיָא רוּיָא, וְלֹא אֲתֵיָא נִיחָא. לֹוָה** 9
10 **וְלֹוָה, אֲבָל לֹא לְבוֹרוֹת, וְלֹא לְשִׁחִין וּמַעְרוֹת** - **מִשְׁפַּחַת לֵה, דַּאֲתֵיָא רוּיָא וְנִיחָא, מִיְהוּ** 10
11 **טוּבָא לֹא אֲתֵיָא. אֵלֹא הָא דִּתְנָא: "יִרְדּוּ לְבוֹרוֹת, לְשִׁחִין, וּלְמַעְרוֹת, אֲבָל לֹא לֹוָה וְלֹוָה",** 11
12 **הִכִּי מִשְׁפַּחַת לֵה? דַּאֲתֵיָא בְּשִׁפְכוּתָא. תְּנִי רַבְּנִי: "מִתְרִיעִין עַל הָאֵילָנוֹת בְּפֶרֶס הַפֶּסַח.** 12
13 **עַל הַבוֹרוֹת, וְשִׁחִין, וּמַעְרוֹת, בְּפֶרֶס הַחֵג. וְאִם אֵין לָהֶן מִיָּם לְשַׁתּוֹת, מִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד.** 13
14 **וְאִיְהוּהוּ 'מִיָּד' שְׁלָהֶן? שְׁנִי, וְחִמִּישׁ, וְשְׁנִי. וְעַל כּוֹלֵן אֵין מִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן אֵלֹא בַּאֲפִרְכֵּי שְׁלָהֶן.** 14
15 **וְאִסְפְּרָא, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתָה, מִתְרִיעִין עֲלֶיהָ, בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ מִיתָה, אֵין מִתְרִיעִין עֲלֶיהָ.** 15
16 **וּמִתְרִיעִין עַל הַטּוּבָא בְּכָל שְׁהוּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: אֵף עַל הַחֲנֹב." תְּנִי רַבְּנִי:** 16
17 **"מִתְרִיעִין עַל הָאֵילָנוֹת בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. עַל הַבוֹרוֹת, וְעַל הַשִּׁחִין, וְעַל הַמַּעְרוֹת, אֲפִילוּ** 17
18 **בְּשַׁבְעִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף עַל הָאֵילָנוֹת בְּשַׁבְעִית, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פְּרִנְסָה** 18
19 **לְעֵנִיִּים". תְּנִי אֲדִידָּ: "מִתְרִיעִין עַל הָאֵילָנוֹת בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. עַל הַבוֹרוֹת, עַל הַשִּׁחִין,** 19
20 **וְעַל הַמַּעְרוֹת, אֲפִילוּ בְּשַׁבְעִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף עַל הָאֵילָנוֹת. מִתְרִיעִין** 20
21 **עַל הַסְּפִיחִין בְּשַׁבְעִית, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פְּרִנְסָה לְעֵנִיִּים". תְּנִי: "אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן פֶּרְקָא:** 21
22 **מִיָּם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נַעֲשׂוּ גִשְׁמִים צִיפּוּקִין לְעוֹלָם. יֵשׁ שָׁנָה שְׁגִשְׁמִיָּה מְרֻבִּין, וְיֵשׁ שָׁנָה** 22
23 **שְׁגִשְׁמִיָּה מוּעָטִין. יֵשׁ שָׁנָה שְׁגִשְׁמִיָּה יוֹרְדִין בּוֹמֶזֶן, וְיֵשׁ שָׁנָה שְׁאֵין גִּשְׁמִיָּה יוֹרְדִין בּוֹמֶזֶן. שָׁנָה** 23
24 **שְׁגִשְׁמִיָּה יוֹרְדִין בּוֹמֶזֶן - לָמָּה הוּא דּוּמָה? לְעֵבֶד שֶׁנֶּתַן לוֹ רַבּוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּאֶחָד בִּשְׁבַּת. נִמְצְאָת** 24
25 **עִסָּה נֶאֱפִית בְּתִיקְנָה וְנֶאֱכַלַּת בְּתִיקְנָה. שָׁנָה שְׁאֵין גִּשְׁמִיָּה יוֹרְדִין בּוֹמֶזֶן - לָמָּה הוּא דּוּמָה?** 25
26 **לְעֵבֶד שֶׁנֶּתַן לוֹ רַבּוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבַּת. נִמְצְאָת עִסָּה נֶאֱפִית שְׁלֹא בְּתִיקְנָה וְנֶאֱכַלַּת שְׁלֹא** 26
27 **בְּתִיקְנָה. שָׁנָה שְׁגִשְׁמִיָּה מְרֻבִּין - לָמָּה הוּא דּוּמָה? לְעֵבֶד שֶׁנֶּתַן לוֹ רַבּוֹ פְּרִנְסָתוֹ בַּבַּת אַחַת.** 27
28 **נִמְצְאוּ רִיחִים טוֹחֲנוֹת מִן הַכּוֹר מִתְּפֻחֲנוֹת מִן הַקֵּב, וְנִמְצְאָת עִסָּה אוֹכְלָת מִן הַכּוֹר כְּמוֹ** 28
29 **אוֹכְלָת מִן הַקֵּב. שָׁנָה שְׁגִשְׁמִיָּה מוּעָטִין - לָמָּה הוּא דּוּמָה? לְעֵבֶד שֶׁנֶּתַן לוֹ רַבּוֹ פְּרִנְסָתוֹ מַעֲט** 29
30 **מַעֲט. נִמְצְאוּ רִיחִים מִתְּפֻחֲנוֹת מִן הַכּוֹר טוֹחֲנוֹת מִן הַקֵּב, נִמְצְאָת עִסָּה כְּפָה שֶׁנֶּאֱכַלַּת** 30
31 **מִן הַכּוֹר אוֹכְלָת מִן הַקֵּב. דָּבָר אַחֵר: בִּזְמַן שְׁגִשְׁמִיָּה מְרֻבִּין, לָמָּה הוּא דּוּמָה? לְאֶדָם שֶׁמִּגְבַּל** 31
32 **אֶת הַטֵּיט. אִם יֵשׁ לוֹ מִיָּם רַבִּים, מִיָּם אֵינֶן כְּלִין וְהַטֵּיט מִגְבַּל יָפָה. אִם יֵשׁ לוֹ מִיָּם מוּעָטִין,** 32
33 **מִיָּם כְּלִים וְהַטֵּיט אֵינוֹ מִתְּגַבַּל יָפָה". תְּנִי רַבְּנִי: "פַּעַם אַחַת עָלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לָרְגֵל לִירוּשָׁלַיִם,** 33
34 **וְלֹא תִּהְיֶה לָהֶם מִיָּם לְשַׁתּוֹת. הִלָּךְ נִקְדִּימוֹן בֶּן גִּרְיוֹן אֶצֶל הַגְּמוּן אַחֵר, אָמַר לוֹ: 'הַלּוֹיִי שְׂתִים** 34
35 **עֲשָׂרָה מַעֲיִינוֹת מִיָּם לְעוֹלֵי רְגֵלִים, וְאֵנִי אֲתֹן לָךְ שְׂתִים עֲשָׂרָה עֵינוֹת מִיָּם. וְאִם אֵינִי נוֹתֵן לָךְ,** 35
36 **הֲרִינִי נוֹתֵן לָךְ שְׂתִים עֲשָׂרָה כֶּסֶף. וְקִבַּע לוֹ זֶמֶן. כִּיֵּן שֶׁחֲנִיעַ הַזֶּמֶן וְלֹא יִרְדּוּ גִשְׁמִים,** 36
37 **בְּשַׁחֲרִית שָׁלַח לוֹ: "שֹׁגֵר לִי אוֹ מִיָּם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִּידְדִּי". שָׁלַח לוֹ: 'עֲדִינִי יֵשׁ לִי זֶמֶן, כֹּל** 37
38 **הַיּוֹם כּוֹלֵן שְׁלִי הוּא'. בְּצַהֲרִיִּים שָׁלַח לוֹ: "שֹׁגֵר לִי אוֹ מִיָּם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִּידְדִּי". שָׁלַח לוֹ:** 38
39 **'עֲדִינִי יֵשׁ לִי שְׁהוֹת בַּיּוֹם'. בְּמַנְחָה שָׁלַח לוֹ: "שֹׁגֵר לִי מִיָּם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִּידְדִּי". שָׁלַח לוֹ:** 39
40 **'עֲדִינִי יֵשׁ לִי שְׁהוֹת בַּיּוֹם'. לִגְלַג עָלָיו אוֹתוֹ הַגְּמוּן, אָמַר: 'כֹּל הַשָּׁנָה כּוֹלֵה לֹא יִרְדּוּ גִשְׁמִים,** 40
וּעֲכָשׁוּ

1 **בְּצוּרָתָא** — בצורת היא זו ולא רבי, הואיל ויכולין לישא בספינות. **מִרְיָנָא אֲמִרְיָנָא** — וצריכין להוליק למדינה על ידי חמרים. **כַּפְנָא** — רעב. ורעב קשה מבצורת, לפי שאי אפשר להביא בשופי, מפני רבי. לשון אחר: נהרא אנהרא, אם יבש מעיין זה וצריך להסב מעיין אחר בכאן, אי נמי להמתין עד שיגדל נהר אחרת ויבא כאן — בצורת הוא זה. **מִרְיָנָא אֲמִרְיָנָא** — אם יבשו כל הנהרות שבתוך העיר, וצריכין להביא מים מעיר אחרת, כפנא — רעב הוא זה. תקיפא מבצורתא. **כַּמָּה כַּפְלַע וּשְׂכִיבָא** — כי זבני סאה של חטין בסלע דהיינו יוקר ומצויה לקנות בכל עת — בצורתא. **מַעוֹת בִּיזְקָר** — אין מעות מצויות להן. **נְהִירָנָא** — אני זכור. **מְדִלִית אִיסָר** — מאין מעות. **דַּאֲתֵיָא נִיחָא** — ואמרנן בפירקא דלעיל (נ.ב.) מיטרא ניחא לפורי ולתבואה, ומיטרא רדיא לאילני, דַּאֲתֵיָא נִיחָא לפורי ואיתא רוא לאילנות. **בְּשַׁפְיָכָתָא** — בכב גדול יותר מדאי, דַּאֲתֵיָא טובא לא לזה ולא לזה. **שוב אמר רבי שפיכותא** — מטר דק ועבה יותר מדאי, לאילני לא מהניא — דלא רדיא היא, לעצמים נמי לא — שהגשמים מרובין באין ושוטפין אותן. **בְּפֶרֶס הַפֶּסַח** — בימי הפסח, על בורות שיחין ומערות אם לא יירדו להן גשמים. **אֲפִילוּ בְּפֶרֶס הַחֵג** — להשקות זרעים ואת בהמתם. **אִם אֵין לָהֶם לְשַׁתּוֹת מִתְרִיעִין וכו'** — אפילו בפרס החג, דימות החמה נינהו, אפילו הכי — מתריעין, משום דכולן צריכות לשחות. **ובולן** — כל אלו. **בַּהֲפִרְכֵּי** שלחן — באותו מלכות שכלו שם מי בורות שיחין ומערות. **וּאִסְפְּרָא** — *ברצוגלע בלעז. פעמים שנקבע בתוך פיו של אדם ומת, לשון "כי יסכר פי דוברי שקר" (תהלים טו.) והיא סרוגבה, מיתה משונה. **בזמן שיש בה מיתה** — שהיא משולחת — מהלכת, ומתים בה. **על הנובאי** — שמכלה את התבואה, כל שהוא — אפילו לא נראה אלא קצת, בידוע שעתידין לבוא לרוב. אבל חגב כל שהוא מצוי הוא, ואינו מכלה כל כך כארבה. **בשאר שני שבוע** — דשמיטה. אבל בשמיטה — לא, להפקר ניהו. **אֲפִילוּ בְּשַׁבְעִית** — כל שעה צריכין לשתייה, ואף על פי שהגשמים מועילין לקרקע בשביעית. **רבן שמעון בן גמליאל אומר** — מתריעין על האילנות, ואף על הספידין של שביעית שאינן חשובין כל כך. **צומקין** — שירודין בקושי, מלשון "שודים צומקים" (דושה ט.) **למה הוא דומה** — פרנסתו של כל השבת כולה. **נאפת בתקנה** — שיש לו פנאי לאפותה. **פרנסתו בבת אחת** — פרנסת כל השנה, וטוחן אותה ביחד. **נמצאת דחיים כמה שאוכלת מן הכור בו** — שכן דרך שמשתייר מן הקמח ברחיים. וכן כשהגשמים יורדין מרובים ומרביעין את הארץ, ומה שהיו טרשים בולעים מן הרוב — בולעין מן המיעוט, ומה שדרוח מנשבת ובולעת מן הרוב — בולעת מן המיעוט. **נמצאת עיסה** — עריבה שלשין בה את הבצק, שמשתייר בשוליה מן העיסה. **אף גשמים, כשירודין מעט מעט** — נבלעין בטרשין ואין מרביעין את הארץ. **הכי גרסינן: מימיו מרובין אינו כלין, וימיו מתגבל יפה.** מימיו מועטין הטיס אינו מתגבל יפה — מיס אינן כלין, ויכולו לגבל טיט הרבה כמה שרצה. **נקדימון בן גריון** — עשיר גדול היה. **ואני אתן לך שנים עשר מעיינות מים** — כלומר, שירדו גשמים ויתמלאו כל המעינות מים. אותן מעיינות לא היו נובעין מים כל כך, ואינן מתמלאין מאיליהן כשאר מעיינות. **ועכשיו**

תקוותי אשר המציאות בארץ הקודש תתאים לשמה, כלומר שיתווסף בקדושת החיים על ידי הליכה בדרך תורתנו הקדושה וקיום מצוותיה.

ממכתב, ימי החנוכה, ה'תשל"ו

זו רק בצורתה. אך מדינתה אמניתה – אם במדינה זו אין תבואה, וניתן להביא רק בחמורים ממדינה אחרת, וזה בפנה (רעב) הקשה מבצורת, שלא ניתן להביא כפי הצורך.

חילוק נוסף בין בצורת לרעב: ואמר רבי תנינא, אם נמכרת סאה חטים בסלע שזה ביוקר, שמצויות בצמצום, ושכיהא, זו בצורתה ולא רעב. ואם נמכרת אפילו ארבעה בסלע שזה בזול, ולא שכיהא, זהו בפנה.

הוספה בענין התעניות שמתענים על הבצורת: אמר רבי יוחנן, לא שנו שמתענים רק אם לא ירדו גשמים בשלשת הרביעות הראשונות, אלא בזמן שהמעות בזול, כלומר שהן מצויות, ורק הפירות ביוקר, אבל מעות ביוקר, שאינן מצויות, ופירות בזול, מתרעין עליה מיד, שאין במה לקנות הפירות. ואמר רבי יוחנן, נתינתא וזוכר אני, כד הוּו קיימי החטים ארבעה סאין בסלע, והוּו נפיש נפיה כפן – והיו אנשים מרובים נפחים מחמת רעב במרבא, מרלית איסר לקנות בו החטים.

שנינו במשנה: ירדו לצמחין אבל לא לאילן.

מקשה הגמרא: בשלמא שהמטר מועיל לצמחים ולא לאילן, משפחת לה דאתא ניהא ולא אתא רויא – בנחת ולא בכח, שמועיל רק לפירות ולתבואה (לעיל א), וכן לאילן ולא לצמחין, מצינו דאתא רויא ולא אתא ניהא, שמועיל רק לאילנות (שם), ולצמחים מוּק, וכן לזה ולזה, אבל לא לבדודות ולא לשיחין ומעורות, שאינו ממלא אותם די מים לשתיה. משפחת לה דאתא רויא וניהא – שירד בכח ובנחת, ומועיל לצמחים ולאילנות, מהו מוקא למלא הבדורות כפי הצורך לא אתא. אלא הא דתניא בברייתא, ירדו לבדורות לשיחין ולמעורות, אבל לא לזה ולזה – לצמחים ולאילנות, היכי משפחת לה, הרי אם יורדים בנחת מועילים לצמחים, ואם יורדים בכח מועילים לאילנות. מתרצת הגמרא: דאתא בשפיכותא – בכח גדול מדאי, שאף לאילנות אינו טוב.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת זמני התרעה על צרות: תנו רבנן, מתרעין על האילנות שלא גדלו מחסרון גשמים בפרס (ובימי הפסח, שהוא זמן צמיחת האילנות, ואם יחסרו אז הגשמים יתקלקלו לגמרי. ועל הבדורות ושיחין ומעורות שלא נתמלאו די הצורך, מתרעים אפילו בפרס הקג (סוכות) שימות החמה הם, כיון שהרעים והבדמות צריכים לכך. (ועל בולן אם) [ואם] אין להן מים לשתות מחסרון גשמים, מתרעין עליהן מיד. ואיזהו מיד שיהיו ימים שני וחמישי, ושני שאחריהם. ועל בולן אין מתרעין עליהן אלא כשאירעו באפרכאי – במלכות שיהיו.

אופנים שמתרעים בצרות אחרות: ואסכרא – מחלה הנתלית כפי אדם, בזמן שמתפשטת למקומות אחרים ויש בה מיתה לחולים בה, מתרעין עליה, ובזמן שאין בה מיתה, אין מתרעין עליה. ומתרעין על ביאת הנזכאי – מין ארבה המכילה תבואה, אף בכל שהוא, שידוע שיבואו הרבה מהם. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף על הקנב מתרעים בכל שהוא.

ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, מתרעין על האילנות בשאר שני שבוע – שנות השמיטה, שאין שמיטה, אך לא בשנת השמיטה שהאילנות הפקר. ועל הבדורות ועל השיחין ועל המעורות מתרעים אפילו בשביעית, שנצרכים מימיהם לשתיה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתרעים בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה (מאכל) לעניים הניזונים מן ההפקר.

ברייתא המביאה דעת רבן שמעון בן גמליאל באופן אחר: תניא אידך, מתרעין על האילנות בשאר שני שבוע, על הבדורות, על השיחין ועל המעורות אפילו בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתרעין (על) הפסחין – תבואה וקטניות שגדלו מאליהם מתרעים בשביעית, אף שאינם חשובים כאלו שנזרעו, מפני שיש בהן פרנסה לעניים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין חסרון גשמים: תניא, אמר רבי אלעזר בן פרטא, מיום שחרב בית המקדש נעשו גשמים ציפוקין (מועטים) לעולם, שיורדים בקושי ואינם גשמי ברכה. יש שנה שששמה מרובה, ויש שנה שששמה מועטין. יש שנה שששמה יורדו בזמן כבר בתחילת תקופת הגשמים, ויש שנה שאין גשמה יורדו בזמן ומאחרים.

מבארת הברייתא חילוקים אלו: שנה שששמה יורדו בזמן למה הוא דומה, לעבד שנתן לו רבו פרנסתו – התבואה שצריך למוזנו בשבת באחד בשבת, וטוחנה ועושה עיסה, ונמצאת העיסה נאפית בתקנה, שיש די זמן לכך, וממילא גם נאכלת בתקנה. כך גשמים היורדים בזמנם הם פרנסה לכל השנה, ויש די זמן להצמיח ולקצור ולעשות את כל הדרוש להכנת המזונות כתיקנם. אך שנה שאין גשמה יורדו בזמן למה הוא דומה, לעבד שנתן לו רבו פרנסתו רק בערב שבת, ומחמת חסרון זמן נמצאת העיסה נאפית שלא בתקנה, ונאכלת שלא בתקנה. וכך בגשמים היורדים מאוחר, אין די זמן להכין מזונות השנה כתיקנם, ונאכלים שלא כתיקנם. ושנה שששמה מרובה למה הוא דומה, לעבד שנתן לו רבו פרנסתו של כל השנה בבת אחת, וטוחנה ומכנה למאכל, נמצאו ריחים מוחנות מן הכור מה שפוחות מן הקב – נשאר ברחיים מטחינת כור חטים, כאותה מידה שנשאר בטחינת קב, וכן נמצאת עיסה – הקערה שבה לשים את העיסה אכלת מן הכור כמו שאוכלת מן הקב – שנשאר בשוליה פחות מעיסה גדולה כבכסנה, נמצא שבמדיה גדולה ההפסד פחות בהרבה ממדיה קטנה. כך גם הגשמים שחלקם נבלע באדמה ומתייבש ברוח, נפסדים בכמות גדולה כבכסנה, ונמצא שבגשמים מרובים נפסדים רק מעט. אך שנה שששמה מועטין למה הוא דומה, לעבד שנתן לו רבו פרנסתו רק מעט מעט, וטוחן כל פעם מעט. נמצאו ריחים מה שפוחות ואוכלות מן הכור מוחנות מן הקב, ומפסיד קמח רב, וכן נמצאת העיסה פחה שנאכלת מן הכור אכלת מן הקב, ומפסיד בצק רב. כך כשהגשמים מועטים, נבלע הרבה מהם באדמה ואינם מספיקים להצמיח כראוי. דבר אחר להמשיל גשמים מרובים ומועטים, בזמן שששמה מרובה למה הוא דומה, לאדם שמגביל את המים, אם יש לו מים רבים, המים אינן פלין תוך כדי הגיבול, ונמצא המים מגובל יפה. אך אם יש לו מים מועטין לגבל טיט רב, עד שמביא מים נוספים המים שבתוך הטיט מתייבשים ופלים, והמים אינו מתגביל יפה. כך הגשמים בזמן שהם מרובים יש בהם די להצמיח אף לאחר שנבלע חלקם באדמה, אך בזמן שהם מועטים, שנבלעים באדמה, אין בהם די להצמיח כראוי.

ברייתא המביאה מעשה בענין חסרון מי גשמים: תנו רבנן, פגם אחת עליו כל ישראל לרגל לירושלים, ולא היה להם מים לשתות, שבאותה שנה לא ירדו גשמים. הלך נקדימון בן גוריון מעשרי ישראל אצל (אדון) [הגמון – שר] אחר, ואמר לו, הלויני שתים עשרה מעינות מים לעולי רגלים, ואני אתן ואשיבו לך שתים עשרה עינות מים, כלומר שירדו גשמים ויתמלאו אותם מעינות במים, ואם איני נותן לך, תריני נותן לך תמורתם שתים עשרה בכר כסף. וקבע לו נקדימון זמן להשיבם עד יום מסוים. כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים, בשחרית שלח לו ההגמון, שגר (שלח) לי או מים או מעות שיש לי בידך תמורת המים. שלח נקדימון לומר לו, צדיין יש לי זמן, שכל היום בולו שלי הוא להשיב. בפחרים – בזמן מנחה גדולה שלח לו ההגמון שוב, שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך. שלח לו נקדימון, צדיין יש לי שהות פזים. במנחה – בזמן מנחה קטנה שלח לו ההגמון, שגר לי מים או מעות שיש לי בידך. שלח לו נקדימון, צדיין יש לי שהות פזים. לגלג עלי איתו (אדון) [הגמון], ואמר, וכי כל השנה בולה לא ירדו גשמים.

הגמרא מביאה דרשות נוספות בשמו שכוונת הכתובים לברכה: נאמר (איכה א יז) 'היתה ירושלים לנדה בניהם', אמר רב יהודה אמר רב, יש לדרוש זאת לברכה ולא לקללה, והיינו, בנדה, מה נדה יש לה היתר על ידי טבילה להטהר, אם ירושלים יש לה תקנה כשיחזרו ישראל בתשובה שתחזור לקדמותה. עוד דרש: נאמר (שם א א) 'היתה באלמנה', אמר רב יהודה, יש לדרוש זאת לברכה, והיינו משום שנאמר באלמנה בתוספת כ', ולא אלמנה ממש, שאינם דומים לאלמנה ממש, אלא הם באשה שהלך בעלה למדינת הים, ודעתו לחזור (עליה) [אליה], שאף שעתה היא כאלמנה יושבת ומצפה מתי יחזור, וכך ירושלים אף שעתה אין לה שוכן בתוכה יודעת שעתיד לשוב אליה.

עוד דרש: נאמר (מלאכי ב ט) 'וגם אני נתתי אתכם נבונים ושמלים', אמר רב יהודה, יש לדרוש זאת לברכה, ולא מוקמי מינן מתוך שיבונו, לא ידשי נהרי – מוכסים בנהרות, ולא גידרפטי ושוטרים, ולא נתבזה באמנויות מבוזות אלו.

עוד דרש: נאמר בנבואת אחיה השילוני לאחר חטא ירבעם (מלכים א' יד טו) 'והקה ה' את ישראל באשׁר יגיד הקנה במים', אמר רב יהודה אמר רב, דימם לקנה לברכה, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (משלי כו ו) 'נאמנים פצעי אוהב ונעדרות נשיקות שונא', שכוונת האוהב לטובה וכוונת השונא להיפך, ודרש זאת על מקרים מסוימים כדלהלן, טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל, יותר מברכה שבידן בלעם הרשע, שאחיה השילוני קללן בקנה, שאמר להם לישראל 'והקה ה' את ישראל באשׁר יגיד הקנה במים', ומכל מקום כוונתו לטובה, והיינו מה קנה זה עומד במקום מים ואינו מתייבש, ונעזי מחילה שדאם נקצץ גדל אחר, ונמצא שמתקיים לזמן רב, ושרשיו מרובין, ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מוזות אותו ממקומו, אלא מתוך רכותו וריבוי שרשיו הולך ונא עמקו ואינו נשבר, וכשרמזו הרוחות עמד הקנה במקומו, כך ישראל עומדים במקומם בזכות התורה, ואין הרוחות הרעות שהם רמו למלכויות של אומות העולם מוזות אותם ממקומם לעקרם, אלא נכנעים תחת כל מלכות, וכשיכלו רוחות אלו יעמדו ישראל במקומם שהוא ארץ ישראל. אגב בלעם הרשע בידן באר, שנאמר 'בארזים (עלי מים)', ואף שארז הוא עץ חזק, כוונתו לרעה, והיינו מה ארז זה אינו עומד במקום מים ועלול להתייבש, ואין נועזי מחילה ואינו מתקיים, ואין שרשיו מרובין, והגם שאפילו אם כל הרוחות שבעולם נושבות בו אין מוזות אותו ממקומו, מכל מקום כיון ששנא בו רוח דרומית החזקה מכל הרוחות (כ"ב כה), עוקרתו והופכתו על פניו, שהרי אינו יכול להתכופף מפניה, כך רצה לקלל את ישראל, שאף שבמלכויות הראשונות ניצלו מהם, כשתבוא מלכות אדום החזקה שהיא בדרומה של ארץ ישראל לא תהיה להם תקומה. מוסיפה הגמרא במעלת הקנה שנמשלו אליו ישראל: ולא עוד, אלא שאף אם נעקר ממקומו וזה קנה ליפול היפנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים, וכן ישראל אף בגלותם שנעקרו ממקומם זוכים ללמוד תורה.

עוד במעלת הקנה ובגנות הארז: תנו רבנן בברייתא, לעולם יהא ארז רך ועניו בקנה ואל יהא קשה וגאווה בארז. ומעשה שפא רבי אלעזר (בן רבי) [ברבי] שמעון מפגדל גידר מבית רבו לאחר שלמד אצלו תורה, והיה רכוב על החמור ופגדל מתוך שמחה על שפא תורה, ושפא שמחה גדולה והיתה דעתו נסה עלי, מפני שלמד תורה הרבה,

ועקשיו בסוף היום ירדו גשמים, בתמיה. ואז נכנס לבית המרחץ בשמחה על שעומד להרויח את ככרות הכסף תמורת המים. ממשיכה הברייתא את המעשה: עד (שהאדון) [שההגמון] נכנס בשמחתו לבית המרחץ, נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב, ונתעצף בטליתו ועמד בתפלה, ואמר לפניו, רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך, שלא לכבודי עשיתי את הלואת המעיינות, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך עשיתי, שיהו מים מצויין לעולי רגלים. ומיד כשאמר זאת נתקשרו השמים בעבים, וירדו גשמים עד שנתמלאו אותם שתים עשרה מענות מים שלוח מן ההגמון, ואף הותירו המים על המעיינות. ועד שיצא (אדון) [ההגמון] מבית המרחץ, נקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש, ובשפגעו ופגשו זה בזה, אמר לו נקדימון לאדון, תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך. אמר לו ההגמון, יודע אני שלא הרעיש הקדוש ברוך הוא את עולמו להוריד גשמים אלא בשבילה, אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא מפה בכך את מעותיי עבור המים שהלוחיתך, שגבר שקעה חמה, ועבר היום שבו היית צריך להשיב את המים, וגשמים שירדו עתה פרשתי ירדו. כששמע נקדימון כך חזר ונכנס לבית המקדש, ושוב נתעצף ועמד בתפלה, ואמר לפניו, רבנו של עולם, הודע שיש לי אוהבים בעולמך, ועשה עמכם נס. מיד נתקשרו העבים ושוב ירדה החמה לאחר שקיעתה. באותה שעה אמר לו (האדון) [ההגמון] לנקדימון, אילו לא נקדחה וזרחת החמה אכן היה לי פתחון פה עליך שאוציא מפה מעותיי כפי שאמרתי קודם, אך עתה שרואה אני שזרחתה, שוב אין לי פתחון פה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שמו לפי מעשה זה: תנא, לא נקדימון היה שמו מתחילה, אלא בוני שמו, ולמה נקרא שמו נקדימון, מפני שנקדחה חמה בעבורו.

ברייתא המביאה צדיקים נוספים שעמדה החמה בעבורם: תנו רבנן, שלשה נקדחה וזרחת להם חמה בעבורן, משה, ויהושע, ונקדימון בן גוריון.

מבשרת הגמרא: בשלמא נקדימון בן גוריון, המקור לכך הוא גמרא – כך קיבלנו מרבותינו כמבואר בברייתא. יהושע נמי למדנו זאת מקרא, דכתיב במלחמת האמורי לאחר שביקש שתעמוד השמש (יהושע י ג) 'וידם השמש וירח עמד' וגו', אלא משה, מנלן שעמדה חמה בזכותו. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, אתיא בגזירה שזה 'אחלי' 'אחלי', כתיב קמא במלחמת סיחון ועוג שבימי משה (דברים ב כה) 'היום הזה אחלי את פהך', וכתיב קמא ביהושע (יהושע ג י) 'היום הזה אחלי גלגלך', ולמדים שכשם שליהושע עמדה החמה לעוררו מלחמתו, כך גם למשה. לימוד אחר: רבי שמואל בר נחמני אמר, אתיא בגזירה שזה 'תת' 'תת', כתיב קמא 'אחלי את פהך', וכתיב קמא ביהושע (שם י ג) 'ביום תת ה' את האמרי', וכשם שליהושע עמדה חמה, כך למשה. לימוד אחר: רבי יוחנן אמר, אתיא מנופיה דקרא – ממשמעות הפסוק עצמו ולא בגזירה שזה, שנאמר במשה (דברים ב כה) 'אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך', איתתי נתקיים שכל העמים רגזו וחלו מפניך, בשעה שנקדחה לו חמה למשה.

שנינו במשנה: וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים בו' דכתיב (עמוס ד ז) 'והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תקטר וגו'.

הגמרא מבארת את הפסוק: אמר רב יהודה אמר רב, ושתיהן לקללה – שתי הערים הללו החכרו בפסוק לקללה, והיינו שעל אחת ירדו הרבה גשמים עד שתתקלקל התבואה, ועל השניה לא ירדו גשמים כלל והתבואה לא תגדל.

ידועה הצעתי לכמה מוסדות חינוך – שיקבעו שיעור בהלכות הצריכות בחיי היום יומיים, ולהתחיל באותם העניינים התכופים ביותר וכמו ברכות הנהנין וכו', שהרי סוף-סוף זהו כל האדם את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור.

ממכתב ח"י כסלו, תשט"ו

תענית. פרק שלישי – סדר תעניות אלו דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפה רש"י תוספות

ועכשיו ירדו גשמים – בתמיה. בני שמו. נקדחה – זרחה. לשון מקדיר, שהיתה חמה קודרת ברקיע וזורחת, *פירטוצ'ר בלע"ז. הכי גרסינן – נקדימון בן גוריון הא דאמרון. **אחיה אהל אהל** – כתיב במלחמת יהושע (יהושע ג) "אהל גדלך", ובמלחמת משה כתיב (דברים ב) "אהל תת פחדך". מה יהושע נקדמה לו חמה במלחמתו, כדכתיב בהדיא –

אף משה כן. שכן דרך הכתובין, למד סתם מן המפורש ברמז בדבריו דומה לחבירו. וגזירה שזה אחת מן שלש עשרה מדות שניתנו לו למשה מסיני, ובתחילת סיפרא מפורש. שתיון לקללה – אקרא קאי, האי דכתיב "על עיר אחת אמטיר ועל עיר אחת לא אמטיר" – שניהם לקללה, אותה שימטיר עליה – רוב גשמים שמקלקלין את התבואה. ואת שלא ימטיר – אין גשמים ואין תבואה גדילה. "אשר לא תמטיר עליה" מוסב הדבר על העב, שהעב בלשון נקיבה, דכתיב (מלכים א יח) "הנה עב קטנה ככף איש עולה מים", ולא אלמנה נמורה – דהא לא כתיב "אלמנה" אלא "יתמה" כאלמנה – כאשה העומדת באלמנות חיות על בעלה שהלך ועתיד לחזור. דלא מוקמי' מינ' ריש' נהיר – מוכסין. גזיריפמי – סרדיטיון, מרוב בזיון. ונעתרות נשיות שונא – נעתרות לשון הפך, כדאמרין במסכת סוכה (יד.א.) "ויעתר לו", מה עתר זה מהפך את התבואה – פורק"א בלע"ז. אי נמי: נעתרות – לשון רבו וייתור, ****אינקרייט בלע"ז, כמו "העתרתם עלי דבריכם" (יחזקאל לח). בירכן בארו – "כארוים עלי מים" (במדבר כד). איו זה אינו עומד במקום מים בו – ואף על גב דכתיב בקרא "כארוים עלי מים" – ההוא לאו בלעם קאמר ליה, דבלעם אמר "כארוים" והמלאך השיבו "עלי מים", וכן כולוהו, דבלעם אמר "כנחלים" דוימנן מתיבשין – וקאמר ליה המלאך "נסיו", דאין יבשין לעולם. והיינו דכתיב "ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה" על ידי מלאך, שהשיבו על ידי מלאך. ואפילו כל הרוחות – שאינן קשות. וזה דרומית – היא קשה, כדאמרין (בבא בתרא כה.ב.) אילמלא בן נץ שמעמיה – אין כל בריה יכולה לעמוד מפניה, שנאמר "המבינתך יאבר נץ פירש כנפיו לחימין". ומטייל – לשמוחו.

גודמן

וְעַכְשָׁיו יֵרְדוּ גְשָׁמִים? וְכֵן לְבֵית הַמִּדְבָּר חָמָה. עַד שֶׁהָאָדָוִן נִכְנָס בְּשִׁמְחָתוֹ לְבֵית הַמִּדְבָּר, וְנִקְדִּימוֹן נִכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּשִׂהּוֹ עֲצוּב. וְתַעֲמֹף וְעָמַד בַּתְּפִלָּה. אָמַר לִפְנֵיו: 'רְבוּנוּ שֵׁל עוֹלָם! גְּלוּ יְרֵדוּ לִפְנֵיךְ שְׂלֵא לִכְבוֹדִי עֲשִׂיתִי, וְלֹא לִכְבוֹד בֵּית אָבִא עֲשִׂיתִי. אֵלֶּא לִכְבוֹדְךָ עֲשִׂיתִי, שִׂיְהוּ מִיָּם מִצּוּיִן לְעוֹלֵי רְגִלִּים'. מִיָּד נִתְקַשְּׁרוּ שְׂמֵימָם בְּעֵבִים, וַיֵּרְדוּ גְשָׁמִים. עַד שֶׁנִּתְמַלְאוּ שָׁתִימָה עֲשָׂרָה מַעֲיָנוֹת מִיָּם וְהוֹתִירוּ. עַד שֶׁיָּצָא אָדָוִן מִבֵּית הַמִּדְבָּר וְנִקְדִּימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן יָצָא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בִּשְׂפָעָיו זֶה בֹּהַ, אָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי דְמֵי מִיָּם יוֹתֵר שִׁישׁ לִי בְיָדְךָ'. אָמַר לוֹ: 'יֹדַע אֲנִי שְׂלֵא הָרַעִישׁ הַקְדוֹשׁ בְּרֹדֶף הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֵלֶּא בְּשִׁבְלֶיךָ. אֵלֶּא עֲדִיין יֵשׁ לִי פֶתַחְוֹן פֶּה עֲלִיד שְׂאוּצִיא מִקֹּדֶף אֶת מַעוֹתַי, שֶׁכֶּפֶר שִׁקְעָה חֲמָה, וְגִשְׁמִים בְּרִשּׁוֹתֵי יֵרְדוּ'. חוֹר וְנִכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְתַעֲמֹף וְעָמַד בַּתְּפִלָּה, וְאָמַר לִפְנֵיו: 'רְבוּנוּ שֵׁל עוֹלָם! הוֹדַע שִׁישׁ לָךְ אֹהֲבִים בְּעוֹלָמְךָ'. מִיָּד נִתְפָּרוּ הָעֵבִים וְזָרְחָה הַחֲמָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לוֹ הָאָדָוִן: 'אֵילוּ לֹא נִקְדְּרָה הַחֲמָה, הִיָּה לִי פֶתַחְוֹן פֶּה עֲלִיד שְׂאוּצִיא מִקֹּדֶף מַעוֹתַי'. תֵּנָּא: 'לֹא נִקְדִּימוֹן שְׂמֹ, אֵלֶּא בּוֹנֵי שְׂמֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמֹ נִקְדִּימוֹן? שֶׁנִּקְדְּרָה חֲמָה בְּעִבְרוֹ'. תֵּנוּ רַבְּנֵי: "שְׂלִישָׁה נִקְדְּמָה לָהֶם חֲמָה בְּעִבְרוֹן: מִשֶּׁה, וְיִהוֹשֻׁעַ, וְנִקְדִּימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן". בְּשִׁלְמָא נִקְדִּימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן, וְגִמְרָא. יְהוֹשֻׁעַ נָמִי קָרָא, דְּכִתְיִב: "וַיֵּדֶם הַשָּׁמַיִם וַיִּרְחַ עֲמֹד, וְגו'". אֵלֶּא מִשֶּׁה מִלֵּן? אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: אֲתֵיָּא: "אַחֵל", "אַחֵל". כִּתְיִב הָכָא: "אַחֵל תֵּת פִּחְדֶּךָ". וְכִתְיִב הָכָא: "אַחֵל תֵּת פִּחְדֶּךָ". וְכִתְיִב הָכָא: "בְּיוֹם תֵּת ה' אֶת הָאֱמֹרִי". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲתֵיָּא מְגוּפִיָּה דִּקְרָא: "אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ, וְיִגְזְוּ וְיִחְלוּ מִפְּנֶיךָ". אִימִיתִי רִגְזוּ וְיִחְלוּ מִפְּנֶיךָ? בְּשִׁעָה שֶׁנִּקְדְּמָה לוֹ חֲמָה לְמִשֶּׁה. "וְכֵן עִיר שְׂלֵא יֵרְדוּ עָלֶיהָ גְשָׁמִים, כּו'". אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: וְשִׁתְּיָהּ לִקְלָלָה. "וְהִתְהַרְוּשָׁלַיִם לְנֶדֶף בִּינִיָּהֶם". אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: לְבִרְכָּה. בְּנֶדֶף - מַה נֶּדֶף יֵשׁ לָהּ הִיתֵר, אָף יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ לָהּ תִּקְנָה. "הִיתָה בְּאַלְמָנָה". אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לְבִרְכָּה. בְּאַלְמָנָה, וְלֹא אֲלָמְנָה מִמֶּשׁ. אֵלֶּא בְּאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְמִדְּוֵיַת הַיָּם, וְדַעְתָּ לְחֹזֶר עָלֶיהָ. "וְגַם אֲנִי נִתְּתִי

אֲחֵכֶם נְכוּיָם וְשִׁפְלִים". אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לְבִרְכָּה, דְּלֹא מוֹקְמֵי מִיָּן לֹא רִישֵׁי נְהָרִי וְלֹא גִזְרִיפְטִי. "וְהִפְכָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִשֶּׁר יִגְדֹּר הִקְנָה בְּפִיָּם". אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: לְבִרְכָּה. דְּאָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל כִּר נִתְקַוֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵאִי דְכִתְיִב: "נִאֲמַנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיכוֹת שׁוֹנָא"? מוֹכָה קָלָלָה שְׁקִילָל אֲחִיָּה הַשִּׁילּוֹנִי אֶת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִבְּרָכָה שֶׁבִּרְכַּן בְּלָעָם הָרָשָׁע. אֲחִיָּה הַשִּׁילּוֹנִי קָלָלָן בְּקֶנֶה. אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: "וְהִפְכָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִשֶּׁר יִגְדֹּר הִקְנָה". מַה קֶּנֶה זֶה עוֹמֵד בְּמָקוֹם מִיָּם, וְגִזְעוּ מִחֲלִיָּה, וְשִׁרְשָׁיו מְרוּבִין, וְאִפִּילוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, אֵלֶּא הוֹלֵךְ וְכָא עֲמָהּ, דְּכִמְּו הָרוּחוֹת, עָמַד הִקְנָה בְּמָקוֹמוֹ. אֵכָל בְּלָעָם הָרָשָׁע בִּירְכָן בְּאִרוֹ, שְׂנְאָמַר: "כְּפֹאֲרוֹם עָלִי מִיָּם" מַה אִרוֹ זֶה אֵינוֹ עוֹמֵד בְּמָקוֹם מִיָּם, וְאֵין גִּזְעוּ מִחֲלִיָּה, וְאֵין שִׁרְשָׁיו מְרוּבִין, אִפִּילוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם נוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, כִּיֵּן שֶׁנִּשְׁבָּה בּוֹ רוּחַ דְּרֹמִית, עוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פְּנָיו. וְלֹא עוֹד אֵלֶּא שִׁזְכָּה קֶנֶה לִישׁוֹל הִימְנוֹ קוֹלְמוֹס לְכַתּוּב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, נְבִיאִים, וְכִתְּוִבִים. תֵּנוּ רַבְּנֵי: "לְעוֹלָם יְהִי אָדָם רַךְ כְּקֶנֶה וְאֵל יְהִי קָשָׁה בְּאִרוֹ. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מִמְּגִדָּל גְּדוֹר מִבֵּית רַבּוֹ, וְהָיָה רְכוּב עַל חֲמוֹר וּמִטַּיִל עַל שִׁפְתֵי נְהָר. וְשִׁמְשָׁה שְׂמֻחָה גְּדוֹלָה, וְהִתְהַרְוּ דַּעְתָּ גִּפְסָה עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁלְּמַד תּוֹרָה הִרְבָּה.

גודמן

נקדחה כמו "מקדיר בהרים" (עירובין נח.א) כלומר: שומנק הדקיע.

גזיריפמי פירוש: סרדיטיון וטוטריו העם במקל.

ונעתרות נשיות שונא – פירוש: כלומר, נאמנים פצעי אוהב, וחילופיון בשונא.

ונעתרות – לשון הפוך בעתר, **פורק"א בלע"ז, שמהפכין בה את התבואה.

וחכי פשטיה דקרא: פצעי אוהב נאמנים, שהוא

עושה לטובה, אפילו כשמהם חבירו – מתכוין

לטובה. ונשיות שונא הם להיפך, שעושה הכל

לרעה. ויש מפרשים פשטיה דקרא חכי: "נאמנים

פצעי אוהב ונעתרות נשיות שונא", כלומר,

ונעתרות – לשון ריבוי. כלומר, נשיות שונא –

דומים הם למשא, כלומר, הם מרובות ולמשא

לעולם. ויש מפרשים חכי: כשאוהבים עושים

מריבה ושונאים זה את זה – השנאה נאמנה. וחכי

פירוש: נאמנים פצעי אוהב – הפצעים זהו

השנאה שבין אוהבים, הם נאמנות. ונעתרות

נשיות שונא, פירוש: דכששונאים עושים שלום

זה לזה – השלום והפשרה שביניהן אמנה וקיימת.

והיינו נעתרות נשיות שונא – כלומר, נשיות

שונא נעתרות.

מה ארו זה – פירוש: דאף על גב דכתיב ביה

בקרא "עלי מים" – ההוא לאו בלעם קאמר

ליה, אלא מלאך. וכן כולוהו, בלעם אמר כנחלים

ומלאך אמר נסיו דאין מתיבשם, וכן "עלי נהר".

גודמן

ימים האלו הם ימי סגולה ועת רצון . ימים שמברכים בשם ומלכות בפשיטות שאין כאן שום ספק כלל שעשה נסים לאבותינו בימים (ההם ו)בזמן הזה שבכמה מקומות בדא"ח [=חסידות] מפרשים בזמן הזה היינו בזמננו ובימינו.

ממכתב כ"א כסלו, תשט"ו

נודמן לו אדם אחד שהוא מבוער ביותר - במסכת דרך ארץ מפרש דאדון אדם היינו אליהו, ולטוב נתבין, כדי שלא ירגיל בדבר. **לא** צריכא דנפיל מחמת גובהיהו - פירוש: דהוה בריאות, ולא היו ראיות ליפול אלא מחמת גובהו. **אמר** ליה דאיכא רב אדא בהדן דנפיש וכותיה - וצריך לומר דתרי רב אדא הוה. דהא רב אדא בר אבהה הוה בימי רבא, דמצניז בכמה מקומות: אמר רב אדא בר אבהה אמר רבא, והא רב אדא בר אבהה דהכא משמע דהוה חבר לרב ולשמואל, ומדקאמר ליה שמואל לרב, וקאמר ליה: הא איכא רב אדא בהדן. ואנן ידענא דרב יהודה היה תלמיד דרב ושמואל, ורבא הוה גולד ביום שמת רב יהודה, ורב אדא היה תלמיד דרבא - אם כן על כרחך צריך לומר דתרי רב אדא הוה. **בהבינתו** פירוש: כבינוי שמכנין אותו בן אדם לגנאי, בחינתו, פירוש: כינוי שם משפחתו, שם לווי, כמו שם חניכא אבות בגיטין עד עשרה דורות (גיטין פחא), כגון רבי אברהם אבן עזרא, שכל בני משפחתו היו נקראים כך. ודוקא לגנאי, אבל לשבח - מותר.

אמרו

נודמן לו אדם אחד שהיה מבוער ביותר. **אמר** לו: **"שלום עליך, רבי"**. ולא החזיר לו. **אמר** לו: **"ידיקה, פמה מבוער אותו האיש! שפא פל בני עירך מבוערין כמותך?"** **אמר** לו: **"איני יודע, אלא לך ואמור לאופן שעשאני"** **"פמה מבוער פלי זה שעשית!"** **בין שידע בעצמו שהמא, ירד מן המזרז ונשתפח לפניו, ואמר לו: "ענית לך, מחול לי" אמר לו: "איני מחול לך עד שתלך לאופן שעשאני ואמור לו: "פמה מבוער פלי זה שעשית!" היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: "שלום עליך, רבי, רבי, מורי, מורי". אמר להם: 'לכו אתם קורין "רבי, רבי"? אמרו לו: 'למה שמטייל**

אחריו, אמר להם: 'אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל' אמרו לו: 'מפני מה?' אמר להם: 'קד וקד עשה לי'. אמרו לו: 'אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא'. אמר להם: 'בשביבכם הריני מחול לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות פן'. מיד נכנס רבי אלעזר ברבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך פקנה ואל יהא קשה פארו. ולפיכך זכה קנה ליפול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה, תפילין, ומוזות". **"וכן עיר שיש בה דבר או מפולת, כו". **תנו רבנן: "מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות; שאין ראיות ליפול, ולא הראיות ליפול"**. **הי ניהו בריאות הי ניהו שאין ראיות ליפול; הי ניהו רעועות הי ניהו ראיות ליפול!** **לא, צריכא דנפלו מחמת גובהיהו. אי נמי, דקיימן אנדא דנהרא. כי הוה אשיתא רעועה דהוה בנהרדעא, דלא הוה חלף רב ושמואל תותה, אף על גב דקיימא באתרה תליסר שנין. וימא חד איקלע רב אדא בר אבהה להתם. אמר ליה שמואל לרב: "ייתי מר, נקף". אמר ליה: "לא צריכנא האידנא, דאיכא רב אדא בר אבהה בהדן דנפיש וכותיה, ולא מסתפינא". רב הונא הוה ליה ההוא חמרא בההוא ביתא רעיעא, ובעי לפגויה. עייליה לרב אדא בר אבהה להתם, משכיה בשמעתא עד דפגויה. בתר דנפק, נפל ביתא. ארגיש רב אדא בר אבהה איקפד. סבר לה כי הא דאמר רבי ינאי: לעולם אל עמוד אדם במקום סכנה ויאמר: "עושין לי גס", שפא אין עושין לו גס. ואם תימצא לומר עושין לו גס, מנפין לו מוכיותיו. אמר רב חנן: מאי קרא? דכתיב: "קמנתי מפל חסדים ומפל האמת". מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אבהה? כי הא דאתמר: שאלו תלמידיו את רבי זירא ואמרי לה לרב אדא בר אבהה: פמה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעיתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרחתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש, לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חבר, ולא קראתי לחבירי בהבינתו. ואמרי לה: בהבינתו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא: לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דתרה עבדי רב הונא. אמר ליה: בינקותיה לא דביננא. בסיבותיה דביננא: דכל יומא דעיכא הוה מפקין ליה בגוהרקא דדהבא, וספיר לה לכילה מתא. וכל אשיתא דהוה רעועתא הוה סתר לה. אי אפשר למרה, בני לה. ואי לא אפשר, בני לה איהו מדידיה. וכל פניא דמעלי שבתא הוה משדר שלהיה לשוקא, וכל ידא דתרה פייש להו לגנאי ובין ליה ושרי ליה לנהרא. וליתביה לעניים! ומונן דסמכא דעתייהו, ולא אתו למיזבן. ולשרייה לבהמה! קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה. ולא ליזבניה כלל! נמצאת מכשילן לעתיד לבא. כי הוה ליה מילתא דאסותא, הו מלי פנוא מצינה ותלי ליה פסיפא דביתא ואמר: "פל דבעי, לייתי ולישקול". ואיכא דאמרי: מילתא דשיבתא הוה גמיר, והוה מנח פנוא דמניא ודלי ליה ואמר: "פל דצריך, לייתי ולעויל, דלא לסתפן". כי הוה כרד ריפתא, הוה פתח לכביה ואמר: "כל מאן דצריך, לייתי וליכיל". אמר רבא: פויהו מצינא מקיימנא, לבר מהא דלא מצינא למיעבר, מושום****

נודמן לו אדם - יש ספרים שכתבו בהן: אליהו זכור לטוב, והוא נתבון להוכיחו שלא ירגיל בדבר. הכי גרסין: מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאין ראיות ליפול ולא שראיות ליפול הי ניהו בריאות והי ניהו שאין ראיות ליפול הי ניהו רעועות והי ניהו ראיות ליפול לא צריכא דקיימן אנדא דנהרא - מפולת שיש שם רוח חזק שמפיל החומות. מפולת שאמרו מתריעין עליהן - בבריאות קאמרין, שהיו החומות בריאות ואף על פי כן נפלות מכח נשיבת הרוח. אבל אם היו החומות הנפלות רעועות - אין מתריעין עליהן. וכשאין ראיות ליפול - מתריעין עליהן, ולא בריאות ליפול. **לא צריכא** - הא דקתני שאין רעועות וראיות ליפול אלא כגון דקאי אנדא דנהרא, על שפת נהר, שאף על פי שהיו בריאה - ראיהו דלא ליפול, שהמים מפילין אותה, שמקלקלן את הקרקע ושוחקין את היסוד: כי הוהא אשיתא רעועה כו. **באתרה** - במקומה, אף על גב דאינה ראיה ליפול, דהא קמה באתרה כולי האי - אפילו הכי, כיון דרעועה היא - לא הוה חלפי תותה, אלא היה מקף סביבותיה. מנפין - ממעטין. הכי גרסין: **לא הקפדתי בתוך ביתי ולא הלכתי בלא תורה** - דכל שעתיא הוה גריס. בהבינתו - שמכנס לו בני אדם, כגון שם לווי. חניכתי - כמה חניכא אבות בגיטין עד עשרה דורות (גיטין פחא). **זימא דעיכא** - יום המעונן, דהוה רוח מנשב, ומסתפי דלא תפיל חומות. בגוהרקא - תיבה תלוייה בעגלה, ושרות יושבות בהן. וספיר - בודק. תרגום פוקד (שמות לד) - מסער, כמה האי טבאח דלא סר סבינא קמיה חכם: כי הוה ליה מילתא דאסותא רמי ליה אכזא דמיה כו לא גרסין. ובין ליה ושרי ליה בנהרא - להכי ובין להו, דאי הוה משתייר מיד לגננן - אולא לאיבור דמכמשא בשבת, ונמצא מכשילן לעתיד לבא. דלא מייית ידק לסודות שבת. דסמכא דעתייהו - שנסמכן עניים לאותו ידק, ואומרים: אין אנו צריכין לקנות, ושמן לא ישתהיר שם כלום ואין לחן מה לאכול בשבת. אין מאכילין אותן לבמה - משום ביוזי אוכלין, ומחוי כבועט בטובה שהשפיע הקדוש ברוך הוא בעולם. אי נמי: משום דחסה תורה על ממון של ישראל. חזק לנהר, והולכין למקום אחר, ומצאין אותם בני אדם ואוכלין אותן, כך שמעתי. מילתא דשיבתא - מנהג שדים, שמוקין למי שיאכל ואינו נוטל ידיו. דשיבתא כרד דגרסין במסכת יומא (עובב) אמר אביי משום שיבתא. והוה תלי ליה לההוא כוזא דמניא. כי הכי דלימשו דיייהו מניה. **בר מהא** - חוץ מזו, דכל מאן דבעי הוה עייל ואכל. מושום

נזמן לו אדם אחד, שהיה מוכר ביותר, ואמר לו לרבי אלעזר, שלום עליך רבי. ולא החזיר לו שלום, אלא אמר לו, ריקה ואדם ריקה, כמה מוכר אותו האיש ואתה, ששם כל בני עירך מוכרים במוותך. אמר לו, איני יודע אם כל בני עירי מוכרים, אלא לה ואמור לאומן שעשעאני שהוא ה' כמה מוכר כלי זה שעשיתי, שבאמירתך שאני מוכר הנך מטיל דופי ביצירתך. בין שידע רבי אלעזר בעצמו שחטא, ויד מן החמור ונשתפה לפניו, ואמר לו, נענית לה – דיברתי אליך יותר מן הראוי, מחול לי. אמר לו, איני מחול לך עד שתלך לאומן שעשעאני ואמור לו כמה מוכר כלי זה שעשיתי. היה מטיל רבי אלעזר אחריו לבקש מחילה, עד שהגיע לעירו. ויצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו, שלום עליך רבי רבי, מורי מורי. אמר להם אותו אדם, למי אתם קורין רבי רבי. אמרו לו, לזה שמטיל אחריו. אמר להם, אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל. אמרו לו, מפני מה אתה אומר כך. אמר להם, כך וכך עשה לי. אמרו לו, אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם, בשבילכם שביקשתם חריני מחול לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן, כלומר שלא תהא דעתו גסה ויהא רגיל בעקבות כך לספר בגנות בני אדם. מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון לבית המדרש ודרש, ולעולם יהא אדם רף ועניו בקנה, ואל יהא קשה וגאווה בארץ. ולפיכך וכה קנה ליפול תימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומוזות, לרמוז שהרך בקנה זוכה לתורה. שנינו במשנה: וכן עיר שיש בה דבר או מפולת בו אותה העיר מתענה ומתרעת.

בריייתא המבארת דין זה: תנו רבנן, מפולת שאמרו שמתריעים עליה, כשהחומות שנפלו בריאות ולא רעועות, שאינן ראויות ליפול ולא הראויות ליפול, ונפלו מרוח חזקה שנשבה עליהם. מקשה הגמרא: הי ניהו בריאות והי ניהו שאינן ראויות ליפול, כלומר מה החילוק ביניהם, וכן הי ניהו רעועות והי ניהו ראויות ליפול. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה הבריייתא לומר את התנאי השני, אלא באופן דנפלו מן המפת נובחיהו, אי נמי דמיינן אגודא דנהרא – שעומדות על שפת הנהר, שמי הנהר שוחקים יסודותיהן, וראויות ליפול על אף שהן בריאות, שאף בהן אין מתריעים. וכן יתכן שחומה רעועה אינה ראויה ליפול, כי הריא אשיתא וחומה רעועה דתואי בנהרדעא, ולא תהו חלוק רב ושמואל תותהו תחתיה, אף על גב דמיינא באתרה תליסר שנין. וימא חד איקלע רב אדא בר אבהה להם, ואמר ליה שמואל לרב, גיתי מר ונפקר חומה זו כדרכנו ולא נעבור תחתיה. אמר ליה רב, לא צריכא האידנא. דאיכא רב אדא בר אבהה ביהר, דנפיש וכוותיה ותנן עלינו שלא תיפול החומה, ולא מסתפיקא.

מעשה דומה נוסף ברב אדא בר אבהה: רב הונא היה ליה תהוא חמא ויין בהויה ביתא רעיעא, וכעז לפנויה טרם יפול הבית, עיליה לרב אדא בר אבהה להם שבכותו לא יפול, ומשכיה בשמעתא – בדברי תורה עד דפניה לין. בתר דנפק רב אדא בר אבהה נפל ביתא. ארעיש רב אדא בר אבהה שלכך התכוין, ואיקפה שסבר לה כי היא דאמר רבי ינאי, לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס, ששם אין עושין לו נס מחמת שחטא, ואם תימצא לומר עושין לי נס, מנפין ממעטים לו מוכותיו על ידי הנס. ומבארת הגמרא את המקור לכך: אמר רב חנן, מאי קרא, דכתבי שאמר יעקב אבינו קודם שפגש בעשו (בראשית לב א) 'קמנתי מכל הקסרים ומכל האמת אשר עשית את עבדך', שהתיירא שמה

נמעטו זכויותיו מחמת החסדים שעשה עמו ה', ויגרום החטא שימסר ביד עשו אף שהבטיחו ה' שישמרנה.

מבארת הגמרא: מאי הוה עובדיה ומעשיו דרב אדא בר אבהה שזיכיהו בשמירה כזו. משיבה הגמרא: כי היא דאתמר, שאלו תלמידיו (את רבי יודא ואמרי לה) לרב אדא בר אבהה, כמה וכמה שהארבת ימים. אמר להם, מימי לא הקפדת בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני – כשהלכתי בצידי הגדול ממני לא הקדמתי אף בצעד אחד, ולא הרהרתי בדברי תורה כמבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה וכלא תפילין, ולכן לא הלכתי במבואות המטונפות אף שמותר לעשות זאת (ראה ברכות כד), ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע האסורה ולא שינת צראי המותרת, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחבירי בהכניתי – בכניתי לגנאי, ואמרי לה בהכניתי – בשם לזוי שהוסיפו למשפחתו לגנאי.

הגמרא מביאה את מעלותיו של רב הונא: אמר ליה רבא לרפרם בר פפא, לימא לן מר מהני מילי מעלייתא – מעשים טובים דהוה עביד רב הונא. אמר ליה רפרם בר פפא, מעשיו בנפיקותיה צעירותו לא דבריא, אך בסיבותיה וזקנותו דבריא, דכל יומא דעיקא ויום המעונן שיש חשש שתפיל הרוח את החומות, הוה מפקין ליה בגוהרקא דהקא – תיבת זהב התלויה בעגלה, וסיר ובדקן לה לבולה מתא, וכל אשיתא דהוה רעיעתא, תהו סתה לה שלא תיפול ברוח ותזיק, ואי ואם אפשר למרה בני לה בעצמו, ואי לא אפשר לו מחסרון ממון, בני לה איהו (רב הונא) מדידיה – מכספו.

הגמרא טוב נוסף שלו: וכל פניא דמעלי שבתא – יום שישי לפנות ערב הוה משדר שלוחא לשוקא, וכל ירקא דהוה פייש ונשאר להו לנינאי ומוכרי ירקות וזין ליה, ושדרי ליה לנהרא. שואלת הגמרא: וליתביה לעניים. משיבה הגמרא: זמני דספקא דעתיהו של העניים על ירקות אלו ולא אתו למיזבן – ולכן לא יקנו, ואם לא ישארו ירקות לא יהיו לעניים ירקות לשבת. שואלת הגמרא: ולשדריה לבתתא, וזה עדיף מלאבד בנהר. משיבה הגמרא: קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבתתא משום ביזוי אוכלים, שנראה כבועט בטובה שהשפיע ה' בעולם. שואלת הגמרא: ולא לזבניה כלל לירקות אלו. משיבה הגמרא: אם כן נמצאת מבשילין למוכרים לעתיד לבא כלומר לשבת אחרת, שלא יביאו אז ירקות, אם ישארו אצלם עתה.

מעשה טוב נוסף של רב הונא: כי הוה ליה מילתא דאסותא ותרופה, הוי מלי ממנה כווא דמא וכלי של מים, ותלי ליה בסיפא ופתחו דביתא, ואמר, כל דבעי ליתי ולישקול ממנה. ואיכא דאמרי מעשה זה באופן אחר, מילתא דשיבתא הוה גמיר – היה בקי במנהג השדים ששמש שיבתא המזיקים לאוכל בלא נטילת ידיים, ותהו מנח כווא דמא ודלי ליה – היה תולה כד מלא מים בגובה נטילה, ואמר, כל דצריך ליתי וליעול ויקח מהם ליטול ידיו, דלא לשתבן.

מעשה טוב נוסף: כי הוה ברה דרפתא – כשהיה אוכל פת, הוה פתח לבבית ודלת ביתו, ואמר, כל מאן דצריך ליתי וליבול. דברי רבא על מעשים אלה: אמר רבא, בולחו מצינא מצינא – אף אני יכול לעשותם, לבר מהא – חוץ ממעשה זה להזמין את הכל לסעודתי, דלא מצינא למיעבד,

בהזדמנות טובה זו של ימי החנוכה, אאחל למר שיהיה בכל ענייניו וכן בכל ענייני אחינו בני ישראל באופן דמוסיף והולך ואור כהוראות הנרות הללו שאנו מדליקין הלוח ומוסיף בנר ואור מיום ליום.

ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

בספלין של מים, כדי שלא יעלו עליו נמלים ואינו יכול להורידם
 שהרי לא היו לו ידיים ורגלים. פסע אחת [היתה מפתו מונחת בכתו
 רעוע], ובקשו תלמידיו לפנות מפתו שחששו שמא יפול עליו. ואחר
 כך לפנות את הכלים. אמר להם, בני, פנו את הכלים ואחר כך פנו
 את מפתו, שמוקפת להם שכל זמן שאני בבית אין תפית נופל ולא
 יזקו הכלים. ואכן פינו את הכלים ואחר כך פינו את מפתו, ואחר
 שהוציאודו נפל תפית. אמרו לו תלמידיו, רבי, וכי מאחר שצדיק
 נמור אתה, שהרי בזכותך לא נפל תפית, למה עלתה לך כך שופך
 כה מיוסר. אמר להם, בני, אני נרמתי לצמיזת זאת מפני מעשה,
 שפעם אחת הייתי מחלף בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה
 חמורים, אחד של מאכל, ואחד של משהת, ואחד של מיני מנדים.
 ובא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי, רבי פרנסני במאכל. אמרתי
 לו, תסמן עד שאפזוק מן החמור דבר מאכל ליתן לך. אך לא
 הספקתי לפזוק מן החמור, עד שיצאתה נשמתו של העני מרעב.
 הלכתי ונפילתי על פניו, ואמרתי, עניי שלא חסו על עיניו, וסומה
 דיוי שלא חסו על רגליו, ותקדמו, רגליי שלא חסו על רגליי, ותקדמו.
 ולא נתקדמה דעתי בדברים אלו, עד שאמרתי שגם כל גופי יהא
 מלא שחין. אמרו לו התלמידים, או לנו שראינוך בקך, שאם אתה
 קיבלת עונש כזה על דבר קל, מה יענו התלמידים בעולם הבא על
 דברים חמורים יותר. אמר להם, אוי לי אם לא ראיתוני בקך, שאז
 לא היה עונשי מתכפר לי.
 אגב שהוכר נחום איש גם זו מבארת הגמרא מדוע נקרא כן:
 ואמאי שחור ליה נחום איש גם זו, דכל מילתא דהוה סלקא ליה –
 בכל מקרה שאירע לו, אמר 'גם זו לטובה', אף שנראה שנעשה
 לרעה. ומביאה הגמרא מעשה: וימנא חמא בעו לשידורי ישראל
 דורון לבי קיסר – פעם אחת רצו ישראל לשלוח מתנה למלך,
 אמרו, מאן ויזיל – מי ילך באופן שלא יארע לו כל רע, ויזיל נחום
 איש גם זו, דמלוכד בניסין הוא. שדרו בידה מלא סיפסא – שלחו
 בידו מלא ארגו דאבנים טובות ומרגליות. אול – הלך נחום לדרכו
 אל המלך, וכת – לן בדרכו כההוא דירה – דירה אחת. בלילא קמו
 הקד דיוצאי – בלילה באו בעלי הדירה, ונשקלניהו לסיפסיה – וטלו
 את ארגו, ורוקנוהו מן האבנים הטובות והמרגליות, ונמלניהו עפרא
 – מילאוהו עפר (למחר כי חזנהו אמר גם זו לטובה). כי מטא התם
 – כשהגיע נחום לבית המלך [שרינהו לסיפסא – פתחו משרתי
 המלך את הארגו, וחזנהו דמלו עפרא – ראו שהוא מלא בעפר],
 בעא מלכא למסקלניהו בכוליהו – רצה המלך להרוג את כל
 היהודים, שאמר, כש מתייבין בי יהודאי – היהודים ילועגים לי
 ומזללים בכבודי בששולמים לי עפר במתנה [הששמע זאת נחום
 אמר, גם זו לטובה]. ואז אתא [בא] אליהו, ואדמי ליה כחד מינייהו
 – נדמה למלך כאחד משריו, ואמר ליה, דלמא הא עפרא מעפרא
 דאברהם אבותון הוא – שמא עפר זה הוא מן העפר של אברהם
 אבי היהודים בעת מלחמתו עם ארבעת המלכים (בראשית יד יד-טו),
 דבי הנה שרי עפרא הוה סיפיה – שבשחיה משליך את העפר על
 אויביו היה נהפך לחרבות, וכשזרק גילי [קשו] הוה גידי – היה נהפך
 לחיצים, דבתיב באברהם אבותו (ישעיה מא ב) [תן כעפר חרב, כעפר
 נדה קשת], שעפרו היתה חרב, והקש כחצי קשת, ואף אתה יכול
 להשתמש בעפר זה להלחם באויבך. באותה עת הויא חמא
 מדינתא דלא מצו למיבבשה – היתה מדינה אחת שלא יכלו חיילי
 המלך לכבושה, ובדקו מיניה – זרקו עליה מעפר זה, ובבשה.
 כשנוכחו בכך, עיילו לבי נגיה – הכניסו את נחום איש גם זו לבית
 אוצרות המלך, ומלוחו לסיפסיה – מילאו את ארגו באבנים טובות
 ומרגליות, ושריהו ביקרא דבה – שלחוהו בכבוד גדול.
 סיום המעשה: כי אתו – כשבאו נחום איש גם זו ומלווי בדרכם,
 ביתו כההוא דיוצאי – לנו באותה דירה בה לן נחום בדרכו למלך.
 אמרו ליה בעלי הדירה שגבנו ממנו את המרגליות והניחו עפר,
 מאי איתית בהך דעבדי לך יקרא בולי האי – מה הבאת עמך
 למלך שעשו לך כבוד כזה גדול. אמר להם, מאי דשקלי מהבא אמטי
 להם – אותו ארגו שהיה עמי כאן הבאתי אל המלך, ושח להם

משום דנפיש בני (חילא ד) מהוה מקום מגורי רבא, וממילא רבים
 העניים, ואם אכריז כך, יכלה כל כספי.
 מעשה בענין ישיבה בסמוך לכותל רעוע: אילפא ורבי יוחנן הו
 גרסי באווייתא – היו לומדים תורה, דחיקא להו מילתא טובא –
 ופרנסתם היתה דחוקה הרבה, ואמר, יקום וניזיל וניעבד עיקרא –
 נקום ונלך ונעסוק בסחורה, ובכך נקיים בנפשין ובעצמנו מה
 שנאמר (דברים טו ד) 'אפס כי לא יהיה בך אביון', ויב' הדינו בעצמך,
 שהאדם מצווה לדאוג שלא יהא אביון. אילו למקום סחורה,
 ובדרך אוהבי תוהי נודא רעיעא – התיישבו תחת כותל רעוע, והו
 קא כרבי ריפתא – אכלו לחם. אתו תרי מלאכי השרת המלוים את
 האדם בדרך (לעיל א), ושמייה רבי יוחנן דאמר חד מהמלאכים
 לחבריה, נישדי עליהו האי נודא ונקטלינהו, שמיניחין תוי עולם הבא
 דהיינו התורה, ונזקקין בתי שעה של העולם הזה, דהיינו בסחורה
 לצורך פרנסה. אמר ליה ארד – המלאך השני, שביניהו ולא
 להגם, כיון דאיכא ביה רבי דנקיטא ליה שעתא – שעתיד לגדול,
 ולא הגיע זמנו למות. רבי יוחנן שמע את דברי המלאכים, ואילפא
 לא שמע. אמר ליה רבי יוחנן לאילפא, האם שמע מר מדי – שמעת
 דיבורים. אמר ליה, לא. אמר רבי יוחנן, מדישמעי אנא – מכך שאני
 שמעתי ואילפא לא שמע, שמע מינה – מוכח שאלי נחבין המלאך,
 ולדידי קרימא לי שעתא – ולי תעמוד השעה שאגדל בתורה, ולכן
 רק אני שמעתי דבריו. ואז אמר ליה רבי יוחנן לאילפא, איהרד –
 אחזור ללימוד התורה, ואוקי בנפשאי – ואקים בעצמי מה שנאמר
 (שם טו א) 'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ', כלומר שלעולם יהיו
 אביונים, וממילא אין חייב לעזוב את לימוד התורה כדי לא להיות
 אביון. רבי יוחנן תרד – חזר לתורתו, ואילפא לא תרד, אלא הלך
 לעסוק בסחורה.
 סיום המעשה: עד דאתא (שחור) אילפא ממקום שבו סחר, מליד
 רבי יוחנן כלומר נתמנה לראש ישיבה, וממילא גם נתעשר, שהיה
 מנהגם שהיו מגדלים ומעשרים את ראש הישיבה. אמרו לו אנשי
 המקום לאילפא בתמיה, אי אתיב מר גרסי – אם היית חוזר ולומד,
 וכי לא הוה מליד מר – לא היית מתמנה לראש הישיבה, שהוא
 למד יותר מרבי יוחנן. רצה אילפא להראות שאף שהלך לסחורה,
 עדיין למד יותר מרבי יוחנן, ולכן אול תלא נפשיה באסקריא
 דפסינתא – הלך ותלה עצמו בתורן הספינה, ואמר, אי איכא
 דשאי לי במתנתא – אם יש מי ששואלני בברייתא דרבי חייא ורבי
 אושעיא שלא שנאה רבי במשניות, ולא פשיטא ליה ממתניתין –
 ולא אפשוט לו ממשנה שמצינו בה שיטה כזו, נפילנא מאסקריא
 דפסינתא ומבענא – אפילו עצמי מתורן הספינה לים ואטבע. אמר
 ההוא קבא – בא זקן אחד וליה ברייתא, אדם הנוטה לתת
 ומפקיד ממונו אצל אפוסטרופוס, האומר תנו לאחר מותי שקל לבני
 בשבת – בכל שבע להוצאות פרנסתם, ונה ראויין לתת להם סלע
 שהוא שני שקלים, מפני שהם מרובים והוצאותיהם גדולות, נותנין
 להם סלע, שאם כונתו היתה דווקא לשקל היה אומר 'אל תתנו
 אלא שקל', ומה שאמר 'תנו שקל' לזרם שילמדו מלאכה ויריחו
 ממנה. ואם אמר 'אל תתנו להם אלא שקל', בזה פירש דבריו, ואין
 נותנין להם אלא שקל אף שצריכים ליותר. ואם אמר 'אם מותו
 הבנים ירשו אתרים תתיתיהם', בזה ודאי כונתו שישאר מממונו
 לירושא ולא יבזבזהו, ולכן בין שאמר 'תנו שקל' ובין שאמר 'אל
 תתנו אלא שקל', אין נותנין להם אלא שקל. ושאל הזקן, היכן
 מצינו במשנה דין זה האחרון. אמר ליה אילפא, הא מני – כפי מי
 המשנה, כרבי מאיר היא, דאמר במשנה (כתובות טו) מצוה לקיים
 דברי חסות, שאף שמן הדין הממון של הבנים הוא ונותנים להם כל
 צרכיהם, והאחרים יורשים רק את מה שנשאר, כיון שמצווה לקיים
 דברי המת נותנים להם רק שקל כדי שישאר לאחר מותם לאחרים
 כצווי האב.
 מעשה נוסף בישיבה במקום כותל רעוע: אמרו עליו על נחום איש
 גם זו, שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי רגליו, קופע משתי רגליו,
 וכל גופו מלא שחין (והיה מוטל בבית רעוע), ורגלי מפתו מונחין

תענית. פרק שלישי – סדר תעניות אלו דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפט רש"י תוספות

משום דנפיש בני מחווא – דאיכא עניי טפי, וקא מיכלי קרנא. דחיקא להו – עניות. בי לא יתיה כך אביון – כך בעצמך. חיי העולם הבא – תורה. חיי שעה – עולם הזה, זה סתורה. קיימא ליה שעתא – עתיד להתגדל, ואין זמנו למות. שמע מינה – מדאנא שמעתיה – איהדר אייל לתורתא. עד דאתא אילפא – ממוקם שהלך שם לסתורה. מלך רבי יוחנן – מינדרו ראש ישיבה עליהן. מנהגה הוא: מי שהוא ראש ישיבה הוי מגדליק אותו משלהן, ומעשירין אותו, כדאמרין לגבי כהן גדול בספרא וביומא (יחא): "והכהן הגדול מאחיר" – גדלוהו משל אחיו. אמרו לו – אנשי המקום לאילפא. אי אתיב מר וגרים – אם הית יושב ועוסק בתורה, היינו ממליכין אותו כמו שעשיתו לר' יוחנן. דאילפא הוי גמיר טפי מר' יוחנן. תלא נפשיה באבקרין – כלונס עץ ארוך תקוע בלב הספינה, שמניחין עליה מכסה, *והיה בלעז. דשאל לי ב' – כלומר, אף על גב דעבדי עיסקא – גריסנא אנא טפי מיניה. דבי ר' חייא ודבי ר' אשיעיא – דהוו מסדר מנותינא על פי רבינו הקדוש, שהיה רבם. ולא פשיטנא ליה פסנתא – דאשכחנא משנה כותיה דההיא ברייתא. תנא ליה – שנה לפניו, כלומר: בעט מיניה. האומר תנו שקל לבני – מי שמת, והניח ממונו ביד איש נאמן, ואמר: תנו שקל, חצי סלע, לבני להוציאה בשבוע. ורואיין לתת להן סלע – שיש לו בנים הרבה, ואין מסתפקין לשבת בפחות מסלע. נותנין להן סלע – דאי הוה בדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל – היה

משום דנפיש בני דמחוא. אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא להו מילתא טובא. אמרי: "ניקום וניזיל וניעבד עיסקא, ונקיים בנפשינו: אפס כי לא יהיה בך אביון". אזלו, אתיב תוהי גודא רעיעא. הוו קא פרכי ריפתא. אתו תרי מלאכי השרת. שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה: "נישדי עליהו האי גודא ונקטלינהו, שפמינחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה". אמר ליה אידי: "שבקינהו, דאיפא בהו חד דקיימא ליה שעתא". רבי יוחנן שמע, אילפא לא שמע. אמר ליה רבי יוחנן לאילפא: "שמע מר מדידך" אמר ליה: "לא". אמר: "מדשמעי אנא ואילפא לא שמע, ש"מ לדידי קיימא לי שעתא". אמר ליה רבי יוחנן: "איהדר ואני בנפשי: כי לא יחדל אביון מקרב הארץ". רבי יוחנן הדר, אילפא לא הדר. עד דאתא אילפא, מליד

מצוה: אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע – משום דבעי לזרזינהו, כדאמרן בכתובות (עא). כדי לזרזו במשא ובמתן, כדי שיתירו וילמדו דרך ארץ וידיהו. אם פתו ירשו אחרים תחתיהן – אף על גב דאמר תנו שקל, ולא אמר אל תתנו אלא שקל – גלי בדעתיה דלא בעי למיתב להו אלא שקל בשבת, כי הכי דאי מתו – ירשו אחרים תחתיהן. אמר ליה – אילפא. הא מני – דקתני אף על גב דלא ספקי בבציר מסלע לא ידבינן להו אלא שקל – רבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות במתניתין (סטב). מצוה לקיים דברי המת. דאי לא מצוה – מן הדין נותנין להן כל הראוי להן, שהרי כל הממונ שלהן הוא, ואין בו לאותן אחרים כלום. אלא לאחר מיתתו, אם יש מותר – יש להן, ואם לאו – לא יטלו. ומתוך שרוצין אנו לקיים דבריו שירשו אחרים תחתיהם – אנו מקמציין את הממונ, כדי שיהא שם מותר. והיה מוטו מונחת בו – רגלי המטה מונחין בספלים מלאים מים, שלא יעלו אליו נמלים דרך רגלי המטה. מפני שהיה גידם, ואם היו עולים – אינו יכול ליטול בדיו ולזרוק. דסלקי ליה – כל המאורע לו, אפילו רעה. בת ברתאי וירא – לן לילה אחת באותו המלון. לסיפטיה – ארגו שלו. לבולוה – שותאיהן של ישראל. בחד מיניהו – כאחד משירי קיסר. מעפרא דאברהם הוא – כשנלחם עם המלכים. גילי – קשין. ביתו – לנו במלון. כפר עמיקו שלשה פתים בשלשה ימים – מת אחד בבד כל יום ביום

רבי יוחנן. אמרו לו: "אי אתיב מר וגרים, לא הוה מליד מר?" אזל תלא נפשיה באבקרין דספינתא, אמר: אי איפא דשאל לי במתניתא דרבי חייא ורבי אשיעיא ולא פשיטנא ליה ממותינן נפילנא מאבקרין דספינתא ומבנא". אתא ההוא סבא, תנא ליה: "האומר: 'תנו שקל לבני בשבת', והו ראיין לתת להם סלע, נותנין להם סלע. ואם אמר: 'אל תתנו להם אלא שקל', אין נותנין להם אלא שקל. אם אמר: 'אם מתו, ירשו אחרים תחתיהם', בין שאמר, 'תנו', בין שאמר, 'אל תתנו', אין נותנין להם אלא שקל". אמר ליה: הא מני? רבי מאיר היא, דאמר: מצוה לקיים דברי המת. אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גדם משתי ידיו, קושע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מוטו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות מוטו ואחר כך לפנות את הפלים. אמר להם: "בני, פנו את הפלים ואחר כך פנו את מוטו, שמוכחם לכם שכל זמן שאני בבית, אין הבית גופל". פינו את הפלים ואחר כך פינו את מוטו, ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: "רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך?" אמר להם: "בני, אני גרמתי לעצמי. שפעם אחת הייתי מכהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחר של מאכל, ואחר של משתה, ואחר של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי: 'רבי, פרנסני!' אמרתי לו: 'המתן עד שאפרוק מן החמור'. לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שצאתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו, ואמרתי: 'עני, שלא חסו על עניך, וסומו. די', שלא חסו על ידיך, ותגדמו. רגלי, שלא חסו על רגליך, ותקטעו'. ולא נתקדרה דעתי עד שאמרתי: 'כל גופי יהא מלא שחין'". אמרו לו: "אוי לנו שראינוך בכך". אמר להם: "אוי לי אם לא ראיתוני בכך". ואמאי קרו ליה נחום איש גס? דכל מילתא דהוה סלקא ליה, אמר: "גם זו למובה". וימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר. אמרו: "מאן יזיל? יזיל נחום איש גס זו, דמלוכוד בניסון הוא". שדרו בידיה מלא סיפא דאבנים טובות ומרגליות. אזל בת ברהוא דירא. בלילאי קמו הנך דירא, ושקלינהו לסיפטיה ומולוניהו עפרא. כי מנא התם, שריניהו לסיפא, חנוהו דמלו עפרא. בעא מלפא למקטלינהו לכולהו. אמר: "קא מחיכו בי יהודאי?" אמר: גם זו למובה. אתא אליהו, אדמי ליה פחד מונייהו. אמר ליה: "דלמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבהון הוא. דכי הוה שדי עפרא, הוו סיפיה; גילי, הו גירי. דכתיב: 'מתן פער חרבו, בקש נדף קשתו'". הווא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה. בדרו מיניה וכבשה. עילו לבי גויה, ומלוהו לסיפטיה אבנים טובות ומרגליות, ושדרוהו ביקרא רבה. כי אתו ביתו ברהוא דירא. אמרו ליה: "מאי אייתית בדרך דעבדי לך יקרא פולי האי?" אמר להו: "מאי דשקלי מהכא אממי לחתם". סתרו לדידיהו ואמטיניהו לבי מלפא. אמרו ליה: "האי עפרא דאייתי הכא מדידן הוא". בדרקה, ולא אשכחיה. וקטלינהו להנך דירא. "אי זו היא דבר? עיר המוציאה חמש מאות רגלי, כו". תנו רבנן: "עיר המוציאה חמש מאות ואילף רגלי, כפר עכו, ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר ביום אחד או בארבעה ימים – אין זה דבר ועיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כגון כפר עמיקו, ויצאו הימנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר ביום

יבא מנה בן פרס – כלומר: מוטב שיבא גדול בן הדיוט. דפרס לא היה אלא חצי מנה, ואל יבא מנה בן מנה דהיינו רב חסדא דהיה מנה, כלומר שהיה חשוב. ופרס היינו יצחק אבוב דרב נחמן, דלא מיקרי רב יצחק, **אמר** ליה זודא אייתי בהדיהו – פירושו: וכי צידה לביאו עמדם שיהו אוכלות? כלומר, אי אפשר שלא יאכלו התבואה הזורעים. **אמר** ליה

לרב יהודה איכא מותנא בחזירי גור תעניתא וכו'

עד שגני חזירי דדמו מעייהו לבני אינשי – פירושו:

שבני מעיו של חזיר דומין למעים של בני אדם.

ויש לחוש שיהא על בני אדם. מכאן נראה שאם

יהיה דבר עד עובדי כוכבים שיש לחוש ויש

להתענות, דהא הכא חזינן דגור תעניתא מדבר

שהיה בחזירי משום דדמו מעייהו לבני אדם, וכל

שכן דנכרים דדמו לישראל. **גבירה** לוקה –

פירושו: זו ארץ ישראל.

טרפה

ביום אחד או בארבעה ימים – אין זה דבר. **דורקרת**
עיר המוציאה חמש מאות רגלי הוה, ויצאו ממנה
שלשה מתים ביום אחד. גור רב נחמן פר רב חסדא
תעניתא. אמר רב נחמן פר יצחק: כמאן? **פרבי**
מאיר, דאמר: "ריחק גניחותיו תייב, קירב גניחותיו
לא כל שפן!" אמר ליה רב נחמן פר רב חסדא **לרב**
נחמן פר יצחק: "ליקום מר, ליתי לגנן". אמר ליה:
"תנינא: רבי יוסי אומר: לא מקומי של אדם מכבדו,

אלא אדם מכבד את מקומו. שפן מצינו בהר סיני, שפל ומן שהשכינה שרייה עליה, אמרה
תורה: **"גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ה' ה' הוהווא."** נסתלקה שכינה ממנו. אמרה תורה:
"במשך היבל, הוה יעלו בהר." וכן מצינו באהל מועד שבמקדש, שפל ומן שהוא נטוי,
אמרה תורה: **"וישלחו מן המחנה כל צרוע."** הוגללו הפרוכת, הותרו זבין והמזורעים ליפגם
שם". אמר ליה: **"אי הכי, ניקום אנא לגבי מר."** אמר ליה: **"מוטב יבא מנה בן פרס אצל**
מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס." כסורא הוות דברתא, בשיבכוותיה
דרב לא הוות דברתא. סברו מיניה משום זכותיה דרב, דנפיש. איתחיו להו בחילמא: רב
דנפישא זכותיה טובא, הא מילתא וזמרא ליה לרב. אלא משום הוהא גברא, דשייל מרא
וובילא לקבורה. בדרוקרת הוות דליקתא, ובשיבכוותיה דרב הוהא לא הוות דליקתא. סברו
מינה בוכותא דרב הוהא, דנפיש. איתחיו להו בחילמא: הא וזמרא ליה לרב הוהא. אלא
משום ההיא איתתא דמחממת תנורא ומשיילי לשיבכוותיה. אמרו ליה לרב יהודה: **"אתו**
קמצי." גור תעניתא. אמרו ליה: **"לא קא מפסדן."** אמר להו: **זודא אייתי בהדיהו?** אמרו
ליה לרב יהודה: **"איכא מותנא בחזירי."** גור תעניתא. נימא קסבר רב יהודה מפה משולחת
ממין אחד משולחת מכל המינין? לא. שאני חזירי, דדמין מעייהו לבני אינשי. אמרו ליה
לשמואל: **"איכא מותנא בי חזאי."** גור תעניתא. **"אלי."** והא מרחק! אמר: **"ליכא מעברא**
הכא דפסיק ליה." אמרו ליה לרב נחמן: **"איכא מותנא בארעא דישאל."** גור תעניתא.
אמר: **"אם גבירה לוקה, שפחה לא כל שפן!"** טעמא דגבירה ושפחה. הא שפחה ושפחה,
לא. והא אמרו ליה לשמואל: **"איכא מותנא בי חזאי,"** גור תעניתא! שאני התם, פיון
דאיכא שירתא דלוי ואתיא בהדיה. אבא אוימנא הוה אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקינא
כל יומא, ולאבוי כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי. הוה קא חלישא
דעתיה דאבוי משום דאבא אוימנא. אמרו ליה: **"לא מצינא למיעבד פערבדיה."** ומאי הוה
עובריה דאבא אוימנא? דכי הוה עבד מילתא, הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד. ואית
ליה לבושא דאית ביה קרנא, דהוות בושא בי פוסילתא. בי הוות אתיא ליה איתתא, הוה
מלביש לה, בי חיבי דלא ניסתפל בה. ואית ליה דוכתא דצנינא דשדי ביה פשיט דשקיל.
דאית ליה שדי ביה; דלית ליה לא מוכסוף. בי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן, אגרא
מיניה לא שקיל, ובתר דקאי, יהיב ליה פשיט, ואמר ליה: **"זיל בריא נפשך."** יומא חד
שדר אבוי וזנא דרבנן למיבדקיה. אוהבניהו, ואגליניהו, ואשקיניהו, וקד להו ביסמרתן בליליא.

לצפרא

ביום אחד אין זה דבר – דאקראי בעלמא הוא: הכי גרסין: עיר גדולה המוציאה אלה
וחמש מאות רגלי יצאו הימנה תשעה מתים וכו' – אלה וחמש מאות איש דהיינו פי
שלשה בעיר קטנה: כפר עכו דרוקרת. נוסח אחר: דיוקרא, עיר ששמה יוד, והיא קטנה,
על שם שירד קטנה באותיות. הכי גרסין – יצאו הימנה שלשה מתים בשלשה ימים.
ריחק גניחותיו – בשור מועד קאי, בבבא קמא,
בפרק "כיצד הרגל מועדת", אי זהו חמ ואי זהו
מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים – דברי ר'
יהודה. ר' מאיר אומר: כל שהעידו בו שלש
פעמים ביום אחד. ר' יהודה סבר: כתיב "או נודע
כי שור נגח הוא מתמול שלשום", מתמול –
תרי, שלשום – תלת, הרי שלשה ימים. ורבי
מאיר סבר: ריחק גניחותיו, כשנגח בשלשה ימים
זה אחר זה – חייב, קירב גניחותיו שנגח שלש
פעמים – ביום אחד לא כל שכן? ליקום מר
להבא – דרב נחמן בר יצחק הוה יתיב בין גברי
דלא חשיבי כולי האי, וקאמר ליה רב נחמן בר
רב חסדא ליקום מר מרתם וליתי ליתיב גבאי.
תנינא – תני אבא, שונה אני ברייתא זו: רבי יוסי
אומר כו. לא מקומי של אדם מכבדו – האם
אלך ואשכח שם – אין המקום מכבדני. גם חסדא
והבקר אל ירעו – דמשום שכינה היה הר סיני
מכובד ומוקדש. אל מול ה' הוהווא – מדכתיב
"הוהווא" משמע: כל זמן שהוא בגדולתה,
שהשכינה עליה. נסתלקה השכינה במשך
היוכל וגו'. ואף על גב דהאי קרא בלוחות
הראשונות כתיב – לא נסתלקה שכינה עד
לחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים. וגם כל
ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה
שכינה בה, ומשם ניתנו כל המצות בקול
קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות, עד
אחר בניסן שהוקם המשכן. ונסעה זוהי שכינה
מן הורו וישבה לה על הכפורת, ושם באהל
מועד נשנית התורה כללותיה ופרטותיה. ועל
אותה שעה היה מתיר להם בלוחות הראשונות
לעלות, כדאמרין במסכת ביצה (הא). כל דבר
שבמנחם – צריך מנחם אחר להתירו. ובראש
קונטרס רומי אתה מוצא תשובות רבים בכך.
בפסוקי חיובל – בסיום השופר, כשתתקל
במשך. דרך הוא להאריך ולמשוך התקיעה
בשעת סיום. הוגללו חפירות – שהיו גלגלין
בשעת נסיעתן היו נוסעין כולן, ובאין זבים
ומצורעים ונכנסין במחנה. פירס – חצי מנה,
ולשון פירוסה. כמו "פירס פריסת מלכותך"
(דניאל ה). שאבוי של רב נחמן בר רב חסדא
גדול מיצחק אבוי של רב נחמן, מדמחקי בר
רב חסדא ואיך רב נחמן בר יצחק, מכלל שלא
נסמך. דברתא – דבר. כשיבכוותיה – בשכנותו.
איתחיו להו בחילמא – להנך אינשי דסברי
משום זכותיה דרב הוא. הא וזמרא ליה לרב –
נס חזק קטן הוא לפי גדולת רב. טרא – פשוט
בלעז. זבילי – **פליא בלעז. לקבורה –

ומשום זכותיה דקבורה מדדו בו מדה כנגד מדה. ומשיילא לשכנותיה לאחר שהסיקתו משלה, לפיכך נמדרת השכר בה במדה. קמנא – ארבה שמכלה את
התבואה. לא קא מפסדא – לא בעינן למיגור תעניתא. זודא אייתי בהדיהו – בתמיה וכי צידה הביאו עמם שלא יפסידו את התבואה? מעייהו – בני מעין שלהן. שאני לון ברס
הפנימי כשאר בהמה, וסימן רע הוא. בי חזאי – מקום במלכות בבל. גור תעניתא – בעירו. הא מרחק – ואין לחוש שמא יבא עד כאן. אמר להו ובי מעברא פסיק להו – וכי
מעברות ושאר מחיצות מפסיקין לפני הדבר שלא יבא שפחה לא כל שכן – ויש לחוש שמא ישתלח עד כאן. הא שפחה ושפחה – שהי עיריות של חוצה לארץ, כגון בי חזאי
והנדרעא דאתריה דשמואל. שיירתא – דאולי מבי חזאי לנהרדעא. דלוי – מתלוח ובא עמקו. שלמא מרקינא – בת קול אומרת לה שלום עליך. אבא אוימנא – מקו דם. כי הוה
עבד מילתא – כשהיה מקו דם לבני אדם. ודנשים לחזיריהו – לצניעותא. דאית ביה קרנא – **וינטושהא, שהיה תקוע בו הקרן שהוא מקו בו, ולנשים הוי מלביש לה. ולא מכספי
– דלאחר שהבה לא היה ידע מאן רמי (בכסליתיה) פשיט להחם, ומאן דלא רמי. בריא נפשך – תבריא עצמך. לשיבדקיה – לבדקו במעשיו. ופך להו כפתרי – קיפל תחתיו
תכשיטי צמר, ****פסדיו בלעז, לישן בהן.

תענית דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצא

1 אך אם מתו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר.
2 מעשה בענין זה: דרזוקתה, עיר המוציאה חמש מאות רגלי תה, ופעם אחת יצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד, ומכל מקום גזר רב
3 נחמן בר רב חסדא תעניתא. אמר לו רב נחמן בר יצחק, במאן פסקת
4 שלא כפי ששנינו במשנה ובברייתא, בריבי מאיר, דאמר (ב"ק כג)
5 בענין שור המועד, לאחר דברי רבי יהודה שרק אם העידו בבעליו
6 ג' ימים רצופים לאחר שנגח נהיה מועד, ובג' נגידות ביום אחד
7 אינו נהיה מועד, וטען, אם כשיחזק נגידותו בג' ימים תיב נזק
8 שלם כמועד, קרוב נגידותו לשלשה ביום אחד לא כל שכן שחייב.
9 וכן בדבר, אם כשמתו בג' ימים הוא דבר, ודאי כך הוא ביום אחד.
10 המשך המעשה: אחר כך אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן
11 בר יצחק, ליקום מר – יעמוד הרב משיבתו במקום פשוטי העם,
12 וליתי לגבן – ויבא אלינו לישב במקום מכובד יותר. אמר ליה רב
13 נחמן בר יצחק, תנינא – שונה אני ברייתא זו, רבי יוסי אומר, לא
14 מקומו לאדם מכבוד, אלא אדם מכבד את מקומו, וממלא ישיבה
15 במקום מכובד לא תחשיבני יותר, שכן מצינו בחר סיני שניתנה בו
16 תורה, שכל זמן שהשכינה שרונה עליו, אמרה תורה (שמות א) יום
17 הצאן והקרב אל ירעו אל מול החר ההוא, שמפני השכינה היה
18 ההר מכובד ומקודש, וכשנסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה (שם
19 טו א) 'במשוף הייבל ההו יעלו בחר', והיינו כשמסתיים קול השופר
20 שהדרך להאריך בו בעת סיום, ואז בטלה קדושת ההר. וכן מצינו
21 באהל מועד שפמבדק, שכל זמן שהוא נטוי, אמרה תורה (במדבר ה)
22 'וישלומו מן המהנה כל צדו וכל זב וכל טמא לנפש', אך כשהוגללו
23 הפריכות בעת הנסיעה, הותרו זבין והמפזרקים ושאר טמאים ליכנס
24 שם, ומוכח שהדבר הנמצא במקום מכבוד, ולא המקום מכבוד.
25 אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא, אי הכי כדברך, ניקום אנא לגבי
26 מר – אבוא אני למקום הרב, לכבד את המקום ואת האנשים
27 הפשוטים שיושבים בו. אמר ליה, מוטב יבא מנה [שלם] בן פרוס
28 [חצין] שהוא רב נחמן בר יצחק שאביו אינו נקרא 'רב', אצל מנה
29 בן מנה שהוא רב נחמן בר רב חסדא, ואל יבא מנה בן מנה אצל
30 מנה בן פרוס.
31 מעשה נוסף בעין המובא לעיל שזכות אנשים הגינה על
32 סביבותיהם: בסורא הוות דברקא – היתה מגיפה, ובשיבובתיה דרב
33 לא הוות דברקא – בשכונת רב בסורא לא היתה מגיפה, קברו
34 מיניה משום זכותיה דרב דנפיש – חשבו אנשי המקום, שזה משום
35 זכויותיו המרובות של רב. איתחיו להו בחילקא – התגלו להם
36 בחלום מן השמים ואמרו להם, רב דנפישא זכותיה טובא – כיון
37 שזכויותיו מרובות, הא מילתא וזמרא ליה לרב – דבר זה קטן הוא
38 לפי מידתו של רב, אלא ההצלה היתה משום ההוא נבדא דשיל
39 קרא [מעדר] וזכילא [את חפירה] לקבורה של אנשים.
40 מעשה נוסף בענין זה: דרזוקתה הוות דליקא – היתה שריפה,
41 ובשיבובתיה דרב הוות לא הוות דליקא, וסבור מינה דהיינו
42 בזכותא דרב הוות דנפיש. איתחיו להו בחילקא, האי וזמרא ליה לרב
43 הוות גודל זכותו, אלא הנס אירע משום ההוא איתתא דמחמקת
44 [מסיקה] תנודא בעצים שלה [ומשיילי לשיבובתיה] [ומשיילא
45 לשיבובתיה] – משאילה לשכנותיה שישתמשו, ולא יהיו צריכות
46 להסיק בעצים משלהן.
47 מעשים שגזרו בהם תעניות על צרות שונות: פעם אמרו ליה לרב
48 יהודה, דאתו קמצי – שבא ארבה המכלה את התבואה, וגזר
49 תעניתא באותו מקום. אמרו ליה אנשי המקום, לא קא מפסקן,
50 שאינם אוכלים מתבואתנו, ואין צריך לגזור תענית מחמתם. אמר
51 להו, וכי וזווא [צידה] איתו הארבה בפתחיה לאכול ממנו, שלא
52 יהיו צריכים לתבואתכם, הלא ודאי עתידים לכלותה, ועל כך יש
53 להתענות.
54 מעשה נוסף: פעם אמרו ליה לרב יהודה, דאיבא מותנא בחרורי –
55 שנפלה מגיפה בחוריים. וגזר תעניתא. מבררת הגמרא: נימא קסבר
56 רב יהודה, שמקא הקשולחת מן השמים מין אחד, נחשבת
57 כקשולחת מכל המיני ונגזרה אף על האדם, ולכן גזר תענית אף
58 על מגיפה זו. דוחה הגמרא: לא, לעולם אין מתענים על מכה במין

59 אחד, ושאי חוריי דרזין מעיניהו לגבי אינשי – החזירים שונים
60 משאר הבהמות והחיות, שמעיהם דומים למעיים של בני האדם,
61 שאין להם כרס פנימי, ולכן חוששים שמגיפה זו תפגע אף באנשים,
62 ויש להתענות.
63 מעשה במגיפת אנשים במקום אחר: פעם אמרו ליה לשמואל שהיה
64 גר בנהרדעא, דאיבא מותנא – יש מגיפה במקום אחר בבבל
65 הנקרא ב' חוואי, וגזר תעניתא בעירו נהרדעא. אמרו ליה, והא
66 קרית – הרי אותו מקום רחוק ממקומך, ואין צריך לגזור תענית.
67 אמר להם שמואל, ליבא מעברא הקא דפסיק ליה – אין כאן נהרות
68 [או מחיצות אחרות] להפסיק בין בי חוואי לנהרדעא, ויש חשש
69 שתתפשט המגיפה לעירנו, ולכן יש להתענות אף כאן.
70 מעשה נוסף בעין זה: פעם אמרו ליה לרב נחמן שהיה גר בבבל,
71 דאיבא מותנא בארעא דישראל – שיש מגיפה בארץ ישראל, וגזר
72 תעניתא. ואמר לבאר טעמו, שאם נבירה שהיא ארץ ישראל לוקה,
73 שפחה שהיא חוץ לארץ לא כל שכן שיכולה ללקות, ולכן יש
74 להתענות. מקשה הגמרא: מדברי רב נחמן יש לדיק, מעמא –
75 הטעם שגזורים תענית אף במקום אחר הוא דווקא משום דקבירה
76 ושפחה הן, הא – אולם אם הן שפחה ושפחה, דהיינו שבמקום אחר
77 בחוץ לארץ תהיה מגיפה, לא, והא אמרו ליה לשמואל, איבא
78 מותנא – יש מגיפה בפי חוואי, וגזר תעניתא בעירו כדלעיל. דוחה
79 הגמרא: שאני התם – המקרה אצל שמואל שונה, כיון דאיבא
80 שפחה – מכיון שיש שירות הבאות מבי חוואי לנהרדעא,
81 וחוששים דליוי ואיתא בחדיה – שתלתוהו המגיפה לשיירות,
82 ותפרוך אף בנהרדעא.
83 כיון שדיברה הגמרא בזכויות של צדיקים להגן על מקומם, היא
84 מביאה צדיקים שזכויותיהם היו זה למעלה מזה: אבא אומנא
85 ומקו דם הנה אתי ליה שלמא ממתבתא דרזוקא כל יומא – היתה
86 בת קול מן השמים אומרת לו בכל יום 'שלום עליך', ולאבא היה
87 כך כל מעלי יומא דשבתא וערב שבת, ולרבא כל מעלי יומא
88 דכיפורי [וערב יום הכיפורים]. והנה קא חלשא דעמיה דאבא – אבא
89 היה מצטער משום דאבא אומנא – שמעש אבא אומנא גרמו לו
90 לקבל בכל יום, ומעשיו גרמו לקבל רק בערב שבת. אמרו ליה
91 לאבא מן השמים, אין לך להצטער, שכן לא מצית למיעבר
92 בערבך – אינך יכול לעשות כמעש אבא אומנא. שאתה ראש
93 ישיבה ואינך יכול להיות מקו דם כמותו, ובדין זכה לכך. מבררת
94 הגמרא: ומאי הו ערבך – מה היו מעשיו דאבא אומנא. משיבה
95 הגמרא: דבי הנה עבדי מילתא – כשהיה מקו דם לאנשים, הנה
96 מחית – היתה מניח את הממתנים להקדו נביר לחור ונשי לחור
97 משום צניעות, ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא – ויש לו בגד שבו
98 מחובר כלי הקודש, דהוות בושא בי כוסיתא – שהוא סדוק
99 רק בגודל כלי ההקדו, ושאר הבגד מחובר וסתום, וכי הוות אתאי
100 ליה איתתא – וכשבאה אליו אשה להקדו דם, הנה מלביש לה בגד
101 זה ב' חייב [וכדין] לא ניסתבל פה כשמשקו לה. וכן אית ליה דוקתא
102 דצניעא – יש לו מבחץ מקום צנוע שמונחת בו קופה, דשדך ביה
103 פשיטי דשקיל – שמניח בה כל אדם את המעות שהיה נוטל עבור
104 לא מיכסוף – לא התבייש שלא לתת, שהרי אף אחד לא ראה אם
105 נתן או לא. וכי הנה אתרפי ליה צורבא מרגנן – וכשהיה מודמן לו
106 תלמיד חכם להקדו לו, אמר מיניה לא שקיל – לא היה נוטל ממנו
107 שכר אף אם היה לו לשלם, ובתר דקא – כשעמד התלמיד חכם
108 מלהקדו יחייב ליה פשיטי – נתן לו אבא אומנא מעות, ואמר ליה, ויל
109 – לך קנה לך מאכל וברא נפשך – ותבריא עצמך עמו.
110 לאחר ששמע זאת אבא, רצה לבדוק ולבחון מעשיו: וימא חד שדר
111 אבא וזמא דרגנן למיבדקיה – יום אחד שלח אבא שני תלמידי
112 חכמים לבדוק את מעשיו אבא אומנא. וכשבאו לפניו אותביניהו
113 ואכלניהו ואשקניהו – הושיבם והאכילם והשקם, ויך להו ביסתרין
114 בלילא – ובלילה הניח במיטתם מצעי צמר נאים, לישון עליהם
115 בנחות.

58 ואמרינא, ברישא איזיל ואשמע להו – תחילה אלך ואשמע הדבר
59 לרבנן, דלכעין רחמי עליה דמילתא – שיבקשו רחמים על הדבר
60 ותתבטל הגזירה.
61 המשך המעשה: אדקחי וקחי (ובינתיים) אתו הקד תרי (אתי) [אתי]
62 – באו לשוק שני אחים. אמר ליה אליהו לרבי ברוקא, הקד נמי בני
63 עלמא דאתי ניהו – גם אלו בני עולם הבא הם. אול לנבייהו – הלך
64 אצלם רבי ברוקא ואמר להו, מאי עובדיכו – מה מעשיכם. אמרו
65 ליה, אנשי ברזלי אנן – אננו אנשים שמחים, מבדחינן עצמי –
66 ומשמחים אנשים עצובים. אי נמי כי חזינן כי תרי דאית להו תניא
67 בתרייהו – כשאנו רואים שנים שיש מריבה ביניהם, מרחינן ועבדינן
68 להו שלמא – אנו טורחים לעשות שלום ביניהם בדברי שמחה.
69 שנינו במשנה: על אלו מתריעין בכל מקום בו על השדפון ועל
70 הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל החיה רעה.
71 ברייתא המוסיפה על דברי המשנה: תנו רבנן, על אלו צרות
72 מתריעין בכל מקום ששומעים עליהן, מפני שמחלכות ועלויות
73 לבוא לשם, על השדפון ועל הירקון שהם חולאים בתבואה, ועל
74 ארבה וחסיל שאוכלים את התבואה והפירות, ועל חיה רעה
75 שהורגת בני אדם. רבי עקיבא אומר, על השדפון ועל הירקון
76 מתריעים אף בכל שהיו. ועל ארבה וחסיל, אפילו אם לא נראה
77 בארץ ישראל אלא בנה ועוף אחד מאותו מין, מתריעין עליהן.
78 שנינו במשנה: ועל חיה רעה רבוי.
79 ברייתא המבארת מה היא: תנו רבנן, חיה רעה שאמרו במשנה,
80 בזמן שהיו משולחת מן השמים, ממני שמחלכות ועלויות
81 משולחת, אין מתריעין עליה. ומבארת הברייתא: אי זו היא
82 משולחת, ואי זו היא שאינה משולחת. נראית בעיר שלא כמנהג
83 החיות, הרי היא משולחת. ואם נראתה בשדה, דרכה לטרוף שם
84 ואינה משולחת. נראית ביום בלא פחד, משולחת. ובליילה שזה זמנה,
85 אינה משולחת. ראתה שני בני אדם ורצתה (רצה) אתריהן אף שלא
86 טרפה אותם, משולחת, שאין טבעה כשאר החיות המפחדות מבני
87 אדם. ואם נחבאת מפניהן, אינה משולחת. אם מרפה – הרגה שני
88 בני אדם ואכלה רק אחד מהן, משולחת, שאם השני הרגה על אף
89 שלא היתה צריכה לאכלו. ואם אכלה את שניהן, אינה משולחת,
90 שתולים ברעבונה. אם עלתה לנג, ונמלה תינזק מעריפתה, הרי היא
91 משולחת.
92 הגמרא דנה ומבארת את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הא גופה
93 קשיא, אמרת בתחילה שאם נראתה בעיר היא משולחת, ומשמע לא
94 שניא ביום ולא שניא בלילה, והדר אמרת – ושוב חזרת ואמרת
95 שדווקא ביום משולחת, אך בלילה אינה משולחת. מתרצת הגמרא:
96 לא קשיא, הכי קאמר – כך כוונת הברייתא. אם נראתה בעיר, והיינו
97 ביום, משולחת, אך אם נראתה בעיר בלילה, אינה משולחת, אי נמי
98 – ואם נראתה בשדה, [אפילו] ביום [אינה] משולחת, שדרכה בכך.
99 (בשדה בלילה אינה משולחת).
100 הגמרא דנה בהמשך הברייתא: ראתה שני בני אדם ורצתה אתריהן
101 משולחת. מקשה הגמרא: משמע הא עומדת ואינה רצה אינה
102 משולחת, והדר אמרת שדווקא נחבאת מפניהן אינה משולחת,
103 ומשמע הא עומדת משולחת, שאינה מפחדת כדרכה. מתרצת
104 הגמרא: לא קשיא, כאן – ברישא שמשמע שכשעומדת אינה
105 משולחת, היינו בשדה חסמוכה לאגם – ביצה המלאה קוצים
106 וסמוכה לעיר, שהוא מקום החיות, ואינה בורחת כיון שנמצאת
107 סמוך לאגם ויכולה לברוח אליו מפני האדם, וקאן – בסיפא שניתן
108 לדייק שעומדת משולחת, היינו בשדה שאינה סמוכה לאגם, ומכך
109 שאינה בורחת אף שדרכה לפחד מאדם מוכח שמשולחת היא.
110 המשך הברייתא: מרפה שני בני אדם (באחד) ואכלה אחד מהן
111 משולחת, אכלה שניהם אינה משולחת. מקשה הגמרא: משמע
112 שדווקא אם טרפה היא משולחת, והא אמרת שאפילו רצתה
113 אחריהם משולחת. מתרצת הגמרא: אמר רב שפא, כי תני תהיא
114 שדווקא אם טרפה משולחת, באמא שהוא מקום גזילתה, ולכן

1 לצפרא בריניהו ושקליניהו – בבוקר גללו התלמידים את מצעי
2 הצמר ונטלו, וקמו ונפקו להו לשוקא – ויצאו לשוק כמי שרוצים
3 למכורם. יצא אף אבא אומנא לשוק ואשפחניהו – ומצאם. אמרו
4 ליה, לשיימיה מר חיי שוו – ישום הרב את המצעים כמה שוים
5 הם. ורצו לבודקו אם יחשדם בגניבה וישומם בפחות מדמיהם.
6 אמר להו, הכי וקחי – כך וכך הם שוים. אמרו ליה, ודלמא שוו ספי
7 – אולי שוים הם יותר מכפי שאמרת. אמר להו, ברחי שקליניהו –
8 בכך קנתי מצעים כגון אלו. אמרו ליה, דידך ניהו – באמת מצעים
9 אלו שלך הם, ושקליניהו מינד – ולקחנו ממך לנסותך. ועוד אמרו
10 ליה, בנסותא מינד – בבקשה ממך אמור לנו, במאי חשדתני –
11 במה חשדתנו בראותך מעשינו. אמר להו, אמרינא – אמרתי שודאי
12 פדיון שבוים איקלע והזדמן להו לרבנן, ואכסיו והתביישו
13 למימר לי שצריכים כסף, ולכן לקחו מצעי למוכרם לפדות
14 בדמיהם. אמרו ליה, השתא ושקליניהו מר – עתה לאחר שבדקנוך
15 קח את המצעים. אמר להו, מההוא שעתא – מאתו זמן שסברתי
16 שלקחתם לפדיון שבוים, אשפחניהו מרעתא – הסחתי דעתי מהם
17 ונתתם לצדקה, ולכן איני רוצה ליטלם.
18 ממשכה הגמרא ומספרת: הוה קא חלשא דעמיה דרבא – נחלשה
19 דעתו של רבא מכך שמקבל שלום מן השמים רק בערב יום
20 הכיפורים, משום מעלתו דאפי שמקבל בכל ערב שבת. אמרו ליה
21 לרבא מן השמים, מספיד דקא מנניה אבולה רבא – דיך
22 שמרובות זכויות להגן על כל יושבי עירך בערב יום הכיפורים.
23 מעשה נוסף בענין זכויות מיוחדות של אנשים: רבי ברוקא חזא
24 ומבי חזואין הוה שכיח בשוקא – היה מצוי בשוק דמקום הנקרא
25 בי לפס, והוה שכיח אליהו נביה – והיה אליהו הנביא מצוי אצלו.
26 אמר ליה רבי ברוקא לאליהו, איפא בתיא שוקא בר עלמא דאתי –
27 האם יש כאן בשוק אדם שהוא בן עולם הבא. אמר ליה, לא. אדקחי
28 וקחי (ובינתיים) הוא להחזא נכרא דהוה סיים מסאני אוכמי – ראה
29 אליהו אדם הלוש מנעלים שחורים שלא כמנהג היהודים, ולא
30 רמי חושא דתבולתא בגלימיה – ולא הטיל ציצית בבגדו. אמר ליה
31 אליהו לרבי ברוקא, האי – אדם זה בר עלמא דאתי הוא. רבא
32 בתריה – רץ רבי ברוקא אחריו, ואמר ליה, מאי עובדך – מה
33 מעשיך. אמר ליה, ויל האידינא ותא למחר – לך עתה ובא לכאן
34 מחר, ואומר לך. למחר אמר ליה רבי ברוקא לאותו אדם, מאי
35 עובדך. אמר ליה, וגיזקא – שומר בית האסורים אגא בלילות,
36 ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד – ואני אוסר שם את הגברים בפני
37 עצמם והנשים בפני עצמן, וימינא פתויא בין הני לחוד – ומניח
38 מיטתו בין הגברים לנשים, כי חיבי דלא ליתו לדי איסורא – כדי
39 שלא יבואו לידי איסור. וכן כי חזינא בת ישראל דיהבי נכרים עלה
40 עיניהו – וכשאני רואה בת ישראל שהנכרים נתנו בה עיניהם
41 לעבור בה עבירה, מסרנא נפשי ונפלינא לה – אני מוסר נפשי
42 להצילה מהם. ויומא חד תוות נקרה מאורסה גנן – יום אחד היתה
43 אצלנו נערה מאורסה מישראל, דיהבו בה נכרים עיניהו, שקלי
44 ודרינא דחמיה – לקחתי שמרי יין אדומים כדם, ושרדא לה
45 בשפולה – ושפכתי בשולי בגדה, ואמרי – אמרתי לנכרים, דיסתנא
46 [גדה] היא ומאוסה לכך.
47 רבי ברוקא מברר את מעשיו: אמר ליה רבי ברוקא, מאי מעמא לית
48 לך חושי – מדוע אינך לובש ציצית, ורמית מסאני אוכמי – ואתה
49 לובש מנעלים שחורים שלא כמנהגנו. אמר ליה, עיילנא ונפיקנא
50 ביני נכרים – אני נכנס ויוצא בין הנכרים, ולכן לבוש אני כמותם,
51 כי חיבי דלא לידעו דיהודאא אגא – כדי שלא ידעו שיהודי אני,
52 ואוכל להקשיב ולשמוע זממם לעשות להודים, וכי חזו נורי
53 גזירא – וכשגזרים גזירה על היהודים, מודענא להו – אני מודיע
54 זאת לרבנן, ובעי רחמי ויבטלי לנורתייהו – והם מבקשים רחמים
55 ומבטלים גזירת הנכרים. עוד שאלו: ומאי מעמא כי אמרינא לך אגא
56 מאי עובדך – ומדוע כששאלתיך אתמול מה מעשיך, (ואמרת לי
57 ויל האידינא ותא למחר. אמר ליה, בההיא שעתא נורי גזירא,

תענית. פרק שלישי – סדר תעניות אלו דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצג רש"י תוספות

לְצַרְפָּא בְּרַכְיֵהוּ – רבנן לבסתרקי דאבא אומנא, ואייתניהו לשוקא לובניהו. אמרו ליה – לאבא אומנא: לשימיננהו מר, וזב לן דמייהו. והו בודקין אותו אם יחדש כגולגן, או אם יזא שם אותם פחות מכדי דמינה. במאי חשדתינן – כשלקחונם. וכסיפא – לכו מילתא למימר לי לאלתר ליתן אותם, ואחבי אתו למינני גבאי, למיעבד כולי האי. לשקלינהו מר – שלא היינו רוצין אלא לנסותך. חלשא דעתיה דרבא אדאבאי – דלרבא לא אתי שלמא אלא ממעלי יומא דכיפורי למעלי יומא דכיפורי, ולאבי כל מעלי שבתא. אבולא כרבא – על כל בני עירך. רב ברוקא חזוהא – שזיה מבי חזואי. דבי לפט – מקום. אמר להו – רב ברוקא לאלהו: מי איכא בהאי שוקא כר'. מספאני אוכמי – מנעלים שחורים, שלא כמנהג היהודים. ולא רמי חזא – לא הטיל

מַרְפָּה שני בני אדם אכלה אחד מהן משולחת – והוא הדין לא אכלה אחד מהם משולחת, שהרי אם אכלה שניהם – אינה משולחת, דהא דאכלה שניהם לא הוי מטעם משולחת, אלא מטעם דהיא רעבה. והא דנקט אכלה אחד מהם – רבותא הוי, דאף על גב דאכלה אחד מהן – הוי משולחת כמלא

לְצַרְפָּא בְּרַכְיֵהוּ וְשִׁקְלֵיהוּ, וְקָמוּ וּנְפְקוּ לְהוּ לְשׁוּקָא, וְאַשְׁכְּחִינְהוּ. אָמְרוּ לִיהּ: "לְשִׁימִינְהוּ מַר הִיכִי שׁוּי". א"ל: "הִכִּי וְהִכִּי". א"ל: "וְרָקְמָא שׁוּי טָפִי". אָמַר לְהוּ: "בְּהִכִּי שִׁקְלֵיהוּ". אָמְרוּ לִיהּ: "דִּידְךָ נִיהוּ, וְשִׁקְלֵיהוּ מִינְךָ". אָמְרוּ לִיהּ: "בְּמִסְתּוֹת מִינְךָ, בְּמַאי חֲשַׁדְתִּינִי?" אָמַר לְהוּ: "אֲמִינָא: פְּדִינן שְׁבוּיִים אִיקְלַע לְהוּ לְרַבְנָן, וְאַכְסִיפּוּ לְמִימַר לִי". אָמְרוּ לִיהּ: "הֲשִׁתָּא נִשְׁקְלֵיהוּ מַר!" אָמַר לְהוּ: "מִהֵוּא שִׁעְתָּא אֶסְחִיתִינְהוּ מִדַּעְתָּי לְצַדְקָה". הוּהּ קָא חֲלָשָׁא דַּעְתִּיהּ דְּרַבָּא מְשׁוּם דְּאִבְיָי. אָמְרוּ לִיהּ: "מִסְתִּיךְ דָּקָא מְגִית אֶפּוֹלָא פְּרָכָא". רַבִּי בְּרוּקָא חֲזוּהָ הוּהּ שְׂכִיחַ בְּשׁוּקָא דְּבִי לָפִט. הוּהּ שְׂכִיחַ אֲלֵיהּ גְּבִיָּה. אָמַר לִיהּ: "אִיקָא בְּהַאי שׁוּקָא פֶּר עֲלָמָא דַּעְתִּי?" א"ל: "לֹא". אֲדַהֲבִי וְהִכִּי, חֲזָא לְהֵוּא גְּבָרָא דְּהוּהּ פִּיִּים מְסַפְּנִי אוֹכְמִי וְלֹא רַמִּי חֲזוּבָא דְּתַכְלָתָא בְּגַלְמִיָּה. אָמַר לִיהּ: "הַאי פֶּר עֲלָמָא דַּעְתִּי הוּא". רַהֲט בְּתֵרִיָּה, אָמַר לִיהּ: "מַאי עוֹבְדִיךָ?" אָמַר לִיהּ: "יִזֵּל הָאִידִנָּא, וְתָא לְמַחֵר". לְמַחֵר אָמַר לִיהּ: "מַאי עוֹבְדִיךָ?" אָמַר לִיהּ: "וְגִדְּקָנָא אָנָּא, וְאַסְרָנָא גְּבָרִי לְחוּד וְנִשִּׁי לְחוּד. וְרַמִּנָּא פּוֹרְיָא בִּין הָנִי לְהָנִי כִּי הִכִּי דָּלָא לִיתוּ לִידֵּי אִיסּוּרָא. כִּי חֲזוּנָא פֶּת יִשְׂרָאֵל דִּיהִכִּי נִכְרִים עָלֶיהָ עֵינֵיהּ, מְסַרְנָא נִפְשָׁא וּמַצִּילָנָא לָהּ. וְיִמָּא חַד תּוֹת נַעֲרָה מְאֻרְסָה גְּבָן דִּיהִכִּי בְּהָ נִכְרִים עֵינֵיהּ, שִׁקְלִי דְּהוּרְיָא דְּחִמְרָא וְשִׁדְרָא לָהּ בְּשִׁפּוּלָה, וְאַמְרִי: "דִּיסְתָּנָא הִיא". אָמַר לִיהּ: "מַאי טַעְמָא לִית לָךְ חוּטִי וְרַמִּית מְסַפְּנִי אוֹכְמִי?" אָמַר לִיהּ: "עֵינִילָנָא וְנִפְקָנָא בִּינִי נִכְרִים כִּי הִכִּי דָּלָא לִידְעוּ דִּיהוּדָאָה אָנָּא. כִּי הוּי גְּזוּרִי גְּזוּרְתָּא, מוֹדַעְנָא לְהוּ לְרַבְנָן, וּבְעוּ רַחֲמִי וּמְכַפְּלִי לְגִזְרֵתִיָּהוּ". וְיִמָּא טַעְמָא כִּי אֲמִינָא לָךְ אָנָּא, 'מַאי עוֹבְדִיךָ?' וְאַמְרִי לִי: "יִזֵּל הָאִידִנָּא וְתָא לְמַחֵר?" אָמַר לִיהּ: "בְּהַאי שִׁעְתָּא גְּזוּרִי גְּזוּרְתָּא, וְאַמְרִי: "בְּרִישָׁא אִיזִיל וְאַשְׁמַע לְהוּ לְרַבְנָן דְּלַפְעִי רַחֲמִי עָלֶיהָ דְּמִילְתָּא". אֲדַהֲבִי וְהִכִּי, אֲתוּ הִנֵּךְ תֵּרִי אֲחִי. אָמַר לִיהּ: "הִנֵּךְ גַּמִּי בְּנִי עֲלָמָא דַּעְתִּי נִיְהוּ". אִזֵּל לְגַבְיֵיהּ אָמַר לְהוּ: "מַאי עוֹבְדִיכִי?" אָמְרוּ לִיהּ: "אֵינִישׁ בְּדוּחִי אָנָּן, מְבַדְּחִין עֲצִיבִי. אִי נָמִי, כִּי חֲזוּנִי בִּי תֵּרִי דַּאִית לְהוּ תִּיגְרָא בְּתַדִּיָּה, טְרַחֲנִין וְעַבְדִּין לְהוּ שְׁלָמָא". עַל אֵלּוּ מְתִרְעִין בְּכָל מְקוֹם כּו'. תֵּנוּ רַבְנִין: "עַל אֵלּוּ מְתִרְעִין בְּכָל מְקוֹם: עַל הַשְּׁדָפוֹן, וְעַל הַיִּרְקוֹן, וְעַל אֲרֵבָה וְחִסְלִי, וְעַל חִיָּה רַעָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עַל הַשְּׁדָפוֹן וְעַל הַיִּרְקוֹן, בְּכָל שָׁהוּא. אֲרֵבָה וְחִסְלִי, אֲפִילוּ לֹא נִרְאָה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּנֶפֶס אֶחָד, מְתִרְעִין עֲלֵיהּ". וְעַל חִיָּה וכו'. תֵּנוּ רַבְנִין: "חִיָּה רַעָה שְׁאֵמֹר, בְּזִמְנָא שְׁהִיא מְשׁוּלַּחַת, מְתִרְעִין עָלֶיהָ; אֵינָה מְשׁוּלַּחַת, אֵין מְתִרְעִין עָלֶיהָ. אִי זֶו הִיא מְשׁוּלַּחַת וְאִי זֶו הִיא שְׁאֵינָה מְשׁוּלַּחַת? נִרְאִית בְּעִיר, מְשׁוּלַּחַת; בְּשָׂדֶה, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. בְּיוֹם, מְשׁוּלַּחַת; בְּלֵילָה, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. רָאִתָּה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְרַצְתָּה אַחֲרֵיהֶן, מְשׁוּלַּחַת; נִחְבַּאת מִפְּנֵיהֶן, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. טְרַפָּה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְאָכְלָה אֶחָד מֵהֶן, מְשׁוּלַּחַת; אָכְלָה שְׁנֵיהֶן, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. עֲלָתָה לִגְנֵי וְנִמְלָה תִּינוּק מְעִרְסָה, מְשׁוּלַּחַת". הָא גּוֹפָה קִשְׁיָא. אֲמַרְתּ: "נִרְאִיתָ בְּעִיר, מְשׁוּלַּחַת". לֹא שְׁנָא בְּיוֹם וְלֹא שְׁנָא בְּלֵילָה. וְהָדָר אֲמַרְתּ: "בְּיוֹם, מְשׁוּלַּחַת; בְּלֵילָה, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת"! לֹא קִשְׁיָא. הִכִּי קָאֵמַר: נִרְאִיתָ בְּעִיר בְּיוֹם, מְשׁוּלַּחַת; בְּעִיר בְּלֵילָה, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. אִי נָמִי, בְּשָׂדֶה אֲפִילוּ בְּיוֹם, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. "דַּאֲתָה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְרַצְתָּה אַחֲרֵיהֶן, מְשׁוּלַּחַת". הָא עוֹמְדָת, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת. וְהָדָר אֲמַרְתּ: "נִחְבַּאת מִפְּנֵיהֶן, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת". הָא עוֹמְדָת, לֹא קִשְׁיָא. כָּאן, בְּשָׂדֶה הִסְמוּכָה לָאֲנָם; כָּאן, בְּשָׂדֶה שְׁאֵינָה סְמוּכָה לָאֲנָם. "טְרַפָּה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם כָּאֶחָד וְאָכְלָה אֶחָד מֵהֶן, מְשׁוּלַּחַת; שְׁנֵיהֶם, אֵינָה מְשׁוּלַּחַת". וְתָא אֲמַרְתּ: "אֲפִילוּ רַצְתָּה"! אָמַר רַב פֶּפְסָא: כִּי תִנִּי תְּהִיא, בְּאֲנָמָא. גּוֹפָא: "עֲלָתָה לִגְנֵי וְנִמְלָה תִּינוּק מְעִרְסָה, מְשׁוּלַּחַת".

הארי בטליתו. אמר ליה – אליהו לרב ברוקא: 6
הארי רב עלמא דאתי הוא. קרא ליה – רב: 7
ברוקא להחזא גברא. ונזקקא – שומר רב: 8
האסורין. רמינא פוריאיו כו' – מטיל אני מטתי: 9
בין אנשים לנשים. דיהבי נכרים עיניהו עלה – 10
בעלי בית האסורים. איתרימי נערה כו' – דהויא: 11
בבית הסודר. דורדיא דחפרא – שמרים של יין. 12
האדומים כדם. בשיפולה – בשולי בגדיה. 13
דיסתנא – דרך נשים לה, ומאוסה היא. והוא: 14
לשון פרסי. אמר ליה – אליהו לרב ברוקא: הני 15
נמי בני עלמא דאתי נינהו. ברוח – שנחים, 16
ומשמחים בני אדם. מרחינן – במילי דברייתותא: 17
בנייהו. ער דעבדי שלמא – שהן דברים שאדם 18
אוכל פירותיהן בעלם הוה והקרן קיימת וכו': 19
הבאת שלום בין אדם לחבירו. שדפון וירקון – 20
כיון שראה כל שדוא מתרעין. ומלא תבור: 21
דמתניתין להתענות. אי נמי, מעשה היה כך. 22
בנף אחד – שף אחד של אותו מין. כעין "צפור 23
כל בנף" (בראשית ז). משולחת – מן השמים. 24
בשדה אינה משולחת – דהיינו אורחה. טרפה 25
שני בני אדם – ולא אכלה אלא אחד מהם – 26
דואי משולחת, דכיון דלא היתה רעבה אלא 27
לאחד – מאי טעמא קטלה ליה לאידך? שניהן 28
אינה משולחת – שמפני הרעב אכלתם. עלתה 29
לג – רגילין היו להשתמש כל תשמישין 30
בגנות, שלא היו משופעים אלא חלקים ושוין. 31
הוא הדין לבית שתחתיו. עריסה – *ברציל 32
בלעז. הכי קאמר – האי דקתי נראתה בעיר 33
כו' הכי קאמר: נראתה בעיר, כגון שנראתה 34
ביום, דסתם נראתה – ביום משמע. אבל בלילה 35
– אינה משולחת והאי דקתי נראתה ביוםא – 36
אשרה קאי, דאם נראתה בשדה ביום – אינה 37
משולחת. הא עמדה – בשדה, דלא רצתה ולא 38
נחבתא. בשדה חסמוכה לאנם – עמדה אינה 39
משולחת, דכיון דסמוכה לאנם – היינו רביתה. 40
ולא ברחא – סברה: אי אתי בתראי – עריקא 41
לאנם מיד. בשדה שאינה סמוכה לאנם – עמדה 42
– משולחת, דכיון דלאו מקום רביתה הוא 43
וקיימא – דואי משולחת גזירה היא. אנם – 44
**מרשיק בלעז. הסמוך לעיר, והוא מלא 45
קוצים. כי תניא תהיא – דאכלה אין, רצתה – 46
לא, באנם, דכיון דהיינו דוכתה – סמכה 47
אדעתה ורהטא אבתרייהו. כוכב דציירי – כוכ 48
קטן של ציידן, שיחפרו למארב העופות. ואף 49
על גב דלאו בנך קבוע הוא. ולא הוה מיישוב – 50
הוא משולחת. אין צריך לומר חרב שאינו של 51
שלום – שמתרעין עליה אלא אפילו חרב של 52
שלום – העוברת דרך אותו מלכות לילך 53
להלחם במקום אחרת. 54

פְּשִׁיטָא! אָמַר רַב פֶּפְסָא: כְּכּוּכִי דְּצִיידִי. "עַל הַחֵרֶב וְכו'". תֵּנוּ רַבְנִין: "הַחֵרֶב שְׁאֵמֹר, אֵינוּ צָרִיד לִזְמַר חֵרֶב שְׁאֵינוּ שֶׁל שְׁלום, אֲלָא אֲפִילוּ חֵרֶב שֶׁל שְׁלום. שְׁאִין לָךְ חֵרֶב שֶׁל שְׁלום וְיֹתֵר מִפְּרַעְיָה נִכְה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן נִכְשַׁל בְּהָ הַמֶּלֶךְ יֹאשְׁהוּ, שְׁנֵאֲמַר: וישלח

קצת תענית. פרק שלישי – סדר תעניות אלו דף כב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

במלא תנור תבואה או דלמא תנור פת – במלא תנור תבואה היו פירשו במלא חלל התנור תבואה, דהיינו יותר ממלא תנור פת. תא שמע: במלא פי תנור פת, ואם כן מיירי בפת. **ועדיין** תבעי לך במלא פי תנור במלא עגול פי תנור – דהיינו שורה של לחם סביבות פי התנור. או דלמא כי דרא דריפתא, ואחר ליה לפומיה דתנורא שורות שורות של לחם זו למעלה מזו, עד פי התנור.

ומהרו את הבשר – פירשו: לפי שנתעבלו במעי האבים, וטמאו את העצמות דלא מיעבלו. **ועל** כולן רשאי לסגף עצמו בתענית – פירשו: לענות נפש מתרגמין; לסגפא נפש. **ר'** יוסי אומר אין היחיד רשאי לסגף – ונראה לי דרבי תנאי לא פליגי בהא דמיירי הני אמוראי בפרקן דלעיל (יאב), אם נקרא חוטא או נקרא קדוש וכו', דהאמוראי פליגי במצי לצעורי נפשיה, והני תנאי פליגי ברלא מצי לצעורי נפשיה. **לאנשי** (משמר) [מעמד] – פירשו: דהיינו אנשי מעמד. דיש בישראל שהיו נחלקים למעמדות להתפלל, שיתפללו על אחדם שבגולה. פירשו: לפי שגנותיהם שום, ונימוקים מחמת גשמים. **קרן** אפל – פירשו: שם מקום. **אינבא** פירוש לנדאי בלילי רביעיות ובלילי שבתות – פירשו: שלא היו בני אדם הולכין בדרכים באותן לילות, מפני אגרת בת מולתה, כדמפרש במסכת פסודם (ק"בב).

השולח **מילתא דלא מהנגא** אומר אגב צעריה. **נחין** ושמעיה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה, אומר: **"צדיק הוא ה' כי פיהו מורית"**. פתח עליה ההיא שעמא: **"רוח אפינו, משיח ה'".** **"מעשה וירדו זקנים מירושלים לעריהם, כו"**. איבעיא להו: במלא תנור תבואה, או דלמא במלא תנור פת? תא שמע: **"במלא פי תנור"**. ועדיין תיבעי להו: כפיסויא דתנורא, או דלמא במלא פי דרא דריפתא דתנורא? תיקו. **"ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים, כו"**. אומר עולא משום רבי שמעון בן יהוידק: **"מעשה וכלעו זאבים שני תינוקות והקיאום דרך בית הרעי. ובא מעשה לפני חכמים, וטוהרו את הבשר, וטמאו את העצמות"**. על אלו מתריעין בשבת, כו". **תנו רבנן:** **"עיר שהקיפוה נגרים או נהר, ואחד ספינה המיופרת בים, ואחד יחיד שגורדף מפני נגרים או מפני לסטין, ומפני רוח רעה מתריעין בשבת, ועל כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית"**. רבי יוסי אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, שפא יצטרך לבריות, ואין הבריות מרחמות עליו. אומר רב יהודה אומר רב: מאי טעמא דרבי יוסי? דכתיב: **"ויהי האדם לנפש חי"**. **"נשמה שנתתי בך, החייה"**. **"שמעון התמימי אומר: אף על הדבר כו"**. איבעיא להו: לא הודו לו חכמים בשבת, אכל בחול הודו לו? או דלמא לא הודו לו כלל? תא שמע, דתנא: **"מתריעין על הדבר בשבת, ואין צריך לומר בחול"**. רבי חנן בן פוטום, תלמידו של רבי עקיבא, משום רבי עקיבא אומר: אין מתריעין על הדבר כל עיקר. **"על כל צרה שלא תבוא על הצבור כו"**. תנו רבנן: על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליה, חוץ מרוב גשמים. מאי טעמא? אומר רבי יוחנן: לפי שאין מתפללין על רוב הטובה. ואמר רבי יוחנן: מניין שאין מתפללין על רוב הטובה? שפאמר **"הביאו את כל המעשר אל בית האוצר"**, וגו' מאי **"עוד בלי ד"**? אומר רבי פה מלומר: **"די"**. אומר רבי בר רב יוד: ובגולה מתריעין עליה. תנאי נמי הכי: שנה שגשמה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד: תנו ענייכם באחיכם שבגולה שלא יהא בתייהם קבריהם. שאלו את רבי אלעזר: עד היכן גשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו? אומר להם: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל, וישקשך רגליו בפנים. והתנאי **"ידיו"**! רגליו כדיו קאמינא. אומר רבה בר רב הונא: לדידי הוויא לי קרן אפל, דקם ההוא טייעא פי רכיב גמלא ונקיט רוקמא בדיה מיתחוי איניבא. תנו רבנן: **"ונתתי גשמיכם בעתם"**. לא שבורה ולא צמאה, אלא בינונית. שכל זמן שהגשמים מרובין – מטשטשין את הארץ, ואינה מוציאה פירות. דבר אחר: **"בעתם"**

וישלה אליו מלאכים לאמר מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלהים אמר לבחלני חדל לך מאלהים אשר עמי וגו' לא עליך אני הולך היום – יאשיה יצא לקראתו למלחמה, ולא נתנו לעבור בארצו, ושלה לו פרעה נבה מלאכים לאמר כו. מאן אלהים – דקאמר ליה פרעה נבה **"חדל לך מאלהים אשר עמי"**. **"פליט"** – מדכתיב: **"ויורד המוריס"**, דמשמע: ירדות רבות יורד המוריס: אומר רב יהודה אומר רב מלמד שעשו כל גופו בכבדה. הא כתיב ונתיני שלום בארץ – ולמאי הלכתא כתיבה רחמנא לאידך קרא **"וחדר לא תעבור בארצכם"** – אלא אפילו חרב של שלום. שאין דורו דומה יפה – בעיני המקום. איבעיא להו במלא תנור תבואה – דהיינו שיעור גדול יותר ממלא תנור פת, דשיעור קטן הוא, שאין דרך למלאות כל חלל התנור פת. אלא בדפנות מדביקן אותו. הא שמע – דקתני חרא כי האי לישנא במלא פי התנור, דהיינו פת. דאילו תבואה לא מצי קיימא על פי התנור. או דלמא כי דרא דריפתא – שורה של לחם הדבוקין זה אצל זה בפי התנור. אי נמי: שמדביקין זה למעלה מזה עי פה התנור. וכלעו – כשחן שלימין. ומתרו את הבשר – שאינו מטמא טומאת מות, דנתעבול ונתבטל תוך מעיו. ובגזן ששהו ימי עיכול, ופירשא בעלמא הוא. ויפסאו את העצמות – דלא מתעבול. מפני רוח רעה – שנכנס בו רוח שידה, ורץ וחולך, ושמא יטבע בנהר או יפול ימות. לסגף – לענות נפש מתרגמין; לסגפא נפש (במדרש ל). **"יצטרך לבריות"** – כי אין בו כח להחיות ולהתפרנס מיגיעו. דכתיב **"נפש חיה"** – החייה, תנו בן פוטום אומר אין מתריעין על הדבר – אפילו בחול, דגזירה היא. רבי בר רב יוד – חכם ששמו ידו. ובגולה – בכל, שהיא במצולה. מתריעין על רוב גשמים – שלא ירדו. שלא יהו בתייהם קבריהן – שעמוקא היא, ונטבעים בתייהם במים. אנשי משמר ואנשי מעמד – מפרש בשלשה פרקים לקמן (כוא). תנו ענייכם – התבוננו בתפלתם בתעניות עליהם. שלא ירדו רוב גשמים. קרן אפל – שן סלע גבה, וכך שמו. וישבשך רגליו במים – כלומה לעולם אין מתפללין. והתנאי יוד – עד שישבשך ידו. רגלו כדיו – וכיון יוכלו לשבשך ברגלו, אי שוחה – יכול לשבשך בידו נמי. טייעא – שוחה ישמעאל. ומיתחוי – האי טייעא וגמליה ורוממא לרבה בר רב הונא דהוא על קרן אפל. איניבא – תולעת, לשון אחר: כי אבא *לדינאי בלעז. לא שבורה – לא שתחיה יותר מדאי, שמשטששין את הארץ. דכתיב

וישבשך רגליו במים עד שיכלו שפחותיהם מלומר: **"די"**. אומר רבי בר רב יוד: ובגולה מתריעין עליה. תנאי נמי הכי: שנה שגשמה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד: תנו ענייכם באחיכם שבגולה שלא יהא בתייהם קבריהם. שאלו את רבי אלעזר: עד היכן גשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו? אומר להם: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל, וישבשך רגליו בפנים. והתנאי **"ידיו"**! רגליו כדיו קאמינא. אומר רבה בר רב הונא: לדידי הוויא לי קרן אפל, דקם ההוא טייעא פי רכיב גמלא ונקיט רוקמא בדיה מיתחוי איניבא. תנו רבנן: **"ונתתי גשמיכם בעתם"**. לא שבורה ולא צמאה, אלא בינונית. שכל זמן שהגשמים מרובין – מטשטשין את הארץ, ואינה מוציאה פירות. דבר אחר: **"בעתם"**

תענית דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצה

ולטבוע בו או ליפול ולמות, על בולן יחיד רשאי לסגת ולענות את
עצמו בתענית אף אם יחלש מחמתה. רבי יוסי אומר, אין הניחיד
רשאי לסגת את עצמו בתענית, שמה יחלש מחמת התענית ולא
יהא בו כח להתפרנס מיגיעה, ומתוך כך יצטרף לבריות, ואין
הבריות מרחמות עליו, מפני שגם זאת לעצמו.
ביאור טעמו של רבי יוסי: אחר רב יהודה אחר רב, מאי טעמא דרבי
יוסי, דכתיב (בראשית ב' ו') ויהי האדם לנפש חיה, שנאמר באדם ולא
על שאר בעלי חיים, לדרוש שנשמה שנתתי בך, החיה, ואל תענה
אותה.
שנינו במשנה: שמעון התימני אומר, אף על הדבר בו ולא הודו לו
חכמים.
הגמרא מסתפקת במחלוקת זו: איבעיא להו, האם לא הודו לו
חכמים שמתריעים בשבת, אבל בחול הודו לו שמתריעים. או
דלמא, לא הודו לו כלל ואף בחול אין מתריעים. פושטת הגמרא:
תא שמע, דתניא בברייתא, מתריעין על הדבר בשבת, ואין צריך
לומר בחול. רבי חנן בן פזיטוס תלמידו של רבי עקיבא משום רבי
עקיבא אומר, אין מתריעין על הדבר כל עיקר, שאסור להריע
בשבת, וגזרו שלא להריע אף בחול שמא יבואו להריע בשבת,
ומבואר שלדעת החולקים אף בחול אין מתריעים על הדבר.
שנינו במשנה: על כל צרה שלא תבא על הצבור עליהן
חזין מרוב גשמים.
בריייתא בדברי המשנה: תנו רבנן, על כל צרה שלא תבא על הצבור
מתריעין עליה, חזין מרוב גשמים. מבררת הגמרא: מאי טעמא שאין
מתריעים על רוב גשמים. משיבה הגמרא: אחר רבי יוחנן, לפי שאין
מתפללין על רוב הטובה המושפעת בעולם שתופסק. ואמר רבי
יוחנן, מניין שאין מתפללין על רוב הטובה, שנאמר (מלאכי ג' א') הביאו
את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקתי לכם ברכה עד בלי די,
והיינו שיה' נותן ריבוי ברכה ואין להתפלל על הפסקתה. מבררת
הגמרא: מאי עד בלי די, שלכאורה משמעו שהיא ברכה שאינה
מספקת. מבארת הגמרא: אחר רבי בר רב (יוד), עד שיקלו ויגעו
שפתותיכם מלומר די.
מקום שמתריעים על רוב גשמים: אחר רבי בר רב יוד, אין
מתריעים על ריבוי גשמים דווקא במקום גבוה כארץ ישראל,
ובגולה ובבל העמוקה מתריעין עליה, שבריבוי גשמים בתייהם
עלולים לשקוע במים. ראייה לדבריו מבריייתא: תניא נמי הכי, שנה
שנשמייה מרובין, אנשי הקשקש – כהנים שמשמרם חל באותו שבוע
להיות במעמד הקרבת הקרבנות (למקם כו.), שולחין לאנשי מעמד
מישראל העומדים להתפלל על הקרבנות באותו שבוע (שם), תנו
ענייכם באיזכרם שבעולת להתכוין בתפילתכם גם עליהם, שלא יהא
בתייהם קביריהם מרוב גשמים.
השיעור מאימתי מתפללים על כך: שאלו את רבי אליעזר, עד היכן
נשמים וירדן ויתפללו שלא ירדו, כלומר מאימתי יתפללו על כך.
אמר להם, כדי שיעמוד אדם בשן סלע גבוהה הנקראת קרן אפל,
וישכשך רגליו במים, שאז ודאי הגיע בעין מבול לעולם, וכונתו
שלעולם אין מציאות שיתפללו על כך. מקשה הגמרא: והתניא
בבריייתא, כדי שישכשך ידיו במים. מתרצת הגמרא: רגליו פיריו
קאמינא, כלומר שאם יכול לשכשך רגליו במים, יכול גם לשהות
ולשכשך ידיו בדברי הבריייתא.
הגמרא מבארת גובהו של קרן אפל: אחר רבא בר בר חנה, לדידי
חזיא לי גובה קרן אפל כשעמדיתי עליו. דקם ההוא מייעא וסוחר
ישמאלין מתחת לקרן כי רביב נמלא ונקיט ורופא בידיה, ומתחין
לי כגודל איניבא – תולעת מרוב גובהו.
בריייתא בענין מידת הגשמים: תנו רבנן, נאמר (ויקרא כ' ו') ונתתי
גשמים בעתם ונתנה הארץ בלילה וגו', שירדו גשמים המתאימים
להצמיח את הקרקע, שתחת לא שבוירה – שתהיה מדאי בגשמים,
ולא צמאה מחסרון גשמים, אלא בזונית וראויה להצמיח פירות,
שכל זמן שהגשמים מרובין מדאי, הם ממשמשין ומקלקלים את
הארץ, ואינה מוציאה פירות כראוי. דבר אחר,

וישלה אליו מלאכים לאמר, מה לי ומה מלך יהודה, לא עליך אתה
היום כי אל בית מלחמתי, ואלהים אחר לבהלני, חדל לך מאלהים
אשר עמי ואל ישהיך, כלומר ששלח לומר לו שאין לו עמו כלום
ואינו בא להלחם בו אלא במלך אשור על פי דברי ירמיהו (איכיר א
ה). וזו חרב של שלום. ומבואר שאף חרב של שלום עלולה להביא
סכנה ויש להתריע מפניה, ולכן יצא יאשיהו למלחמה.
מבררת הגמרא: אמנם 'אלהים' הראשון קודש, אך מאי 'אלהים
אשר עמי', משיבה הגמרא: אחר רב יהודה אחר רב, זו עבודה זרה,
שאמר לו שהיא עמו, ואם ילחם בו הוא כנלחם בה, והיא
תשחיתנו. ועל כך אחר ירמיהו, הואיל וקא בטה – שפרעה בוטח
בעבודה זרה, יכלינא ליה – אוכל לנצחו.
המשך המעשה: נאמר (דברי הימים ב' לה כג) ויורו היוזרים למלך
יאשיהו ויאמר המלך לעבדיו העבירנו כי החלית מאד. מבררת
הגמרא: מאי כי החלית מאד. משיבה הגמרא: אחר רב יהודה אחר
רב, למלך מעשו ביריות החיצים כל גופו בכבדה, שמלשון ויורו
היורים' משמע שירו הרבה.
הטעם שנענש יאשיהו: אחר רבי שמואל בר נחמני אחר רבי (יוחנן)
[וינתן], מפני מה נענש יאשיהו שזרגו פרעה נכח, מפני שהיה לו
לימלך בירמיהו הנביא האם לצאת למלחמה ולא נמלך, ונחשב
כמורה הנראה בפני רבו שחיב מיתה. מבררת הגמרא: מאי דרש
שיצא למלחמה. משיבה הגמרא: שנאמר (ויקרא כ' ו') וחרב לא תעבר
בארצכם, ודרש, מאי 'חרב', אלימא חרב שאינה של שלום אלא
של מלחמה, והכתיב כבר (שם) ונתתי שלום בארץ, אלא ודאי
הבונה שאפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם. מוסיפה
הגמרא: והוא אינו יודע שאין דורו דומה יפה בעיני ה', שאין מעשיו
טובים, ואינו ראוי לברכה זו.
סוף המעשה: כי הוה ניהא נפשיה של יאשיהו, הוא ירמיהו את
שפוטיה דקא מרחשן תיבות. אחר ירמיהו, שמה חם ושלום מילתא
דלא מהנינא כלפי מעלה אחר אנכי צעירה. חזין ירמיהו ושמעיה דקא
מצדיק עליה דניא אנפשיה, ואמר (איכא א' יח) צדיק הוא ה' כי פיהו
מריתי, שלא נמלך בירמיהו. פתח וקרא עליה בההיא שעתא את
הפסוק (שם ד' ו') רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותנו, שהצדיק
נלכד ברעת הגויים.
שנינו במשנה: מעשה וירדו וקנים מירושלים לעריהם בו וגזרו
תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון.
הגמרא דנה בכוונת המשנה: איבעיא להו, שיעור זה הוא כמלא
חלל התנור מתבואה עצמה, או דלמא מתבואה שאופים ממנה
כמלא תנור פת שמדביקים אותה בדפנותיו כדרך אפיייתה, שהוא
שיעור קטן יותר.
הגמרא פושטת: תא שמע, ששנינו בבריייתא, גזרו תענית על
שנראה כמלא פי תנור שדפון, ומלשון 'פי' מוכח שהוא כמלא
תנור פת שמדביקים אותה בפי התנור, שבתבואה לא ניתן לעשות
כן. ממשכה הגמרא להסתפק בזה: ועדיין תיבעי להו, האם שיעור
זה הוא כביסויא דתנורא – כפת המכסה את פי התנור, או דלמא
כי דקא דרופתא דהדר ליה לפומא דתנורא – שורת פת שמדביקים
סביב פי התנור. מסיקה הגמרא: תיקו.
שנינו במשנה: יעוד נזירי תענית על שכלבו ואכים בו' שני תינוקות
בעבר הירדן. הגמרא מביאה מעשה דומה: אחר עולא משום רבי
שמעון בן הוצדק, מעשה וכלעו ואכים שני תינוקות שלמים, ולאחר
ששהו ימי עיכול הקיאו דרך בית הרעי, ובא מעשה לפני חכמים,
ומהירו את הקשך מלטמא טומאת מת, ששהה כשיעור משך ימי
עיכול, ואינו נחשב בשר מת, וטמאו את העצמות, שקשים ואינם
מתעכלים, ונשארים בטומאתם.
שנינו במשנה: על אלו מתריעין בשבת בו' על עיר שהקיפה נכרים
וא נהר ועל הספינה המיטרפת בים.
בריייתא המוסיפה על המשנה: תנו רבנן, אחד עיר שהקיפה נכרים
להלחם עמה או נהר לשוטפה, ואחד ספינה המיטרפת בים ועומדת
לטבוע, ואחד יחיד שצדק מפני נכרים או מפני לסמין, ומפני רוח
רעה – רוח שידה שנכנסה באדם ורוץ בלא דעת, ועלול לרוץ לנהר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ימ' התפלגין אין דינן כספרי הקדוש¹⁹⁸, ולא אפלו ככלי שמלאכתו להתרד¹⁹⁹, שהרי אסור לצאת בהן לרשות
- 2 הרבים²⁰⁰, וכל דבר שאסור לצאת בו - אסור ללבוש כלל בשבת אפלו בתוך הבית, שמו יספח
- 3 ויצא בו, כמו שנתפאר בסמן ש"ג.
- 4 ואף להמתירין שם ללבוש בבית - אין התפלגין כלי שמלאכתו להתרד²⁰¹, הואיל והן מיוחדים ללבוש לשם
- 5 מצוה²⁰², ובשבת אסור ללבוש לשם מצוה, כמו שנתפאר בסמן ל"א, לפיכך אסור למלטלן אפלו לצורך
- 6 עצמן, כגון להציגן שלא יגברו²⁰³ אם הוא מקום שרוב הגנבים המצויים שם הם ישראלים, שלא יבאו
- 7 התפלגין לידי בזיון בידם²⁰⁴.
- 8 אבל לצורך גופן, כגון בשביל שישמרוהו מן המזיקין²⁰⁵, או לצורך מקומן²⁰⁶ - מותר למלטלן כדיון כלי
- 9 שמלאכתו לאסור, שמכל מקום יש עליהן תורת כלי ומלבוש²⁰⁷, שהרי היוצא בהן לרשות הרבים - פטור,

ביאורי הלכה

- רמ' כספרי הקודש - שמותר לטלטלן אפילו שלא לצורך²⁰⁸.
- ר"ן שמלאכתו להיתר - אף שאסור לטלטל כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל - מותר לטלטלו לצורך עצמו כגון שלא ייגבר²⁰⁹.
- רי"א לרשות הרבים - גזירה שמה יסירם מעליו ויטלטלם בידיו ברשות הרבים²¹⁰.
- ריב' שמלאכתו להיתר - אלא ככלי שמלאכתו לאיסור²¹¹.
- ריג' לשם מצוה - היינו שזה עיקר תשמישן²¹².
- ריד' שלא יגברו - נרתיק התפילין וכן בתים ששומרים על התפילין הם כלים שמלאכתם לאיסור - אפילו כשאין התפילין מונחים בהם, ומותר לטלטלם רק לצורך גופן ומקומן²¹³.
- רמ"ן בזיון בידם - אבל במקום שרוב הגנבים המצויים שם הם נכרים מותר לטלטלם²¹⁴, והוא הדין במקום שיש לחוש שהתפילין ייפסלו²¹⁵.
- רמ"ן מן המזיקין - מי שהצורך לצאת מביתו בשבת למקום שבו לא יהיו לו תפילין למחרת, מותר לו לקחת את התפילין עמו, מפני שמצות תפילין דוחה את איסור מוקצה - כשלא יכול היה לדאוג לכך מבעוד יום²¹⁶.
- ריז' לצורך מקומן - השוכח את נרתיק התפילין בתוך נרתיק הטלית, וצריך בשבת לטלית, הטוב ביותר שימשוך את הטלית מתוך הנרתיק, ואם קשה לו או שהוא זקוק לנרתיק הטלית²¹⁷, מותר לו להוציא את נרתיק התפילין עם התפילין שבו²¹⁸.
- ריח' כלי ומלבוש - פרשיות של תפילין ויריעות של ס"ת שמונחים אצל הסופר, יש המסתפקים שהם מוקצים²¹⁹, ויש אומרים שאינם מוקצים²²⁰, אבל בתים ורצועות הם מוקצים²²¹.

ציונים והוספות

- 205 כדלעיל סעיף יז, ושם שינה מלשון השו"ע בסעיף ד "כתבי הקודש" לספרים שמותר לקרות בהם" כי לשונו"ר מותר לקרוא גם בספרים אחרים כדלעיל ס"י שז סל"א, אך כאן לגבי תפילין הקדושות נקט בלשון השו"ע "כספרי הקודש" שיש חידוש גדול יותר באיסור טלטולם.
- 206 כדלעיל סעיף טז.
- 207 ראה ציונים.
- 208 וכדלהלן שאסור לטלטלם כדי להציגם שלא ייגברו.
- 209 אבל לבישה סתם או לשם שמירה מן המזיקין אינה מעיקר תשמישן (אלא כשימוש בפטיש לפצח בו אגוזים) ולא נותנת להם גדר "כלי שמלאכתו להיתר".
- 210 מנחת שבת ס"י פח ס"ק לח.
- 211 באופנים מסויימים רשאי לטלטלם אפילו ברשות הרבים או בכרמלית, כדלעיל ס"י שא סנ"א.
- 212 קצות השלחן ס"י קח בדה"ש ס"ק יח: ותפילין המונחין בחמה או על הגשמים ומתיירא שמה יפסלו ע"ז וא"א לו לכפות כלי עליהם, מסתבר דמותר לטלטלן להצילן שלא יבאו לידי פיסול, דזה ג"כ הוי בזיון לתפילין כשרים אם יפסלו.
- 213 שולחן שלמה ס"ק כב; וראה לקמן ס"י תקטז ס"ג שמותר לשלוח תפילין כדורון לחבירו ביום טוב אף שהוא לצורך חול, ויש בזה צורך שמחת יו"ט (אלא ששם שמחת יו"ט היא צורך היום עצמו ולא לצורך החול).
- 214 במנחת שבת (ס"י פח ס"ק לח, ובמהרש"ם קונ' אהבת שלום סק"א, הובא בבדה"ש ס"י קח ס"ק יח) העיר לגבי טלטול נרתיק הטלית והתפילין שאם כל השנה אינו מוציא הטלית מהנרתיק בשבת כי יש לו טלית אחרת לשבת (או כי רגיל להוציא התפילין) - אינו מוקצה, אמנם אם מוציא הטלית מהנרתיק ומשאיר התפילין בכל ערב שבת, יש להסתפק אם הנרתיק הוא כלי שמלאכתו לאיסור.
- 215 שש"כ פ"כ ס"ד.
- 216 מחמת חסרון כ"ס (מנחת שבת ס"י פח ס"ק לח).
- 217 שאפשר ללמוד בהם, והוא הדין לספר תורה פסול או לחלקי דפים קרועים של ספרי קודש, אך יש המחמירים להחשיבם כמוקצה מחמת גופו כיון שאין רגילות ללמוד בהם (אמנם בשו"ע משמע שהתפילין אינן מוקצה מחמת חסרון כ"ס אף שכיום אין רגילות ללבושן לצורך שמירה).
- 218 שלמי יהודה פ"א ס"א.

1 הוֹאִיל וְהֵן דְּרֶךְ מַלְבוּשׁ וְתַכְשִׁיט רִיט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִמָּן ש"א:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לסלטל בשבת טע"ף יט

ביאורי הלכה

ריט] מַלְבוּשׁ וְתַכְשִׁיט - מלבוש ותכשיט - אף שהתפילין חפצי מצוה ולא מלבושים, מכל-מקום כיון שרגילים לנושאן בחול בדרך מלבוש יש להן תורת מוקצה²¹⁹.

צינונים והוספות

219) אמנם, אילו לא הייתה להן תורת מלבוש - היה חייב על הוצאתן בשבת אף בדרך לבישה כדין טבעת שאין עליה חותם שחייב עליה גם כנושאה בדרך לבישה (סי' שא ס"ו, וראה שם סנ"ב אם התפילין נחשבות כמלבוש לאשה).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שלד דיני דליקה בשבת

34 שאר משקים המלבנים אסור ליתן על הטלית משום גזרת
35 סחיטה או משום ששריית הבגד זהו כיבוסו כמ"ש בסי'
36 ש"ב ושי"ט:

* * *

38 כד טלית מקופלת שאחזו בה האור פושטה ומתכסה בה
39 כדי שלא יתפשט האור יותר ואף אם על ידי זה נכבה
40 מה שנדלק כבר אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לכך ולא
41 פסיק רישיה הוא ולכן לא ירוץ ויקפרץ וינענע אותה אנה
42 ואנה כדי שיכבה אלא מתכסה בה כדרכה וכן ספר תורה
43 שאחזו בו האור פושטו וקורא בו כדי שלא יתפשט בו האור
44 יותר ואף אם על ידי זה נכבה מה שנדלק כבר אין בכך
45 כלום ובלבד שלא ינענע אותו אנה ואנה:

46 כה אסור לומר לנכרי לכבות הדליקה משום הפסד ממנו
47 אפילו להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה
48 אסורה אלא מדברי סופרים והכיבוי היא מלאכה שאינה
49 צריכה לגופה כמ"ש בסי' רע"ח ובמקום הפסד גדול יש
50 להתיר אמירה לנכרי בדבר שאינו אסור לישראל אלא מדברי
51 סופרים כמ"ש בסי' ש"ז מכל מקום כאן בדליקה שהדבר
52 בהול ונחפז הוא מאד להציל ממנו ואין לבו עליו ואם נתיר
53 לו כלום אף הוא לא יתן דבריו לשיעורים ויבא לכבות
54 בעצמו (ומטעם זה אסור ג"כ להציל ע"י נכרי בבית
55 שהדליקה בו יותר מג' סעודות וכלי תשמישו הצריכים לו
56 היום כמ"ש למעלה) אבל מותר לומר לו לכבות מפני ספרים
57 אם אי אפשר בענין אחר:

58 כו נכרי שבא לכבות מעצמו אין צריך למחות בידו לפי
59 שהנכרי יש לו שקול הדעת ששוקל בדעתו שכך ראוי
60 לו לעשות מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ולהנאת
61 עצמו הוא מתכוין ואפילו הוא עבדו המושכר לו לזמן אין
62 צריך למחות בו מטעם שנתבאר בסי' רמ"ד.

63 אבל קטן שבא לכבות צריך למחות בידו אפילו לא הגיע
64 לחינוך ואפילו אין אביו שם לפי שהקטן אין לו שקול
65 הדעת שיתכוין להנאת עצמו אלא כיון שידוע שדליקה זו
66 היא הפסד לאביו (או לישראל אחר) הרי הוא מכבה מן
67 הסתם בשבילו כדי לעשות לו נחת רוח אבל קטן המחלל

1 כ הגליונים שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה
2 ושבין דף לדף ושבין ספר לספר אין מצילין אותם אם
3 נחתכו מן הספר או שנמחק הספר ולא נשתיירו בו פ"ה
4 אותיות:

5 כא המינים דהיינו האדוקים בעבודה זרה וכן מומרים
6 לעבודה זרה שכתבו להם כתבי הקדש אע"פ
7 שכתובים אשורית בלשון הקודש על הקלף ובדיו אין
8 מצילין אותם ואף בחול שורפם עם האזכורת שבהם מפני
9 שכיון שהם אדוקים בעבודה זרה בודאי כתבו אותן לשם
10 עבודה זרה ומכאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב
11 וכסף שיש עליהן שם בן ד' אותיות שטבעו אותו המינים
12 לשם עבודה זרה שאסור לתלותם וגם אין להחזיק אותן
13 ברשותו אלא יתיכם מיד כדי שלא יהיה זכרון למעשיהם
14 שעשו לשם עבודה זרה שמתעם זה צריך לשרוף הספרים
15 שלהם עם האזכורת שבהם:

16 כב תיבה שאחזו בה האור מצדה האחד מותר ליטול עור
17 של גדי המותר בטלטול ע"ד שנתבאר בסי' ש"ח
18 ולפרוס אותו עליה סמוך לאור כדי שלא יתפשט האור יותר
19 שהעור הוא מתחרך ואינו נשרף ומגין על התיבה.

20 ומותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין ריקנים בין מלאים
21 להפסיק הדליקה ואפילו בכלי חרס חדשים מלאים מים
22 אע"פ שהם אינם יכולים לקבל את האור ומתבקעים ומכבים
23 את הדליקה לא גזרו במקום הפסד על גרם כיבוי כזה
24 שבשעה שנותן המים יש דבר המפסיק בינם לאור דהיינו
25 דופני הכלי שנותנם בתוכו והאור הוא שמבקע את הכלי
26 ומכבה את עצמו והאדם נותן מים אינו אלא גורם בעלמא
27 כמו שנתבאר בסי' רס"ה:

28 כג טלית שאחזו בה האור מצד אחד מותר ליתן עליה
29 משקין רחוק קצת מן האור כדי שיכבה האור כשיגיע
30 לשם ואף על פי שאין כאן דבר המפסיק בינם לאור
31 מכל-מקום הם אינם מכבים כלל מה שנדלק כבר אלא
32 שמונעים האור מלדלוך יותר והוא כבה מאליו.

33 במה דברים אמורים במשקים שאינם מלבנים אבל מים או

חלק ב סימן שלה דין חבית שנשברה

א חבית של יין או שמן שנשברה גזרו חכמים שלא יציל
ממנה אלא לצורך אותה שבת בלבד כגון אם נשברה
בליל שבת קודם אכילה מציל ממנה לג' סעודות ובשחרית
לשתי סעודות ובמנחה לסעודה אחת שאם יהיה מותר לו
להציל הרבה יש לחוש שמא מחמת טרדת ההצלה שהוא
בהול ונחפז להציל ישכח שהיום שבת ויביא כלים דרך
רשות הרבים להציל בהם מהחבית ואף עכשיו שיש אומרים
שאינן לנו רשות הרבים אין להקל כי יש לחוש שמא מחמת
שכחת שבת יבא לתקן החבית.

ואף אם כבר נשברה החבית לגמרי ונשפך היין לארץ לא
יקלוט מן הארץ יותר מלצורך השבת גזרה שמא יספוג
דהיינו שישים ספוג ביין הנשפך לחזור ולהטיפו בכלי ודבר
זה אסור מדברי סופרים אף אם יש לספוג בית אחיזה שאין
לחוש בו לסחיטה בפסיק רישיה במקום אחיזה ידו מכל-
מקום מעשה חול הוא וזלזול לשבת וגם יש לחוש אם יעשה
בשבת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לסחוט הספוג
במתכוין ולכן אסור לעשות כן אף במה שמציל לצורך
השבת וכן אסור מטעם זה לטפח בשמן דהיינו להכניס ידו
בשמן ולקנחה בשפת הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה
בחול.

ולא אסור להציל יותר מג' סעודות אלא בכלים הרבה אבל
בכלי אחד בפעם אחת יכול להציל אפילו ק' סעודות שהכל
הצלה אחת היא כמ"ש בס"ד לענין דליקה ויכול לומר
לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד ג' סעודות אע"פ שיודע
בהם שיחזירו לו כמ"ש שם.

וכל זה כשנשברה החבית שהוא בהול ונחפז להציל אבל
אם נסדקה והיין עושה טיף טיף שאינו בהול כל כך אין
לחוש שישכח שבת ומותר להציל כולו אפילו בכלים הרבה.

וכל זה להציל מחצר לחצר שיש כאן טורח רב בהולכת
כלים הרבה ויש לחוש שעל ידי כן ישכח השבת ויבא לתקן
החבית אבל לחצר זו עצמה שאין כאן טורח כל כך יכול
להציל כמו שירצה אפילו בכלים הרבה (כמ"ש בס"ד שלי"ד
שיש מקילין כן גבי דליקה ואף ששם יש להחמיר בזה
מכל-מקום כאן יש להקל בזה הואיל ועיקר גזרת חכמים
בזה היתה משום שמא יביא כלי דרך רשות הרבים ועכשיו
יש אומרים שאין לנו רשות הרבים כלל):

* * *

ב אם נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד
שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר
לאחר שירד מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש
הגג שיזוב היין מן הגג לכלי גזרה שמא יביא כלי דרך רשות
הרבים ואם מציל בכלי אחד בלבד מציל אפילו קולט או
מצרף שכיון שלא התירו לו אלא כלי אחד אין לחוש
שישכח השבת ויביא כלי דרך רשות הרבים:

ג נודמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר
ומצרף ולא יקלוט ויצרף ואח"כ יזמין האורחים אלא
מזמנים תחלה ולא יערים לזמן אורחים שאינם צריכים
לאכול ולשתות כדי שיתירו לו ואם עבר ועשה שקלט

שבת להנאת עצמו אין צריך למחות בו אלא אביו בלבד אם
הגיע לחינוך כמ"ש בס"ד שמ"ג:
כז בדליקה התירו לומר בפני הנכרי כל המכבה אינו
מפסיד ואם אינו כאן יכול לקרותו לכאן ולומר כן
בפניו כמ"ש בס"ד ש"ז:

* * *

כח יש אומרים שכל מה שאסרו חכמים בדליקה לא אסרו
אלא בימיהם שלא היו שרויים בין הנכרים ואפילו
בגלותם היו להם מקומות לעצמם אבל בזמן הזה אותם
ששרוים בין הנכרים ויש חשש סכנת נפשות כשהדליקה
מתגברת שאז הם חוטפים ושווללים וכשאדם מעמיד עצמו
על ממונו יבאו להרוג אותו מותר לכבות הדליקה בשבת
אפילו הדליקה היא בבית נכרי כי יש לחוש פן תתגבר
הדליקה ויבאו לחטוף ולשלול ולהרוג וכל הזריז לכבות הרי
זה משובח ומכל מקום הכל לפי הענין שאם הם בטוחים
בודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות אבל בחשש
ספק סכנת נפשות מותר לכבות וכן נוהגין.

ומכל מקום לא הקילו אלא בכיבוי הדליקה שהיא מלאכה
שאינה צריכה לגופה ויש חשש סכנה אם לא יכבה אבל
משום הצלת ממונו אסור לחלל שבת אפילו במלאכה
שאינה צריכה לגופה ואפילו בדבר שעיקרו מדברי סופרים
כגון איסור תחומין.

ואם עבר וחילל צריך כפרה והכפרה הסכימו האחרונים
שיתענה מ' יום אע"פ שאינם רצופים אלא ב' וה' ולא יאכל
בשר ולא ישתה יין בלילה שאחר התענית ויתן י"ח פשוטים
לצדקה במקום חטאת אם נתחייב בה והוא שיעור סלע של
תורה וכמה שיעור סלע במטבעות שלנו יתבאר בי"ד סי'
ש"ה ע"ש ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום לערך
י"ב פשוטים אם אפשר לו והעשיר יתן יותר הכל לפי עשרו
שהרי טעם הפדיון ששקול צער הממון כנגד צער התענית
ובעשיר דין מאה מנה כדין פרוטה לעני ואם יוכל לדחות
התענית לימות החורף יתבאר בס"ד תקס"ח].

וכל זה במחלל שבת בשביל הצלת ממון אבל המכבין
הדליקה במקומות שיש שם חשש סכנה בדליקה ורוצים
להחמיר על עצמן ולעשות תשובה על זה אין מניחין אותם
כדי שלא ימנעו מלכבות:

כט גחלת של מתכת לא שייך בה כיבוי מן התורה הואיל
ואינה בוערת אבל אסור לכבותה מדברי סופרים ואם
היא מונחת במקום שרבים ניזוקים בה מותר לכבותה
שבמקום היזק הגוף של רבים לא גזרו אבל גחלת של עץ
שייך בה כיבוי ואף אם היא מונחת במקום שרבים ניזוקים
בה אסור לכבותה להמחייבים מלאכה שאינה צריכה לגופה
שאיסור של תורה לא הותר לעולם אלא במקום פיקוח נפש
בלבד אבל להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה
אסורה אלא מדברי סופרים מותר לכבות אפילו גחלת של
עץ המונחת במקום שרבים ניזוקים בה שבמקום היזק הגוף
לא גזרו אף על פי שגזרו במקום הפסד ממון וכן עיקר
(ואעפ"כ כל בעל נפש יש לו להחמיר לעצמו):

* * *

45 בונה) לפי שהאדם נזהר בזה יותר מבתלישה מהאילן:
46 ב לא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל השבת כולה
47 שהשיבה שיושב שם תשמיש הוא משתמש באילן
48 ואם עלה מבעוד יום מותר לירד משחשכה וכן אם עלה
49 בשבת בשוגג מותר לירד ואף שבירידה זו הוא משתמש
50 באילן אין לאסור בשביל כך הואיל ואף בשיבתו שם הוא
51 משתמש באילן אבל אם עלה משחשכה במזיד קנסוהו
52 חכמים להיות שם כל השבת ואסור לו לירד ויש אומרים
53 שאפילו אם עלה מבעוד יום במזיד על דעת שישאר וישב
54 שם משחשכה קנסוהו חכמים ולא התירו לו לירד משחשכה
55 כשעלה מבעוד יום אלא כשעלה על דעת לירד מבעוד יום
56 ונשתהה שם בשוגג ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר
57 המיקל:

* * *

59 ג וכל זה באדם שעלה שם שיש איסור בעמידתו שם לכן
60 התירו לירד אף משתמש באילן בירידה זו אבל אם
61 הניח עליו חפץ אפילו מבעוד יום אסור ליטלו משחשכה
62 לפי שבנטילה זו הוא משתמש באילן וכשהחפץ מונח שם
63 אין הוא משתמש באילן:

64 ד וכל זה באילן וכיוצא בו אבל קנים הרכים כירק מותר
65 להשתמש בהם אף על פי שמחוברים בקרקע מפני שלא
66 גזרו אלא על אילן אבל בירק וכיוצא בו לא הזכירו חכמים
67 שבות והרי הם כעשבים שהתירו להלון עליהם כמו
68 שיתבאר ומכל-מקום צריך לזהר כשמשמש בירק וכיוצא
69 בו שלא יזיזם בידיו מפני שהם מוקצה כדין כל מחובר
70 וכמ"ש בס' ש"ב אבל קנים שהוקשו קצת ואינם רכים
71 כירק אף שאינם קשים כאילן אסור להשתמש בהם והחמירו
72 בהם חכמים יותר מבאילן לענין שיתבאר בסימן ת"ט:

73 ה שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים כמו שהוא
74 באילנות הזקנים הרי הם כאילן ואסור להשתמש בהם
75 אף על פי שאין לחוש בהם שמא יתלוש לפי שלא חלקו
76 חכמים בזה כמו שנתבאר אבל אם אינם גבוהים ג' טפחים
77 הרי הן כקרקע ומותר להשתמש בהם וכן הדין בקלחי כרוב
78 שהוקשו:

79 ו וכן הדין בענפים הגדלים בעיקרו של אילן פחות מג'
80 טפחים או אפילו גדלים למעלה מג' טפחים ונכפפים
81 למטה מג' טפחים מותר להשתמש בהם במקום שאין
82 גבוהים ג' טפחים אבל לא במקום שגבוהים ג' טפחים ואף
83 על פי שראש זה הנכפף למטה ואינו גבוה ג' טפחים הוא
84 גדל ובא ממקום האסור דהיינו מגבוה ג' טפחים וכשהיה
85 שם מתחלה היה אסור להשתמש בו אף על פי כן כשגדל
86 יותר ונכפף למטה הותר מפני שנעשה כקרקע שכל פחות
87 מג' טפחים סמוך לארץ הרי הוא כארץ ואין צריך לומר
88 שמותר להשתמש בעיקרו של אילן פחות מג' טפחים סמוך
89 לארץ אף על פי שהאילן הוא גבוה מאד שהרי מקום זה
90 שהוא פחות מג' טפחים לא נאסר מעולם:

1 וצירף ואח"כ הזמין אורחים (ואפילו אורחים שאינם צריכים
2 לאכול ולשתות) מותר:

3 ד אם יזוב תירוש מסדק שבגיגית של ענבים שעדיין לא
4 נדרכו שנמצא אותו הדלף אינו ראוי בשבת שהרי
5 המשקין שזבו בשבת אסורים כמ"ש בס' ש"כ ואינו רשאי
6 לשום כלי תחתיו מפני שמבטלו מהיכנו כיצד יעשה יניח
7 שם מטתו או שלחנו ויקבע שם ישיבתו ואז יהיה אותו
8 הדלף לפניו כגרף של רעי מפני שמלכלך את הקרקע ועושה
9 טיט ויוכל להניח שם כלי לקבל להדלף כדי שלא יעשה
10 טיט ואין כאן ביטול כלי מהיכנו מפני שכשיתמלא הכלי
11 יוכל לטלטלו לשפכו ולהחזירו תחת הדלף לקבלו כדי שלא
12 יעשה טיט ואין בזה משום איסור טלטול כמ"ש בס' ש"כ
13 בכל גרף של רעי שהתירו בו הטלטול מפני כבודו של אדם
14 ואף שאין עושין גרף של רעי לכתחלה מכל-מקום משום
15 הפסד התירו כמ"ש שם וכשיתמלא הכלי לא ישפכנו לכלי
16 אחר שלא יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגיגית שזבו
17 המשקים ממנה שהיא מבוטלת כבר מהיכנה ע"י משקין
18 שבה האסורים משום שזבו בשבת.

19 ואם הוא רוצה יכול ליתן כלי עם מים תחת יין הדולף כדי
20 שיתבטל היין במים ראשון ראשון ואז מותר לטלטל הכלי
21 ולשפכו ולהחזירו בלי שיקבע שם ישיבתו ואף שאח"כ
22 מתרבה היין על המים אין לחוש לפי שיש מקילין בזה
23 אפילו לענין יין נסך כמ"ש בי"ד סי' קל"ד ויש לסמוך על
24 דבריהם על כל פנים לענין טלטול ואף שישן זה הוא דבר
25 שיש לו מתירין אעפ"כ הוא מתבטל במים שלא אמרו דבר
26 שיש לו מתירין אינו בטל אלא כשנתערב מין במינו אבל
27 לא בשאינו מינו כמ"ש בי"ד סי' ק"ב:

* * *

29 ה נתפזרו לו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה מלקט מעט
30 מעט ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא
31 יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל אם נפלו במקום אחד
32 נותן אפילו לתוך הסל והקופה אלא אם כן נפלו לתוך
33 צורות ועפרורית שבחצר שאז מלקט אחד אחד ואוכל ולא
34 יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא
35 עושה בחול:

חלק ב סימן שלו אם מותר לילך ע"ג העשבים וכן באילן

36 א אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין נתלין בו (ואין
37 נשענים עליו) ואין משתמשין בו שום תשמיש כגון
38 להניח עליו חפץ או ליטלו ממנו או לקשור בו בהמה וכן
39 כל כיוצא באלו והכל משום גזרה שמא יעלה ויתלוש ממנו
40 פירות או עלין או ענפים וגזרו בכל האילנות אף ביבשים
41 שאין בהם פירות ועלין וענפים משום סייג וגדר.

42 אבל בור עמוק אפילו מאה אמה מותר לו לירד ולעלות בו
43 ומטפס ויורד ומטפס ועולה ואין חוששין שמא יעקור קרקע
44 במתכוין בירידתו ועלייתו (ויתקן מדרגה ויתחייב משום

'תורה אור' פרשת מקץ – הפרשה החסידית

בי עמך מקור חיים¹

23 ו"שבעה ושבעה מוצקות" הם בחינת המשכות
24 ממדריגות עליונות, מבחינת "סובב כל עלמין"
25 לאתערותא דלעילא זו. ו"כמה דרגין דא לעילא מן
26 דא"¹¹ עד רום המעלות, וכולם הם בחינת "שבעה
27 שבעה". וזהו "לנרות אשר על ראשה"¹².
28 והנה כתיב: "מנורת זהב פלה" – שכל המשכות
29 מלעילא לעילא, "מריש כל דרגין" – הוא על ידי בחינת
30 "זהב", שהוא בחינת שמאל, כמו שכתוב (איוב לו, כב):
31 "מצפון זהב יאתה על אלוה נורא הוד"¹³;
32 והענין: כי הנה כתיב (תהלים קיג, הו): "המגביהי לשבת,
33 המשפילי לראות בשמים ובארץ" – "שמים" פירוש: שם
34 מים, דהיינו בחינת מים, שהוא בחינת המשכה ממקום
35 גבוה, מ"סובב כל עלמין" – למקום נמוך, להיות בחינת
36 "ממלא כל עלמין", והוא בחינת השפלה וירידה אצלו
37 יתברך.
38 ופירוש "בשמים ובארץ" (בבית"ן הנוספין) מתפרש
39 לשני ענינים:
40 הא': שהוא משפיל את עצמו כביכול לראות תוך
41 השמים ותוך הארץ.
42 והב': כלומר, שעל ידי בחינת שמים וארץ משפיל את
43 עצמו, שהם הם הגורמים לבחינת ירידה והשפלה זו.
44 וביאור הענין:

1 "בי עמך מקור חיים באורך נראה אור" (תהלים לו, י):
2 הנה מה שכתוב "נראה אור" יש בו ב' פירושים: הא'
3 הוא כפשוטו, שהאור נראה ומתגלה. והב' – לשון רבים
4 מדברים בעדם, כלומר, אנחנו² נראה את האור³. ולהבין
5 זה.
6 גם להבין מהו "בי עמך מקור חיים" ולא כתיב "בי
7 אתה"⁴.
8 כי הנה כתיב (זכריה ד, ב): "ראיתי והנה מנורת זהב
9 פולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה, שבעה
10 ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ושנים זיתים
11 עליה"⁵.
12 וביאור הדבר:
13 כי הנה ענין המנוחה הוא כמו שכתוב (שם, ו): "זה דבר
14 ה' אל זרובבל". כלומר שהמנוחה הוא בחינת "דבר ה'",
15 הוא בחינת כנסת ישראל⁶ – מקור נשמות ישראל.
16 "ושבעה נרותיה" הם ז' מדות עליונות: אהבה ויראה
17 והתפארות כ', שמאירים מלמעלה בכל נפש מישראל
18 בבחינת אתערותא דלעילא, שאפילו ברשע שורה עליו
19 מלמעלה בבחינת מקיף. ולכן כתיב "עליה", שבבחינה זו
20 שהוא בבחינת השראה מלמעלה, בבחינת מקיף – כולם
21 שוים לטובה. וכמאמר רז"ל: "אכל בי עשרה⁸ שכינתא
22 שריא"⁹, וכמו שנתבאר בתניא¹⁰.

שנותנין השמן והפתילה לתוכה: שבעה ושבעה מוצקות. מוצקות – מלשון
ציקה. והם צינורות, ודרך שם נצוק ונמשך השמן. לכל נר וגר באין שבעה
צינורות קטנים, שהשמן זב מן הגלגל דרך אותן מוצקות לכל נר וגר. רש"י
ומצודות. וראה ביאור הפסוק – אור התורה נ"ך כרך א עמוד תסט.

(6) ראה ילקוט שמעוני צפניה רמז תסט: ראיתי והנה מנורת זהב כלה – זו כנסת
ישראל. . וכן הראה למשה ונעשת מנורת זהב כהוד – זו כנסת ישראל.

(7) (סנהדרין לט, א).

(8) (כז בי עשרה מישאל ויהיו מי שיהיו וגם הפחות ביותר, רשע ורע לזו –
מראי מקומות, הגהות והערות קצרות ועם פענוחים) לתניא סוף פרק יא.

(9) (שורא: עליהם מלמעלה. – מראי מקומות וכו', שם).

(10) (בתניא: בכתב יד 1103: בלשון אמרים. ראה תניא סוף פרק יא (ובמראי
מקומות, הגהות והערות קצרות שם). אגרת הקדש סימן כג. לקוטי תורה
במדבר יז, א).

(11) (וכמה דרגות זו למעלה מזו. ראה זהר חלק א וישב כפא, א).

(12) "ששבעת הנרות הן שבעה מדות, והמוצקות הן המשכות ממדריגות
עליונות להמדות". – לקוטי תורה נשא כט, ב בהגהה עיין שם. וראה לקמן
בביאור ד, ד).

(13) "שהוא בחינת יראה". לעיל כו, ד. ראה גם לקמן פו, ד, מד, ג. אור התורה
וישב עמוד רנג, ב. לקוטי שיחות חלק ו עמוד 159 הערה 51).

(1) (דבור המתחיל בי עמך מקור חיים וביאורו: שעני אורה דבור המתחיל "בי
עמך" ועמוד 188. לקוטי תורה בהעלותה דבור המתחיל "ראיתי והנה מנורת"
ולג, ב). – ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת פרשת מקץ, הנזכר, ל' כסלו, א' ראש חודש טבת תס"ג. נוסח אחר
מהמאמר וביאורו – הנחת אדמו"ר האמצעי – מאמרי אדמו"ר הקדש תס"ג
עמוד נט. וראה דבור המתחיל זה – אור התורה בראשית כרך א עמוד שה, א.
ספר המאמרים תרל"ב חלק א עמוד יט. תשכ"ה. תשל"ד).

(2) "היינו שהכח לראות אור זה בעולם הוא רק בידי ישראל. וכמבאר בכמה
מקומות דכל הנבראים חוץ מישראל הרי הם בבחינת עומדים, שעומדים
במקומם ובמדידה והגבלה שלהם, ולכן אין ביכולתם להמשיך אלא ענין
שבמדידה והגבלה, מה שאין כן ישראל שהם נותנים ולמעלה ממדידה
והגבלה, הרי יש ביכולתם להמשיך על ידי קיום התורה ומצות בחינת האור
שלמעלה. – דבור המתחיל זה תשל"ד, עיין שם).

(3) "והתפרש בין ב' הפירושים: שבאשר יראה אור מתוך האור הרי זה ענין
"אספקלריא דלא נהרא", כמו שרואין האור דרך מסך כו, ובאשר אנחנו נראה
את האור, היינו שנראה האור ממש ביתרון גדול". תס"ג עמוד נט.

(4) "ויבין להבין כל זאת צריך תחלה להקדים ענין האור מהר". – תס"ג.

(5) (פולה. – כל המנוחה היתה זהב, וגלה על ראשה. – כמו (שופטים א, טו)
"גלת עלי", לשון מעין. כמין ספל גדול עגול: ושבעה נרותיה. – כמין בזיכין

28 ו"קדשנו": שבאתערוותא דלתתא בעשיית האדם
29 מצות ה' גורם אתערוותא דלעילא, ו"רוח אייתי רוח
30 ואמשיר רוח כו"20.:

31 וזהו "הבט²¹ משמים וראה" (ישעיה סג, טו), ו"השקיפה
32 ממעון קדשך מן השמים ובך את עמך את ישראל"²²

33 (תבוא, כו, טו);

34 כי הנה כתיב (תהלים קיג, ד): "רם על כל גוים ה'",
35 שהעובדי כוכבים ומזלות²³ מקבלים חיות²⁴ מצד
36 רוממות ה' והתנשאותו בעצמותו בכיכול. שהוא מצד
37 עצמותו ומהותו רם ונשא מנדר עלמין עליונים
38 ותחתונים, ואין להם יחוס ושייכות אליו כלל. ומזה
39 נמשך ממשלת העובדי כוכבים ומזלות²⁵ על ישראל
40 בזמן הגלות, "גוים מרקדין בהיכלו כו"²⁶. כי "שממית
41 בימים תתפש, והיא בהיכלי מלך" (משלי ל, כח), שאינו
42 תופס מקום כלל. וכך כל העולמות עליונים ותחתונים
43 "כולא כלא ממש חשיבי קמי קודשא בריה-הוא",
44 וכדכתיב (תהלים קמח, יג): "כי נשגב שמו לבדו"²⁷, רק "הודו"
45 וזיוו והארתו "על ארץ ושמים".

46 וזהו "כד סליק קודשא בריה-הוא לעילא כו"²⁸: רוצה
47 לומר שנסתלק החיות מההארה למעלה מעלה לבחינת
48 עצמותו ומהותו, ואזי העולמות אינם תופסים מקום
49 כלל, והנהגת העולמות הוא בבחינת שינה²⁹ בכיכול,
50 כאדם הישן שנסתלק שכלו מהכלי שהוא הגוף למקורו
51 ופרשו, ולא נשאר כי אם כח הדמיון שהוא רשימו כו'.
52 ולכן כתיב: ו"קץ פישן ה'"³⁰, וכתיב: "עורה למה
53 תישן ה'"³¹, שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בחכמה
54 וחסד בבחינת עצמותו ומהותו יתברך בכבודו ובעצמו,

1 כי פירוש "המגביה לשבת" אין רצונו לומר שהוא
2 יתברך גבוה בבחינת מקום, שהרי "הנה מקום אתי" (תשא
3 ל, כא) כתיב, והוא יתברך "מקומו של עולם כו"¹⁴. אלא
4 פירוש: גבוה במעלה, ועילוי אחר עילוי עד אין קץ
5 ותכלית, שהוא קדוש ומובדל מגדר "עלמין".

6 כי "כלם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד), ו"עולם חסד
7 יבנה" (תהלים פט, ג), והוא יתברך רם ונשא ממדרגת
8 חכמה-עילאה וחסד עליון, ואין להם ערוך אליו יתברך
9 כלל. וכדכתיב (דברי הימים א, כט, יא): "לך ה' הגדולה כו",
10 שמדת "הגדולה" היא בטילה אליו ואין עולה בשם
11 "גדולה" כלל. וכן בחינת חכמה נחשבת לגבי הקדוש
12 ברוך-הוא כעשייה גשמית, כמו שכתוב: "כולם בחכמה
13 עשית". אלא מה שמתלבש אור אינסוף ברוך-הוא
14 בחכמה וחסד, ומתפשט תוך עלמין, הוא בחינת ירידה
15 והשפלה גדולה.

16 והנה בחינת התלבשות זו היא בבחינת תורה ומצות.
17 ובמאמר רז"ל¹⁵: "הקדוש ברוך-הוא מניח תפילין",
18 "הקדוש ברוך-הוא מתפלל", ואמרו: "מלימד שנתעטף
19 הקדוש ברוך-הוא כו"¹⁶; ואמרו: "ג" ראשונות יושב
20 ועוסק בתורה כו"¹⁷, וכן על דרך זה כל המצות.

21 וזהו "אשר קדשנו במצותיו"¹⁸:

22 "במצותיו" דייקא, שהמצות – "רמ"ח פקודין" – הן
23 "רמ"ח אברין דמלכא"¹⁹. כלומר, כמו למשל אבר
24 הגשמי שהוא בטל ומתאחד עם החיות הרוחני השוכן
25 בקרב, כך כל המצות הם בטלים ומתאחדים באור
26 אינסוף ברוך-הוא ממש, ובהם ועל ידיהם נמשך גילוי
27 אור אינסוף ברוך-הוא להתלבש בבחינת חכמה וחסד.

14 (בראשית רבה פרשה סח, ט: מפני מה מכנין שמו של הקדוש ברוך-הוא וקוראין אותו מקום? שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, מן מה? דכתיב: הנה מקום אתי, הוי, הקדוש ברוך-הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו).

15 (ברכות ה, א, ז, א. ראה לקוטי תורה שיר השירים ב, ב. אור התורה ואתחנן עמוד תצו).

16 ("כשליח צבור". ראש השנה יו, ב).

17 (עבודה זרה ב, ג: "שנים עשר שעות היו היום. שלש הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה").

18 (נפש ברכת המצות).

19 (רמ"ח מצות עשה הן רמ"ח אברי המלך. תקוני זמר תקן ל).

20 (רוח מביאה רוח וממשיכה רוח. זמר חלק ב קסב, ב).

21 (הבט... השקיפה: ראה אור התורה פרשת זכור עמוד א'תשפז).

22 (ראה ספר המאמרים תש"ח עמוד 115. 272. וראה גם ספר המאמרים תרכ"ז עמוד קיב. תרל"ד עמוד נג. תרנ"ג עמוד קיב).

23 (שהאמות).

24 (ראה ספר המאמרים תש"א עמוד יא).

25 (האמות).

26 (על פי יומא סט, ב בגיטת העין יעקב. ילקוט שמעוני על הפסוק עקב י יז – רמז תתנו. נחמיה ד, ו – רמז תתרעא).

27 ("שם בחינת נשגב, סובב כל עלמין, הוא גם כן מבחינת שמו". – ספר המאמרים תרכ"ט עמוד לג).

28 (ראה זמר חלק א וזש ר, א ("כד אתחבר בי מקדשא וגרמו חובין, ואתגלו ישראל מארעא, אסתלק קודשא בריך הוא לעילא לעילא"). חלק ב בשלח נח ב ("בשעתא דחובי עלמא גרמו, קודשא בריך הוא סליק לעילא לעילא"). חלק ג ויקרא כ, ב ("קודשא בריך הוא בגלותא סליק לעילא"). ראה לקמן בביאור (לה, סוף עמוד ב), על פי מה שכתוב במאמר ד"פתח אליהו": "וכד אנת אתתלתל מנייהו אשתארו כגופא").

29 (ראה יזהל אור עמוד 260. הנסמן בספר המאמרים תש"ח שם).

30 (תהלים עח, סה. ושם אד').

31 (תהלים מד, כד. ושם אד'. "בזה חלק ג רצג, ב (נעוד בכמה מקומות בזה חלק ג) איתא אשר ענין ויקץ כישן הוי' הוא בשם הוי' ולא אד', וכן משמע בתניא פרק יט (מדבאר על חזקיה שבנפש)

הו"ה לא שנית" (מלאכי ג, ו), ו"אתה הוא קודם שנברא
העולם כו"41. וזהו פירוש הא' של "בשמים ובארץ",
דהיינו שמשפיל את עצמו לתוך בחינת שמים וארץ.
וביאור פירוש הב' – שבחינת "שמים וארץ" הוא הגורם
ההשפלה, יובן עם מה שכתוב (זכריה ד, ב): "וגלה על
ראשה", שפירוש "גולה" הוא מלשון "גולת הכתרת"
(מלכים א, ז, מא), שהיא בחינת כתר למעלה מן הראש.
והיינו בחינת "כתר מלכות" – "עטרת הפארת"42.
והענין, כי זה כלל גדול בעבודת ה': שהעבודה
שמצד הרצון והבחינה שממחמת השגת המשפילים
קרכת אלקים כי טוב43, אין זו נקרא בשם "עבודת עבד".
כי עיקר העבודה היא לקבל עליו עול מלכות שמים,
שהיא למעלה מן השעם והדעת המושג, וכמו שכתוב
(שופטים יז, טו): "שום תשים עליך מלך". וכמאמר רז"ל44:
"בטל רצונך מפני רצוני", שיהיה לו ביטול רצון, ובאלו
אין לו רצון אחר כלל, רק לקיים מה שמצוה עליו השם
יתברך. ובקבלה זו "אתפאייא סטרא אחרא, ואסתלק
יקרא דקודשא בריך הוא כו"45.

וזהו "ברוך אתה הו"ה אלקינו מלך העולם": שנמשך
להיות בחינת מלכותו על העולם מחמת ביטול רצון
להיות עבד לו, ואזי נמשך מלמעלה להיות בחינת
"מלך", כי אין מלך בלא עם46.

וזהו "כי לי בני ישראל עבדים" (בפר כה, נח) – פירושו:
שעל ידי שיהיו בבחינת "עבדים" אזי יהיו47 "לי", ואזי
ימשך גילוי אור אין-סוף ברוך הוא מ"מקורא דכולא".
וזהו "המשפילי לראות בשמים ובארץ" – פירושו:
שעל ידי בחינת "שמים וארץ" שהם בחינת תורה

ו"יאר פניו" (תהלים טז, ב) – פנימיות רצונו כו. והיינו על ידי
המשכת התורה ומצות.
וזהו "הבט משמים וראה" ו"השקיפה ממעון קדשך מן
השמים"48 – שם מים49, שהיא בחינת התורה שגמשה
למים49, ואזי "וברך את עמך את ישראל": כי על ידי
בחינה זו נהיה אנחנו עם בני ישראל נתראים לפניו
לדבר חשוב49 – שכל עיקר ההשגה והגילוי הוא על ידי
התורה, והתורה היא אצלנו בהתגלות.
וזהו "נפתחו השמים ואראה מראות אלקים" (יחזקאל א,
א), בחינת "אספקלריא המאירה"49, שעל ידי בחינת
"שמים" הנה מתראה לפניו כביכול – כאלו על דרך
משל רואה במראה המאירה שהיא מפלי וכוכית, שעל
ידי המראה נראה הדבר שרואין בה לדבר גדול יותר
ומשובח יותר ממה שרואין אותה כן בלא מראה – כן
על ידי הבטה והשקפה בבחינת התורה, שם נראים לפניו
ישראל שהם מקיימים התורה בבחינת שבח וגדולה.
וזהו "ומי פעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א
יז, כא) – פירושו: שהם ממשיכים להיות שורה ומתגלה
בחינת "הו"ה אחד" שיהיה שורה בארץ התחתונה.
והנה אמרו רז"ל50: "מצות צריכות פונה". היינו
פונת הלב, רעותא דלבא – להמשיך אור אין-סוף
ברוך הוא מ"מקורא דכולא"49, שיומשך ויתגלה בבחינת
חכמה וחסד. וזהו בחינת הזדה, שהזהב הוא מנוצץ51
בעין ניצוצי וגחלי אש לוחשות, וכך צריך להיות בחינת
רעותא דלבא ברשפי אש האהבה.
והיינו בשקייים מאמר רז"ל50: "בכל יום יהיו בעיניך
כחדשים". דהיינו כשישים אל לבו ויתבונן במוחו ושכלו
מה שכתוב: "אני ראשון ואני אחרון" (ישעיה מד, ו), ו"אני

(36) (ראה אור התורה תשא (שמות כרך ו) עמוד א'תקמ וספר המאמרים
תרל"ב חלק א עמוד קו: "מראות אלקים, לשון רבים, ב' בחינות מראה,
אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה).

(37) (ברכות יג, א. זהר חלק ג שו, ב).

(38) (מקור הכל).

(39) (מנוצץ: בהגהות הרב החסיד ר' אשר: מתנוצץ. אבל כן מובא בכתבים
ב"יהל אור" עמוד עג. ועוד).

(40) (רש"י ואתחנן ו, ו. בשם הספרי).

(41) (נסח תפלת השחר).

(42) (ישעיה סב, ג. משלי ד, ט, טז, לא).

(43) ("קרכת אלהים לי טוב", תהלים עג, כח).

(44) (אבות פרק ב, משנה ד).

(45) (ראה זהר חלק ב, קכח, ב. ואילך. לקמן פט, ד ושם נסקמן).

(46) (נסמן לעיל ד, א).

(47) (שעל ידי שיהיו... אזי יהיו בדפוס ראשון: שעל ידי שיהיו... אזי יהיו).

ומפירוש הענינים בזהר חלק ג שם וספר הליקוטים להאריך ל'תהלים סימן מד
מוכח דגם ענין למה תישן הו"ה הוא בשם הו"ה (מדפשו על דורמיקטא ד"א) –
אגרות קדש כבוד קדושת אדמו"ר חלק יז עמוד רכב.

ראה אור התורה פרשת ראה עמוד תשנה).

(32) ("וברך את עמך ישראל". דלכאורה צריך להבין מפני מה דוקא
בשהשקפה הוא מן השמים אז נמשך להיות "וברך את עמך ישראל" דוקא.

דהנה כתיב "רם על כל גוים הו"ה", שאומות העולם מקבלים חיות מבחינת
רוממות כו, על דרך "שממית בידים תחפש בו", וזהו "כד סליק קודשא בריך
הוא לעילא בו" והנהגת העולמות נמשך מבחינת שינה, אמן על זה נאמר
"עזרה למה תישן ה'", והיינו שיהיה גילוי אור אין סוף בבחינת חכמה וחסד,
ו"יאר פניו" בבחינת פנימיות רצונו, והיינו על ידי המשכת התורה ומצות. וזהו
"הבט משמים וראה", "השקיפה ממעון קדשך מן השמים" – פירושו: שם עינים. –
תרל"ב חלק א עמוד קב).

(33) (תניגה יב, א).

(34) ("שנאמר (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, שזה קאי על בחינת
התורה". ספר המאמרים תשי"ח שם).

(35) (ראה אור התורה בלק עמוד אכח).

19 הם מריקים הזֶהב". פירושו: שֶׁעַל יָדָם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת
20 הזֶהב. וְהֵם הֵם בְּחִינַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּשֵׁרֶשׁ, שְׁמֵהֶם
21 נִשְׁפָּע בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּנִצּוּץ אֲלָקוֹת שְׁבָאָדָם, לְעוֹרֵר
22 אֶת הָאֱהָבָה כְּרִשְׁפִי אֲשֶׁר וּמִרִירוֹת עַל נִפְשׁוֹ מְעוּמָקָא
23 דְּלָבָא, בְּצֵר לוֹ בְּגִלּוּתָא בְּמַאֲסֵר הַגּוֹף, וְלִהְיוֹת כְּלִתָּה
24 נִפְשׁוֹ לְהִשְׁתַּפֵּךְ אֶל חֵיק אֲבִיהָ⁵² בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ לְצֵאת
25 מִנִּרְתָּקָה.
וְזוֹהוּ "כִּי עֲמֹךְ מְקוֹר חַיִּים": רוּצָה לוֹמַר, שְׁמִקּוֹר הַחַיִּים
וְהַמִּשְׁכּוֹת שֹׁפֵעַ אֹרֶךְ אֱלֹקִי בְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים, הוּא בָטֵל וְטָפֵל לְגַבִּי קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ־הוּא
בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ. כִּי הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ־הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ
אֵינוֹ בְּגִדֵּר הַמִּשְׁכָּה וְהַשְׁפָּעָה כָּלֵל, אֲלֵא שֶׁ"בְּאוֹרֵךְ נִרְאָה
אֹרֶךְ", דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי הָאֶרֶץ אֹרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֵן הֵן
בְּחִינַת "אֲבָרִין דְּמִלְכָּא" – שֶׁם בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּה לְהִיוֹת
"נִרְאָה אֹרֶךְ" וְנִתְגַּלָּה בְּבְחִינַת גִּילּוֹי. וְגַם אֲנַחְנוּ נִרְאָה, כִּי
מֵאַחֵר שֶׁעַל יְדֵינוּ⁵³ מִתְרַאֶה הָאֹרֶךְ, הֵרִי אֲנַחְנוּ נִרְאִים
בְּאוֹר זֶה, וּמִתְגַּלָּה הָאֶרֶץ קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
וְגַם בְּעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל כו"⁵⁴.

1 שְׁכֵכְתָב וְתוֹרָה שְׁבַע־פָּה⁴⁸, וּפְעָמִים שֶׁהֵם נִקְרָאִים
2 בְּחִינַת תּוֹרָה וְנִתְפַּלֵּה⁴⁹, וְעַל יְדֵי זֶה גּוֹרֵם יְרִידַת וְהַמִּשְׁכָּת
3 אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרִיךְ־הוּא.
כִּי הַתְּפִלָּה הִיא מִבְּחִינַת "אֶרֶץ" – שֶׁהִיא בְּחִינַת
5 בִּיטוּל־רִצּוֹן, לְהִיוֹת כְּעֶפֶר. וְזוֹהוּ עֲנִין הַצִּעָקָה בְּמִרִירוֹת,
6 "צִעָק לָבֶם" (איכה ב, יח), "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצֵר לָהֶם" (תהלים
7 קו, ו. ד. שם כח), וְעַל יְדֵי זֶה וּפְרָעָה הַקְרִיב⁵⁰, כִּי עַל יְדֵי
8 אֲתַעֲרוּתָא־דְּלִתָּתָא מְעוּמָקָא דְּלָבָא בְּמִרִירוֹת נִפְשׁוֹ
9 מִפְּנִימִיּוֹת נְקוּדַת הַלֵּב, אָזִי "אֲתַכְפִּיֵּי סִטְרָא אֲחֵרָא"
10 וְ"אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ־הוּא" וכו'.
וְכֵן עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ",
12 שֶׁהֵעֲלָנוּ בְּקִדְש־הָעֲלִיּוֹן כו', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, "רוּחַ
13 אֵינִי רוּחַ וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ" ה', וְגִילּוֹי אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרִיךְ־
14 הוּא מִ"מְקוֹרָא דְּכּוֹלָא". וְזוֹהוּ בְּחִינַת "מְנוּרַת זֶהב כו'" –
15 בְּחִינַת שְׂמָאל, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִצִּפּוֹן זֶהב יֵאָתֶה כו'".
16 אֶף הַגּוֹרֵם לְבְּחִינָה וּמִדְרָגָה רַבָּה זֶה וּבִיטוּל רִצּוֹן זֶה,
17 הֵנָּה כְּתִיב (זכריה ד, א): "וְשִׁנִּים זִיתִּים עֲלֶיהָ אֶחָד מִימִין
18 הַגִּלְגָּל וְאֶחָד עַל שְׂמָאלָהּ", וְכָתוּב אֶחָד אֹמֵר⁵¹: "אֲשֶׁר

(54) ("יֵשׁ לְהוֹסִיף כּוֹה, דְּסִיּוּם הַכְּתוּב (מִי כְּעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל) הוּא: "גוֹי אֶחָד
בְּאֶרֶץ", הֵינּוּ יִשְׂרָאֵל הֵם לְמַעַל מִכָּל הָאוּמוֹת. וְיִצְרִיךְ עֵינִן מְדוּעַ לֹא הוֹבֵא
סִיּוּם הַכְּתוּב בְּהִדְרוּשׁ, אִם זֶהוּ מִחֲמַת הַשְּׁמִשְׁת׃ הַצִּנּוּר אוֹ שֶׁכֶּף אִמֵּר רַבְּנֵי הַתָּנָן
בְּדִבּוּר⁵¹). – "כִּי עֲמֹךְ מְקוֹר חַיִּים" תַּשְׁלִיךְ, עֵינִן שָׁם.
בְּהִנָּחַת אֲדָמ׃רִי אֲדָמ׃רִי (מֵאֲמָרִי אֲדָמ׃רִי הַתָּנָן תַּסְסִי עֲמ׃רִי סוֹד) מוֹבָא הַפְּסוּק
בְּתַחֲלִיל הַבִּיאֹר וְשָׁם: "כְּתִיב "וְגַם בְּעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד" בְּאֶרֶץ, שֶׁעַל יְדֵי
תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין גּוֹרֵמִים יְחִיד עֲלִיּוֹן לְהִיוֹת אֶחָדוֹת אֹדוֹת בְּכָל־יָם וְיָקָרָא
אֶחָד כו'".

(48) (רָאָה עֲרִכִי כְּהִנֵּי (לְכַעַל מִחֲבֵר סֵדֶר הַדּוּרוֹת) מְעַרְכַת שְׁמִים. רָאָה גַם
לְעֵיל א, ג. לְקוּשִׁי תּוֹרָה הָאֵינוֹ עַד, ד. בְּרַכָּה צֵד, א.
(49) (רָאָה תַקּוּנִי זֶהר תַקּוּן סט, דף קיח, א).
(50) (בְּשִׁלַח י, י. וְאָמְרוּ רַד"ל (רָאָה שְׁמוֹת רַבָּה כֹּא, ה. וְעוֹד): "שֶׁהַקְרִיב אֶת
לָבֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שְׁבַע־שָׁמִים" – לְקַמֵּן פו, ב וּבְכִמָּה מְקוֹמוֹת).
(51) ("אֲשֶׁר בִּיד שְׁנֵי צִנְתּוֹרוֹת הַזֶּהב הַמִּרְקִים מְעִלֵּיהֶם הַזֶּהב", זְכַרְיָה ד, יב).
(52) (עַל פִּי אֵיכָה ב, יב: בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נִפְשָׁם אֶל חֵיק אֲמַתָּה, רָאָה תַנְיָא פֶּרֶק נא).
(53) (בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַיָּד הַזֶּה: שֶׁעַל יָדָם).

ב.

הוֹד כ"ק אֲדָמ׃רִי מִרְנָא וּרְבִנָּא דּוּבְעֵר – אֲדָמ׃רִי הָאֲמַצְעִי

תורת חיים

1 בְּחִי דּוּמָם שְׂבָאצִי כְּמִ"ש בּוֹהֵר וִישׁ מְלָאכִים שִׁנְק'
2 בְּשֵׁם עוֹפוֹת כְּפָנֵי נֶשֶׁר וְכֵן בְּדַבְרֵי רַד"ל ע"פ וְעוֹף יַעוֹפֵף
3 עוֹף זֶה מִיכָּאֵל כו'. וְכֵן בּוֹהֵר עֲמִ"ש וְהַעוֹף יִרֵב בְּאֶרֶץ
4 כו' כִּידוּעַ. וְכֵן יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים שִׁנְק' חֲצִיר הוּא
5 מֵמֵאֵר תְּדַשׁ אֶרֶץ עֲלָא דְשֵׁא עֵשֶׁב כו' וְעַץ עוֹשֶׂה
6 פִּרִי כו'. וְהֵנָּה יְדוּעַ שֵׁשׁ בְּכָל מֵלָאךְ חוֹמֵר וְצוּרָה לְפִי
7 שִׁינְאֵי מֵמֵאֵר אֶחָד גּוֹפּוֹ עִם נִפְשׁוֹ כֹּאחַד כְּמוֹ בַע"ח
8 הַגִּשְׁמִיִּים בְּמַעַ"ב שְׂבָצִיּוֹנִים נִבְרָאוּ כו'. אֲמַנֵם בְּחִי'
9 הַחוֹמֵר שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ נִבְדַּל בְּרִיחֻק הָעֶרֶךְ מִנִּפְשׁוֹ וְצוּרָתוֹ
10 כְּ"כ כְּרִיחֻק עֶרֶךְ גּוֹף הָאָדָם הַגִּשְׁמִי לְגַבִּי נִשְׁמָתוֹ אֲלֵא
11 אֲדַרְבָּה גּוֹפוֹת הַמְּלָאכִים הוּא בְּבָחִי' הַדּוֹקוֹת וְהַרוּחָנוּת
12 מֵאֵד עַד שֶׁהוּא קְרוֹב בְּעֶרֶךְ וְסוֹג אֶחָד עִם רֹחוּנוּת

1 (לו) אֶךְ הֵנָּה עֲדִיין יֵשׁ לְהַבִּין בְּטַעַם וּשְׂרֵשׁ הָעֲנִין לְמָה
2 נַעֲשֶׂה גּוֹף הָאָדָם תַּחֲלָה מִבְּחִי' הַדּוּמָם וְאֲחִ"כ
3 נִתְלַבֶּשֶׂה בּוֹ הַנִּשְׁמָה וְלֹא יִצְאוּ גּוֹפּוֹ עִם נִשְׁמָתוֹ כֹּאחַד
4 ע"י מֵאֵר ה' כְּשֶׁאֵר הַבְּרוּאִים כו'. וְהֵנָּה יֵשׁ לְהַקְדִּים
5 תַּחֲלָה עֲנִין הַהִפְרָשׁ בְּכָלֵל בֵּין נִשְׁמוֹת לְמֵלָאכִים
6 שֶׁהַנִּשְׁמוֹת הֵן בְּבָחִי' אָדָם בְּצֵלֶם אֱלֹקִים מִמֶּשׁ (וַע"כ
7 אִמֵּר (בְּרַאשִׁית ט, ה. ו) אֶת דְּמָכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשׁ
8 כו' כִּי בְצֵלֶם כו'). וְהַמְּלָאכִים נִקְ' בְּשֵׁם בְּהִמּוֹת וְחִיּוֹת
9 כְּמוֹ פִנִּי אֲרִיָּה וּפִנִּי שׁוֹר שְׁבַמְרַכְבָּה (אַע"פ שֶׁנֶּא' וְדַמּוֹת
10 פְּנִיָּהם פִּנִּי אָדָם כו'. הֵינּוּ בְּחִי' אֲנִפִי זּוּטְרִי כְּמִ"ש
11 בְּמִ"א) וְהֵן נִבְרָאוּ בְּגוֹף וּנִפְשׁ כֹּאחַד מֵמֵא' תּוֹצֵא אֶרֶץ
12 נִפְשׁ חִיָּה כְּחִיּוֹת וּבְהִמּוֹת שְׁלֵמָטָה מֵאֶרֶץ עֲלָאָה שֶׁהוּא

שכא בדרך תולדה מאו"א) גשמי יותר בערך מגופות
המלאכים. אמנם היא גופא יש להבין דהלא היה
מהראוי להיות נשמת האדם חומר מעין הצורה שהוא
הנשמה גבוה יותר מגוף המלאכים שלמטה מבחי' אדם
כנ"ל או שגם למלאכים יהיה חומר גס כגופות בנ"א כו'.
אך הענין הוא דאדרבה היא הנותנת משום דנשמת
האדם גבוה יותר ע"כ הושפל בגוף גשמי יותר מפני
שיש ביכולתו להפוך גם הגוף החומרי ביותר להיות בו
ג"כ בטול היש לאין כמו שאנו רואים בבע"ת אמיתית
שנהפך הרע עצמו לטוב כו'. אבל למלאכים לא ניתן
גופות גשמיים לפי שאם היו גופות שלהם גשמיים
כגשמיות גופות בנ"א לא היה ביכולת אור נפשם הרוחני
להפוך חומר הגס הגופני שלהם להיות בבטול היש לאין
כלל ואדרבה היה נמשך אור רוחניות נפשם אחרי
התמשכות גופם הגס להפרד מאלקות בתאווה חומרית
וגשמיות. וראייה מן הנפילים אשר היו בארץ שהן בני
האלקים ממש אשר באו אל בנות האדם כו' לפי שירדו
למטה בגופים חומריי' כגופות בנ"א שנתגשמו מאד עד
שלא היה ביכולת אור נפשם האלקית להפוך כלל לגסות
וחומריות הגוף הפוך המלאכים עליונים דעכשיו שהם
גם בחומר שלהם בתכלית הבטול לאלקות בתמידות
כו'. והוא מצד שאין אור נפשם ממדרגה גבוה כ"כ
כנפש האדם שהיא חלק הוי"ה ממש כמ"ש (משלי כ,
כו) נר הוי"ה נשמת אדם. ושרש נפש המלאכים הוא
מבחי' החי שלמטה מבחי' מדבר. ולכך חומר המלאכים
דק ורוחני דוקא כדי שיוכלו להפוך חומרם אל צורת
נפשם יחד. אבל האדם ששרשו גבוה יותר שהוא בחי'
מדבר לזאת ירדה בגוף חומרי יותר מפני שביכולתה
להפוך אותו מטעם הנ"ל שכל הגבוה יותר כו'. וזהו
הטעם באמת שחומר גופו של אדם היה מבחי' הדומם
עפר הגשמי ואח"כ נתלבשה בו הנשמה בחי' מדבר
כמ"ש ויפח באפיו כו' וד"ל.

וייצר ה' אלקים

הצורה שבו. לפי שהחומר שלו הוא מעין הצורה ממש.
(כמו מהתעבות האור נעשה כלי. והראי' ממה שאנו
רואים בצבא השמים התחתונים כמו הגלגלים שחומרם
קרוב בערך אל הצורה שמיד שנפש הגלגל אומר שירה
מסבב הגלגל ומשתחווה והוא השתחווה גשמית לגבי
השתחוא' רוחנית של הצורה. וכשמש בגבעון דום
(יהושע י, יב) כידוע (ולא כערך השתחווה גשמית
באדם בהרכנת והשפלת ראשו ע"פ הודאה שבשכל
הרוחני שכלי הראש ומוחו גשמי ורחוק בערך מאור
השכל הרוחני שבמוחו וגם הראיה הרוחנית שבכלי
העין נבדלת בערך מחומר כלי העין. וכן שאר כחות
האברים חיצונים ופנימיים נבדלים הרבה בערך
מגשמיות הגוף. (אך בבע"ת קרובים בערך כנ"ל בבחי'
הצו"ח וכ"ה במלאכים בבחי' זו ברוחניות כו' מאחר
שנק' בהמות וחיות כו'). וכמ"ש הרמב"ן בפי' הפסוק
עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט שאין זה ב'
מדרגות בב' כתות מלאכים א' של רוח וא' של אש אלא
כל המלאכים כלולים מחומר וצורה. ובחי' החומר
שלהם מורכב מאש ורוח. (וכמו הנשמה שניצוץ האלקי
הוא בבחי' האש ויש רוח האדם הרי מורכב' אש ורוח
יחד שהן נשמה ורוח כו'). וכך המלאכים הצורה שלהם
בבחי' רוח כמו כי רוח החיה באופנים (יחזקאל א, כ)
על אשר יהיה שם הרוח כו' וחומר שלהם מאש מורכב
ורוח וז"ש עשה מלאכיו רוחות כו'. וכמו השרפים יש
בהן מבחי' האש יותר והחיות מבחי' רוח יותר כו'. וכן
בד' מחנות מחנה מיכאל בבחי' החסד ומחנה גבריאל
בבחי' הגבורה יש מחנה אופני הרכבת חומרם באש
ורוח ויהיה איך שיהיה עכ"פ החומר שלהם מעין הצורה
בבחי' הרוחניות והדקות באופן התכללות מחו"ג בלי
הרחק רב כ"כ ביניה' והטעם הוא משום דהן בבחי'
צו"ח שקרובים בערך זע"ז כנ"ל. משא"כ האדם בגופו
היינו בחי' מדבר בדומם. ע"כ גוף האדם (גם עכשיו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיו

מצות זכירת ומחית עמלק ופרשת תצא¹

(תר"ד) למחות זרעו מן העולם.

(תר"ג) לזכור² מה שעשה לנו עמלק.

(2) זכירת מעשה עמלק: תורה אור ריש פרשת תצא ופא. א. סידור שער הפורים ורפא. א. שיעור אורה סוף דבור המתחיל "ביאו לבוש מלכות" ונד. – הקצת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

(1) מצוה נוספת מפרשת תצא (על פי הסדר בספר החינוך) שנתבארה בספרי תורת חסידות חב"ד – ומצוה תקמו) מעקה: לקוטי תורה דברים (נב, א). – מרשימת כבוד קדושת אדמו"ר.

ובכר ביארנו במצות עשה תר"ג (למנן החינוך),
לזכור מה שעשה לנו עמלק, ולחדש שנאתו. וכן
אנחנו מזהירין מהשליך זה מלבינו ומשכוח אותו.
והוא אמרו יתברך "לא תשכח". ובספרי¹⁰: "זכור" –
בפה, "לא תשכח" – בלב. כלומר, לא תשליך
שנאתו ולא תסירנה מנפשו. עד כאן לשון הרמב"ם
ז"ל:

(א) והנה¹¹ להבין הטעם למה¹² הכניס הקדוש ברוך הוא
עצמו לתגר¹³ זה כל כך, מה שלא עשה כן לשום אומה
מצרינו, לחזור ולהזהיר על המעשה בקיום המצוה.
וגם להבין מאמר רבותינו זכרונם לברכה ש"אין השם
שלם ואין הכפא שלם עד שימחה זרעו של עמלק"¹⁴ –
פירש בזהר ריש ויקהל קצ"ד, עמוד ב':

קודשא בריך הוא, בכלוהו קרבינ דעבדו שאר עממין
לגבייהו דישראל, מאי טעמא לא אקשי קמיה בהאי
קרבא דעבד עמלק לגבייהו?

אלא ודאי קרבא דעמלק הוה בכל סטרינ לעילא
ותתא. דהא בהווא זמנא אתתקף חו"א בישא לעילא
ואתתקף לתתא. מה חו"א בישא כמין על פרשת אורחין,
אוף הקא נמי, עמלק – חו"א בישא הוה לגבייהו
דישראל, דכמין לון על פרשת אורחין, דכתיב¹⁵ "אשר
שם לו בדרך בעלותו ממצרים כו"¹⁶.

והמובן מדבריו, שעיקר הקפידא על עמלק הוא לפי
שארב לישראל "על פרשת אורחין".

והרמ"ז והמקדש מלך פירשו, שהענין:

כי עמלק הוא דעת דקליפה, ומקומו נגד דעת דבין
בתפין¹⁷ דקדושה. "והוא מראשית עולמות הטומאה,
המתחילים מכנגד אחורי היכל הרוצן דבריאה".

וטעם הדבר, כי שם היה המקום הראשון שנפל בו
מלכין קדמאין. כי כלי דעת דאצילות – שם הייתה
נפילתן. ולכן שם התחיל כח להשתלשלות העולמות
דקליפה.

(תר"ה) שלא לשכוח מה שעשה לנו :

והפרשה שממנה יוצאים ב' מצות עשה ואחד
לא תעשה האלו, הוא ידוע: "זכור את אשר עשה
לך עמלק בדרך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח"³ :

וזה לשון הרמב"ם בביאורו מצות הנ"ל בספר
המצות:

מצוה תר"ג (למנן של החינוך על סדר הכתובות
בתורה) היא:

שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק, בהקדימו
להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת. ונעורר
הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרו העם לשנוא
אותו, עד שלא תשכח המצוה, ולא תחלש שנאתו
ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן.

והוא אומר יתברך: "זכור את אשר עשה לך
עמלק". יכול בלבבך? כשהוא אומר "לא תשכח"
הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים "זכור"?
שתהא שנאתו בפיה.

הלא תראה, שמואל, בהתחילו לעשות המצוה
הזאת איך עשה? שהוא זכר תחלה מעשהו הרע,
ואחר כך צוה להורגו. והוא אמרו יתברך⁵: "פקדתי
את אשר עשה עמלק לישראל" :

והמצוה⁶ תר"ד (למנן הנ"ל) היא:

שצונו להכרית זרע עמלק בלבד משאר זרע
עשו, זכרים ונקבות, קטנים וגדולים. והוא אמרו
יתעלה: "תמחה את זכר עמלק". ובכר קדם לנו ג'
מצות נצטוו בני ישראל בכניסתם לארץ: למנות
להם מלך, ולבנות בית הבחירה, ולמחות זרע
עמלק⁷. ומלחמה זו היא מלחמת מצוה. ובכר
התבארו משפטי מצוה זו בפרק א'⁸ מסוטה :

והמצוה⁹ תר"ה (למנן הנ"ל): הזהירנו משכוח
מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להזיק לנו.

(3) תצא כה, יז ט.

(4) מצות עשה קפט בספר המצות לרמב"ם.

(5) שמואל"א טו, ב.

(6) מצות עשה קפח בספר המצות לרמב"ם.

(7) סנהדרין כ, ב.

(8) כן הוא בדפוס וילנא של ספר המצות. בהוצאות החדשות תוקן לפרק ח.

(9) מצות לא תעשה נט בספר המצות לרמב"ם.

(10) סוף פרשת תצא, וכן הוא במגילה יח, א.

(11) פרק א' מייסד על דבור המתחיל "זכור" תס"ב עמוד קסד – כמצוין בסיום
סעיף א'. בתוספת הגהות – באור התורה (שמות כרך ה) פרשת זכור עמוד
א'תשפה ואילך. עוד הגהות – באור התורה שמות כרך ז עמוד ב'תשע.

(12) השאלה היא בלשון הרמ"ז בזהר ריש פרשת ויקהל המובא להלן בפנים.

(13) מלשון תגרה ומלקמה.

(14) עיין תנחומא תצא .

(15) שמואל"א טו, ב.

(16) הקדוש ברוך הוא, בכל הקרבות שעשו שאר העמים לגבי ישראל, מה
הטעם שלא היה קשה לפניו כמו הקרב שעשה עמלק אתם?

אלא ודאי הקרב של עמלק היה בכל הצדדים, למעלה ולמטה, שהרי באותו
זמן התחזק הנחש הרע למעלה והתחזק למטה. מה הנחש הרע אורב על פרשת
דרכים, אף כאן גם עמלק – נחש רע היה לישראל, שארב להם על פרשת
דרכים, ככתוב "אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים".

(17) שבין הכתפיים.

13 ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל",
14 ופירושו: כי לשון השקפה וכן הבטה הוא מלמעלה
15 למטה.²² כי על העומד במקום גבוה ורואה במקום נמוך
16 לא יתכן לשון ראייה, שהיא מקרוב, כי אם ההבטה
17 מרחוק. אבל העומד במקום נמוך ורואה במקום גבוה
18 יתכן לשון ראייה, כי באמת יתקרב אליו בראיה.
19 כמו השמש וכוכבים, עם שהם רחוקים מאד מהארץ,
20 נראים קרובים אצלנו העומדים למטה, לפי שהם
21 בגובה. ובהבטה מלמעלה למטה הוא בהיפוך, שמדמה
22 לעין ההרחק יותר ממה שהוא – כשמביט בבור עמוק
23 ובדומה, וכמבואר בספרי הטבע.
24 ולפיכך, בשרצה לומר ענין ההשגחה האלהית
25 מלמעלה למטה, אמר בלשון השקפה "השקיפה ה'".

1 וגם ידעת¹⁸, שאחר-כך ירד הדעת עד סוף הבריאה,
2 ששם היכל "לבנת הספיר"¹⁹, שהוא יסוד דבריאה וכו'²⁰
3 בסוד העטרה.
4 וזה שכתב הזהר "קרבא דעמלק הוה בכל סטרינ'",
5 רוצה לומר, בו קצוות. ומה שכתב "לעילא ותתא" היינו
6 "היכל הרצון" ו"לבנת הספיר".
7 וזה שכתב "במין על פרשת אורחין" – שעמד לו
8 בשני היכלות, העליון והתחתון, ששם מעבר לעקריות
9 השפע בו, וכוונתו היה לסתור כל בנין הקדושה,
10 ולמנוע הילוף השפע בקדושה, ולהסירה לצד הטומאה
11 רחמנא לצלן. יעוין שם.
12 ולהבין ענין קליפת עמלק, הנה בתיב²¹: "השקיפה

אין הבטה אלא מלמעלה למטה. וברבות סוף איכה על פסוק "הביטה וראה את חרפתנו": הבטה מרחוק שנאמר "הבט משמים וראה" וראיה מקרוב ושנאמר "ורא בי לא יכל לרא". – אור התורה פרשת וזכור עמוד א' תשפ"ו. וראה אור התורה במדבר חלק ג עמוד תתקיד.

(18) ראה עץ חיים שער ט פרק ג.

(19) משפטים כד, י.

(20) וכו': כן הוא ברמ"ז כפי שהובא במקדש מלך. אך ברמ"ז לפנינו: ומלכות.

(21) תבוא כו, טו.

(22) כמו שכתוב ברבות פרשת לך לך פרשה מד על פסוק "הבט נא השמימה".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

20 שייך בחי' צמאון כו', ולזה אינו שייך לקרוא בחי'
21 הבינה בשם בחי' כלה מל' כלתה נפשי שהוא ע"ש
22 כליון ותשוקה כו', אך בחי' כלה עילאה שהוא בחי'
23 כלה שארי ולבבי שהוא בחי' ביטול לגמרי זהו בבינה
24 דוקא, שהוא בחי' שושנת העמקים כו'. ובחי' כלה הב'
25 בחי' כלתה נפשי זהו הנק' בחי' שושנה בין החוחים,
26 שהוא בחי' מל' שנעשה מקור לעולמות שהם בחי' יש
27 ודבר נפרד, ונק' שושנה בין החוחים ע"ש בחי' ירידת
28 המל' להחיות את הע' שרים, ולהשפיע חיות לכל
29 דברי' הגשמי' עד שנמשך בחי' תאוות גשמי' כו', ונק'
30 בין החוחים ע"ש שעוקצין ודוקרין אותה. אך אעפ"כ
31 כל עיקר מעלתה של בחי' שושנה הוא כשהיא בין
32 החוחים, לפי שע"ז שחוחין דוקרין ועוקצין אותה
33 ע"ז יוצא ריחה מהעלם אל הגילוי, וכך ע"ז שהוא
34 נעשה מקור לעולמות הנפרדי' שהם בחי' יש, ונעשה
35 בחי' ביטול היש לאין, ע"ז נעשה בחי' גילוי אור
36 יתור, לפי שיתרון האור הוא מתוך החשך דוקא, ולזה
37 יש מעלה בבחי' ביטול היש לאין שהוא בחי' יחוד
38 יתור מבחי' ביטול במציאות ממש שהוא בחי' יחוד

1 והנה ב' בחי' כלה הנ"ל הוא ב' בחי' שושנה, שהוא
2 בחי' שושנת העמקים ובחי' שושנה בין
3 החוחים, כלה עילאה נק' בחי' שושנת העמקים,
4 עמקים הוא לשון עומק ע"ש ממעמקי קראתיך הוי',
5 דהיינו שנמשך שם בחי' גילוי עומק של הוי' שהוא
6 בחי' הגילוי איך שכולא קמי' כלא חשיב כו'. ועפ"י
7 הקבלה שושנת העמקים הוא בחי' בינה שהוא בחי'
8 שכינתא עילאה. והגם שמבואר בזהר שבחי' בינה אינו
9 נק' בחי' כלה, פירושו שאינו נק' בחי' כלה ע"ש כליון
10 ותשוקה, להיות כי שם בבחי' בינה אינו שייך כלל
11 בחי' כליון ותשוקה לפי ששם מאיר אא"ס בבחי'
12 גילוי, כי חו"ב הם תרין ריעין דלא מתפרשין כנודע,
13 ובבחי' חכ' שהיא בחי' כח מ"ה בחי' אחד האמת
14 כמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה, היינו ששם הוא בחי'
15 גילוי איך שכולא כלא חשיב, וממילא מאיר זה ג"כ
16 בבינה כי הם תרין ריעין דלא מתפרשין כנ"ל, ולכן
17 אינו שייך שם בחי' תשוקה, כי ענין התשוקה אינו
18 נופל כ"א על ההעדר כמ"ש צמאה לך נפשי כו' בארץ
19 ציה ועיף בלי מים, משא"כ כשהוא אצל המים אינו

- 1 כו'. והנה ב' בחי' שושנה אף שושנה בין החוחים היא
2 למעלה מבחי' עשב, שבכל השנה ההשפעה היא רק
3 מבחי' עשב, וכמ"ש ונתתי עשב בשדך לבהמתך שהם
- 4 בחי' המלאכים ועל ידם מקבלים את ההשפעה כו',
5 משא"כ באלול ההשפעה היא מבחי' שושנה שהוא
6 בחי' בינה או מל' כו'.

איתא במד"ת כ' אמרו בני קרח (א)

בס"ד. תילי' סי' פ"ה ה'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

- 1 (פו) והנה ידוע מה שלפעמים המספר המועט הוא
2 במדרי' העליונה דוקא כמו שהאחדים הן
3 בכתר ואלפים ורבבות במל', ולפעמים בהיפך
4 שהרבבות בכתר והאחדים במל', ההפרש הוא בין
5 האורות והכלים שמצד הכלים כל שלמעלה יותר הן
6 בבחי' מיעוט יותר וכל מה שיורד ונמשך מתרבים
7 הכלים כו', ומצד האור כל מה שלמעלה יותר הוא
8 בבחי' ריבוי יותר וכל מה שיורד ונמשך מתמעט האור
9 כו' וכמשנ"ת ג"כ לעיל. אך אינו דומה בחי' הריבוי
10 שבכלים להריבוי שבאורות דהריבוי שבכלים הוא
11 בבחי' התחלקות ממש, אבל הריבוי שבאורות הרי אין
12 זה בבחי' התחלקות כו', וכמו כשרבבות הן בכתר הרי
13 הכל בבחי' אחדות והתכללות כו'. וזהו מה שבמל' הוא
14 רק המספר הכולל שהוא בבחי' קטנות היינו בחי'
15 מיעוט האור כו', והוא בחי' הכלל שאחר הפרט ולמטה
16 ממנו, והיינו שהפרט הוא ריבוי האורות דאצי', והן
17 בחי' אורות עצמיים בחי' גילוי מן העצם כו', ובמל'
18 הוא בחי' מיעוט האור, ואינו בחי' עצם האור כ"א
19 לפעול שהוא חוץ לעצם כו' וכנ"ל פ' פ"ה. ויש ג"כ
20 במספר המרובה שהוא בבחי' קטנות דהיינו הגדלת
21 המספר לבד כנ"ל, היינו בחי' ריבוי הכלים דבחי' מל'
22 כו', וענין ריבוי הכלים דמל' ידוע שזהו עד"מ הדבור
23 שבא בריבוי אותיות לגבי מח' והאור הוא במיעוט כו'.
24 אמנם הענין בעבודה י"ל כמ"ש במ"א בענין העלאת
25 מ"ן דאורות והעלאת מ"ן דכלים שהן ב' בחי' מס"נ,
26 הא' דנה"א למס"נ באחד שזהו העלאת מ"ן דאורות
27 כו', והב' מס"נ דנה"ב הו"ע ובכל נפשך שזהו העלאת
28 מ"ן דכלים כו', והו"ע ביטול היש כו', ובנשמות דבי"ע
29 עיקר העבודה הוא בהביטול דנה"ב בבחי' ביטול היש
30 כו' וכמ"ש מזה בד"ה יו"ט של ר"ה, תער"ב, במא'
31 המתחיל ויאמר כו' לך לך. וזהו דבבחי' מל' הוא בחי'
32 ריבוי הכלים כו'. ובמדרי' שלמעלה מבחי' המל' בחי'
33 מספר המרובה הוא מצד האור שהוא בבחי' ריבוי אור
34 כו', והוא המספר בעצם המהות היינו בהאור שהוא
- 35 עצמי כו', ומצד הכלים הוא בבחי' מספר מועט בחי'
36 מיעוט הכלים כו', והוא בחי' הכלל שקדם במעלה
37 להפרט היינו בחי' פרטי הכלים דמל' כו', וכמו הדבור
38 שהוא בחי' פרט לגבי מח' בחי' כלל, וידוע דכלים
39 דאצי' הן בחי' מח', וכלים דמל' בחי' דבור כו' (והנה
40 בחי' מספר האורות הוא ג"כ מצד נגיעת הכלים כנ"ל
41 דלמע' מכלים אין שם מספר כו', וצ"ל הענין בזה.
42 דהנה יש בחי' פנימיות הכלים וחיצוניות הכלים,
43 דפנימיות הכלים הגם שהן ג"כ בחי' כלים ופועלים
44 בהאור כו', מ"מ אינם בבחי' הגבלה כ"כ וההתגלות
45 הוא מצד האור כו', וי"ל שהו"ע שם העצם שהוא
46 התגלות העצם כמו שהוא כו', דוראי יש בזה ג"כ
47 מפעולת הכלים אך זהו בחי' פנימיות הכלים
48 שההתגלות היא מ"מ האור כמו שהוא כו', ולקמן פ'
49 ית' דשם העצם הוא למעלה גם מבחי' פנימיות הכלים
50 כו', ומ"מ יש בזה נגיעת הכלי כו'. ומה שהכלים הן
51 גווני האור זהו בחי' פנימיות הכלים כו', ועמ"ש במ"א
52 בענין הג' מדרי' שבשמות שם העצם והתואר והפעולה
53 כו'. ובחי' חיצוניות הכלים הוא שמגבילים האורות
54 ובאים עי"ז בבחי' מציאות דבר כו'. וב' מדרי' אלו הן
55 בכל הע"ס דאצי' רק שבמדרי' שלמעלה מבחי' המל'
56 העיקר הוא בחי' פנימיות הכלים, וע"כ מספר המרובה
57 הוא בבחי' מספר האורות (ומובן ג"כ דבחי' מספר
58 האורות אינן בבחי' התחלקות כ"כ ולא בבחי' התגלות
59 כ"כ, היינו שאינו בא בבחי' התלבשות כ"כ כו', וכמו
60 בשכליים עמוקים שאינו ניכר בהם כ"כ ההגבלה
61 וההתחלקות כו' וכמשנ"ל (ד"ה נשא) בענין שמאי
62 והלל שקיבלו סברה א' ובא בהשגתם בהתחלקות שזהו
63 מצד הפשיטות שבהסברה כו', וכמ"ש במ"א בענין שם
64 העצם שזהו כמו וה' נתן חכמה לשלמה שהיא בחי'
65 עצם החכ', דבנפש הוא התגלות המושכלות שמעצם
66 כח חכמתו שבא בבחי' הפשטה לגמרי או בהתעלמות
67 בלבד שאינו בערך כלל וכמו משלי שלמה כו'),
68 ומספר המועט הוא מצד בחי' חיצוניות הכלים שזהו

שמיני הוא בחי' בינה שהיא תמינאה מלמטלמ"ע והוא
 בחי' פנימיות בינה וכמ"ש בלק"ת סד"ה ביום
 השמע"צ שמאלו תחת לראשי, והיינו בחי' לתבונתו
 אין מספר וכן"ל דתבונה הוא בחי' פנימיות ועצמות
 המוחין כו', ובמ"א מבו' דלתבונתו הוא בחי' התבונה
 שבעצמות אוא"ס ב"ה כו'. וזהו ג"כ ענין עצרת ל'
 קליטה דהקליטה היא בתבונה וכמ"ש איש תבונות
 ידלנה כו' וכמ"ש במ"א, והוא ההמשכה שע"י העבודה
 דר"ה ויוהכ"פ שהגילוי הוא בחה"ס והעיקר בשמע"צ,
 וכמ"ש תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו ולא כתי'
 לימי חגיגנו אלא ליום חגיגנו וקאי על שמע"צ כו', שע"י
 הקבעומ"ש ותשובה דר"ה ויו"כ ממשיכים מבחי'
 עצמות אוא"ס ב"ה והגילוי בפנימיות הוא בשמע"צ,
 והיינו שההמשכה היא בכחות הגלויים שבנפש ע"י
 העבודה דכל השנה כו'. דהנה בר"ה ויו"כ העבודה
 היא בבחי' מקיפים דנפש, אבל בכל השנה העבודה
 היא בכחות הגלויים שבנפש כו'. ובשמע"צ נמשך
 בפנימיות כל מה שמעוררים וממשיכים בר"ה ויוהכ"פ,
 והיינו שתהי' העבודה בכחות הפנימיים במדרי' נעלות
 ביותר כו', והיינו ההמשכה דבחי' בלי מספר בבחי'
 מספר כו'. וזהו שהקרבן דשמע"צ הוא פר א' כו',
 דהנה קרבן הוא בחי' מל' והו"ע עליית המל' כו',
 ובימי החג ה' ריבוי פרים ובד"כ זהו ההמשכה מבחי'
 חיצוניות המקיף שנמשך לכל כו' וכנודע, אך בשמע"צ
 הוא ההמשכה דבחי' פנימיות המקיף שנמשך רק
 לנש"י כו'. והקרבן הוא פר א' איל א' שגם בבחי' מל'
 יהי' בחי' אחדות והתכללות שז"ע שהמספר יהי' בבחי'
 אשר לא יספר כו'. וזהו בואו ונגלגל אני ואתה
 שההמשכה הוא רק לנש"י וכמ"ש יהיו לך לבדך ואין
 לזרים אתך כו'. וזהו ביום השמיני עצרת שנק' יום
 השמיני עם היותו רגל בפ"ע לפי שהוא בחי' פנימיות
 בינה גילוי בחי' ולתבונתו אין מספר שנמשך בשמע"צ
 בבחי' פנימיות כו'. ולכן הקרבן הוא פר א' דהיינו שגם
 המספר יהי' בבחי' אשר לא יספר כו'.

קיצור. וידוע דבאורות למעלה הוא בחי' ריבוי
 ולמטה בחי' מיעוט, ובכלים למעלה מיעוט
 ולמטה ריבוי, והריבוי שבאורות אינו בבחי' התחלקות
 (וכמו בשכליים עמוקים שאינו ניכר ההתחלקות),
 והריבוי שבכלים הוא בבחי' התחלקות, וזהו שלמעלה
 מהמל' הוא מספר האורות והוא בחי' ריבוי, ומצד
 הכלים הוא בחי' מיעוט, ובמל' הוא מספר הכלים
 שזהו הריבוי ומצד האור הוא בחי' מיעוט (ובעבודה
 הוא דנשמות דאצי' עיקר עבודתם בבחי' נשמתם,
 ונשמות דבי"ע העיקר בתיקון דהנה"ב ביטול היש
 למס"נ באחד ובכל נפשך), וזהו מספר אשר לא יספר

בבחי' מיעוט במדרי' העליונות דאצי' כו'. ובבחי' מל'
 העיקר הוא בחי' חיצוניות הכלים, ובחי' פנימיות
 הכלים שבזה הוא התגלות האור הוא בבחי' מיעוט כו'.
 ובעבודה הוא ההפרש בין נשמות דאצי' לנשמות
 דבי"ע דנשמות דאצי' העיקר הוא העבודה שמצד
 הנה"א למס"נ באחד בבחי' ביטול במציאות כו',
 ונשמות דבי"ע העיקר הוא העבודה שמצד הנה"ב
 דהיינו מזה שהנה"א עובד עבודתו לברר ולתקן את
 הנה"ב בבחי' ביטול היש כו'). וע"פ הנה"ל יובן מ"ש
 והי' מספר בני כו' אשר לא יספר, דלכאור' א"מ מה"ע
 מספר אשר לא יספר, וע"פ הנה"ל יובן שז"ע מספר
 האורות דהגם שיש בהם ג"כ מספר מ"מ ה"ז לא יספר
 שאין זה בבחי' הגבלה והתחלקות ממש, וזהו בחי'
 פנימיות הכלים ופנימיות האור שאינם בבחי'
 התחלקות עדיין כו', וע"ד מ"ש ולתבונתו אין מספר,
 דמ"ש אין מספר מובן ששייך שם מספר רק המספר
 הוא בבחי' אין מספר, דלהיות שלתבונתו הוא בחי'
 פנימיות ועצמות המוחין שלמע' מהמוחין שבמדות
 כמ"ש בסי' ע"פ זה, ושם הרי העיקר הוא האור
 שהמוחין נק' חיוהי כו', ע"כ הוא בבחי' אין מספר כו'.
 גם ענין מספר אשר לא יספר הוא שנש"י ממשיכים גם
 במספר שהי' בבחי' לא יספר כו'. דהנה לפעמים כתיב
 ועלמות אין מספר דא"ת עלמות אלא ועולמות
 שהעולמות יהיו בבחי' בלי מספר כו', והרי העולמות
 הן בבחי' מספר וגבול דשרשן מבחי' הכלים כו', אך
 נש"י ממשיכים שיהיו גם העולמות בבחי' בלי מספר
 כו', והיינו ע"י התורה דתורה היא בחי' ח"ע בחי'
 חיוהי וע"כ ע"י עסק התורה למטה ממשיכים בחי'
 האור והגילוי בעולמות להיות גילוי אוא"ס בעולם כו'.
 וגם נודע שהתורה היא ממוצע בין אוא"ס לעולמות
 ויש בה ב' המדרי' שהו"ע אור ושלמה דתורה כו'
 וכמ"ש במ"א וית' לקמן, ולכן ע"י התורה ממשיכים
 גילוי אוא"ס בעולם ואז העולמות הן בבחי' אין מספר
 כו'. וז"ש ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות כו'
 ועלמות אין מספר א"ת ועלמות אלא ועולמות כו',
 שע"י התורה ממשיכים בעולמות גם בחי' בלי מספר
 כו'. וכן ממשיכים ע"י התשובה, דהנה ענין המספר
 הוא בחי' התגלות כנ"ל, וא"כ במקום הסיתום אינו
 שייך מספר (ושם בחי' מספר אשר לא יספר כו'),
 והתשובה מגעת בבחי' הסתום ונעלם דוקא, וכמ"ש
 ממעמקים קראתיך דענין התשובה בנפש הוא בעומק
 הנפש דוקא, וכן מגיע למעלה בבחי' עומק דוקא
 הסתום ונעלם כו', ולכן ע"י התשובה נמשך ג"כ בחי'
 בלי מספר במספר כו'.

וע"פ הנה"ל יובן מ"ש ביום השמיני עצרת כו', דהנה

- 1 בהספי' שלמע' מהמל' וכמו ולתבונתו אין מספר, גם
 2 שע"י תורה ותשובה ממשיכים שגם בעולמות יהי'
 3 בחי' אין מספר. ובזה יובן ענין שמע"צ בחי' פנימיות

בס"ד. שמע"צ. תער"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

- 1 "מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון כו', שכשנכנסו יוונים להיכל, טמאו
 2 כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן
 3 שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה
 4 ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה"¹.
 5 הגמרא אומרת: "מאי חנוכה" – על איזה נס קבעו את חג החנוכה?² רבנן לומדים, שביום העשרים
 6 וחמישה בכסלו מתחילים ימי החנוכה.
 7 – כל דבר שהשתמשו בו בבית המקדש היה זקוק להשגחה טובה שלא יהיה בו חסרון ושיהיה טהור
 8 בוודאות:
 9 הקרבנות היו צריכים להיות בריאים בוודאות, העצים שהשתמשו בהם למערכה של המזבח היו צריכים
 10 להיות נקיים בוודאות מתולעים או ריקבון, מיני הקמח השונים ששימשו לקרבנות השונים היו צריכים
 11 להיות מגופים כראוי, גם היין והשמן ששימשו לקרבנות שונים ולדברי אפיה שונים, היו צריכים להיות
 12 נקיים, והשמן שהשתמשו בו למנורה היה צריך להיות השמן הטוב והמובחר ביותר.
 13 על שמן המנורה כתוב בתורה³ שהשמן צריך להיות "זך" ו"כתית".
 14 אומרת הגמרא⁴ ש"זך" משמעו נקי ו"כתית" משמעו כתוש, סחוט.
 15 ישנם תשעה אופנים איך מוציאים את השמן מן הזיתים, ורק שלושה מהם כשרים למנורה⁵, כך
 16 ששמן המנורה היה אחד הדברים היקרים ביותר בבית המקדש.
 17 כידוע, כל הדברים – קמח, יין, שמן וכלי המקדש – היו צריכים להיות שמורים ממגע של אדם
 18 טמא, לכן כאשר בחרו את השמן למנורה מילאו את השמן בפכים – כדים קטנים – וכל פך חתמו
 19 בחותמו של הכהן הגדול ושמרו את פכי השמן במקום מיוחד.
 20 כאשר היוונים כבשו את ירושלים עיר הקודש, תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, וכבשו את בית
 21 המקדש, הם טמאו את כל השמנים שהיו בבית המקדש.
 22 כאשר, בעזרת השם, החשמונאים ניצחו את היוונים, מכל פכי השמן הרבים שהיו מוכנים למנורה,
 23 הם מצאו לא יותר מפך שמן אחד ויחיד, שהיה חתום בחותמו של הכהן הגדול.

(4) מנחות, פו ע"ב.

(5) שם כט ע"א. רמב"ם, הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכות

ח, י.

(1) שבת, כא ע"ב.

(2) רש"י.

(3) שמות כו, ב.

- 1 פך יחיד זה היה טמון באדמה. זה היה סימן שהיוונים הטמאים לא נגעו בפך הזה בידיהם⁶.
- 2 באותו פך שמן, היה די שמן רק כדי למלא את המנורה יום אחד. ה' יתברך עשה אז נס, שמפך
- 3 השמן היחיד מילאו את המנורה שמונה ימים, כאשר במשך זמן זה כבר יכלו לספק שמן טרי למנורה.
- 4 בגלל הנס הגדול, שהשמן של פך אחד ויחיד החזיק שמונה ימים, קבעו לשנה הבאה את שמונת
- 5 הימים, החל מהיום העשרים וחמישה בכסלו, ל"ימים טובים בהלל והודאה" לה' יתברך.
- 6 מלחמת יוון היתה מלחמה רוחנית, לא מלחמה גופנית כמובנן של מלחמות רגילות שהן בשביל
- 7 מטרות גופניות – לכבוש ארץ ולשעבד את התושבים המנוצחים ולקחת את כל אשר להם.
- 8 היוונים היו אנשי תרבות גדולים. הם העריכו מאוד את התורה בתור ערך תרבותי נפלא ועמוק. הם
- 9 העריכו גם את עם ישראל שיש לו תורה כה עמוקה וחכמה, ויש לו את כשרונות השכל להבין ולהשיג
- 10 תורה כה עמוקה וחכמה.
- 11 היוונים העריכו מאוד גם מצוות שונות שבני ישראל מקיימים, אבל הם היו אפיקורסים גדולים וכפרו
- 12 באל ברוך-הוא. הם היו כופרים בעיקר. הם היו נגד קדושת התורה והמצוות.
- 13 המדרש⁷ אומר "לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך-הוא: חוקה חקקתי,
- 14 גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי". לא קיים הסבר שכלי מדוע מקוה מטהר. זו גזירה מוחלטת
- 15 של הקדוש ברוך-הוא שלבני ישראל אסור לנהוג אחרת, כי התורה איננה רק חכמה עמוקה, אלא התורה
- 16 והמצוות הן חכמתו ורצונו יתברך, למעלה מהבנה אנושית.
- 17 קיצור. מבאר שכל התצרוכת בבית המקדש, קמח, יין, שמן, עצים וכלי המקדש, מלבד בעלי החיים,
- 18 היו צריכים להיות שמורים ממגע טמא. שמן למנורה היה אחד הדברים היקרים ביותר בבית המקדש,
- 19 מכיון שיכלו לצרוך רק שלושה מתוך תשעת סוגי שמן זית. היוונים ניהלו מלחמה רוחנית, כאשר הם
- 20 כבשו את בית המקדש הם טימאו את השמנים. בגלל נס פך השמן קבעו את שמונת ימי חג החנוכה.

ב.

- 21
- 22 כתוב⁸ "אלה העדות והחוקים והמשפטים וגו'".
- 23 במצוות שה' ברוך-הוא נתן לישראל, הן מצוות עשה, המצוות שיש לעשות, והן מצוות לא-תעשה,
- 24 שיש להשמר שלא לעשות, יש שלושה סוגי מצוות⁹: עדות, חוקים ומשפטים.
- 25 עדות – הכוונה למצוות שהן זכר, על-דרך-משל שבת, פסח, סוכות וכדומה.
- 26 חוקים – הכוונה למצוות שאין עליהן כל ביאור שכלי, כפי שרש"י כותב על הפסוק¹⁰ "זאת חוקת
- 27 התורה" – שהשטן ואומות העולם שואלים את בני ישראל מהי מצות פרה אדומה ואיזה טעם יש למצוה
- 28 זו? לכן כתוב חוקה, שזו גזירה שה' ברוך-הוא גזר ולאף אחד אין רשות להרהר על כך.
- 29 גם שלמה המלך, החכם מכל אדם, גם הוא לא השיג את הטעם של מצות פרה אדומה, כמו שכתוב¹¹
- 30 "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

[הערת כ"ק אדמו"ר].

(10) במדבר יט, ב.

(11) קהלת ז, כג.

(6) תוספות, שבת שם.

(7) תנחומא, חוקת פרשה ח.

(8) דברים ד, מה.

(9) ראה מאמר ד"ה "אמר רבא בר רב הונא" (לעיל ע' 62)

- 1 שלמה המלך אומר על מצות פרה אדומה – קיוותי שאחכים ואבין את ענין פרה אדומה, אבל
- 2 הדבר נעלה מהבנתו.
- 3 במצות פרה אדומה קיימים שני דברים סותרים.
- 4 קרבן פרה אדומה שונה מכל שאר הקרבנות, בכך ששרפו אותה יחד עם עץ ארז – פיסת עץ מסוג
- 5 האילן הגבוה ביותר, אזור – פיסת עץ מסוג האילן הנמוך ביותר, ושני תולעת – פיסת בד-צמר צבועה
- 6 אדום, והאפר המעורב במים מטהר טמאים, אבל מי שעושה את הפרה אדומה, הוא עצמו נטמא¹².
- 7 זו משמעות החוקים, שזהו ציווי בגזירה אלקית.
- 8 משפטים – הכוונה למצוות שגם השכל האנושי מחייב אותן, כמו כיבוד אב ואם, צדקה, לא לגנוב
- 9 וכדומה.
- 10 על-פי שכל, קל יותר לקיים את המצוות שבסוג עדות ומשפטים, בהם יודעים פחות או יותר את
- 11 טעמי המצוות, מאשר לקיים את המצוות שבסוג חוקים, והשכל האנושי הירא-שמים אומר שיש לקיים
- 12 את מצוות החוקים בעונג כפי שמקיימים את העדות והמשפטים, אבל לאמיתו של דבר יש לקיים את
- 13 מצוות העדות והמשפטים בקבלת-עול אמיתית כמו את מצוות החוקים, כי עיקר קיום המצוות לא צריך
- 14 להיות בגלל טעם המצוה, אלא מפני שכך הוא ציווי ה' ברוך-הוא.
- 15 זו היתה מלחמתם הרוחנית של היוונים:
- 16 הם טענו שהתורה אינה אלא חכמה. הם רצו לקחת מבני ישראל את קדושת התורה, הקדושה
- 17 שבמצוות בכלל ומצוות החוקים בפרט. כמו שכתוב¹³ "להשכיחם תורתך" – לגרום לבני ישראל לשכוח
- 18 שהתורה היא שכל אלקי, "ולהעבירם מחוקי רצונך" – שבני ישראל לא יקיימו את מצוות החוקים.
- 19 עיקר כוונת היוונים היתה לנתק את בני ישראל מאמונתם, ומהמסירות-נפש שלהם אל ה' ברוך-הוא.
- 20 כמו שכתוב¹⁴ שהיוונים אמרו: "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", כלומר להתנתק
- 21 מאלקות. לכן, כאשר הם ניצחו זמנית וכבשו את ירושלים וחדרו לבית המקדש, הם טמאו את שמן
- 22 המנורה.
- 23 כל שאיפתם של היוונים היא לכבות את האור האלקי אצל בני ישראל.
- 24 אבל מתתיהו כהן גדול ובניו, עם חלק מסוים של יהודים מסורים לתורה ומצוות, בהכריזם בכנות
- 25 "שמע ישראל" ובאמונתם ומסירות נפשם האמיתית ב"ה' אלקינו ה' אחד", ניצחו את הכופרים היווניים
- 26 ובקשו לחזור ולהדליק את הנר האלקי – נתן להם ה' ברוך-הוא מתנה כפולה – שמצאו את
- 27 פך השמן הכשר, ובמקום לילה אחד הוא בער שמונה ימים.
- 28 מלחמת היוונים הרוחנית הזו, חוזרת ומתנהלת בכל דור. ישנם כופרים יוניים, לא יהודיים ויהודיים,
- 29 שמנהלים מלחמה רוחנית לנתק את בני ישראל מאלקות.
- 30 ישנם אפיקורסים יוניים שונים – לגמרי, למחצה, לשליש ולרביע, וסתם כאלו המכונים 'חנפנים
- 31 מודרניים'. הם בעד טהרת המשפחה, אבל אינם בעד מקוה כשר. הם בעד חינוך דתי, אבל אינם בעד
- 32 איסור תערובת אנשים ונשים, ועוד ענינים דומים.

(14) ירושלמי, חגיגה פרק ב, הלכה ב.

(12) יומא יא, ע"א.

(13) בנוסח 'ועל הניסים'.

- 1 ישנה גם השפעה של הכפירה היוונית מהסביבה. גם שונאנו הגדול ביותר בלעם הרשע שיבח את
 2 עם ישראל ב"הן עם לבדד ישכון"¹⁵ וב"מה טובו אהליך יעקב"¹⁶, והנגררים הכלליים העיוורים מבקשים
 3 לחבר יחד יהודים ולא יהודים. כל זה מכבה, חס־ושלום, את הנר האלקי בישראל.
 4 זהו נר חנוכה, שעם המסירות נפש של "ה' אלקינו ה' אחד" מוצאים גם עתה את פך השמן של
 5 חינוך הכשר, על־מנת להדליק בבתי ישראל את המנורה האלקית של תורה ומצוות.
 6 קיצור. מבאר שבמצוות יש עדות, משפטים וחוקים. לעדות ומשפטים יש טעמים שכליים, אבל חוקים
 7 הם גזירות של ציווי הקב"ה. המלחמה הרוחנית של היוונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי
 8 רצונך", לכבות את הקדושה האלקית בישראל. עם המסירת־נפש של "ה' אלקינו ה' אחד", קבוצה קטנה
 9 של עוסקים בתורה ומצוות ניצחה את היוונים הכופרים והם חזרו והדליקו את נר הקדושה האלקית. מבאר
 10 איך מלחמת הכפירה הרוחנית חוזרת ומתנהלת בכל דור, והסביבה הרעה הקרה משפיעה, אבל פך השמן
 11 של החינוך הכשר יאיר את מנורת התורה ומצוות בבתי ישראל.

מאי חנוכה דתנו רבנן [כסלו ה'תש"ה]

(16) שם כד, ה.

(15) בלק כג, ט.

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

- 1 ט. ישנה אימרה שנולדה על ברכי החסידים, לא
 2 אצל הרביים.
 3 בזמנים עברו, בהתועדות חסידית היתה נולדת
 4 אימרה, כי היה להם 'כוח המוליד', במילא נולד
 5 פתגם, כיום אין 'כוח המוליד' - ולא נולד שום דבר.
 6 חסידים הם הרי חכמים מחוכמים, מכירים אותם
 7 ברחוב לפי חוטמיהם. 'חוטם' לא שמח - יודעים
 8 לאיזה מחנה הוא שייך, 'חוטם' שמח - יודעים שזה
 9 חסיד, חכם. אצל חסיד הרי "תוכו אכל - קליפתו
 10 זרק"¹⁰, הוא לוקח את העיקר, את ה"תוך", ואילו את
 11 הטפל, את הסובב, את השלפוחית - הוא זורק.
 12 לפעמים ה"תוך" הוא מר, לכן הוא עושה מתוק
 13 מסביב, שלפוחית מתוקה. מכאן למדו חכמי הרפואה
 14 לתת כדור מר בתוך שלפוחית מתוקה.
 15 יש ראשי־תיבות ח"נ. אלה הם שני ראשי־תיבות:
 16 חכמה נסתרה וחטאת נעורים. חסידים ידעו חכמה
 17 נסתרה וזכרו על חטאת נעורים, ובהתועדות חסידית
 18 נולדה האימרה: אל תהיה אדם גס, כלומר, כשאתה
 19 צעיר אל תהיה גס מחטאת נעורים, ואף לבן חמשים־
 20 ששים שכבר אינו צעיר, הזכירו לו על צעירותו אם
 21 הוא היה גס, וזאת היו אומרים תוך כדי ריקוד,
- ובטפיחה חברית על הכתף היו מזכירים לו: אל תהיה
 אדם גס.
 י. בין 'עליון' ו'תחתון' שבאדם, ישנו הפסק, כדי
 שידעו מהיכן מתחיל ה'תחתון', וזהו חצר הכבוד.
 לכאורה הרי "תלת שליטין אינון, מוחא ליבא
 וכבדא"¹¹, הנה במוח ולב אין חצר, רק בכבד ישנה
 חצר הכבוד. טעמו של דבר הוא, כי כבד הוא דם, ודם
 הוא הנפש¹², אך כל זה הוא רביעית דם, אם יותר
 מכך עלולה להיות רציחה, במילא צריכה להיות
 החצר, צירוף של רצח.
 יא. בשנים שהוד כ"ק רבינו הזקן היה במזריטש,
 הנה במשך השנים היה שם בכל חגי השנה, ראש
 השנה, סוכות, חנוכה, פורים, פסח ושבועות. יש
 לחשב, שהרבי - הוד כ"ק רבינו הזקן - הגיע
 למזריטש בשנת תקכ"ד או תקכ"ה, אינני יודע - אני
 אומר אינני יודע, כי כך קיבלתי - שכן שמונה שנים
 לפני הסתלקות הרב המגיד ממזריטש, בא הוד כ"ק
 רבינו הזקן למזריטש - והרב המגיד ממזריטש בא
 אל הבעל־שם־טוב שמונה שנים לפני הסתלקות
 הבעל־שם־טוב - הרי שזה היה בשנת תקכ"ד או
 בתחילת שנת תקכ"ה - ומקצת השנה ככולה.

(12) דברים יב, כג.

(10) חגיגה ט, ב.

(11) זח"ב קנב, א. וראה ג"כ זח"א קלה, א.

וכשהיה להוד כ"ק רבינו הזקן 'מנין' עצמי, אמר: 38
 כעת כבר אין לי פחד מהשניים. 39
 בין ה'מנין' שהיה להוד כ"ק רבינו הזקן 40
 בוויטבסק, היה אחד בשם ר' שלמה לעקאך-מאכער 41
 [עושה עוגות]. פרנסתו היתה מסעודות מצוה, שכן מי 42
 אכל באותן שנים מזונות, הרי זה רק בשמחה, 43
 בחתונה, ברית מילה, פדיון הבן או תנאים. דבר רגיל 44
 היה שכל בעל-שמחה רצה שבסעודתו ישתתף 45
 תלמיד-חכם, לכן הוא הכיר את כל תלמידי-החכמים 46
 שבוויטבסק. 47
 וסיפר החסיד ר' שלמה לעקאך-מאכער, 48
 שבאותה שנה - תקל"א - התוועד הוד כ"ק רבינו 49
 הזקן בשלושת ימי הגבלה, ואמר: השי"ת אמר 50
 למשה¹⁴ "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך 51
 יאמינו לעולם". מה זה "וגם כך יאמינו לעולם", 52
 כאילו נותן השי"ת שוחד למשה. ה'אבן עזרא' אומר 53
 על כך "והיתה הנבואה בספק אצלם, וגם כך יאמינו 54
 שאתה נביא". הרמב"ן מפרש את דברי ה'אבן עזרא' 55
 ואומר "כי זרע אברהם לא יסתפקו בנבואה". הוד 56
 כ"ק רבינו הזקן הצדיק את דעת ה'אבן עזרא', אך 57
 באופן זה, שהספיקות לא היו באמונה על הנבואה 58
 בעצם, הספיקות היו אם 'זה' הוא 'זה', ועל כך באה 59
 ההבטחה "וגם כך יאמינו" שהם ידעו ש'זה' הוא 'זה'. 60
 והוד כ"ק רבינו הזקן הוסיף: כולם יודעים 61
 מהבעל-שם-טוב, מהרב המגיד, הספק הוא אם 'זה' 62
 הוא 'זה', הבעל-שם-טוב הוא הרבי, אנחנו צריכים 63
 לדעת שהרבי שלנו הוא הרבי. 64
 באותו חג השבועות בשעת קבלת תורה, חשו 65
 והרגישו חסידים את ה"אנכי עומד בין ה' וביניכם"¹⁵, 66
 ברבי, במגיד ממזריטש. 67
 הרי לכם פרישת-שלום מלפני מאה שבעים 68
 וחמש שנים. 69
 יד. צריכים לנגן ניגונו של החסיד ר' דוב הנקרא 70
 ר' בעריל מאסייעוו. הוא היה בעל לב, בעל לב רחב, 71
 כשהיה מתפלל היה פועל באופן תפילתו גם על אינו 72
 יהודי, ועל ידי תפילתו עשה הרבה בעלי-תשובה. 73

יום א' דחג השבועות, בסעודה

יב. החל מגיל תשע, היה הוד כ"ק רבינו הזקן, 1
 "יהודי של של"ה". הוא התפלל בסידורו של השל"ה, 2
 ובכל דבר התנהג בדרך השל"ה. בגיל שלש-עשרה 3
 אמרו עליו - אם כי זוהי אימרה קשה - שאז כבר 4
 עלה על הדרך האמיתית, והוא בחר מהשל"ה מה 5
 לקרב וכו'. מאז עד בואו למזריטש, היה מפוקפק ולא 6
 נקבע בדרך החסידות, רק כשהגיע למזריטש קבע את 7
 עצמו בדרך החסידות. 8
 יג. לפני מאה שבעים וחמש שנים בערך, בשנת 9
 תקל"א, כבר היה להוד כ"ק רבינו הזקן 'מנין' עצמי 10
 בוויטבסק. אין הכוונה 'מנין' להתפלל בו בנפרד, אלא 11
 'מנין' - עשרה אברכים - שהיו מקושרים אל הוד 12
 כ"ק רבינו הזקן. בוויטבסק היו אז אנשים מעטים, 13
 היא נהייתה לעיר של יהודים בשנות המ"מים, 14
 ובעיקר בשנות הנו"ן'ים. 15
 אז היו בוויטבסק שלושה זקנים: ר' שלמה הזקן, 16
 ר' אפרים 'סגי נהור', ור' נתן איש אלקים, כך קראו 17
 לו. ר' אפרים קראו 'סגי נהור' מפני שהיה בקי 18
 בש"ס וברמב"ם בעל-פה על אותיותיהם. 19
 הוד כ"ק רבינו הזקן סבל מהמתנגדים בוויטבסק 20
 רדיפות קשות מאד, בעיקר מאז החל לנסוע 21
 למזריטש, גם חותנו הר' יהודה ליב סגל רדף אותו 22
 מאד. משהתחיל הוד כ"ק רבינו הזקן לנסוע 23
 למזריטש, ביטלו מחותנו את 'בעלות הדעה' בעיר. 24
 לכן הוא רדף רבות את הוד כ"ק רבינו הזקן, כפי 25
 שגביר יכול לרדוף תלמיד-חכם, שזו שנאה הרבה 26
 יותר גדולה משנאת עם-הארץ לתלמיד-חכם, כמו 27
 שמצינו ברבי עקיבא שאמר אנשכנו וכו'¹³. שכן 28
 השנאה של עם-הארץ היא מקנאה, ושל גביר היא 29
 משנאה הבאה מקנאה, ומאמר החכם אומר "לכל 30
 שנאות יש תקוה, חוץ משנאה הבאה מחמת קנאה", 31
 ומגביר כזה - כפי שהיה הר' יהודה ליב סגל - 32
 ולתלמיד-חכם כמו הוד כ"ק רבינו הזקן, יכולים 33
 להבין את הרדיפות הגדולות. 34
 - אתם אינכם יודעים מה זה גביר ומה זה 35
 תלמיד-חכם, ולכן אינכם יכולים להבין את השנאה 36

- 37

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ"ה – סופו של חטא

- 1 רבה הישיש של קראקא, הגאון והצדיק ר' יצחק, לא נבהל מהנסיך ומציוויו. הוא הסביר
- 2 לנסיך במתינות אך בהחלטיות, את הדברים דלהלן:
- 3 "בחפץ לב הייתי מעוניין למלא את רצונך, אך יש לי למלא אחר ציווי מסמכות עליונה יותר
- 4 – אדון העולם".
- 5 "התורה אוסרת על כהן להינשא לגרושה" – המשיך הרב את דבריו – "ולעולם לא אעשה
- 6 דבר בניגוד להוראות התורה – ולא אחתן את זליגמן עם הגרושה".
- 7 בשמעו מילים אלו – התמלא הנסיך הפולני זעם, ואמר:
- 8 "ואני עומד עדיין על דעתי שאתה תקיים את אשר אני מצווה – חייב הנך לכוף את דעתך
- 9 מפני רצוני".
- 10 ימים מספר חלפו, ומובן מאליו שרבה של קראקא נשאר בדעתו שהכול צריך להיעשות כדין
- 11 התורה.
- 12 אז שלח הנסיך לרב, חיילים חמושים בצוותם להביא את המרא-דאתרא למקום השוק אשר
- 13 במרכז העיר.
- 14 לפי הוראתו של הנסיך היה צריך הרב לערוך שם – בשוק הפתוח תחת כיפת השמים, לעיני
- 15 כל הנאספים, יהודים ואינם יהודים – חופה וקידושין לשלמה-זיגמונד והגרושה.
- 16 כאשר הגיע הרב – מלווה בחיילים החמושים – לשוק, המתינו לו כבר זליגסון והגרושה.
- 17 כמו כן היו שם כבר קרוביה העשירים של הגרושה והמון עם, יהודים ואינם יהודים אשר הגיעו
- 18 במהירות לראות דבר פלאי. כולם היו סקרנים לראות מה יקרה; מי מהשניים יוותר, הנסיך או
- 19 הרב.
- 20 הרב הישיש הביט בחתן, בכלה וקרוביה, ואמר להם בנימה החלטית תקיפה ביותר:
- 21 "מתרה הנני בכם, שבשום אופן לא אעבור על איסור התורה, אפילו אם אצטרך לשלם על
- 22 כך בחיי. לא אערוך לכם חופה וקידושין, יהיה איתי אשר יהיה".
- 23 ואז החל הרב שוב לבקש מהם בתחנונים, שיתחרטו על רצונם להינשא זה לזה.
- 24 "אם תודיעו שאינכם רוצים להינשא" – אמר הרב לחתן ולכלה – "ייסוג הנסיך מהוראתו,
- 25 שאני אמלא את רצונכם, כל האסון נובע באמת אך ורק מכם".
- 26 אך זליגמן והגרושה המשיכו לעמוד במריים.
- 27 בראותו שלא יוכל לפעול אצלם מאומה, קרא הרב בקול:
- 28 "ריבוננו של עולם, רוצים הם לאלצני לעבור על מצוותך. מבקש הנני ממך, ה' אלוקי, קדש
- 29 את שמך, כדי שאלו השומרים מצוותיך ומאמינים בך – אדון העולם – באמונה שלימה יִזְכָּה

1 ירגישו את עצמם מחוזקים ומעודדים יותר. הבט מטה – בורא העולם – מגובהך הקדוש, הראה
2 את חסדך לאלו ההולכים בדרכיך, והענש את אלו הניצבים בעזות מצח נגדך"!

3 בסיימו את בקשתו־תפילתו, ניסה רבה של קראקא ר' יצחק שוב לשכנע את החתן והכלה,
4 שיתחרטו מרצונם. אך הם פטרוהו בעזות. הם ניסו אפילו להראות לכולם, את התייחסותם לרב
5 הישיש בפחיתות הכבוד.

6 הרב הישיש החל להתפלל בלחש אך בדבקות גדולה, תפילה:

7 "ענני, ה' ענני" – פרץ הרב בבכי – "עשה למען שמך הקדוש, הגדול והנורא"!

8 טרם כילה הרב את תפילתו, וזעקת אימים נפלטה מפי החתן־כלה והמחותנים. האדמה
9 החלה להיבקע ולפעור את פיה מתחת לרגליהם. תהום נוראית נראתה, ותיכף כהרף עין, ועוד
10 לפני שהספיקו להתרחק מהתהום, היו הם כבר שקועים בתהום עד צווארם.

11 הקהל הרב שראה את כל זה, הוכה בהלם. פחד תקף את כולם. לא חלפו אלא רגעים ספורים
12 והחתן והכלה היו כבר שקועים לגמרי בתהום. האדמה הפעורה סגרה את פיה, והכול נמחה
13 כאילו לא קרה מאומה.

14 החיילים החמושים הביטו בבהלה במה שהתרחש לנגד עיניהם. הם חשבו, שיש אפשרות
15 לעשות משהו בעניין, והחלו לתקוע את חרבותיהם באדמה לסמן את המקום בו שקעו הזוג
16 ונבלעו כליל.

17 המאורע המפחיד התפרסם תיכף ומיד בכל רחבי העיר והסעיר את כולם. טף נשים ואנשים
18 החלו מכל עבר לנהור בריצה לעבר השוק. הידיעה הגיעה גם לנסיך, שהיה נדהם. בעל־כרחו
19 ראה את כוחו האלוקי של רב העיר קראקא, אשר לא רצה לעבור על מה שציוותה התורה.

20 הנסיך שלח שליח לבישוף על מנת לשמוע ממנו האם יש לו מה לומר בעניין זה. הנסיך
21 עצמו רצה כבר להתפייס עם הרב, ולבקש ממנו מחילה. הוא חשש, שמא העונש שקיבלו הזוג
22 החוטא, יחול גם עליו.

23 כאשר הגיע השליח לבישוף, מצא הוא את הבישוף במצב של שיגעון. הוא – הבישוף –
24 נתקף בזה תיכף כאשר הגיעה אליו הידיעה על מה שקרה בשוק עם זליגמן והגרופה.

25 השליח חזר לנסיך, ובפיו הבשורה המרה על מה שקרה עם הבישוף.

26 אז החליט הנסיך לנסוע תיכף ומיד לרבה של קראקא, וביקש ממנו מחילה על כך שביזה
27 אותו ושהתייחס בכזו קלות ראש לאמונה היהודית ולתורת משה.

28 הנסיך ביקש לשוב בתשובה על חטאיו.

29 על כך ענה לו רבה הישיש של קראקא, שלמעשה אין הנסיך צריך לבקש ממנו מחילה, הוא
30 – הנסיך – כלל לא ביזה אותו. ובנוגע להתייחסותו לאמונה היהודית, אין הנסיך אשם בזה, הרי
31 אמונתו שונה לגמרי.

32 עם זאת הייתה לרב דרישה מהנסיך: "היות והתורה אוסרת על הכהנים להימצא במקום שבו
33 נמצאים קברים, אשר לכן יורה הנסיך שהמקום הזה בשוק בו שקעו הזוג, ייגדר על ידי קיר
34 אבנים עבה.

- 1 בו במקום הבטיח הנסיך לקיים בקשה זו, ואכן, קיים הבטחה זו, וקיר אבנים נבנה סביב
- 2 המקום בו שקעו באדמה זליגסאן והגרושה.
- 3 באותה תקופה – בה הגיעו המהר"ל והמהרש"ל לקראקא – כיהן כראש הקהל, הגביר ובעל
- 4 הצדקה, ר' ישראל איסערליש. בנו היה העילוי ר' משה, אשר התפרסם מאוחר יותר פרסום עולמי
- 5 – ה"רמ"א".
- 6 כאשר הגיעו המהר"ל והמהרש"ל לקראקא כדי ללמוד תורה, היה הרמ"א בן שמונה עשרה
- 7 שנה. הוא היה חתנו של הגאון ר' שלום שכנא מלובלין.
- 8 אביו, ראש הקהל, בנה עבורו בית מדרש מיוחד, בו יכול היה העילוי הצעיר לשבת על
- 9 התורה ועל העבודה.
- 10 מובן, שעקב היות הרמ"א בנו של גביר גדול, לא חסר היה לו מאומה.
- 11 שני העילויים הצעירים שהגיעו לקראקא, המהר"ל והמהרש"ל למדו יחד עם הרמ"א בערך
- 12 שלוש שנים. וכאשר עזב המהרש"ל את קראקא לאחר שלוש שנים אלו, נשאר המהר"ל בעיר
- 13 קראקא, ולמד עם הרמ"א שנתיים נוספות.
- 14 בשנת ש"ג פרצה מלחמה בבוהמיה. מושל פראג לחם בשכניו המושלים. אז שב המהר"ל
- 15 לפראג, למשפחתו, לכלתו, ולמחותנו.
- 16 עקב כך שהמחותן הָעֵנִי, פתחה פערל הכלה חנות קטנה שממנה פִּרְנָסָה את עצמה ואת
- 17 הוריה.
- 18 שנים-עשר שנים חלפו מאז נסע המהר"ל לנכר ללמוד תורה. במשך שנים-עשר שנים אלו
- 19 הפכה פערל להיות אשה בעלת מעמד ויוזמה. היא הראתה את כוחה על ידי זה שהפכה להיות
- 20 המפרנסת של הוריה שהתרוששו, ובו בזמן התפתחה בלימוד התורה, ויכולה הייתה לשוחח
- 21 בצורה יפה עם חתנה בענייני תורה.
- 22 המהר"ל היה אז כבר בן שלושים ושתיים שנה. פערל הייתה בארבע שנים צעירה יותר.
- 23 הגיעה העת לחתונתם.
- 24 לאחר חתונתם המשיכה פערל לנהל את חנותה. אלא שכעת נוסף – לאלו שהתפרנסו על
- 25 ידה עד עתה – גם בעלה. ומובן, שבקושי זה הספיק למחייתם.
- 26 אך כל זה לא הפריע למהר"ל ולזוגתו. המהר"ל המשיך לשבת וללמוד, וזוגתו המשיכה הן
- 27 לנהל את חנותה הקטנה והן למדה תורה בזמנה הפנוי.

אגרות קודש

3 דא"ח במינסק, באברויסק. והאל הטוב ישפיע שפע 4 מרובה בגו"ר לכל הדבקים בתורתו ית' וברצון עבדיו 5 הקדושי זצוקלה"ה נ"ע זי"ע.	בי"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב רוסטוב דאן מו"ה יעקב זכרי' שי
6 דבר משפיעים שי' למינסק ובאברויסק, הנה דבר 7 מינסק דברתי עם תלמידינו הנעלה ר' אברהם ברוך שי'	1 שלום וברכה. 2 מאד נהנתי ממכ' מה' בראשי' דבר אגודת לומדי

ובכן בוא תבוא בכתובי גם אתה לאניש שי במינסק
אודות הראי"ב שי הנ"ל ותוכיחם במעט, כי יהיו אנשים
אנשים ולא מוגי לב ועוזבים ונטושים בלי דעת חלילה.
עליהם לדעת כי הם ענפים, תלמידים, מאילן גדול אשר
שרשו עמוק עמוק, ופריו ממעל בשמי השמים, ועליהם
החובה לדאוג לא רק בשביל אניש שי כי אם גם שיהיו
חדרים ישיבה והלימודי בבית הכנסת, מבלי הבדל כלל
חסידי ושאינם חסידי כי אם שילמדו תורת ד'. וזאת היא
מצות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה
נ"ע זי"ע הניתן לנו כל החסידים על ידינו לעבדה ולשמרה.
ובגלל זאת הבטיחו לנו, היות עמנו בזכותם וישע אלקים
ע"י התעוררות רחמים שלהם עלינו ועל כל אשר לנו.
וגם עליהם לדעת כי מאה הבתי כנסיות (כן ירבו
רבי"ע לטובה ולברכה) בנועם ישראל ותורתו ועבודתו ית'
עליהם החובה לדאוג ולהשתדל בכל כח עוז, בהכרה
ובדעת, בלי שום פני בעולם, איזה שתהי, להרבות האור
בכל בית הכנסת ומדרש על ידי קביעת עתים לתורה
והתעוררות לדבר טוב ואין טוב אלא תורה והנהגה טובה.
וכאשר הם אינם בעלי יכולת השפעה כזו, ע"כ צריכים
למשפיע איש מיוחד וקבוע לדבר זה, וגם מומחה לדבר,
ואשר יבין איך לסדר הענינים בעזרתו ית' בסדר הראוי,
בלי שום פניות צדדיות ח"ו וח"ו, ושלא לפגוע ח"ו בכבוד
של כל איש ואיש, ומה גם בפרנסתו ח"ו, כ"א לטהרתן
ועילויין של אחינו עם הקדש, בעילוי אחר עילוי בכל טוב.
בדבר באברויסק לא אדע עדיין, ובכ"ז אחשוב בזה
בעזה"י. וגם אתה הודיעני מי מתלמידינו התמימי שי
הנמצאי במקומות הסמוכי שהי ראוי לזה.
חפצי הי' שתחשוב אודות רבנות עיר סמאלענסק.
וכאשר אני איני יודע דרכים ונתיבות בעניני כאלו, ורק
אכתוב אי"ה היום לתלמידינו היקר מו"ה דובער שמשון
שי יפה לויטעבסק באם שאפשר לו הדבר (מפני הזמן
והפראפוסק אם נדרש אם לאו זאת לא אדע) יסע בגלל
זאת לסמאלענסק. וגם אבקש את ידידינו ראד"מ שי כי
יכתוב אודות זה להתמימי שי בסמאלענסק.
והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש.

אג"ק מוהר"צ נרדך יד

שהי בימי החג פה, וגם כתבתי למינסק אודות זה. והגם
שהי להראי"ב שי כמה הצעות ובחרתי כי טוב יותר שיהי
במינסק, והיא טובה כפולה בעזרתו ית' והם יקבלו ממנו
רוב ענג. ולאו דוקא אניש שי כי אם כל אשר יחפץ באור
תורה בנגלה ובדא"ח, כי הוא לומד בטוב, ויש לו חן
שפתים אשר ברור מילולו, ואין כושל בדבריו, ושקדן
לקרב לב הבעלי בתים בלימוד איזה שיהי גמרא משניות
עין יעקב ומד"ר, וחוזר דא"ח בדברי הרב, וגם יש לו חוש
לסדר, והי' יכול בעזה"י להשתדל בדבר עניני החדרים
והת"ת ולקבוע לימודים בהבתי כנסיות.
אמנם חולי אחת ר"ל נתפשטה בעתים האחרונים,
אשר תמורת זה כי מתחלה ביסוד מוסד החסידות היתה,
כי כולנו היו שומעים ומקבלים את אשר יצוונו, כלומר
אנחנו היו רק עושי כמצווה עלינו, ולא בקשנו חשבונות
רבים להבין הדבר, און זאגין אייגענע חכמות, וכמעט
שהי דבר מוסכם בפי כל העולם, אז חסידים זאינען
קבלת-עולניקעס, שידענו ברור שזה שמצוים לנו לעשות
הוא טוב, וגם אם לפעמי' הי' איזה מניעה בדבר מפני
כובד ההוצאה או הזמן והדומה, היינו משתדלי' בכל כח
להסיר את הכל, והשתדלו להביא בפועל את אשר
נצטוינו.
ועתה הנה כולנו חכמים ונבונים זה אומר בכה וזה
אומר בכה, זה אומר סברא כזו, וזה אומר סברא אחרת,
זה ירא ליקח משפיע מפני ההוצאה, וזה שאינו לומד
בעצמו, והוא רק חסיד בזה שמתפלל בסידור תפלה של
חסידי, והדומה, וממילא אין לו חיות בשום דבר, ואומר
למה משפיע, ומי זה ילך לשמוע ממנו, ומה יוכל לעשות.
והשלישי הלומד באיזה זמן ונדמה לו כי כבר הגיע למרום
הידיעה וההשגה הוא חפץ במשפיע, אבל שיהי המשפיע
מהמפורסמי בתורה חכי ויראת אלקים ובלשן וכו'. אשר
כל זה מכאיב הלב. ואין הצדק עם אי מגי' אלה. עלינו
ללכת בדרך הסלולה אשר הלכנו וראינו אור תודה לאל
עליון והוא ית' לא יסיר חסדו על להבא, וההוא רוחא
קדישא דטהירו עילאה שהאיר בנפשינו הוד כ"ק אממור
הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע יאיר לפנינו לראות דרך די
האמיתית.

"המעשה הוא העיקר" . . חלוקת הש"ס . . שיעורים בספר התניא. . בהוספה על השיעורים בחומש ותהלים . . לעשות כל זה בשמחה
ובטוב לבב, שאז יהיה לימוד המביא לידי מעשה – לקיים המצוות בהידור, ובמילא יהיו שני העניינים – הן "מעשה גדול" והן "תלמוד
גדול".

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

פרשת מקץ

מא וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלַם
וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר: ^א וְהִנֵּה מִן־הַיָּאָר עֹלֶת
שִׁבְעַת פְּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאוֹת בִּשָּׁר וַתִּרְעִינָהּ
בָּאָחוּ: ^ב וְהִנֵּה שִׁבְעַת פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֶיהֶן
מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בִּשָּׁר וַתַּעֲמִידֶנָּה
אֶצֶּל הַפְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר: ^ג וַתֹּאכְלֶנָּה
הַפְּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדָקוֹת הַבִּשָּׂר אֶת שִׁבְעַת
הַפְּרוֹת יָפוֹת הַמְרֹאָה וְהַבְּרִיאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה: ^ד
^ה וַיֵּשֶׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וְהִנֵּה ^ו שִׁבְעַת שַׁבָּלִים עֹלֹת
בִּקְנֶה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטֹבוֹת: ^ז וְהִנֵּה שִׁבְעַת שַׁבָּלִים
דְּקוֹת וְשֹׁדוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֶיהֶן:
^ח וַתִּבְלַעְנָה הַשַּׁבָּלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשַּׁבָּלִים
הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֹאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חָלוֹם:
^י וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתַּעֲסֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר
פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פִּתְרֹת אוֹתָם
לַפְּרָעָה: ^{יא} וַיַּדְבֵּר שֹׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה
לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פְּרָעָה קִצָּף
עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אוֹתִי בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֹׁר הַטַּבָּחִים
אוֹתִי וְאֶת שֹׁר הָאֲפִים: ^{יב} וַנַּחֲלִמָה חֲלוֹם בְּלִילָה
אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ בִּפְתָרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלָמְנוּ:
^{יג} וְשֵׁם אוֹתָנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשֹׁר הַטַּבָּחִים
וַנִּסְפָּר־לֹו וַיַּפְתָּר־לָנוּ אֶת־חֲלֹמֵינוּ אִישׁ בַּחֲלֹמוֹ
פָּתַר: ^{יד} וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתַר־לָנוּ כֵּן הָיָה אוֹתִי
הַשִּׁיב עַל־פָּנָי וְאוֹתוֹ תִּלָּה: ^{טו} וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחֲלֶף

שְׁמֹלְתָיו וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות א עמ' 85)

ופְּרָעָה חָלַם (מא, א) חֲלוֹמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף בַּפְּרָשָׁת וַיִּשָּׁב,
וְכֵן חֲלוֹמוֹתָיו שֶׁל פְּרָעָה, הֵיוּ סִבּוֹת לְגִלּוֹת מִצְרַיִם, שֶׁרָשׁ כָּל
הַגְּזִלוֹת. וּמִבְּאֵר בְּחִסְדִּיּוֹת, שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים, כִּי
בְּזֶמֶן הַגְּלוּת, הָאֵדָם הוּא בְּגֵדֵר 'חֹלֶם', כְּתוּב "בְּשׁוֹב ה' אֶת
שִׁיבֹת צִיּוֹן צִיּוֹן הָיְינוּ כְּחֹלְמִים". שָׁכָן, חֲלוֹם נֹדֵעַ מִכֵּחַ הַדְּמִיוֹן,
הַמֵּאֲחֵד שְׁנֵי דְבָרִים מְגֵדִים; וְאַף בְּזֶמֶן הַגְּלוּת כִּד: בְּשַׁעַת

הַתַּפְּלָה מְרַגֵּשׁ אָדָם דְּבִקּוֹת בָּהּ, וְלֵאחֲרֵי סִיּוֹם הַתַּפְּלָה הוּא
שׁוֹכֵחַ הַכֹּל וְשׁוֹקֵעַ בְּעֵינָיו הָעוֹלָם.

שְׁנֵי ^{טו} וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלֹמְתִי
וּפְתָר אֵין אוֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר
תִּשְׁמַע חֲלוֹם לַפְתָּר אוֹתוֹ: ^{טז} וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־
פְּרָעָה לֵאמֹר בְּלַעְדִּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת־שְׁלוֹם
פְּרָעָה: ^{יז} וַיַּדְבֵּר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף בַּחֲלֹמֵי הַנָּגִי
עֹמֵד עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר: ^{יח} וְהִנֵּה מִן־הַיָּאָר עֹלֶת
שִׁבְעַת פְּרוֹת בְּרִיאוֹת בִּשָּׁר וְיָפוֹת תֹּאֵר וַתִּרְעִינָהּ
בָּאָחוּ: ^{יט} וְהִנֵּה שִׁבְעַת פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת
אַחֲרֶיהֶן דְּלוֹת וְרָעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְדָקוֹת בִּשָּׁר
לֹא־רִאִיתִי כְּהִנֵּה בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם לָרַע:
^כ וַתֹּאכְלֶנָּה הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרָעוֹת אֶת שִׁבְעַת
הַפְּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאוֹת: ^{כא} וַתִּבְאֶנָּה אֶל־
קַרְפָּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְפָּנָה וּמְרִאִיתָן
רָע כֹּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיִקֶץ: ^{כב} וַאֲרָא בַּחֲלֹמִי
וְהִנֵּה ^{כג} שִׁבְעַת שַׁבָּלִים עֹלֶת בִּקְנֶה אֶחָד מְלֹאֵת
וְטֹבוֹת: ^{כד} וְהִנֵּה שִׁבְעַת שַׁבָּלִים צִמְחוֹת דְּקוֹת
שֹׁדְפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֶיהֶם: ^{כה} וַתִּבְלַעְנָן
הַשַּׁבָּלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשַּׁבָּלִים הַטֹּבוֹת
וַאֲמַר אֶל־הַחֲרָטְמִים וַאֲיֵן מִגִּיד לִי: ^{כו} וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל־פְּרָעָה חֲלוֹם פְּרָעָה אֶחָד הוּא אֶת
אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לַפְּרָעָה: ^{כז} שִׁבְעַת
פְּרוֹת הַטֹּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעַת הַשַּׁבָּלִים
הַטֹּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:
^{כח} וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרָעוֹת הַעֹלֹת אַחֲרֶיהֶן
שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעַת הַשַּׁבָּלִים הַרְקוֹת
שֹׁדְפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב: ^{כט} הוּא
הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים
עֲשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרָעָה: ^ל הִנֵּה שִׁבְעַת שָׁנִים
בָּאוֹת שִׁבְעַת גְּדוֹל בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם: ^{לא} וְקָמוּ
שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֶיהֶן וְנִשְׁפַּח כָּל־הַשִּׁבְעַת
בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם וְכָל־הָרָעָב אֶת־הָאָרֶץ: ^{לב} וְלֹא־

אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 מִה וַיִּקְרָא פֶּרְעָה שְׁם־יוֹסֵף צִפְנָת פַּעֲנֹחַ וַיִּתֵּן־לוֹ
 אֶת־אֲסֹנָת בַּת־פּוֹטִי פֶּרַע בֶּתָן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מו וַיֹּסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה בַּעֲמֻדוֹ לִפְנֵי פֶּרַע מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פֶּרַע וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 מז וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים:
 מח וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֵל ׀ שִׁבַּע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
 בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֹכֵל בַּעֲרִים אֹכֵל שְׂדֵה־
 הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבָתֶיהָ נָתַן בַּתּוֹכָהּ: מט וַיִּצְבֹּר
 יוֹסֵף כָּר כַּחֲלוֹל הַיָּם הַרְפָּה מֵאֹד עַד פִּירְחָדֵל
 לְסֹפֶר כִּי־אֵין מִסְפָּר: נ וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים
 בְּטָרִם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ אֲסֹנָת
 בַּת־פּוֹטִי פֶּרַע בֶּתָן אֵון: נא וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שְׁם
 הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמּוּלִי
 וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי: נב וְאֵת שְׁם הַשְּׁנִי קָרָא

אַפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בָּאֶרֶץ עֲנִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 433)

כִּי נִשְׁנִי אֱלֹקִים . . . כִּי הִפְרִנִי אֱלֹקִים (מא, נא-נב)

מְנַשֶּׁה - יוסף חָשַׁשׁ שֶׁבְּסָבִיבָה הַמִּצְרִית הַטְּמֵאָה יִשְׁכַּח
 אֶת בֵּית אָבִיו וַיֵּאבֹד אֶת צִדְקָתוֹ, וַקְרִיאַת שֵׁם זֶה הַזִּכְרָה לוֹ
 תְּמִיד סִבָּנָה זֶה וְכָךְ הַצְלִיחַ לְהִתְגַּבֵּר וְלֹא לִשְׁכַּח. אֲפְרַיִם -
 מוֹרָה עַל שֶׁלֵב שְׁנֵי וְנִשְׁעָלָה יוֹתֵר. לֹא זֶה בְּלִבְךָ שֶׁמְצָרִים לֹא
 הַשְׁפִּיעָה עָלָיו לְרַעָה, אֲלֹא הִיא עֲצָמָה הַבִּיאָה לִפְרִיּוֹן
 וְהַתְעַלּוֹת רוּחָנִית, בְּבַחֲנִית 'תְּרוֹן הָאֹר מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ'.

רביעי נ וַתִּכְלִינָה שִׁבַּע שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה
 בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם: נ וַתִּחְלִינָה שִׁבַּע שְׁנֵי הָרָעָב
 לָבוֹא כֹּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל־
 הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:
 נ וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹק הָעָם אֶל־
 פֶּרַע לֶלְחֶם וַיֹּאמֶר פֶּרַע לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ
 אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: נ וַהֲרָעַב
 הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב בָּאֶרֶץ

וַיֹּדַע הַשָּׁבָע בָּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן
 כִּי־כָבֵד הוּא מֵאֹד: נ וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוּם
 אֶל־פֶּרַע פַּעַמִּים כִּי־נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים
 וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ: נ וַעֲתָה יֵרָא פֶּרַע
 אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשִּׁיתָהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 נ יַעֲשֶׂה פֶּרַע וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וַחֲמֹשׁ
 אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע: נ וַיִּקְבְּצוּ
 אֶת־כָּל־אֹכֵל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה
 וַיִּצְבְּרוּ־כֹר תַּחַת יַד־פֶּרַע אֹכֵל בַּעֲרִים וַיִּשְׁמְרוּ:
 נ וַהֲיָה הָאֹכֵל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ לְשָׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב
 אֲשֶׁר תִּהְיוּן בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִפְרֹת הָאֶרֶץ
 בָּרָעָב: נ וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פֶּרַע וּבְעֵינֵי
 כָּל־עַבְדָּיו: נ וַיֹּאמֶר פֶּרַע אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא
 כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 29)

אֱלֹקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פֶּרַע (מא, נז) מִצְרַיִם, מִלְשׁוֹן מִצְרַיִם
 וַיִּגְבֹּל, אֵינָה נִוְתָּנָת מְקוֹם לְגִלּוּי אֱלֻקוֹת שְׁלֹמַעֲלָה מִהִטְבַּע.
 לָכֵן הַזִּכְרִי יוֹסֵף בְּדַבְּרָיו לְפֶרַע מֶלֶךְ מִצְרַיִם, אֶת שֵׁם אֱלֹקִים,
 בְּגִימְטְרִיא "הַשָּׁבַע": "אֱלֹקִים יַעֲנֶה . . . אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עוֹשֶׂה".
 וְכֹאֲשֶׁר מִשָּׁה רַבְּנּוּ אָמַר לְפֶרַע "כֹּה אָמַר ה' . . . שְׁלַח אֶת
 עַמִּי" - הַשִּׁיב לוֹ פֶּרַע "מִי ה' . . . לֹא יִדְעָתִי אֶת ה'".
 פֶּרַע אֵינוֹ מְפִיר בְּשֵׁם ה', שְׁלֹמַעֲלָה מִהִטְבַּע, וְאֵף אֵינוֹ
 רוֹצֵה לְהוֹדוֹת בְּקִיּוּמוֹ.

שלישי נ וַיֹּאמֶר פֶּרַע אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
 אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נָכוֹן וְחָכָם
 כְּמוֹךְ: נ אֶתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיד יִשְׁק
 כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ: נ וַיֹּאמֶר
 פֶּרַע אֶל־יוֹסֵף רֵאֵה נִתְּתִי אֶתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: נ וַיֹּסֶר פֶּרַע אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ
 וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ
 וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צוּאָרוֹ: נ וַיַּרְכֹּב אוֹתוֹ
 בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵי אֲבִירָד
 וְנָתַן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: נ וַיֹּאמֶר
 פֶּרַע אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פֶּרַע וּבִלְעָדִיד לֹא־יָרִים

יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את־האלהים
אני ירא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 88)

ויבר יוסף את אחיו, והם לא הפירוהו (מב, ח) מבאר
בחסידות, שיוסף עמד בדרגה געלית כזו, שגם בהיותו שליט
על מצרים שמר על דבקות בהקב"ה, הוא נשאר יוסף
הצדיק. השבטים, לעומת זאת, נאלצו להתרחק מהמולת
עולם הזה כדי לדבק בהקב"ה, ולכן פתרו להיות רועי צאן.
והם לא הפירוהו - לא היתה להם הפנה והכנה בדרגת
יוסף, שכן לפי דרגתם אי אפשר להיות דבוק בה' אלא מתוך
התבודדות.

חמישי יט אם־פנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית
משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון
פתיכם: ואת־אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו
דבריכם ולא תמותו ויעשו־כן: כא ויאמרו איש
אל־אחיו אבל־אשמים | אנחנו על־אחינו אשר
ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו
על־כן באה אלינו הצרה הזאת: כג ויען ראובן
אתם לאמר הלא אמרתי אליכם | לאמר
אל־תחטאו בילד ולא שמעתם וגם־דמו הנה
נדרש: כד והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ
בינתם: כה ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם
וידבר אלהם ויקח מאתם את־שמעון ויאסר
אתו לעיניהם: כו ויצו יוסף וימלאו את־כליהם
בר ולחשיב כספיהם איש אל־שקו ולתת להם
צדה לדרך ויעש להם כן: כז וישאו את־שכרם
על־חמריהם וילכו משם: כח ויפתח האחד את־
שקו לתת מספוא לחמרו במלון וירא את־כספו
והנה־הוא בפי אמתחתו: כט ויאמר אל־אחיו
הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא לפם
ויחדו איש אל־אחיו לאמר מה־זאת עשה
אלהים לנו: לו ויבאו אליעקב אביהם ארצה
כנען ויגידו לו את כל־הקרת אתם לאמר:
דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו

מצרים: נ וכל־הארץ באו מצרימה לשבר
אל־יוסף כי־חזק הרעב בכל־הארץ:
מב וירא יעקב כי יש־שבר במצרים ויאמר
יעקב לבניו למה תתראו: ב ויאמר הנה
שמעתי כי יש־שבר במצרים רדו־שמה
ושברו־לנו משם ונחיה ולא נמות: ג ויגידו
אחיו־יוסף עשרה לשבר בר ממצרים: ד ואת־
בנימין אחי יוסף לא־שלח יעקב את־אחיו כי
אמר פני־קראנו אסון: ה ויבאו בני ישראל
לשבר בתוך הפאים כי־היה הרעב בארץ
כנען: ויוסף הוא השליט על־הארץ הוא
המשביר לכל־עם הארץ ויבאו אחי יוסף
וישתחו־לו אפים ארצה: ז וירא יוסף את־
אחיו ויברם ויתנפר אליהם וידבר אתם קשות
ויאמר אלהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען
לשבר־אכל: ח ויבר יוסף את־אחיו והם לא
הפירוהו: ט ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם
להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות
את־ערות הארץ באתם: י ויאמרו אליו לא
אדני ועבדיך באו לשבר־אכל: יא כלנו בני
איש־אחד נחנו כנים אנחנו לא־היו עבדיך
מרגלים: יב ויאמר אלהם לא כִּי־ערות הארץ
באתם לראות: יג ויאמרו שנים עשר עבדיך
אחים | אנחנו בני איש־אחד בארץ כנען
והנה הקטן את־אבינו היום והאחד איננו:
יד ויאמר אלהם יוסף הוא אשר דברתי אִלְכֶם
לאמר מרגלים אתם: טו בזאת תפתנו חי פרעה
אם־תצאו מזה כי אם־יבוא אחיכם הקטן
הנה: טז שלחו מכם אחד ויקח את־אחיכם
ואתם האסרו ויפתנו דבריכם האמת אתכם
ואם־לא חי פרעה כי מרגלים אתם: יז ויאסף
אתם אל־משמר שלשת ימים: יח ויאמר אלהם

שְׁלַחַה הַנֶּעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא
נְמוּת גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אַתָּה גַם־טַפֵּנוּ: ^א אַנְכִּי
אֶעֱרַכְנוּ מִיַּדִּי תִּבְקַשְׁנוּ אִם־לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיָּךְ
וְהַצַּגְתִּיו לִפְנֵיךָ וְחַטָּאתִי לָךְ פְּלִיטִים: ^ב כִּי
לֹא־הִתְמַהֲמַהֲנוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעַמִּים:
^ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן | אִפּוֹאֵ
זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָל־כֶּסֶף וְהוֹרִידוּ
לְאִישׁ מִנְחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דָּבָשׁ נִכְאֹת וְלֹט
בְּטָנִים וּשְׁקָדִים: ^ד וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קָחוּ בְיַדְכֶם
וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיתֶכֶם תְּשִׁיבוּ
בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא: ^ה וְאֶת־אֲחִיכֶם קָחוּ
וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: ^ו וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם
רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם
אֲחֵר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאַנִּי כְּאֲשֶׁר שִׁכַּלְתִּי שִׁכַּלְתִּי:
^ז וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־
כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצֻּרִים
וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 198)

הֲלֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם . . . אֵל תַּחֲטְאוּ בַּיָּד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם
(מכ, כב) וְקָשָׁה, הִיתְכֵּן שָׁבָה בְּשַׁעַת שְׁאֲחִיר מוֹדִים שִׁחֲטָאוּ
וּמַצְדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין, מִצָּא רְאוּבֵן לִנְכוֹן לְהַגְדִּיל אֵת
צַעֲרָם. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁמַסִּיּוֹם דְּבָרֵי הַשִּׁבְטִים "עַל כֵּן בָּאָה
אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" נִרְאָה שֶׁהַתְּחַרְטוּ מִחֲמַת הַצָּרָה, לֹא
מִשׁוּם שֶׁהַפִּירוּ בַּחֲמַת הַחֲטָא עֲצֻמוֹ. לָכֵן אָמַר לָהֶם רְאוּבֵן,
שִׁחֲטָה צְרִיכָה לְבוֹא מִתּוֹךְ הַפָּרָה בַּחֲמַת הַחֲטָא כְּשֶׁלְעֲצֻמוֹ
- כִּפִּי שְׂאֵמַר לָהֶם בְּשַׁעֲתוֹ.

שִׁשׁ ^א וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר
עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּטְבַח טֶבֶח
וְהִכֵּן כִּי אֶתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרִים: ^ב וַיַּעַשׂ
הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: ^ג וַיֵּרָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁב
בְּאֲמַתְחִיתֵנוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹכְאִים לְהַתְגַּלֵּל
עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וְלִקְחַת אֶתֶּנוּ לַעֲבָדִים

כְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ: ^א וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ
לֹא הִיָּינוּ מִרְגָּלִים: ^ב שְׁנִים־עֶשְׂרִי אֲנַחְנוּ אֲחִים
בְּנֵי אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ
בְּאָרֶץ כְּנָעַן: ^ג וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ
בְּזֹאת אֲדַע כִּי בְנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו
אֶתִּי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: ^ד וְהִבִּיאוּ
אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים
אַתֶּם כִּי בְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אַתֶּן לָכֶם
וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ: ^ה וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם
וְהִנֵּה־אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף בְּשִׁקּוֹ וַיֵּרָא אֶת־צָרוּרֹת
כֶּסֶפִּיהֶם הִמָּה וַאֲבִיהֶם וַיֵּירָאוּ: ^ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶתִּי שִׁכַּלְתָּם יוֹסֵף אֵינָנו וְשָׁמַעוֹן
אֵינָנו וְאֶת־בְּנֵימִין תִּקְחוּ עָלֵי הֵן כְּלָנָה: ^ז וַיֹּאמֶר
רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֹא־אֲמַר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם־
לֹא אֲבִיאוּ אֵלַיָּךְ תִּנָּה אֹתוֹ עַל־יָדִי וְאַנִּי אֲשִׁיבֶנּוּ
אֵלַיָּךְ: ^ח וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֲחִיו מָתָה
וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־כֶּה וְהוֹרִדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בִּגְזוֹן שְׂאוֹלָה:
מג ^א וְהָרַעֵב כָּבֵד בְּאָרֶץ: ^ב וַיְהִי כְּאֲשֶׁר כָּלוּ
לֵאכֹל אֶת־הַשֹּׁבֵר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שָׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מַעֲט־אֶכֶל:
^ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֹא־אֲמַר הַעַד הַעַד בָּנוּ הָאִישׁ
לֹא־אֲמַר לֹא־תֵרָאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֶתְכֶם:
- אִם־יִשְׁדֹּךְ מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֶתְנוּ נִרְדָּה
וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל: ^ה וְאִם־אֵינָךְ מִשְׁלַח לֹא נִרְדָּה
כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא־תֵרָאוּ פָנַי בְּלִתִּי
אֲחִיכֶם אֶתְכֶם: ^ו וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה תִּרְעַתֶּם לִי
לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֵח: ^ז וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל
שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדֵתָנוּ לֹא־אֲמַר הָעוֹד
אֲבִיכֶם חַי ה' הִישׁ לָכֶם אֵח וְנִגְדַּלְו עַל־פִּי
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע כִּי יֹאמַר הוֹרִידוּ
אֶת־אֲחִיכֶם: ^ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיו

וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: ^א וַיֵּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: ^ב וַיֹּאמְרוּ כִּי אֲדֹנֵי יָרֵד יֵרְדֵנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁבַר־אֶכָּל: ^ג וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתַּחֲהָ אֶת־אֲמַתְּחֹתֵינוּ וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחֹתוֹ כֶּסֶפֵּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וְנִשְׁבַּ אֹתוֹ בִּידֵנוּ: ^ד וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדֵנוּ בִּידֵנוּ לְשֹׁבַר־אֶכָּל לֹא יָדַעְנוּ מִי־שָׁם כֶּסֶפֵּנוּ בְּאֲמַתְּחֹתֵינוּ: ^ה וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי אֲבֹיְכֶם נָתַן לָכֶם מִמָּמֹן בְּאֲמַתְּחֹתֵיכֶם כֶּסֶפְכֶּם בָּא אֵלַי וַיֹּצֵא אֱלֹהִים אֶת־שִׁמְעוֹן: ^ו וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מַיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לַחֲמֹרֵיהֶם: ^ז וַיִּכְנֶסוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בַּצְּהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֵאָכְלוּ לֶחֶם: ^ח וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אֶרְצָה: ^ט וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבֹיְכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם הָעוֹדֵנוּ חַי: ^י וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לַעֲבָדְךָ לְאֲבֹנֵינוּ עוֹדֵנוּ חַי וַיִּקְרוּ כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ: ^{יא} וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אַחִיו בֶּן־אֹמֶר וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִחַנֵּד בְּנִי: ^{יב} וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֲחִיו וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה: ^{יג} וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: ^{יד} וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדוֹ וּלְהֶם לִבְדָּם וּלְמִצְרַיִם הָאֹכְלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת־הָעֶבְרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרַיִם: ^{טו} וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּכֹּהֲנֹתוֹ וְהַצֹּעִיר כַּצֹּעֲרָתוֹ וַיִּתְּמֵהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: ^{טז} וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֹשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ^{יז} מִדֹּ ^{יח} וַיֵּצְאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת־אֲמַתְּחַת

הָאֲנָשִׁים אֶכָּל כַּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחֹתוֹ: ^{יט} וְאֶת־נְבִילֵי נְבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּפִי אֲמַתְּחַת הַקָּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ כַּדְּבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: ^כ הַכֹּהֵן אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם: ^{כא} הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאֲמַרְתָּ אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה: ^{כב} הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בֹו וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בֹּו הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: ^{כג} וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ^{כד} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנֵי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשֹׂת כַּדְּבַר הַזֶּה: ^{כה} הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אֲמַתְּחֹתֵינוּ הִשְׁכַּנּוּ אֵלַיךְ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב: ^{כו} אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מֵעֲבָדֶיךָ וּמָת וְגַם־אֲנַחְנוּ נָהִיָּה לְאֲדֹנֵי לַעֲבָדִים: ^{כז} וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כַּדְּבָרֵיכֶם כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים: ^{כח} וַיִּמְהָרוּ וַיֹּרְדּוּ אִישׁ אֶת־אֲמַתְּחֹתוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְּחֹתוֹ: ^{כט} וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹל הַחֹל וּבְקָמָן כִּלְיָה וַיִּמְצָא הַגִּבְעִי בְּאֲמַתְּחַת בְּנִימִן: ^ל וַיִּקְרָעוּ שִׁמְלֹתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֲמֹרֹו וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: ^{לא} וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאֲחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדֵנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה: ^{לב} וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי: ^{לג} וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֲדֹנֵי מַה־גִּדַּפְּר וּמַה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֹבְדִים לְאֲדֹנֵי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגִּבְעִי בִידּוֹ: ^{לד} וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂת וְזֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבְעִי בִידּוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד וְאַתֶּם עֵלּוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבֹיְכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 359)

חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ (מד, ז) חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן גִּנְאִי (רש"י)
יהודי קדוש - וחלין (גשמיית) הם שני עולמות, והעסוק
בעניני חל גנאי הוא לו. גם כשהוא מקים את הצווי "ששת
ימים תעבד וצשית כל מלאכתך", אין הוא משפיל את עצמו
למצב של "חלין", אלא להפך: הוא מעלה את החלין לדרגת
'חלין שנעשו על טהרת הקדש'. וזאת - על ידי "כל מעשיך
יהיו לשם שמים".

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיהו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

שביעי ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד
ונסכה: פ יא ובראשי חדשיכם תקריבו עליה
ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני-שנה שבעה תמימים: יב ושלשה עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני
עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:
יג ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש
האחד עליה ריח ניחח אשה ליהוה: יד ונספיהם
חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל
ורביעת ההין לכבש יין וזאת עלת חדש בחדשו
לחדשי השנה: טו ושעיר עזים אחד לחטאת
ליהוה על-עלת התמיד יעשה ונסכו: ס

★ ★ ★
חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מבורך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמוה רבא מבורך
לעלם ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאר,
ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמוה
דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא
ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו
אמן: אמן

★ ★ ★

מפטיר מב ביום הששי נשיא לבני גר אליסף
בן-דעואל: ט קרבנו קערת-כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: מד כף אחת עשרה זהב מלאה
קמרת: מה פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-
אחד בן-שנתו לעלה: טו שעיר-עזים אחד
לחטאת: טז ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה
זה קרבן אליסף בן-דעואל: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותימכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִימ וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(טו) וְנִלְווּ, וְיִתְחַבְּרוּ. וְהָיוּ לִי לְעָם, כְּלוּמַר, לְהֵאמֹר בְּחַי וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךָ, אֲבָל שִׁכְנֵתִי תִּהְיֶה בְּתוֹכָךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הָרַבִּים. (טז) חֲלָקוּ, לְחַלְתֵּנוּ וּלְחָלְקוּ. (יז) הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שֶׁתָּקִין כָּל הָאֲמוֹת מִפְּנֵי ה'. כִּי גֵעֹר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וּמִצִּיגָה. מִמָּעוֹן קִדְשׁוֹ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְרֹדֶת לְעִשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם. (א) וַיִּרְאֵנִי, בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁטְנוֹ, לְקַטְרַג עָלָיו. עַל שֶׁלֹּא מִיָּחָד בִּבְנֵי שְׁנָשׂאֵי נָשִׁים נִבְרָאוּ. (ב) הַבְּחֵר בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּבִ"ה שֶׁהוּא בּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנוּתָהּ. הֲלוֹא זֶה אֹדֵר מִצַּל מֹאֲשׁ, כְּלוּמַר, אִיךְ תִּקְטָרַג עָלָיו, הֲלֹא הוּא כְּמוֹ אֹדֵר (ע"ן שְׁמִנְדְּרִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצְוָה מֹאֲשׁ. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשַׁלֵּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָב בֶּן קֹלְטָה וְצִדְקִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָה נְבִיאֵי הַשָּׁמַר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצַּל מִן הַשְׂרָפָה (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בַּמִּסְכָּת סִנְהֶדְרִין דָּף צ"ג, וְאֵם כֵּן זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאִיךְ תִּקְטָרַג עָלָיו. (ג) הָיָה לָבֶשׂ בְּגָדִים צוּאִים, כְּלוּמַר עֲדֵינוּ הָיָה עָלָיו הָעוֹן שֶׁלֹּא מִתָּה

עטרת מרים

יֵד רָנִי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁתְּנִירוּ וְקִבְּלוּ דַת הָאֵמֶת, וּבְכֵל זֹאת וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךָ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַת בִּירוּשָׁה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי תִשְׁלַחְתָּ הַקּוֹדֶמֶת הַתְּהִי לְמַחֲרִיר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלְחֹת וְ

הָיָה אֵלֵיכֶם, לְבַשֵּׁר אַחֲכֶם כִּי יֵשׁ תִּקְוָה:

טו וְנִחַל יְהוָה הַמְּקוֹם וְנִחַל אֶת־

יְהוּדָה לְהוֹיֵת חֲלָקוֹ לְעוֹלָם עַל־

אֲדָמַת הַקֶּדֶשׁ וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה

וּבְחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם לְהִשְׁכִּין שָׁם

שִׁכְנֵתוֹ כְּמֹאז: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר

מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעֹר מִמָּעוֹן

קִדְשׁוֹ: א וַיִּרְאֵנִי בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוּא

הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל בַּתְּחִלָּתוֹ וְכֵן בֵּית שֵׁנִי, עַד

עוֹרָא ג) עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה

שָׂרָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהַשְׁטָן עֹמֵד

עַל־יְמִינוֹ עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁטְנוֹ

לְקַטְרַג עָלָיו שֶׁלֹּא מִיָּחָד בִּבְנֵי שְׁנָשׂאֵי

נָשִׁים נִבְרָאוּ: ב וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יְהוָה

אֶל־הַשְׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בֶּךְ הַשְׁטָן

וַיַּעַר יְהוָה בְּעַל הַרְחִמִים בֶּךְ

הַבְּחֵר בִּירוּשָׁלַם הֲלוֹא זֶה הֲלֹא

יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא כְּאֹדֵר עַד

שֶׁאֵתָּה בּוֹ הָאֵשׁ קָצַת מִצַּל מֹאֲשׁ כִּי

הַשְׂרָפָה בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם

אַחָב בֶּן קֹלְטָה וְצִדְקִיָּהוּ נְבִיאֵי

הַשָּׁמַר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצַּל מִן הַשְׂרָפָה (וּרְמִיָּה

כְּט, וּסְנֶהֲדִרִין צ"ג) אִיךְ נִשְׂרַפּוּ בְּגָדָיו,

וְאֵם כֵּן זְכוּתוֹ רַב וְאִיךְ תִּקְטָרַג עָלָיו:

ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבֶשׂ בְּגָדִים צוּאִים

קִדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׁטְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בֶּךְ הַשְׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בְּיָד הַבְּחֵר בִּירוּשָׁלַם הֲלוֹא זֶה אֹדֵר מִצַּל מֹאֲשׁ: ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבֶשׂ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד מְלַכְלָכִים מַעֲזָן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנָּשִׁים הַנִּבְרָאוֹת תַּחַת בְּנֵי וְלֹא יִרְשׁוּ אוֹתָן, וְהוּא לֹא מִיָּחָד בְּהֵם וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ד וַיַּעַן הַמֶּלֶאךָ שְׁעַמְד וְהוֹשַׁע לִפְנֵי וַיֹּאמֶר אֶל הָעוֹמְדִים הָעֹמְדִים לִפְנֵי לֵאמֹר הִסְרֹו הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעֲלֵיו מִהוֹשַׁע רָצוֹנו לֹאמֹר: יִבְדִּילוּ בְּנֵי אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם וַיִּמְחֹלוּ לוֹ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶאךָ אֵלָיו לִהְיוֹשַׁע רֹאֵה הַעֲבָרְתִּי מֵעֲלִיד עֹנֵךְ שְׁהִיה בְּךָ עַל שְׂלֹא מוֹחִית בָּהֶם וְהַלְבֵּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת

חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נָקִיִּים, כְּשִׁיסָר הָעוֹן יְגוּלָה תִּזְכּוּת: ה וַאֲמַר אֲנִי וְכִרְיָה אֲמַרְתִּי אֶל הַמֶּלֶאךָ וַיִּשְׁמְעוּ צִנִּיף טְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשַׁע לְחַנּוּ לְהוֹיָתוֹ שׁוֹב בְּתוֹן גְּדוֹל עִם מִצְנַפֶּת עַל רֹאשׁוֹ, וְנִתְקַבְּלוּ דְבָרֵי וַיִּשְׁמְעוּ הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֶׁהוּ בְּגָדִים שֶׁל בְּתוֹן גְּדוֹל וּמֶלֶאךָ יִהְיֶה עֹמֵד בְּכָל מִשְׁדֵּי תוֹכָן שְׁעַמְדָּה שֶׁל ה':

ו אִזְּ כַּעַת הַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי בְּתוֹן גְּדוֹל וַיַּעַד מֶלֶאךָ יִהְיֶה הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל־וְהִתְרָה בּוֹ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר: ז כֹּה־אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱסִיבְרָכִי תִלְךָ שְׁתַּחֲבֹהֵג בְּמִדּוֹת ה' וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי מִשְׁמֶרֶת תּוֹרַת ה' וּמִצְוֹתַי תִּשְׁמֹר וְגַם־אֶת־הָאֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי שְׁמִשְׁנֵיהֶם עַל עֲבֻדַּת הַבַּיִת וְדִינֵי הַתְּרַבּוּנוֹת וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי אֶת הַחֲצוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהִשְׁגִּיחַ עַל מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת

בְּכָל פְּרִיטוֹ, אִזְּ אֲנִי מְבַטֵּחַ לְךָ וְנִתְּתִי לְךָ יֵצֵא מִמֶּנּוּ חֹסֶר לְעֵתִיד לֵבֵא שְׁיִשְׁמְשׁוּ בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם יִתְקַדְּשׁוּ בְּמִלְאָכִים, וְהֵם יִהְיוּ מְהֻלָּכִים בֵּין הַמִּלְאָכִים הַנִּצְחִיִּים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֹה וְיִתְהַלְכוּ עִמָּהֶם בְּחִיָּהֶם:

ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשַׁע ו הִכְתָּן הַגְּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי ו הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשַׁע עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה:

בְּיָדֵיהֶם עַל הַכֶּנֶן הַהוּא הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה ה' בַּעֲצֻמוֹ יִחְקֹק צִרוֹת עַל הָאֲבָנִים לִפְתּוֹן, כְּלוֹמֵר הוּא יִתֵּן כֹּחַ וְעֹז עַל הַמִּלְאָכָה. נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירֹו אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְּ לֹא יִהְיֶה עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶסְלַח, וְאִזְּ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְפַּד הַיִּחִיד נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת

בְּכִנּוּי (ד) הִסְרֹו הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעֲלֵיו, כְּלוֹמֵר, הִפְרִישׁוּ אֶת בְּנֵי מִנְשׁוֹתֵיהֶם הַנִּזְכָּרוֹת, וְיִסַּר הָעוֹן מִיְהוֹשַׁע. וַיֹּאמֶר אֵלָיו, הַמֶּלֶאךָ אָמַר לִיְהוֹשַׁע. הַעֲבָרְתִּי מֵעֲלִיד עֹנֵךְ, כְּמוֹת שְׁצִינָה לְהַפְרִישׁ בְּנֵי הַמִּתְקַבְּרִינִי, הַעֲבָרְתִּי מֵעֲלִיד הָעוֹן שְׁהִיה בְּךָ מַחְלָצוֹת, חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נָקִיִּים, כְּלוֹמֵר וְכִזָּאת: (ה) וַאֲמַר, וְהָ מִאֲמַר וְכִרְיָה

הַנְּבִיא, שְׁאֵמַר, הַתְּפִלָּתִי עָלָיו. צִנִּיף טְהוֹר עַל רֹאשׁוֹ, כְּלוֹמֵר שְׁתִּיהָ לֹא כִּתֵּר כְּהֵנָּה גְּדוֹלָה לוֹ וְלִרְעֻעוֹ אַחֲרָיו, בֵּינוֹן שְׁפָרְשׁוּ מִן הַנְּשִׁים הַנִּזְכָּרוֹת. וּמֶלֶאךָ ה' עוֹמֵד, כְּדֵי רֹאֵה וְכִרְיָה כְּמִרְאָה הַנְּבִיאָה, שְׁעַד שְׁיִשְׁמְעוּ הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשַׁע, יִהְיֶה מֶלֶאךָ ה' עוֹמֵד.

ו וַיַּעַד, הַתְּרָה בּוֹ: (ז) תִּדְרִין אֶת בֵּיתִי, תִּשְׁפֹּט וְתִתֵּן פְּקִיד עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֻצְרֵי, הַעֲזָרָה וְסִבִּיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתְּתִי לְךָ מְהֻלָּכִים, בְּזִמְנֵי תַחֲנוּת הַמַּתִּים אֲמַתָּה אוֹתְךָ וְתִתֵּן מַחֲלָךְ. בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֹה, בֵּין הַמִּלְאָכִים שֶׁהֵם עוֹמְדִים וְקוֹמִים לְעוֹלָם. (ח) וְרַעֲיֶיךָ, הֵם חֲנִינָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹרִית. כִּי אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה, שְׁנֵם הֵם נִצְלוּ מִכַּבְּשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹךְ, וְרִאשִׁיִּים הֵם לְהַעֲשׂוֹת נִסִּים עַל יָדָם. כִּי הִנֵּנִי מִבִּיא, כְּלוֹמֵר, וְהַדְּבֹר הוּא שְׁהִנֵּנִי מִבִּיא. אֶת עַבְדִּי צֶמַח, אֶת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחִי. כְּמוֹ שְׁתֹּכֵחַ "וְיִתְקַבְּלֵנִי לְדוֹד צֶמַח צִדִּיק" (יִרְמְיָה כגה). ט) כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן, יִסּוֹד הַבַּיִת אֲשֶׁר יִסְדָּהֶם בְּיוֹם פֹּרֵשׁ וְאַחֵר כְּדֵי תִּתְקַבְּלֵה הַמִּלְאָכָה. עַל אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם, סוּפוֹ לְהַרְחִיב עַל אֶחָד פִּי שְׁבַעַה, כִּי נִתֵּן חֲקִיבָה עֲצִיּוֹ לְהַרְבּוֹת אֶת כְּבוֹד הַבַּיִת בְּכִנּוּנוֹ. הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה, מִתִּיר אֶת קַשְׁוִּירָה, כְּלוֹמֵר, מִפֶּר גִּצַּת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר כָּתְבוּ שְׂטָנָה לְכַסֵּל אֶת הַמִּלְאָכָה. וּמִשְׁתִּי, וְהַסִּירֹו אֶת עוֹן, אֶת הָעוֹנוֹת וְעוֹשִׁים. בְּיוֹם אֶחָד, בְּיוֹם שְׁיִסְפַּד הַיִּחִיד, אִזְּ תִּשְׁכְּנוּ לְכַסֵּת. י) אֶל תַּחַת גִּפֶּן וְגו', כְּלוֹמֵר תִּשְׁכְּנוּ לְכַסֵּת, אִישׁ תַּחַת

וְנִתְּתִי לְךָ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֹה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשַׁע ו הִכְתָּן הַגְּדוֹל אֶתֶה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי ו הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשַׁע עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה:

בְּיָדֵיהֶם עַל הַכֶּנֶן הַהוּא הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה ה' בַּעֲצֻמוֹ יִחְקֹק צִרוֹת עַל הָאֲבָנִים לִפְתּוֹן, כְּלוֹמֵר הוּא יִתֵּן כֹּחַ וְעֹז עַל הַמִּלְאָכָה. נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירֹו אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְּ לֹא יִהְיֶה עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶסְלַח, וְאִזְּ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְפַּד הַיִּחִיד נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת

וְנִתְּתִי לְךָ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֹה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשַׁע ו הִכְתָּן הַגְּדוֹל אֶתֶה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי ו הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשַׁע עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה:

בְּיָדֵיהֶם עַל הַכֶּנֶן הַהוּא הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה ה' בַּעֲצֻמוֹ יִחְקֹק צִרוֹת עַל הָאֲבָנִים לִפְתּוֹן, כְּלוֹמֵר הוּא יִתֵּן כֹּחַ וְעֹז עַל הַמִּלְאָכָה. נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירֹו אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְּ לֹא יִהְיֶה עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶסְלַח, וְאִזְּ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְפַּד הַיִּחִיד נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת

וְנִתְּתִי לְךָ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֹה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשַׁע ו הִכְתָּן הַגְּדוֹל אֶתֶה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי ו הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשַׁע עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה:

בְּיָדֵיהֶם עַל הַכֶּנֶן הַהוּא הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה ה' בַּעֲצֻמוֹ יִחְקֹק צִרוֹת עַל הָאֲבָנִים לִפְתּוֹן, כְּלוֹמֵר הוּא יִתֵּן כֹּחַ וְעֹז עַל הַמִּלְאָכָה. נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירֹו אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְּ לֹא יִהְיֶה עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶסְלַח, וְאִזְּ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְפַּד הַיִּחִיד נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת

וְנִתְּתִי לְךָ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֹה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשַׁע ו הִכְתָּן הַגְּדוֹל אֶתֶה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִישִׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי ו הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשַׁע עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה:

שִׁי לְמִוְרָא

בשבתו, בכל ישובו ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. (כד) ויצאו ויראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שיבואו להשתתות לה, ויצאו מירושלים לעמק יהושפט. ויראו את פגרי מחנה גוג וימגו שפשונו בה' וחשבו לעשות כנגדו

וּמִדֵּי שֵׁשֶׁת בְּשִׁפְתּוֹ יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה: כִּי וַיֵּצְאוּ
וַיֵּרְאוּ בַּפָּנִי הָאֵלֶּנָּשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי
תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֶה
וַהֲיוּ דֹרָאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כִּי וַהֲיָה מִדֵּי
חֶדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שֵׁשֶׁת בְּשִׁפְתּוֹ יָבֹא
כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה:

שמואל א פרק כ

יְהוָא יֹאמַר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מִתָּר חֹדֶשׁ וְנִכְבְּדָתָּ
כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶיךָ׃ מִבּוֹ יֹאמַר יְהוֹנָתָן
לְדוֹד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְנוּ שְׂנֵינוּ

אֲנִיחֵנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לְאֹמֹר יְהוָה יְהִיָּה | פִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעֵי
וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

ההפטרות לשמו"ת לקמן עמודים רכה - רלו

לְאַחַר שְׁמַסִּיִּים הֶהְפְּטָהּ יְאֹמֵר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֱלֹ

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק כָּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֻמָּן כָּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּכִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנָּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנֹה, עַל פְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

טו ויקץ שלמה כשהקין ידע והנה חלום נבואי וירושלם ויעמוד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלול ויעש שלמים לתת תודה לה'
יתברך ויעש משתה לכל-עבדיו: טז אז תבאנה שתיים נשים וזות אליהמלך ותעמדנה לפניו: הקרה ה' לפניו משפט שיתברר ממנו כי מלא ה'
שאלתו ותחזין אמת: יז ותאמר האשה האחת כי אדני מאין דברי אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי ביום
השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדיו אינור אתנו בבית וזלתי שתיים-אנחנו בבית לא דר בו איש וזלחנו אף ביתר החדרים:
יט וימת בן-האשה הזאת לילה
אשר שכבה עליו והעמידה עליו
ומת, כי אם היה על ידי חולי, היו
הנשים המבקות יודעות בן מי הוא:
כ ותקם בתוך הלילה ותקח
את-בני מאצלי ואמתך ישנה
ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה
המת השכיבה בחיקי ולא
הרגשתי בדרך: כא ואקם בפקר
להניק את-בני והנה-מת
ואתבונן אליו בפקר והנה לא-
היה בני אשר ילדתי שלשה ימים
קודם, והפירה שנה המת הוא נולד
עמה שפבר ויבר הנולד עתה מן בן
שלשה ימים: כב ותאמר האשה
האחרת לא כי בני החי ובגד
המת וזאת אמרת לא כי בגד
המת ובני החי ותדברנה לפני
המלך דברו פמה פעמים, ובכל פעם
הקדימה המובעת בגד המת ובני החי,
כזה השפיל שעקר מנפחה הוא רק
שגם לה גם להברחה לא ידעה: כג
ויאמר המלך וזאת אמרת וזה
בני החי ובגד המת וזאת אמרת
לא כי בגד המת ובני החי: כד
שכסוף דבריה בגד המת לבני החי,
מבואר שנה הוא מה שהיא רוצה,
שיתה המת בן הברחה, ולברר זאת
אמר המלך שלמה כד ויאמר
המלך קחילי חרב ויביאו חרב

הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ג

שי למורא

טו ויקץ שלמה והנה
חלום, כשהקין ראה שהתקום
חלומי, שנתן לו ה' חכמה
יתרה. טז אז תבאנה, או
באנו. כה) גזרו, חקכו לשנים.

טו ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלים

ויעמוד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלול

ויעש שלמים ויעש משתה לכל-עבדיו: טז אז תבאנה שתיים נשים

וזות אליהמלך ותעמדנה לפניו: יז ותאמר האשה האחת כי אדני אני

והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי ביום

השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדיו אינור אתנו

בבית וזלתי שתיים-אנחנו בבית: יט וימת בן-האשה הזאת לילה אשר

שכבה עליו: כ ותקם בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי ואמתך ישנה

ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה המת השכיבה בחיקי: כא ואקם בפקר

להניק את-בני והנה-מת ואתבונן אליו בפקר והנה לא-היה בני אשר

ילדתי: כב ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת וזאת

אמרת לא כי בגד המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: כג ויאמר

המלך וזאת אמרת וזה-בני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד

המת ובני החי: כד ויאמר המלך קחילי חרב ויביאו חרב

המלך: כה ויאמר המלך גזרו את-הילד החי לשנים ותנו את-החצי

לפני המלך: כה ויאמר המלך גזרו את-הילד החי לשנים ותנו את-החצי לאחת:

כו וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בָּנָה הָיִי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ נַחֲמָמָה רַחֲמִיָּה עַל־בָּנָה וַתֹּאמֶר | בִּי אֲדֹנִי תִגְדֹּל אֶת־הַיָּלֹד הַחַי וְהַמֵּת אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אִמֶּרֶת גַּם־לִי גַם־לְךָ לֹא יִהְיֶה גְזֹרוֹ: כו וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּגְדֹּלֶה אֶת־הַיָּלֹד הַחַי וְהַמֵּת לֹא תִמְיָתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמָה יֵלֶכֶת אֵלֵיהֶם בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד

עצרת מרים

אֵלֶּה אֲמַר יְהוָה הַשְׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
הַדָּם עֵינֵי שְׂרָפָר רִגְלֵי אֵיזֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵיזֶה מְקוֹם
תִּרְצוּ לַחֲדָר בַּעַת מְנוּחָתִי לְהִשְׁרֹת שְׂכִנְתִּי, אֵינִי בְּרָאִי לִי: בּוֹאֲתִי כִלְאֵלָה
שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָדִי עֲשֵׂתָהּ וְרַק אַחֲרַי כֵּן וַיְהִיו כִּלְאֵלָה שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ,
וַאֲנִי קְדוּשִׁים כְּמוֹנֵי נְאֻם־יְהוָה וְעַם
שָׂאֲנִי רָם עַל רַמִּים, עַם כָּל הָאֵל
וְאֵלֶּה אֲבִיט אֶלְעִנִי וְנִכְהַרְוֹת
שְׂרֹחֵי וְשִׁפְרָת כְּעֶבֶר הַצֶּעֶר וְהַעֲלֵנוּ,
וּבְכָל זֹאת וְחָרַד עַל־דְּבָרִי מְחֹרָד
לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלִי: ג אֲבָל עַתָּה אֵין לִי
חֶפֶץ בָּכֶם, שֶׁחֵר שׁוֹחֲטִי הַשּׁוֹר הוּא
מִכְּבֹד־אִישׁ אֶת בְּעֻלּוֹ שֶׁל הַשּׁוֹר וְהָלַךְ
מִמֶּנּוּ, לִפְקֹד וּזְכֹת הַשֵּׁל דוֹמָה לִפְנֵי
בַּעֲרָה פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה מִנְּחָל הוּא
הוּא לִפְנֵי בְּדַם־חִיּוֹר מִזֶּבֶד
וְהַמִּקְטֹרֶת לִבְנֹת מִכְבָּד אוֹתִי אֲנִי
בְּתִשְׁרֹת אוֹנֶם, גַּם־הִקְחָם שִׁשְׁחוּתִים
הַשּׁוֹר וְזֹבְחִים הַשֵּׁה, גַּם הִקְחָה כְּמוֹ
עוֹרָה פֶּלֶב וְיַעֲלֶה דָם חִיּוֹר הוֹאִיל כִּי
בָּחֲרוּ בְּדֹרֵכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם
נִפְשָׁם חִפְצָה: ד לָכֵן גַּם־אֲנִי
אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם לְהַתְעוֹלָל בָּהֶם
בְּהִבָּאת הָרְעוֹת וּמִגּוֹרָתָם וְדָבָר אֲשֶׁר
הֵם יִרְאוּ אֲבִיא לָהֶם יַעַן כְּעֶבֶר
קָרָאתִי אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים
לְהוֹמִידֵם לִישֵׁר דְּרָכָם וְאֵין עוֹנָה

שי למורא

הַשָּׁמַיִם בְּסָאֵי, בְּלוּמֵר, מִן הַשָּׁמַיִם תִּבְאֶנָּה הַנְּזוּרוֹת עַל כֵּל הָעוֹלָם
כִּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁמֶלֶךְ בִּשְׁבָתוֹ עַל בְּסָאוֹ תִצְאֶנָּה הַנְּזוּרוֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאֲרִזַּן
הָדָם רִגְלֵי, בְּלוּמֵר, כֵּל הָעוֹלָם הוּא שְׁלִי וּבְרִשׁוֹתָי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר
תִּבְנֶנּוּ לִי, אִם כֵּן מִה שֶׁנֶּדֶר לִבְנוֹת לִי בֵּית וּמִקֹּדֶם מִנְחָה. (ב) וְאֵל זֶה
אֲבִימֵ, אֶף עַל־פִּי שֶׁהַשָּׁמַיִם בְּסָאֵי
וְכוֹ, אֲבִיט וְאֲשִׁים עֵינַי אֶל עֵינֶיךָ
רוּחַ. וְחָרַד עַל דְּבָרִי, מִן־דָּוָד
לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹתַי. (ג) שׁוֹחֵט
הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ, בְּלוּמֵר,
קִרְבָּנוֹת הַרְשָׁעִים אֵינָם מִקְדָּשִׁים לִפְנֵי,
וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַשּׁוֹר לִקְרֹב אֶת קִרְבָּנוֹ
מִרְצָה לִפְנֵי, וְעוֹד נִחָשׁ כְּאֵלֹ מִכָּה
אִישׁ. וְזֹכֵחַ הַשָּׂה עוֹרֵף כֶּלֶב,
אִם הִבִּיא שָׂה לִקְרֹב, תְּרִי הוּא
נִחָשׁ לִפְנֵי כְּאֵלֹ עוֹרֵף כֶּלֶב. מַעֲלָה
מִנְחָה דָּם חֲזוּר, אִם הוּא מַעֲלָה
קִרְבֵּן מִנְחָה, תְּרִי הוּא נִחָשׁ כְּאֵלֹ
הַעֲלָה דָּם חֲזוּר. מִזְכִּיר לְבוֹנָה
מִבְּרֵךְ אָנוּ, אִם הוּא מִקְטִיר
לְבוֹנָה, תְּרִי הוּא כְּאֵלֹ מְבִיא דָּבָר
אָנוּ. "מִבְּרֵךְ", מְבִיא מִנְחָה, כְּמוֹ "קַח
נָא אֶת בְּרַכְתִּי" (בְּרַאשִׁית לז, יא). גַּם
הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם, בְּלוּמֵר,
הוֹאִיל וְגַם הֵם בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם
הַרְעִים מֵתוֹד רְצוֹן, וְלֹא שֶׁנֶּדֶר הוֹדֵמָן
לָהֶם. (ד) אֲבָחֵר בַּתְּעוֹלוּתֵיהֶם,

הפטרה לשבת ר"ח לשמו"ת

בישעיהו פרק סו

10 אֵלֶּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
 הָדָם רִגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִי־זָה
 מְקוֹם מִנוּחָתִי: בִּוְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עֲשֵׂתָה
 וַיְהִיו כָּל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זָה אֲלֵךְ
 עָנִי וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר
 מִפְּנֵי־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה
 דִּם־חֲזִיר מִזְכִּיר לִכְנָה מִבְּרֶד אֶזְנוֹ גִּם־הֶמָּה
 בָּחָרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה:
 ו גִּם־אֲנִי אֲבַחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּזְרֹתָם אֲבִיא
 לָהֶם יָעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ
 וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפַּצְתִּי בָּחָרוּ:

עטרת מרים

לישר דרכו דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־הפצתי בחרו: ה שמעו דבר־יהוה אתם הצדיקים החרדים אל־דברו באמת, אמרו פושעי ישראל הנבועים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שונאים אתכם מנדיכם ומנדים אתכם, אלה אומרים

לכם לאמר רק למען בעבור פרסום שמי וכבוד יהוה על ידי התקבנות, משיב להם הנביא, לא כן הוא בדבריהם כי בעיניו ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו ויראו כי לא ירצה ה' בחוגו רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ואז לימות המשיח יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היוצא לאדם על עכו"ם ובו משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים: ז על ציון יאמר בטרם תחיל מתחילים באבי לדה כבר ילדה ותקצו בניה לחוכה בטרם יבוא חבל לה שהיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה הלידה זכר ואז יתחיל הקרבין הגדול תכליל: ח מירשעם פלא כזאת מי ראה פלא כאלה היוחל האם מעולם בא חיל וילדה לכל נשי ארץ ביום אחד האם מעולם אם־יולד גוי פעם אחת בייחלה גם־ילדה ציון את־בניה מולם פאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשביד אביא את אשה על המשבר - מקום מושב הילדה - ולא אוליד ולא אפתח רחמי שתלד, רוצה לומר: שפא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור יאמר יהוה אם־אני המוליד

ועצרתי בחמי אמר אלהיך: 'אתם הבאים מן הגולה שמחו את־ירושלם כבואכם אליה וגילו בה פלא־אחיה כל מי שתאב לראותה בבנינה שישו אתה משיש פליהמתאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון יניקה ושבעתם משיד תנחמיה למען תמצו תהיו מוצצים והתענגתם ומתענגים מויו ממשען בבורה שהיה אחר האולד: יב פייכה | אמר יהוה הנני נמה־אליה אטה אל ירושלים שלום תבהר כנהר כמו נהר שלום אטה לה לבוא במרוצה וכנחל שומף את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו

שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משיד תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מויו בבורה, מהכבוד הגדול הו וממשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכדרכם תהיו מאד. והמשיל תכבוד שיעשו להם כמו שנושאים

שי למורא

אבחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מפקדים פן יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. (ה) החרדים אל דברו, הצדיקים המודורים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'.

שונאים אתכם מנדיכם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי וכבוד ה', כל אחד מהם אמר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתפבר בי. ונראה בשמחתכם והם יבשו, והנביא אמר לחרדים אל דבר ה', לא כן הוא בדבר פושעי ישראל, ונראה בעיניו בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי תהכל. (ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא אז מעיר ציון. קול מהיכל, קול מהיכל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שקתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד, ג). (ז) בטרם תחיל ילדה, בטרם תחיל ציון תכלי הלידה, תלד, כלומר ותקצו בניה לחוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לחוכה. (ח) מי שמע כזאת, מי שמע דבר פלא כשמועה הזאת. היוחל ארץ ביום אחד, האם מעולם באו תכלי לדה לכל נשי הארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם

אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכבהר ללדה וגם הלדה היו ביחד כבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פאחד באו מלוחם לציון. (ט) האני אשביד ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור. אם אני המוליד ועצרתי, אני הוא המוליד ארצות תהיו עד תומן תהיו, ואז אעצר אותם מלדת, כי הגדלה ותכבוד יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים כבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חורבנה. (יא) למען תינקו ושבעתם משיד תנחמיה, מה

שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משיד תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מויו בבורה, מהכבוד הגדול הו וממשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכדרכם תהיו מאד. והמשיל תכבוד שיעשו להם כמו שנושאים

יזנקים את העושר הזה על־צד תנשאו בתינוק הינוק שנושאים אותו על הזרוע בצד הנוף ועל־כרפס תשעשעו משעשעים אותו: יג פֿאַיש אַשר אַמז תנחמנו בן אַנכי אַנחמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשאתו נקמותי ונזראתיו וראיתם

ותראו ירושלים בבגנתה וישש

לכם ועצמותיכם פֿדשא

תפֿרחה ותחזקו בכריאות או

ונזרעה פֿח גבורת יד־יהוה את

עם עבדיו למוכה גם ידעו אַשר

זעם את־איביו במלחמת גז ומגז:

טו כִּי־הנה יהוה באש יבוא

לאבד בו את חיל גז ומגז וכסופה

פֿסקרה יבואו מרפֿבתי גזותיו

להשיב לצריו גמול בחמה אִפֿו

רבה וגערתו תהיה בלִהב־אש:

טז כי באש יהוה נשפט יתה

מתופח עמקם ובהרפֿו איש באחו

יהמם את־כָּל־בָּשָׂר ורבו ותרבו

חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא):

יז המתקדשים המודמנים יחד

והמפֿתֿהים עצמם ללכת אל

העבֿים העומדות אל־הגזות אחר

אחת קבוצה אחר קבוצה בַּתְּנוֹךְ

בִּאֲמֻצֵּעַ הַגֶּזֶה מְקוֹם מַעֲמַד הַעֲבוֹם,

בני ישראל אכלי בָּשָׂר הַחֲזִיר

והשֶׁקֶץ והעֶכְבֶּר יחדו כולם יחד

יספו נֶאֱמִי־יהוה: יח ואֲנֹכִי

מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל בְּעָלֵי זֹאת הָאֲמוּנָה

ומחשבתיהם ואמונתם הנפסדת

בָּאָה בְּרִי לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם

וְהַלְשִׁנֹת אֶל יְרוּשָׁלַם (זכריה יד),

להודיע להם שמעשיהם הבל, ואז

ובָּאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי אֲחֻדֹת ה'

כִּי נִשְׁבַּח שְׁמוֹ לְבָדוֹ: יט וְשִׁמְתִּי

בָּהֶם אוֹת כָּכָל הַבָּאִים אֲשֵׁים אוֹת

וזהו מה שצאמר וְעֵינֵי תַּמְקִנָה בְּחֹרֶתָן

וכו' (זכריה יד) וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם א'

פְּלִיטִים כִּי רָבִם יְמוּתוֹ כְּבוֹד יְרוּשָׁלַם,

ללכת אל־הגוֹיִם הַיּוֹשְׁבִים בְּתַרְשִׁישׁ פּוֹל וְלֹדוֹ מִשְׁכֵּי הַמְּלֻמָּדִים לירות

חצים בקשת חֶבֶל וַיִּנּוּ וְאֵל הַיּוֹשְׁבִים הָאֵיִם הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ

מַעֲלָם אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֵלֶּה הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר

בָּהֶם אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם כִּי יִרְאוּ אֶת הָאוֹתוֹת שִׁשְׁמִיעִי בָּהֶם: כ כִּשְׁלִישִׁמְעוּ

הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל שֶׁעָשָׂה מִמָּקוֹם בְּמִתְנַת גִּז וּמִגִּזוֹ וְהִבְיָאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיהֶם א'

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַרְחוֹקִים שְׁלֹא עָלוּ עַל אֲחֵיהֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם א' יבִּיאוּ אוֹתָם הַעֲבוֹם

לְמִנְחָה א' לַיהוָה בְּסוּסִים וְכָרֶכֶב בְּמִרְכָּבוֹת וּבְצִלִּים עֲלֹתוֹ מְכֻסּוֹת

התינוק על הזרוע בצד הנוף, וּמִשְׁעָשָׂעִים אוֹתוֹ עַל הַכְּרָפִים לְשִׁמְחוֹ. (יג) אֲשֶׁר אַמּוֹ תִּנְחַמְנוּ, דָּרָךְ הָאֵם לָנֶחֱם אֶת בְּנָה יוֹתֵר מִן הָאָב. ובירושלם תִּנְחַמוּ, כָּל הַתְּנַחוּמִים שֶׁלָּכֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַם, כִּי שָׁם תִּקְבְּלוּ הַרְבֵּה טוֹבָה וְזֶה יִחְשַׁב לְנַחוּמִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. (יד) וְרִאִיתֶם וְשִׁשׁ

לכם, פֿאַשר תראו את ירושלים

בבגנתה וישש לכם. ועצמותיכם

פֿדשא תפֿרחה, כְּלוּמַר יתחזקו

בכריאות. וְנִזְרְעָה יֵד ה' אֶת

עבדיו, אִז ידעו עבדיו את כח

גבורת ה'. (טו) בָּאֵשׁ יבוא, לֵאמֹר

אֶת חֵיל גִּז וּמִגִּזוֹ. וכסופה

מִרְכָּבוֹתָיו, כְּלוּמַר גִּזוֹתָיו הַיּוֹדֹת

מִן הַשָּׁמַיִם, יִרְדּוּ עֲלֵיהֶם כִּדְמוּסָה.

לְהַשִּׁיב בְּחִמָּה אִפֿו, לְהַשִּׁיב

לְצָרָיו גְּמוּל בָּאָר וּבְחִמָּה רַבָּה.

(טז) נִשְׁפָּט, מִתּוֹכָם. וְרָבוּ חֲלָלֵי

ה', הַחֲלָלִים שֶׁפָּלוּ בְּמִלְחֻמַּת גִּז

וּמִגִּזוֹ. (יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים

וְהַמִּפְתִּהִים אֶל הַגִּזּוֹת,

הַמִּזְמִינִים עֲצָמָם וְהַמִּפְתִּהִים עֲצָמָם בְּמִי

טְהֵרָה לְלֶכֶת אֶל הַפִּסְלִים הַעוֹמְדִים

בְּגִזּוֹת. אַחֵר אַחֵר, קְבוּצָה אַחֵר

קְבוּצָה, אַחֵר שֶׁמִּטְהַר הָרָאשׁוֹנָה אֶת

עֲבוֹדָתָה נִכְסַת הַשְּׁנִיָּה. בַּתְּנוֹךְ,

בִּאֲמֻצֵּעַ הַגֶּזֶה מְקוֹם מַעֲמַד הַפִּסָּל.

וְהַשֶּׁקֶץ, כָּל סִגְיַת הַשָּׂרִיצִים. יספו,

יָכֻלוּ. (יח) וְאֲנֹכִי, וְאֲנֹכִי מִה עָלִי

מַעֲשִׂיהֶם

ומחשבותיהם בָּאָה, כָּל מַעֲשֵׂה

וְכָל מַחֲשַׁבָּה בָּאָה אֵלַי, וְהִיא תִּקְיָנִי

לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'.

וְרָאוּ אֶת כְּבוֹדִי, בְּהִלְחָמִי בָּהֶם

בְּמִפֶּת "הַמֶּקֶד בְּשָׂרוֹ וְגו'" כְּתוּב

בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה (זכריה יז,כ).

יט) וְשִׁמְתִּי בָּהֶם אוֹת

וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים, פְּלִיטִים

יִצְלָלוּ מִן הַמִּלְחָמָה בְּשִׁבְלֵי לְלֶכֶת לְבָשָׂר לֵאמֹר הַרְחוֹקִים אֶת כְּבוֹדִי אֲשֶׁר

רָאוּ בְּמִלְחָמָה. וְגַם בְּאוֹתָם פְּלִיטִים אֲשֵׁים אַחֵר מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוָנוּ חֲבֵרֵיהֶם

בָּהֶם, בְּרִי לְהוֹדִיעַ לְרַחוּקִים שֶׁבְּמִגְזָה זוֹ נִגְפוּ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַם. מוֹשְׁכֵי

קֶשֶׁת, הַמְּלָמְדִים לירות חצים בקשת. כ) וְהִבְיָאוּ אֶת כָּל אֲחֵיהֶם,

כִּשְׁלִישִׁמְעוּ הַגּוֹיִם אֶת הַפֶּלֶאִים הַגָּדוֹלִים שֶׁעָשָׂה חֶבֶל־הַבְּמִתְנַת גִּז וּמִגִּזוֹ,

יבִּיאוּ אֶת אוֹתָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹא עָלוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְצִלִּים, בְּעֲגִלּוֹת

מִחֻפּוֹת. וּבְכִרְכָּרוֹת, סוּג שֶׁל גְּמָלִים שֶׁהֵם קָלִים מְאֹד בְּהִלְכָתָם וְצוּרֹת

הַלִּיכָתָם כְּעֵין רִקְדָּה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "בְּכִרְכָּרוֹת", בְּרִקְדּוּדִים שֶׁל שִׁמְחָה, כְּמוֹ

עטרת מרים

וְכֵן עֲלֻת צֶבֶד (במדבר ז') וּבִפְרִדִּים הֵם הַתּוֹלָדִים מִן הַסּוּם וַחֲמֹסֹר
וּבִפְרִדֹּת בְּרֻקִּים שֶׁל שִׁמְחָה עַל הַר קָדִישׁ יְרוּשָׁלַם אֲמֹר יְהוָה
כֹּאשֶׁר יֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ מִן יֵבִיאוּ
הַעֲבוּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּנִגִּים מִזְבֵּחַ וְנִגִּים עַד בֵּית יְהוָה: כֹּא וְנִגִּים מִתְּמֵם

מְהוּבָּאִים מִכָּל הָעוֹלָם, אָף אֵם מֶחֱדָה
נִשְׁתַּחֲוֶה יוֹחֵם אִתָּךְ לְהוֹיָה לְפָנֶיךָ
לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה כִּי לִפְנֵי גִלְיָה
כִּי הִיא מִמְשַׁחֲחַת כְּהֹנֵה וְלוֹחֶה:
כֹּכ כִּי כְאֲשֶׁר הַשְׂמִים הַחֲדָשִׁים
וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה עִמָּוִם לִפְנֵי כִי אֲנִי סֹתֵר
קִיּוֹם וְעִמִּידָתָם בְּחִדּוּשָׁם נֶאֱמַר יְהוָה
כֹּכ יַעֲמֹד וְרַעְכָּם אֲחִירָכֶם וְשִׁמְכֶם
כֹּכ יִמָּו עוֹלָם יִמְיוֹ הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ
כִּי לְעוֹלָם לֹא יִאֲבֹד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא
יִגְלוּ עוֹד מִצָּרָם: כֹּכ וְהָיָה מִדְּבַר
הַדָּשׁ בְּחִדּוּשׁוֹ בְּרֹאשׁ הַדָּשׁ וּמִדְּבַר
שְׁבֹת בְּשִׁבְתָּהּ יִבֹּא כָל־בִּשּׁוֹר
כֹּכ בְּנֵי אָדָם אֲפִילוֹ שְׂאֵר הָעַמִּים
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
אָמַר יְהוָה: כֹּכ וְיִצְאֻ מִירוּשָׁלַם
לְעֹמֵק יְהוֹשֻׁפָט וְרֹאֵי הַעֲבוּרִים הַגָּבוֹם
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בְּפִנְיֵי הָאֲנָשִׁים
הַפְּשָׁעִים בִּי בְּפִנְיֵי מִתְּנֵה גֹז וּמִגֹּז
כִּי תוֹלְעֵהֶם הִרְמָה הַאֲכֻלָּתָ בִּשּׁוֹר

הַהַרְוִיּוֹת הָהֵם לֹא תָמוּת הַנֶּפֶשׁ וְהָאֵשׁ הַמְּזוּרָה פָּדֶם לֹא תִכְפֹּה
וְהָיוּ פְגָרֵי מַחֲנֶה נֹג וְנִגְזַן דְּרֹאֵן לְחֶרֶף וּלְבִזּוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

שְׂבוּאוֹ לְהַשְׁתַּחוֹת לָהּ, יֵצֵאוּ מִירֻשָּׁלַם לַעֲמֹק יְהוֹשָׁפָט, וַיֵּרְאוּ אֶת פְּגִיר מֶלֶךְ
(וְהָיָה הָיָה בְּתוֹךְ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים בְּשָׁעוֹר אֵל יִסְפִּיקוּ לִקְבֹּר אֶת הַלְלִים). תוֹלֵד
לֹא תִכְבֶּה, וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר, פְּגִיר מִחֲנֶה גִזַּל וּמִגִּזַּל

עטרת מרים

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶלֶךְ הַחַד
יִפְקֹד יַחְסֹר מוֹשְׁבֶדָּה מֵאֵין יוֹשֵׁב
זוֹ: (יט) וְשִׁלְשֶׁת בְּשִׁעֵי הַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר רֹאשׁ חֲדָשׁ, וּבְשִׁבְלֶךְ
הַסֶּנֶה גְדֻלָּה מֵאֹד, אוֹ תִרְדַּר מֵאֹד
בְּמִקּוֹם סֶתֶר וְתִתְחַבֵּא רַבָּה, כִּי אוֹ
יִבְקֶשׂוּ וְיִבְאֵת אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־
נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה
בַּיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן
לְכָל הַמֵּית אֶת דָּוִד וְיִשְׁבֹּת אֵצֶל
הָאֵבֶן הָאֵוֶל כִּי שָׁם אִמְצָא:

שי למורא

וְיָדוּד מְכַבֵּר בְּכָל עֵץ" (שמואל ב' ויד.). **כא**) וְגַם מִהֶם אֶחָד לִפְתָּיִם לְלוֹיִם, גַּם מִן הָעַמִּים הַמְּבִיאִים אִתָּם, וְגַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכְאִים, אֶחָד מֵהֶם בְּהֵנִים וְלוֹיִם שֶׁהָיוּ מְעַרְבִים בֵּין הַגּוֹיִם בְּאֶזְם, וּלְפָנָיִם גְּלוּיִים הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם שָׁבָתָם, וְאֶבְרָר אִתָּם מֵהֶם וַיְהִי שֶׁמִּשְׁמִשִּׁים לִפְנֵי. **אמר ה'**, וַיִּחַן אֹמֶר, "הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֶלְהִינִי" (דברים

(כז, כח). (כב) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים,
 קִרְאֻם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עוֹמְדִים תָּמִיד
 בַּחֲדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּכְרָאוּ וְלֹא יִכְלוּ
 וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאָרֶץ עוֹמֶדֶת
 בַּחֲדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּכְרָאָה וְלֹא
 תִכְלֶה, אֵלֶּה שְׁתּוּלֵדוֹתֶיהָ בָּלִים. וְכֵן
 אָמַר שְׁלֹמֹה "זֶה הוּלֵךְ וְזֶה בָּא
 וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת" (קהלת א, ד).
 אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי
 מַעֲמִידִם בַּחֲדוּשָׁם. עוֹמְדִים לִפְנֵי,
 שְׂאֵנִי סִבַּת קִיּוּמָם וְעִמְדָתָם. כֵּן
 יַעֲמֹד וְיַרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ
 הַטּוֹבָה שֶׁתְּהִי אִתָּם שְׁתֵּהִיחַ הַנֶּאֱלָה
 בְּיוֹמֵיכֶם, כֵּן יַעֲמִיד גַּם וְיַרְעֶכֶם אֲחֵרִיכֶם
 כֹּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרֻצְכֶם
 כְּפִי שֶׁחֲשָׁבוּ אֵלֶי הַגּוֹיִם שֶׁבָּאוּ עִם גּוֹג
 לְהִלָּחֵם עַל יִירוּשָׁלַיִם, שֶׁחֲשָׁבוּ לְהַגְלִית
 אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֵאבֹד אֶת שְׁמֹם, אֵלֶּה
 לְעוֹלָם יַעֲמֹד וְיַרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם.
 (כג) מִדֵּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל

חָדָשׁ בַּיּוֹם וְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדֵּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שְׁבוּעַ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.
כָּל בֶּשֶׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
(כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּעִים בִּי, אוֹתָם הַנּוֹסִים
גֹּג וּמִנּוּג שֶׁשִּׁשְׁעֵנו בַּה' וַחֲשֵׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּנִגְדּוֹ הַלְהִילּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֻצָּם.
וְעַתָּה, הִרְפוּ הָאוֹכֵלֶת אֶת בְּשָׂרָם. וְאַשְׁם לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בָּהֶם
וְיִלְחָרְהָ וּלְבִיזוֹן בְּעֵינֵי כָל בֶּשֶׂר הַבָּאִים לַהֲשִׁתְחֹחַת לִפְנֵי ה'.

שי למורא

(יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאִיל הַמֶּלֶךְ, אָמַר לְדָוִד. מֶחָר
 הַדֵּשׁ, מֶחָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וַנִּפְקְדֶתָּ
 בִּי וּבְקֶדַח מוֹשָׁבֶךָ, וַיִּזְכְּרוּ אוֹתָךְ
 בְּשִׁיחָסֶר מִמוֹשָׁבֶךָ יוֹשֵׁב.
 (יט) וְשְׁלֹשֶׁת תָּרַד מָאֹד,
 שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתָרַד מָאֹד
 בַּעֲמֻקָּה לַחֲסִתְמָר שָׁם. בְּיוֹם
 הַמַּעֲשָׂה, בְּיוֹם חָל לְנִמְרִי, כְּלוּמֹר
 לִפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בְּיוֹם
 מַעֲשֵׂה הַחֲבוּעָה שְׁנֵשְׁבַע שָׁאִיל
 לַיהוֹנָתָן שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שֶׁנֶּם

הפטרה לערב ראש חודש לשנים מקרא

ואחד תרגום

שמואל א פרק כ

וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וּנְפַקְדָּתָּ כִּי
נְפַקְדָּ מוֹשָׁבְךָ: יִשְׁלַשְׁתָּ תִּרְדּוּ מָאֹד וּבֹאֲתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַזֶּה

אז הסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרשו הלך. (כ) צדה אורה, לצד האבן איתה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתהיה האבן לי למטרה. (כא) קחנו ובאה, צא איתה בעצמך ממקום מחבואך וקחנו

ובוא אלי. (כב) לך פי שלחך ה', לך לדרךך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהמלט. (כג) והדבר אשר דברנו, הברית שברתנו וחד ההנהגה ה', ה' יתה ער. (כד) אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואמריו יהונתן, ואמריו אבנר. ובים הוא כשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הבן לישב בהסבה אצל אביו, לכן גם יהונתן במקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. (כו) ויפקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן היושב. כי לא טהור, והם היו נשקרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לשמאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חודש, דמינו למחרת. (כז) מעמדי, מפני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, תן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. (ל) בן נעות המדרות, בנה של מענות המוסר, בלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמרו רז"ל, שששטפו בני בנמין מבנות שילה שצאו לחול

(כ) ואני שלשתי החצים צדה לצד האבן ההוא אורה כאלו אני מורה לשלחלי למטרה לחי: (כא) והנה לאחר זה אשלח את הנער ואני לא לך מצא את החצים הפסוק הזה יהיה בידך אם אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחנו קח החץ ובאה בוא אלי כיישולם לך ואין דבר רע, חיי'הנה נשבע לי: (כב) ואם-בה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה להלן במקום עמדי, אז לך לדרךך וברח לך פי שלחך יהיה ונצלת בהשגחת ה': (כג) ואם תלך לך, ובור תפוזר והדבר אשר דברנו דברי הברית שברתנו אני ואיתה הנה יהיה יתה הער ביני ובינך עד-עולם: (כד) ויפטר דוד בשירה ויחי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: (כה) וישב המלך על-מושביו מקום המיוחד לו לשבת בו כפעם | בפעם אל-מושב שאל הקיר ויקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, אם יקצוץ עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: (כו) ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כיי'לא טהור כי עדין לא טבל לקרו: (כז) ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בן-ישי תמול גס-היום אל-הלחם אם היה מקרה, הנה לא לבוא היום חלופו: (כח) ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת עד-בית לחם: (כט) ויאמר שלחני נא תן לי רשות ללכת כי זבח משפחה זבחי שלמים לנו בעיר והוא צוה-לי אחי הבכור לבוא אל תוכה, ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-כן לא-בא אל-שלחן המלך כי נמתי לו רשות בן-נעות

וישבת אצל האבן האזל: כואני שלשתי החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח את-הנער לך מצא את החצים אם-אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחנו | ובאה כיישולם לך ואין דבר חיי'הוה: כב ואם-בה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך פי שלחך יהוה: כג והדבר אשר דברנו אני ואיתה הנה יהיה ביני ובינך עד-עולם: כד ויפטר דוד בשירה ויחי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו מקום המיוחד לו לשבת בו כפעם | בפעם אל-מושב שאל הקיר ויקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, אם יקצוץ עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כיי'לא טהור כי עדין לא טבל לקרו: כז ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בן-ישי גס-היום אל-הלחם: כח ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת עד-בית לחם: כט ויאמר שלחני נא תן לי רשות ללכת כי זבח משפחה זבחי שלמים לנו בעיר והוא צוה-לי אחי הבכור לבוא אל תוכה, ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-כן לא-בא אל-שלחן המלך כי נמתי לו רשות בן-נעות ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו

בנמין מבנות שילה שצאו לחול ללכת, והלך לו: ל) ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו

עטרת מרים

שי למורא

המַרְדּוּת אַתָּה כִּמְדָּךְ שְׁחִיא מוֹרְדָה בְּרֻצּוֹנִי, כֵּן אַתָּה מוֹרֵד בִּי לְאַהֲבָה מֵהָשָׁנִי שׁוֹנֵא הִלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בִחַר אַתָּה לְכֹן בְּכֹן יִשְׂי לְבָשֶׁתְךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹת אִמְךָ בִּי יֵאמְרוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׂאֵתָה אֹהֶב אָדָם שְׁאֵנִי שׁוֹנֵא, אִם כֵּן אֵינְךָ בְּנִי וְאִמְךָ וְנִתְּהָ: (לא) כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּיָשִׁי חֵי

בְּכַרְמִים, הָיָה שְׂאוֹל בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַמֵּךְ, עַד שֶׁבָּאָה הָיָה עֲצָמָה וְהַעֲזָה כְּנִיָּה וְרָדְפָה אַחֲרָיו. כִּי בֹחֵר אַתָּה לְכֹן יִשְׂי, שְׁחִיא וְיִמְלִיךְ. לְבָשֶׁתְךָ, כִּשְׂשֻמְעוֹ אֲנָשִׁים שְׂאֵתָה אֹהֶב אָדָם שְׁאֵנִי שׁוֹנֵא, יֵאמְרוּ שְׁאֵנִיךָ בְּנִי, וְזֶה יִהְיֶה לְבָשֶׁתְךָ. וּלְבָשֶׁת עֲרֹת אִמְךָ, וּלְבֹשֶׁת וְחִרְפָּה שֶׁל אִמְךָ.

(ג) כִּי כָלָה הָיָה, נִגְמְרָה

הַחֶלְקֶתָהּ. (ד) אֶל דָּוִד, בִּשְׁבִיל

דָּוִד. כִּי הִכְלִמוּ אֲבִיו, וְגַם מִשּׁוֹם

שְׂאֵבִיו הִכְלִים (בִּישׁ) אֶת יְהוֹנָתָן

בְּדָבוֹר וּבְמַעֲשֵׂהָ. (ה) לְמוֹעֵד

דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע לוֹ דָּוִד.

(ו) יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ, וְיָרָה

הַחֲצִי בִכְחַ שֶׁעֲבָר אַחֲרֵי הָאָבִן.

(ז) מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר, מִקְרֶבֶת מְקוֹם

לְצַד הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאָבִן הָאֵל. אֶת

רַעְהוֹ, עִם רַעְהוֹ שֶׁהָיָה קִשָּׁה

עֲלֵיהֶם הַפְּרִדָּה. עַד דָּוִד הַגְּדִיל,

שֶׁדָּוִד הִרְבָּה לְכַפּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן.

(ח) אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ, וְחֹפֶר

שֶׁנִּשְׁפָּעֵנוּ וְכוּ'. ה' יִתֵּן, ה' יִתֵּן

עַד עַל הַשְּׁבוּעָה.

בְּיָנִיעוֹת הַמַּרְדּוֹת הִלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בִחַר אַתָּה

לְכֹן־יִשְׂי לְבָשֶׁתְךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹת אִמְךָ: לֹא כִּי

כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּיָשִׁי חֵי עַל־הָאֲדָמָה לֹא

תִּכּוֹן אַתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ

אֵלַי כִּי בְנִימֹת הוּא: לֹב וְיַעֲזֵן יְהוֹנָתָן אֶת־

שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמָת מֵהָ

עֲשָׂה: לֹב וְיַטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו

לְהַפְּתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה מִעַם אָבִיו

לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹב וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מִעַם

הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ

הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: לֹב וַיְהִי בִּפְקָד וַיֵּצֵא

יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ: לֹב וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצָּא

נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוֹאִי־רָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

לֹב וַיָּבֵא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי

הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הִלּוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: לֹב וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר

מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֵא אֶל־

אֲדָנָיו: לֹב וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר:

מִיָּתֵן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

מֵהָנָעַר בָּא דָּוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ

פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל:

מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם

יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ז) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלָיו הַקִּשָּׁת וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: (ח) הַנָּעַר

בָּא לְדָוִד הָעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ

אֶת רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי יִתֵּן קִשָּׁה לָהֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל הִרְבָּה לְכַפּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (ט) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ

לְשָׁלוֹם וְהַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאִמְרוּ יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן לֹא תִתְקַם

אַתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח

וְקַח אֹתוֹ אֵלַי הוֹאִיל וְאַתָּה נִתְּ

לוֹ רְשׁוֹת לָלֶכֶת כִּי בְנִימֹת הוּא:

(ב) וַיַּעֲזֵן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל

אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמָת

מֵהָ עֲשָׂה אִם ה' הַמִּלִּי:

(ג) וַיִּטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית

עָלָיו לְהַפְּתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי

כָּלָה הָיָה גָּמַר דַּעְתּוֹ מִעַם אָבִיו

לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: (ד) וַיִּקָּם

יְהוֹנָתָן מִעַם הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי־אָף

וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי

בְּיוֹם הַשְּׁנִי לַחֲדָשׁ לָחֶם כִּי נִעְצַב

אֶל־דָּוִד בְּרֹאוֹתָו כִּי כָלָה אֵלָיו

הָרָעָה וְעוֹד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו

שֶׁקָּרָא כֵּן עֲנֹת הַמַּרְדּוֹת: (ה) וַיְהִי

בִּפְקָד בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ וַיֵּצֵא

יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע

לוֹ דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

(ו) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצָּא נָא

אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה

הַנָּעַר רֵץ אַחֲרֵי הָאָבִן הָאֵל וְהוֹאִי־רָה

הַחֲצִי וְיִקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר

וַיֹּאמֶר הִלּוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה:

(ז) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר

מִהֲרָה חוֹשָׁה רֵץ מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ

פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל:

מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם

יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ז) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלָיו הַקִּשָּׁת וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: (ח) הַנָּעַר

בָּא לְדָוִד הָעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ

אֶת רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי יִתֵּן קִשָּׁה לָהֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל הִרְבָּה לְכַפּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (ט) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ

לְשָׁלוֹם וְהַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאִמְרוּ יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(י) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלָיו הַקִּשָּׁת וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: (יא) הַנָּעַר

בָּא לְדָוִד הָעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ

אֶת רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי יִתֵּן קִשָּׁה לָהֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל הִרְבָּה לְכַפּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ

לְשָׁלוֹם וְהַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאִמְרוּ יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(יג) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלָיו הַקִּשָּׁת וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: (יד) הַנָּעַר

בָּא לְדָוִד הָעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹר מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן | אִישׁ

אֶת רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי יִתֵּן קִשָּׁה לָהֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל הִרְבָּה לְכַפּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (טו) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ

לְשָׁלוֹם וְהַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאִמְרוּ יְהוָה יִתֵּן | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(א) את הכירות, כלי נחשת פעין סירים לשים בהם את הדשן מעל המזבח. (ונקראו "כירות" מלשון כירה שיש בה אפר ודשן). ואת היעים, כלים שבהם מרימים את הדשן מעל המזבח. ואת המזרקות, ספלים שבהם מקבלים את הדם לזריקה על המזבח. ויכל חירם, הוא היה בנו

של חירם הנזקק בפסוק לפני זה (ראה מלבי"ם). בית ה', לצורך בית ה' ב) עמודים שנים וגו', שני העמודים שהעמדו באולם של בית המקדש. והשכבות, מעשה קליעה, פעין שרשרות. ד) המכנות, בסיסים לכיורי הנחשת, ולהם גלגלים וכו' כמבאר לעיל בפרק זה בספר מלכים. ה) ואת היים, ברכה עשויה מנחשת, ועמדה על שנים עשר דקר שהיו עשויים מנחשת. ו) נחשת מומרט, מתכת הנחשת היתה צרופה ומונקת וקרה מאה. ז) בכפר הירדן, ששם היתה האדמה עבה ומכשרת למלאכה זו. יצקם, החיכים ויצקם פחבניהם. ח) וינח שלמה את כל הפלים, הניח מלשקל אותם. י) חמש מימין וחמש משמאל, מימין ומשמאל למנוחה שעשה משה רבנו. לפני הדביר, בהיכל הקדש, לפני קדש הקדשים. וזהב סגור, זהב שסגרו אותו בכור המורף לקטור מסוג. והפּרַח, פרחי המנורות. והנרות, מקלי השמן והפתילות של המנורות. והמלקחים, צבתים שמרימים בהם את הפתילה מתוך השמן. יא) והספות והמזמרות, מיני כלי זמר. והמזרקות, כלים לקבלת דם הקרבנות ולזריקת הדם על המזבח. והכפות, הדיוכים שבהם שמים את הלבונה על השלחן. והמחתות, כלים לאסוף בהם גחלי אש מהמזבח החיצון למזבח הפנימי להקטרת הקמרת. וכן להרימת הדשן מהמזבח החיצון. והפתות, הן העשויות להציב בהן את צירי הדלתות במפתן ובמשקוף, בשביל

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א ויעש חירם את הכירות ואת היעים ואת המזרקות ויכל חירם לעשות את כלה המלאכה אשר עשה למלך שלמה לצורך בית יהוה: ב עמודים שנים וגלת הכתרת אשר על ראש העמודים שתים והשכבות שתים לכפות את שתי גלות הכתרת אשר ראש העמודים: ג ואת הרמנים ארבע מאות לשתי השכבות שניטורים רמנים לשכבה האחת לכפות את חלק העליון מן שתי גלות הכתרת אשר על פני העמודים: ד ואת המכנות מלשון כן וכסים והיו מתחת לכירות עשר ואת הכירות עשרה על המכנות: ה ואת היים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת היים: ו ואת הסירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל הכלים האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת מומרט צרופה ומונקת: ז בכפר הירדן יצקם הפלך שפך בהם את הנחשת לאחר ההתכה במעבה האדמה בגבי האדמה, חפר צורות הפלים ההם בין ספות ובין צרתן: ח וינח שלמה מלשקל את כל הכלים מרב מאד מאד לא נחקר לדעת משקל הנחשת: ט ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן קבוצת השלחנות, כי עשרה עשה (ד"ה ב ד ח). אשר עליו לחם הפנים השלחן עשה זהב: י ואת המנורות חמש מימין ומנורת משה וחמש משמאל אבל כלם העמיד בדרום לפני הדביר שהוא הפתח הנשקף להיכל. והמנורות עשה מזרח סגור נקי ומונקת והפּרַח של מנורת והנרות הם בויכין שנותנין בהן השמן והפתילה והמלקחים שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן עשה מזרח: יא והספות והמזמרות כלי של מיני זמר והמזרקות לקבל דם והכפות לביי לבונה והמחתות לחתות בהם האש

א ויעש חירם את הכירות ואת היעים ואת המזרקות ויכל חירם לעשות את כלה המלאכה אשר עשה למלך שלמה לצורך בית יהוה: ב עמודים שנים וגלת הכתרת אשר על ראש העמודים שתים והשכבות שתים לכפות את שתי גלות הכתרת אשר ראש העמודים: ג ואת הרמנים ארבע מאות לשתי השכבות שניטורים רמנים לשכבה האחת לכפות את חלק העליון מן שתי גלות הכתרת אשר על פני העמודים: ד ואת המכנות מלשון כן וכסים והיו מתחת לכירות עשר ואת הכירות עשרה על המכנות: ה ואת היים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת היים: ו ואת הסירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל הכלים האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת מומרט צרופה ומונקת: ז בכפר הירדן יצקם הפלך שפך בהם את הנחשת לאחר ההתכה במעבה האדמה בגבי האדמה, חפר צורות הפלים ההם בין ספות ובין צרתן: ח וינח שלמה מלשקל את כל הכלים מרב מאד מאד לא נחקר לדעת משקל הנחשת: ט ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן קבוצת השלחנות, כי עשרה עשה (ד"ה ב ד ח). אשר עליו לחם הפנים השלחן עשה זהב: י ואת המנורות חמש מימין ומנורת משה וחמש משמאל אבל כלם העמיד בדרום לפני הדביר שהוא הפתח הנשקף להיכל. והמנורות עשה מזרח סגור נקי ומונקת והפּרַח של מנורת והנרות הם בויכין שנותנין בהן השמן והפתילה והמלקחים שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן עשה מזרח: יא והספות והמזמרות כלי של מיני זמר והמזרקות לקבל דם והכפות לביי לבונה והמחתות לחתות בהם האש

תנועת הדלתות. פרוש אחר, מפתחות שפותחים בהם את הדלתות. לדלתי הבית להיכל, וגם הפותות של דלתות התיכל, שהוא הקדש שלפני קדש הקדשים, היו זהב.

והמזמרות והמזרקות והכפות והמחתות וזהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלתי הבית להיכל וזהב:

על הקטורת זהב סגור והפתות הם העשויות להציב בהן צירים לדלתות הבית הפנימי לסבב איך ואיך שהוא לקדש הקדשים לדלתי הבית שהוא להיכל היו זהב:

כִּי עָלִינוּ אֶל־עֲבֹדָךָ אָבִי וַנִּגְדֹּלֹךָ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: (וישראל) כֹּה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁכֻרֵינוּ לָנוּ מִעַמ־אֶכָּל: כֹּה וַנֹּאמֶר לֹא נוֹכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אַחֲיֵנוּ הַקָּטָן אֲתָנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי־לֹא נוֹכַל לָרְאוֹת פָּנֵי הָאֱלֹהִים וְאַחֲיֵנוּ הַקָּטָן אֲתָנוּ אֵינָנוּ אֲתָנוּ: כֹּה וַיֹּאמֶר עֲבֹדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתָּם יִדְעֶתֶם כִּי שָׁנִים יִלְדֶּה־לִּי אִשְׁתִּי: כֹּה וַיֵּצֵא הָאֱחָד מֵאֲתִי וַאֲמַר אֵךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאִיתִי עַד־הַנֵּה: כֹּה וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מִעַם פָּנֵי וְקָרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרְדֶתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְרַעְיָה שְׁאֵלָה: וְעַתָּה כָּבֹאִי אֶל־עֲבֹדְךָ אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינָנוּ אֲתָנוּ וְנִפְּשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ: (ע"ב בחול)

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
מִדֹּי וַיֵּשֶׁשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי יִדְבַר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאֶל־יָחִיד אִפְּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה: יֵשׁ אֲדֹנִי שְׂאֵל אֶת־עֲבָדֶיךָ לֵאמֹר הֵיטֵלְכֶם אֵב אוֹ־אֶחָד: כֹּה וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יֵשׁ־לָנוּ אֵב זָקֵן וְיֵלֵד זָקִנים קָטָן וְאַחִיו מֵת וַיּוֹתֵר הוּא לְבָדּוֹ לֵאמֹר וְאָבִיו אֲהָבּוֹ: (לוי) כֹּה וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרְדֶהוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינֵי עָלָיו: כֹּה וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא יוֹכֵל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעֹזֵב אֶת־אָבִיו וְמָת: כֹּה וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יִרְדְּ אַחֲיֶכֶם הַקָּטָן אַתְּכֶם לֹא תִסְפֹּן לָרְאוֹת פָּנֵי: כֹּה וַיְהִי

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו עם הפ"נ מאדר"ח כסלו ובו מבקש מחילה על אי כתיבתו עד עתה,

והנה אינני יודע מהו המקום כאן לבקשת מחילה על אי הכתיבה. והשנית מאחר שכבר נתעורר לכתוב, הנה אינו מזכיר את העיקר שבו הי' צריך להתחיל, והוא מענין הקביעות עתים לתורה שיש לו בנגלה ובדא"ח ובהשפעתו על סביבתו, וכלשון תביעות נשיאנו מכא"א מאתנו להיות נרות להאיר ומכיון שנמצא הוא במקום אשר עיני ה"א בה מרשית שנה עד אחרית שנה, הנה בשם צ"ל כל העניינים ביתר שאת ויתר עז. ובודאי במכתבו הבא יודיע ג"כ ע"ד כל הני"ל, וגם ע"ד פעולתו בענין הפצת המעיינות חוצה בחדש הגאולה הוא חדש כסלו.

בברכה לרוב נחת אידישן חסידישן נחת מכל ילדיו שי' וחסידישן נחת גם ממנו וזוגתו שיחיו.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ - חנוכה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:19	06:24	08:16	08:19	08:52	08:56	09:46	09:49	11:59	12:01	16:38	16:38	17:06	17:06	16:18	17:17
חיפה (ח)	06:22	06:27	08:16	08:20	08:53	08:57	09:46	09:49	11:58	12:00	16:37	16:37	17:02	17:02	16:03	17:13
ירושלים (ח)	06:19	06:24	08:15	08:18	08:51	08:54	09:44	09:47	11:57	11:59	16:40	16:40	17:03	17:03	16:00	17:14
תל אביב (ח)	06:21	06:26	08:17	08:20	08:53	08:57	09:46	09:49	11:59	12:01	16:36	16:36	17:05	17:05	16:14	17:15
אוסטריה, וינה (ח)	07:20	07:28	08:42	08:46	09:29	09:34	10:15	10:19	12:13	12:15	16:04	16:02	16:42	16:40	15:44	16:54
אוסטרליה, מלבורן (ק)	05:53	05:51	08:43	08:42	09:29	09:29	10:43	10:44	13:44	13:47	20:25	20:31	20:56	21:02	20:10	21:16
אוקראינה, אודסה (ח)	07:17	07:24	08:43	08:47	09:29	09:33	10:15	10:19	12:15	12:17	16:13	16:11	16:49	16:47	15:53	17:01
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:54	07:01	08:16	08:20	09:03	09:08	09:49	09:53	11:47	11:49	15:39	15:37	16:17	16:15	15:19	16:29
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)	07:06	07:14	08:27	08:31	09:15	09:20	10:01	10:05	11:58	12:00	15:49	15:46	16:27	16:24	15:28	16:39
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:39	07:47	08:54	08:59	09:44	09:49	10:28	10:33	12:23	12:26	16:07	16:04	16:47	16:44	15:46	16:59
אוקראינה, קייב (ח)	07:33	07:41	08:47	08:51	09:37	09:42	10:21	10:26	12:16	12:18	15:59	15:55	16:39	16:36	15:38	16:51
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	06:47	06:52	08:53	08:56	09:27	09:30	10:23	10:26	12:40	12:43	17:33	17:34	18:00	18:00	17:14	18:10
איטליה, מילאנו (ח)	07:39	07:46	09:08	09:12	09:53	09:58	10:41	10:44	12:41	12:44	16:45	16:43	17:18	17:16	16:23	17:30
אקוואדור, קיטו (ח)	05:58	06:00	08:27	08:29	08:58	09:00	10:01	10:03	12:32	12:35	18:06	18:08	18:30	18:32	17:50	18:42
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:35	05:34	08:24	08:24	09:06	09:07	10:19	10:21	13:17	13:20	19:50	19:56	20:20	20:26	19:36	20:38
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:08	06:06	08:59	08:58	09:49	09:49	11:05	11:06	14:10	14:13	20:59	21:05	21:34	21:40	20:46	21:55
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:04	07:10	08:47	08:51	09:27	09:31	10:18	10:21	12:25	12:27	16:44	16:43	17:16	17:15	16:25	17:27
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:57	07:03	08:38	08:41	09:19	09:23	10:08	10:12	12:14	12:16	16:30	16:28	17:02	17:01	16:11	17:13
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:58	07:04	08:38	08:42	09:19	09:23	10:09	10:12	12:14	12:17	16:30	16:29	17:03	17:01	16:11	17:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:39	07:45	09:15	09:19	09:57	10:02	10:46	10:50	12:50	12:53	17:02	17:00	17:35	17:33	16:42	17:46
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:57	07:02	08:56	08:59	09:31	09:35	10:25	10:28	12:39	12:42	17:23	17:22	17:49	17:49	17:03	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:37	06:42	08:29	08:33	09:06	09:10	09:59	10:02	12:10	12:12	16:43	16:43	17:12	17:12	16:25	17:23
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:48	06:53	08:53	08:56	09:27	09:30	10:22	10:25	12:39	12:41	17:30	17:30	17:56	17:56	17:11	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:55	07:01	08:34	08:38	09:15	09:20	10:05	10:08	12:10	12:12	16:24	16:22	16:57	16:55	16:05	17:08
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:21	07:27	09:02	09:05	09:42	09:47	10:32	10:36	12:38	12:40	16:55	16:53	17:27	17:26	16:35	17:38
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:56	07:02	08:33	08:37	09:15	09:19	10:04	10:08	12:09	12:11	16:21	16:20	16:54	16:53	16:02	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	05:50	05:51	08:30	08:32	09:03	09:05	10:11	10:12	12:53	12:56	18:51	18:55	19:16	19:20	18:36	19:30
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:20	08:29	09:32	09:36	10:23	10:28	11:07	11:11	13:00	13:03	16:40	16:36	17:21	17:18	16:19	17:33
בלגיה, בריסל (ח)	08:19	08:27	09:32	09:36	10:23	10:28	11:07	11:11	13:01	13:03	16:42	16:38	17:22	17:19	16:21	17:35
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:11	05:12	07:55	07:56	08:31	08:32	09:40	09:42	12:28	12:31	18:43	18:47	19:05	19:09	18:24	19:20
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:01	05:01	07:45	07:45	08:20	08:21	09:29	09:30	12:16	12:19	18:25	18:29	18:51	18:56	18:10	19:06
בריטניה, לונדון (ח)	07:40	07:48	08:50	08:55	09:42	09:47	10:25	10:30	12:18	12:21	15:59	15:55	16:38	16:35	15:39	16:51
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:57	08:06	09:00	09:05	09:55	10:01	10:37	10:41	12:27	12:29	15:56	15:52	16:40	16:36	15:37	16:53
גרמניה, ברלין (ח)	07:50	07:59	08:57	09:02	09:50	09:56	10:33	10:37	12:25	12:27	16:00	15:56	16:41	16:38	15:37	16:54
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:59	08:07	09:14	09:18	10:04	10:09	10:48	10:53	12:43	12:46	16:28	16:24	17:07	17:05	16:07	17:20
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:07	05:07	07:52	07:53	08:29	08:30	09:39	09:41	12:29	12:32	18:51	18:56	19:12	19:16	18:30	19:27
הודו, מומבאי (ח)	06:54	06:57	09:06	09:09	09:38	09:41	10:35	10:38	12:56	12:59	17:59	18:00	18:24	18:25	17:42	18:35
הודו, פונה (ח)	06:49	06:52	09:02	09:04	09:34	09:37	10:31	10:34	12:53	12:55	17:56	17:57	18:21	18:22	17:39	18:32
הונגריה, בודפשט (ח)	07:07	07:14	08:30	08:35	09:17	09:22	10:03	10:07	12:02	12:04	15:56	15:53	16:33	16:31	15:36	16:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:03	07:09	08:42	08:46	09:23	09:28	10:13	10:17	12:18	12:21	16:34	16:32	17:06	17:05	16:14	17:17
יוון, אתונה (ח)	07:19	07:25	09:05	09:09	09:44	09:48	10:35	10:39	12:43	12:45	17:07	17:05	17:37	17:36	16:48	17:48

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ - חנוכה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	07:26	07:33	08:51	08:55	09:37	09:42	10:24	10:28	12:23	12:25	16:19	16:16	16:55	16:53	15:59	17:07
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:52	06:56	09:04	09:06	09:36	09:39	10:33	10:36	12:54	12:56	17:56	17:57	18:21	18:22	17:38	18:32
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	04:38	04:35	07:27	07:25	08:26	08:26	09:44	09:45	12:56	12:58	19:57	20:04	20:36	20:44	19:45	21:00
נפאל, קטמנדו (ח)	06:35	06:39	08:37	08:40	09:11	09:14	10:06	10:09	12:22	12:24	17:08	17:08	17:35	17:35	16:50	17:46
סין, בייג'ין (ח)	07:13	07:19	08:55	08:59	09:36	09:40	10:26	10:29	12:32	12:34	16:51	16:49	17:22	17:21	16:29	17:33
סינגפור, סינגפור (ח)	06:51	06:53	09:19	09:21	09:50	09:52	10:52	10:54	13:23	13:25	18:54	18:56	19:18	19:20	18:38	19:30
פולין, ורשא (ח)	07:18	07:27	08:26	08:31	09:19	09:25	10:02	10:06	11:54	11:56	15:29	15:25	16:11	16:08	15:08	16:24
פרו, לימה (ח)	05:33	05:35	08:11	08:12	08:43	08:45	09:49	09:51	12:28	12:31	18:19	18:23	18:44	18:47	18:04	18:57
צרפת, ליון (ח)	07:58	08:05	09:26	09:30	10:11	10:16	10:58	11:02	12:59	13:01	16:59	16:57	17:35	17:33	16:39	17:47
צרפת, פריז (ח)	08:19	08:27	09:38	09:43	10:27	10:32	11:12	11:16	13:09	13:11	17:00	16:57	17:36	17:34	16:37	17:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:48	05:51	08:14	08:16	08:44	08:47	09:46	09:48	12:14	12:17	17:41	17:43	18:04	18:06	17:24	18:16
קנדה, טורונטו (ח)	07:28	07:35	09:01	09:05	09:45	09:49	10:33	10:37	12:36	12:38	16:46	16:44	17:17	17:15	16:23	17:28
קנדה, מונטריאול (ח)	07:11	07:18	08:40	08:44	09:24	09:29	10:12	10:16	12:12	12:15	16:15	16:13	16:49	16:47	15:54	17:01
קפריסין, לרנקה (ח)	06:32	06:37	08:23	08:27	09:01	09:05	09:53	09:56	12:03	12:06	16:34	16:34	17:04	17:03	16:16	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:52	09:01	09:49	09:54	10:46	10:52	11:26	11:31	13:14	13:16	16:36	16:32	17:22	17:18	16:14	17:35
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:30	08:40	09:23	09:28	10:22	10:28	11:02	11:06	12:48	12:50	16:09	16:04	16:52	16:48	15:42	17:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:43	07:50	09:07	09:12	09:54	09:59	10:40	10:44	12:39	12:41	16:35	16:32	17:11	17:09	16:14	17:23
שווייץ, ציריך (ח)	07:49	07:56	09:12	09:17	09:59	10:04	10:45	10:49	12:44	12:46	16:44	16:41	17:16	17:14	16:18	17:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:24	06:27	08:42	08:44	09:13	09:16	10:12	10:15	12:36	12:38	17:48	17:49	18:12	18:14	17:31	18:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל-אחת-כמה-וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא – גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח – התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה – ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני – שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר – תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל – את הברכה השלישית – "שהחיינו" – מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות, מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים – כדי שידלקו לפחות 70 דקות. אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה – יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזדרזים לערוך 'הבדלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות, ועל הנסים, ועל הנפלאות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, עלידי פהניך הקדושים. וכל שמונת ימי חגכה, הנרות הללו קדש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, על נסיד ועל נפלאותיך ועל ישועותיך.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחסידות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00813
28/11/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

